

IBLIOGRAFIA ROMÂNÉSCĂ VECHE

1508-1830

DE

Intr-oată lungă vrem am scriind și
tălmăcind căte am putut biru în acești
viață grei și săraci.
Mitrop. Dosoftei, prefață la *Viața Sfinților*.

IOAN BIANU

ȘI

NERVA HODOŞ

BIBLIOTECARUL ACADEMIEI ROMÂNE
PROFESOR UNIVERSITAR

BIBLIOTECAR-AJUTOR AL ACADEMIEI
ROMÂNE

TOMUL I.

1508-1716

EDIȚIUNEA ACADEMIEI ROMÂNE

BUCURESCI

—
STABILIMENTUL GRAFIC J. V. SOCEC
1903.

PREFATĂ

In publicațiunea de față se încercă pentru întâia oară a se da o arătare completă despre tot ce se scie că s'a tipărit în țările românescă sau de Români în alte țări până la 1830.

Încercările lui Iarcu pe acest teren, *Analele bibliografice* (1865) și *Bibliografia chronologică* (1873), cară au fost multă vreme singurele lucrări de acest fel, sunt cu totul insuficiente și nu pot sta alături nici măcar cu modestă *Disertație* a lui V. Popp dela 1838, care este cu mult mai bună ca exactitate și ca pricere scișifică.

*Disertația*¹⁾ lui Popp, compusă după materiale comunicate de Cipariu, este completată și continuată, pentru perioada până la 1700, în lucrările acestuia: *Chrestomathia* și *Principiile*. Aceste lucrări, ca și cele următoare, nu sunt propriu dis bibliografi; ele conțin însă notișe prețiose asupra cărților românescă tipărite.

Printre hartiile rămase de la Alexandru Papadopol-Calimach, păstrate în Biblioteca Academiei Române, se găsesce o lucrare intitulată: „*O pagină din istoria tipografiei în țările românescă*, cu o prefată despre nașcerea și răspândirea tipografiei în Europa...“ (Mss. 927; 928). Această lucrare coprinde o introducere asupra istoriei tipografiei în general, o înșirare a principalelor localități din țările românescă pe unde au fost tipografi, și, în fine, o listă în ordinea chronologică a cărților tipărite în aceste țări, împărțită în două părți: cărți tipărite slavonesce, românesce, latinesce și arăpesce, — și cărți tipărite grecesce și franțuzesce. Lista cărților nu este tocmai completă, dar partea întâi a lucrării ar merită să fie publicată, — poate îndreptându-se în note mici scăpare din vedere, — ne fiind întru nimic mai pe jos de ceea ce s'a publicat până acum asupra acestei materii și putând să ocupe un loc de cinste

¹⁾ Credem că este de prisos a mai repetă aci titlurile complete ale acestor cărți.

Ele se vor vedea la sfîrșitul fiecărui capitol, în cursul lucrării.

printre scriurile harniculuși și prea modestului învețat care a fost Alexandru Papadopol-Calimach.

D-l I. G. Sbiera, în cursul său de istoria limbii și literaturii românescă pe care îl face la Universitatea din Cernăuți, dă o deosebită atenție bibliografiei românești. În fragmentul din acest curs, pe care d-sa l-a publicat sub titlul de: *Mișcări culturale și literare la Români din stânga Dunării în răstimpul de la 1504–1714*, se descriu și se analizează cărțile românești tipărite în acest răstimp. Pentru perioada dela 1688 până la 1821 avem bogata lucrare a d-lui N. Iorga: *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea*. Dacă vom mai aminti *Introducerea în istoria limbii și literaturii române* de d-l Alexandru Philippide și *Chrestomathia* d-lui Gaster, și vom lăsa la o parte cărțile de școală, în totă literatura românească nu mai găsim nicăi o lucrare care să îmbrățișeze o perioadă mai intinsă. Multe notițe bibliografice au fost însă răspândite prin diarele și revistele noastre; ele trebuiau odată adunate și completeate pentru a forma un singur tot și a ne da o idee cat mai exactă de partea aceasta a culturei românești și în sfîrșit pentru a se evita în viitor repetarea unor erori cari au fost de mult îndreptate. Prețiose sunt mai ales notițele publicate de Episcopul Melchisedec, Hasdeu, Odobescu, Papadopol-Calimach, C. Erbiceanu, Picot, Crețu, Sulică, etc. De asemenea se găsesc prin publicațiunile speciale streine indicațiuni prețioase pentru literatura românească, rămase necunoscute de ai noștri sau trecute cu vederea, fără să mai vorbim de lucrările streine cari și-au luat de subiect însăși istoria tiparului la Români, cum sunt lucrările d-lor Novakovič și Picot. Lucrarea acestuia din urmă, deși numai un început, se cuvine să o amintim cu deosebită laudă pentru munca conștientă depusă în ea și pentru bogăția de informații care caracterizează lucrările profesorului de limba română de la școala de limbi orientale din Paris.

O bibliografie românească, în înțelesul științific al cuvintului, nu există până acum.

Biblioteca Academiei noastre s'a imbogățit în anii din urmă în mod considerabil și continuă a se imbogăți cu stăruință, căutând să strângă la un loc, mai nainte de toate, productele tipografiei românești. Astfel s'a adunat un material bogat, necunoscut până acum în literatură, care așteaptă să fie descris și asupra căruia trebuie, să se atragă cat mai curind atențunea omenilor de știință.

Scopul *Bibliografiei vechi românești* este a resuma toate cunoștințele de până acum despre carte românească și a descrie cat de pe larg materialul cunoscut sau de curind aflat.

In ședința Academiei Romane de la 28 Februarie 1895, Bibliotecarul ei a prezentat un raport și o propunere relativă la o lucrare asupra bibliografiei generale românești, din care se poate vedea și planul lucrării de față. Iată acel raport :

„In sesiunea generală din anul trecut 1894, la 21 Martie, Academia a hotărât în principiu să dea Bibliotecarului ei însărcinarea să facă „o bibliografie scientifică asupra României din toate punctele de vedere”. Această decisiune a fost trimisă în studiul Comisiunii Bibliotecii.

„Comisiunea Bibliotecii, în raportul ei prezentat în ședința de la 1 Aprilie, „fericită de decisiunea luată de plenul Academiei de a se face o bibliografie de „lucrările relative la țara noastră”, dîce că ea „crede că cea dintâi lucrare în acăstă privință va trebui să fie aceea a bibliografiei scrierilor făcute de Român și apoi aceea a autorilor strinți, cari au scris despre România”.

„Comisiunea a propus apoi, ca acăstă lucrare să fie încredințată subscrisului și să se acorde sumele necesare pentru începerea ei.

„Academia a aprobat propunerea Comisiunii și a recomandat-o Comisiunii financiare, care însă nu a găsit putință de a înscrie în bugetul anului 1894—95 nici o sumă pentru acest scop.

„Sperand că în acest an mijloacele bănesci ale Academiei vor permite a se începe acăstă lucrare, a cărei trebuință este atât de simțită, am onore a supune la judecata și hotărirea Onor. Academiei principalele elemente ale facerii bibliografiei românești.

„Bibliografia românescă, din punctul de vedere al dezvoltării istorice a culturii și literaturii noastre, se împarte în 3 clase de cărți :

- „I. Cărțile vechi de la 1507 până la 1830,
- „II. Cărțile moderne de la 1831 până astăzi,
- „III. Cărțile străine privitoare la Română.

„A) Cărțile din clasa I formează *bibliografia românescă veche*; ele sunt relativ puține și rare, și tocmai de aceea ele au o fôrte mare însemnatate pentru istoria culturii, literaturii și a artei tipografice la Română.

„Este deci de grabnică trebuință ca acăstă parte a bibliografiei române să fie mai întâi publicată.

„Propun deci ca Onor. Academie să binevoiască a hotărî a se face mai întâi acăstă lucrare după următorul plan :

„Cărțile din acăstă clasă să fie descrise în ordinea cronologică după ani tipăririi lor.

„La fiecare carte să se dea :

- „a) titlul și descrierea bibliografică ;
- „b) dedicatiile, prefetele și epilogurile să se reproducă întregi; acestea—când sunt în limbi străine (slavă, grécă, etc.)—în text original și traducere română ; cele din limba română dinainte de 1600 să se dea în caractere cirilice, cele după 1600 în transcriere exactă cu litere latine;
- „c) din fiecare carte, care este tipărită cu caractere deosebite de cele precedente și este un element nou în istoria tipografiei la Română, să se dea în facsimile specimene de tipar.

„La sfîrșitul lucrării să se facă indice alfabetice de localitățile în cărți așa că tipografia românească în 1507–1830, cu arătarea cărților cărți—în ordine cronologică—să așeze tipărit în fiecare tipografie, indice de autori, traducători, tipografi, corectori etc. cărți așa că luat parte la facerea cărților.

„Făcându-se lucrarea în acest mod, ea va fi cea mai prețioasă colecționare de material de documente pentru istoria vechea noastră literatură și pentru istoria artei tipografice la noi.

„B) Cărțile din clasa II, tipărite în ultimii 60 ani, 1831–1890 formeză *bibliografia românească modernă*. Ele să fie grupate după cuprinsul lor într-o clasificare științifică, după cuprinsul cărților, dându-se la fiecare titlu complet și descrierea bibliografică. Indice alfabetice la sfîrșitul publicațiunii vor arăta în ordine alfabetică, autori, traducători, localitățile unde să așeze tipărit, etc.

„Din această clasă să fie înălțurate publicațiunile periodice, adică revistele și științele, cărți să formeze o lucrare bibliografică deosebită. Această lucrare are un bun început făcut în serviciul Bibliotecii Academiei de d-l A. Pop și publicat la 1889. O nouă ediție completată și corectată este aproape gata. Bibliografia periodicelor românești — ca să fie completă — va trebui să cuprindă și arătarea sistematică — cum să arătă mai sus pentru bibliografia modernă — a articolelor literară și științifică cărți să așeze publicat în revistele și științele române.

C) Cărțile din clasa III, *bibliografia streină* privitoare la România, să fie grupate după cuprins, ca și cele din clasa II, arătându-se edițiunile principale, și — când nu se vede clar din titlu — arătându-se la fiecare carte prin scurte note, ce anume cuprinde cu privire la România și la țările românești.

„Colecțiunile Bibliotecii Academiei Române sunt până acumă foarte bogate în cărți din toate aceste trei clase, dar fără îndoială multe lipsesc încă. De aceea mă cred dator arătă din capul locului, că, ori că de bine și de conștiințios vor fi făcute aceste trei lucrări bibliografice, ele nu vor putea fi complete în prima redacție. Unele lucrări bibliografice serioase î se cere mai presus de toate exactitatea, ceea ce nu se poate avea de cât înscrind într'insa numai cărți pe care bibliograful le-a avut sub ochi când a făcut descrierea lor. Lipsurile se vor putea înălța după publicare prin suplimente sau prin noi ediții.

„Subscrisul răgădecă pe Onor. Academie să decidă facerea acestor trei lucrări bibliografice în ordinea mai sus arătată și să înscrive — începând chiar din acest an — în bugetele sale anuale sumele necesare pentru întocmirea și tipărirea lor“.

Academia a aprobat acest plan și a dat încuvîntarea sa pentru tipărirea lucrării, iar pentru alcătuirea ei Bibliotecarul Academiei și-a asociat pe unul din ajutorii de bibliotecar din serviciul acestei instituții.

La cele expuse în raportul de mai sus să așeze mai adăugat următoarele: După fiecare carte să așeze însemnat depozitele în cărți se găsesc exemplare dintr'insa; să așeze enumerat edițiunile posterioare și să așeze trimitere la principalele chrestomati cărți cuprind extrase din cărțile descrise și, în fine, să așeze arătăt lucările mai însemnate cărți să așeze ocupat

de ele sau de autori lor. În afara de specimenele de tipar facsimilate, s'aș reproduc și câteva ornamente din cărțile vechi, mai în totdeauna în mărimea originalului. Importanța acestor reproduceri pentru istoria tiparului și a artei decorative nu mai are nevoie de a fi arătată aici. La sfîrșit se dă: o listă a paginelor, ornamentelor și inițialelor reproduce în facsimile, — o tabelă chronologică a cărților, cu indicația limbii în care au fost scrise și a localității unde au fost tipărite, — și un indice alfabetic de nume proprii, de localități și de cărți.

Bibliografia românescă veche s'a tipărit și s'a pus la dispozițiunea invetăților în fascicule cari au apărut în fiecare an, din 1898 până în 1903, și au fost primite în mod măgulitor pentru autorii ei, mai ales în streinătate.

Ca toate lucrările de acăstă natură ea n'are pretenția de a fi completă. La sfîrșitul acestui volum s'aș adăuga sciințele pe cari le-am primit din diverse părți în timpul tipăririi lui. Toți acei cari au contribuit într-o cîtva la acăstă lucrare, și a căror nume se vor vedea în capitolele respective, sunt rugașii a primii mulțumirile noastre cele mai vii.

Tinem însă a mulțumi aci în deosebi Canonicele I. M. Moldovanu dela Blaj și Episcopulu Dimitrie Radu fost al Lugojuului, acum al Orăștiei-mari, cari ne-au comunicat câteva tipărituri rare, — și Ioan Bogdan și C. Erbiceanu cari au binevoit a face sau a revedea traducerile din slavonesce și din grecesce, și în fine d-lui Émile Legrand prin mijlocirea căruia am obținut traducerile din limbile arabă și georgiană.

I. Bianu și N. Hodoș.

1508.

1. Liturghier slavonesc, tipărit de Macarie (la Tîrgoviște), 7016.

Un volum in-4° mic, de 128 foī, împărțite în 17 caiete: primul nenumeroat de 4 foī, următoarele 15 de căte 8 foī și ultimul de 4 foī, având fie-care caiet numerotarea pe prima și pe ultima pagină (1-16, și-și). Tipărit în negru și roșu, cu căte 15 rînduri în pagina plină, pe hârtie groasă, care poartă trei mărci de fabrică deosebite: o cumpănă intr'un cerc, o ancoră intr'un cerc cu o stea deasupra, și o pălărie de cardinal.

Cuprinde trei frontispicii cu ornamente impletite; unul reprobus de trei ori, altul de două ori, și al treilea cu stema Țării Românești. Inițialele aū patru forme deosebite.

Acest liturghier a fost mai tot-deauna citat sub anul 1507. În adevăr, în epilogul reprobus mai jos se cetește: „In anul 7016, crugul soarelui 16, al lunii 5, indiction 11, luna Novembre 10 dile“, iar pentru Novembre 7016, corespunde anul 1507, dacă începutul anului se socotește dela Septembrie. E probabil însă că Macarie a pus începutul anului la Ianuarie și nu la Septembrie, deoarece cele-lalte indicațiuni, ca ciclul lunar și indictionul, corespund cu anul 1508. Numai pentru ciclul solar Macarie urmăză un alt sistem decât cel occidental.¹⁾ Apoi tot în acest epilog se mai spune că liturghierul s'a tipărit în primul an al domniei lui Mihnea. În Novembre 1507, domnia încă în Țara Românescă Radu cel-mare, de oare ce la 3 Decembrie același an încheie o convențiune cu cetătenii din Sibiu²⁾; în anul următor Vladislau, regele Ungariei, îi dăruiește o moșie în Transilvania, iar la 12 Martie ieă măsură pentru casul când ar mori Radu³⁾. Tocmai în 21 Iulie 1508 Vladislau anunță pe Sigismund, regele Poloniei, că Voivodul Țării Românești a murit și că Turcii au pus în locul lui pe Mihnea, fiul lui Dracula⁴⁾. Mihnea s'a suiat deci pe tron după 12 Martie și înainte de 21 Iulie, în anul 1508 și prin urmare liturghierul s'a tipărit în Novembre 1508.

¹⁾ Mas Latrie, *Trésor de Chronologie*, Paris, 1889. Engel, *Geschichte der Moldau und Walachien*, I, 187.

²⁾ Hurmuzachi, *Documente privitor la Istoria Românilor*, II, part. 2, p. 553 și ³⁾ Hurmuzachi, *Ibid.*, p. 572.

⁴⁾ Hurmuzachi, *Ibid.*, p. 574.

Volumul începe cu pagina reprodusă aci, tipărită cu roșu, coprindând titlul următor:

1. — Liturghier slavonese 1508.

„A intru Sfintă Părintelui nostru archiepiscop al Cesariei și al Capadociei Vasilie cel mare, povătuire către preot despre Dumnezeiasca slujbă și despre grijire.“

Acăstă introducere ocupă cele 4 pagini următoare.

Pe fóia 3 v. si pe cele două următoare se află:

Сказание главы из книги Стыхия
книги Ее. Глебие лутоюгий.

Cuprinsul capitelor sfinteî cărtii acesteia numită liturghie.

Pagina intâia a caietului însemnat cu $\tilde{\alpha}$ începe cu frontispiciul ornat de mai jos, iar sub el titlul :

2. — Liturghier, 1508.

„Rînduiala dumnedeaescei slujbe și în ea a diaconilor.“

La fâia 8 a călătului 7, pe verso: Frontispiciul următor cu stema Terei Românească și titlul de mai jos, care se continuă pe pagina următoare:

Liturgier, 1508.

златообѹстадго . мѧтва наѧ кадимомъ

„Dumnezeiasca slujbă după sfintul părintele nostru Ioan Gură-de-aur.
Rugăciunea de-asupra cădelniței.“

Textul începe pe pagina următoare cu inițiala K mare ornată (No. 11).

La f. 5 v. a caietului 7, sub frontispiciul ornat dela No. 1, tipărit cu roșu, se află :

Б Ж Т Е Н Я Г л ў Ж Б Я
йже въ сѣмъ ѿцѣ нашего васи
ліа велікаго . пои въсѧ въ іѡ
анновѣ лѹтѹгїи порєдоу ,
до мѣтвы ѹже ѿглашенны
иխъ . ѿстѣви мѣтвѧ , ѿ сѧдѣ
пои сѣтго василіа . ѿглашѣ
ииниҳъ глагель іерей таи .

Textul începe cu inițiala Г mare ornată, roșie (No. 10).

Liturghia sf. Vasilie se termină pe f. 2 v. a caietului 11.

Pe fila 3 r. a aceluiași caiet, se află ornamentul dela No. 2, tipărit cu roșu, iar sub el titlul :

Б Ж Т Е Н Я Г л ў Ж Б Я
прѣжде сїенныя .

Slujba dumneudeiască
înaintea sfintirei .

Textul în continuare, fără inițială, ține până la f. 6 v. a caietului 13.

Pe f. 7 v. a aceluiași caiet, ornamentul dela No. 1, tipărit cu negru, apoi următorul titlu tipărit cu roșu :

МѢТВЫ ЙЖЕ ГЛѢ ДІАКОНЬ
на лѣти велікыж венернѧ .

Rugăciunea pe care o dice diaconul la pogorirea vecerniei mari .

Textul începe cu inițiala G ornată roșie (No. 13) și ține până la f. 6 r. a caietului 15.

Pe verso aceluiași foli :

Мѣтва , ѹже глагель дѹхѹеи ,
и мѣтвѹнику за грѣхы въсѧ
волныж и неволныж . въсѣкк
клѣтвѧ и заклинаніе . и за въ
сѣкк грѣхъ .

Rugăciunea pe care o dice archie
reul sau duhovnicul pentru tóte
păcatele vrute și nevrute, tóte
jurăminte și afurisirile și pentru
orice păcat .

Textul începe cu inițiala Г ornată neagră (No. 10), și se termină pe recto a ultimei foli .

Tot pe această pagină, și pe cea următoare, epilogul :

† Еъсѧвідцѣ и прѣбломѣ вѣгѹ
слава и велічїе . дѣлѡмѣ съ-
врѣшити въсѣко дѣло вѣгѹ и-
же ѿ нѣмъ начинаемъ . тѣмѣ
слава и дѹржава въ вѣкы вѣкѡ .

A tot vѣдѣtoriulu și pré bunulu
Dumneudeu glorie și mărire, cel ce
dă a se săvîrși ori ce faptă bună
cea întru dinsul începută, aceluia
glorie și domnie în veciul vecilor .

очёшес я сїё стыж
книгы гл€емыя лу
тоургїа. повелїти
мъ гподїна іѡ рдї
ла воеводѣ ємѹже
бжди вкнаа памяткъ:

S'a inceput ac st  sfintă
carte numită liturghie
după porunca Domniton-
rului Iw Radu Voevod,
să-i fie lui vecinica ro-
menire,

Socecii

6. — Liturghier, 1508.

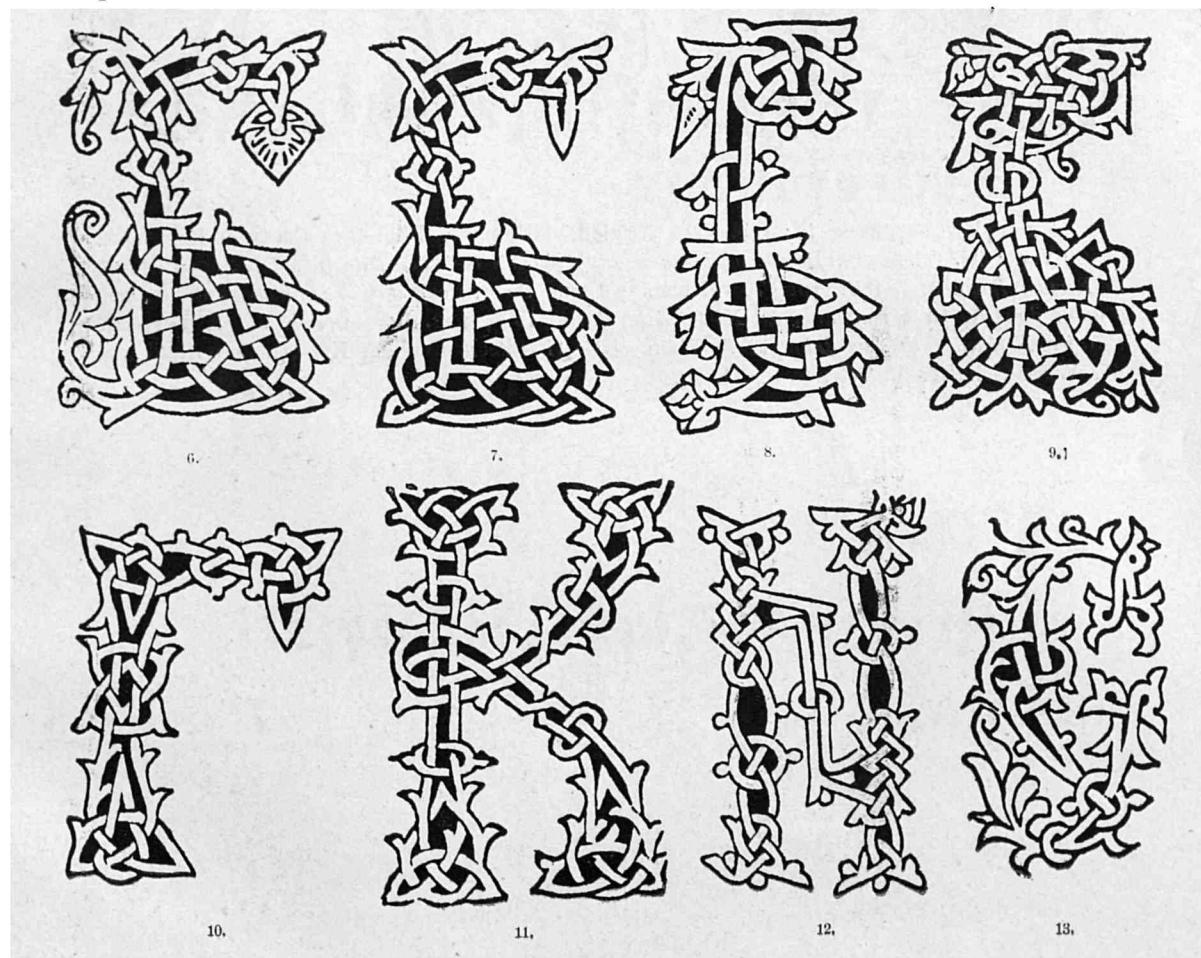
și s'a săvîrșit acéstă carte din porunca intru Christos Dumnețeu binecredinciosulu și de Dumnețeu păzitulu și prea luminatulu Domnitor, Iw Mihnea marele Voievod a tôtă Tara Românească și părților pe Dunăre, fiul marelui Iw Vlad Voievod, în anul d'intâi al Domniei sale; ostenindu-se și smeritul monah și preot Macarie. În anul 7016, crugul soarelui 16, al lunei 5, indiction 11, luna Novembre 10 dile.“

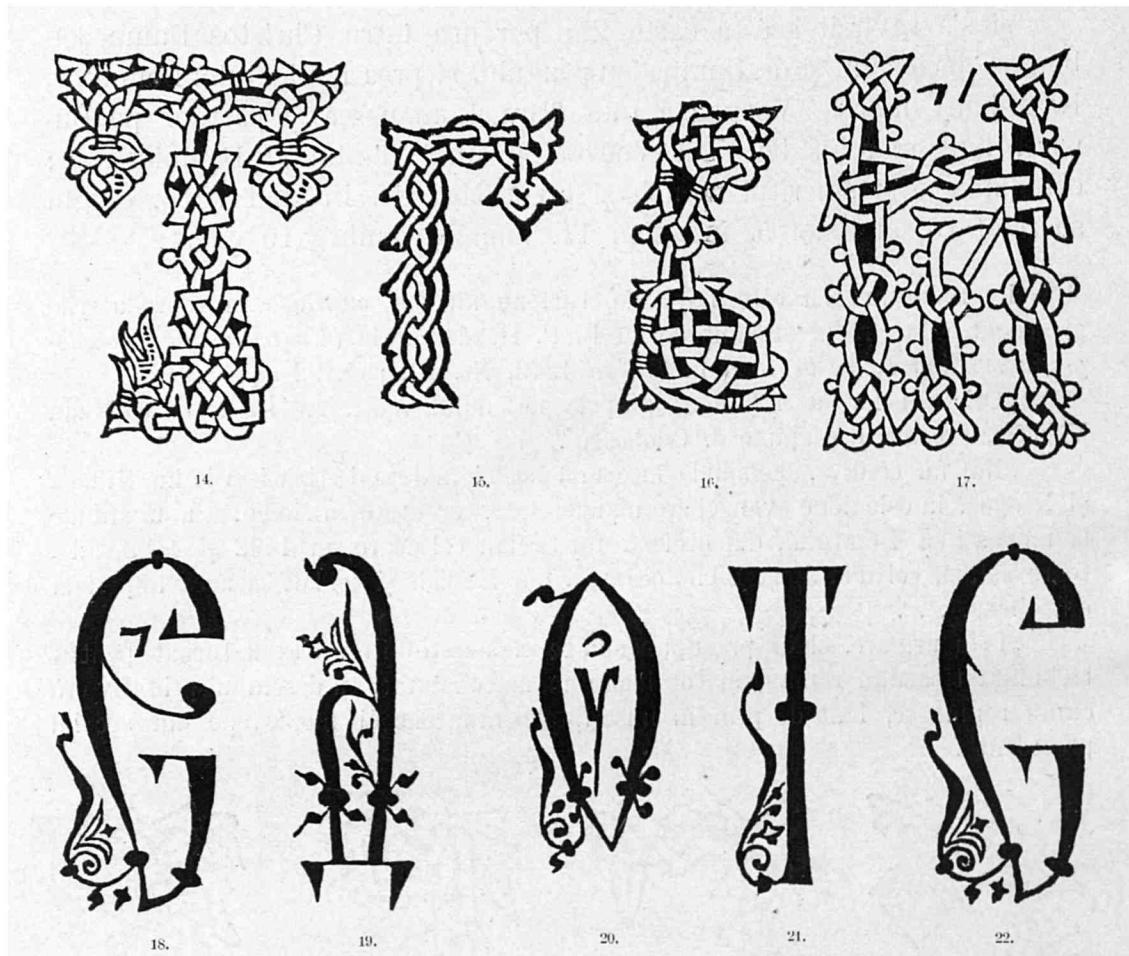
Reproducem aici toate inițialele, cari nu au fost cuprinse în reproducerile precedente. Despre aceste inițiale d-l B. P. Hasdeu scrie (*Un tesaur de tipo-xilografia română de pe la 1550 în Traian* 1869, Nr. 10, pag. 92 sqq.):

„Originea lor (a inițialelor proprie periodului macarian) să fie ea oare din Venetia, precum presupune d. Odobescu ?

„Noi nu credem, găsindu-le întocmai astfel înainte de tipăriturile lui Mihnea și Neagoe, în cele două evangeliare manuscrite, esecutate în Moldova, unul anume la monastirea Némțulu, din ordinea lui Stefan cel Mare, în 1492 și 1502, aflătoare astăzi, cel d'intâi la Biblioteca reg. din Munich și cel-lalt la acea imperială din Viena. . . .

„Prin urmare, chiar presupunându-se că aceste litere s-ar fi turnat pentru trebuința tiparului român, și tot încă rămâne constatat, că desenul primitiv era curat romanesc, luat de prin manuscrisele muntene și moldovene din secolul precedent“.

Exemplare se găsesc în: Biblioteca Academiei Române, Biblioteca Centrală București.
Vezi: Al. Odobescu, *Despre unele manuscrise și cărți tipărite aflate în mănăstirea Bistrița*, în *Revista Română*, I, 1861, pag. 703 și urm. — Emile Picot, *Coup d'œil sur l'histoire de la typographie dans les pays roumains au XVIe siècle*. Paris, 1893, pag. 10. — Dr. V. Jagić, *Der erste Cetinjer Kirchendruck vom Jahre 1494*. Wien, 1894. (Denkschriften der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften in Wien, vol. XLIII).

1510.

2. Octoih slavonesc, tipărit de Macarie (la Tîrgoviște).

Necunoscend exemplare din această carte, reproducem descrierea ei după Karataev, Описание славяно-русскихъ книгъ, I (1491-1652), Petersburg 1883, p. 29.

„Octoih, tipărit din porunca lui Iw Vlad Voevod și stăpânitor întregei Țări a Ungro-Vlahiei și a celor de lângă Dunăre în anul 7018 (1510), ostenindu-se întru acesta ieromonachul Macarie. In-folio.

„Se află la muntele Atos, în biblioteca mănăstirei Hilindar.

„Archimandritul Leonida, în articolul : „Славяно-Србскія книгохранилища на св. Атонской горѣ...“ (Desbaterile Societ. Imp. de Istorie și Antichități rusești, an. 1875, vol. 1).

Архимандрит Леонид, Словено-српска књижница на св. Гори Атонској у Манастиру Хиландару и св. Павлу, ин Гласник српског ученог друштва, vol. XLIV, Belgrad 1877, p. 232.—Picot, Coup d'œil, p. 14. (Octoihul din Biblioteca Academiei Române semnalat de D. Picot sub această rubrică, este din anul 1574 sau 1575, după cum se arată mai jos).

1512.

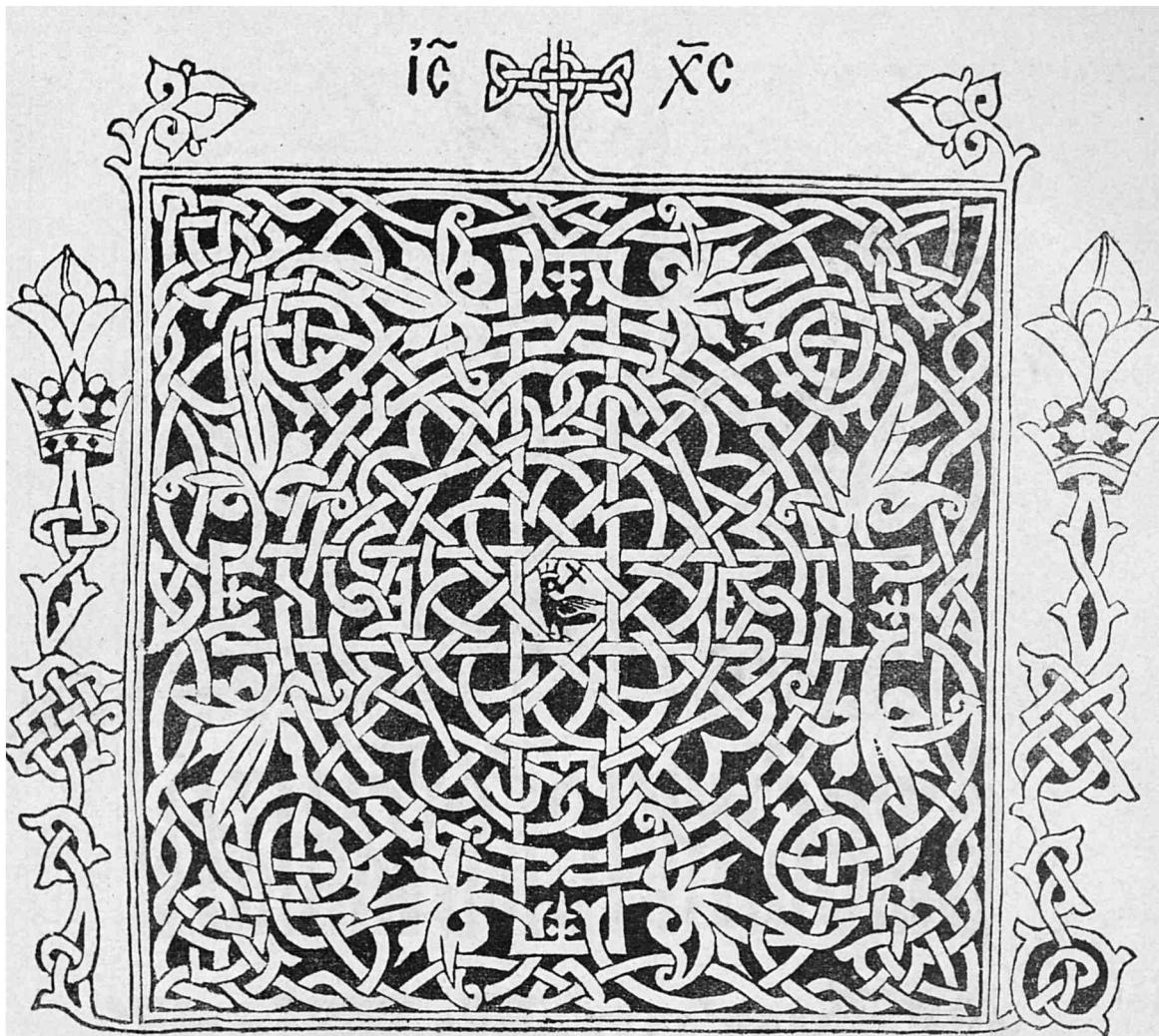
3. Evangheliar slavonesc, tipărit de Macarie (la Tîrgoviște).

Un volum in-4° de 290 foî, împărțite în 37 de caiete, fără paginatură, cu signatura cirilică 2-37 (Ѣ-Ѣ) pe prima și pe ultima pagină a fiecărui caiet, afară de primul care n'are signatură. Caietele sunt compuse din cîte 8 foî (quaterniu), afară de primul compus din 4 foî și una adausă la început, al 30-lea din 9 foî și al 37-lea din 4 foî, dintre cari ultima e albă. Tipărit cu negru și cu roșu, cu cîte 20 de rînduri pe pagină, pe hartie grăsă cu diferite mărci de fabrică; iar inițialele ornate sunt de același tip ca și cele din Liturghiarul dela 1508, afară de cîteva de un model nou.

Primul caiet cuprinde indicele capitelelor Evangheliei lui Matei și introducerea lui Teoflact la acea evanghelie, avînd ambele același ornament frontispiciu (No. 23) terminat în cruce și cu inscripția ІС-ХІС, СХ-НИ-КА-ПК.

Evanghelia lui Matei începe la f. 1 r. a caietului 2, și se termină cu f. 3 r. a caietului 11. La început de-asupra are ornamentul gravat în lemn No. 24 cu stema Țării Românești și terminat sus cu cruce și cu inscripția ІС-ХІС, care ocupă jumătatea paginei.

24. — Evangheliar slavonesc, 1512.

Pe fóia următore, sub un frontispiciu ca cel dela No. 23, se află indicele capitelelor Evangheliei luî Marcu; apoî la f. 5 r. a aceluiasi caiet, predoslovia pentru aaéstă Evanghelie, cuprinđend cele 3 pagine următore; urmăză o pagină albă.

Evangelia luî Marcu începe la f. 63 a caietului 11 și ține până la f. 5 v. a c. 17. Are la inceput un frontispiciu ornat, ocupând o jumătate de pagină, cu vulturul mare (No. 25).

Pe cele patru pagine următore, după un ornament mic (No. 28), se află lista capitelelor Evangheliei luî Luca; apoî pe f. 8 r. precuvîntarea pentru aceiași evanghelie; pagina următore este albă.

Evangelia luî Luca începe la f. 1 r. a c. 18, cu același frontispiciu ca la Mateiû (No. 23) și ține până la f. 6 r. a c. 27.

Pe pagina următore, după un ornament mic (No. 28), capitolele Evangheliei luî Ioan; apoî sub același ornament precuvîntarea, până la f. 1 r. a c. 28; fóia următore albă.

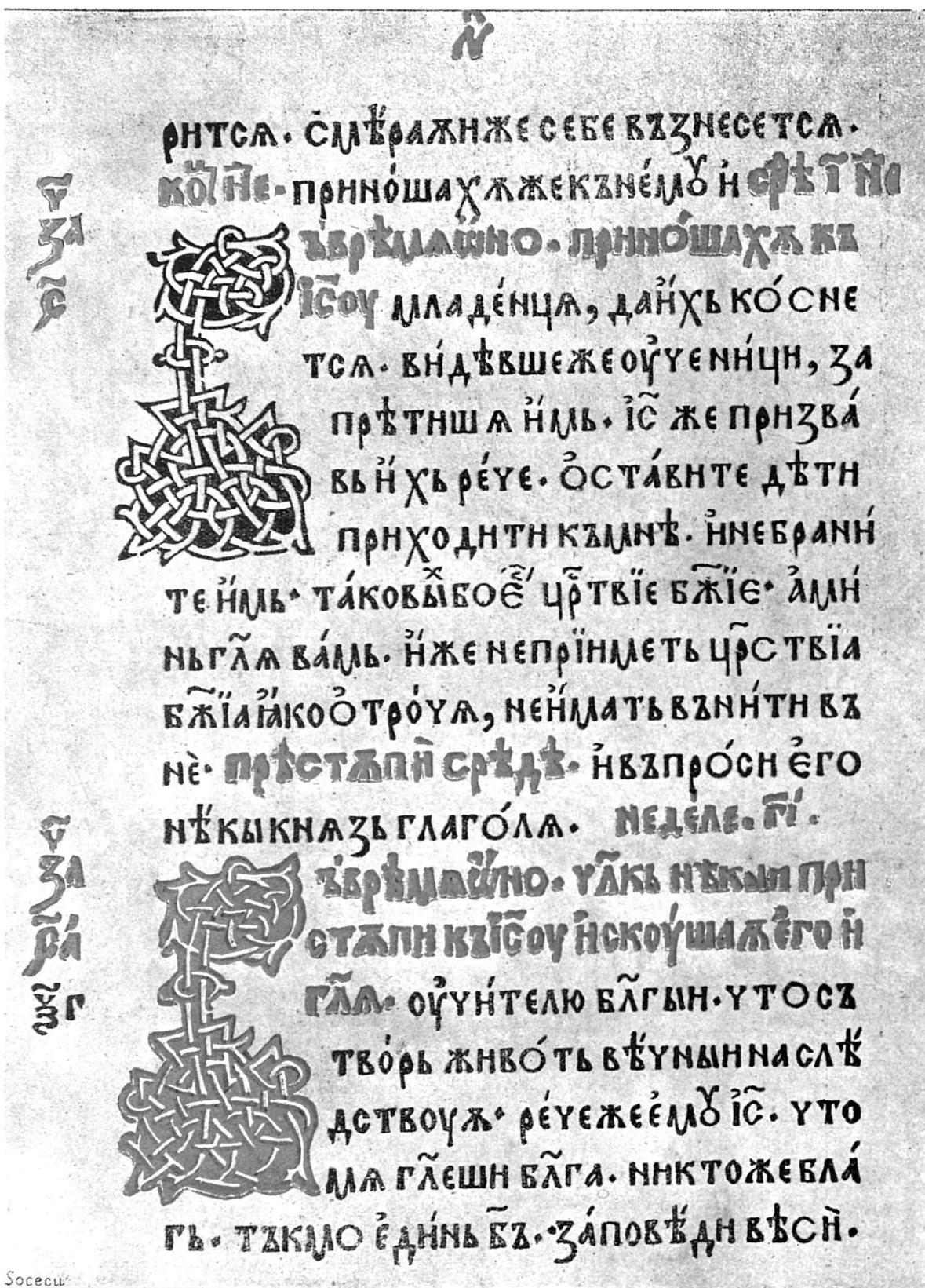

СЕ СТЮІ СІ СТІ СЕ І ГІ ГІ СІ
І ЖІ АІ ТІ ДІ СІ БІ І ВІ І СІ

НЕДАМІ ПРѢДЪРОЖДЫСТВОМЪ ХІГІМЪ

Ніга родства іу хва, сна двдо
ва сна ѿвраїмлі. ѿвраїмъ родн
ісаака. ісаакже родн, іакова.
іаковже родн, іоудоу ѿбра
тю єго. іоудаже родн, фаре
реса ѿзара ѿтамарн. фаресже
родн єсрома. єсромже родн, ѿрам
ів

Socec

ПРЕДИСЛОВІЕ БІЖЕ

Іѡанна Стого є҃ула: * * * *

жє дхаснла въ немошн съ
връшаєтса. Ікожє нпн
сано є҃нвѣроуемъ. въ нѣ
мошн же нетъесн тъуїж,
иже оўбо нслова нпредмѣ
дрошти налзбцѣ ле же жє.
нсє є҃нвѣшмнагыхъ оўбѡ ннныхъ.
паку же ѿнже овелнкоимъ бгословѣ
нвратѣ хѣ, блгодѣтїж зори мѣмъ.
сѣ борыбарѣ ѿнца бѣ. тажде хытро
сть ѿнъскж прохода. нетъуїж
ненаѹуенъвѣ ѹоденс каго нѣли нс
кагонака заніа, иже ншнждь бескин
женъ. Икожє нбо жъс тѣвиин

29. Evangeliar slavonesc, 1512.

Evanghelia lui Ioan, începe cu același ornament ca și la lui Marcu (No. 25) la f. 2r. a c. 28 și ține până la f. 2v. a c. 35.

Titlul curent este format dintr-o monogramă, dând în prescurtare numele evanghistului, tipărită cu roșu de către oră este vre-un cuvânt tipărit cu roșu în text, iar în casul contrariu cu negru.

La f. 3v. a c. 35, sub frontispiciul dela început (No. 29) și ocupând 2 pagini:

Сказание про Евангелии	Povestire ce cuprinde numărul
въ сего лѣта число Еѵлское. и Еѵлистѡ	evangeliilor pe anul întreg și suc-
прѣдѣтіе. ѿ кѣдѣ начинажть и до гдѣ ста	cesiunea evangeliștilor de unde
жть	încep și până unde se opresc.

Pe foia următoare, sub ornamentalul mic (No. 28):

Сказание єже на въсакъ	Povestire despre evangheliile ce
днѣ дѣлъжноe глагати ся Еѵліе нѣлѣмъ въ	trebuie să se cetăscă în fie-care zi
сего лѣта.	după săptămânile anului întreg.

La f. 1v. a c. 36 sub același ornament:

Съборникъ вімъ мѣцемъ. пооказоуж	Sbornic de lunile dumnezeesci; se
гл҃авы кѹемоуждо Еѵлію избраннымъ	arată capitolele fie-cărei evanghe-
и праѣдникумъ вѣчнымъ.	lii după alegerea sfintilor (orig. sfin-
	țiilor aleși) și după sărbătorile împărațesci.

Pe f. 1v. a c. 37:

Сказание како пѣвасть оѣрѣтати по вседнѣвна Еѵліа	Povestire cum trebuie să se afle
	evangheliile pe fie-care zi.

Pe f. 2v:

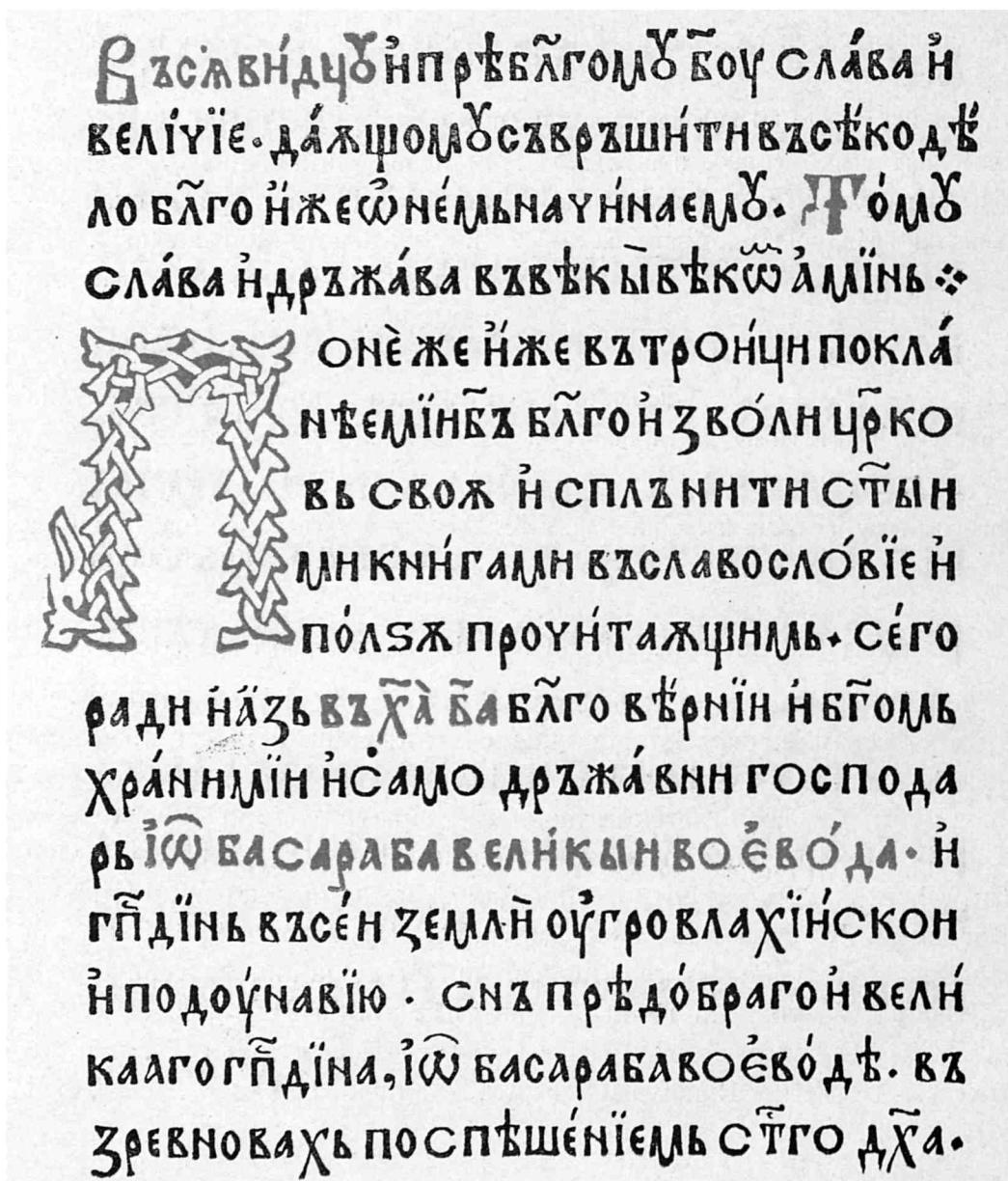
Оѣказъ глаголѣвѣ Еѵліамъ въскрѣнїй и апѣль Еѵлі. Arătarea capitolelor evangeliilor pe Dumineci și a apostolului evangheliei.

Pe ultima foie existentă, epilogul reproducă în facsimile la pag. 18-19:

„A-tot-vădătorulu și pre bunulu Dumnezeu glorie și mărire, cel ce dă a se săvîrși oră ce faptă bună cea întru dinsul începută, aceluia glorie și domnie în vecii vecilor. Amin.

„Pentru că cel în Treime închinat a binevoit a umple biserică sa cu sfinte cărti pentru glorificarea și folosul cetitorilor; drept aceia și eu într-o Christos Domnul bine credinciosul și de Dumnezeu paștitul și insușitător Domn Iw Basarab marele Voevod și stăpânitor a totă Țara Românească și părților despre Dunăre, fiul prea bunulu marelu Domn Iw Basarab Voevod, am rivnit cu ajutorul Sfântului Duh și cu dragostea cea către dumnezeescile sfinte biserici, am scris acăstă de suflet mantuitoră carte, Împărată Bună-vestire (Tetraevangeliu), pe care Duhul Sfânt

prin gura Apostolilor au revărsat-o pentru sciința și îndeplinirea glorificării Dumnezeirei cei una în trei fețe închinată. Rog pe cei mai tineri și pe cei în vîrstă și pe cei bătrâni, cari vor ceta și vor scrie, pentru iubirea lui Christos, să îndreptați; și pe noi care cu osîrdie ne-am nevoit, să ne bine-cuvîntați pentru ca împreună lăudând pe Tatăl dintru care toté (s-au făcut), pe Fiul, prin care toté (s-au făcut), pe Sfîntul Duh, în care toté (s-au făcut), aici să aflăm pace, liniște, iar dincolo, cu lumină să dobîndim bunătățile. Amin. Cu porunca Domnului Iw Basarab marele Voevod, ești intru Christos rob călugărul Macarie am ostenit pentru acesta și am săvîrșit acăstă carte în anul 7020, crugul sôrelui 20, al lunei 9, indictionul 14, luna lui Iunie 25 dile“.

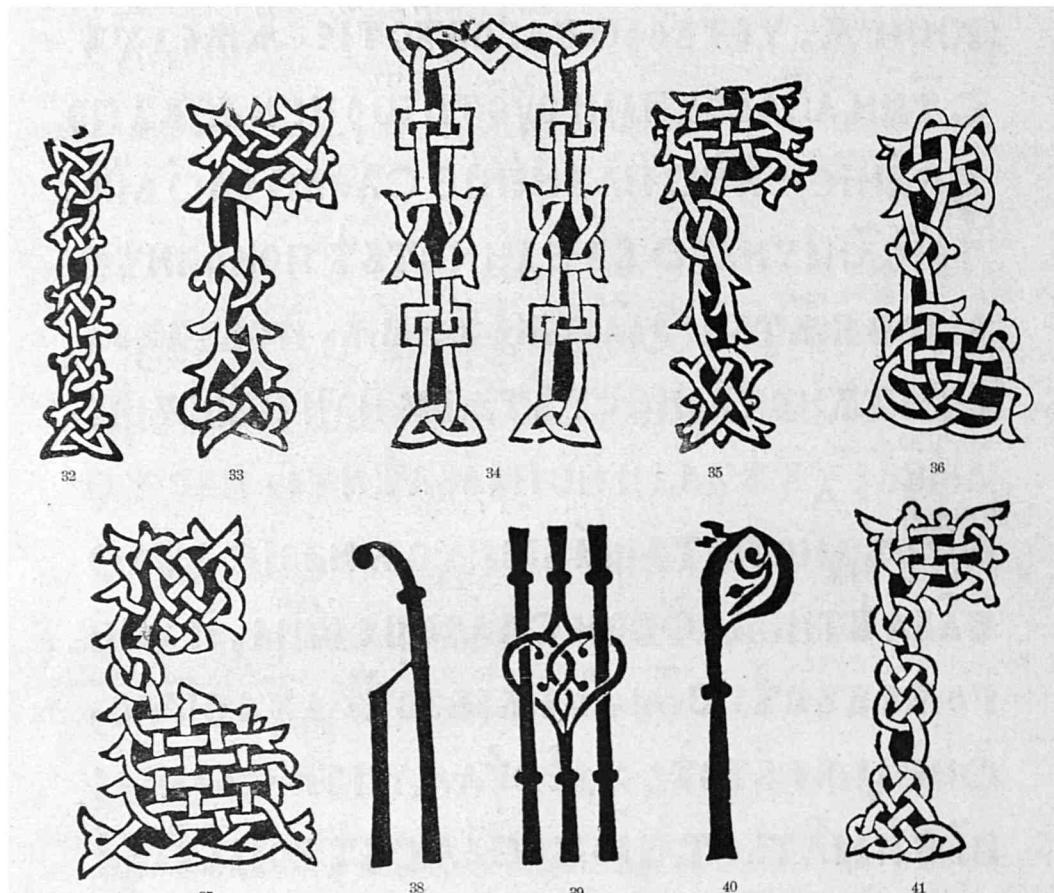

30. — Epilogul Evangeliarului de la 1512.

Ілюбовіа єже къбж тъвнімъ істнімъ
 цѣквамъ. напісахъ сїа дшеспснѧ
 кнігж, уетвороблговѣстїе. јже дхъ
 стын апльскнім оўстн ѿрнгнж. въ по
 знанїе. иисплененїе славослобію
 трїслненуаго въєднствѣ покланїе
 магобжтва. мѣложе юныж, иса вазра
 стныж істарнє. уѣтаже илн пншаже.
 любве хвѣрадн ісправлѣнте. на сже
 оўсрѣдно поташавшнхса насїе дѣло
 блвлѣти. да ѡбон славеше ѿца, и зне
 гожевасѣ. сна, и межевасѣ. дхастго,
 онемже васѣ. зде оўлжунти съмнре
 нїе и мѣть. таможесе жсвѣтомъ ѿзя
 рицса и блгодѣти амннь. повелѣнїе
 амгїдара іѡ басарба велїкааго воево
 ды. јзъхоурабъ сїенно иноќь мака
 рїетроднса ѿсемъ. иса вращнхомъ сїе
 кнігы. Вълѣто Зѣ. кржгъ слнцоу. ѕ
 лоунн. д. инднктїонь дї. мсца юнїа.
 Кѣ днз.

SI. — Epilogul Evangheliarului dela 1512.

Materialul tipografic întrebuințat la tipărirea acestui Evangeliar este același care a servit la tipărirea Liturghierului dela 1508. Inițialele din Liturghier, reproduse de noi mai sus la N-rii 5, 8, 11, 13, 16 și 18, se află și în Evangeliar; celealte, sunt reproduse sau în paginile facsimilate în întregime sau în facsimilele următoare:

In Museul național de antichități din București se găsesc, prelungă un exemplar ordinar tipărit pe hârtie, un exemplar de lux din această carte, cu aceiași dispoziție a foilor și a caietelor, tipărit în același mod, însă pe pergamant și cu pagina puțin mai mare. Frontispiciile decorative și inițialele mari sunt colorate cu mâna cu aur, carmin, albastru și verde peste cerneala tipografică sau în interstițiile lăsate în alb în desemnurile impletite; cuvintele tipărite cu roșu sunt retușate cu mâna, așa încât în multe părți evangeliarul are aspectul unui manuscris. Amândouă aceste exemplare au fost găsite de A. Odobescu la mănăstirea Bistrița.

Evangeliarul dela 1512, cunoscut și sub numele de evangeliarul lui Neagoe Vodă, s'a bucurat de mare vază în trecut, de-orece, după cum observă Šafarík¹⁾ și Karataev²⁾, a servit de model pentru Tetravanghelul tipărit în Belgradul Sârbiei la 1552. Caracterele tipografice ale acestuia sunt tăiate după modelul celor din

¹⁾ Šafarík, *Geschichte des serbischen Schriftthums*, Prag 1865, p. 256, 269 și 270. ²⁾ Karataev, Описание, p. 118.

Evangeliarul lui Neagoe (afară de o care este de un alt tip). Ornamentele dela începutul evangeliilor sunt desemnate aproape întocmai după edițiunea românescă. Până și stema Terei Românească cu vulturul cu capul înainte, cu crucea în cioc și cu cei doi arbori în dreapta și stânga, se văd reprodate la începutul evangheliei lui Matei. La evanghelia lui Ioan, acăstă stemă lipsește, rămanând locul gol. Ortografia este modificată, dar s'aș păstrat întocmai unele greseli de tipar și epilogul, în care s'aș înlocuit numai numele proprii și anul tipăririi.

Exemplare: Bucurescă, Muzeul de antichități.— Petersburg, Biblioteca publică.— Moscova, Biblioteca publică, Muzeul Rumeantov, Biblioteca Tipografiei Sinodale, a Societății Istorice.— La Mănăstirea Opovo.

Odobescu, *Revista Română*, I, p. 815 și urm. — Hasdeu, *Opovo* (Din călătoria mea prin Serbia, Ungaria, Austria, Boemia, Bavaria și Francia în Iunie-August 1868), în *Traian* an. I, nr. 14, p. 56. — Picot, *Coup de d'œil* p. 14. — Karataev, Описание, p. 26 (Vezi la acesta literatură specială rusescă). — Paul Jos. Šafarik, Geschichte der südslawischen Literatur, Prag, 1864-65, vol. III p. 255. — Novaković, Акценти трговишкога јеванђеља од 1512 године, прилог к испитивању акцентуације, правописај језика штаманих књига вулгарско-румунских, în Гласник српског ученог друштва, Belgrad 1879, vol. 47. — Jagić, Der erste Centner Kirchendruck.

1535.

4. Octoih slavonesc.

P. S. Sa Arhieoreul Dr. Athanasie Mironescu Craiovénu, profesor la facultatea de Teologie din Bucurescă, a văzut în Biblioteca mănăstirei Lavra dela Muntele Atos în 1889, un exemplar din acăstă carte, despre care face următoarea scurtă mențiune:

„Un octoih slavon cu data 7043 (1535) tipărit în Ungro-Vlahia“.

Dr. Alex. Mironescu, *O călătorie în Orient*, în *Biserica Ortodoxă Română*, an. XIII și XIV, retipărit în volum: *O călătorie în Orient* de Dr. Athanase Mironescu Craiovénu... Bucurescă, 1896, p. 130 în notă.

[1544].

5. Catechism românesc, tipărit la Sibiu.

Nu se cunoște până acum nici un exemplar din cartea acăsta. Existența ei, contestată de unii bibliografi¹⁾, este mai presus de oră ce îndoială și este dovedită prin probe documentale și mărturii contemporane vrednice de credință.

¹⁾ E. Picot, *Coup d'œil...*, p. 22 în notă. D. Picot, probabil, nu cunoște totă documentația de mai jos. D-sa negă existența catechismului basându-se pe o informație care spune că tipografia s'a introdus la Sibiu în 1575. Imprejurarea că o tipografie funcționeză la Sibiu în anul 1575, nu e dovedită că n'aș existat altele mai nainte.

Seivert amintesce o carte a lui Th. Gemmarius, tipărită la Sibiu în anul 1529 și o altă a lui Sebastian Pauschner tipărită la 1550 tot acolo, iar bibliografi moderni ca Kertbény și Szabó, iaă aceste indicații drept bune. — Seivert's *Nachrichten von Siebenbürgischen Gelehrten und ihren Schriften*, Pressburg 1785, p. VIII și 325.

Réposatul Canonic Cipariu a vădut, cam pe la 1838, în biblioteca mănăstirei din Blaj, un catechism mic de formatul 12°, fără început și fără sfîrșit. Acest catechism însă s'a rătăcit, și peste dece ană Cipariu nu și mai aducea aminte decât că era tipărit cu altfel de caractere decât cele întrebuintate în cărțile românescă, că era cu întrebări și răspunsuri, în formatul arătat mai sus, și că cuvintele românescă scrise de obicei fără vocală la sfârșit, aci erau pretutindeni scrise cu ș¹). Cipariu s'a întrebat, fără a da un răspuns hotărît, dacă nu fusese cum-va acesta catechismul romanesc de la Sibiu.

Iată acum și doveziile de care vorbim mai sus:

In socotelile orașului Sibiu, conservate în archiva de acolo, se află următoarea notiță, sub data de 13 Iulie 1544 :²).

„Ex voluntate dominorum dati sunt M. Philippo Pictori pro impressione catechismi valachici bibale fl. 2“.

Acest Philippus Pictor apare în socotelile de pe acea vreme ca traducător și scriitor de scrisori românescă pe largă sfatul orașanesc din Sibiu³).

In anul 1546, Preotul Adalbertus Wurmloch din Bistrița, în Transilvania, într-o epistolă către amicul său Job. Hesus, preot în Breslau, scrie:

„... Est hic quaedam gens, non solum moribus et lingua, sed et religione a nobis diversa, quam Walachos nominamus. Qui tametsi Christum fateantur, nunquam tamen Romanae Ecclesiae subjecti fuerunt. In ceremoniis prorsus dissentiunt a Nostris. Baptisant e flumine. Conficiunt Coenam Domini pane fermentato et vino imposito. Legunt Euangelia et Epistolas Paulinas non sua, sed peregrina lingua, quam nos nominamus: Die Raczische Sprach. Quam nec Idiotae illorum intelligunt, nisi sacerdote illorum interpretante. Ex Nostratis multi quidem sunt eorum linguae peritissimi. Translatus est Catechismus in linguam Walachicam atque impressus Cibinii (quae urbs nobis Saxonibus in Transylvania est metropolis) caracteribus, ut vocant Raccianicis, qui quasi referunt formam Graecarum litterarum. Et multi ex Sacerdotibus amplectuntur eum libellum, tamquam sacrosanctum; multi autem prorsus contemnunt⁴).“

Acăstă scrisore a fost tradusă în nemțesce și publicată, în același an, împreună cu altele într-o broșură intitulată:

Wahr. Neue Zeitung aus dem ungerlandt und Türkien, ins deutſche Landt geschrieben aus dem latein in deudſche ſprach verdonmeſſt. 1546 (fără loc) in 4°, de 4 foī nepag., ultima albă.⁵)

Pasagiul relativ la catechism sună în traducerea nemțescă astfel: „Der Catechismus ist gebracht in walachische Sprach und zu Cebin / welchs in den Sech-

¹) Cipariu, *Care e cartea cea mai veche românească?* în *Organul luminării*, N-rl 54 și 55 din 7 și 14 Ian. 1848.

²) Dr. Fr. Teutsh, *Der älteste Hermannstädtter Druck*, în *Korrespondenzblatt des Vereins für siebenbürgische Landeskunde*, III, No. 2 din 15 Februarie 1880, p. 15.— *Telegraful Român*, Sibiu, 1880, Nr. 21.

³) *Korrespondenzblatt*, IV, No. 1 din 15 Ian. 1881 p. 1.

⁴) Heinrich Wittstock, *Beiträge zur Reformations-Geschichte des Nösnergaues*, Wien 1858, p. 60, reproducă în *Telegraful Român*, Sibiu, 1880, Nr. 23.

⁵) K. M. Kertbeny, *Ungarn betreffende deutsche Erstlings-Drucke 1454-1600*. Budapest 1880, p. 150.

zischen Stedten die heuptstadt ist in Siebenbürgen / gedruckt mit Retzischen buchstaben die do gestalt sein / wie die griechischen...“¹⁾.

Probabil tot la aparițunea acestui catechism se referă și următoarele rînduri dintr-o scrisoare a lui J. Reyerth către H. Bullinger, din anul 1551, dacă sub cîntul *Thraces înțelege pe Român*:

„...Sunt in Transylvania Viri pii, doctique, et linguarum periti, qui Catechismos ad Graecos, Thraces et Lithuanos sua lingua excusos miserunt...“²⁾

Philippide³⁾ bănuiesce că textul publicat de Hasdeu în *Cuvinte den bătrâni*, II, 120, este un fragment din catechismul de la 1544, păstrat într-o copie manuscrisă din 1619.

B. P. Hasdeu, *Cuvinte den bătrâni*, II, p. 79 și *Psaltirea publicată românește la 1577 de Diaconul Coresi*, Tom. I, în prefată. — Dr. M. Gaster, *Uă carte românească în 1546*, în *Românu* din 6 Nov. 1881. — B. P. Hasdeu, *Ceva pentru d. dr. M. Gaster*, în *Românu* din 15 Nov. 1881. — Szabó Károly, *Régi magyar könyvár*, II, Budapest 1885. — Ar. Densușianu, *Catechismul românește din a. 1544*, în *Revista Critică-literară*, II, (Iași 1894), p. 260. — Stefan Orășanu, *Emile Picot, Coup d'œil*, (recensiune) în *Tinerimea Română*, XII, No. 5 și 6 din Sept. Oct. 1896. — Xénopol, *Histoire des Roumains de la Dacie Trajane*, Paris 1896.

1545.

5. Molitvenic slavonesc, tipărit la Tîrgoviște.

Un volum în-4° mic de 298 foî, una albă de protecțiune și alta cuprinđând titlul-prefață, locul și anul tipăririi iar celelalte intrunite în 37 caiete de câte 8 foî, fără custos și paginatură, cu semnătura cirilică pe prima și pe ultima pagină a fiecărui caiet. Caietul 29 e însemnat ~~ș~~ck, iar caietul 30 nu are semnătură. Este tipărit cu negru și roșu, cu câte 22 de rînduri pe pagină, pe hârtie grăsă, cu o singură marcă de fabrică. Cuprinde două frontispici ornate, unul simplu, la începutul prefeței reprobus și la începutul pravilei sfintilor Apostoli, și altul la începutul textului; acesta din urmă, cu stema Tîrcel-Românești și cu inscripția:

БЫ ХИ БЯ БЛГО-БЕРНИ И БГОМЪ ХРИСТИИ.—САМОДРЪЖИЕНИ ЗЕМЛИ
УГРОВЛА-ХІІІКІЕ· ІѠ ПѢТРОУ ВОЕВОДѢ· ГОСПОДИНъ·

„In Christos Domnul binecredinciosul și de Dumnezeu păzitul însuși stăpanitor al Tîrcel Românești Iw Petru Voevod și Domn.“

Are o singură inițială ornamentată mare, reprobusă de mai multe ori, altele mai mici și câteva monograme.

¹⁾ *Daturi curiose despre Română dela 1596*, în *Folia pentru minte, inimă și literatură*, No. 52, din 29 Decembrie 1847. Cipariu, în articolele citat mai sus din *Organul Luminărel*, rectifică data de 1596, o eroare, în loc de 1546.

²⁾ Fr. Ad. Lampe, *Historia ecclesiae re-*

formatae, in Hungaria et Transylvania, Trajecti ad Rhenum 1728, p. 102.

³⁾ Alexandru Philippide, *Introducere în Istoria limbii și literaturii române*, Iași 1888, p. 58.

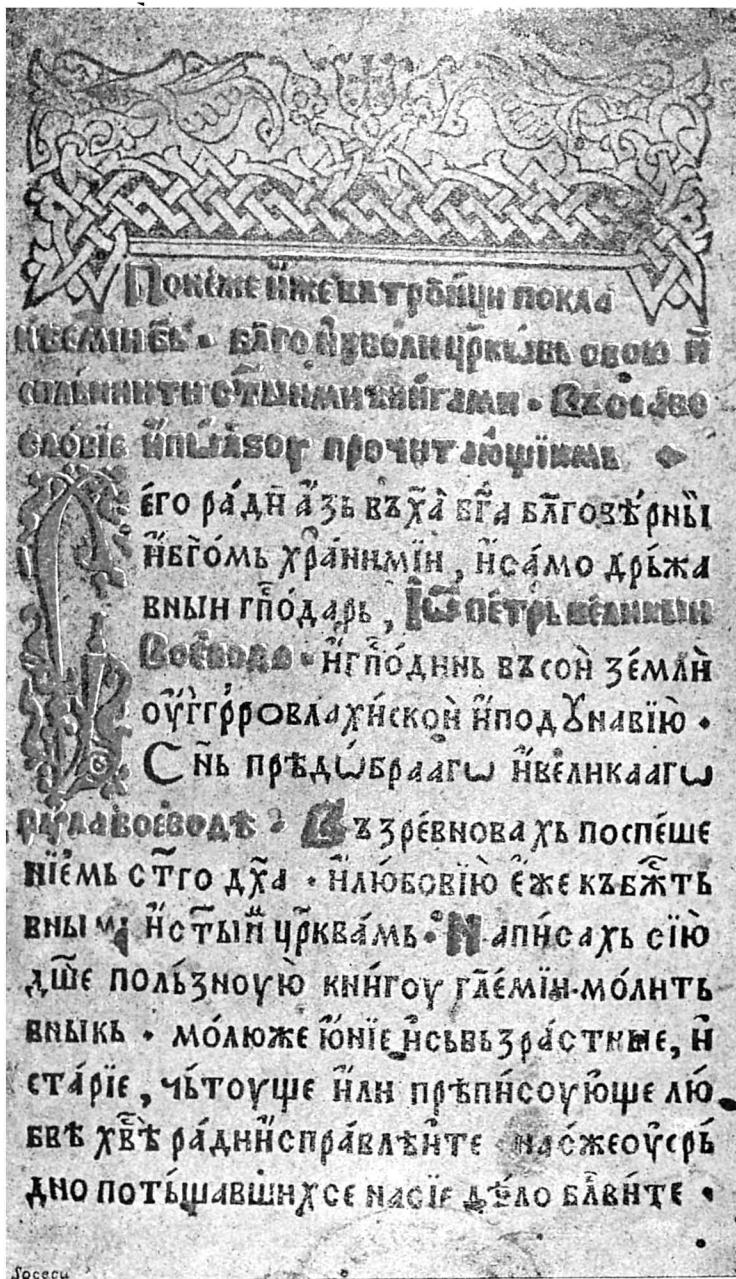
Titlul capitulelor este adesea format dintr'un clișeu în care literele, de difereite mărimi, sunt legate între ele prin șreă-cară ornamente.

42. — Molitvenic slavonesc, 1545.

Prefața care ocupă două pagini, reproduse în facsimile la pag. 25-26, are următoarea cuprindere:

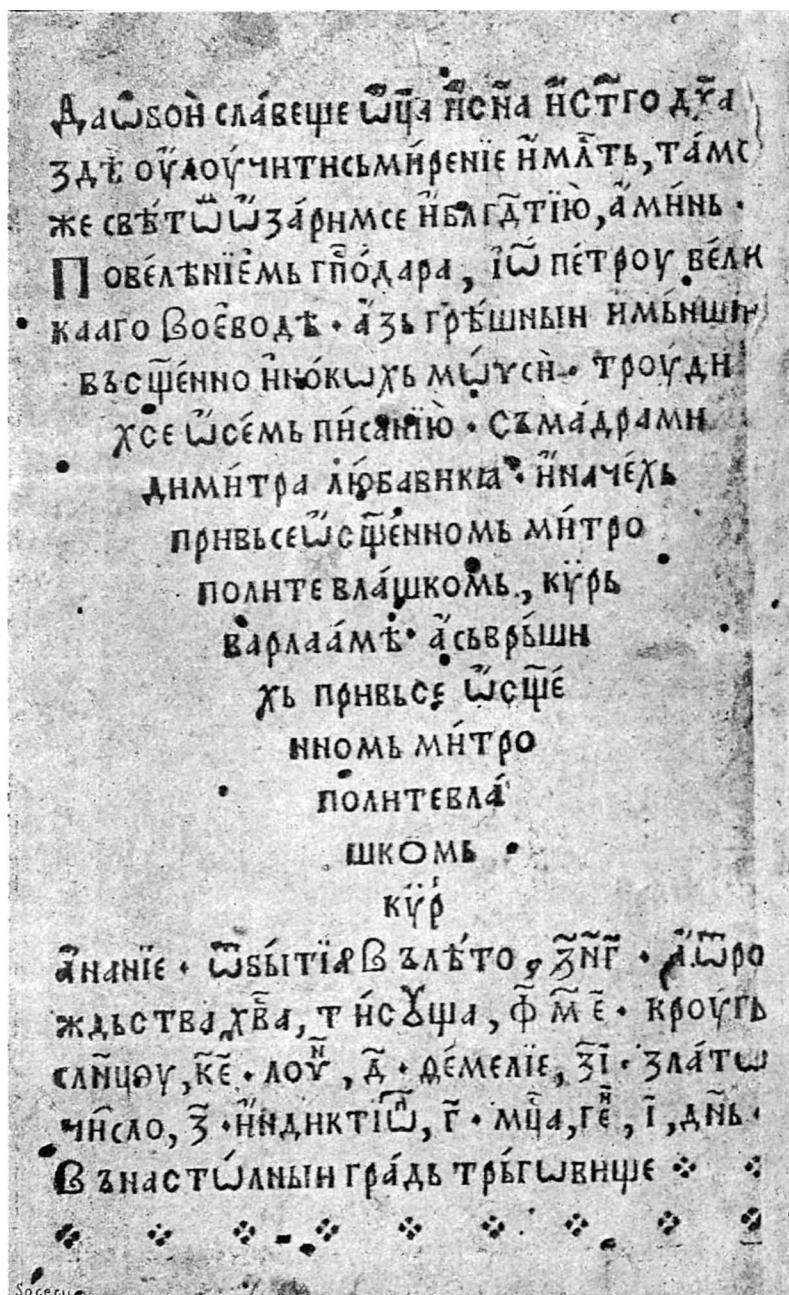
„Fiind că cel intru Treime prea-mărit Dumnedefă a binevoit să umple biserică sa cu sfintele cărti spre lauda și folosul celor ce citesc,

48. — Molitvenic slavonesc, 1545.

„Din pricina aceasta eū intru Christos bine-credinciosul și de Dumne-
deu păzitul și insușil-stăpanitorul Domn Io Petru marele Voevod și
Domn al întregel țărăi a Ungro-Vlahiei și al țermurilor dunărene, fiul prea

bunului și marelui Radul Voevod, aprinsu-m'am de dragostea sfintului Duh și de iubirea sfintelor și dumneșescilor biserici și am tipărit

44. — Molitvenic slavonesc, 1545.

această carte de suflet folositore numită molitvenic. Si rog pe cel tineri și pe cel crescut și pe cel bătrân, ca cetind-o sau copiind-o pentru dragostea lui Christos s'o îndreptați, iar pe noi, cări cu osirdie de acest

lucru ne-am îngrijit, să ne blagosloviți, ca amendoă, slăvind pe Tatăl și pe Fiul și pe sfântul Duh, aici (pe pămînt) să căstigăm pace și iubire, iar dincolo să fim cu lumină și binecuvîntare luminații. Amin.

„Din porunca Domnului Io Petru marele Voievod, eu păcătosul și mai micul dintre sfintii călugări Moisi m'am trudit la această scriere, cu matricele lui Dimitrie Liubavici, și am început pe vremea prea-osfîntului Mitropolit al Valachiei chir Ananie, de la zidirea lumei în anul 7053, iar de la nascerea lui Christos 1545, crugul sôrelui 25, al lunei 4, temelia 17, numărul de aur 7, indictionul 3, luna lui Ianuarie în 10 dîle. În cetatea de scaun Tîrgoviste.“

Capitolele sunt numerotate prin cifre cirilice mici afară din text.

Molitvenicul se termină cu următoarea arătare a cuprinsuluи:

Сказаниe гла́внинамъ с্টыie книгы
съе гла́еми млытвники .

а, Млытвы въ ёже знаменати
д'єте .

в, чинъ вииваёми на ѿврѹчениe .
г, чинъ исповѣданио .

д, чинъ вииваёми на разлоучениe
дши велцъ,

е, послѣдованиe вииваёмо ѿ
шы велцъ .

ж, послѣдованиe вииваёмо надъ
коутїю ѿспѣшии .

з, чинъ вииваёми на ѿдѣїнїе
раси .

и, послѣдованиe малаго ѿврѹза .
л, чинъ вииваёми великаго ѿглес-
каго ѿврѹза .

т, чинъ вииваёми на разлоученїе
дши иноќи .

л, послѣдованиe вииваёмо ѿ
пшы иноќи .

ві, чинъ вииваёми сѣти масло .

ѓ, чинъ вииваёми свѣтити масло
ѡмешими .

Cuprinsul capitolelor din această
sf. carte numită Molitvenic:

1, Rugăciunile cu care se în-
semnă¹⁾(?) copilul.

2, Slujba ce se face la logodnă.

3, Slujba spovedaniei.

4, Slujba ce se face la despărțiri-
rea sufletului unuи mirean.

5, Rînduiala ce se face la mór-
tea mirenilor.

6, Rînduiala ce se face dea-
supra colivei celor morți.

7, Slujba ce se face la îmbră-
carea rasei.

8, Rînduiala la un obraz mic.

9, Slujba ce se face la un
obraz mare îngeresc.

10, Slujba ce se face la des-
părțirea sufletului călugărilor.

11, Rînduiala ce se face la
mórtea călugărilor.

12, Slujba ce se face la sfinti-
rea unuluи de lemn.

13, Slujba ce se face la sfinti-
rea unuluи de lemn pentru cei morți.

¹⁾ знаменати = signare, obsignare; câte odată: adescântă.

А́т, чи́нь ви́ваёми на́стоє б́го
іа́влéнїе.

Е́т, сло́ужба ѿ свѣщению вóде на
но́ви мѣсце.

З́т, чи́нь ви́ваёми помы́ти моши
стѣ.

З́т, ѿ єже кáко по́вáётъ пома-
зати се велíкимъ мýрбъ.

И́т, чи́нь на въздижéнїе чест-
наго кр̄та.

А́т, чи́нь ви́ваёми на ѿбновленїе
шевдаёмаго храма.

Ќ, чи́нь ви́ваёми надъ поколѣба-
вшою се ст҃ою трапéзою.

Ќа, Дроúги чи́нь ви́ваёми надъ
поколебавшою се ст҃ою трапéзою.

Ќв, Млýтва ѿ стомъ жрьтвни-
це, ѿскръншин се ѿ єре́гикъ.

Ќг, чи́нь ви́ваёми, кáко подо́вáе-
ть исходити съ стими крести.

Ќд, Млýтвы стаго трифона · гле-
ми ѿ єреа, въ виноградехъ · и на въ-
сѣкоу потре́боу.

Ќе, Сло́ужба, вечéрнемоу възы-
глашeнїю.

Ќс, Діаконства іаже глетъ діа-
конъ · на литїи велікые вечéрны.

Ќз, Млýтва, надъ съ со́домъ
шкърън шим се.

Ќи, чи́нь ви́ваёми, кáко подо-
вáеть прїемати, приходе́шихъ ѿ ла-
тињскые вѣры · къ нашеи православ-
неи вѣрѣ.

Ќо, чѣтны параклисъ · пѣваёмы ·
прѣсвѣтѣи владицици нашеи бг҃оро-
дици.

Л, правйло, свѣтихъ. А́пль · и свѣ-
тихъ, прѣподобниихъ ѿцъ нашихъ, з,

14, Slujba ce se face la sfanta
arătare a Domnului (nascerea).

15, Slujba pentru sfințirea
apei la luna nouă.

16, Slujba ce se face de-asupra
moștelor sfinților.

17, Cum trebuie să se ungă¹
cineva cu marele mir.

18, Slujba la înălțarea sfintei
cruci.

19, Slujba ce se face la reîn-
noirea unuī hram sfințit.

20, Sujba ce se face de-asupra
mesei sfinte care s'a clătinat.

21, Altă slujbă ce se face de-
asupra mesei sfinte care s'a clătinat.

22, Rugăciunea pentru sfintul
jertfelnic, spurcat de eretici.

23, Slujba ce se face (*sic*) cum
trebuie să se iasă cu sfintele cruci.

24, Rugăciunile sfintului Trifon,
spuse de preot, în vii și la
orii ce întimplare (trebuință).

25, Slujba antifonuluī de séră.

26, Diaconiile (?) care le spune
diaconul la rugăciunea marei ve-
cernii.

27, Rugăciunea pentru vasul
spurcat.

28, Slujba ce se face (*sic*) cum
trebuie să primim pe cei ce vin
dela credința (legea) latinăescă la le-
gea noastră pravoslavniciă.

29, Cinstitul paraclis ce se
cântă prea sfintei noastre stăpâne
Născătoarei de Dumnează.

30, Pravila sfinților apostoli și
a sfinților fericiților parinți ai noș-

го, събора · ѿ йерехъ и ѿ мирскѣ
людеихъ:

Хсъ, Зачело иконеца · Томоу
Слава и дръжава, Ея вѣкы, вѣкомъ,
дмінъ:

tri din al 7-lea sobor; despre ierei
și despre оmenii mireni.

Christos [este] începutul și sfir-
șitul, luî [se cuvine] mărirea și pu-
tereia în veciile vecilor, amin.

Biblioteca Academiei Române.

Odobescu, *Revista Română*, I, 820.—Picot, *Coup d'œil*, p. 19. — Karataev, Описание, No. 25, p. 77.

1547.

7. Apostol slavonesc, tipărit de Dimitrie Logofătul, nepotul lui Bojidăr, la Tîrgoviște.

Ne-având la îndemână nicăi un exemplar din acest Apostol, dăm descrierea lui după notițele ce i-a consacrat Šafarík, Karataev și Picot în publicațiunile lor. El însăși n'ați cunoscut exemplare complete.

Un volum in-4º mic de 268(?) foî, grupate în 34 caiete, primele 33 de căte 8 foî (quaterniuni) și ultimul de 4 foî (duerniune), fără paginație, cu signatura cirilică pe prima și pe ultima pagină a fiecărui caiet. Ultimul caiet are pe pag. întâi și pe cea din urmă cuvintul пол, adică jumătate (de quaterniune). Signatura primelor 19 caiete este tipărită cu caracterele obișnuite ale textului, iar a celor următoare cu niște caractere mai mari și mai grosolane. Apostolul este tipărit în două culori, cu aceleași caractere ca și Molitvenicul din 1545, cu 22 și une ori cu 23 rînduri pe pagină.

La începutul Apostolului se află un ornament patrat, ocupând o jumătate de pagină și având la mijloc stema Tărei Românească într-o cunună, iar pe margini cuvintele: Ея Хи Ея Благовѣрни и Бгомъ хранимий . Симодръжении земли ѿгровлахискіе ісбъ миричи воеводъ господинъ. (In Christos Domnul bine credinciosul și de Dumnezei păzitul însuși-stăpânitor al Tărei Românească Io Mircea Voevod și Domn).

Faptele Apostolilor ocupă primele 9 caiete, iar Epistolele Apostolilor caietele următoare până la 31, după care urmăză Indreptarul pentru cetarea Apostolului, antifonele, etc. și în sfîrșit Epilogul:

„Понеже иже вътрайци покланѧеми вѣгъ бѣгойзвѣли црковь свою и спль-
нити стыми книгами, вѣ славословіе и ползвѣ прочитающимъ, томъ слава и
дръжава вѣ вѣки дмінъ.

„Испысашесе сїе стїе и вѣтвнїе книги, глѣми прақси, вѣ дни бѣговѣрнаго
и бѣгомърханымаго (sic) и самодръжавнаго іѡ мирича, воеводе и господарь
въсой земли ѿгровлахиской и подоунавію, сѹ великаго и прѣдвораго рада
воеводи. Тѣмже оубо ѿзъ грѣшни и мѧнше вѣ члвѣцехъ димитрие логозєсть,
вънѣкъ же војидаровъ, видѣвшє же оумаленїе стыхъ и вѣтвнихъ книги,
въжделѣхъ т҃рѣдолюбъзно єлико вѣзмногожъ, ѿмомъ постигожъ, вѣ поспѣшъ-
ствующо ми, съписахъ и съврьшахъ дѣеполъзныє книги сїе прақси, еже ѿубо

дхомъ стимъ аплы иаѹчише ѿ прѣпѹѣдаше ѿ просїаше въсѣи въселенїи конце земльнїе, троѹдихсе о семь ѿ съ оѹченікыи монмы опрѣ и петръ. Тѣмже мѣмсе ѿ милидѣемсе въсѣи чътоѹшимъ или прѣписоѹшиимъ. ѩже воѹдетъ ѿ погрѣшено любве хѣѣ рѣди исправлѧите ѿ настъ осемь троѹдившиесе вѣгословите, а не кльнете, понеже не писа дхъ сѣи, ни Ѿггль, на рѹка греѹшина и брѣнина ѿ дхъ оѹнили, окааныи ѿ греѹшины¹⁾). Йсъврѣшиесе сїе сѣи кнїги ѿ бытѣа Блѣто, Ѿнѣ, а ѿ б҃одьства хѣа, тѣсѹфа. фмѣ. крѹгѣ сїицѣ Ѿз. лѹнь, ѿ злато число, д. йндикті ѿ з. а. ємеле, д. єпахад, є. Почешиесе сїе сѣи кнїги писати. Мѣца августа, ии. днѣ. ѿ съврѣшиесе. Мѣца матіа, ии, днѣ вънастолиѣ гра т҃рговї. нчзлѣнѹчзвѣвѣвѣуцилинѹчвлесѹчвѣл²⁾): “

„Fiind-că cel între Treime închinat Dumnezeu și a bine-voit să umple biserică sa cu sfintele cărți spre lauda și folosul celor ce citesc, Luș slavă și putere în veciul vecilor, amin!

„Scrisu-s'au aceste sfinte și dumnezeescă cărți numite Praxe în dilele credinciosului și de Dumnezeu păzitulu și insuși-stăpânitorulu domn Io Mircea Voievod și Domn al întregei Tărî Ungro-vlachiane și a țărmurilor dunărene, fiul marelui și prea bunului Radu Voievod. Așa și eu păcătosul și mai micul dintre omeni Dimitrie logofet, nepotul lui Bojidar, vădând împuținarea sfintelor și dumnezeescilor cărți, am muncit pe cat am putut, cu ajutorul lui Dumnezeu, am scris și am sfîrșit aceste de suflă folositore cărți, pe care Sfintii Apostoli prin sfintul Duh le învățase, le propovăduise și luminase totă lumea. Am muncit cu ucenicii mei Oprea și Petre. Rugăm pe toti cari o vor citi sau copia, dacă va fi ceva greșit, în numele iubirei către Christos să îndrepteze, iar pe noi cei ce am muncit să ne bine-cuvinteze și să nu ne blestemem; pentru că n'a scris Sfintul Duh, nicăi înger, ci mană păcătosă și muritor, spirit desperat(?), nefericit și păcătos. S'au sfîrșit aceste sfinte cărți de la facerea lumii în anul 7055, iar dela Christos o mie 547, crugul sôrelui 27, al lunei 6, numărul de aur 9, indiction 6, temelia 19, epacta 5. S'au inceput a se scrie aceste sfinte cărți în luna August 18 dile, și s'au isprăvit în luna Martie 18 dile în capitala Tîrgoviște.....

Petersburg, Biblioteca publică.—Muntele Atos, la mănăstirile Hilandar și Sf. Pavel.—Mănăstirea Opovo.

Šafarík, *Geschichte der südslawischen Literatur*, III, I, 267.—Karataev, Описаніе, I, 111.—Picot, *Coup d'œil*, 20.—*Rukopisy a starotisky Chilandarské*. Popisuje Sava Chilandarec. V Praze 1896. (Extras din *Věstník král. české společnosti náuk*).

¹⁾ Karataev observă că ortografia originalului trebuie să fi fost modificată în manuscrisul după care a copiat acest epilog.

²⁾ Aceste litere constituie un criptogram care n'a putut fi descifrat cu nici una din

cheile de criptogramme slavone cunoscute. V. Prof. E. Kalužniacki, *Beiträge sur älteren Geheimschrift der Slaven*, Wien 1883, 1 br. 8º. (Extras din *Sitzungsberichte der phil.-hist. Classe der kais. Akademie der Wissenschaften*, vol. CII).

8. Apostol slavonesc, tipărit de Dimitrie Logofătul (la Tîrgoviște).

In lista manuscriselor și tipăriturilor vechi din mănăstirea Hilandar, descrise de Sava dela Hilandar, se citează, pe lângă Apostolul descris la numărul precedent, un alt Apostol, de același format, tipărit în același an, și cu următoarea notită pe ultima foie:

„Повелітємъ господара іо. илѧшко воеводи и матери его госпожде елены. азъ оубо грешныи и менши въ чловецехъ димитріе логофетъ въноукъ же божидаровъ труудихсе о семь съписаніи... въ лѣто 1547“.

Adică :

„Din porunca Domnului Iw Iliașcu Voevod și a mama sale Dómu Elena, eu păcătosul și cel mai mic dintre omenei Dimitrie logofăt, nepotul lui Bojidar am făcut această scriere... în anul 1547“.

Din aceasta ar rezulta că Apostolul s'a tipărit din nou în același an, de același tipograf, pentru Iliascu Vodă, săn că, în câteva exemplare, s'a înlocuit numărul făia care purta numele Domnului muntenesc, cu alta pomenind pe Domnul Moldovei și pe mama sa Elena.

Sava Chilandarec, *Rukopisy a starořísky Chilandarské*, p. 84.

[1550].

9. Triod-Penticostar slavonesc.

Din această carte se cunosc două exemplare: unul păstrat în Biblioteca Academiei Române și altul în Biblioteca publică din Petersburg. Amândouă exemplarele sunt necomplete și nu au indicatii despre locul și anul tipăririi. D. Hasden admite data de 1550, iar Karataev cea de 1570, și ambi cred că s'a tipărit în țările românescă.

Triodul, de formatul in-folio, trebuie să fi conținut peste 360 foile, de orte ce în exemplarul din Petersburg s'a păstrat caietul cu signatura 46, iar fiecare caiet conține 8 foile. În exemplarul din București, la început, lipsesc caietele 1–8; din caietul 9 s'a păstrat 6 foile, din cele următoare lipsesc multe foile intermediare, iar din ultimul caiet existent, însemnat 39, nu a mai rămas decât prima foie. Caietele întregi se compun din cale 8 foile și au signatura cirilică pe prima și pe ultima lor pagină. Caietul 31 nu are signatură. Volumul este tipărit cu negru și roșu, cu cale 30 rânduri pe pagină.

Cuprinde patru feluri de inițiale: unele amintind pe ale Octoihului (1494) și ale Psaltirei (1495) lui Macarie¹), însă mai ordinare (săpate în lemn); altele mai mici, de același tip²); câteva semănând cu ale Evangeliarului dela 1512 (v. nr. 30 și 36), însă mai usate; și în fine câteva inițiale simple. Mai cuprinde frontispiciile și ornamentele următoare:

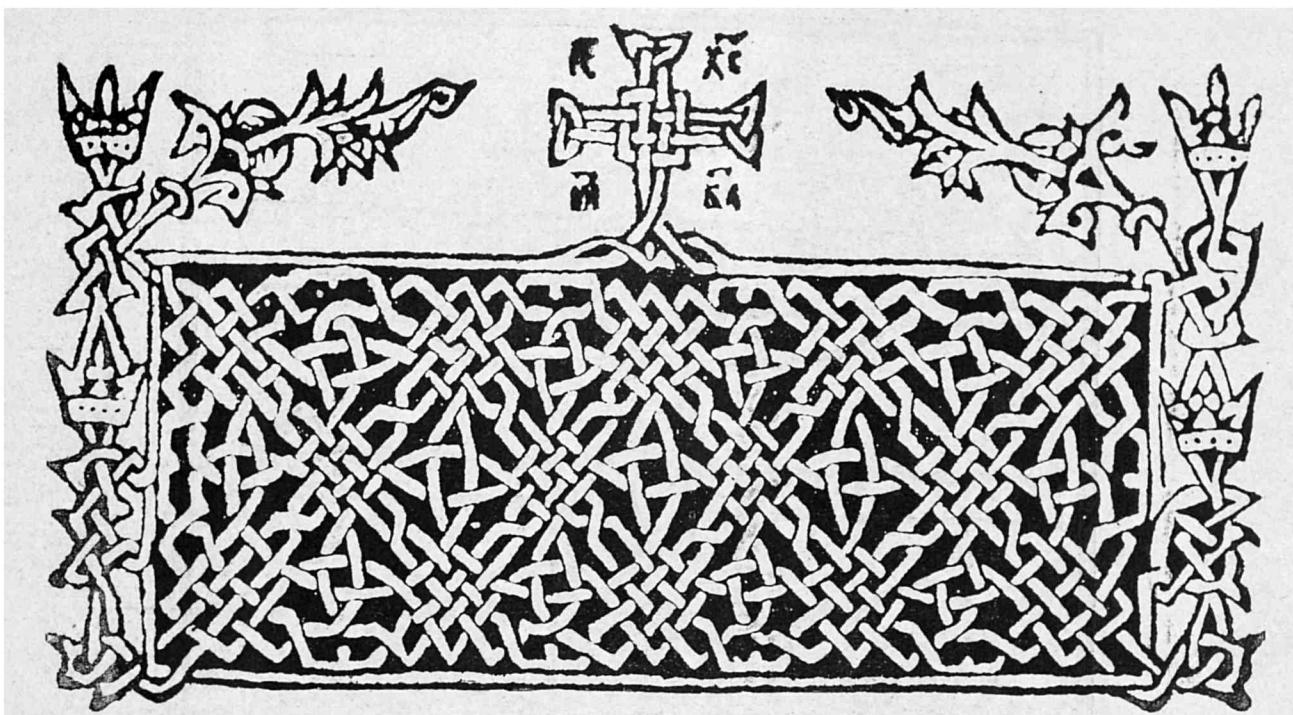
La începutul slujbei de sârba din Sambăta mare este un frontispicin, ocupând

¹) Comp. cu cele reproduse în facsimile de Jagić, în *Der erste Cetinjer Kirchendruck* și de Picot, în *Coup d'œil*, p. 8 și 9.

²) Reproducem mai jos la pag. 42–43 toate inițialele din exemplarul din București.

46. — Triod-Pentecostar slavonesc, (1560).

46. Triod-Pentecostar slavonesc, (1550).

jumătate de pagină, care se termină sus cu o cruce, iar la mijloc are un vultur mic spre stânga, cu capul întors spre drepta, ținând în cioc o cruce (Quat. 13 f. 8 v°), semănând cu al Octoihulu lui dela 1575, reprodus mai jos.

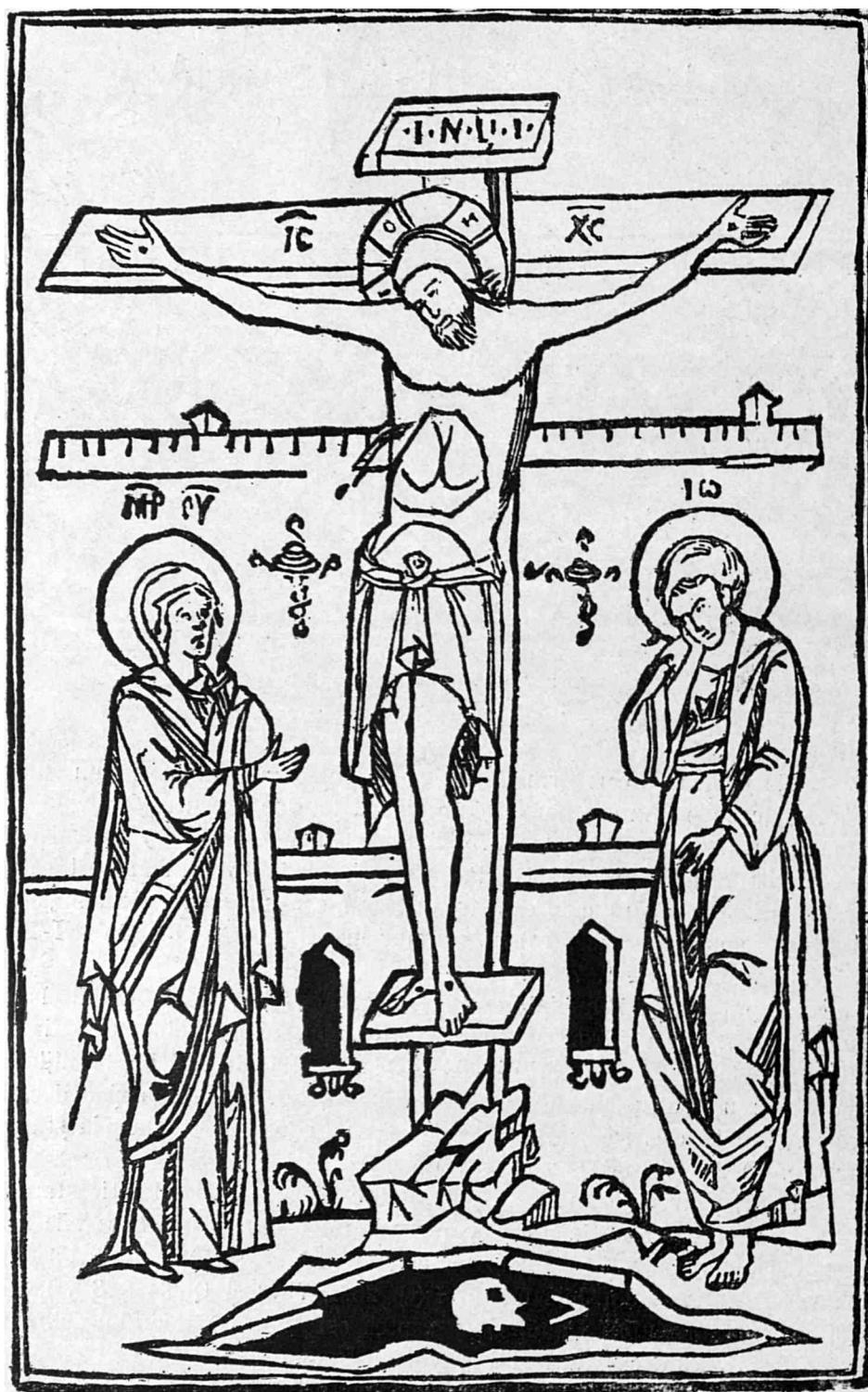
Inaintea slujbei din Dumineca Pascelor, adică la începutul Penticostarului, și la vecernia de Miercură séra dinaintea Joiei Înălțării, este un frontispiciu mijlociu (No. 65), terminat sus cu o cruce, având împrejur inscripția **IG - XG; GX - HI - KI - II**. (Q. 15 f. 8 v° și Q. 34 f. 7 v°).

La începutul slujbei Duminicei a treia, a Mironosițelor, și la al Duminicei a cincea, a Samarinicei, este un frontispiciu mare (No. 45), ocupând jumătate de pagină, terminat sus în cruce cu inscripția **IG - XG; MI - HI - KI - PI**, iar la mijloc având stema Terei: un vultur mare întors pe jumătate la stânga, ținând cu ciocul întors spre drepta o cruce mare verticală rezemată jos; la drepta și la stânga căte un arbore. (Q. 21 f. 1 v° și Q. 29 f. 4 v°).

Un frontispiciu mijlociu (No. 46), diferit de cel dela începutul Penticostarului, dar de același fel, terminat sus în cruce cu inscripția **IG - XG; HI - KI**, se află la slujba de Miercură la înjumătățirea cinci-zecimii (a patra săptămână după Pasă) și la slujba vecerniei mari din Joia Înălțării (Q. 26 f. 7 v° și Q. 34 f. 8 v°).

La începutul slujbei Duminicei a săptămânii este un ornament mic simplu.

Volumul acesta cuprinde și 8 gravuri în lemn, ocupând căte o pagină întrágă și având subiectele reproduse în paginile următoare:

47. — Patima Măntuitorulu.

48. — Înmormântarea.

49. Invierea Domnului.

50.—'Arătarea lui Christos înaintea Mariei.'

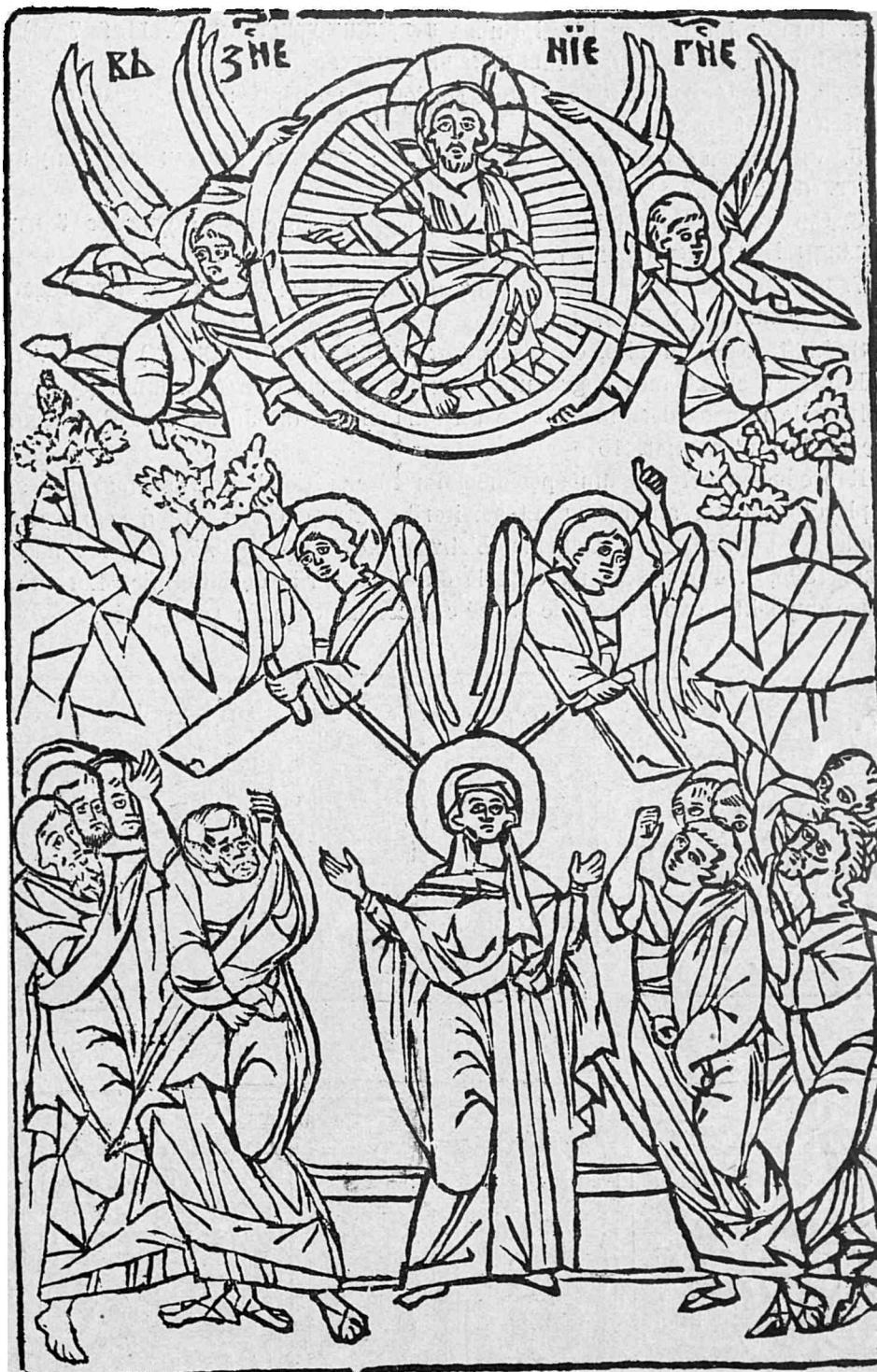
51. — Vindecarea paraliticului.

52. — Christos in templu, între invățătorii legii.

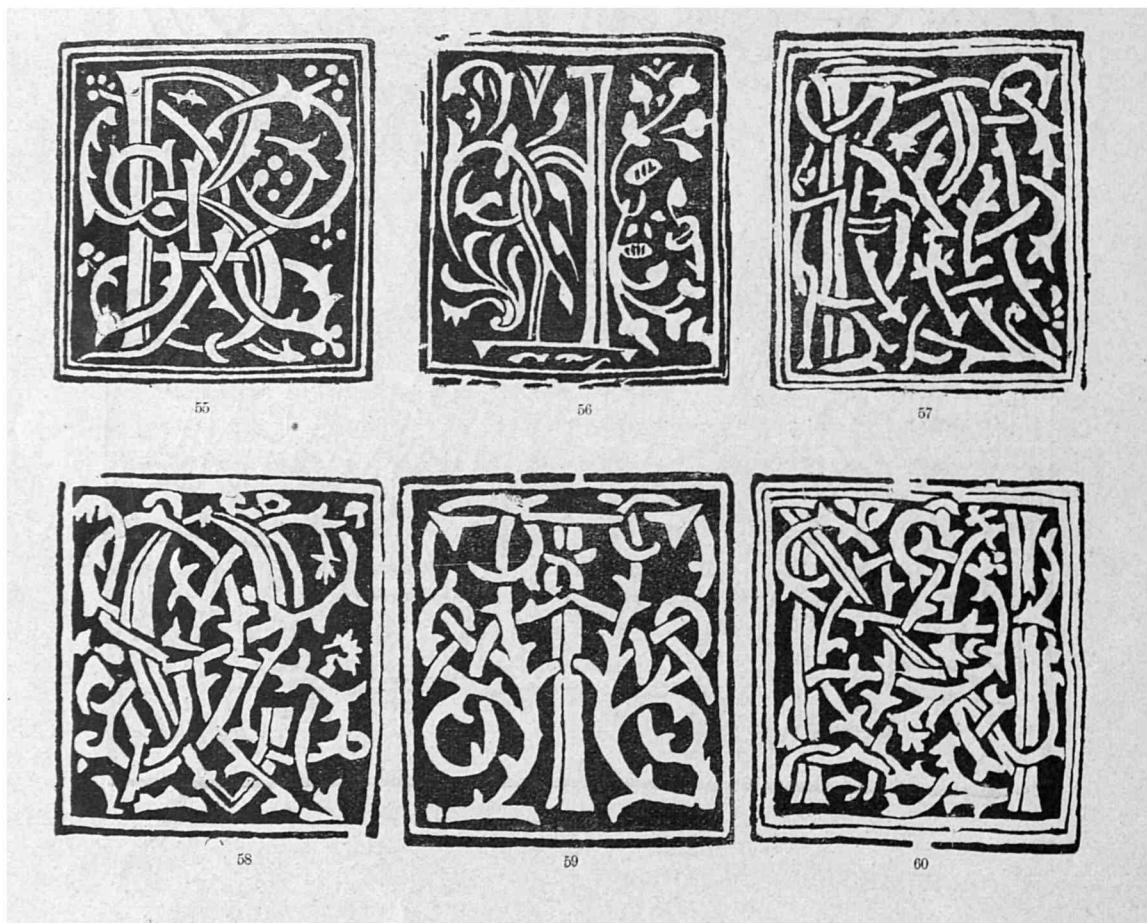
53. — Christos cu Samarineana la puț.

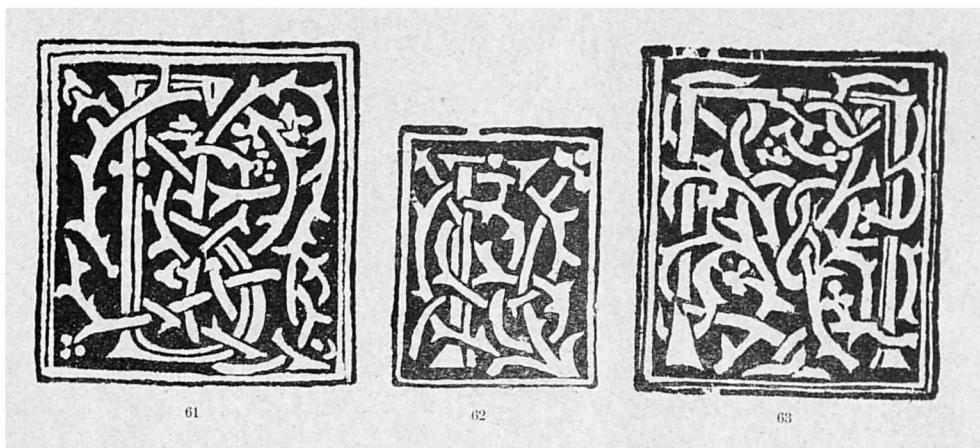

54. — Îmărtarea Domnului.

1. Patima Mantuitaruluš (Q. 9 f. 7 vº).
  2. Înmormîntarea, cu inscripțunea **погребеніе христово**, (Q. 11 f. 7 vº).
  3. Invierea, cu inscripția: **въскресеніе христово** (Q. 13 f. 8 vº).
  4. Arătarea lui Christos înaintea Mariei, cu inscripția: **христос іавис прѣжде марии** (Q. 20 f. 8 vº).
  5. Vindecarea paraliticului, cu inscripția: **христос исцѣли раслабленыа шт ли лѣт.** (Q. 24 f. 7 vº).
  6. Christos în templu între învățătorii legii, cu inscripția: **христос ѿчит въ свѣтилии иѹдейское** (Q. 26 f. 7 rº).
  7. Christos cu Samarinéa la puț, cu inscripția: **христос просит воду шт жени самарѣнини** (Q. 29 f. 4 rº).
  8. Înălțarea Domnului, cu inscripția: **възвищеніе господне.** (Q. 34 f. 7 rº).
- Karataev citează încă o gravură reprezentând vindecarea orbului. (Q. 32 f. 5). In foile rămase dela început se termină slujba din Joia mare. Pentecostarul începe la f. 8 vº a quat. 15.

Reproducem aci căte un specimen din toate inițialele cari se mai găsesc în exemplarul bucureștean. Ele amintesc literelor patrate (alb pe fund negru) din incunabulele venețiane (Ferd. Ongania, *L'Arte della Stampa nel rinascimento italiano*, Venezia 1895, I, 47), și sémănă cu cele din tipăriturile dela Cetinje. Ele au fost compuse după litere venețiane, deoarece caracterul lor este cu totul latin.

Bucureşti, Biblioteca Academiei Române. — Petersburg, Biblioteca publică.

Hasdeu, *Un tesaur de typo-xilograzie română de pe la 1550*, în *Traian*, I, No. 18 și urm., reprodus cu mică modificare în *Columna lui Traian*, VII, 1876, p. 193, sub titlul: *O pagina din Istoria Tiparului la Români în secolul XVI*. — Karataev, *Описание*, No. 86, p. 188.

1560-61.

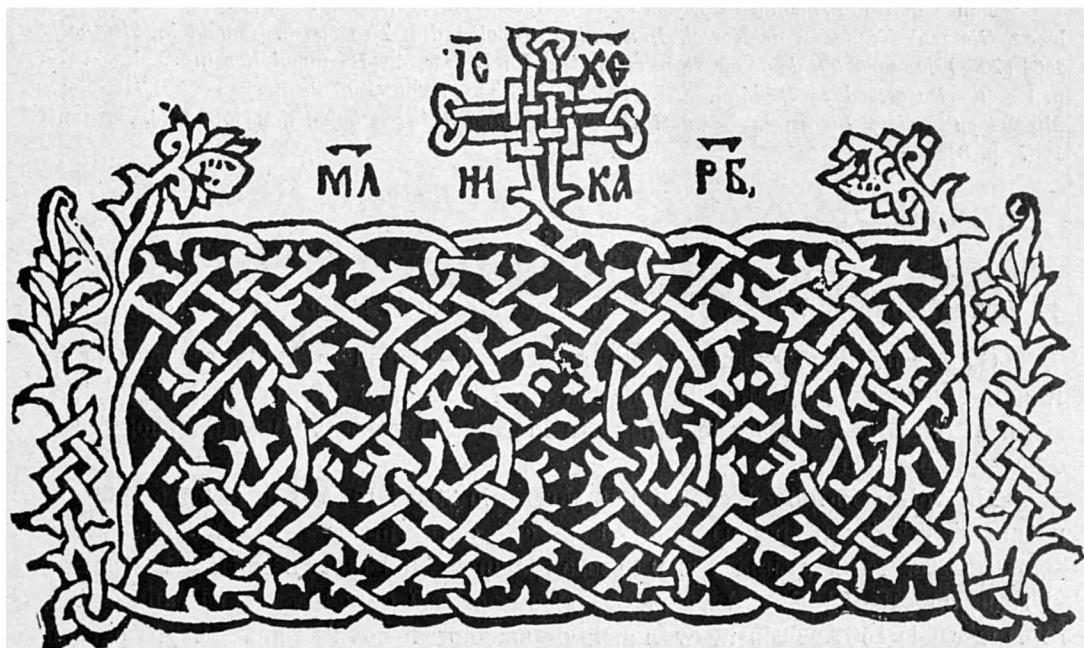
10. Evangeliar românesc, tipărit de Diaconul Coresi, la Brașov, în 1561.

Exemplarul cel mai complet cunoscut din acest Evangeliar, este cel descoperit de P. S. S. Episcopul de Argeș Gherasim Timuș și de d. C. Erbicénu la Mănăstirea Ciolanul în 1888, și care se găsește acum în Biblioteca Academiei Române; dar chiar și acest exemplar este defectuos: a fost restaurat de mai multe ori, completându-se lipsurile prin foile manuscrise intercalate și având unele foile rătăcite dintr'un caiet într'altul. Din acăstă cauză descriptiunea de mai jos, în ceia ce privesc numărul și gruparea foilor, nu trebuie considerată ca definitivă.

Un vol. in-folio de 246 foile, grupate în 32 caiete de căte 8 foile, afară de caietele 1, 14 și 28, compuse din căte 7 foile, 29 din 4 și 31 din 5 foile, cu semnătura cirilică (ꙑ - Ꙕ) pe prima și pe ultima față a fiecărui caiet, jos la mijloc. Caietele 4 și 9 sunt fără semnătură; caietul 11, din erore părțial însemnată Ꙕ (12). În c. 14 foile a 2-a trebuie pusă înaintea precedentei care are semnătură. Este tipărit cu negru și roșu, cu căte 24 și uneori 25 rânduri pe pagină. Inițialele sunt simple. La începutul celor patru evangeliilor se găsește căte un ornament-frontispiciu (No. 65), amintind pe cel din Evangeliarul lui Neagoe Vodă (p. 16), cu inscripția ИЕХЕ, МЛ-НИ-КИ-РН. Titlul curent dă numele evangeliului în prescurtare.

Evangelia lui Mateiu ocupă caietele 1 până la 9, f. 3 v.; a lui Marcu 9, f. 5 r.—14 f. 6 r.; a lui Luca, 14, f. 7 r.—23 f. 6 r. Ioan, c. 23 f. 7 r. (ultima a caietului)—29, f. ultimă r.

К'урѣрѣ татлѹн шїкѹ ажѹтбрюль
фїюлѹн шнкоѹ сфрѹшн тѹль дѹлѹн
сфнть . азїлеле мїрїен дѹ йнѹшь
край . єх жѹплюѹ ханашь вѣгнеръ дє
лбдашовъ амь аеѹть желаніе пелтровъ
сфнтель кърци крешии нещи тетроѹ та ,
шнамь скриясь ачѣсте сфеѹте кърци дє/
лвѹцѹ тѹрж . сафие пойнаш рѹмѹни нещи
сълцелѹгж сълвѣце рѹмѹни чинесъ
крешии . кѹмь граджш ѿ шнсфнту в
пакель апаль кътру коринтии дї капе
те лсфнта бест҃еекж ман бнне ѿ агрѹи
чннчи кѹвннте коацелесь декать . і ,
мїе декѹните нелцелѹсе лннвж стрїн
нж . дѹпж ачѣл вѹргамь тобци сфеѹ
ци пѹриици ѿаре ваднчи ѿаре єпкы
юаре попї . лкзорамлнл вавенїачъ
стѣ кърци крешии нещи кѹмь маїнте съче
тѣскж нечетннде сънѹ жѹдєнє нї сасъ
дѹлскж . шнкѹ зїса жѹплюѹлѹн хане
шлкѹгнеръ . скрисамъ єх дїксы ко
реши ѿтѹговище . шн тѹдѡ дїйкъ .
шнсаблчепѹть ллѹна лѹманї зїде шн
сагѹфрѹшн ть ллѹна лѹгенѹарїе лзїле
блетто з мїе єз флатате лбдашовъ

| 65. — Evangeliar românesc, 1561.

După acesta urmăză, în slavonesce, obiceinuțele indicațiuni pentru citirea evangeliilor; tot în slavonesce sunt și tipicul zacelelor ori a pericopelor și evangelistarul.

Evangeliarul se termină cu următorul epilog, reprodus în facsimile la pag. precedentă:

„Cu vreré találu și cu ajutoriul fiului și cu sfrâșitul d-hului sf-nu, în zilele măriei lu Ianășu Crai, eu jupânul Hanășu Bégneru de în Brașovu amu avută jelenie peintru sf-ntele cărți creștinești tetroevgl, și amu scrisu acéste sfente cărți de învățătură, să fie popilor rumânești să înțelágă, să înveje Rumâniu cine-su creștini. cumu grâaste și sf-nul Pavelu ap-slü cătră Corinteni 14 capete: în sfânta beserecă mai bine e a grâi cinci cuvinte cu înțelesu decâtă 10 mie de cuvinte neînțelése in limbă strină. După aceia vă rugamă toți sfenți părinți oare vladici, oare epoci, oare popi, în cărora mându va veni acésté cărți creștinești, cumu mainte să cetescă, necetindu să nu judece, nec să săduască. Si cu zisa jupânului Haneșu Bégneru, scris-amu eu diaconu Coresi ot Trăgoviște și Tudor diacu. Si s'au începutu în luna lu Mai 3 zile și s'au sfrâșită în luna lu Ghenuarie 30 zile. En rēto (in anul) 7 mie 69 în cetate in Brașovu“.

Bucuresci, Biblioteca Academiei Române.

Tetravanghelul diaconului Coresi, reînprintat după ediția primă din 1560-61 de Arhieul Dr. Gerasim Timuș Piteșteanu... Cu o prefată de Constantin Erbicenii... Bucuresci, Tipografia Cărților Bisericescă, 1889. In-8° de XII + 232 pp.

Tim. Cipariu, *Crestomatisa sau Analecta literarie de în cartile mai vechi și noi românescă, tipărite și manuscrise, începându dela secolul XVI pana la alu XIX, cu notitia literaria...* Blasius 1858, p. 1-16. — A. Lămbrișor, *Carte de citire*, Iași 1832, p. 24. — M. Gasler, *Chrestomatie română. Texte tipărite și manuscrise (sec. XVI-XIX), dialectale și populare*, Leipzig-Bucuresci 1891, vol. I, p. 17.

Tim. Cipariu, *Principia de Limba si de Scriptura*, ed. II Blasius 1866, p. 103.—George Seulescu, *Glosarul Evangeliilor de Koresi, Diaconul Mitropoliei din Tîrgoviste în Brașov la 1561 (7069) Ianuarie 30, de Ioane Begneru, judele din Brașov*, în *Buciumul Romanu*, I, Iași 1875, p. 1.—Biserica ortodoxă Română, XII, (1888-89), p. 380.—Picot, *Coup d'œil*, p. 23.—Dr. I. G. Sbiera, *Misăruri culturale și literare la Români din stânga Dunării în răstimpul dela 1504-1714*, Cernauți 1897, p. 84.

1562.

11. Evangeliar slavonesc, tipărit de Diaconul Coresi la Brașov în 7070.

Cunoscem două exemplare din această carte; unul în Biblioteca Academiei Române, defectuos, și altul la Biserica Sf. Nicolae din Brașov, mai complet, și singurul din toate exemplarele cunoscute în care s'a păstrat sfîrșitul epilogului cu data și locul tipăririi.

Un volum in-folio de 240 foile împărțite în 30 caiete de căte 8 foile, având semnătura cirilică jos pe pagina întâi și pe cea din urmă a fiecărui caiet; prima semnătură ac. 15 și ultima ac. 9 lipsesc, paginile fiind albe. Este tipărit cu negru și roșu, cu căte 24 rînduri pe pagină și cu aceleași caractere ca și Evangeliarul românesc dela 1561. Titlurile evangeliilor și ale predosloviilor sunt în monograme tipărite cu roșu și sămănă întocmai cu Evangeliarul dela 1512.

Inițialele ornate sunt de două mărimi, cele mai multe identice și altele semănând fără mult cu cele din Liturghierul dela 1508 și din Evangeliarul dela 1512, reproduse mai sus la nr. 7-9, 13, 16, 17 (28), 18, 23, 25, 27 (29), 30, 33—37 și 41.

Ornamentele sunt de 4 feluri: Un frontispiciu mic simplu, asemenea cu cel reprobus la p. 15 și care se găsește la începutul listei capitolelor evangeliilor lui Luca și Ioan, la precuvîntarea evangeliilor lui Ioan, la împărțirea evangeliilor după dilele septămânei și la sbornicul lunilor.

Un al doilea frontispiciu mijlociu, cu ornamente implete și terminat în cruce cu inscripție, identic cu cel din Evangeliarul românesc (1561), la începutul listei capitolelor din Evangelia lui Marcu și la succesiunea evangeliștilor.

Două frontispicii mari, ocupând căte o jumătate de pagină, săpate în lemn, cu stema Țării Românești și terminate în cruce: unul cu vulturul mare, la începutul evangeliilor lui Marcu și a lui Luca, amintind frontispiciul Evangeliarului dela 1512 (p. 12) și identic cu cel din Octoihul dela 1574, reprobus mai jos, altul, cu vulturul mic la începutul evangeliilor lui Matei și Luca, identic cu al Octoihului dela 1575.

Evangelia lui Matei începe pe ultima foile a caietului 1 și ține până la f. 4 v. a c. 9, după care urmăză o pagină albă. În foile dela început, pierdute în ambele exemplare, se găsează probabil lista capitolelor și precuvîntarea la această evanghelie.

Lista capitolelor evangeliilor lui Marcu se află pe f. 5 v. a c. 9, predoslovia la această evanghelie pe f. 6 v. a aceluiași caiet, la jumătatea paginelor; iar evangelia lui Marcu ține dela f. 1 r. a c. 10 până la f. 6 v. a c. 14.

Pe aceiași pagină lista capitolelor evangeliilor lui Luca; pe ultima pagină a aceluiași caiet precuvîntarea, iar evangelia însăși la f. 2 r. a c. 15 (f. 1 fiind albă) până la f. 1 v. a c. 23.

Pe cele 2 pagini următoare lista capitolilor și precuvintarea evangheliei lui Ioan, care evanghelie ține dela f. 5 r. a c. 23 (f. precedentă fiind albă) până la f. 3 v. a c. 29.

După aceea urmăză obiceiul indicării pentru cetearea evangeliilor în aceiași ordine ca cele din Evangeliarul dela 1512.

Cartea se termină cu următorul epilog, a căruia parte finală se reproduce în facsimile la pag. 48

«Бъсъвдцъ ѿ прѣпѣтгомъ ѿ слѣва и велїчіе. Дамъщомъ съврѣшити въсѣко дѣло Блго йже ѿнѣмъ начиниаемѹ. Томъ слѣва ѿ дръжава въ вѣкы вѣкѡмъ амѣнь.

«Понѣже йже въ троици покланѧеми єс. Блгойзвѣли Цркви своѣ ѿсплатити сѣими кнїгами въ слѣвословіе и поізж прочиталашимъ. сего ради ѿ азъ жѹпанъ ханьшъ въгнєръ ѿ брашевъ. Евъзревновахъ поспѣшнѣемъ ст҃го дѣа. ѿ любови ѿже къ вѣтъвымъ ѿ сѣими црквамъ. и написахъ сїа дѣеспижа кнїгъ четвѣроблговѣстїе ѿже дѣа ст҃ий дѣльскыи ѿсти ѿрыгнѣ. въ познанїе ѿ ѿсплатненїе слѣвословію трислнечнаго въ ѿдѣнѣствѣ покланѧемаго вѣства. мѣложе ѿнїе ѿ сѣвъзрастнїе ѿ старїе. чѣтажен ѿли въспѣвающен, ѿли пышажене любове хѣкъ ради ѿправлѣти. насьже ѿсрѣдно потъщающеся на сїе дѣло. вѣбити. да ѿни слѣвати ѿнѣгоже въсѣ. сна йли же въсѣ, дѣа ст҃го ѿнѣмже въсѣ. зде ѿлуѹчимъ сѣмиренїе имѣть. таможе сїе сѣвѣтъ ѿзаримся блгодѣтїю амѣнь.

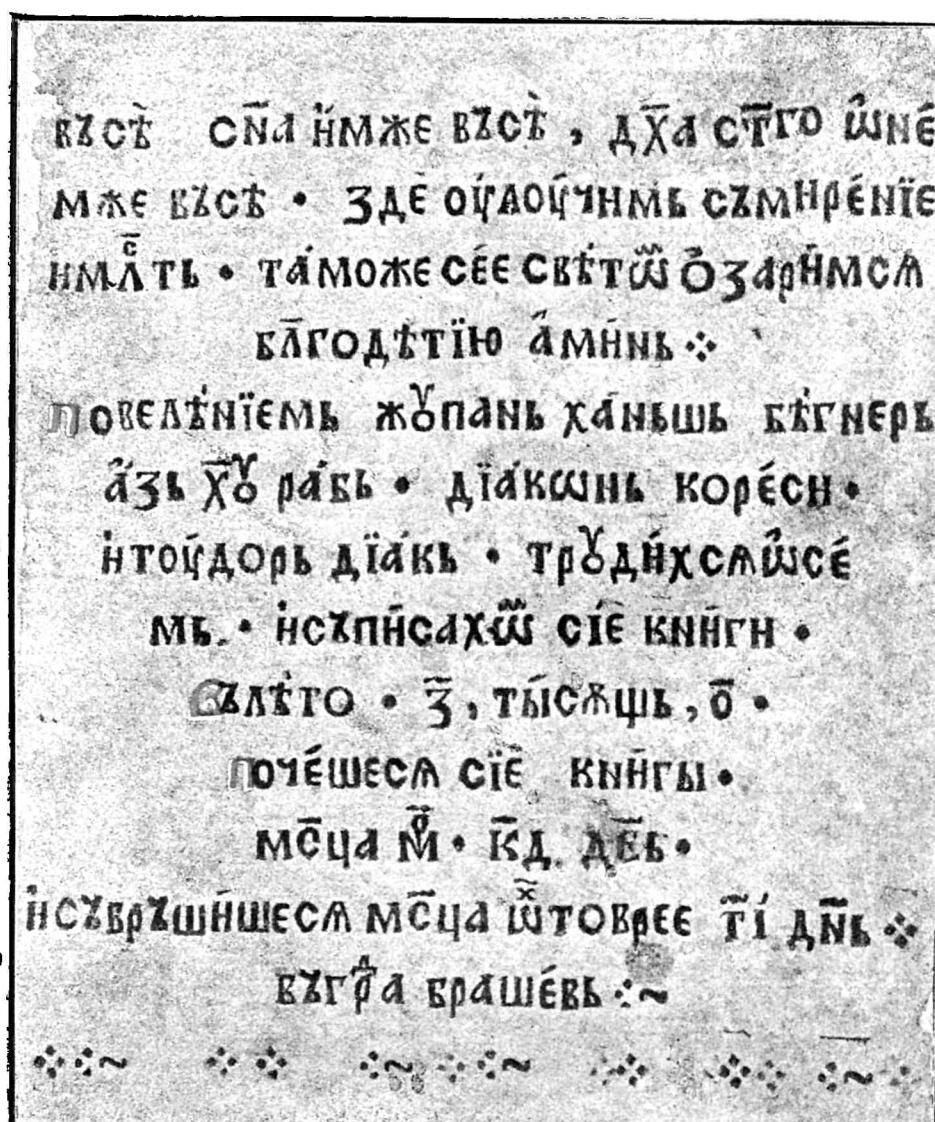
«Повелїнїемъ жѹпанъ ханьшъ въгнєръ ѿзъ хѣ рабъ. дѣакши кореси ѿ гоудоръ дїакъ традиҳеса ѿсемъ ѿспѣсахъ сїе кнїги. Евлѣто ѿ, тѣсажъ, ѿ. Почешеса сїе кнїгы мсца м. ѿд днѣ. и съврѣшишеса мсца ѿтвре гї днѣ. въ гѣа брашевъ.»

„A tot vѣdѣtorulu și prea bunulu Dumnezeu glorie și mărire! Cel ce dă a se săvîrși ori ce faptă bună intru dinsul începută, aceluia glorie și domnie în veciul vecilor, amin!

„Fiind că Dumnezeu cel intru Treime închinat a binevoit să-ștă umple biserică sa cu cărti sfinte spre laudă și spre folosul celor ce citesc, din pricina acesta și ești jupanul Hanas Bégnér (Johannes Benkner) din Brașov, m' am aprins de dragostea sfintului Duh și de iubirea sfintelor și dumneșescilor biserică și am tipărit acesta carte de suflet măntuitorul Tetraevangeliul, pe care sfintul Duh prin gura Apostolilor ne-au destăinut-o spre cunoșcerea și aducerea de laude Dumnezeirei celei prea-mărite intru unitatea prea strălucitei Treimi. Si rog pe cei tineri și pe cei crescuți și pe bătrâni, toti căti o vor ceta sau copia, pentru dragostea cătră Iisus Christos, să îndreptăți, și pe noi cari cu osîrdie de acest lucru ne-am îngrijit, să ne binecuvîntați, ca amindoi preamărand pe Dumnezeu, din care tóte (s'au făcut), pe Fiul, prin care tóte (s'au făcut), și pe Sfântul Duh,

În care totă (s'a făcut), să căpătăm aci (pe pămînt) pace și iubire, iar dincolo să fim lumeniți de lumină și binecuvîntare. amén.

„Din porunca Jupanului Hanas Bégher, eu robul lui Christos. Dia-

66 — Evangelia slavonica 1562

conul Coresi și Tudor Diac ne-am trudit de am scris acăstă carte. În anul 7070 (1562). S'a început acăstă carte în luna lui Martie 24 dile și s'a isprăvit în luna lui Octobre 13 dile, în orașul Brașov“.

Bucurescī, Biblioteca Academiei Române.—Brașov, Biserica Sf. Nicolae.—Petersburg, Biblioteca publică.—Moscva, Biblioteca publică și Museul Rumîanțov.—Munkács, Biblioteca episcopală (acum în Ungvár).

Vasilie Popp, *Disertație despre Tipografiile românești în Transilvania și în vecinătatea Terii, dela începutul lor până la vremile noastre...* Sibiu, 1828, p. 12.—Josephi Dobrowsky, *Institutiones linguae slavicae...* Editio secunda, Vindobonae 1852, p. XXXVIII.—*Annales gymnasii gr. catholici maioris Blasensis pro anno scholastico MDCCCLVIII* edidit T. Cipariu... Blasii 1858, p. 11.—B. P. Hasdeu, *Cuvinte de bătrâni*, II, 98 și 725.—Šafarík, *Geschichte der südslaw. Litteratur*, III, I, 55.—Karataev, *Описание*, I, 24.—Picot, *Coup d'œil*, p. 23.

[1563].

12. Apostol românesc (tipărit de diaconul Coresi la Brașov).

Singurul exemplar cunoscut din acest Apostol numit și Praxiu, conservat în Museul național de antichități din București, a fost descris cu de-amănuntul de d. Gr. Crețu. D-sa ajunge la concluziunea că trebuie să fi fost tipărit cam pe la 1570. Noi propunem data de 1563 pentru motivele arătate la p. 52. Volumul este defectuos și se află în următoarea stare:

Un vol. in-folio de 124 foî, fără inceput și fără sfîrșit. Foile aû fost grupate în caiete de cate 8 foî, cu semnătura cirilică pe prima și pe ultima pagină a fiecărui caiet. Din primul caiet existent, însemnat 10 (I), aû mai remas numai ultimele 4 foî, iar din ultimul însemnat 29 (K) numai primele 5 foî. Tot restul, precum și 36 de foî din lăuntrul caietelor, s'aû pierdut. După numărul sforilor remasă la călăiul cărții să pare că lipsesc 11 caiete dela sfîrșit; prin urmare volumul complet se compunea din 40 de caiete adică 220 foî, dacă toate caietele erau quaterniu. E tipărit cu negru și roșu: negru pentru text și sumare, roșu pentru titlurile românești și slavonești, notele tipiconale slavone, etc. cu câte 21, uneori 20 sau 22 rînduri pe pagină și cu aceleiasi caractere ca Evangheliarul românesc dela 1561, pe hârtie gălbuiie grăsă cu stema Brașovului în filigrană. Cuprinde două feluri de inițiale, unele simple și altele ornate. Aceste din urmă sămână cu cele reproduce mai sus la Nr. 7, 18, 30, 32 și 34. Titlul curent este slavonesc și de cele mai multe ori lipsesc. Zacealele sunt însemnate cu litere roșii în afară de text.

In foile pierdute dela inceput volumul acesta cuprindea faptele Apostolilor, — în cele remasă să cuprind epistolele lui Iacov, Petru, Ioan, Iuda și Pavel, cu șase cărți lipsură; — la sfîrșit lipsesc căteva din epistolele acestuia din urmă, și probabil obiceiul de indice ale lectiunilor, etc.

București, Museul național de Antichități.

M. Gaster, *Chrestomatie română*, vol. I p. 9.

Gr. Crețu, *Antâiul Praxiu sau Apostol românesc tipărit pe la 1570 în Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie* sub direcția lui Gregorius G. Tocilescu, an. III vol. V (București 1885) p. 29.—Dr. I. G. Sbiera, *Mișcări culturale*, p. 36.

тόцнамъ ачелашь дхъ съгржъскъ къз
фъ • шн дѣтіл дѣ лвнєре лвачъ •
къ троїпълъ сея сконлѣ • морцинамъ
поутрѣзъ , склонасевѣ не поутрѣзъ
доукълъдомнълън доклчѣцъ • лвїерѣ
дѣл склонатълъ лъ хсъшпрнсъя • шн
ллъсфрышнть , мжлгъюасе къвните дѣ
нзравърн скрнсъ • шн дѣ слоужбѣ чес
къ таъсфнци лвъцъ • шн ашъсфръ
шн тремѣтерѣ : ~~и~~ таъсфнци л
твѣ тремѣтерѣ • асфнтоу асналоу ѿ
нлъ пазевъ • ~~сторъ~~ ~~и~~ недесе .

зѣ
йкѣ

авелькематълълъісъхсъ¹
коу вольлъдомнезеу • шн
состенъфрате • бестречїен
лъдомнезеу кареле сънълъ
нтрюкорнфъ • челчесъсфнци
нгедеісъхсъ кемацнсфнцишнкътъцнчел
чѣкѣмлъмъледонлън нострълъісъхсъ¹
жнтрютоателокъреле • ашнждерѣ шн
зѣ вольш • д оулчѣцъ вольш шн паче дѣ
рѣгъ саси • фрнци доклчѣцъ вольш шнсѣч
нї

Socecii

67. — Apostol românesc, (1563).

[1564].

13. Tălcul evanghelilor și Molitvenic românesc (tipările de diaconul Coresi la Brașov).

Cunoscem acăstă carte numai din descriptiunea și extrasele pe cărți le-a publicat Cipariu. Cartea însăși s'a pierdut. Cercetările făcute în biblioteca Seminariului greco-catolic din Blaj și în cea rămasă dela reșoșatul canonice, au fost zadănice. De aceia ne mărginim a resuma acă notele pe cărți i le-a consacrat Cipariu în publicațiunile sale.

Cartea formează un volum in-folio, nepaginat, în quaterniu, și tipărit cu aceleași caractere ca și Evangeliarul diaconului Coresi din 1560–61. Se compune din 2 părți:

1) *Tălcul evanghelilor*, care ocupă împreună cu scara lor și epilogul primele 238 foile și cuprinde cuvântările pentru tot anul începând cu Duminica Paselor, explicând textul evanghelilor care este aproape identic¹⁾ cu cel din Evangeliarul menit mai sus.

Acăsta cazanie se termină cu un epilog, din care se cunosc numai următorul fragment:

„... Дерептъ ачѣл амь скосъ (де амь типъри)тъ тратеевангелоу. ши пра(хъюгъ²⁾ рѹмж)нѣщє: дѹпж ачѣл дѣка амь (възвть же)ланіеа а мѹлци превци. де тълкоу еўлїилѡр коум съ подтж ши еи проповедви, ши а спѹне шамениилѡр ѧвъцжтѹр дѹпж четитоу еўлїен, аша амь афлатъ ачѣстє тълкѹре але еўлїилѡр. пре дѹминечи преспре ань. скосе де ѧ скриптѹра пророчи-лѡр ши аплилѡр. ши челѡр сѣнци пъринци. ши дѣкамъ четитъ, вине амь испититъ ши сокотитъ ши амь афлатъ къ тоате тълкѹескъ. адеверѣзъ ши тълкѹескъ къ скриптѹра сѣнци, ши мїе таде плаќкоурж, ши амь скрись къ типарюл вода фрацилѡр.... че фраци мїен. оунде чафтж ачастж карте пре влъдичи епископи. попи кълвгжри ши пре домни. нѣ чафтж пре чен бѹни че пре рѹни. еѹни съ нѣ а пре сине. ши каѓи вар фи къ винж чеरтаци еи се покъласкж ши съ ласе рѹвататѣ ши съ фиблє къ дерептате. аминъ: келчгъ ши ванїи пре ачестъ лѹкѹ фндвратѹсѣв а да жѹжноуљ Форо Милажшъ.³⁾“

¹⁾ Cipariu, *Analete*, p. 16, *Principia*, 104 și *Annales Gymnasti Blasiensis*, (1858) p. 11.

²⁾ Folia pe care era tipărit acest epilog era ruptă, când l-a cipiat Cipariu. Cuvintele în parenteza sunt o completare. După literalele lui, Cipariu completase pravila. Mai târziu însă a revenit asupra acestelui ceteri, admitând versiunea pravila. (*Principia*, p. 104 și *Archiv pentru filologie etc.* p. 89). Apostolul său Prav-

xiul, de care se amintescă acă, a fost descoperit în 1884 și descris cu de-amănuntul de d. Gr. Crețu, în *Revista pentru Istorie, Archeologie și Filologie* sub direcția lui Gr. G. Tocilescu, V, (București 1885) p. 29. Deși gresit persistă unii a mai vorbi de o Pravilă din secolul XVI, care ar fi fost ediția intâia a Pravilei mică delă Govora.

³⁾ Cipariu, *Analete*, p. 29-30 în notă.

2) *Molitvenicul românesc*, care ocupă restul volumului și care nu s'a păstrat întreg. Titlul său este:

«Молитевник роумънск. Положеніе. молитвеле. ботезоуљ. коуногніѧ. коунинекътоура. типикоуљ летоургієи. вечерніє. слоужба де демжнѣцъ. кжн-течеле де .ψαλоми ши де .ψглїе. петрекътоура морцилауру.»

Partea dela capitolul cuminecăturei până la sfîrșit, lipsesce¹⁾.

Există controversă asupra autoruluī traducerii Evangeliaruluī, a Apostoluluī și a acestei Cazanii, precum și asupra anului tipăririi acestor două din urmă. Nu este locul aci de a intra în amănuntele acestei controverse. Observăm totuși că, dacă se admite că Coresi a tipărit Apostolul și Cazania, după cum tipărise Evangeliarul dela 1560—61, anii tipăririi Apostoluluī (1570 după Crețu) și a Cazaniei (1575 după Cipariu), trebuie puști înainte de 1570 (sau poate de 1568), când s'a imprimat prima Psalmire românescă, de oarecare în epilogul Cazaniei nu se pomenește nimic de acăstă psaltire, cu toate că a fost tipărită de același Coresi. Sbiera²⁾ aduce argumente forte plausibile pentru anul 1564, argumente trase din biografia lui Forró Miklos, care a fost prins și condamnat la moarte în 1564, iar din 1566 î se pierde urma. Pe de altă parte diaconul Coresi, care tipărise până atunci cărțile sale când cu sprijinul Ungurilor când cu al Sașilor, pare a fi rămas cu acești din urmă, în momentul când confesiunea protestantă se desparte în luterană a Sașilor, calvină a Maghiarilor și unitară a Săcilor, (de oarecare în 1581 publică *Evangelia cu învețătura* după înđemnul și cu cheltuiala lui Lucas Hirschler), — iar despărțirea reformaților se face după hotărîrea dietei din Turda, în anul 1564. Am admis acăstă dată pentru Cazanie, iar pentru Apostol propunem data de 1568, ca fiind tipărită înainte de Cazanie și probabil după Evangeliarul slavonesc din 1562.

Tim. Cipariu, *Crestomatisa sau Analecte literarie*, p. 16-29.—Lambrior, *Carte de citire*, p. 27.—Gaster, *Chrestomatie română*, I, 22.

Emile Picot, *Coup d'œil*, 36.—Sbiera, *Mișcările culturale*, 57.

[1568].

14. Psalmire românescă de diaconul Coresi.

T. Codrescu a publicat în revista sa *Buciumul Romanu* (Iași 1875), mai multe glosare pentru texte vechi românesci, lucrate de reșposatul G. Săulescu. Printre acestea se află un glosar pentru o Psalmire românescă a diaconului Coresi, tipărită în anul 1568, diferită, după cum asigură editorul *Buciumuluī*, de toate celelalte psaltrii cunoscute.³⁾ Din nenorocire să nu dă nicăi un alt amănunt, iar carteia însăși nu se mai găsește nicăieri. Comparațiunea extraselor pe care le dă Săulescu în glosarul său, cu textele psaltilor cunoscute nu poate servi la nimic

¹⁾ Cipariu, *Principia*, 116.

²⁾ Sbiera, *Mișcările culturale*, p. 58-59.

³⁾ *Buciumul Romanu*, I, 250.

pentru stabilirea înrudirei între ele și pentru controlarea aserțiunilor sale, în privința vechimei textului și a autorului traducerii, de către lucrările acestuia scriitor sunt cu drept cuvînt bănuite.¹⁾

E sigur că această psaltire a existat, e posibil iarăși ca data de 1568 să fie exactă, dar textul publicat de T. Codrescu după manuscrisele lui G. Săulescu este evident latinisat și deci falsificat.²⁾

Glosariul Psaltirei lui Coresi din 7076 (1568) elaborat de George Săulescu, în Buciumul Romanu, I, Iași 1875, p. 289-304, 16, 49-64, 97-112, 145-160, 193-208, 241-250. — Sbiera, Mișcări culturale, 45-46.

1568.

15. Sbornic slavonesc, partea II, tipărit de diaconul Coresi la 7077, Decembrie.

Acest Sbornic, numit și Mineiu de praznice, era compus din două volume. Nu se cunoște până acum decât acest al doilea volum, cuprindând serviciul divin al sârbătorilor nemîscătore ale Domnului Christos, ale Sf. Fecioare și ale cărorva sfinti din lunile dela Februarie până la August inclusiv. El formează un vol. in-folio de 222 foî, grupate în 28 caiete (27 de căte 8 foî și unul de 6 foî), purtând semnătura cirilică ā – ď pe prima și pe ultima față a fiecărui caiet, jos la mijloc. În exemplarele văzute de noi, lipsesc prima și ultima fâie, aceasta din urmă probabil albă. E tipărit în două culori: textul cu negru, iar titlurile, indicațiunile și mai totuș inițialele cu roșu, cu 31 rinduri pe pagină. Inițialele ornate sunt de două mărimi și semănă cu cele reproducește mai sus la N^r 5, 7-9, 13 (28), 16-18, 27 (29), 30, 32, 34-37, însă sunt puțin mai usate.

La început să găsesc un frontispiciu ornat terminat în cruce, amintind pe cel din Evangeliarul românesc dela 1561 reprobuscă sus la pag. 45.

Fâia întâi lipsesc. Pe a doua începe viața sf. mucenic Trifon.

Pe fâia 5 r. a ultimului caiet, despărțit de text printr-un spațiu gol de vreo 7 centimetri, se află următorul epilog:

„Cu voea Tatălu și cu silința Fiului și cu ajutorul sfintului Duh, său scris acăstă carte în dilele bine-cinstitorului și de Christos iubitorului Io Alexandru voevod, mitropolit fiind preaosfintitul chir Evtimie.

„Ești păcatosul diacon Coresi am scris acăstă carte, împreună cu 5 ucenici.

¹⁾ Glosarul Evangeliarului lui Coresi este o îndrăsnire falsificare. Așa în zaceala 79 a evangheliei lui Luca, cuvinte ca *năemnică*, *greșită*, *destoinică*, *robită*, *hranită*, etc. sunt înlocuite cu cuvintele *mercenață*, *păcată*, *demnă*, *cerbită*, *saginată*, etc.

²⁾ Comp. extrasul din psalmul 108 publicat la p. 16 sub rubrica *Vădinea*, cu textul din Psaltirea slavo-română a diaconului Coresi. Cuvintele *spăsește-mă*, *măla*, *blagoslovescă*, *ispovedescă-mă*, așa în Glosarul lui Săulescu formele *salvă-mă*, *mesererea*, *bineșești*, *confiunezumă*.

„S'aū început a se scrie această carte în luna lui Iulie 12 dile și s'aū isprăvit în luna lui Decembrie 6 dile, în anul 7077.“

Bucurescī, Biblioteca Academiei Romāne.—Brașov, Biserica Sf. Niculae.

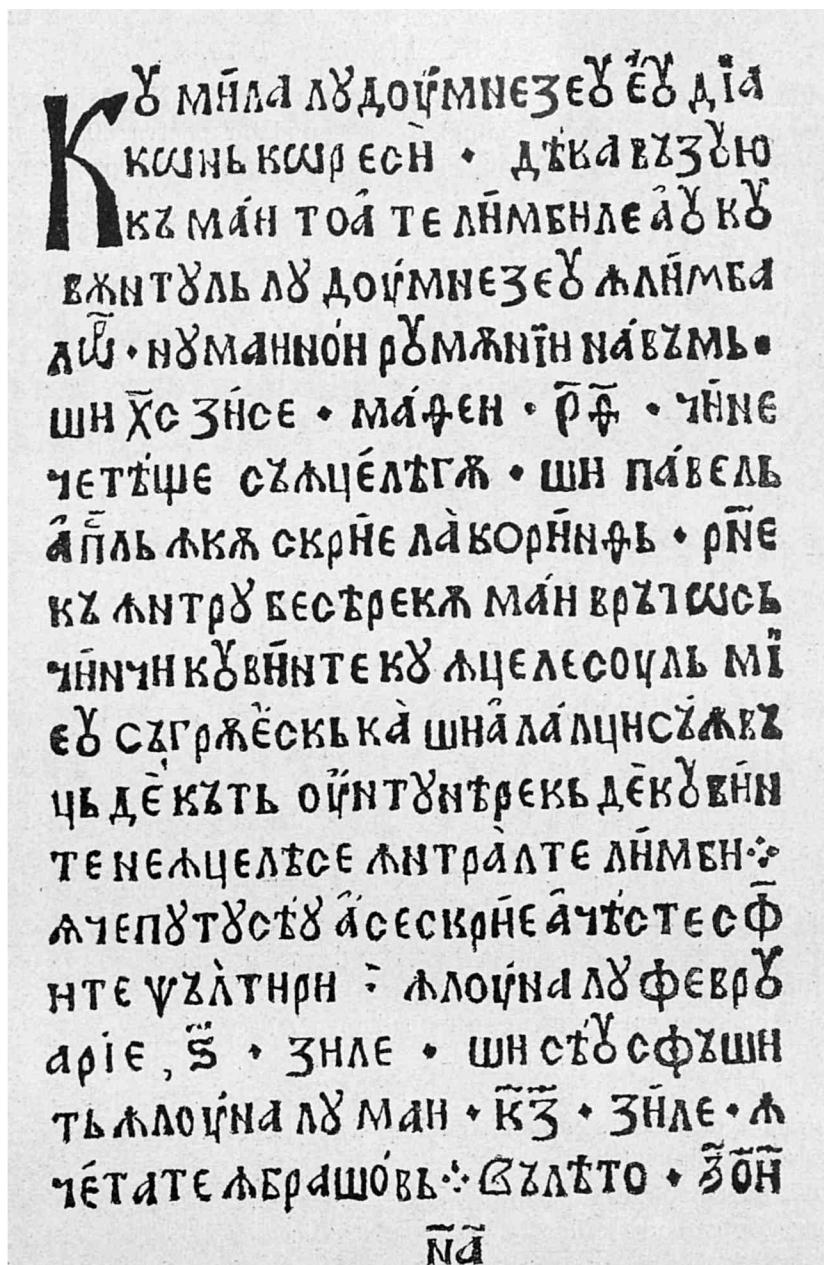
68. — Epilogul sbornicului slavonesc, 1568.

1570.

16. Psalmirea românescă a diaconului Coresi. Brașov.

Singurul exemplar cunoscut din acăstă carte, aflător în Biblioteca Academiei Române, este defectuos. El formeză un volum in-4° al căruī început și sfîrșit s'aū pierdut. Dintr-o fericită întimplare însă s'a păstrat ultima foie cu epilogul reprobus mai jos. În josul acestei foi se află signatura ॥ 5 (51). Din faptul că foile sunt grupate în calete de căte 4 foî (duerniuni), se poate deduce că acăstă carte a avut 204 foî. Psalmirea e tipărită în două culori, fără paginatie, cu signatura cirilică pe pagina întâi și ultimă a fie căruī caiet cu căte 18 rînduri pe pagină, cu caractere mari, aceleasă ca ale Evangeliaruluī dela 1561, cu câteva initiale ornate, aceleasă ca cele din Liturghierul dela 1508, reproduse la nr. 5, 7 și 13, și altele mai mici ordinare.

Exemplarul acesta începe cu duerniunea însemnată Ȑ (3) cu Catizma 2, psalmul 9. Caietele sunt complete până la al 22-lea (Ȑ) care cuprinde mai mult de jumătate din Psalmul 71. Afără de acăsta s'aș mai păstrat încă cateva foii mai mult sau mai puțin deteriorate: una dela început cu semnătura Ȑ (2) cu sfîrșitul

69.—[Epilogul psaltirei românești, 1570.]

psalm. 4 și mai întreg psalmul 5, și alte 12 dela sfîrșit. Pe una din acestea se află semnătura Ȑ (38), iar pe alta epilogul reprobus aici în facsimile.

Cu mila lu Dumnezeu eu diaconii Coresi, déca văzui și mai toate limbile au curvântulă lu Dumnezeu în limba lor, numai noi Rumâni n'avămă, și Hs. zise, Mathei 109, cine cetește să înțelégă, și Pavelă ap-s-lă incă scrie la Corinthă, 155, că întru beserecă mai vrătosu cinci cuvinte cu înțelesulă mieu să grăescă ca și alalji să învăță, de cătă untunerecă de cuvinte neînțelése într'alte limbi. Inceputuséu a se scrie acéste sf-nțe Psaltiri in luna lu Februarie, 6 zile, și séu sfâ[r]șit in luna lu Mai, 27 zile, in cetate in Brașov. Eta ake to (in anul) 7078.

In numerotarea psalmilor se observă un fapt curios: Ne găsimu-se probabil printre caracterele imprimeriei semnul ă corespunđetor pentru 60, acest semn a rămas afară la psalmii 60–69, punându-se numai cifra care reprezentă unimile.

Biblioteca Academiei Române (dăruit de V. Mangra).

V. Mangra, *Psaltirea românească a diaconului Coresi, publicată la 1570 în Brașov, în Tribuna*, nr. 288 din 24 Nov. 1890, republicat în broșură: *Cercetări literare-istorice. I. Psaltirea Diaconului Coresi tipărită la 1570 în Brașov. II. Rolul Dacilor din Moldova în cultura Românilor din Transilvania în secolul al XVII-lea*, de Vasile Mangra, Profesor seminarial în Arad. București (Carol Göbl) 1896. 1 br. 8° de 29 pag.—Dr. I. G. Sbiera, *Mișcări culturale și literare la Români din stânga Dunării în răstimpul dela 1504-1714*, Cernăuți 1897, p. 45-46.

1574.

17. Octoih slavonesc, partea I (glas 1-5), tipărit de diaconul Coresi.

Un vol. in-folio de 216 foī, grupate în 27 caiete de căte 8 foī, nepaginate și având signatura cirilică pe prima și pe ultima pagină a fie-cărui caiet, jos la mijloc. E tipărit cu negru și roșu, cu căte 30 rinduri pe pagină. Volumul acesta cuprinde o singură inițială ornată, la început, și două feluri de frontispicii ornate ocupând căte o jumătate de pagină cu stema Tărei Românescă: unul cu vulturul mic la începutul glasuluī 1, (v. mai jos p. 62) altul cu vulturul mare, ținând în cioc o cruce verticală între doi arbori, la începutul glas. 2 și 3 (No. 71). La sfîrșitul glasuluī 2 și la sfîrșitul cîrței se află un ornament mic reprezentand un vultur într'o cunună, identic cu cel reprobus maī jos la pag. 61.

Octoihul începe cu pagina pe care o dăm acă în facsimile (No. 70).

Glasul 1 începe cu f. 2; Glasul 2 la f. 6 r. a c. 7. Glasul 3 la f. 1 r. a c. 14, cu ornamentele de care vorbirăm. Glasul 4 începe la f. 4 r. a c. 20, în continuare a textului, fără ornament, ci numai cu clișeul de titulatură și se termină pe ultima pag. a caietului 26.

Pe ultima pagină existentă (c. 17 f. 6 v.) se află epilogul reprobus în facsimile la pag. 59, care în traducere este următorul:

„A tot vădătoruluī și prea fericituluī Dumnegeu slavă și mărire! Luī celuī ce face să se implinească ori-ce lucru bun care dela dinsul începe, slavă și putere în veciile vecilor amin. Si după acestea, acei oameni dumneesci: Damaschin și Iosif și Cozma și Teofan, prin scoborarea sfintuluī

НАЧЕЛО СЛЪГЪ СЮИ ГЛАСНИ

твореніе прѣподѣбнаго ѿща нашего іѡанна дамаскина . Въскрѣботъ вѣчерь . намалѣн вѣчерни , на гнѣвъ звѣхъ . Стыхеры въскрѣены , гласть , а . . .
 Вѣчерне же наше матви . **У**бѣдѣте людіе сіѡнь .
 Прідѣте людіе поемъ **С**лава ииинѣ , є .
Въсѣ мѣрнѧмъ слава . **П**астѣво въскрѣ гласть , а .
 Стрѣтие твоѣжъ хѣ . **П**ривѣдѧтъ цю дѣви въ сѣль .
Нетаинно рождьши ба . таиніе потрѣблышаго иииса
 таиніе иисточиншаго . нетаиннаа иинепорочнаа . тѣ
 мже молитвамъ . бѣдами таиншагомъ . мѣтвамын
 чада въздвигини . дапрославлѧютъ , даслюбовіј въ
 звѣнчлъ , иже родъ нашъ възвѣнчинвшъ .
С . слыши дышни . **У**гнѣ бѣтвнаго хѣ въсприєть
 прѣтва , иинеопалима прѣбѣ . тѣмжети се мѣлъ . **О**
 гнѣмѣ иизбави топло ж мѣтвож твоѣж иивѣчныи мѣкы
 иизбавлѣжини мѣ иомного иеразнѣ иестоанїи . покро
 въ твоему прїбѣгшаго . **П** омѣни иимѣ твоѣзвѣсъ
О ѿвѣи мнѣ что бѣд , оумъ иидшъ иутѣло исквѣнѣ
 прѣгрѣшеними . что сътворе , како оубо иизбѣгни пла
 мене иепостоаннаго . иерѣшини мѣ иизбѣгни . иж въ
 сѣ иепорочнаа прѣжде конца мѣни сна своею подати ми
 иоставленіе . **С**лава ииинѣ є . **С** є тѣбѣ прїходжаджин
 стада , иивѣпїж съгрѣшевъ . иевѣрати раба своею
 посрамленамъ иинрѣновенна . иимаши бо еже мояши ,
 ико мѣни вѣши иошаго сажши . **Е**гоже моли даровать
 душамъ нашимъ вѣлик мѣлость . . .

71.— Octoih slavonesc 1574.

В ѿл вѣдѹхъ нѣрѣбагомъ б҃оу слава нѣвелічіе . дѣж
 щомъ съврѣшити вѣсѣко дѣло б҃аго нѣже ѿнѣмъ начинна ,
 єму . **П** умѹ слава нѣдражаба вѣвѣкы вѣкшамнъ .
Н посихъ ѿннѣ бѣтвныи мажіе . дамаскіи же . нїштіфъ
 икоzма . нїдешфанъ . наитнемъ стго дхя . наоѹчаеми
 прѣдаше наимъ бѣтвныи кнїгє глагоmи ѿхтоnхъ , д .
 гла . пѣсно словнгн . вѣгрїслзнечнѣ бѣтве трнстнми
 еласи аггльскимъ славо словнмаго , вѣвѣшинъ ба .
Сего ради нѣзъ оѹбо хѹу . рабъ . іѡ . алеzандру
 воевда . вѣсен оѹтро влѧхскон . си велнкаго нпрѣдо
 браго , іѡ , мірча воевда . оѹведехъ нразумехъ госпо
 ствамн оѹмиленіе нїскуденіе вѣземлн госпоствамн .
Сїе вѣше рече кнїгє глагами ѿхтоnхъ . троудо любе
 зно вѣжделехъ . нсъвешаxмо . **С**вѣща нашего прѣ
 ѿсшеноаго мнѣополнть , кѹрь , є҃удіміе . Вѣсен влѧш
 кон землн . нїспижахмо сїе дшє полезни кнїгє ѿх . дѣж
 деть вѣдарь нвзчть нпохвала стнмъ црквамъ нзадшн
 запрошеніе грѣхо прѣроднтеленашнмъ нроднтеленамъ
 грѣшиимъ . **С**его ради азъ іѡ алеzандру воевода нсно
 моимъ любнмъ , іѡ , мчхнѣ воеводы . молнмсе нмнлн
 седе . нколоnо секасаѣ аще ннеколено . нж єзинко . стар
 це якошце . вѣзраснныи якоератіамъ юнотамъ якоchedo
 тѣлшл нлн поёзинхъ нмольцинсе любеве ради хѣн помн
 пайтие нась грѣшихъ вѣстнхъ вишнхъ молнтахъ нтак
 пахъ . **П** овелннѣ господарь іѡ алеzандру воевуда .
 б҃орѣ шын дїакунъ куреди написахъ сын кнїгы .
 на . п . оѹченкы . ѕентія . **В**лѣту . зїв .
 почешеси кнїгы писати . мца , ман . б҃ї , днь .
 нсвршишеся , мца , ѿхтврїе . к , днь .

Duh învățați, ne-aū lăsat nouě cărțiile dumnedeeesci ce se numesc Octoih, 4 glasuri, pentru a cântă în cantece pe Dumneșul cel de sus și lăudat, cu glasurile de fingeri cele de trei ori sfinte în Dumneșirea prea strălucită.

„Din pricina acesta și eū deci, robul lui Christos Io Alexandru, Voevodul întregei țări a Ungrovlahiei, fiul marelui și prea bunului Io Mircea Voevod, am cunoscut și am înțeles domnia mea împuținarea și raritatea în țara Domniei mele a cărții mai sus numite Octoih și din dragoste către lucru am dorit și m'am sfătuit cu părintele nostru prea-osfințitul mitropolit chir Evtimie al întregii Țări Românesci și am tipărit acăstă carte de suflet folositore Octoih, ca să fie în dar și în cinste și spre lauda sfintelor biserici și intru pomenirea și iertarea păcatelor străbunilor noștri și părintilor și nouě păcătoșilor.

„Din pricina acăstă eū Io Alexandru Voevod, cu fiul meu iubit Io Mihnea Voevod, ve rûgăm și în genunchi cădem, iar de nu în genunchi, cu cuvîntul, către cei bătrâni ca către părinți, către cei crescuți ca către frați, către cei tineri ca către copii, către toți cei ce vor ceti sau vor cântă sau se vor rugă, pentru dragostea lui Christos, pomeniți-ne pe noi păcătoșii în sfintele vîstre rugăciuni și taine.

„Din porunca Domnului Io Alexandru voevod, eū păcătosul diacon Coresi am tipărit acăstă carte cu opt ¹⁾ ucenici, dela facerea lumei în anul 7082; s'aū început acăstă carte a se tipări în luna lui Mai în 12 dile și s'aū sfîrșit în luna lui Octobre în 20 dile.“

Brașov, Biserica Sf. Nicolae.—Mănăstirea Hilandar.
Sava Chilandarec, *Rukopisy a starotisky Chilandarské*, '86.

1575.

18. Octoih slavonesc, partea II (glas 5—8), tipărit de diaconul Coresi.

Cunoșcem două exemplare din acăstă carte, amândouă necomplete: unul în Biblioteca Academiei Române și altul în Biblioteca bisericii Sf. Nicolae din Brașov. În acesta din urmă s'a conservat prima fâie, pe a cărei verso să poate vedea ornamentul din Octoihul dela 1574, vulturul într-o cunună, înconjurat de cuvintele χρύσοβούλъ-влашкои земле-иѡ ѧլѧндарѹ ѿѣодѹ (v. p. 61). Karataev a cunoscut un alt exemplar în care s'a conservat ultima fâie cu epilogul. Acest epilog este aelași ²⁾ ca cel dela partea I, afară de dată: ѩ вѣтіа вѣ лѣтв. зпг. Почешие

¹⁾ Colțul din stânga al fâiei după care reproducem acest epilog a fost rupt în exemplarul dela Brașov vîdut de noi, și completat cu mâna mală tardiv, după cum se poate observa în facsimilele dela p. 59. Călugărul

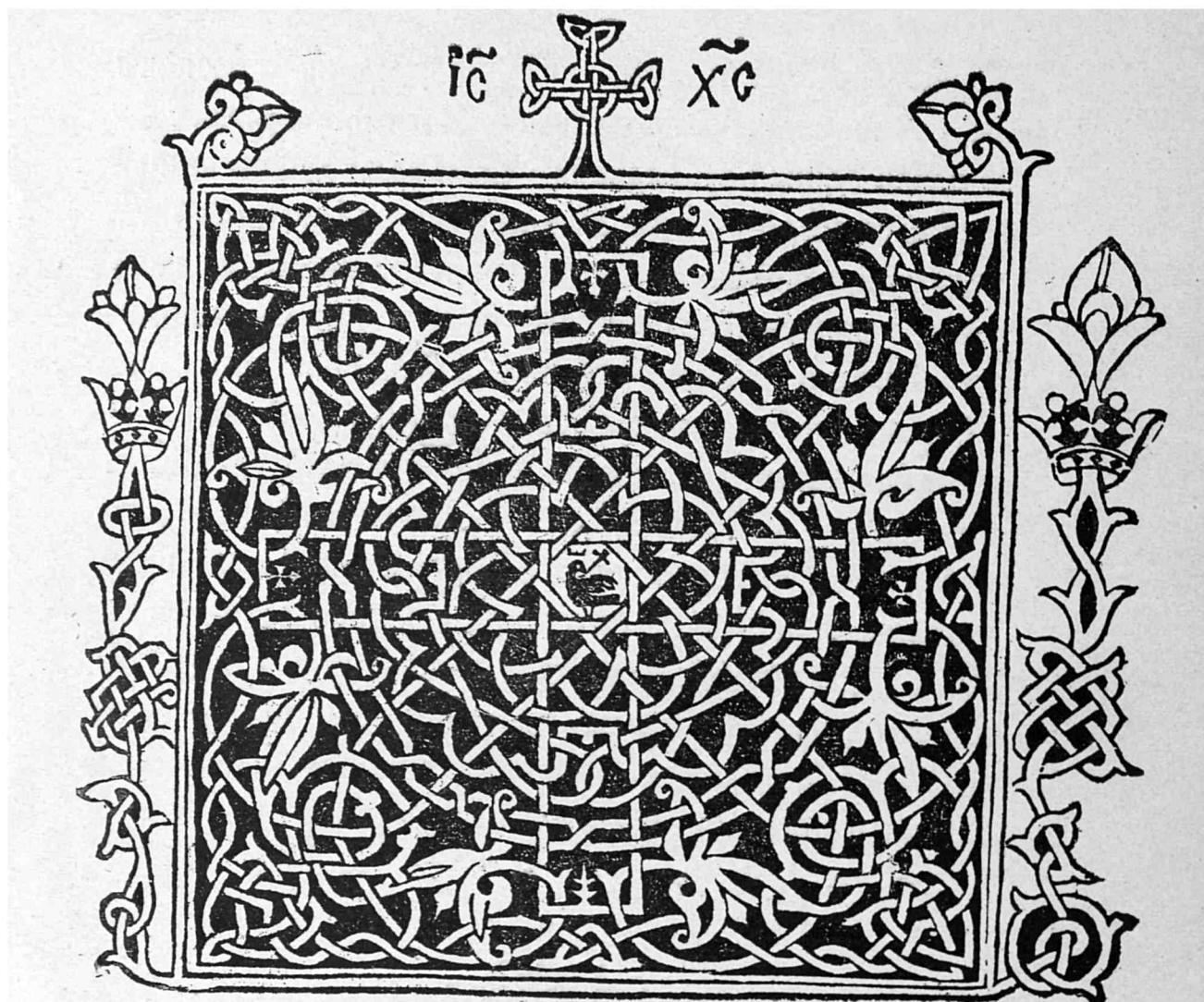
Sava dela Hilandar, copiind acest epilog după un alt exemplar, scrie „am scris acăstă carte cu șase ucenici“, pentru partea I a Octoihului.

²⁾ V. nota precedentă.

Рѣ́хъ проро́къ пе́чати . Е́го гла́вы мъ а́плъ проповѣ́дн . Іи́нъко́мъ нпрѣ́подобны́мъ , нжено́мъ радо́стн . ба́ слово є́дна пору́ждышія . є́лже ради дре́внєе въспрѣ́мшѣ б҃го ру́діе . ира́нскимъ пі́щж наслажда́шеся . тѣ́ ходатайцемъ толи́кимъ свѣтло́стн , пѣснъмъ почита́емъ . и́моля́тии ви́нцемъ б҃го прі́мѣнѧ тѣ́бе прѣ́стаа ѿбога́щша́ся . прі́сно са́щлъ оу́лѹчи́мъ жи́знь сна́ твоего . по́даки́ща бо́гатно велі́млѣ́ть . Сла́ва и́мени по́ . Ри́днаа є́си и́нъзре́ченно ба́ . и́же прѣ́ждѣ вѣ́къ ѿ́циа въсіа́вшаго . и́въпослѣднѣа врѣ́мена пакы , ѿ́стаго чре́ва твоего б҃це просіа́вшаго . Свѣтъ въ ѿ́кры́вениіе зы́кы́мъ . и́стїеніе всесего ми́ра . въпрозрѣ́нїе слѣ́пымъ , и́нѹтъшениіе и́же вѣ́роят пољчи́мт . Се́гш оу́бо моли́ , просве́тнти́мъ вѣ́чце свѣтомъ разумма . и́ подати ср҃чу моему оу́мненіе дщевное . и́ко́дары да́ніемъ и́пѣснъмъ . жи́вота моего врѣ́мл прѣ́надъ .

16 АЛЕКСАНДРЪ ВОЕВОДІ

НАВѢЛНЧИРѢИ. НАГ҃ЕЗИ

ъ штавимъ · є і нпоемъ стрѣ вѣскрні гла н
 єчерижл пѣснъ , словеснжл слоѹжбл · тѣвѣ
 хѣ приносимъ · яко бѣговолъ єси помало
 вати на вѣскреніа радн · Гнгн , неѡврѣ
 зиїа ѿтвоего лнца нѣбѣговолн · помилова
 ти на вѣскреніа радн · Рѣхнсм сїшне стїн
 мтн црквамъ · бжїе жнлнше · тыбо прнл
 ть прѣжде ѿставленіе грѣховъ · вѣскреніа радн ·
 йны вѣсточна · Нжеѡбайцасловопрѣждевѣкърдъст ·

сіи книгы писати. мѣца, генвари, кѣ днѣ, съвѣшице (sic) мѣца, аѣгустъ. кѣ, днї.— Dela facerea lumei în anul 7083 (1575); s'aú început ac st  carte a să tipări în luna lui Ianuarie în 26 dile și s'aú sf rsit în luna lui August în 23 dile".

Volumul complet, de formatul in-folio, trebuie să con in  vre-o 198 fo , grupate în 25 caiete, 24 de c te 8 fo , și unul (13) de 6 fo , cu signatura cirilică obic nuit  (  –  ). Caietul 15 p rt  din er re numărul  , iar caietul 14 n'are signatură. E tipărit cu negru și roșu, cu c te 30 r nduri pe pagină, pe o hârtie gr s , gălbuie, cu stema orașului Brașov în filigrană. Cuprinde o singură ini ial  ornată, la începutul glasulu  8, și două feluri de ornamente: un frontispiciu cu stema T rei Românescă, vulturul mic (No. 74), la începutul glasulu  5, 7 și 8, – și un ornament mic, reprezentând un vultur intr o cunună de snop , pe f. 1 v.

Glasul 5  ine p n  la f. 4 r. a c. 7. Mai jos de jumătatea acestei pagine, începe glasul 6 prin cli ul de titulatură obic nuit  și ține p n  la f. 6 r. a c. 13. Glasul 7 începe la f. 1 r. a c. 14 și ține p n  la f. 5 r. a c. 19; iar glasul 8 începe la f. 6 r. a aceluiasi caiet.

Bucure ci, Biblioteca Academiei Române. — Brașov, Biserica Sf. Nicolae. — M n astirea Hilandar.

Karataev, Описание, No. 85, p. 187.—Picot, *Coup d'œil*, p. 14. (D. Picot, necunosc nd de c  exemplarul defectuos din Biblioteca Academiei Române, il atribue lui Macarie și  s asig nează data de 1510). — Sava Chilandarec, *Rukopisy a starotiskych Chilandarské*, 80.

1577.

19. Psaltire slavo-românescă, tipărită de diaconul Coresi.

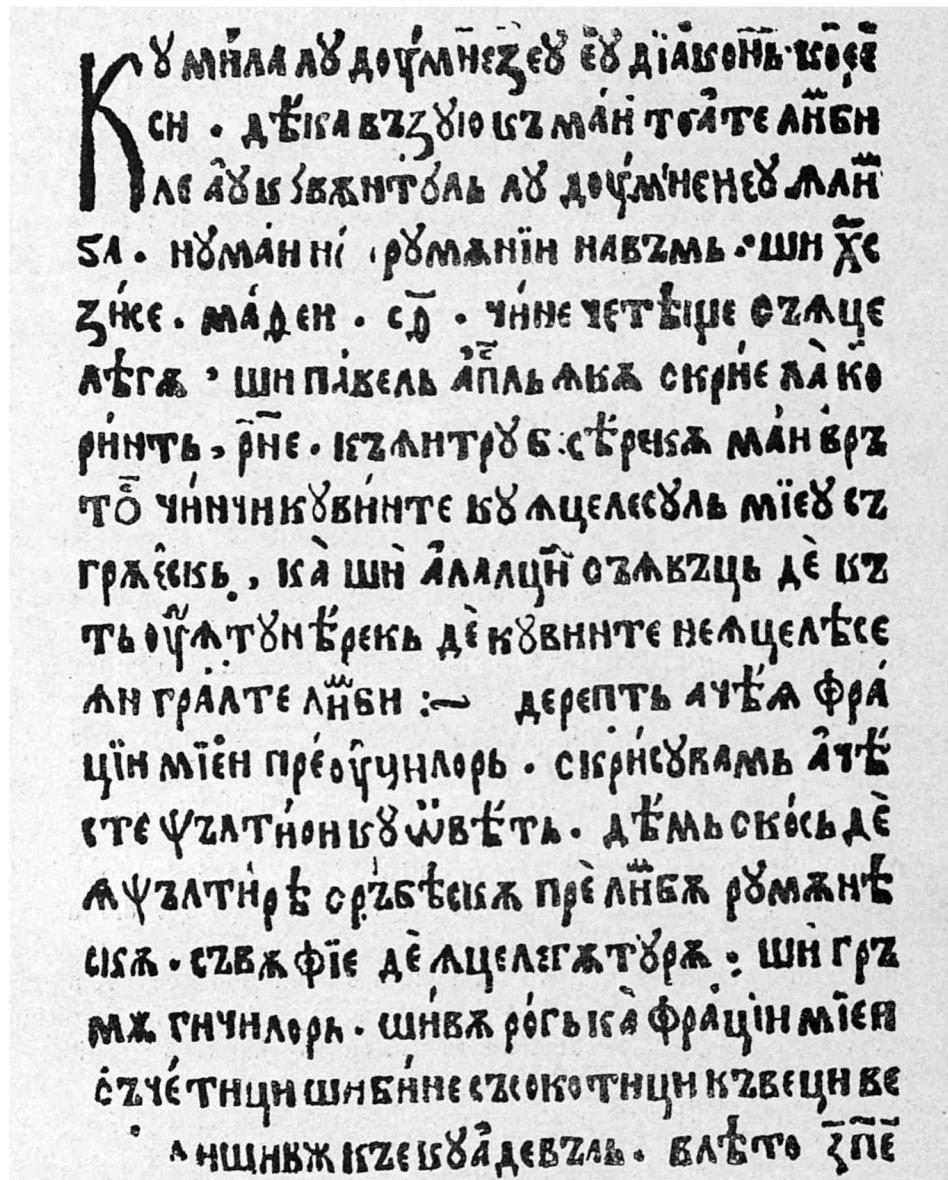
Ac st  psaltire a fost considerată multă vreme ca prima tipăritură românéscă. Multă vreme nu să  tiut anul exact al tipăririi, iar c t despre locul unde să tipărit, lucrul nu este încă limpedit p nu  asta . Un exemplar, în care să conservat ultima f ie cu epilogul și cu data tipăririi, a fost descoperit de Odobescu în m n astirea Bistrița și se află în Museul național de antichit   din Bucure ci. Un alt exemplar se găsesce în Biblioteca Academiei Române.

Volumul in-4  mic trebuie să fi con in t 316 fo , car  au fost grupate în 79 caiete de c te 4 fo , cu signatura cirilică pe pagina int r  și pe cea din urmă a fie-caru  caiet, jos la mijloc. În exemplarul dela Museu lipsesc f. 1, caietul 34 întreg și mai multe fo  din corpul volumulu ; în cel din Biblioteca Academiei lipsesc caietul 1, t te foile dela f. 4 a c. 68  ine la f. 1 a c. 70 și ultimul caiet întreg. Volumul e tipărit num i în negru, cu 18 r nduri pe pagină, cu nisice caractere mari , semănând cu cele din partea I a Psaltirei slavone, și cuprinde c te-va ini iale amintind pe cele reproduc te mai sus la N r  33 și 36. Textul slavon și traducerea românéscă sunt tipărite cu acele i caractere mari , de-a r ndul, fără a fi deosebite prin ini iale mari  sau alt-ceva; c te-o dată chiar semnele de interpunctua ie lipsesc. La pag. 65 se reproduce un specimen.

Cartea se termină cu următorul epilog, reproducăt în facsimile la pag. 64:

Cu mila lu Dumnezeu eu diaconu  Coresi, de a v zui  că mai toate limbile au  cuv ntul  lu Dumnezeu în limba, numai noi Rum nii n'av m, și Hs. zise, Mathei

109, cine cetește să înțelégă, și Pavelă Apstoli încă scrie la Corintii, 155, că întru beserecă mai vrătos cinci cuvinte cu înțelesulă miei să grâescă, ca și alalți să învăță, de cătă uîntunérecă de cuvinte neînțelése într'alte limbi. — Dereptu acăia frații miei preușiloră, scrisu-văm acăste Psaltiri cu otrăvă, dému scosă de în psaltiré srăbescă pre limbă românescă, să vă fie de înțelégătură, și grămaticiloră, și vă rogă ca frații miei să cetești și bine să socotisti că veți ve[dé] i[n]șivă că e cu adevărău. Elăto (la anul) 7085.

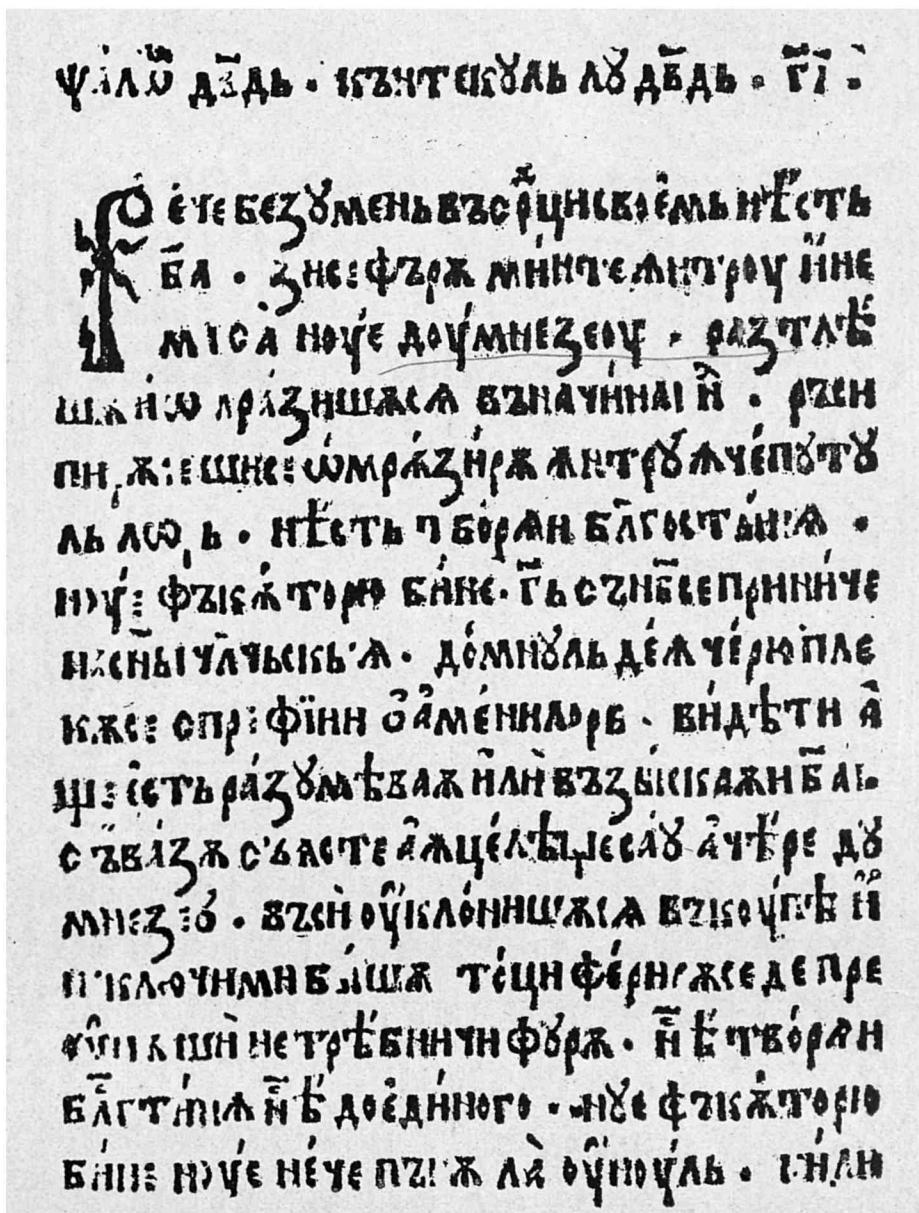

75. — Epilogul psaltirei slavo-românești, 1577.

Bucurescă, Biblioteca Academiei Române, Museul național de antichități.

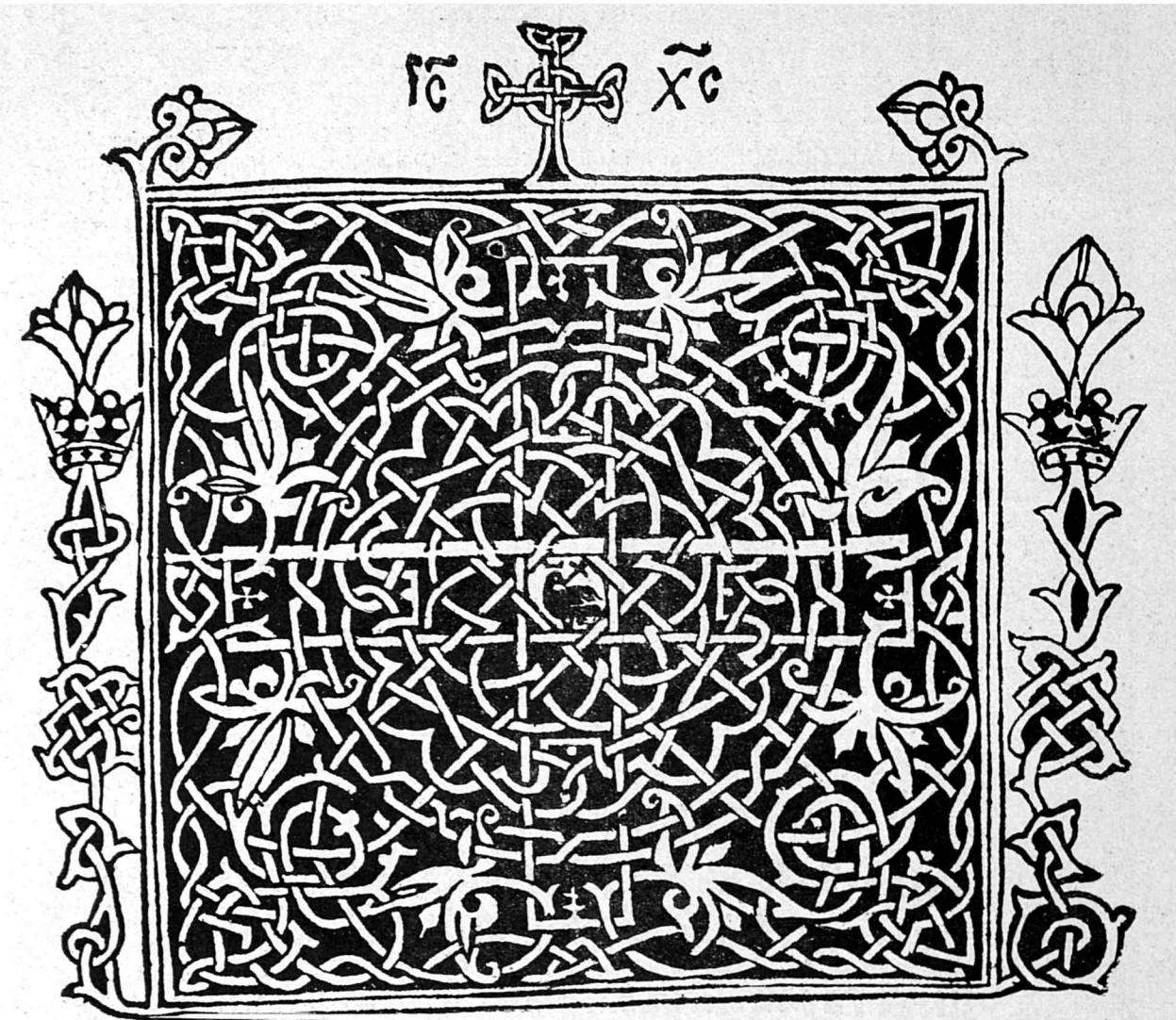
Psaltirea publicată românește la 1577 de diaconul Coresi, reproducă cu un studiu bibliografic și un glosar comparativ de B. Petriceicu-Hasdeu. Ediționea Academiei Române. Tomul I. Textul. Bucureșcă, Tipografia Academiei Române 1881. In 4º, cu 66 pp. facsimilate.

Cipariu, *Analecte*, p. XIX.—Hasdeu, *Psalmul 77 din Coresi*, în *Foia Societății Romanismului*, I, 1870, p. 62.—A. Odobescu, *Psaltirea tradusă românește de Diaconul Coresi și tipărită în Brașov la 1577*, în articolul: *Despre unele manuscrise și cărți aflate în Monastirea Bistrița*, în *Revista Română*, II, 107, și retipărtă în *Scrierile literare și istorice* (București 1887) vol. I, p. 349.—

76. — Psaltire slavo-românescă, 1577.

B. P. H(asdeu), *Unde s'a tipărit Psaltirea lui Coresi?* în *Traian*, No. 10, din 14 Mai 1869.—Dr. M. Gaster, *Uă carte românescă în 1546*, în *Românul* din 6 Nov. 1881.—B. P. Hasdeu, *Ceva pentru d. dr. M. Gaster*, în *Românul* din 15 Nov. 1881.—Dr. M. Gaster, *Rectificările pentru d. Hasdeu*, în *Românul* din 15 Dec. 1881.—Karataev, *Описanie*, No. 92, p. 198.—Picot, *Coup d'œil*, p. 38.—Sbiera, *Mișcările culturale*, p. 45.

ДѢЯГРКИИЧРѢ ПѢКАЙ·УЛОЙ

лажень мажь иже неиде на съвѣтъ нечастивы . и напѣти грѣшии нестѧ . и на съдалнци го чинтель несѣде . и ж възлаконѣ го прѣвѣлѣ єго . и възлаконѣ єго поучител днь иношь . и бѣдствїйко дрѣво сажденное при неходнишнѣ вѣдь . и же плодъ свои дасть възвѣмасво . иланть єго нешладеть . и възѣ ёлніа аще творить

иже, бще дво. единам таинственнымъ. 172
Богодѣ побѣдитъ твои. иконы збѣгли съ
стенъ и вѣспѣ хлѣти рабъ твой бще. на тико имѣши вѣща
въ иконахъ твоихъ, вѣспѣ хлѣти свободир. да зоветъ
тѣхъ се не вѣсто и не вѣсты. Славная пріо дѣо бще. мѣ
рие мѣтихъ банащего. пріицѣи матви наше. и прнесе сѧ
своемъ иѣхъ нашемъ. да споѣтъ тѣвѣ ради дѣши наше.

Бѣ оупованіе моектѣвѣ възлагамъ мѣти бжїа. съ храни
евъ скоемъ покровѣ. Бѣ дѣо кепрѣзрѣ на грѣшиныхъ.
требуожиши твоѣ помощи, и твоѣго застѣрленія. на
тѣбо оуповаше дѣши нашіи помѣлѹни. Оупскайми ѿ
ѣ. Надѣждамъ хс. Покрови геми єистѣдѣ сты.
Трончестая слава тѣвѣ. А остойно иако вѣсты.
тнѣшахъ херувимъ. Г и помѣл, ти. б ави. и ѿпхъ.
И. Эліка аще кѣ вѣланть. Възрастоаніи матви. И
ан възгранено слоеніи чалтира. И ли възблѣко прѣклони
ніи. И ли възпоученіи чѣ єніи.

зеленіемъ ѿци и поспѣшеніе сѧ и сврѣшеніе стгодиа.
И съмовѣлѣніе гїдара, ісъ александри воеѣ. и съ єгѡ, ісъ
мѣхнѣ воеѣ. и прѣшаренаго миѣополита, сѣрафимъ.
Зъ грешиныхъ дѣши онь кореси. написахъ сїе стыекніги, гдѣ
живъ чалтира. винаже прнаожиахъ, сѧ изарн въ шежожде
нѣлѣтное. трапези, иконы стыкніи. Гакоже отніи
сѧ. залѣплюхъ. и часословецъ, и мѣжно икона иако
вилми оци вѣл. Сїе спасисе. ѿсити, вѣто, ѿпѣ.

20. Psalmire slavonescă, tipărită de Diaconul Coresi la 7085.

Un volum in-folio de 170 foī: 2 liminare, iar cele-lalte grupate în 22 caiete de căte 8 foī, afară de caietele 4 și 12 care sunt de căte 4 foī, cu signatura cirilică obișnuită (ă – ā ē). Psalmirea e tipărită în două culori, cu două feluri de caractere: unele mai mari și mai grăse, cu care s'aū tipărit psalmii, și altele semănând cu cele din Sbornicul dela 1568, pentru primele 2 foī, pentru tropare, etc. Pagina tipărită cu aceste caractere din urmă are 31 rinduri, și 26 cu cele dintăi. Volumul cuprinde mai multe inițiale ornate semănând cu cele reproducește la Nº 2, 5, 7-10, 12, 13, 15-18, 23, 30, 34-37 și altele mai simple, și trei feluri de ornamente: un frontispiciu cu stema Tărei Românescă, la începutul psalmirei (v. p. 66); apoi un vultur într-o cunună de snopă, la f. lim. 2 v., la sfîrșitul psalmilor și la sfîrșitul volumului, și în fine un ornament impletit.

Psalmirea ocupă primele 12 caiete. După aceia urmăză tropare, condace, etc.

La sfîrșit să găsescă următorul epilog, al căruia text slavonesc se reproduce în facsimile la pag. 67:

„Cu voia Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu împlinirea sfintului Duh și cu porunca domnului Io Alexandru Voievod și a fiului său Io Mihnea Voievod și a prea-osfințitului mitropolit Serafim, ești păcătosul diacon Coresi am scris acăstă sfintă carte ce se numește Psalmire, pe lîngă care am adăugat sinaxarul după cursul anului, troparele și condacele pentru sfinti; am mai adăogat și sinaxarul postului și ceaslovul având slujba de nopte și de zi.

„S'aū scris acestea dela facerea lumei în anul 7085“.

Brașov, Biserică Sf. Nicolae.—Praga, Muzeul național.—Mănăstirele Krušedol (Sirmia) și Hilandar (Athos).

Undol'ski, Хронологический указатель, Moskva 1871, nº 80, p. 14 — Šafářík, *Geschi htere der südslaw. Literatur*, III, I, 279. — Karataev, Описаніе, No. 91 p. 97. — Архимандрит Леонид, Словено-сръбска книжница, в Гласник, vol. 44, p. 255. — B. P. H(asdeu), Unde s'a tipărit Psalmirea lui Coresi, în *Traian* din 14 Mai 1869. — Dr. M. Gaster, *Uă carte românescă în 1546 în Românul* din 6 Nov. 1881. — B. P. Hasdeu, *Cea pentru d. dr. M. Gaster în Românul* din 15 Nov. 1881. — Picot, *Coup d'œil*, p. 38. — *Rukopisy a starotiskych Chilandarských popisuje Sava Chilandarec*, Praga 1896, (extras din *Věstník král. české společnosti nauk*, 1896), p. 85.

1578.

21. Triod slavonesc, tipărit de diaconul Coresi.

Notele de mai jos asupra acestui Triod sunt estrase din publicațiile lui Šafářík și ale lui Karataev.

Un volum in-folio de 291 foī nepaginate, grupate în caiete de căte 8 foī, în număr de 36 și încă trei foī la sfîrșit. Caietele au signatura pe prima și pe ultima lor pagină jos, afară de caietele 3, 14 și 25 care n'aū signatură. Pagina

cuprinde 28 rinduri și e tipărită cu niște caractere amintind pe cele mari din Psalmirea slavonescă dela 1577.

Triodul se termină cu următorul epilog:

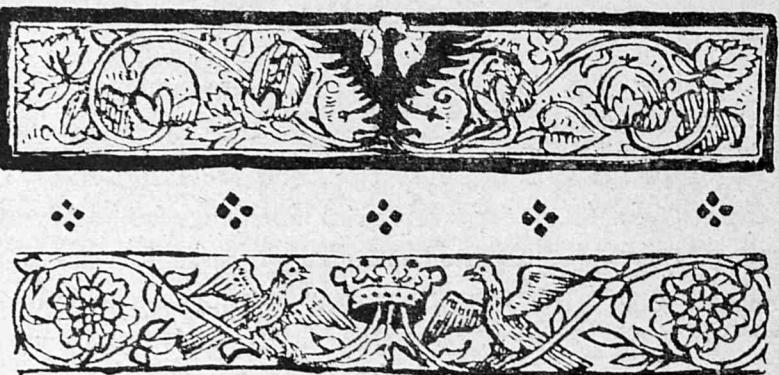
„Къснѣдѣцъ ипрѣблгомоу бѣгоу слава ивѣлічє дѣжіюмъ съвръшити въ-
сѣко дѣло бѣло иже ѿнемъ начинамъ. Томоу слава идѣтъ жава въвѣкы вѣ-
кѡмъ, амины. И посихъ оубо вѣтъвнїи мажїе. дамаскїнже иосифъ икоzma.
иаѣозанъ. наитиемъ стѣго дѣа. наѹчаеми прѣдѣши наль вѣтъвнїи книгѣ глеми
трѣди. пѣснословити. вътреслѣнѣчнѣмъ вѣтѣвѣ тѣстими, гласи агглскыми
славослобовимаго, въвѣшии ба. Сего рѣ и азъ хѣ рабъ. иѡ илѣзандрѣ воеводѣ. въ-
сѣи з(е)мле оубровлахїскои. и сїй мон любимѡ иѡ михнѣ воевода. оубѣдѣхъ
иразоумѣхъ господствами. оумаленїе ибскаждѣнїе стыя книгы възвѣмлѣ го-
подствами итробудолюбезно вѣжделѣхъ. и исписахмо сїе дшеполезни книгѣ
глеми трѣди. даиздѣть въдѣрь и вѣчѣ стыя црквамъ. Повелїнєль го-
подара, иѡ илѣзандрѣ воевода. и сїй его иѡ михнѣ воевода. Язъ грѣшиши
дѣаконъ кореси. написахъ сїи книгы, съзъ, є. оученікы. ѿ бытїа. Е'л'кто
зїз. Печеска сїи книгы писати. лїсца авгоуста. ѣд. днѣ. и съвръши
шесл, Мѣца. мартїе. єс, днѣ.“

„A tot vѣdѣtorului și prea fericituluи Dumneдеу slavă și mărire, celuи ce face să se săvîrșască ori-ce lucru bun care începe dela dinsul, aceluiia slavă și putere în veciile vecilor amin. După acestea dar, dumnedeesclii bărbatii Damaschin și Iosif și Teofan, inspirați de sosirea sfintului Duh, ne-aу predat nouă dumnedeesclile cărti numite Triode, ca să le cântăm întru Dumnedeirea prea strălucitore a glassurilor prea sfinte ingerești ale prea laudatului întru cei de sus Dumnedeu.“

„Din pricina acesta și eу robul lui Dumneдеу Io Alexandru Voeyodul întregii țeri a Ungrovlahiei și iubitul meu fiu Io Mihnea Voevod, am vѣdut și am înțeles Domnia mea săracia și imputinarea sfintelor cărti în țara domniei mele și, iubitor de muncă, am dorit să se scrie aceste cărti folositore de suflet numite Triode, ca să fie în dar și în cinste sfintelor biserică. — Din porunca domnului Io Alexandru Voevod și a fiului său Io Mihnea Voevod, eу păcătosul diacon Coresi am scris aceste cărti cu 5 ucenici, dela facerea lumei în anul 7086; și s-au inceput aceste cărti a se scrie în luna lui August 24 dile și s'aу sfîrșit în luna lui Martie 26 dile.“

Petersburg, Biblioteca d-lui Sîrcu.—Mănăstirea Remeta.

Şafarik, *Geschichte der südslaw. Literatur*, III, I, p. 280.—Karataev, Описание, I, p. 204 și 553.

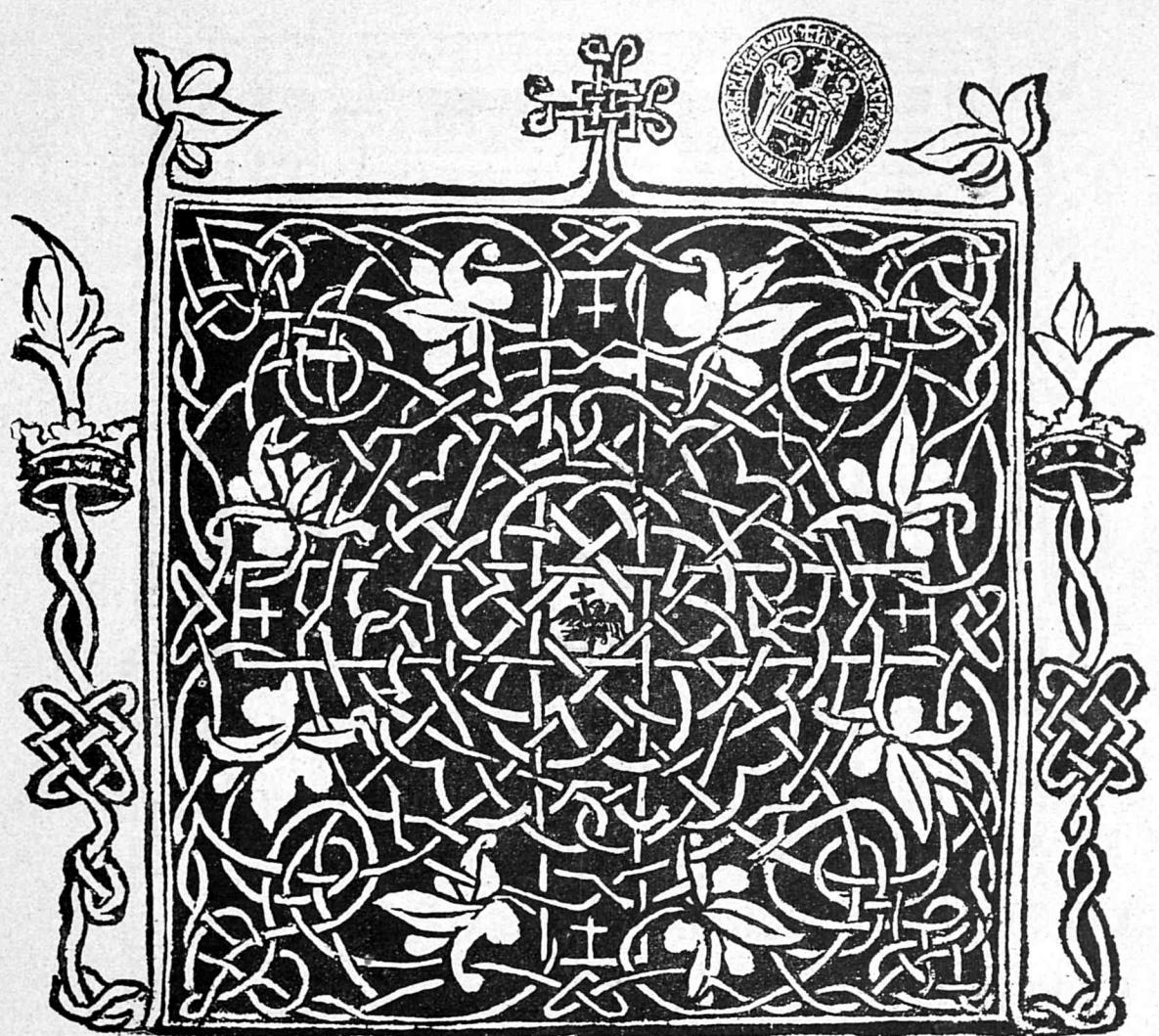
ИЧУАЛОСЬ БЫШСТІ ГЛА

СИИКО ТВОРЕНІЕ ПРѢПОДАШНАГО ШЦА НАШЕ
ГО ІШАНЬ ДАМАСКІНА • ВЪСѢШТА ВЕЧЕРЬ•
НАМАЛЕН ВЕЧЕРНН НАГН ВЪЗВАХЬ • СТЫХЕРН
ВЪСКРЕСНЫ ГЛАСЬ • ָ ♦ ♦ ♦ ♦ ♦

ЕЧЕРНЛЛ НАША МЛТВЫ • ПРІНМН
СТЫ ГН ІПОДАЖДЬ НАМЬ ІШСТА
ВЛЕНІЕ ГРѢХШ • ІАКО ТЫ ЁДННЬ
ЁСН ІАВЛЕН ВЪМНРѢ ВЪСКРЕНІЕ ♦
WБЫНДЕТЬ ЛЮДІЕ СІШН ІШЕВЬ
НМЕТЬ ЕГО • ІДАДНТЕ СЛАВЛ
ВЪНІЕ • ВЪСКРШОМЮ ІЗМРТВЫ • ІАКО ТЫ ЁСТЬ
БЬ НАШ ІЗБАВЛЕН ІАШЕЗАКОНН НАШІ ♦

ПРІНДЕТЬ ЛЮДІЕ ПОЕМЬ • ІПОКЛОНИМСЛ
ХХ СЛАВЛЩЕ ЕГО ЁЖЕ ІЗМРТВЫ ВЪСКРЕНІЕ •
ІАКО ТЫ ЁСТЬ БЬ НАШ • ІЖЕ ЩАЛІСТИ ВРАЖІЛ
МНРЬ ІЗБАВЛЕН ♦

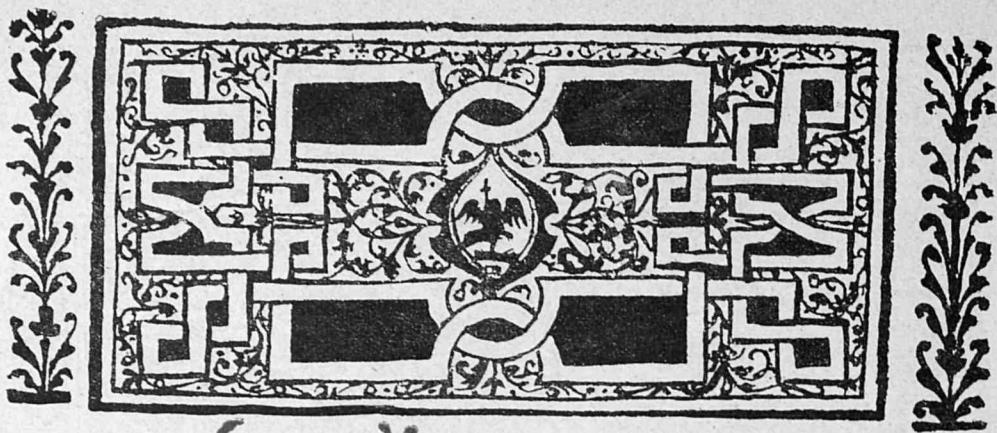

НАВЛІЧЧЕРНІ НАБІВЗДЯ

Хъ стыхери • віскрети • гласъ • а •

ЕЧЕРНЕЛ НАШК МЛТВЫ , ПРІН
МН СТЫ ГН • ЙПОДАЖДЬ НАМЬ
ШСТАВЛЕНІЕ ГРѢХШ • ЙКОТЫЕДН
НДѢСНИМВЛЕН ВЪМНРѢВІСКРЕНІЕ :

ПЕИДТЕ ЛЮДІЕ СІШНЬ ІШБ
НМІТТЕ єГО • ЙДАДНТЕ СЛАВД

НАБЛІЧНІРН. НАБІЗВЯ

Хъ СТИХІРН , ВЪСКДТСНІ • ГЛАСЬ . ІІ .

ЖИВО Єорлшомъ Ёемъ кртъ • непрѣстанно
кланѣвшесе хѣ • тріднєвноєти въскрѣнїє слави •
тѣмо ѿновиль єси йстѣшее члчъ
сюе юс єо въсе сїлне • йїже панбса въсходѣ
ѡновиль єси намъ , ѹко єднъ блгъ йчлко ліб
бецъ • **П**рѣва прѣсѧланіа запрѣщенїє раз
дрѣшиль єси спѣ • надрѣвѣ кртнѣмъ волеѧ прн
гвожсє • йвѣдьсѧшѣ сїлне • сїмрѣтил лѣзъ ѹ
ко єъ растрѣзаль єси • сего ради кланѣсе є
жє йзмѣй єо єимъ въскрѣнїю • радостіл въ
пївшє • въсе сїлне гн слава тѣбе • **В** ратѣ д
дова сїкрушиль єси гн • йсвоємъ сїмрѣтил сї
мрѣтиое црѣо разрѣшиль єси • рушдъ же члчъ
саки ѵзъ йстлѣніа сюбождъ • жи вотъ ѵнетлѣ

22. Octoih mic slavonesc, tipărit la 7086.

Un volum in-folio de 204 foī, grupate în 26 caiete. Primele 25 sunt de cāte 8 foī și ultimul de 4 foī, cu signatura cirilică (ѧ – ѷ) pe prima și ultima față a fie-cărui caiet. S'a tipărit cu negru și roșu, cu cāte 24 rinduri pe pagină și cuprindemai multe ornamente care se văd reproduse în paginile facsimilate de mai sus (70-72) și cāte-va inițiale ornate.

Glasul I începe la c. 1 f. 3r.; II la c. 11 f. 6v.; III la c. 12 f. 8r.; IV în c. 15 f. 5r.; V în c. 16 f. 8v.; VI în c. 18 f. 2r.; VII în c. 20 f. 1r.; VIII în c. 21 f. 7 v. După aceia urmăză lista de capitolele Evangheliei, etc.

La sfîrșit, fără altceva nimic, data:

Еѵангелиѡ. ۸۷۷ . .

Brașov, Biserica Sf. Nicolae.

1579.

23. Evangeliar slavonesc, tipărit de diaconul Coresi și Mănăilă la 7087.

Acest evangeliar se poate consideră ca o ediție nouă a celuī din 1562, fiind tipărit tot de diaconul Coresi cu aceleași caractere și cu aceleași elemente decorative, având număra colona mai mare și frontispiciile decorative dinaintea evangeliilor de un alt model.

Un volum in-folio de 208 foī, grupate în 25 caiete de cāte 8 foī (quaterniuī, tetrade) și 2, primul și ultimul, de cāte 4 foī, fără paginație, cu signatura cirilică pe prima și pe ultima pagină a fie-cărui caiet, jos la mijloc. Caietul 1 are număra prima signatură și caietele 16, 18 și 27 n'añ nică una. Ultima foie este albă. Evangeliarul e tipărit cu negru și roșu, cu cāte 24 și cāte-odată 23 rinduri pe pagină, cu caractere mari. Inițialele ornate semănă cu cele reproduse mai sus la Nrº 5, 7-9, 13, 16-18, 23, 27(29), 30, 33-37. Înaintea evangeliilor se găsesce cāte un ornament-frontispiciu mijlociu terminat în cruce, semănând cu cel reprobus la pag. 33, însă fără inscripție, și cāteva frontispicii mici amintind pe cel dela pag. 15. Titlul curent este format dintr-o monogramă, dând numele evangelistului în prescurtare.

In foile de la început se găsesce lista capitolelor și precuvîntarea la evangelia lui Matei, care evanghelie începe la f. 1 v. a c. 2 și ține până la f. 6 v. a c. 7. Pe aceiași pagină se află capitolele evangheliei lui Marcu; la f. 7 v. a c. 8 precuvîntarea la această evanghelie, iar evangelia însăși începe cu ultima pagină a acestui caiet și ține până la ultima pagină a c. 12. Pe aceiași pagină și pe cele trei următoare se află lista capitolelor evangheliei lui Luca; pe a patra precuvîntarea, iar evangelia lui Luca începe cu f. 3 v. a c. 13 și ține până la f. 1 v. a c. 20. Pe cele 4 pagini următoare capitolele și precuvîntarea la evangelia lui Ioan, iar evangelia însăși, dela f. 4 v. a c. 22 până la f. 4 v. a c. 25, după care urmăză obiceinuîtele indicații pentru cetirea evangeliilor, etc.

Pe foia a treia a ultimului caiet se află următorul epilog:

 ЗСÈ ВНДЦЮ ІПРѢБЛГОМОУ Б҃Ю СЛАВА ЙВЕ
 ЛНЧІЕ • ДАЖІШОМОУ ОЗВРЪШНТН ВІСТКодѣ
 ЛО БЛГО ІЖЕ ОНЕМЬ НАЧНДАЕМОУ • ТОМОУ
 СЛАВА ІДРЖАВА ВІВТКЫ ВІКШ АМННЬ •
 ПОНЕЖЕ ІЖЕ ВІТРОНЦН ПОКЛАДЕМІНБЬ •
 БЛГОИЗВОЛН ЦРКОВЬ ОВОЕ ІСПЛЗННТН СТЫИМН КНН
 ГАМН ВІСЛАВО СЛОВІЕ ІПОЛІХ ПРОЧНТАДЩН •
СЕГО РАДН ІАЗЬ ДІАКОНЬ КОРЕСН • І МЗНДНЛД
 ВІЗРЕВНОВА ПСОПІШЕНІЕ СТГО ДХА • ІЛЮБОВІЕ
 ІЖЕКІБЖТЬВНН ІСТЫИМЬ ЦРКАМЬ • ІНАПНСА СІЛ
 ДШЕ СПНДЛ КННГЮ ЧЕТВОРО БЛГО ВІСТІЕ • ІЖЕ
 ДХЕ СТЫИАПЛСКЫИМОУ СТН ШРНГНД • ВІПОЗНА
 НІЕ ІНСПЛЗННІЕ СЛАВО СЛОВІЮ ' РНСЛАЗНЕЧНАГО
 ВІДНІСТВ ПОКЛАДЕМАГО БЖЕСТВА •
ИАПНСАШЕСЛ СІН КННГЫ , ШБЫТІА ВІЛЕТО ЗПЗ

82. – Epilogul evangheiliarului slavonesc, 1579.

„A tot vădătorulu și prea fericitulu Dumnezeu slavă și mărire, celu ce face să se împlinească orl-ce faptă bună, care începe dela dînsul, slavă și putere în veciul vecilor, amin. Fiind că cel intru Treime cinsti Dumnezeu a bine-voit să umple biserică sa cu cărți sfinte spre lauda și folosul celor ce le citesc, din pricina acăstă și eū diaconul Coresi și Mănilă ne-am aprins de dragostea sfintului Duh și de iubire pentru dumneedescile și sfintele biserici și am scris acăstă carte de suflet mătuitore tetraevanghelie, pe care sfintul Duh prin gura Apostolilor ne-a descoperit-o, spre cunoșcerea și împlinirea laudei prea strălucitulu intru

Treime singurului cinstit Dumnezeu. Si s'aă scris acăstă carte dela facerea lumei în anul 7087.“

Bucuresci, Biblioteca d-lui Gr. G. Tocilescu.—Petersburg, Biblioteca publică.—Mănăstirea Remeta.

Šafařík, *Geschichte der südslaw. Literatur*, III, I, 279.—Karataev, Описание, No. 93, p. 200.

24. Evangeliar slavonesc, tipărit de Lorinț diac în Bălgard (Alba-Iulia) la 7087.

Un volum in-folio de 227 foii, nepaginate: 3 foii la început și cele-lalte grupate în 27 caiete de căte 8 foii, și două (18 și ultimul) de 4 foii cu signatura cirilică pe prima și pe ultima pagină. Foile 2–4 din fiecare caiet sunt numerotate cu cifre romane. Signatura cirilică, începe iarăși dela început la evangelia lui Luca. E tipărit cu negru și roșu cu căte 23 rânduri pe pagină, cu caracter marți și cu inițiale ornate mari și mijlocii, și cu căte-va frontispicii ornate (vezi reproducerile facsimilate la pag. 76-78) iar la sfîrșit armele familiei Báthory.

Cartea se termină cu următorul epilog reproducăt în facsimile la pag. 79:

„Повелѣніемъ великаго воевода гатиръ (sic) крѣцювъ азъ лѣринцъ дѣмъ. твоудиҳомъ о сѣмъ и списахъ книги сїе. глеміи тетроєгліе. вѣлѣто, зъ, тыскъшъ, пѣзъ, почешеса сїе книгы, мѣца. феевроуаріе, кѣ. дѣнь, исьврѣшишеса мѣца мѣни, сї, дѣнь. вѣграѣ. вѣльгра.:.”

„И съ властію великаго воевода. бѣтьръ крицювъ. за. лѣтъ дѣне смиѣтъ на типаръ.“

„Din porunca marelui Voevod Batăr Criștov, ești Lorinț diac mi-am dat ostenelă și am tipărit acăstă carte ce să chéma tetraevanghelie, în anul 7087 (1579); începutu-s'aă acăstă carte în luna lui Februarie, 25 dile, și s'aă săvîrșit în luna lui Maiu, 16 dile, în cetatea Belgradului.

„Si cu puterea marelui Voevod Batăr Criștov în timp de 30 de ani nimenea să nu îndrăznească a o tipări din nou.¹⁾“

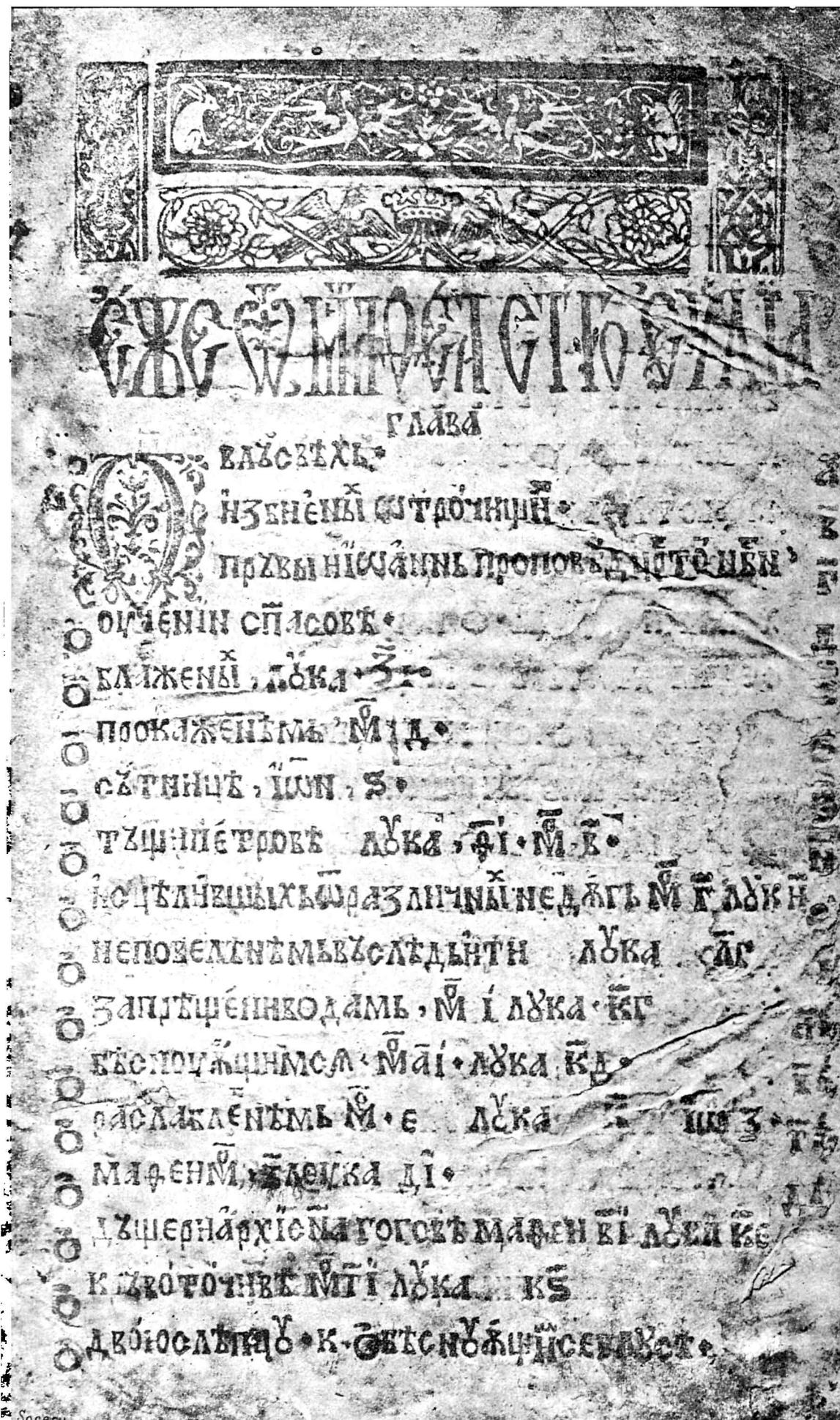
Bucuresci, Biblioteca Academiei Române.—Bračigovo (Rumelia orientală).

Dr. Const. Jireček, *Ein Kirchenslavischer Druck aus Karlsburg vom J. 1572*, în *Archiv für slavische Philologie*, VIII, p. 132²⁾.—Picot, *Coup d'œil*, p. 35.

¹⁾ Acăstă trebuie să fie înțelesului cunților: да не смиѣтъ на типаръ, verbal: să nu îndrăznească la tipar.

²⁾ Jireček a văzut acest evangeliar

în orașul Bračigovo în Rumelia orientală, în timpul unei călătorii. Copiind epilogul de mai sus în grabă și cam pe intuneric a citit 7080 în loc de 7087.

CELESTE MERA PETE EKIC FER

БЕСНОЛЩИМСА МИКДЛОЦКВ
О ТІЩН ПЕТРОВЪ, МИН, ЛОЦФ
О ІСЦЕЛІВШИХЪ ШРАЗЛНЧНІЙ НЕДЛГЪ
МІФЛОЦГ• О ПРОКАЖЕНІМЬ МІСЛОЦВІ•
О РАСЛАБЛЕННІМЬ МІГІ, ЛОЦКАГІ, ІШЗ•
О ЛЕВІН ІМЫГАРН МАФЕНДІ, ЛОЦКАДІ•
О ІМЛЩ СОХЖ РЖКЖ, МАФЕНКА ЛОЦЕІ•
О ІЗБРАНН, ВІ, АПЛЬ, МАФЕНФІ ЛОЦСІ•
О СЕМЕНН ПРНТЧА, МАФЕНКД ЛОЦКАКІ•
О ЗАПРЦЕНН ВОДАМЬ МАФЕНДІ ЛОЦКГ•
О ЛЕГЕШНД, МАФЕНВІ, ЛОЦКА, КД•
О ДІЩИРН АРХИСТАГОГОВЪ, МІЕІ, ЛОЦКЕ•
О КРІБОТОУНВІН, МАФЕНСІ ЛОЦКАКІ•
О ПОВЕЛЕНН АПЛОМЬ, МАФЕНФІ ЛОЦКЗ•
О ІШАННІ ІРУДН, МАФЕНКЕ•
О ПЕТИХЛІБЕХЪ ІДВОЮ РНБУ, МАФЕНКС•

СУГОСТІ СУЛЯ МАБ

а браѧ бѣвшимъ вѣканъ галленъ •

въ о ізгнаніхъ ізческе • М. АД •

гъ о никодимъ •

дъ о віпрошеніи о чищенні •

еъ о самарянині •

съ о цркомъмѣжіи •

зъ о юдаїзмъ, якъ, літъ вінеджетъ •

иъ о піти хлѣбі мафенъ късъ лоўкъ ии міси •

фъ о морстімъ хожденіи мафенъ къзъ, мі зі •

іъ о рожденії слепа • аі о лазаріи •

ві о десмазації та мірі мафенъ къвъ, мі кідъ •

гі лоўка якъ • о ніхже рече йоўда •

ді о ѿслати мафенъ мі, мі лівъ, лоўка ѹи •

еі о іренеадімі єлланіхъ •

сі о симизеніи •

зі о параклітъ •

іі о іспрошенні тблесні гні мі ѿні мі лоўкъ півъ

СВЯТІЙШАМЪ ВСАКАГО СВѢКОДА • ГЛАВІ
РЪ КРИЩІВІ • У 23ъ ЖИДИЦЬ ДІАКЪ •
ТРОЇДНХСА ОСЕМІ ІНСДІСАХІ ШІЙГИ СІЁ•
РІЕМІН ТЕ ТРОІДЛІЕ • БІЛІТО • З • ТЫСЖ
ЩІ • ПО ПОЧЕШЕСЛ СІЁ КНІГИ • МІСЦА • ФЕ
ВРОЧАРІЕ • КЕ • ДНЬ • ІСЪВРІШНЕСЛ МІСЦА
МАН, СІ • ДНЬ • ВЪГРАДЬ •

БЕЛГРД

ІСІВЛАСТІЮ ВЕЛИКІГО СВѢКОДА • БАТИРЪ
КИНОВІ • ЗА • ЛІВРДАНС СМІЄТЬ НА
ДУПАРЬ •

Socescu

[1580].

25. Evangheliar slavo-românesc.

In Biblioteca publică din Petersburg să găsesc un fragment dintr'un Evangheliar slavo-românesc tipărit, după cum spun Karataev și I. Bogdan, cu aceeași caracteristică ca și Evangeliarul slavonesc de la 1579 al diaconului Coresi.

Din acest Evangheliar, de formatul in-folio, fără paginație, s'aș păstrat numai caietele 2—16, cu semnatura cirilică pe foia întâi și pe cea din urmă, cuprinzând un fragment din evanghelia lui Matei. Este tipărit pe două coloane, în stânga textul slavonesc, iar în drepta traducerea românescă, pe harti cenușie, în două colori și cu 22, 23 sau 24 rânduri pe pagină. Evangeliile sunt împărțite în zacele cu însemnarea filelor când se citesc.

Karataev reproduce următorul specimen (Matei, zac. 62. C. 8 f. 6 v.):

<p>Еъврѣмѧ оно Еъниде іс Еъс траны түрс кыж йисидон скыж и се же на хананенска шпрѣ дѣль тѣхъ изшѣдши, къзъпи кънемъ. гла ши, помлѣшима ги снє дѣдовъ. дѣши мо а злѣ вѣснѣтса. оиже неѡвѣща єи словесе. ипристж пльше обѣненици єго, млѣхъ йглаже. ѿ пѣстж іако въпіетъ въслѣ нѣ. оиже ѿ вѣщавъ рече. иѣсмъ посланъ тѣкмо къ овцамъ погибшѣ дѣ мѣ лїева. оиже при шѣдши поклонися є мѣ глаши. ги помо зими. оиже ѿвѣща въ рече. иѣстѣ до крѣ ьтлаты хлѣбъ</p>	<p>Литрачѣа врѣмѧ віне іс япѣрцилє түрвлви шъ синоб нвлви. іака мѣлре дѣ нъ хананен дѣнь це нвтвре челе віне шъ. стригъ кътвѣнсь гре йндъ, милваче ме дѣнє фиюльви дѣдъ. къ фатаме рѣвде дра кѣльпате. іаръ єль нв рапѣнсе єи нѣче обѣнъ кѣвѣнть. іапропіа рѣсм обѣненичи лви, рѣгѣндиль греіръ. дѣн рѣпѣнсь къстри гъ дѣпо ной. іаръ єль рапѣнсе шъ сїс кънѣ съмѣтъ тремесъ нвмай къ тре бѣлепе рите дѣла каса лви. иїлк. іаръл вінешълн кинъса лви греіндъ. ѡдѣнє ауѣтъ мїе. іаръ єль рѣпѣнсе шъ сїс. нвѣ віне алѣва</p>
---	--

чадъмъ и поврѣци
ψомъ. ѿнаже ре
че. єи господи.
ибо пси таджть ѿкър
пицъ падажнихъ ѿтрап
пезы господенъ сво
иихъ. тогда ѿвѣщавъ
їс. рече єи. ѿженю.
веліа вѣра твоя. въ
ди тебѣ таоже хоще
ши и исѹблѣ дъци и єж
ѡ часа того.

пита дела феочоръ шъ
сеарѣнкъ кѣнилоръ. та
рѣлѣссе ѿшандѡне. че
шъ кѣни мѣнѣнкъ де
фориме че кадъ дѣла
маса дѡсѣв. ѿтѣнче
рѣпѣнсе іс. шъ зѣс
єи. ѿмѣаре. мѣреи
кредѣнца та. фїе цїе
кѣмъ похтеци шъсъ
иътоса фѣ фати єи.
дѣнтрачела ча.

Petersburg, Biblioteca publică.

Karataev, Описаніе, No. 98, p. 205.—Picot, *Coup d'œil*, p. 39.—Sircu, Recensiune despre Psaltirea lui Coresi ed. Hasdeu, în *Журналъ министерства народного просвещенія*, том. CCXXVII, Petersburg, 1883, p. 391.—Ioan Bodgan, *O Evanghelie slavonă cu traducere română din secolul XVI-lea*, în *Convorbiri literare*, XXV, 1891, p. 33.—Dr. I. G. Sbiera, *Mișcări culturale*, p. 35.

26. Psalmire slavonescă.

Karataev a cunoscut un exemplar defectuos dintr-o Psalmire slavonescă, ale căreia caractere sămănă cu ale evangeliarelor din Belgrad din 1552 și a lui Coresi din 1579 și care, după părerea sa, a fost tipărită în Ungro-Vlahia pe la 1580. Psalmirea acăsta formeză: Un volum in-4° de vreo 144 foî, împărțite în 36 caiete de căte 4 foî, cu semnătura cirilică obișnuită. Pagina, tipărită cu negru și roșu, are 16 rînduri.

Petersburg, Biblioteca publică.

Karataev, Описаніе, No. 96, p. 204.

27. Octoih mic slavonesc.

Šafařík vorbesce de un estras din Octoih de peste 192 foî, cu 26 rînduri pe pagină, tipărit, după părerea sa, în Țara Românescă sau în Ardeal, între 1540 și 1580.

Šafařík, *Gesch. der südslaw. Lit.* III, I, 263.

1580.

28. Sbornic slavonesc, tipărit de diaconul Coresi, la Sas-Sebeș în 1580.

Un volum in-folio de 458 foî, nepaginate, grupate în 56 caiete, unul (43) de 10, toate cele-lalte de căte 8 foî și 2 foî la sfîrșit. Signatura cirilică a primelor 10 caietelor prezintă o curiosă anomalie: în caietul al doilea, primele 4 foî sunt însemnate astfel: к, ІІ, ІІІ și ІІІІ, iar ultima, pe verso, К; în caietul al treilea, primele 4 foî portă signaturele: Г, ДІІ, ДІІІ și ДІІІІ, iar ultima pe verso, Г. etc. De la caietul 11 signatura este cea obișnuită, cu deosebirea că ea se repetă pe foile 2—4, însotită de cifrele romane II, III, IIII, iar de la caietul 13 pe pagina întâi se pune cifra cirilică și cea română de la prima pagină: Г Г I,

ſtii, ſtii, ſtii, iar pe ultima ſtii. Caietul 43 compus din 10 foii n'are signatura cirilică, ci numai cifrele I – IIII pe primele 5 foii. Pagina plină are 31 și câte o dată 30 rânduri. Sbornicul cuprinde câteva ornamente și gravuri în lemn, mici, cu subiecte religiose și unul la sfîrșit, cu armele lui Báthory și câteva inițiale ornate mici.

Volumul să termină cu un epilog ocupând cele 2 foii dela sfîrșit, a căruia parte finală se reproduce aici. Partea întâi a acestui epilog, copiată după Sbornicul lui Bojdar care a servit de model pentru acesta, nu cuprinde nicăi o notiță istorică ci tratază despre cuprinsul Sbornicului.

«Тѣмъже извѣліеніемъ вѣликааго Га ба и сїа нашего ІІІ Ѣхъ. и блгодѣти дароу ѿтго дхъ. Извъ ѿсѣніи митрополитъ кѹрь генадіе аѳанасіи. Кидѣкшии послѣдниими врѣменами, ѿ иишаѣніиъ ѻезыкъ. вѣликое раздроѹшеніе и по-переніе стыихъ цркви, и оумаліеніе вжѣстъбыхъ книгъ. Оѹвѣдеиъ ико въса житія сего софѣтина, и лаіловрѣменінаа прѣходеицаа. Истѣвѣрахъ, елікаа ѿвѣ възмогахъ ѿчомъ постігноути. іаже вѣти къпріенію и свѣтости стыихъ црквиихъ. Едѹ поспѣшъствѣющи ми, къжеланію моему. Съпісахъ ииеста-вихъ сию вжѣстъвною иліинѡнароочитою книгоу, Глуми тѣвѣни. Иже ивѣлобжихомъ въніемъ слѹжбы, стыинъ иизбраниыиъ праздникомъ. ѿ иициа. сѣктеире. до иициа авгоуста. елікаа ѿвѣтохъ въизвѣде божидаровѣ. Екѣ вѣсть никакоже недахъ сеbe покоя. ѿвѣ же ни вѣждамъ мойль дрѣманіа. и ѿ иигоданіаго ми иименіа непощедехъ. дондеже приспѣхъ настѣврѣшеніе дѣлоу. Сега ради молюсе, въсаколиѣ поюшоми, или чѣтвоми, или прѣпіисѹюю. Любъве хвѣи ради вѣвіте. иищели же ѹди воудетъ тѣвѣни, исправляиите, а иеклѣнете. июже въсѣмъ вѣвѣнииъ иигодѣть полѹчити, ѿ га вѣи и спса нашегш ії Ѣхъ. ємоуже слава и дрѣжава въ бесконачныи вѣкы. аминь.

«Повѣленіемъ прѣвшеніиаго митрополита аѳанасіаго кѹрь генадіа, твоу-диихсе ѿсѣмъ писаши иизвѣліеніиаго генадіи ииименіи въ члчвѣцехъ дѣакѡ кѡреси. Млю вы ѿции братіе, и кольномъ касаюсе. иицие нерѹкою ии іезикомъ. иијиє воудѣть ѹди погрѣшино, поюцие любве ради хвѣи исправляиите. и насы оѹсерѣднѹ троѹдившіиҳсе ѿсѣмъ вѣвіте, иеклѣнете. даївъ оѹлоѹчите, оѹслышати страш-наго ии неліцемѣннаго соудіе гласъ иже речеть къ ѿдесною стбѣциймъ. Прїи-дѣте вѣвѣни ѿца моего, инаслѣдоѹйтѣ ѿготованной вѣми цртвї ѿ тѣложеніа міроу. Ихже воуди въсѣмъ наимъ полѹчити, иигодѣтию ичавеколюбичіи га нашего ії Ѣхъ. тѣниже ѿкоупѣ тѣстымъ дхомъ. Слава и дрѣжава чѣсть и покланяніе. Ина и присно ивѣвѣкы вѣкѡль, аминь.

«Тогда же чѣтиремъ чиѹствѣамъ вѣти, стыими же ивѣликии въселеи-скими патріаѓи. Екъ костайнинѣ градоу, новомъ рымоу, прѣстѣль ѿвѣдрѣ-жеириу въселеиискому патріаѓиу, кѹрь іереміе. Екъ алеџандриїже, кѹрь міханлоу, папа и патріаѓъ. Екъ иитиѡхіеже вѣчествѹю иоу вѣликому патріаѓи, кѹрь ѿѡсѣмъ. іеримиѣскому же прѣстѣломъ стѣтельствѹю. кѹрь ѿѡникіе патріаѓъ.

Тогда не четыремъ чювствіамъ бытн , стыдимъ же нѣсанкыи все
акнскыи патриарх . Бѣзкостантину градоу , новомъ рѣмоу , прѣ
истоль ѿбъ дрѣжещоу въселенскому патриарху , курь іереміе .
Вѣлѣзандрѣ же , курь михаилу , папа непатриарх . Вѣлѣтножіе же
влчествующоу великому патриарху , курь і шкафъ . іереміи
кыїмъ же прѣстоломъ стыдальствующа . курь і шанкіе патриарху .

• Где же бывает плакающе въ поучении мъисаи Шеогурда вѣмінъ, желають
пріятнѣя пристанище бѣгуютъ ищно. Сѣмьи бѣгодаѣ гію хѣю до
стѣгохомъ. Тѣбо есть зачѣло искрѣшнтель въ сакомоу. Аѣлоу
и моу же сладва вѣзыки, амѣнь

Почесе писать сѧ ст҃ада нѣжъствида книга, мѣча, маіа, к. днъ :
а съвръшисе. мѣча, ноеврія. аї, днъ въграйдє сѧ сѣбешь.

Призваниемоу, батькъ кріштова Восводе, юродівськомоу о
Святынє сїа стаа небжьстевнаа книга. тлкми сбешинкъ

Сынъ твои. Възлюблено, Господи. Аще рѣждашъ хлѣбъ, да буде Кроуна
Святаго, Господи помози, аминъ.

«Икоже бо плáваюиe въ поýчине мóрфсцéй ѿбоýре ваfеми, жéлають прїйти въ пристáнице блгоóтнцино. Гé и мы блгодѣтио хбою достыгохомъ. Тѣбѣ єсть зачёло и съврьшителъ въсакомоу. дѣлоу іемоýже слава въ вѣки, амѣнъ:

«Почесе писать сїа сїа и вжъстъвнаа книга, мѣца, маfа, к. днъ. асъ=врьшице. мѣца, нѣеврїа. ат, днъ въграде саза сѣбешъ. При вѣликомоу, батъръ криптовъ Коfводе, јфдѣлскомоу:

•Съврьшице сїа сїа и вжъстъвнаа книга. глі-еми съврьники.

•Со вѣтѣ. Еълѣто, зпї. ѿ ѿрждаства хба, афп: Кроўгъ слїпюг, д. 4 лѣ, а:

„Aşa dar cu voia marelui Domn Dumnezeului şi mantuitorului nostru Isus Christos şi cu binecuvântarea darului Sf. Duh, eû osfinţitul mitropolit Kir Ghenadie al Ardealului, vădend în timpurile din urmă din partea poporelor de altă credinţă mare stricăciune şi cădere a sfintelor biserici, precum şi împuñinarea dumnezeescilor cărţi; ştiind că tôte lucrurile vieţii acesteia sunt deşarte şi în scurtă vreme trecetore, am adunat cate am putut să cuprind cu mintea mea ca să fie spre luminarea şi strălucirea sfintelor biserici; ajutându-mă Dumnezeu în dorinţa mea, am compus şi am scris acăstă dumneedească şi prea insemnată carte numită Sbornic, în care am pus şi slujbele sfintelor sărbători alese, din luna lui Septembrie până în luna lui August, câte le-am aflat în ediţia lui Bojidar. Dumnezeu ştie că nu mi-am dat nici o odihnă, nici genelor mele somn, şi nici avereia dată mie de Dumnezeu n'am crătat-o, până ce am ajuns să sfîrşesc acest lucru. De aceea mă rog de toţi cei ce vor cântă sau vor ceti sau vor copiă, pentru dragostea lui Christos, să mă blagoslovi; iar de se va află ceva greşit, îndreptaţi iar nu blestemăti, căci toţi căti vor blagoslovî vor căpetă bine-cuvintare dela Domnul Dumnezeul şi mantuitorul nostru Isus Christos, căci lui i se cuvinte slava şi puterea în veci nesfîrşită, amin.

„Din porunca prea-osfinţitulu mitropolit al Ardealului Kir Ghenadie, m'am ostenit cu acăstă scriere eû păcătosul şi ticălosul ce ni numesc între ómeni Coresi diaconul. Vă rog pe voi, părinţi, fraţi, şi vă cad în genunchi, dacă nu cu mâna, cu cuvântul, că dacă va fi ceva greşit, căutând să îndreptaţi, pentru dragostea lui Christos, şi să ne blagoslovi pe noi cei ce cu osîrdie ne-am ostenit întru acăsta, iar să nu ne blestemăti, ci şi voi să ajungeţi a audî glasul judecătorulu străşnic şi neprefăcut, care dice către cei ce sed la drépta: veniţi, bine-cuvintăti Tatălu meu şi primiţi impărăţia pregătită vouă dela zidirea lumei, pe care de-am primi-o noi toţi, prin bine-cuvintarea şi iubirea de ómeni a Domnului nostru Isus Christos; şi cu el împreună Tatălu şi sfîntului

Duh mărire și putere, cinste și inchinăciune, acum și tot-d'auna în vecii vecilor, amin.

„Și atunci erau cele patru simțuri (sic) sfintii și marii patriarchi a totă lumea: în Constantinopol, în Noua Romă, ținea scaunul patriarchul ecumenic Kir Ieremie; în Alexandria Kir Mihail, papă și patriarch; în Antiochia domnia marele patriarch Kir Iosaf, iar în scaunul din Ierusalim, sedea Kir Ioanichie patriarch.

„Și precum cei ce plutesc în rătăcire pe întinderea mării doresc să ajungă în portul liniștit, tot aşa și noi, cu bine-cuvântarea lui Christos, am ajuns; căci el este începutul și sfîrșitul fie-cărui lucru și lui se cuvine mărire în veci, amin.

„S'a început a se scrie acăstă sfintă și dumnezească carte în luna Mai 20 dile, și s'a sfîrșit în luna lui Noemvrie 11 dile, în cetatea Saz-Sebeș, în vremea marelui Criștovă Batără, voievodul Ardealului.

„S'a sfîrșit acăstă sfintă și dumnezească carte, numită Sbornic, dela facerea lumiei, în anul 7088, iar dela nașterea lui Christos 1580, cercul sôrelui 4, al lunei 1“.

Brașov, Biserica Sf. Nicolae.—Petersburg, Biblioteca publică.

Şafarik, *Geschichte der südslaw. Literatur*, III, I, 280.—Karataev, Описanie, No. 99, p. 206.

1580-81.

29. Evanghelie cu învățatură de diaconul Coresi, tipărită în Brașov.

Un volum in-folio de 317 foî nepaginate, sau 39 caiete de câte 8 foî, cuprindând textul, tabla de materii și apendicele, un caiet de 4 foî cu titlul și prefața, și o foie în fața titlului. Cele 39 caiete au semnatura cirilică pe pagina întâi și pe cea din urmă, jos la mijloc. E tipărit cu negru și roșu cu caractere mici cu câte 32 rânduri pe pagină și cu inițiale de 4 feluri, dintre care unele amintesc pe cele reproduce la N° 13, 18, 32 și 36. În fața titlului se găsește un ornament mare reprezentând armele lui Lucas Hirscher, incadrate și cu legenda: ж8панъ лѹкачъ хѹжилъ ж8дец8ль брашѡв8ни. шы ӟ тотъ цин8т8ль бр8с8и. к8 м8ла л8 дѹмн8з8 (No. 88). La începutul textului se află un alt ornament-frontispiciu mijlociu, săpat în lemn (No. 89), iar la sfîrșit un *fleuron* reprezentând stema orașului Brașov (No. 92). În fine la începutul cătorva capitole se află un ornament mic în genul celuī reproduc la pag. 15.

Cazania aceasta cuprinde cuvântărî pentru totă Duminicile și sărbătorile anului, începând dela Duminica Fariseulu, cu textul din Evangheiarul românesc al lui Coresi.

ЖОПАНЬ ДОУКАЧЪ ХРѢЖНЛЬ ЖОДЕЦХЛЬ
БРАШВѢЛХН · ШИАТОТЬ ЧНАХТХЛЬ
БРЫСЕЕН · КО МНЛА ЛД ДОУМНЕЗЕД

88. — Evangelie cu Invierituri, 1581.

ПОУЧЕНИСИЗБРАНІОСТІОСУ

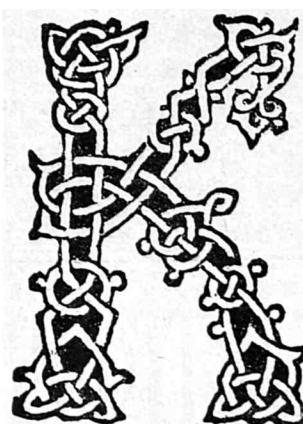
ліє • һімногиխъ бжтвнхъ пнсанін • глемад ѿрхнѣ
рѣм нзбоусть вавьсѣкью недѣлю • напооученїе хрто һ
менинмъ людемъ • һлї прочнтаема, такоже һнаїскїм
празднкн • ѡмнтарн, һфарнсн • є҃лїе ѿлоуки •
налнтоургїи • глава: ի: 11 • 51:

3 һсе домнхъ пнлда ачаста дбн ѿменн доусерж
се лбесбрекж сзсе роаџе • оўнхъ фарнсн ѿрж а
латъ мнтаръ • єфарнсюль ста ашà, лнтрх є
лоуши се роуга • доамнє лаоуджїе даш квноу сз
нть каалялци ѿменн • րզниторн • նедерепчи •
կбрварн • саx ка честь мнтарн • постескумж дедодаш
шрн лсжптжмзнж • шн азбчж даш делтотъ квть կ
шнгъ • ѿрж мнтарюль ста департе шн нх врѣ нече ѿкн
сврждинч е ла чეрн че оучиндѣ піептхъ лун гржн дое
мнє млтнвъ фін міє пзкјтосхъ • грлескъ волш квде
шннсе ачеста дерептатъ лкаса лоун • ман врзтось де а
лаалть • квтоун чннссе лннлцж пажкжсе • єчннесева плѣ
ка де снне лннлцасева, коңеу նедѣлѣ *

4 լвзцжтхрж делчастж сфнтж є҃лїе • коўванть ա,
յе де мнтарн шн де фарнсю пнлда шн лхкѣль •
кашлвзцжтхрж шн невоинцж фоу тоkmнтж де
сфнїчн ѿтёуи • шн фзкхътж сзсе кзнте шн

8

Titlul cărței este:

âртък чесе кѣмж єнліе кв Ѥвъцжтврж . | дѣртвспатрв єн= листїи алѣсж . ши дѣр | мвлтє доўмнезеѣши скріптври . ши да | тж вестѣсѣричен лви доўмнезеѣ , Ѥтоате | дѣмненчи асе четї . Ѥшиждере ши ла дв | мнезеѣшиле праѣниче , ши ла алѣ алтѡ . | сѣнци . спрѣ Ѥвъцжтврж креінинилѡ ѿ= | менни , кътрж дерептарѣ . соўфлетвлви | ши троўпвлви . ши кв ажоўторюль лв доўмнезеѣ тїпж | ритж ачастж сѣнтиж карте Ѥнліе коу Ѥвъцжтврж | Ѥ днїи ши Ѥ зілеле мж= рен , лв ватърь крішовъ , кв міла лв | доўмнезеѣ Еоеводж . | тоатж цара бунгврѣскж , ши Ѥ ѣр | дѣблъ , ши Ѥ тбци съквни . ши Ѥ зілеле мэрелви дѣ доў | мнезеѣ лоўминнатъ архїепікопвлви генадїе , чѣв фостъ | спрѣ тбть деспоўсль мбрен лви , кв міла лв доўмнезеѣ | крѣмиторю , лециен крѣшнѣскж : Ѥтоўнче єрд дѣ | спді торю Ѥ тоатж цара роўміжнѣскж воўнвль крѣшнъ ши | доўгаче міхнѣ Еоеводж , ши спрѣ деспоўсль дѣмнїен | лви крѣмиторю леўтєн крѣшнне мэреле серафимъ , ар= хї | єпквпвлв . Ѥ кв ажоўторюль лв доўмнезеѣ ши кв вба | ачестж тоўтврѡ , ши Ѥ сѣнатврж мїев , ши алълтѡ . | єв жоўпънвль ҳръжилъ лоўкачъ жоўдесцвль вр= шоввлви , | ши Ѥ тбть цинвтвль връсен , жжлвни ши дѣдъ дѣле тїпж | рїи , Ѥ лаўда татжлви , ши фїюлви , ши дхвлви сѣн ' тъ . Ѥ четатж цинвтвль дѣмнїен мѣле Ѥ врашовъ . ши | сѣв Ѥчепвтъ ачастж карте асе тїпжри . доўпж Ѥтвржарѣ | фїюлви ши коўвжнвль лв доўмнезеѣ , ла w мїе Ѥ пї . | Ѥ юнитиј , Ѥ пї , Ѥ лвна лв дѣкемврїе , Ѥ т , дїк . ши сѣв съвръшитъ лоўквль . ла w мїе Ѥ пї . Ѥ юна лв дѣкемврїе , Ѥ т , дїк . дѣвешмв же єв нача | ти , йсъвръшити влго йзволившемв . слава чѣв | йпоклоненїе въбесконечнїја вѣкы , амінь : . (Dumnezeu î-a dat să începă și el î-a îngăduit să sfîrșească. Mărire, cinste, și închinare în vecii fără de sfîrșit, amin.

Pe contra pagina titlului, începere indată „Prefața cărței aceastia“

Прѣдѣсловіе книги сїю .

Дѣмнѣль доўмнезеѣ тбть цинтюриуль , Ѥ мвлтє | кїпври дѣ скріптври ши дѣ Ѥвъцжтври датав ѿ= | менилѡ сън . Ѥтън лв мвѣсї пророѣ лѣпѣк вѣкк | йоўденилѡ датав . ՚арж нода крѣшнинилѡ ѿ= мж | нтвиторюль нострв ѡса вогнж вестире сѣнта єнліе | датвшав ѡпартрв євангелисти лв мѣдени лв мѣро ши | лоў= кжени ши лв іѡаннь . дѣртжна алѣсерж Ѥвъцжтв | рж сѣнци ѿ= штєци . ачастж карте єнліе скрісж гасте | дѣ Ѥвъцжтврж . квмъ ши ѡпостоль павель ла ՚ч= пвтв | ль кърциен лви кътрж ѿ= скріе . кв моўлатж чини | сте ши ՚моўлат= ж кїпври челора дедемвтъ пърїнци | лв гржитав пре прорѡчи . ՚арж ՚чѣл дѣпбони ՚тра | ՚чѣстж зіле ла ной єв гржитъ . пентрв алѣ лоўни фїи чела че

Ель лав поұсъ .ғмоштє преспре тόть пέнтр8 ă | чéла ши лоғи ă ă8 фък8тъ . дe
 ачеста ши ғулисть | ішаны мъртвристїце гржиндъ, къ лбѹ ă8 мшѹсї |
 датж фоу . ғарж доғлчїца ши ăдевър8ль یc ҳc | ф8 . өль ачеста к8 лоумийна
 слáвеи пърйнтельни к8 | воұнж врѣрѣ татжлви вроу дeф дх8ль сѣнти ши
 дeф | прѣблагословита коғратж фатж мэрїж, дерептъ ă | ноастрj спъсениe
 .ғнтр8 ани дeапои вроу съ се ғтроу | пѣскj . ши кіпъ дe троѹпъ дeшмъ
 спре өль лбѡ, ши | пре пжмънть вр8 съ віецваскj . ғвъцїа пре нои к8
 воу | нж ғцелепцие калѣ спжсенїен, ши съ не ғтоаркj дeф | нтвнѣрекъ кътрj
 лвмінж . ачеста ам8 троѹдле ши | воалеле ноастре ръвд ж. съ се моғлчїскj
 ши съ моя | ғж дерептъ пъкателе ноастре вр8, шж к8 ранеле лви | нои тóци
 н'ки віндекатъ . дeф тоарте ă трeа зи ғвj | се. ши кале нбаш ғнѣржци
 черюлви дър8н . ла черю | свисе ши шез8 ă дерѣпта л8 дoѹмнезе8 татжль .
 ши мж.ғжиторюль дeф татжль дх8ль сѣнти спре оғчени | чи съи ăпли
 върсж . ғарж доғпж свирѣ лви ла черю нi | чи пре нои н8 лъсж сърачи, че
 тремиise нбаш сѣнци съи | ăпли . ши доғпж ăпли ғкж ши прѣмжнди аи
 лоғми | ғи ғвъцжтори ши пъстори . ғарж ғи преспре тоатж л8 | мѣ сѣнта
 ғуле проповед8ирj . ши нбаш віадца ă черю | лви лък8иториилш дe пре пъ=
 мжнть ғвъцарj . крединца | ши драгостїе спбнндъ . ши пре тóци ғнтр8
 оғт тр8пъ | к8 сѣнта ботеж8не ғпреоғнъндъ . ши ачастж фолоси | тоаре дe
 сѣфлетъ кárte . ғуле к8 ғвъцжт8рj, кътрj | май мэрє ғвъцжт8рj, ши
 дерептаре соғфлетељш ши | троѹп8релш нърбд8лви чёл8ж че кр'еде ғ ҳc дѣ=
 дерj . ăсъвр8лви ши ăпт8лѣска веғврекj дeп8р8рѣ съ ѡ ăнвж | ғнтр8гj
 ши сънжтоасж съ ѡ пъз8скj ничи съ ăда8гj | ничи съ ă неміка . ғце=
 легжториилш ачестїе т8т8ро | ғь съ ле фїе дe трѣвж, ғсж май врътось ғ=
 трачестъ гре8 | че ғ лоғме ăк8мъ . дерепче къ м8лци ѡамени крешине | ғи
 ғнтр8 м8лте кип8ри дe крединце ши дe ғвъцжт8рj | нбаш плѣкжсе, ши ғнтр8
 пърериле лвр8шь сълбжтжче | ск8се . ши дeғнтр8 ѡ ғпреоғнаре ă крединце=
 ғи че ғрд лъ | к8нндъ ғи се ғтбркj, ши дeғ сѣнтилрѣ лефиени ши ă | кре=
 динци ғнтр8 май | динца чѣж дерѣпта ши ăдеверита съ се ăд8кj . ғарж
 къци ғнтр8 май | динца чѣж дерѣпта ши ăдеверита сънть пъз8ци ши
 не | клжтинаци ăв цин8тъ, пре ачёж ши ҳc май тарен ғн | тжрѣпте к8 коғ=
 винтелье ши к8 ғвъцжт8рjле лви ғкре | динцj ши ғнтр8 ғнк8уетъ ă фи, ши
 н8 ла8ж ниче ăссе | т8р8вра к8 вал8риле лвміени ачестїе фйриле лш . нi | че
 ă се ăмістви ғнтр8 ғи варе че ғресоғре съ вш фи . | ши ғарж дѣка не гри=
 жимъ нои дe ăле троѹп8рjилш ноă || стре датбri сънтемъ май врътось съ
 ăвъмъ ши съ гри | жимъ дe ă соғфлетељ8лви . коғмъ зиҷе ши ҳc спъсито=|
 рюль нбстр8 . къоғт8ци майнте ғпържци ă8 дoѹмне | зе8 ши дерептжци
 лви, ши ăчблѣ тоате ăда8гjесе | вш вбша . къ асте ши ачеста ғнтр8 сѣнта
 ғуле коғ | мъ дерептъ ғиспъситорюль нбстр8 ғc ҳc, нършдъ м8 | лть ла поұ-

тїе єшиа шишь лъса каселе ши ѿвцїашь де | репть ѿсклтарѣ коѹвинтелю
лов доѹмнезев. коѹмъ | ши пророкъль дѣдъ ѿ гржитъ, кътв е доѹлче грима |
зевли мїев коѹвинtele тале ман врътось де міарѣ рѡ | ствлви мїев. ши гарж,
лѣуѣ рѡствлви тъв ман връ | тось де мїи де ѿврь ши де арчинтъ. ши ѿорѣ
гржливе | къ мж бѹкоѹрь де коѹвинtele тале къ ѿвлані дѹважндј | моѹлтж.
ашїждереа карен ѿскоѹлтаци коѹважнтуль | дѹмнвлви, мѹци пъмжнтуль ѿнї-
мїен воастре, ка | стмлжѣца де спъснїе коѹважнтуль лв хс дѹмнвлви нб | стрѣ
фнтрв вон съль прїйници къ моѹлть рѡдъ веци | факе. квмъ ши хс фнтрв
пилда єѹлени ѿ гржитъ де че | ла че се旎иж деи къз8 стмлжѣца пре пїатрж
алтвм . | мърлчнни ши рѡдъ нв фъкврж. гарж ѿчелвј че къз8 | пре пъ-
мжнть вѹнъ мвлть рѡдъ фъкв. ши лвка . | грълаце, ферїкаци карен ѿ-
коѹлтж коѹважнтуль лв доѹлине | зев шиљ факъ. нв къче въмъ доѹзи нѹман
къ въмъ | ѿспржви са8 не въмъ спъсн. че чёж че факъ пре лѣуѣ | дѹмнв-
лви. ѿпъ ѯакѡвъ фнтрв ѿ съвбрвлви ѿ са карте | ѿшада грълаце, къ коѹмъ
жесте трвпвъ фърж соѹфлетъ | мортъ ѿшада ши креднциа фърж де лвкрв
моѹлтж гасте. | мэре ѿмв гасте креднциа. ши фърж де ѿ нїмѣ нв се под | те
спъсн. че . | ив е дедествъль де жш ѿ лвкра. че тре | ввюще ши вїаца
дерѣптж ши квратж. къ пентрв ѿчѣа | грълаце ши павель ши дожнїе
зикъндъ, съ не невой | мъ съ фнтржмъ фржпаѡсвъ ѿчела. съ не невоимъ
зиче || къндам нв не ѿжоѹнци креднциа кътрж спъснїе, че тре | ввюще съ
се ѿдоѹгж ши вїаца дерѣптж. къ тревоѹмце | доѹпж ѿдевърь ши нево-
инциа мѹлтж, чине ва врѣ съ . | нтре фнтрв фржраѹциа черюлви. къ гарж
ши ѵизайлїи къ | тоѹ се кийнирж фнтрв пвстїе, ши пъмжнтуль фъргж | дѹнти
нв се сподобирж, къче ръжнрж ши се рътжчири. | дарж нби квмъ съ не
сподобимъ фржраѹциа черюлви, лъ | квнди нби кв лѣнє ши недерептаци
фнтрв лвкрви вв | не. пентрв ѿчѣа пре ѿдевърь гасте мѹлтж креднциа |
фърж лвкрв. дерептъ ѿчѣа кв сокотинциа квважнтуль | лв дѹмнезев ѿсклтарѣ.
къ гасте скрїсъ. къ нв де пйтж | нвман вїв вѣ фи ѿмвъ, че де тотъ кв
важнтуль че гасе дѣр рѡствлъ лв дѹмнезев. кв кареле черюль ѿ фтъри | тъ.
ши пъмжнтуль фржемеать фв. ши ѿпеніи фржраѹциа | ре поѹсе. ши тоате че
сънти фнтржнселе тѡкмнте | трѣчевъ. нѹман коѹважнтуль лв доѹмнезев
фива | . | вѣчи. ши фнтрв ѿчастж карте ѿблѣвери де квните | ле лв доѹ-
мнезев ши де спъснїе соѹфлетвлви кв фблово | съ. къ ѿчичѣ гасте мърлј лв
дѹмнезев ши лаѹда лви. гарж пъкактошилѡ тѣмжть де фржкошатвлъ
жоѹде | цъ, ши ѿ вѣчилѡ мѹлтж гарж дарепциоръ нъдѣждѣ | фвїрени де
а вѣчилоръ вїаца. ши фрж ши ѿлте мѹлте | мари дарвриле лв доѹмнезев че
ноѹ е поѹтѣре дѣспоѹ | не. че карен вѡрь къоѹта ѿблѣвери. къ вѣтакто-
ри | лоръ дешкїдесева ши чиине чёва чѣре дамисева. че ноѹ | ман кв чиинсте ши
кв сокотинциа четкїице, ши ѿжоѹто | рю дѣла доѹмнезев чѣре. къ ѿшада гръ-
лаце ши прорѡкв | лъ дѣдъ, дѹмнезев е нбаш скъпаре ши търїе, ѿжважто | рю

ѢНТРѠ ЧЁНЕ ѾФЛЖ СКРѢБЕ. ШІДКЖ ІАРЖ ГРѢЛЩЕ ДВДЬ. | ДОАМНЕ КЪТРѠ ТІН€ СКАПЬ ДВАЦЖИЖ СЪ ФАКЬ ВОЛ ТД. | ДЕРЕПТЬ АЧѢА ШІД ВОИ КРѢШНИ КЪТРѠ АЧЕЛА СЪ СКЪПАЦИ || ЗІЧЕ АМѠ ХСѢНТРѠ СЂНТА ЕУЛЇЕ, НѠ ВЕНІИ СЪ ШСЪНДЕ | СКЬ ЛОУМІК, ЧЕ СЪ СПЪСЕСКЬ ЛОУМІК. НѠ ВЕНІИ А КЕМА ДЕРЕП | ЦІИ ЧЕ ПЪКЖТОШІЛЛА ПОКЖИИЦЖ. ШІД НОУ ТРЕБОУЛЩЕ | СЪНЖТОШИЛШ ВРАЧИ ЧЕ БОЛНАВИЛШ. ШІД ІАРЖ ПОКЖИИЦI | ВЖ КЪ СЕ АПРОПІЕ ѾПЖРѢЦІАЛЧЕРЮЛВИ. ШІД ІАРЖ ВЕНІЦН КЪ | ТРѠ МІНЕ ТОЦІ ОУСТЕНІЦІН ШІД ѾНГРЕШЛЦІН ШІД єѠ РѢПО | САВОН ПРЕ ВОЙ. КЪ ПВ-ТІКРЕ АРЕ ФІЮЛЬ ШМЕНЕСКЬ ПРЕ ПЪМЖ | НТВ А ЛѢСА ПЖКАТЕЛЕ. ШІД ІАРЖ ЧІНЕ ВА ВЕНИ КЪТРѠ МІНЕ | НОУЛ ВОЮ СКВАДТЕ АФАРЖ. ШІД ВВКВРѢЕ ФІВА ЛА ЧЕРЮ ДЕ | ОУГР ШМЬ ПЖКАТОСЬ ЧЕ СЕ ПОКЖЛЩЕ. ДЕРЕПТЬ АЧѢА ПА | СЖ ДЕ ТЕ ПОКЖ-ЛЩЕ ШІД ПЛАЖИ ДЕРЕПТЬ ПЖКАТЕЛЕ ТАЛЕ, | КЪ СЪ ЕШИ ШІД ПЖКАТОСЬ НОУ ТЕ МІЖХНИ. КЪ МЛТІВЬ АСТЕ | ШІД ЮБІГОРЮ ДЕ ШАМЕНИ ДЕСПОУИТШРЮЛЬ, ШІД ПРЕ ЧЕЛА | ЧЕ СЕ КЪЛЩЕ ЕЛОУЛЬ ПРІЙМІКЕ ШІД ПЛѢГЖТОРЮЛЬ ЕЛОУ | ЛЬ МЪГЖЕ. ПЕНТРѠ АЧѢА КВВЖНТВЛЬ ЛѠ ДОУМНЕЗЕѠ | ТОУЛЬ АСКОУЛТЖ ШІД НѠМАН Ѿ КЪЙЛ€ ЛВИ СЪ ѾБЛІ, КА АЧІЧК ДЕВЕРИ ЛѢКВИ БІННЕ. ІАРЖ АКОБЛО ѾНТРѠ ѾПЖРѢЦІАЛ | ЧЕ-РЮЛВИ ТОУ ВЕРІИ ФІИ МОЩІКН. ѾНТРѠ ЛОУМИНАТА БОУ | КВРІЕ А СЂНЦІЛШ ЛВИ. ЧЕ ШКЮ ДЕ ШМЬ НАѠ ВЪЗОУТЬ ШІД | ОУГРІКЕ НАѠ АОУЗІНТЬ ШІД ЛА ІННІМА ШМ-ЛВИ НАѠ ѾНТРАТЬ | ЧЕѠ Г҃ТНТЬ ДОУМНЕЗЕѠ КАРЕН ЮБЕСКЬ ПРЕ ЕЛЬ. НОУМАН | СЪ НѠ ФІИ ЛЕНИВОСЬ, ЧЕ КѠ ТОАТЖ НЕВОЙНЦА ЧЕТ'ЕЩЕ ШІД | А АМІНТЕ АСКОУЛТЖ СКРІТВРА ШІД ФІИ. ШІД НОУТЕ ЛЕ | НІД ДЕ А ТА СПЪСЕНІЕ. КЪ СКРІСЬ АСТЕ. ВЕНІЦН КАРЕН ВАЦИ | ѾСЕТОШАТЬ ЛА АЧАСТЖ АПЖ ЛІМПЕДЕ ШІД СПЪСИТШАРЕ, | ШІД ѾПЛЕЦИ ШІД ВѢКЦИ ДЕ ВЖ ВЕСЕЛИЦИ ШІД ДЕ НЕВОЛ СЌТЕЕИ | ВОАСТРЕ СТЪМПЪРАЦИВЖ. КЪ ЧІНЕ ВА ВѢК ДЕРНТРѠ АЧАСТЖ | АПЖ ѾВЪЦЖТОУГІНІЕ ДЕ СОУФЛЕТЬ, НАРЕ А СЕ ѾСЕ-ТВША | Ѿ ВѢКЧИ. ЧЕ РѢОУГРІ ДЕР ІННІМА ЛОУИ КВРЖВОРЬ АПЕ ВІН :;

«ДЕРЕПТЬ АЧѢА єѠ ЖОУПЖНВЛЬ ХРѢЖИЛЬ ЛОУКАЧИ ЖОУДЕЦОУЛЬ ДЕР ЧЕ-ТАТК ѾРАШОВОУЛВИ. || ШІД А ТОТЬ ЦІНВТВЛЬ ВРѢСЕН. ФОАРТЕ КѠ ІННІМЖ ФІЕР | БІНТЕ ШІД КѠ ЖАЛЕ АПРІНСЖ ДЕ МОУЛТЬ ЖЕЛВИЛ ЛА АЧА | СТЖ ЛОУ-МИНАТЖ КАРТЕ. ДЕРЕПТЬ АЧѢА Ѿ МОУЛТЕ ПЪ | РЦИ АМЬ ѾТРЕБАТЬ ШАМЬ КЪВГАТЬ ПЪНЖ Ш АМЬ АДФЛАТЬ | ЦАРА РОУМЖНІСКЖ. ЛА АРХІМІТРОПО-ЛІТВЛЬ СЕРАФИ | МЬ. Ѿ ЧЕТАТЕ Ѿ ТРѢГЖВИЩЕ. ІАРЖ ДОУПЖ ЧЕ ШАМЬ Ш | ВЛИЧИТЬ, ІАРЖ єѠ ФОАРТЕ МАМЬ БОУКВРАТЬ. ШІД КѠ МОУ | ЛТЖ РОУГЖЧЮНЕ ЧЕРШВТВАМЬ ДЕЛА СЂНЦІА ЛОУИ, ШІД | МІШАѠ ТРЕМІСЬ. ІАРЖ єѠ ДѢКА Ш ВЪЗВЮ ЧЕ ѾВЪЦЖТВ | РЖ ДОУМНЕЗЕМСКЖ ШІД КѠ ФОЛWСЕ СОУФЛЕТВЛВИ ШІД | ТРОУПВЛВИ ГАСТЕ ѾНТРѠ Л. ІАРЖ ІННІМА МІК СЕ ѾДВЛЧИ | ШІД ФWАРТЕ. МЖ СФЪТВНИ КѠ ЛОУМИНАТВЛЬ МІТРОПОЛИ | ТВЛЬ МАРЕЛЕ ГЕНАДІЕ. ДЕР ТОТЬ ЦІНВ-ТВЛЬ АРДѢЛВЛВИ | ШІД АЛЬ ШРЖЗЕИ. ШІД КОУ МОУЛТЬ КЛІРОСЬ ДЕ ПРЕВЦИ | ЧЕ ЛЕ ТРЕВИА АЧАСТЖ КАРТЕ. ФКЖ ШІД КѠ ТОЦИ СФЕБТ | НИЧІИ МІЕИ. ШІД КѠ ВОЛ ТОУГТВОРЬ АЧЕСТОРА. ШІД КѠ | ВОЛ МІТРОПОЛИТВЛВИ МАРЕЛВИ СЕРАФИМЬ. НОИ Ш ДѢК | ДЕМЬ ЛѠ КОРЕСИ ДІАКОНВЛЬ, ЧЕ ѾРД МЕШЕРЬ ѾВЪЦАТЬ Ѿ | ТРАЧЕСТЬ ЛОУКРѠ ДЕ Ш СКОАСЕ ДЕР КАРТК СЕРБІСКЖ ПРЕ | ЛІМВА РОУМЖНІСКЖ. ѾПРЕВНЖ ШІД КѠ

прѣцїи дѣла еє | сѣрека шкѣнишъ, де лъргж четатѣ брашовоули. | ѧноуме поѣшь ѧнѣ шї пѣпа мѣхан. дѣрепче къ вроумъ | съ се Ѣмѹлѹцѹскѹ Ѣмоулте пѣрци шї кипоури | коѹважнѹль лѣ доѹмнезе. шї съ се Ѣдѣгж спре Ѣвъ= | цѫтѹра лѣчиен крецинѹскѹ. дѣчи дѣка възни къ е лѣ | крѹ доѹмнезеескѹ. ѧрж єв нѹ ман кроѹцаи дѣл ѧвѣ | рє чѣми єрд дѣрвйтъ де доѹмнезе ѧ да ла ѧчестъ лѣ | крѹ. че дѣдъ лѹги шї оѹченичилоръ лѹни, де съ тѣпжрѹскѹ ѧчастж карте єѹлїе кв Ѣвѹцѹтѹрж. Ѣтѹни спре | чинстѣ шї лаѹда сѣнтен тройцѹ оѹни доѹмнезе. | шї спре Ѣвѹцѹтѹра лѣчиен ѿаменилѡ крецинни. ка | мъ фбстъ коѹсетать шї ѧчѧ || ста, ка съ фїе ман лѣсне шї ман юшоръ ѧ чеги шї ѧ Ѣ | ѡелѹце пѣнтрѹ ѿаменїи чѣл прѹци, шамъ ѧвоутъ | фоарте гриже мѣре де ѧчаста ка съ се тѣпжрѹскѹ. | коѹмамъ сѣтѹтѹить, ка ѡелѹ нѹи съ фїе ѧкоперитж. | че съ фїе ман лѣсне спре Ѣцелесъ, шї ѧктѹж че- тить | коѹ фолѡсь шї кв Ѣдѣмнжтѹрж. ман врѹтось челѡ | ра че вѡ чети кв грижж шї кв сокотинѹскѹ че вѡ врѣ съ | каѹте, єн вѡ ѧфла. дѣрепть ѧчѣа вон юсицилоръ | крецинїи лѣ доѹмнезе, кв драѓосте шї кв ѿамимж вон | иж съ прїимици ѧчастж карте: :

„Дѣрепть ѧчѣа шї нби грещици шї недестбнничїи шї | тѣкжлоши карїи нѣмъ тѳдитъ ѧчичѣ. нби не рѹгжмъ | шї не мїлквимъ фїе кърора карен веци чети ѧчичѣ, | са8 веци пропеведви ѧлтора. са8 веци скрие дѣрнтрѹ ѧ | чевл. шї бѹнде съ веци ѧфла чевла ненпрѹвитъ воне | са8 грещитъ ѧрж вон съ дѣрепташи съ нѹ блжстемаци. | къ нѣмъ невоитъ шамъ тѳдитъ. ѧрж мїнтѣ ноястрѹ | шї фїрѣ доеарж нѹсѣв де тоадте домиритъ камъ ѧвѣ | тъ шї нби мїнте недествлж шї Ѣтоѹнекатж. коѹмъ | доеарж шї пре вон пѹтеци сокоти. дѣрепче къ шї вон | Ѣшивж сънтеци ѿамени кв ѿамимж де Ѣржинж ка шї нби | шї кв фїрѣ непречепжтобре де тоадте. дѣрепть ѧчѣа | мѹлцимици шї благословици нѹ проклециреци. ка шї | вон блївенїе съ ѧвеци дѣла домнѹль доѹмнезе. шї съ вж | сподобици дѣк дѣрѣпта жѹдекжтобрулви дѣрепть ѧ ста. | къндъ ва зиче, веници благословици де пѹрїнтеле мїев. | де мѹшеници че гаствтѣ ѧтитж вонаш Ѣпържїе. шї ѧрж | дѹгаче р旤вь шї крединчосъ, пасж Ѣвѹрїа домнѹль | тъ8. шї ѧчени дѹгачени шї нби пѣнтрѹ рѹгжчюнѣ | вонстрѹ съ не сподобимъ кв вон. слѹвїндъ татжль | шї фїюль шї дѹгаль сѣнти Ѣ вециа вѣквѹи ѿамина: :

La sfîrșitul tablei de materii, pe ultimel 2 pagini ale cărței se află un apendice compus din orațiunea dominicală, simbolul credinței și decalog, sub titlurile:

„Рѹгжчюнѣ, чѣв Ѣвѹцѹтѹ домнѹль ностирѹ 1с Ѣс, оѹченічїи сїи, коѹмъ зиче, ѧ. Ҥї, шї ѧ, Ҥї. ѧпропїларжсé зиче ѧпїлїи кѣтѹж 1с. шї зисерж, доѹмнє Ѣвацѹнє ѧ не рѹгда, коѹмъ шї ѿамини оѹченінїи сїи. шї зисе лѡ къндѹ вж рѹгачи зиче ѧшѧ: “

„Крединца крецинѹскѹ, чеє вѣржла въедињшго ҃а.“

„Ачѣстѣ скнѧ. Г. коўвиннте. чѣ дѣде дѹмнезеъ лѣ мѡꙗси прѡрѡкъ.
и връхъль мѡнтелви дѣ синаа.

După care urmărește un ornament reprezentând stema orașului Brașov (n° 92).

Bucurescă, Biblioteca Academiei Române. — Brașov, Biserica Sf. Nicolae.

Tim. Cipariu, *Crestomatia sau Analecte literarie*, Blasius 1858, p. 30. — A. Lambrior, *Carte de citire*, Iași 1882, p. 32. — M. Gaster, *Chrestomatie română*, I, Leipzig-Bucurescă 1891, p. 28.

Petru Maior, *Istoria Biserică Românilor*, Buda 1813, p. 144. — Vasilie Popp, *Disertație despre Tipografiile românești în Transilvania și în vecinătatea Târării, dela începutul lor până la vremurile noastre*, Sibiu, 1838, p. 13. — T. Cipariu, *Principia de limbă*, ed. II, Blasius 1866, p. 104.

1582.

30. Pallia tipărită de diaconul Ţerban și Marien diacul, în Orăştie.

Un volum in folio de 164 foî: 6 foî nenumerotate și 158 grupate in 19 caiete de căte 8 foî (quaterniuni) și unul, la sfîrșit, de 6 foî (terniune). Cele 19 caiete au signatura cirilică obișnuită, care însă se repetă pe f. 2-4 și este însotită de cifrele romane i-liii, (i), (ii), (iii), (iv) și a). E tipărit într-o singură coloare, cu 21-27 rînduri pe pagină, cu nisice caractere grose, amintind pe cele mari din Psalmirea slavonescă dela 1577.

Pe f. 1 verso se află titlul următor, sub un ornament cu stema familiei Báthory, identic cu cel reprobus mai sus la pag. 83:

K⁸ вѣнж воѣ ши дѣстойнѣй мѣла лѣ дѡнѣсев
ачѣстѣ кърци крециннеции а съ ѿръндитѣ
дѡлж вомъ лѣ дѡнѣсев къ цириѣ мърѣен лѣни
Батъръ жиїмѡнь Еѡнвадъль арделоулагиши
а църїен ѿнгврепи, ши къ цириѣ ши къ вомъ а
тѡци дѡнилоръ мѣри ши сѣтничи аи арда
лѣни: пе рнтрв рнтръмжтоура ве сѣрѣчеси
сѣнтиж дѡмжнилоръ пофтиндъ тѡ винеле
йсѣнѣ крециннилоръ рѡмъни: каре йсѣнѣ
нѣмай дѣлѣ тине доамнє чѣремъ прынтрв
сїжнгвръ сѣнть фїюль тъв іс хс
дѡнѣль ши йсѣнїт[ор]юль нѣстрв Аминь:
Ши сѣв рчепвт ачѣстѣ кърци, лѣ, Ноїврїе. Аї
ши сѣв съвѣршишь я лѣн[а. и]юнїе, Аї. зиile
Еълѣто, з ч, рѡждест[ва хвѣ]. , а фїпв:

După aceasta urmărește următorul prolog al căruia început nu se cunoște, deoarece ce f. 2 lim. e pierdută în toate exemplarele cunoscute:

Дѡлж ачѣстѣ, є. кърци, алѣ Мѡнсїи нѡнїи ф[олосовъ] челоръ прорбчи мѡлци

алалци нă пăтăнУ сркїе, че карë ѿ вă четийле май дăлчи ворь фыл ришстоу лоўи дë кътья стредїе. флш, катизма. гз.

Че треевăлцие съ щи ши съ фиелѣу коு фиитрачѣсте кърци апфорѡ чиляшь вăтрыни, ши фиитре лѣце нăа маре бăсевитврж. ми длестврж, пен- трв ачѣлѣ съции че е бăсевѣла фиитре ёле, лѣцъ пророчилорь аре треи пърци деначѣле бăна треевăлцие а ѿ цинѣ кв мăре гриже: ѕрж дош пърци алеции гаств анвѣлѣ ной кв ѕле: кăреле съмтв ачѣлѣ пърти. че дентънию ѕстє по- ржнчеле лви дăннесе в чѣле, г. деначѣла се сѣнци] єшие фиитънию ши прос[лъ- вѣщ]е нăмеле лви дăннесе.. вїацж сѣнтиж шам[енилор] кăрїй ворь лва прец.... цюдекатж. мă, ȑ. ши деначжле се квноши чине слвжаще лви дăннесе. ши чине ѕстє фиитнг лоўи мăннесе пентрв ачѣлѣ парте треевăлцие а ле цине. Ядош парте алеции ѕстє лецие цюдекърилѣ а трвпврилѣ дë афарж кбн дăпж тоатж вина ши пъкатоу се ав цюдекатъ кв скриптвра кавтж ла Иехо, кă. кв ѕг. ши абориле. че ачеле ной фиикж нă треевăлцие а ви дăпж ѕле, къ ѓс зиче щици къастє, скрї фиелѣу ѕкы дёресть ѕкы че фиитре ворь нă фїе ашад: атреѣл парте алеции съмтв ръндвриле квртвлви жидовескъ, жиртвеле, лрсв- рилорь, ционгерилирь, фрвркжмните, ркотвлви ши преѹцилорь. ачеле жн- [к]ж ной нăсї легацї кътврж ёле але цинѣ съ ачѣле тоате доу фиштв бăмбра, ши съмноуль венитоуль а дăнвлви нострв аль ѓс: май дентънию. слобо- сїе йэрдайлтѣнилорь: дён ეпетъ ашад фв кбн мънкарж кăрна мїелвлви. ашад се слвбозирж дён рѣбїе веши ю вовеэвторюль аратж кв дѣуетвль прё ѓс ши зиче честае мїелоу лви дăннесе кăреле вă лв пъкателе лвмїен, лада кв порвнчителе, прё гроапа лви ѓс ав сїнать. чи дой сърафи дён скавноуль мілостиивничїи пре чей. г. фицери дёла гроапж ав сїнать, фибркжментеле попилорь плашка лви ав сїнать амв тоате слвжеле бесѣречїи фи ел [са8 4] мплвть квмь зиче скриптвра капоу леции [јстє] ѓс. пентрв ачѣлѣ ной нă с[ї] легаци а ле цине къ є [їс] кăпоу ачѣлора:

Дарж лѣце веќе ши кърциле профорчилорь пэнтрв че треевăлцие ѕле чети ши але цинѣ: пинтрв мвлате фшлосври, ши ѓасне, къ чине нă вă чети ѕчѣлѣ скриптври немикж славеле лви дăннесе нă пѡате щи, къ єнлїе ши ѕплии држ тш грвескъ де аколш ши сънвлви чёти нă поци щи. кбн зиче ѓс ла лвка дї. матеи. м. мвлци флъмжнзи ши стрикаци фврж фиизилелѣ лв єлїе про- рокъ, чётѣшие ши ар.. є мвлть: че май таре нечи шславж лви дăннесе нăвен щи нечитиньдѣ ѕкшлò къни аколд плинж слава лви дăннесе кбн четѣшие ши вен ведѣ: че треевăлцие ѕши кбн четиньдѣ съ нвте кбнва съблъзници, съ щи че съблазнж ѕстє ѕкола гасте ѕчѣлѣ квмь вен чети пътриархи сѣнци ѕврдамъ. Ісакъ, Икш. ши алци мвлци квмь ав цинвть мврни май кътье мвлте дë бăна ши квмва съ нă зичи тв къ нвте пъкатъ къ ав вїатъ ёи ѕшада ши сънци че ј амните квмь кънди ѕв ци вїатъ ѕшада лѣце лви дăннесе нăв фиштв дать ѕфарж квмь пѡци чети къ вїциле пътриархыилорь съмтв

скрыссе дѣйтїе тарж лѣпіял гастве дѣтаж ри Иехо, ѣ. капете, каоутаж кв мѣлте зыле доуپж пътритархы: ши ҳс спарце ѣчел лѣпіе къндь зиче дѣпж хбіклене вадсторж скрнѣ мѡйсї ачѣкѣ че дентъню нв фзаша, матеи, ѣ. дерептъ днкж шаре квмь ав вѣатъ жидовіи кв мѣриле ши кв вѣциле лѣръ де ѣчѣле пїлде тѣате сѣте деноунци, къ днитълкованіе ав сты 1ш, златоѹсть пре вѣтїе єль зиче квмь пътритархыи сѣнци приначѣл днкж 28 цинить моуерн моулте бѣндѣ лѣв фшеть фъгъдѣйтъ пре месїе: ҳс квмь вѣ наше дѣн съмѣнца мѣрїен. єн къбѣнта мѣри кврате ѣ лѣквн кв гале съ наскѣ месїе. че днитралть кыпъ ав нѣсквтъ ҳс ѣ маре квржцѣ каре ҳс вестѣрека са ши нѣрѣдѣль съоу днкж квратъ ши сѣтънть, пофтиш, зикънда, сѣнци фынци къ єв сѣнти сънт ши павель єїслъ зиче чине аре мѣре съ фїе ѧ дшмноулы ка чела че наре: пентр8 ачѣл четнци кв йнимж трѣзвж коумъ пїлделе вѣнилоръ съ февъцаци пїлде вѣне тарж дѣн пїлделе рѣйлѣ съ вѣ ферици съ нв лѣдци мѣнїе ав дѣнсѣв къ жидовіи кв вѣциле лоръ хръборе ши негъндите. ши кв некредѣнца лоръ тка прѣ чен добрѣнсѣв єдасе: дѣ форж рѣви днававїлѣ, ѣ, де ани, ѣ добра. таржн пїлдердѣ кв шесте дѣн рї, кѣн сесирж пре ачѣ дѣ съ вѣндиоръ къте, ѣ, дѣ жидови днитр8 днбайн жидовескъ, ши къте, ѣ, дѣ мѣри, ши, ѣ. дѣ фѣтъ. ши ѣ. дѣ аре скомп. ши, ѣ. де кай дѣ бѣн ванѣ жидовеск8, приначѣл съ не днфрикошесе лѣквр8е кѣ ачѣл ши алте мѣлте сън8 пъцї ши ион вѣтае днитр8п ши днсѣвлетъ, чесѣ йспитї кв тоатж йнїма скрнпт8ра кѣн зиче ҳс ла 1ш, 27. дѣка вѣ квноаще вож лви дѣнсѣв нон съль чинстї нвман кв ачѣл кв каре єль ав лѣсатъ нече єдадѣн єнчи съ лвѣ кѣн зиче ла оўро законъ, 27. къ е оўржть найтѣ лви алтаж фѣрж нвман че ав єль тѣкмї. маден, 27. че тв дѣнсѣв пентр8 чель драгъ фїюль тѣв 1с днлвминесън кв дѣнсѣв сѣнти алтѣв Яминъ:

Милостив ши де венчѣ пътѣрн дѣнсѣв роуѓъмъ тѣнѣ кѣ драгъ пърнтеле ностр8, нон мишени греници ши пъкжтоши, непотрѣбнѣчи рѣви ши вѣрми, слѹциле тѣле. даскважн мѣквала. частв пъцинѣ мѣнкж динводит8ра дѣнсѣв сѣнти. фъ в кв рѣ ши кв фолѣ сѣпть сѣнти нвмене тѣв;

Кв мѣла лоуи дѣнсѣв ши кв джѣторюль фїюль ши кв съвѣршилѣ дѣнсѣв сѣнти. єв Тордашъ Михаю алѣсь Пископоу рѣмѣнниоръ ри дрѣл: ши кв ҳерче шефана. проповедѣтгорюль ҆гулїен ав ҳс ри ՚рашоу къважран шебешв8и заканъ ՚ефре даскалоу дѣ дѣскжлїе. ѣ шебешв8и, ши кв пешишѣ Мѡїсї, проповедѣтгороу ՚евангелїен ри брашоу логдѣв8и ши кв єкїрїе потропопоу вармїциен ҳенедорїен циндѣн днитр8на пентр8 желаниѣ скрнпт8реен сѣнти, къ вѣзмъ кѣн тоате лїбнлѣ ав ши днфлврескъ днитр8 квважнтеле слѹвите алви дѣнсѣв, нвман ион рѣмѣнн пре лїбж нв ав. пентр8 ачѣл кв маре мѣркж скодасе дѣн лїбж жидовескж, ши гречаскж, ши сърбескж пре лїбж рѣмѣнѣскж, 27. кърци алѣ лви Мѡїсї пррѡкоу. ши патр8 кърци че се кемж цѣтва. ши алци пррочи къцвѣ. ши ле джордї вов фрѣцилѣ рѣмѣнн. єн

І жміла ях дішнє¹⁸ жицягат ях балт¹⁹
Жінгіжона буїв одя їдє²⁰ вази²¹
Деначесте крци сирій ѹшіре²² т'єте²³ ях
Чатаню «Бітій» шій Нехоль²⁴.

желн дашь десчъга ши кетй влтъсъ" влтъ
фѣнци алесъ дѣшноце алдѣлън ши цѣре
еунгборенъ. лѣкайтъри алдѣвъ кѣфълъ
дро кадын сѣфѣ изїгж пэнж дѣнисъ каши
аллте тіпзрн ши ако ятъ, ши мэрілъ ал Гаты
фѣнци фѣ кѣ тѣлъ лїютияль ши лѣбъинъ ал
шалтъйлъ меуцж. ши кѣ алдѣн ѿлменн ѣнн
и чекъ ал Ангж еннешъ кѣвъ дѣрбнть влтъ фари
римандыялъ рентъ лїтъ рогацы прѣ дѣнисъ
президентъ мэрілъ лопъ.

дөмнүчал Аён дүнкүсібін шераль ділінбім
жарғару тәре аттарасорь - шің кө маудан да
бікін дзан до лимзана настар жүгіндең көрін
шіңді шіңе пазірхашп көмі скрінь вадағы
шнасі болжаның - шіңе четіңци көвекін жаға
шіңділ мәргілінтаң сөзміншіндең көрін
шіңділ шіңті - жонайшевци фолисоу

ИЕЦИЛОРЬ : ШІ ПЛАТА ПІКІА
П'ІЛОРЬ ДЕМД ІШНЕСІО ЛН

ԵՐԵՎԱՆԻ ԱՐԴՅՈՒՆ

Често изъяца съните: ани

Слѣдѣніе тѣснѣ изъѣзи сѣнѣ: Апостолъ

ПРИДІСТВА ХІБ : АФІБ · НІБЧ 4 · 199

ΑΥΓΑΤΙ ΑΙΓΑΙΩΝΙΚΗ

четици ши нө жөдекареци нечётиндь майнте, къ веци кө адевърь афлә маре вистимлрю сөфлетескъ. нои пентр8 драгосте лви дшнезев амь бүстенитъ, на8 гарж фнтэрс мънж дё фнцеръ. чё мънж грѣ пъкжтоасж . съ веци афлә чёвà грешитъ прё адевюлви дшн8 көн къ ёль фїе адевържтврж къ нө е к8 воё ноастрж адчё грешалж. пентр8 адчёл чётиндь тоци варе фн чё мънж вә схсй, блгнци көн ши дшнезев съ блгнескъ прё воё Ямий:

Дё ф мила лв дшнезев фн зиеле лв Батърь Жигмунь вшыводж ардѣ-
лвлви: дървим ден ачёсте кърци скрий а ностре чёсте дош де фтъню. Гйтіе.
ши Йсхоль.

челви дшн8 дё стёгъ ши вестй витѣзъ Гести фрѣнци алесв хѣноци
арделвлви ши цържени оунгврепий. лтквнторю фнде ва көн ачёсте дош кърци
съ фїе пъргж пънж дшнезев вә ши алалте тицъри ши скоате, ши мърж
лв Гести фрѣнци ф8 к8 тв ѿиотбрюл ши лѣв скрий фн кэлтвамж монгж.
ши к8 алци шамени вшни фнкж лърнгж сине ши лѣв дървить вош фрѣнци
ршмжнилоръ пентр8 адчёл рвгаци прё дшнезев предрв8 мърж лви.

Дё фнмила лви дшнезев 68 шервань дїтак8 мё-мещероу маре а ти паре-
лоръ. ши к8 маргённ днїкъ дърнду фн мъна ноастрж чёсте кърци четиндь
ши не плаќврж, ши лѣмъ скрий вош фрѣнци ршмъни, ши ле четици къ
веци афлә фтр8 ѕле мържрнтарю сквмп8 ши вистерю неғшършитъ. к8ноа-
шевеци фолосоу вшнѣцилоръ: ши плаќта пъкателоръ дёла дшнезев фнтр8 чёсте
кърци:

Скрийсѣк8 чёсте кърци сїнте: ани , зч, порождества хво: , а фп в.
Менца юглे дї. ф четате фн ѿржци. ~

Pe ultima foie liminară se citește:

АЧАСТА Е ПАРТ8 ПАЛІЕН ДЁ ЛНТЬИ. ЯМУ

Чинчи кърци ѕле лви Магсї пррѡкоу: кареле съмть фнтарсё ши скѡсё.
дён лїба жидовѣскъ прё греће, дёла грећи съреће, ши фнтралте лїбы
дён ачёла скѡсё прё лимбж ршмънѣскъ; — Кърцил€ мрж чесё кемж скрип-
тврж сїнтиж дентр8 ршстоу дшнвлви зї, ши грећить. ши се цин8 фн ве-
скрёка сїнтиж ачёстл номеле лш:

ДЕНТЬИЮ

а Бытіе.	з кáртѣ ѹадѣцелоръ: ѿсдн.
в Ихоль.	й кáртѣ ѹатеи: ѹатъ,
г Девіа.	й кáртѣ лв Самоель пррѡквль: дён
д Числа.	тъню.
е Тиршаконъ.	ї кáртѣ лв Самоель пррѡкоу. ѕда.
ж кáртѣ лв 1с наўинъ: к8 ѕалть номе, аї кáртѣ фнпърацилоръ, мрж дёлтънъ, їнсїе.	ї кáртѣ фнпърацилоръ ѕ да:

дчѣстѣ патрѹ се кема сърбѣще. цѣва,	кѣ кѣртѣ алѣ бѣремѣн прорѡкоѣ :
ї паралипоменъ съмъ. г. кърин,	кѣ алѣ єзекїй прорѡкоѣ .
дѣ єзра .	кѣ алѣ данїй прорѡкоѣ .
єг. Иеемїе .	ищелорь , вѣ . прорѡчн ман мичи .
и. Єстерь	кѣ єсіѧ прорѡкъ .
зѣ кѣртѣ алѣ іѡвъ пътринархоѣ .	кѣ іѡнль пророкнѣ .
иї фалтире лви дѣдъ прорѡкъ .	кѣ амѡ прорѡкъ .
лѣ кѣртѣ мъндрїен лви сшломшн че сѣ	кѣ авдїе прорѡкъ
кемж прычте дентъю .	лѣ іѡна прорѡкъ
кѣ одоѣ кѣрте де мъндрїл мрж алѣни	лѣ Мехїе прорѡкъ .
Соломон .	лѣ На旣мъ прорѡкоѣ
кѣ атреѣ кѣрте алѣ соломѡ , де пропо-	лѣ аввакѡ проробъ .
веданїе	лѣ Софѡнїе проробъ .
дѣ айчѣ сѣ дчеп кърциле пророчилѡ	лѣ авгїа прорѡкъ .
марн	лѣ захарїе пророкъ .
кѣ кѣртѣ алѣ Исаїл прорѡкоѣ .	лѣ малахїе пророкъ .

Pe foia 1 a c. 1 se află titlul: ПАЛИА

și îndată sub el, cu literă mai mare și intru cătăva monogramatisate

КАРТА ДЕ ПРИМА: АѢ МОЇСИ ПРОРОК :
ЧЕ СЕ КИМЖ БІТІА:

Д(е)пре рѡднитоура лоўмїен .

Titlul curent este următorul: pe fața din stânga :
 а кѣртѣ алѣ мойси, sau бітія, sau карта алѣ монсї а,—iar pe fața din drepta
 а кѣртѣ алѣ монси, sau бітіе sau бітія, sau бітія.

Cartea I a lui Moisi, Genesis, se termină la f. 4v. a c. 11 prin vorbele :
СФРШІТУЛЬ КЫРЦІЙЕНІ АѢ МОНСІ ДѢПРИМА ИСТЕ йчиستя.

Cu caietul 12 începe Exodul, sub titlul

Я ДСЯ: КАРТЕ: Я АѢ МОНСІ
ЧЕ СЕ КИМЬ ЙСХОД

Titlul curent este: кѣ. карта. алѣ. монсї. — исхадъ .

La sfîrșitul cărței a doua:

СФРШИТОУЛЬ Я ДОЯ КАРТЕ АѢ МОНСІ[И]

Bucurescї, Biblioteca Academiei Române.—Alb-Julia, Biblioteca Batthyániană (la Epis-
copie).—Blaj, Biblioteca Capitului Metropolitan (biblioteca Cipariu).

Cipariu, *Analekte*, p. 46-82.—Lambrior, *Carte de cetire*, p. 36.—Gaster, *Chrestomatie*, I, 33.—Radu Tempé, *Grammatica românească*, Sibiu, 1797, în Prefață. —Cipariu, *Analekte*, p. XIX și XX, și *Principia*, p. 101 și 104.—Picot, *Coup d'œil*, p. 41.—Sbiera, *Mișcările culturale*, p. 51 și 52.

1583.

31. Evangheliar slavonesc tipărit de diaconul Coresi și Mănilă la 7091.

In mănăstirea Hilandar se află un exemplar defectuos dintr'un evangheliar slavonesc, pe care căruia ultimă folie se mai vede următoarele:

„Повелѣніемъ¹⁾... и прѣсвѣтлаго господара іо... воевода въсехъ земли оутро... подоунаўю синъ великаго іо. петра... воеводи. въ прѣвое лѣто господства... же сѧ о семь смѣреніи діаконъ²⁾.... имънихилъ въ лѣто 7091.

„Din rugunca... și prea luminatului domn Io... Voevod al întregelui țără Ungro... de lângă Dunăre, fiul marelui Io Petru... Voevod, în primul an al domniei... pentru acesta, smeritul diacon... și Mănilă în anul 7091“.

Karataev a văzut la Petersburg pe la particularul un exemplar defectuos dintr'un evangheliar slavonesc a căruia tipar, dice el, sămănă cu cel evangeliarului din 1579 (Coresi). Din descrierea amănunțită pe care o dă bibliograful rusesc, rezultă că acel exemplar este chiar această ediție a treia a Evangeliarului slavonesc al lui Coresi. Resumăm aci notița lui:

Un volum in-folio, de vre-o 205 foile, în caiete de 8 foile, afară de primul care are numai 4, cu semnătură cirilică obișnuită. Pagina, tipărită cu negru și roșu, are 22-25 rânduri. La începutul evangeliilor se află o vinieta, probabil de forma celei reproduse mai sus la p. 33 și care se află și în evangeliarul slavonesc din 1579 (Coresi). În caietul 1 se află arătarea cuprinsului pentru evanghelia lui Matei și precuvintarea lui Teofilact.

Evanghelia lui Matei începe cu caietul 2 și se sfîrșește în c. 8 f. 5. Evanghelia lui Marcu se termină în c. 12 f. 8 v.; a lui Luca în c. 20 f. 1 și în fine, evanghelia lui Ioan în c. 25 f. 3. Restul foilor e pierdut.

Mănăstirea Hilandar.

Karataev, Описanie, № 46, p. 125. — Sava Chilandarec, *Rukopisy a starotiskiy Chilendarski*, V. Praze 1896, p. 84.

1588.

32. Liturghier slavonesc, tipărit de Șerban, fiul diaconului Coresi, la Brașov în 7096.

Un volum în-4° de 105 foile, grupate în 26 caiete de câte 4 foile și o folie la sfîrșit, cu semnătură cirilică obișnuită. Prima folie din caietul 1 și prima din c. 26, lipsesc în exemplarul văzut de noi, singurul cunoscut până acum. Textul e tipărit cu negru și roșu, cu inițiale simple. Pagina are 12 rânduri. Înaintea capitolelor principale se află frontispiciul reprobusit mai jos (Nº 92) și un altul care sămănă cu cel din Liturghierul dela 1508, reprobusit mai sus la Nº 1. Capitolele sunt dispuse în același fel ca și în acel Liturghier:

Cuprinsul cărții (c. 1 f. 3), Rinduiala slujbei (c. 1 f. 4 v.), Slujba după Sf. Ioan Gură-de-aur (c. 3 f. 3), Slujba după Sf. Vasilie cel mare (c. 13 f. 1 v.),

¹⁾ Folia e deteriorată. Lipsurile se însemneză cu puncte.

²⁾ Calugărul Sava, după care luăm această notiță, completăza aci: Coresi.

Slujba înaintea sfintirei (c. 19 f. 1), Rugăciunea la pogorîrea vecerniei mari (c. 22 f. 4), Rugăciunea pentru păcatele vrute și nevrute (c. 25 f. 4 v.).

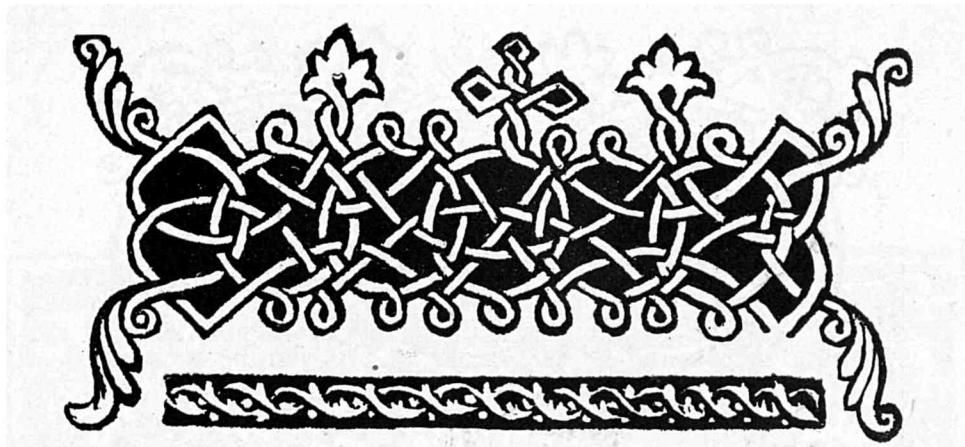
Pe ultima față se află următorul epilog:

ПОЧЕШЕСЛ СІЕ СТЫЖ КИНГЫ ГЛЕ
 МЫЛ ЛІЦТОУРГІД • ВЪДНН БЛГІО
 ЧТНВАГОГПОДННА ІШ НІХНТ ВО
 ЕВОДТ • ВЪСЕН ЗЕМЛЕ ОУГРО ВЛА
 КІНСКОЮ • ЙВЪДНН ПРѢВЕЛНКІШ
 • МОУ ЙПЈН ВНСОЦЕМЬ БАТ҃РЬ
 ЖНКМШ ВОЕВОДТ АРДѢЛСКОМУ •
 НІСЦА • АЦ, А • ДНЬ • ЙСЗВОZ
 ШНСЛ • ЖНСЦД. СЕЛТЁБРІЕ • КЕ.
 ДНЬ • ВЪДНВНЫІ ГРДА БРАШОВЬ •
 АЗЬ ГРДШНН ШЕРБАНЬ • СНЬ ДІАКШ
 КОРЕСН • ЙСПРАВННКЬ ПОПЬ МНХА •
 ШТОНЖДЕ ГРДА БРАШЕВСКЫ ♦ ♦ ♦
 ФЛЭТЬ. ЗРС • КРУ СЛНЦЮ, ЙЗ.
 ЛОНБ, Н, ФЕМАЛІЕ, А • ЁПАКТАЗ ♦

91.

Inceputu-s'au aceste sfinte cărți numite Liturghia în dilele bine-credinciosului Domn Io Mihnea Voevod a totă țara Ungro-Vlahiei și în dilele prea-marelui și prea-inălțatului Batără Jigmon Voevodul Ardealulu, luna lui August 1 și, și sfințită-s'au în luna lui Septembrie 25 dile, în minunata cetate a Brașovului. Eu păstorul Șerban, fiul diaconului Coresi, isprăvitorul Pop Miha[il] din aceeași cetate brașovenescă, la anul 7096, crugul sărelui 11, al lunei 8, temelia 1, epacta 6.

Blaj, Biblioteca archidiecesană (Cipariu), comunicat de I. M. Moldovanu.
Cipariu, *Analekte*, p. XVIII.

92.

33. Liturghier (Služebnik) slavonesc (tipărit la Brașov).

In Biblioteca Academiei Române se află un Liturghier slavonesc necomplet, în 4⁰ cu 17 rînduri pe pagină, pe care Picot îl pune printre tipăriturile românescă dându-i data de 1520-25. Caracterele sale însă sămână cu caracterele mari din cărțile din a doua jumătate a secolului XVI, și anume cu ale Evangheliarelor lui Coresi și cu ale Liturghierului descris la numărul precedent, și nu cu cele din tipăriturile lui Macarie.

Între elementele decorative ale volumului se află și un frontispiciu (No. 93), care are la mijloc un scut împărțit în două, având sus o cruce simplă, iar jos literile ΚΩ. Acest cuvînt este prescurtarea numelui Bojîdar, numele de botez al lui Vuković¹⁾, din ordinul căruia se tipăriseră mai multe cărți bisericești în Venetia, în prima jumătate a secolului XVI, și în cară se văd adesea aceste litere printre frontispiciile ornate. Să pôte însă ca acăstă decorațiune din carteia care ne ocupă să nu fie o dovedă pentru originea sa venetiană, ci să fie pur și simplu imitațiunea unui ornament dintr-o carte vestită, cum se întimplă adesea. Așa în Evangeliarul slavonesc din Belgradul Serbiei dela 1552, se vede un ornament cu stema Tîref Românescă, imitat după Evangeliarul lui Neagoe 1512²⁾; în Služebnicul slavonesc, citat de Karataev³⁾, se vede reprobus de mai multe ori, un ornament cu literile ΚΩ, cu tóte că acest Služebnic a fost tipărit, nu la Venetia, ci la Vilna, cu binecuvintarea lui Onisifor, Mitropolitul Kievului.

Afară de acăstă volumul mai cuprinde un ornament-frontispiciu, reprobus de mai multe ori, care e identic cu cel din Liturghierul lui Șerban, reprobus mai sus la No. 92.

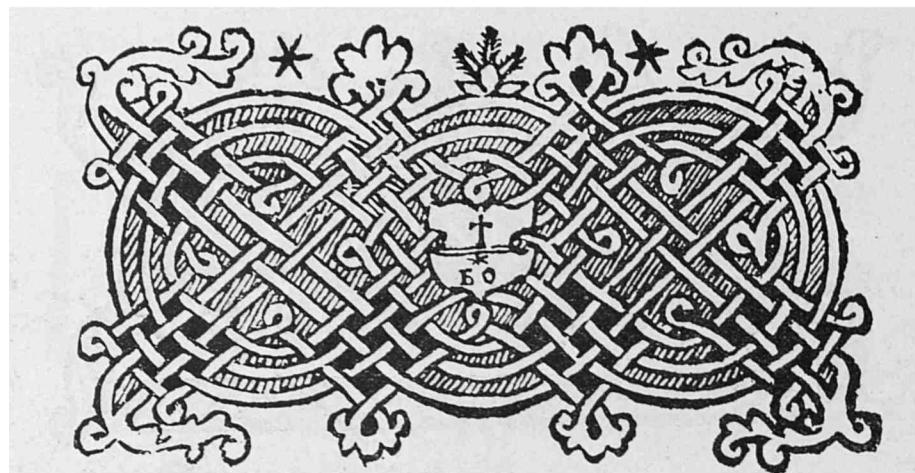
Prin urmare credem că acest Liturghier slavonesc este tipărit la Brașov în a doua jumătate a secolului XVI, cam pe la anul 1588.

Exemplarul Academiei este:

¹⁾ Šafarík, *Geschichte der südslawischen Literatur*, III, I, 125.

²⁾ Vezi mai sus, p. 13 și 21.

³⁾ Karataev, p. 221.

Un vol. in-4° de 277 foî, sau 3 caiete (1, 2 și 35) de căte 7 foî și 32 (3–34) de căte 8 foî, avînd fie-care signatura cirilică pe prima și pe ultima fóie a fie-cărui caiet. Cate foî s'aû pierdut dinaintea caietului însemnat și sau după caietul însemnat și, nu se pote sci. Textul e tipărit în două colori, iar pagina plină are 17 rînduri. Inițialele, tipărîte cu roșu, au un desen simplu. Frontispiciul reproducă la No. 92 se află de 3 ori, iar cel de la No. 93 de 2 ori. Cartea începe cu: „A intru sfîntî părintelui nostru Vasile cel mare povătuire către ierei.”

Bucurescî, Biblioteca Academiei Române.

Picot, *Coup d'œil*, p. 15–16.

34. Psalmire slavonescă.

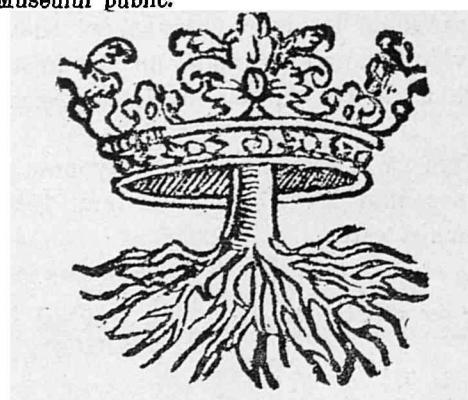
Karataev estrage dintr-o dare de sămă a Bibliotecii Museului public și Rumîanțov din Moscva pe anul 1876-78, o notiță despre o Psalmire slavonescă păstrată în acea bibliotecă.

Bibliograful rusesc o pune printre tipăriturile de origine românescă și îi dă data aproximativă de 1580.

Volumul in-4°, incomplet, are 288 foî, sau 41 caiete de căte 8 foî. Din ultimul caiet nu s'a păstrat decât o fóie. Pagina are 18 rînduri și e tipărită cu nisce caractere semănând cu cele din Evangeliarul lui Benkner dela 1562 și cu cele din Evangeliarul de la 1579 (Coresi). Pe pagina întâi se află un ornament cu crucea și cu literile ΚΩ. Psalmii se termină în caietul 38 f. 1 r.

Karataev, *Описание*, No. 97, p. 205.

Moscva, Biblioteca Museului public.

35. Molitvenic slavonesc, tipărit de Timoteu Alexandrovici, din porunca lui Matei Vodă Basarab, la Câmpu-lung.

Šafarík a consacrat acestei cărți notița următoare :

„Molitvenic sau Euchologiu, acum numit Trebnic (Agenda bisericescă sau Ritualul), din porunca Domnului Ioan Matei Basarab, de Timoteu Alexandrovici, Dl'gopolje, în tipografia domnescă (Câmpu-lung în Muntenia), la 30 Iulie 1635. In-4°, 226 foî în duerniuñ (caiete de cîte 4 foî); cu titlul curent are 22 rînduri pe pagină, fără acesta 21; paginația cu cifre cirilice, cu signatură cirilică.

„Cu acest Euchologiu, din care se găsesec un exemplar în Mănăst. Beocin și un altul în Mănăst. Bodian, încep tipăriturile rusescă în Muntenia. Caracterele tipografice ale edițiunilor de până acum, după cît sciu eu, au fost sîrbescă, originare din Venetia; ortografia era sau bulgărescă sau sîrbescă; acum ambele se schimbă și sunt rusescă. Căți-va aș căutat, fără nici o basă, orașul Dl'gopolje în Sârbia, ba chiar în Macedonia.“

Petru Munteanu, fost student al Academiei de teologie din Kiev, a comunicat d-lui A. D. Xenopol că ar fi descoperit în biblioteca Universității de acolo un Trebnic slavonesc, tipărit în Campulung la 1636 Iulie 30. Anul 1636 pare a fi o erore în loc de 1635, căci, deși n-ar fi imposibil ca această carte să se fi tipărit de

două ori în doi ani consecutivi, — totuși coincidența lunei și a zilei ne face să bănuim o erore de cetire din partea d-lui Munteanu.

Mănăstirile Beocin și Bodian (Sârbia).

P. J. Šafářík, *Geschichte der südslawischen Literatur*, III, 1, 281. — A. D. Xenopol, *Istoria Românilor*, IV, 656 și *Archiva societății științifice și literare din Iași*, II (1890—91), 407.

96.

1637.

36. Psaltire slavonescă, tipărită din porunca lui Matei Vodă Basarab (la Govora).

Karataev face despre această carte următoarea descriere :

„*Psaltire*, tipărită în Ungrovlahia (?) în anul 1636, în 4º. Exemplar necomplet: fóia cu titlu și sfîrșitul cărtii sunt perdute; anul publicării se află la sfîrșitul prefetei. Foile în număr de 3 și 220 sunt numerotate sus, la dreptă; signatura caietelor (tetradelor) e jos; căte 4 foîn fiecare; cu precuvîntări; cu căte 17 rinduri pe pagină. Chipul regelui David este săpat în lemn (an. 1628). Cartea se începe în modul următor :

„Іѡ Матдей басараба Боеокда, Бѣхею блгтю начальнї късё землї оўгроклахїсѧ, єщёже и Запланенскї странъ, Імблаш, и Фагарашк, Херцек, и прѣа. Пракослакномоу и блгочестикомоу родоу ючестка нашего, и йнѣмъ рѣдокъ настъ къ кѣрѣ же и славномъ діалектѣ Слакенскомъ согласѹющимся мазыцѣ. Найпаче же Болгарашл Срѣбром оўгроклахомъ, Молдовлакш, и прѣа. Благти мѣра, здрака же и спасенїя ѿ вѣсеблагаго Бг҃а Гда нашего Іс Хрста, оуерѣдно желалю. Йзъ оѣбо рѣкъ праѣдрулѣки моего Іс Ха тойжде иже и кышереченныи, блгтю и помоцю Бг҃а, началсткоу ющоу мѣ землю сею, . . . лѣхъ оуерѣднымъ тѣаніемъ ваш . . . Пракослакю престаити ѿ моемъ тѣографіи бгодоуихновенію книгоу глемоу Ѱалти, юже . . . стыи оѣсты дѣдкы юріги. Тѣмже оѣбо т . . . тою любкѣ оуерѣдсткѣише и сеамъ ѿще и мѣлоу цѣноу приносаше, ѕки блгоконни даръ дайоу на истропеніе хотлію мѣ паки посихъ иныхъ книгъ блгочестію вашемоу престакити. Немните же, іако иѣкоу веци стажаєте таѣнноу, но ибныхъ и кѣнѣ даровании съкрокицъ. Тѣмже оѣбо любезно со оуерѣдемъ и блгодареніемъ сию книгоу прѣйтѣи и ходости ишна кыше реченное имѧ ємоуже ѿще неѣностию єстъ съприлагайще социроїжиницѣ мѣа имѧ Елены въ стыхъ вашихъ мѣткахъ памѣстковати непрѣрѣти. паче же блгоколите сеомоу, даже и въпрочам подкнижѣшихъ насъ къ сихъ раличномоу оѣмноженю книгъ съткбрите. Молю же вѣсъ съжителн страны нашеа, найпаче же вѣ братие боядїшии понѣ, бѣхимъ изволеніе хотлїин началствовати землю сею, вънѣмлѣте ѿпасно дарованію сеомоу, тѣографію сию глю, и . . . дръ прѣчестенъ ѿпасно блюдоуи, хранище ю . . . сномъ съдрѣжаніи вашемъ негиблемоу вѣ . . . съкрѣ-

книге бò юстъ дражийше паче късъхъ земныхъ съкроинъ. злato бò н среко н калене . . . бе съкроинъ, телеснъ токмо крименикъ ока . . . тъ, съкроинъ же си цекое душа члчкъм съкрашаетъ. Тъмже си ѿ насть премеше дарокане, бгѹ блго-дадрене къ топинѣ прилежании въздакайте, н въ всакомъ ибили н иогжинъ кѣней съблудати по ѿшесткии нащемъ ненережкте. Прочее же здракствуйте ѿ Гдк.

„Покеленемъ же Прескѣтлаго Іїдарѣ Иѡ Матдеа Басарабы, н блгкѣ-ніемъ пресвѣннаго Прѣстла Геофylla мѣтию бжєю Митрополита всімъ землѧ оун-грокладѣйскія, н бгѹюбнаго Ігнатія Єпїпа Рїбницкаго н Ефрема Їппа Бозѣеклаго, напечатокати сию книгоу глемою фатиръ мнѣ хоржъшемоу въ сїенойноцѣ Мелѣ-тию Македонскому н гоуменоу ѿшежжителнаго монастира Говора, хрѣма оуненія ирѣтыя чца. понѣже желаніемъ въжделехъ на си хордожно дѣло типографское єгда прѣдъ мнѣшескіи ѿбрѣзъ въ стой горѣ Адонскѣ, къ великой болгарской лакрѣ монастира ѿхрѣфъ зокемаго. Тъмже молю вѣ, чтоюще сию книгоу. ѿшче что боядегъ погрѣшино, душомъ крѣости исправлѣните, и на въ сѣмъ траѹдникъ вѣгкѣте а не клинѣте, понѣже не ѿглѣ писа, нѣ рѹкѣ грѣшина н брѣна. Ехъ лѣ, зорѣ. а ѿ Рѣ: Хѣ захълъ. Мїца Іанноуар, лѣ днѣ.“

„Ion Matei Basarab Voevod, cu bine-cuvintarea dumnezeasca Domn al intregii Teri Ungrovlahie si al partilor de peste munți, Herțeg de Amlaș si Făgărăș si cele-lalte. Drept-credinciosulu și evlaviosulu neam al patriei noastre și altor neamuri înrudite cu noi după credință și având același vestit dialect slovenesc ca limbă, și cu deosebire Bulgarilor, Sérbiilor, Ungrovlahilor, Moldovlahilor și celor-lalți, bine-cuvintare lumescă, sănătate și înântuire dela a-tot-fericitul Domnul Dumnezeul nostru Isus Christos cu osârdie le doresc.—Eu robul prea dânciculu stăpân al meu Isus Christos, același mai sus numit, cu bine-cuvintarea și cu ajutorul lui Dumnezeu domnind peste această țară, am dorit cu inultă silință să vă dăruiesc Dumnea-voastră drept-credinciosilor, din tipografia mea, o carte de Dumnezeu în-suflată, numită psaltire, pe care (Dumnezeu) sfîntul din gura lui David o scoase. De aceea primiți cu aceiași iubire acest dar, deși de nu prea mare preț, dar ca un început, căci după aceasta am de gând (voesc) să presint cuvișoșilor voastre și alte cărti. Si nu credeți că umbilați după vre-un lucru peritor, ci după comori cerești și vecinice. De aceea primiți cu dragoste și cu osârdie și cu mulțamire această carte și numele mai sus quis al micim  nóstre, adăog nd pe l ng  el fără de lene și pe al soției mele Elena, nul desprețuitl a-l pomeni în sfintele v stre rugaciuni; aveți chiar mai multă bună-voință pentru aceasta, ca să ne facet  pe noi și mai s rgitor întru  nmul irea feluritelor cărti. — Vă rog dar pe voi conlocutori  teri  n stre și mai ales pe voi frați ce veți fi după noi și cu voea lui Dumnezeu veți st p n  ac st   tar , să p stra i cu îngrijire acest dar, vrea  să zic această tipografie, ... (textul necomplet în Karataev, p. 460), căci este comor  mai scumpă de cat t te comorile p m ntesc; căci aurul și argintul și pietrele sunt comor  trupesc, ele  nfrumuse ează numai vremelnic trupul, iar comora aceasta  nfrumuse ează sufletul omenesc. Deci, primind de la noi acest dar, aduce i lui Dumnezeu mul umire cu mai silință și p stra i-l în tot  bog tia și ca t te trebuin osele și nu-l necinsti  după mórtea n str . După acestea fiți să-n to i în Domnul.

„Din porunca prea luminatului Domn Ion Matei Basaraba voevod și cu bine-

cuvîntarea prea sfîntituluș archiepiscop Teofil, cu mila lui Dumnezeu mitropolit al întregei țărăi a Ungrovlahiei, și a iubitului de Dumnezeu Ignatie episcopul Rimniculu și a lui Efrem episcopul Buzăului, am tipărit acăstă carte ce se chéma psaltire, eu cel mai mic între călugări Meletie Machedoneanul, igumenul mănăstirei (cenobitice) Govora, cu hramul Adormirea Prea-curatei Născătoare de Dumnezeu, de ore-ce m'am aprins de dragoste pentru acest meșteșug al tipografiei când am primit haina călugărescă în sf. monte al Atonului, în marea lavră bulgărescă numită mănăstirea Zugraf. De aceea vă rog pe voi cel ce veți ceta acăstă carte, dacă va fi ceva greșit, să îndreptăți cu duhul blândeții și să ne blagosloviți pe noi cei ce ne-am trudit întră acăsta și să nu ne blăstămăți, căci n'a scris înger, ci mâna păcatosă și de lut. În anul 7145, iar de la nașterea lui Christos 1637, luna Ianuarie 30 dile.“

Petersburg, Biblioteca Academiei.
Karataev, Opisanie, No. 458, p. 459.

97.

1638-41.

87. Psalmire slavonescă cu Ceasoslov, tipărită de Ieromonachul Stefan din Ohrida, (la Govora).

Bibliografi slavi Undol'ski, Karataev și Archim. Leonid vorbesc despre o Psalmire în 4°, tipărită din porunca lui Matei Basarab la 1638. Cel din urmă dă și câteva estracte, din care reproducem aci pe cele relative la însăși cartea :

Поклонимъ и иждикніемъ прескѣтлаго благочестійаго господина Іѡ Матеѧ Басарабы Господина и Еоеводы Угроклахінскіи, напечатана бысть сія книга глаголешша Псалтиръ кторе презъ многогрѣшнаго ко Иеромонастѣу Стефану Охридскаго, поче се писати въ лѣто 7146 (1638) въ Яирѣ, а сокершина въ лѣто 7146 (1638) въ Іонѣ.

„Din porunca și cu cheltuiala prea luminatului și piosuluș Domn Ion Matei Basarab, Domn și Voievod al Ungrovlahiei, s'a tipărit acăstă carte numită Psalmire, a doua oară, prin prea păcătosul între ieromonahul Stefan din Ohrida. Au început a se tipări în anul 7146 în Aprilie și s'a isprăvit în anul 7146 în Iunie.“

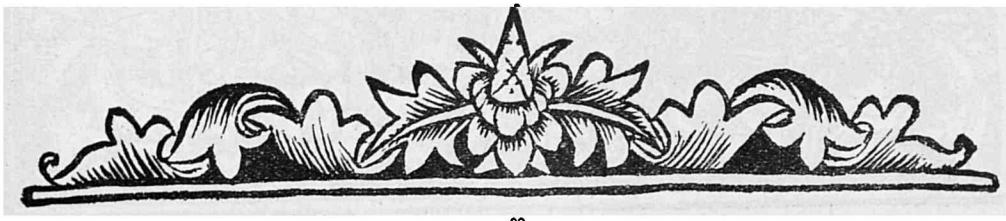
La sfîrșitul Sinaxarulu se află notița următoare :

Сія Синаксарь нача писати и докерши недостоинныи Силикестръ таҳа Еромонахъ игуменъ обрежительныи Лакры Гокоры въ лѣто 7149 (1641).

„Acet Sinaxar începù a-l tipări și-l sfîrși nedestoinicul Silivestru Taha ero-monah și egumen al lavrei chinoviene Govora în anul 7149“ (1641).

Moscva, Biblioteca publică. — Hilandar.

Undolski, Очеркъ славяно-русской библиографии, Moscva 1871, No. 460. — Karataev, Описание, Nn. 459, p. 461. — Archim. Leonid, Словено-српска книжница, în Гласник, XLIV, 257.

88.

1640.

38. Catechismu calvinesc, tipărit la Belgrad (Alba-Iulia) în Ardeal.

Mitropolitul Moldovei Varlaam (1632—1653), în prefața *Răspunsurilor* sale la acest catechism, dice că el avea titlul de *Catihismus creștinesc*¹⁾. Vasile Pop îl numește: „Catehis prefăcut despre cel calvinesc (Catechisis palatina) despre Taïna Botezulu și a Cuminecături 1642,” și îl pune printre cărțile tipărite la Alba-Iulia, spunând însă că dînsul nu l-a vădut niciodată. Data de 1642, despre care nu se îndoeșce, o deduce în modul următor: Cazania de la Alba-Iulia să-vîrșindu-se de tipărit în anul 1641, iar catechismul acesta pomenindu-se într-o diplomă a lui Gheorghe Rakoczy din 10 Octobre 1643²⁾, el trebuie să se fi tipărit între aceste doue date și anume la 1642. Cipariu însă afirmă, în trécăt, că s'a tipărit în 1640 și nu în 1642, cum credea mai nainte, fără însă a explică acăstă rectificare.

Şincai, *Chronica*, Iași 1853—54, tom. III, p. 39; Ed. Bucurescă 1886, tom. III, p. 61. — Petru Maior, *Istoria bisericii Românilor*, Buda 1813, p. 71—72. — Pop, *Disertație*, p. 21. — Cipariu, *Analecte* p. XXI. — *Principia*, p. 106. — *Archivu pentru filologie și istorie*, p. 637 — *Documente istorice despre starea politică și ierarhică a Românilor din Transilvania*, Viena 1850, p. 111 și 115. — Georgiu Barițiu, *Catechismul Calvinesc*, Sibiu 1879, p. 101. — Sbiera, *Mis- cărți culturale*, p. 103.

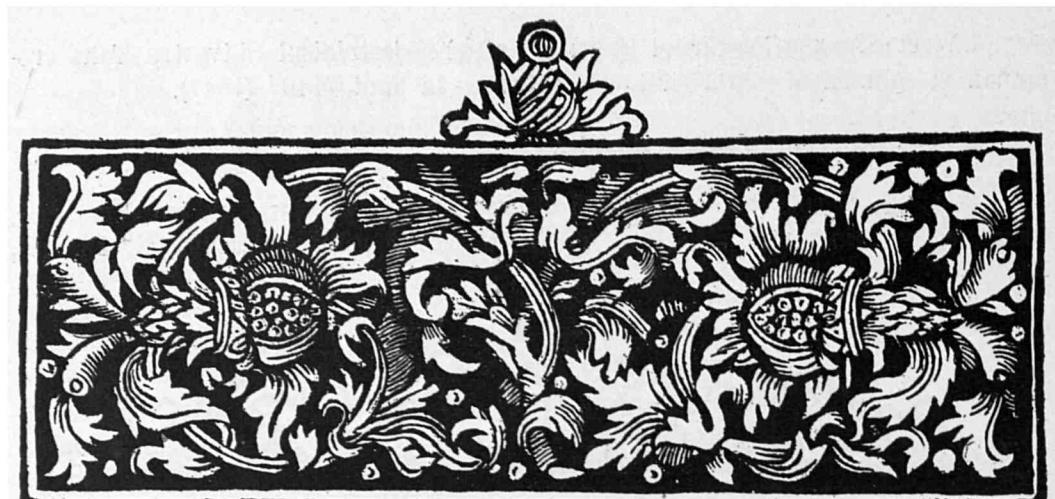

99.

¹⁾ „Adusu-me-au (Udriște Năsturel) și o cărtalue mică în limba noastră românescă tipărită, și décă o am cetit, am vădut semnul ei scris Catihismus creștinesc“. . . . .

Apud Şincai, *Chronica Românilor*, la anul 1645.

²⁾ V. diploma în traducere în Şincai, la a. 1643.

100.

1640.

89. Pravilla, tipărită de la Govora.

П Р А В И Л А ·
А Ч Е С Т А Г А С Т Е

днрептътърю де л'еуе,
Токмек сфинцилаор юлли, ток-
мите де З събоарж, кътърж а
часта шиј лирѣкѣскишнаор
шърицинъ. рвъцкътърнаор леміе.
Типарйтъсъвъ. л типар
и прълъминатълъни донъ

І С О М А Т Ф О С ІІ
Басарабж Еоенодж атър
тж цара Оуггроблахней :
жмънъстир. ГОКОРЯ·
Еълѣто „Зримд.“ йарж де
ла нациерѣ лвий ҳе, ахъм.

Un volum in 4º mic ($0,10 \times 0,153$), compus din 4 foile nepaginate și 170 numerotate, însă greșit (1-4, 9-12, 7, 18-20, 20-23, 17-38, 38-41, 41, 43-75, 75, 77-79, 76-90, 81, 92-123, 123-130, 151, 132-154, 157, 156, 155, 158-161). Cele 42 de coale și jumătate din text poartă semnatura: Й, аг, аг; Б, ке, кг; etc. Titlul curent este: Правила: (sau правилы) – Съыхъ (sau съни) юлъ.

Tipărit într-o singură culoare, cu caractere de trei mărimi deosebite (7, 6 și 4 milim.). Pagina plină are 18 rânduri, cu caractere mijlocii, și 25-26 cu cele mici. Caracterele mari se află la titluri și ca inițiale la începutul paragrafelor.

Inițiale ornate sunt numai două: una la începutul prefecției și alta la începutul textului. Titlul este incadrat.

Pe verso titlului se află stema Țării Românești având deasupra inscripția: на пресечтлов
значение ахъ мътън Гънвата Енсирѣкъръ (La prea luminata stemă a milostivilor Domnul Basarab), iar în jurul stemei literile: М. Б. М. Б. Г. З. В. (Млтъно Ежъно Матен Басараба Еоенода

Господинъ Землан Угровладѣнскoe.—Cu mila lui Dumnezeu Mathеiу Basaraba Voevod și Domn Torel Românescl).

Pe foia a doua, în fața acestei steme se găsesc versurile:

Стрѣна сїлъ кънаменѣ, птицѣ вѣна носитъ.
На єгоже нѣкъ вѣи, и оукъсло вѣситъ.
Икъ домъ прескѣтлаго, и престарѣйшаго.
Домъ рода басарѣбъ, доблесткенѣйшаго.
Члкъ жезломъ, нѣтѣнъ смъ на прѣлѣкъ вѣдитъ.
Сї бо доблест' побѣда, многи слѣхи дикит.
Прѣлѣлѣкъ оукъ вѣситъ, домъ сїхъ іаклѣтъ.
Планица же йасно й храбростъ прѣстаклѣт'.
Подъ нєюже тоземецъ мѣрное житѣлство.
Недай испрокрешися, бѣже къ губитѣлство.
И оукъслѣкъ ихъ селъ, не искидати са.
Вѣна вѣкъ пѣрсей не излагати са.

Хрійлъ Настѣре

Ѡ   Ф

„Fața acăsta drept steme pasere corb pôrtă,— Pe désupra al căruia sbor, corona acum atarnă; — El arată pe al unei case prea luminate și prea antice — Pe al casei neamului Basarab, prea-viteazul — Bărbat cu sceptru, ce nu fără spor pe tron se vede. — Ale lui vitejii biruitore, al multor aud minunéză — Deci tronul, înăltimea acestei case învederéză, — Si sceptrul a lui vitejie curat infătișeză. — Sub dansul or căruil pămintean e pacinică viețuirea. — Nu lăsă să se răsipescă, Dómne, în perire — A lor corónă, ci ea să nu aibă curmare, — Iar al corbului piept să fie pururea ferit. — Urii Năsturel dela Fieresci“.

Apoi urmează:

„PREDSLOVIE CĂTRĂ TOȚI nastavnici sfintei bisereci.

„Pré luminațiilor archiepiscopi, mitropolitilor, și iubitorilor de Dumnezeu, episcopilor, și preoților, și tuturor duhovnicilor, carii cu putere preoțesca dela Dumnezeu săntă sfintiți.

„THEOFILU, cu mila lui Dumnezeu archiepiscopu, și mitropolit, a toata țara românescă, pace și spăsenie, priimiți duhul sfantu; cărora veți lăsa păcatele, lăsa-se-vorū lor; și cu le veți ținé, ținé-se-vorū lor¹⁾.

„Socotit am că mai toate limbile au carte pre limba lor; cu acéi (*sic*) cugetai și eu robul domnului mieu lui Is. Hs. să scoțu cestă carte, anume pravila pre limba rumânescă, sfintilor voastre frați duhovnici rumânești carii sănțetă păstori oilor celor cuvântătoare a turmei lui Hs. Caré are intru sine multe feluri de vindecări sufletelor creștinești, celcru ce săntă rânite cu păcate, însă mai vrătos și cale la înpărăția cerului.

„Însă mă rogă sfintiilor voastre cu mare milă, la care măna va cădă acăsta sfântă carte, acela să aibă o ținé în mare cinste, și să se învețe dentru ia în

Nota marginală: Ioan gl. 20 zac. 65.

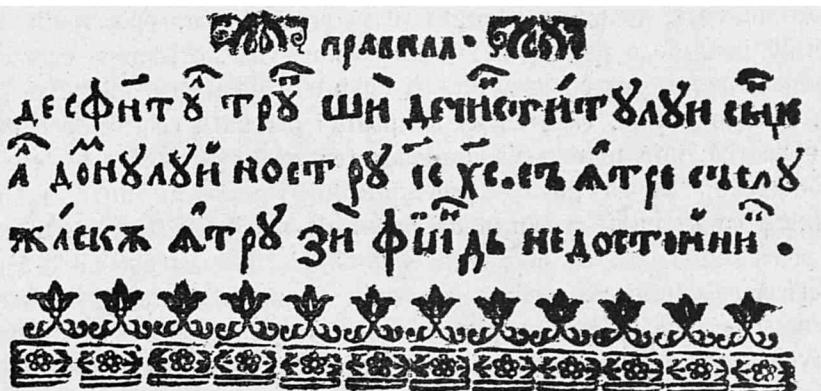
taină, cum va vindeca sufletele oamenilor de păcate. Iară intru măna de mirén să nu se dé, nice la măscărici, să nu fie tocmelele sfinților apostoli și a sfinților părinți batjocurite, că apoī milostva ta veră da samă frate duhovnice, eu nu voiū avé tréba.

101.—Stema Basarabilor, din *Pravila de la Govora*.

„Cela ce priiměște găndurile omenești datorū iaste intru scripturā invățatū a fi, să se oprěscă de pohte, smeritū, și cu lucrure bune, pre tot ceasul să se roage lui Dumnezeu, ca să-i dea cuvăntū de înțelepciune, ca să îndireptéze pre ceia ce scapă către dinsul. Iară într'altū chipū insușă datoriū iaste a posti mier-

curé și vineré prespre tot anulă, cum poruncesc sfintele și dumnezeeștile pravile¹⁾. Cumă de carele va avé, însuși să o dé și altora a face. Iară de va fi însuși neștiutori și ne postnicu, cumă va învăța pre alții a face lucrure bune, și cine e

ДЕ ПРАЗНИЧНІ ШИДЕ ПОІТЬ,
 ши де плеқаре үенчелоіь, ши де ѿаріри. ши
 де лісцетборне че деля дмініра ши лікните
 торо із дхвдни. те и є токмі пірчніи. ке
 гредне гаете ноаш ангрижи де іұннале ка лічеста
 итє ши блєстема ши е десп'ть єуеткіи. че
 томеке къ думнедегаска токмалж. фрх де лі
 честа тече греческа дамнеделюще тенде грия. ікъ
 ши че токмалж аз працпетве ши постборне.
 ши плеқаре үенчелорь. ши пентрх тикъдгакт
 трх волре шине лікнамъ: дес бзцетборне ефп
 цилорь ліпогтоми.

С8 п'ять ши паде, лбъцъ преѡаме
 ни, е зіле сълдкруде. йарж сбсъ
 тж ши думнініж, съсе лдел'бнічá

акж

102. - Pagină din *Pravila de la Govora*.

neînțeleptu, va asculta pre elu, de carele va grăi väzând pre elu fără tocmaia, și bețivu, și învățându pre alții să nu se îmbete, sau altu vre unu lucru bunu a petréce, carele singuru nu au făcut. Ochii de urechi grăiaște scriptura²⁾, cu aceia so-

¹⁾ Pravil ap-l-sea 63 și mai nainte 255.

²⁾ Ezech. 34 stih 10.

coteste-te, o duhovnice, pentru ce că¹⁾ de va peri numai o oas pentru negrijata, dentru mănilale tale se va căuta. Deprinde ce zice sfântul Ioanu Zlataustu la déanie în a treia hraco oýčeniu, (acâsta grăiaște: De se va delunga²⁾ numai unul de taine necuminecatu, au nu au oborât tu totâ spăsenia sa, episcopul său popa, că suflerul iaste de o perire, atâtă desertaciune are, cătă nice un cuvântu nu poate pune înainte, ce cu socotință și cu iubire de truda, slujiré și lucrul lui Dumnezeu iaste a face, că grăiaște scriptura: procliatu cela ce face lucrul domnului cu negrijă; iară marele Vasiliu grăiaște: socotește să nu te teme de omu întru cădéră lui, ca să nu dai pre fiul lui Dumnezeu, întru mănilale celor nedostoinici, ca să nu te rușinezi de cineva de marii pământului, nice de însuși cela ce poartă stemă să nu cumineci, că pravilele dumnezeești nu lasă pre cei nedostoinici să se cuminece, carii se socotescă ca păgănii, iară să nu se voru întoarce amaru acelora, și celora ce cumineca pre ei. Socotește, zice: eu trebuie n'amă, tu veri vedé, acéstă de veri păzi însă cu socotință, și cu tocmai; ce mai nainte învățăturile bisericii neclătite să le păzești; măntui-veri și pre tine și pre ceia ce te voru asculta.

„Stiută să fie

„Cine va îndrăzni a priimi cugetele și ispovedaniile, fără învățătura episcopalui acelu locu, acela pedepsa pravilelor va priimi ca unu călcătoru a dumnezeestilor pravile, că nu numai pre sine se-au pierdutu, ce și căti se-au ispovedit la elu, ne ispovediți săntu, și cătă au legat și dezlegat, neindereptați săntu, după a 6 pravilă a saborului de Carthaginu, și după 43 aceluiasi săbor.“

La sfîrșitul acestei prefețe:

Поклоніемъ же Пресвѣтлаго Г҃дярѣ ИѠ МАТѲЕІЯ Басарака, Еоекода, и бѣлкеніемъ пречесвѣннаго Прѣхіепікопа ѡѳевѣйла, млеѣтию Бжїею Митрополіи късіа земля Оўгроблахінскіа, на печатокати сию книгѣ глемію Пракнла мнѣ х҃ожъшемъ въ сїеніоницехъ, Мелетію Македонскому Игѹмену ѿбиве жителнаго монастыря Г҃окора, храма Оѹспенія прѣтъя въца. Тѣмже молю вѣ, чтвщє сию книгѣ, аще что бѣдетъ погрѣшено, дѹхѹ кротости неправлѧйте, и настъ ѿ сѣ тරднѣшии сѧ блгвнте а не клинкте, понеже не пїи аггль, иò рѣка грѣшна и брѣнна.

„Din ordinul prea-luminatului Domn Ion Matei Basarab Voevod, și cu binecuvântarea prea-sântitului Arhiepiscop Teofil, din mila lui Dumnezeu mitropolit a totă Tara Ungro-Vlahiei, s'a tipărit acăstă carte numită Pravila, de mine cel mai umiit dintre preoți, Meletie Macedonénul, Egumenul comunităței viețuitorilor din mănăstirea Govora, hramul Adormirei precuratei Născătoare de Dumnezeu. De aceia vă rog, cititorilor acestei cărti, de va fi ceva greșit, cu a spiritului blandețe să îndreptați, și pe noi toti ostenitorii aceștia, să binecuvântați, iar nu să blestemăți; căci nu a scris înger, ci mâna supusă greșelei și de lut.“

Pe prima pagină a cărei întâi a textului se află al doilea titlu:

¹⁾ Erem. 48 sh. 10.

²⁾ Déan. besed. 44 sh. 31.

ПРАВИЛЯ СТВОРИЛЫ, шыкъи съвѣтъи и писаніи, де ѿ шаптеле съвѣрь, прѣкъ ѿгнини шыкъи де дмѣнезъ въртътъріи пърнъи иошри, де Епископи, шыкъи де преѹци, шыкъи де кълвгъри, шыкъи де шамени мирихни, шыкъи де тоате ѿвъцътъриле.

Textul cuprins în cele 131 de file de la început este împărțit în 149 de capitole, numerotate prin cifre marginale. Urmăză apoi încă câteva capitole, „scara cărgil”, ocupând filele 160-164, și în fine, epilogul :

**Изъкленіемъ юца и поспешеніемъ сна
и съвръшенніемъ стъго дѣла.**

Сюю книгъ преписа ѿ слогенки на вѣдѣ кы мазыкъ михайлъ моздалъ. Ипотѣ поевлѣніемъ и иждишѣніемъ, пре скѣтлаго кнѣза, IO МАЕДЕН Басараба Боеводы, и вѣлѣніемъ пре ѿсѣннаго архиепископа, КУ јеѳифила, митрополита вѣсенъ земли ѿггромъ-клавінскыя, традиція ѿсѣ дѣнь іеромонахъ Стефанъ ѿхридскіи. йнапечатѣло сюю книгъ. Пачасял писати Евлаѣто, звѣдѣ, и ѿ рождѣства хѣва, дѣхъ. вѣ понедѣлок и неѣли стъго поста, а съвръшилъ вѣ неѣли поста тѣгожде лѣта. тѣмже молимся чѣзвѣй ѿщѣ погрѣшено ѿбѣщете чѣдѣ ѿправаѣти, аписаѣшаго съ иако прощенію сподоблѣйтѣ, и напечатайши сїе не проклинаятѣ.

„Cu vrerea Tatăluș și cu ajutorul Fiului și cu îndeplinirea Sântului Spirit, acăstă carte a prescris-o de pe slavona în limba românescă Michail Moxalie, și după aceia, din ordinul și cu cheltuiala prea-luminatului Domn Io Matei Basarab Voievod, și cu binecuvîntarea prea-sințitului Arhiepiscop Kyr Teofil, Mitropolit a totă țara Ungro-Vlachiei, ostenindu-mă întru acăsta ești ieromonachul Stefan din Ochrida și am tipărit acăstă carte. Să a început să scrie când a fost anul 1640, iar de la nașterea lui Christos 1640¹⁾, lună, în întâia Dumineacă a săntului post; apoi să terminăt lună, în a șaptea săptămână a postului din același an. Drept aceia rog pe cititor, dacă ceva gresit veți afla, să îndreptați, iar pe cel ce a scris acest isvod cu iertare să-l învredniți, ce pe noi cei ce am tipărit acăsta, să nu ne blestemăți“.

**ДЕЛА ДМНІЗЕВІ СІНГІ СФІЦІЦИ .
ГЕНДІА; КУМІЛІ АДІ ДМНІЗЕВІ
АРХІЕПІСКОПЪ, ШИ МІТРОПОЛІ, АІГО
АТАЦІЯ АРДІВАДІ, ПАЧШИІПНІЕ.
ПІІМІЦИ ДХІ СФІТЪ. КІІРІВЕЦИ АІ**

ПД

103.— Din prefata Pravilei.

La sfîrșitul acestui epilog :

„аржъ преписъ дацеши карте икъ сокотъ къ тоатъ келтъала, какъ де коста де, де дрѹи тъ.

¹⁾ Asupra nepotrivirei celor două date, de la facere și de la Christos, v. Sbiera, loc. cit.

Din acăstă carte s'a publicat o ediție specială pentru Ardeal, identică cu acăstă, după cum se vede din compararea ei cu extrasele publicate de Cipariu. Singura deosebire este că, în prefată, numele și titlul lui „*Theofilu* cu mila lui dumnezeu archiepiscopu, și mitropolit a tōtă ţara rumânescă”, este înlocuit cu al lui „*Ghenadia*, cu mila lui dumnezeu archiepiscopu și mitropolit a tōtă ţara Ardélului” (V. No. 103, la pag. precedentă). Cipariu n'a cunoscut decât exemplare necomplete din acăstă din urmă ediție.

Pravila de la Govora este traducerea unei compilațiuni slavone manuscrise de canone, hotărîri penitențiale, liturgice, rituale, simboluri de credință, legiuiri civile, rinduieri călugăresc etc. și prezintă multe analogii cu un nomocanon grecesc publicat de Cotelerius după un manuscris din Biblioteca din Paris¹.

D. I. Bogdan crede a fi descoperit originalul slavon după care s'a tradus acăstă pravilă, într'un codice manuscris din mănăstirea Némțu².

Bucurescă, Biblioteca Academiei Române. Biblioteca centrală. Museul de antichități.— Blaj, Bibl. Seminarului.

I ravila bisericească, numită cea mică, tipărită mai întâi la 1640, în mănăstirea Govora; publicată acum în transcripție cu litere latine de Academia Română. Bucurescă, Tip. Academiei Române, 1884. 1 vol. 8°.

Pravila bisericească (numită cea mică) tipărită în Monastirea de la Govora la anul 1640 și Pravila lui Matei Bassarab cu canoanele sănătilor Apostoli intitulată (Indreptarea legei) tipărită la Tîrgoviște în anul 1652. — Editor: Ioan M. Bujoreanu. Bucurescă, Tip. Academiei Române, 1884. 1 vol. 8°. Extras din:

Ioan M. Bujoreanu, *Colecțione de Legiuirsile României vechi și cele noi*, Vol. III, Bucurescă 1885, p. 85.

Tim. Cipariu, *Crestomathia seaū Analecte literarie*, Blasius, 1858. p. 141 — 150. — M. Gaster, *Chrestomathie română*, Leipzig, 1891, I, 87 — 91.

Popp, *Disertație*, p. 58. — Cipariu, *Analecte*, p. XXVI, — *Principia*, p. 109. — Densușianu, *Istoria limbii și literaturii române*, ed. II, Iași 1894, p. 196 — 197. — *Analele Soc. Academice rom.*, tom. X, 1, Buc. 1877, p. 22. — Const. Popovici, jun., *Fontânele și Codicii dreptului bisericesc ortodox*, Cernăuți, 1886 (republicat din *Candela* an. V). p. 95. — Dr. I. G. Sbiera, *Mișcări culturale*, 113.

¹) Const. Popovici jun., *Fontânele și Codicii dreptului bisericesc ortodox*, Cernăuți 1886, p. 67, 95 și urm.

²) I. Bogdan, *Cronice inedite*, Bucurescă 1895, p. 90.

104.

**

105

1641.

40. *Evanghelie cu învățătură* (tipărită la Bălgrad Alba-Iulia, în Ardeal).

In-folio de vre-o 330 foli, așezate în caiete, primele două de câte 8 foli, iar următoarele de câte 6. Signatura primelor trei caiete e neregulată; iar de la al 4-lea înainte, ele au ca signură alfabetul cirilic capital și apoi literile mică indoite, în ordinea următoare: І, І, г г, А, Є, С, З, І, Й, К, А, М, Н, О, П, Р, Г, Т, Ё, Ф, Х, Ѣ, Ц, Џ, Ш, Щ, Ђ, Ѓ, ?, и, а, ѕ, гг, аа... Signatura se repetă pe foile 2 și 3, însoțită fiind de literile е și г.

Textul e tipărit în general cu negru. Pagina are 27–28 rânduri. Pentru forma caracterelor, vezi facsimilele de la pag. următoare.

Acăstă Cazanie este retipărită aproape pagină cu pagină după un exemplar, probabil defectuos, al *Evangheliei cu învățătură* de la 1580–81 (mai sus N-ru 29, pag. 85).

Nu scim dacă cartea a avut vre-un titlu. Caietul însemnat începe astfel:

ДЕНЬСТВЪ ... И ДОМНУЛЫ

Домнъль нѣстровъ іс ѿ мърѓоториуљ де сѣфлете ле.р татъль дхъль сѣнть
спре оѹченничин сън...

și urmăză întocmai ca în *Evanghelia cu învățătură* de la f. 2 a prefetei (v. mai sus, p. 89) până la cuvintele ce urmăză de la inimă la învățătură creștinilor; și forte mi era jălanie la

„Cu mila lu dumnezeu Eu, arhi mitropolitul Ghenadie, văzăndu uin lucru dumnezeescu, aceste sfinte cărti, Evanghelie rumânească cu învățătură, ce se chemă mărgăritu impuținându-se, și foarte jaluă toți preoți de acăstă carte, și mă socotiiu cu preoți miei: cumu voi face să adao(g)emü acestu lucru dumnezeescu să să adaugă, în multe părți să fie de învățătură creștinilor; și forte mi era jălanie la inimă să aducă tiparé să o tipărescă aici în cestă țară a măriei salé crai. Dereptu acea s’au aflatu acestu dascălu popa Dobre de au venitū din țara rumânească de au făcutu tipare aice în ardelu și văzindu acestu lucru foarte mi se îndulci inima mé de acele tiparé și mă jaluie măriei sale lu crai Racolti Gheorghie de acestu lucru să tipărescă cărtile aice în țara măriei sale și mărija sa mi eu datu voe să tipărescu. Dereptu acea eu nu crutai dăin ce mi dăruise dumnezeu de averé ce dédă dascălului ajutoriu să le tipărescă în tiparé ce făcu. După acea

Къмнала ау дѫмнезе^х є^х, архії митрополитъ генадіє
 възьндъ оуклажеръ дѫмнезе^{ескъ}. ачесте с^онте кърци.
 є^гліе, румънѣсіє ж^ахвачътъръ чесе кемъ мъргърътъ
 п^ол^ичнъдъсіи фоарте ж^авъ тоци пре^шци д^еячъстъ кар
 те шчмъ сокотніо і^сх пре^ши міен. къмъ всю фаче свада
 щемъ ачестъ д^екъръ дѫмнезе^{ескъ} съсьдашгж, т^ом^олте
 п^орци с^оф^ие д^екъвъчътъръ крецинилоръ. шифорте м^у ера
 ж^авън^ие м^ини ма съад^икътипарѣ съштипъръскъ анч^и
 т^ичъстъ царъ амъріен салѣ керан. д^есепть ач^ем^и са^х
 флатъ ачестъ даскъль попа добре. де ау венитъ д^ицара
 румънѣскъ д^еа^х фъкътъ тиpare анч^е т^ард^ель ш^ивъз^и
 ндъ ачестъ л^акъръ фоарте м^исе т^ид^ачи^н м^ини ма м^и д^еаче
 ле типарѣ ш^им^и ж^авън мърн^ен^ияле л^акъран^ирайолци ге^иу^г
 гие д^еачъстъ л^акъръ сътипъръскъ кърци^ие анч^е т^ицара м^и
 рн^ен^ияле ш^и мърнаса м^иех^и дать^ивъе сътипъръскъ д^есепть
 ач^еа є^х и^лкър^ичан д^иб^ич^ен^и д^ар^ин^ие дѫмнезе^х де аверѣ
 чед^идъ даскъл^илон^и аж^иторю^и ск^ие ти^пв^оръскъ т^ин^ипорѣ
 че фъкъ д^алъ ач^ел^и т^арж^и кънда^х т^ич^еп^отъ а^сетн^ипър^и ач^е
 стъ кърци^и ноа^ш м^исе т^им^ол^и п^ет^ирѣ^чере^д пре^чъстъ л^ам^и
 ш^и ам^ик^ил^ис^ать. лам^ол^ите ноастръ пре^чин^ека дѫмнин^ии^ни^н
 стн^икъль дѫмнезе^х, преска^ин^иль митрополіен^и въльерад^и
 л^ан. сън^и пъръскъ ачестъ л^акъръ б^анъ, чес^итъръскъ.
 Д^ерептъ ач^ел^и къмнала ау дѫмнезе^х т^иш^ири^{стъ} архії
 митрополитъ. къзъндъ ачестъ л^акъръ, дѫмнезе^{ескъ} че
 са^х фостъ т^ич^еп^отъ д^еачель, п^орн^ите ки^р, генадіє
 форте м^исе т^ид^ачи^н м^ини ма. ш^и м^ил^иб^ак^ира^й д^ере^птъ съ
 се т^иш^ири^{скъ} л^ац^и креци^инѣскъ ш^и к^ред^иница дѫмнезе^{аскъ}
 д^ерептъ ач^ел^и кътъ на^х т^ип^отъ ач^ел^и п^орн^ите т^арж^и є^х д^ел
 че м^иех^и фостъ д^ар^ин^ие. д^едѫмнезе^{амъ} т^ип^отъ ш^и ам^и
 съвърши^и ачесте с^онте кърци, кас^ис^е т^ом^ол^иц^аскъ і^евъ

и таль лъ дъмнезе^зшн претоате вѣседчнлъ сълѣфіе пре
шнлоръ дѣ проповеданіе . тѣ^номелѣ татълън . шн фіюлън
адъхълън с^онть . твѣчїа вѣкълън амннъ :

Дерепть ачъла шн нон грешнцин шн недостойни чїн шн
ти^нлошнй калїнѣмъ труднубъ лу^нчѣ^н иси^не рѹгжмъ .
шн не ми^лкънмъ фіе кѣрса карен вецин четн^алунчѣ .
са^з вецин проповедн^и а^тора . са^з вецин скрн^ие дѣ^нтру а
чека , шн оүнде съвецин лфа^и чева не испрѣвн^ие би^нк^е
са^з грешн^ие й^рж б^о . съдерептачи сън^ине блъс^иема^н .
кълѣмъ не вон^ть шамъ труднть . й^рж мин^игъ^ж нолстр^ж
шн фірѣ до^рж н^ос^б д^отоате дъми^нртъ камъ а^тоу
ть шн нон мните не дест^алж шн т^ит^инекатж : къмъ
до^рж шн пре^нон п^отецин сокоти . д^ер^елче къ шн я^н
т^инв^а сън^итецин ю^нменн къ нннм^и д^ецържн^и ка шн нон
шн къ фіре не прѣч^еп^атоа^ре . дѣ тоате , дерепть ачъла
мълцемнцин шн клаго словнцин н^опроклещнречи , ка шн
нон б^ологословеніе сълѣд^ицин д^ела д^омн^иль дъмкезе^з . шн
съв^а сподобнцин дѣ дерѣпта лъдек^атор^ий^олън дерептъ а
ст^а , къндъ вазнче , веницин б^оласословнцин д^еп^ирн^ител^е
м^ие^з . д^емоциеннцин ч^е й^асте г^ат^итъ в^аш^и т^ин^ирж^ие ,
шн й^рж дъаче робъ шн крѣдннчосъ , п^ас^ж т^иб^укъ
р^ия д^омн^ильн т^из^и . шн а^чен^и шн нон п^ек
т^ир^и рѹгъч^икъ^ж воа^{ст}р^ж сън^ие сподобн
мъ к^ивон . слъвнндъ татълъ .

шн фіюль шн дъхълъ с^онть
твѣчїа вѣкълън амннъ :

Радѣть ю^нс^азданіа . м^ил . з^ем^и .
д^а ю^нр^ождества . х^ака . д^а х^ам^а.

iară când au începută a se tipări acése cărți, noao ni se tămplă petrécere de pre céstă lume și amă lăsată la moarte noastră pre cine va lumina milostivul dumnezeu, pre scaunul mitropoliei Băligradului, să nu părăsească acestu lucru bună, ce să întărescă.

,Dereptă aceă cu mila lu dumnezeu Ioristă archiimilitopolită, văzându acestu lucru dumnezeescu ce s'au fostă începută de acelă, părinte kiră Ghinadie, forte mi se îndulci inima și mă bucuraiă dereptă să se întărescă legă creștinescă și credință dumnezeiascu Dereptă aceă cătu n'au înplută acelă părinte, iară cu dein ce mieu fostă dăruită de dumnezeu amă înplută și amă săvrășită aceste sfante cărți, ca să se înmulțasă cuvântul lu dumnezeu și pre în toate beserécelé să le fie preoților de propovedanie, în numele tatalui și fiului, a duhului sfintă în veciă văcului amină.“

Apoi iarăși urmăză din Evanghelia cu învățătură: Дерептъ ѿтъ ши ион грашкъи ши недос-
тѣннинъ.. până la sfîrșit, unde e însemnată data:

Бългъти ѿ създаниа, міра . земя . . .
И ѿ рождество . хка . ххмъ.

Evangeliile cu învățăturile lor sunt retipărite în același fel, aproape pagină cu pagină, ca în Evangelia cu învățătură din 1580-81, însă cu mai multe erori și cu câteva schimbări de ortografie (ș in loc de ы și forte des ь in loc de ъ). De multe ori, în a doua jumătate a cărții, sunt sărite chiar pagine întregi, fără a se ține semnă de lipsa de sens a fraselor astfel trunchiate. Așa în caietele Φ, X, ω, ς, s'au lăsat afară căte 8 pagini din textul original; în caietele α și ε, 6 pagini; în c. κ, 5 pagini; în c. T. ξ, ω și ε căte 4 pag.; în c. Η și Ι, căte 2 pag.; în caietul γ, o pagină, și în fine în caietul α lipsesc 10 pagini din textul reproducă.

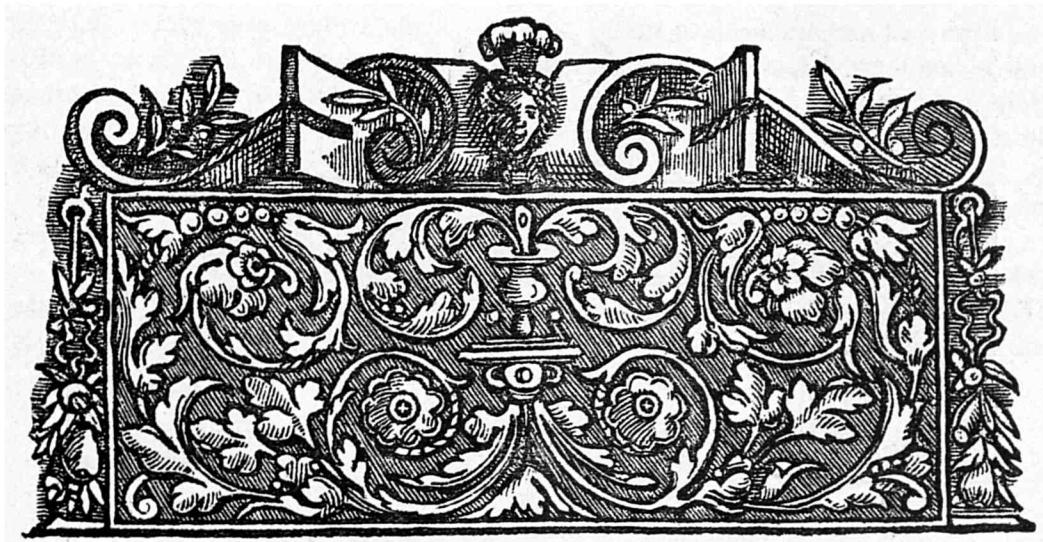
In caietul T (caiet complet de 6 fol), f. 4 verso se termină cu cuvintele: κъ въдю лъкъи
днтръи ии, iar pagina următoare urmăză: κъ лъсте дъцелпчюнен ши а въециен дълж дълненеф фийнда; pe când în Evangelia cu învățătură a lui Coresi, textul (c. 14 f. 2 v. și f. 3 r.) este: κъ къю
лъкъи днтръи || ии ши въю дъкл. κъ дъпъркъи чериюни дълъбнтръи ле вън лъсте... Iar urmarea din Ca-
zania dela 1641 o găsim tocmai peste patru pagini: λογмннжторю үйимъ || κъ лъсте а дъцелпчюнен
ши а въециен дълж дълненеф фийнда.

Evangeliile sârbătorilor nemîscătore și explicarea lor au fost lăsate cu totul afară, dela Septembre până la 25 Decembrie. Sfîrșitul cărții lipsesc în exemplarul vădit de noi. El se termină cu fila signată ΔΑΚ, după care se pare că mai urmau 6 fol.

Blaj, Biblioteca archedecesană (Cipariu). — Sibiu, Biblioteca archiepiscopală.
Cipariu, *Analecte*, p. XXI și *Principia* 105. — Sbiera, *Mîscărăi culturale*, p. 61.

108.

109.

1642.

41. Decretul Patriarchului Partenie, tipărit la Iași.

In anul 1643 a apărut la Paris o broșură cu titlul următor :

PARTHENII PATRIARCHÆ CONSTANTINOPOLITANI DECRETVM SYNODALE super Caluinianis dogmatibus, Quae in Epistola Cyrilli nomine ante annos aliquot edita, falsò Graecorum & Orientalium consensu recepta ferebantur. Quae omnia damnantur ab iisdem, & anathemate notantur. *Nunc primum ex Oriente, allatum, unde cum Arsenij Hieromonachi Epistola Venetias missa, quae Praefationis loco praefixa est.* PARISIIS, Apud SEBASTIANUM CRAMOISY, Architypographum Regium, viâ Iacobea, sub Ciconiis. M. DC. XLIII. CVM PRIVILEGIO REGIS (In-8° de 72 pag. Text grecesc cu traducere latină).

La sfîrșitul acestei cărți se citește notița următoare :

'Ἐτοπάθη ἐν Τιασίῳ τῆς Μολδοβλαχίας, ἐν τῇ σεβασμίᾳ καὶ αὐθεντικῇ μονῇ τῶν ἀγίων τριῶν Ἱεραρχῶν κατὰ τὸ αχμῆ' ἔτος τὸ σωτήριον, ἐν μηνὶ δεκεμβρίῳ χ'. (S-a tipărit în Iași Moldovlahiei, în cinstita și domnésca mănăstire a celor trei Ierarhi la anul măntuirei 1642, în luna Decembrie 20).

Din acésta rezultă că decretul sinodal al Patriarhului Partenie a fost tipărit mai întâi la Iași în 1642. Bibliografi moderni nu cunosc exemplare din acéstă primă ediție. Leon Allatius spune că ea s'a tiparit *in folio expando*.

Émile Legrand, *Bibliographie hellénique ou Description raisonnée des ouvrages publiés par des Grecs au dix-septième siècle*, Paris, Picard, 1894, I, 450. — Allatius, *De Ecclesiae occidentalis perpetua consensione libri tres*, Colonia 1648, col. 1082.

110

ЕБГЛІС | ёвъцътоаре, | сѧв казаніє престе дѹминечиле ѿнвлви шї ла |
празничє гпдску шї ла алци сѣнци мари. | Сюбаск щї применитж де пре |
лии | вж рѹсаскј пре лїмвж рѹмынскј | кв вбж шї келтвлла крецийнвлв |
дѡмнк **МАТӨЮ** Басараба воевод | іарж кв оуственѣла шї йзводирѣ | лви |
силивестрѹ єрмонахъ. | Типърйтж ётрѹ дѹмне | земска лавра гбвора. |
карѣ юстє храмвлв | оўпеніе вце | ѿ създанїа мýра, зѣна. | ѿ въплъ- |
шенїа гнї, ахмв. | Мсца Септеврю дни ки. |

In-folio de 4 foile nenum. și peste 600 pagine, cu mici erori de paginație. Titlul e înfrățat și cu frontispiciu (No. 111). Textul e tipărit cu negru și roșu, cu caractere de 2 mărimi (v. No. 114) aceleași ca în Pravila dela Govora (1640). Pagina, încadrată într'un chenar simplu, are 19 sau 28 rânduri. Volumul cuprinde numerose inițiale ornamentate și frontispiciuri, dintre care se reproduc câteva în această lucrare, și două gravuri (v. No. 112 și 113). Caietele compuse din căte 4 foi au ca semnătură literele alfabetului cirilic, însoțite de cifrele cirilice pe pag. 2 și 3 (fl. 4^ă, 4^ă—).

Pe verso titlului se găsește aceiași stemă a Tărei Românesci ca în Pravila dela Govora (No. 101) cu aceiași inscripție deasupra, iar sub stemă se află rîndurile următoare:

„**ІСІДОР МИТРОФАНІЙ** Басараба военіо бѣжію влдготію начальникъ ксіе земле ѿ-греко-влахійскія, ѿпек ї запланенскіх стран, Імлаш ї Фагараш ҳерцек ї првч. Pré slăvitului și blagocestivului némű alătărilei noastre și altorū tuturor carii săntu înprejurul ũ nostru creștini. Bun dar, pace, sănătate, și spasenie dela domnul ũ nostru Is. Hs. cu тоата инима похтеску.“

Pe cele trei foi următoare se află prefata de mai jos și tabla de materii.

„PREDOSLOVIE CETITORIULUI

„Adeca tot omul inteleptu, datori ſaste cu bun cuget, ſi cu ſemuire vie fiete-care lucru de folos, o iubitl cetitor, a socoti, ſi ce folos trage cu elu ſi pana la care marginie masurá; dară căruia altuia mai vrătos de cát voao, iubitl de Hs.

creștinii, întăru spre căutaré cărtieſ aceſtiia, întăru a cunoaſte pre adeveriții lu- crătorii ai viei lui Hs., intru carii ſi eu mai ticălosul ſi greſitul venit-am la un- sprăzécelé cias la lucrul Domnului, intocma cu acea ce au purtat zăduhul zilei, purtându grije pentru izbăviré ſufletelor omeneſti, cu luare de multe boale ſi uſtenéle, ſi sudori, ſi asuprélé, de la diavolul în multe chipure cu scrăbe ſi în legătura aproape ſi de moarte atăta căt Dumnezeu ſtie iuſuſi, carele iſpitěſte tainele inimiei.

„Si nemică numai mila rudei mélé creștinilor m'au iudeſmatu ſpre aciasta, ca văzuſu în némul noſtru mulți unii ca acea oameni de amăndoao cétele, proſti ſi ſufleteſti, carii pentru ne[cuvij]ința ſe depărtară cu iuſătări ſtriine ſi cu

112. — Fiul riſipitor, din *Evanghelie învățătoare*, Govora, 1642.

proaſtă ſi ſcurtă minté lor răzluſindu-se den credința adevărata protivnică besé- recii luſ Dumnezeu cu ereticii ſpreunăndu-se; ſi ca muſca la dulciatā mieriei aſa ſi ei iuſelători de ſpasenīa proſtilor, ſi intru amăraciuné veninului cel purtătoriu de moarte necăndu ſi ucigăndu ſufletele lor ſi ale oamenilor. Dereptu aciasta eu cu răvne pohtiu pentru frații miei ſi cugetai să ſcoț aciastă ſaintă carte ce ſe chiama Evanghelie iuſătăre tălcuită, ſă fie propovédanie creștinătăției noastre, a ſaintei beséreci apostolésca a răſăritului, de o am primenit de în limba rusască pe limba rumăneſcă, ſi ca un izvor ascunsu în pământul inimii noastre cel ſe- cetos ſi uſcat de iuſătăru, cu ajutoriul luſ Dumnezeu ſi iudeſmarea Duhuluſ aceluſa ſcurmat-am cu tămpă minté mia ſi am ſcos acestu izvor de apă dulce ſi pururé curătoru, adăpătoare de ſuflete omeneſti.

„Si nu iuſrăzniu iuſumi aſa proſtu la acest lucru cu truda mai multă de

putéré mă. Ci întăru cuvântul domnului miu Is. Hs. mă indemna și talantul¹⁾ carele-m fu dat mie nedestoinicul nu-l îngropaļu în pământul cel întunecat al neștiinței fără dobândă și fără folos vecinilor miei, și mał vărtosū aprinse întru mine focul iubirei.

„Și după acăsta cu porunca și cu voňa luminatului domnū M(atei) B(asarab) V(oevod), și cu blagoslovenia pré sfîntituluř mitropolit Kyr Theofiluř împreună cu sfîntii și iubitorii de Hs. arhiepiscopuř Kyr Ignatie Răvniceskii, Kyr Stefan Buzevski, și cu sfatul cinstiților boări ai țăriei rumânești, dentru carii mał vărtospurtătoriu de grije,

„*Uriil Nasturel predoslov.* || LÉTÓ 7147.

118. — Fiul răspîritor, din *Evanghelie înrădătoare*, Govora, 1642.

„Pentru acăsta vă rog cu de-adinsu, ūbițiř mieř creștini, priimîř acăstă floare pré infrâmsețată și dulce mirosoitoare adusă den rajuł vedereř ceriuluř cu multuř păcătcasa măna mé grabnica imblătoare și de tămpă și întunecată mintia și mirosiță intru ſa mirezma ceriuluř, și cu acéra indulciță sufletele voastre cu dulciață fără satiu, și cu veděria frâmsețieř, veseliř ochiř ceř intelegeré sufletescă și plină de prémăſndriřa cé minunata, și intru ſa ascunsă vistierila a toate bunătățile. Dereptuř acăstă rog pre dumnevoastră pentru lľubovul priimîř acăstă carte spăsitoare de suflet, și cetiță cu dédinsu cu socotință, și cu semuiră sufletescă, și cunoașteři că acăstă iaste plină de intelelesul cel blagoslovit intru ſa cunoașteré pré-

¹⁾ Notă marginală: Math 25.

mășindriei ceriuluș, descoperiré tainelor lui Dumnezeu, izvor înțelesuluș sufletescuș, oglinda văzătoare pre Dumnezeu lumină nestinsă a strălucirei de minte.

„Că aciastă carte iaste strajă trézvă celor ce stau spre năltimé bunătăților întărēste măna lor, și nu lasă să cază jos întru întunérecul păcatelor, chezaș și povetitoare păcătoșilor cătră Dumnezeu, că-i petréce pre acește dela întunérecul păcatelor, întru lumina înpărătiei lui Hs. și întru poruncile lui i învață să înmble. Aciastă carte iaste, ca un bucin glăsitoruș de Dumnezeu, de spune veste de ostire cătră țitorul de lume, și puterile céle întunecate, înfricoșind plăcurele Sătanei, și spăta de amăndoao părtile ascuțită de tae toată fără lége și necurăția și hulele ereticilor, și cu strălucire sa înfricoșază nu numai pre muincitori și pre înpăratii pămenteaști, ce tocma și dracilor   Intru aciastă iaste lumina și strălucire Duhului sfintu că luminăză pre carii săntu întru întunérecul neîntelégeriei, și înțelepțește tinerii și întărēste întru înțeles pre bătrăni, și arde cu focul lucrăriei sale toti mărăcinii iubirei de argintu și tot félul de hrésturi (?) ale păcatului, și cu văpaia căldurii sale încălzăște sufletele și inimile céle dege-rate cătră Dumnezeu.

„Si ce număr veți pune întru măsura lucrării, că pre adevăr cumu e adăncul măriei nezelit aşa și lucrurile céle făcătore de bine acesti cărti negräite săntu, cum însi-va știți, să veți intra cu înțelesul în lăuntrul vistiarului ei, știu că veți vedé întru la lumina cé minunata a pré mășndriei lui Dumnezeu. Iară eu de aciasta nu îndrăznescu a mă lăuda că Dumnezeu iaste carele lucrăză cu aciasta și darul lui nu fu deșertu întru mine, ci numai întru slăbicăună mă și întru os-tenelele mele să mă voiu lauda nu voiu fi nebun, cu fericitul Pavel voi zice: Că eu mult nevoiașul cu destulă trudă m-am nevoit, nu numai cu trupul ci și spre suflet nevoie ci eu am ustenit, iară întru ustenela mé vă odihniți sufletele voas-tre, o blagosloviți creștinii, și nu pregetareți nice de mine mult păcătosul a rugă pre Domnul Dumnezeu, pentru sfinte rugăciunile voastre, doară aș do-bândi și eu mila dela Dumnezeu, la zua înfricoșatei întrebări.   Iară eu multemescu Domnului mieu Is. Hs. celui ce mă întări întru răbdare, și mi indulci întru sufletul mieu acestu lucru, și însumi multe ustenele adaoș, și izvodindu și tipăring întru dumnezeiasca lavra sălașul Précestei Govora, și cu ajutorul lui Dumnezeu.“

După acéea urmăză tabla cuprinsuluș, la sfîrșitul căreia se citește:

„După acéea și eu Preda vtoro cartu, mă usteni căt putu cu minte mă a ajunge zuoa și noapté de tipării acéste svinte cărti, mă rog ce voiu fi gresită să nu mă blăstemați.“

La pag. 1 se află al doilea titlu, sub un frontispiciu:

ѢѢ҆ЦѢ҆ХТУРЖ ПЛѢ҆СЖ ДѢ҆Л СФТИ ЕУГЛІЕ
шн д.р. мѣтте дѣмнезъеши скриптурин, са8 ко
роле д.р. еуа.р.г.л.и.ле дѣмінечиларъ престе
твѣтъ хнхла, шн ла праздниче Гсподскіе.

Cazania dela Govora n'a fost terminată. Tipărirea ei să continuă la Mănăstirea Délul, unde se pare că s'a transportat materialul tipografic dela Govora. (V. epilogul Cazaniei dela Dél, mai jos, la No. 46).

ПОДИУМЪ ЖИТІАЛІЧА АДЫМІСКА: БІСІБІ

ЦІН ЛІНІ КІДАНІСІД АВІЧУ, АЗДЕНД ПРЕДІНІС АПІ
ДІНДА КІТАТЖА СІНІКІДХІДАЛХІ СФІНТ, АКМІ
ШІНПОРДРІБ ІШІН АВІЧІН ВІЧІНЛО,
АМНІН

ЛІВІЦЪ ТҮРЖАДЫМІНЕКА АПАТРА

ЕРІ Б.

АСФІНТУЛІН ПОСІТ. ЕУЛІЕ,
МНЕ ЗЕД ГАСТЕ ПОРДРІБ НІЗВОФІНІД АБУ
КҮТҮЦЕЙ, НЕ АПГРАТ БАРСЖ МАТЖИ,
НД НІЗ МАЙ ЧЕЛО ДҮСТОННІЧ, ЧІШІЧІ
ЛО НЕДҮСТОННІ, ШІН КАОУНЬ ВРЛУ ПРІБ
А ЦЕЛЕПТ БҮРЖАЦІЕ ТОАТЖ АДРІБРІБ АПРІША
МЕНН, ЧЕЛО ШІРБН АДМННА ЧЕЩІН АДМН МДА ГІ
ШІДАСЖ, ЕРД ДЕНГРІ АЛАЛЦНІ КІД ОУ КІУВЫНТ АРА
ЧІН ГОНІА, КІМ ШІН ДЕНГРІ ЧЕСІТ ФЕЧОРД ДЕКАР
ЛЕ МҮРГДРІНЕБІЩЕ АІСМІ ЕУЛІА. ДЕЛА МАРІКО,
ЗАЧАЛЛО. М

ЕУЛІЕ.

БРІМІБ АЧІЛ, БЕНІНТА
ШІРЕ ЧІННЕ ДЕНГРІ НІЗЮД
КІТРІБ Е, ШІН ЗІСЕ. А
БҮДГАТÓРІАЕ АДІСАМ ФЕЧОРД МІІУ
КІТРІБ ТІННЕ АВІНД АДХЬ МІТ,
ШІН КІНДІД АПОКЖ АРДНІКЖ ПРЕ Е

ШІН

Bucurescă, Biblioteca Academiei Române.
 Cipariu, *Analekte*, 150. — Lambrișor, *Carte de citire*, 90. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 97.
 Cipariu, *Analekte*, XXV, XXVI, — *Principia*, 109. — Sbiera, *Mișcările culturale*, 61.

115.

43. Invățături, Câmpulung, 1642.

АКЪЦЪТУРИ ПРЕСТІ ТОАТІ ЗИЛЕЛІ | ал'ксе прескворт деи мълте
 дмнезъеши кърци | де фолосынца твтврор крецийнилоръ | препвсе де пре лимбъ
 гречаскъ пре лимбъ рымнѣскъ | кърел сънт ѣ токмѣле свѣтлестеши | Атжай
 пентрѹ драгосте към съ юбим огнвл пре алтвл. | а ѣ, пентрѹ ръштате, към
 съ ле ръвдъм къ мълци | мъре къте не вин асвпрж. а ѣ, пентрѹ съ нѣ фим
 | ювітобри де әрвишт. а ѣ, пентрѹ лѣтнїе. | а ѣ, пентрѹ мъзъвире, към съ
 нѣ мъзъвирим | пре нѣминѣ. а ѣ, пентрѹ поклнїе. | а ѣ, пентрѹ исповеданїе |
 ѿче наш (*Tatăl nostru*) къ тлъкъ. ла әкиндрѣ крвчай | ла модартѣ ѿмълвай.
 пентрѹ прѣви. | әкъцътвра челоръ ѣ порвнчи. — оғсръдным тїшанїем ѣ йжди-
 венїем єрмонаха мелхї седека ѡвмена ѣ ѿвнели оғпен прѣтыа вида. | ѣ длъ-
 гомпбли, влѣт *аҳмв (*cu multă îngrijire și cu cheltuiala eromonachului*
Melchisedec, egumenul sfintei mănăstiri a Adormirei prea sfintei Născătoare
de Dumnezeu, în Câmpulung, în anul 1642).

In 4º de 3 foi nepag. și 55 foi numerotate și probabil una albă la sfîrșit. Foile sunt grupate în caiete de câte patru foi, cu semnătura pe cele dinăun trei. Titlul este incadrat în florile de compoziție tipografică. Pagina are 21 rînduri, fără titlul curent. Aceasta resumă titlul capitelelor. La începutul textului se află un frontispiciu ornat. Tiparul e negru, afară de titlul primului capitol care e tipărit cu roșu.

In dosul titlului se află o gravură încadrată reprezentând Adormirea Maicii Domnului (No. 116), având jos, stema Țării Românești, într-un cartus încadrat de literile M. B. M. B. E. I. Z. V. Deasupra gravurei se află inscripția: ҃спінн прстя вѣща ища (Adormirea prea sfintei stăpâne Născătoarei de Dumnezeu) iar dedesupt: ѧз вѣ ѿврази съ оғспене прѣтїа дъв. гїжаки, поднюж знамїе написанно матдя воеводы (aci se înfățișeză Adormirea prea curatei Fecioare stăpâne, iar sub ea e desemnată marca lui Matei voevod).

Precuvintarea către cetitor:

„предслѹє кочітателю.

„Tuturor blagocestivilor creștini, pace, mila și blagoslovenie dela Domnului Dumnezeu a tot țiitoriu pohtescu și priescă.

„Folosul acestor mici învățături, adevăratu puține săntu iară aşa iale sănt bune. Căci că cu învățăturile ne învățăm cum vom să ne înfrumusețăm sufletele noastre, și noi creștinii cum să ne ținem, de vom vré să plăcem lu Dumnezeu

carele iubăște și cauta acésté ce grăescă eu. Căci că vedem înlăuntru întru învățături cum s'au tocmit mai nainte vremi bunătățile, cum casnicii biruitoriuluși s'au intemeiat casele, cum mulți oameni s'au tocmit bineluși adinsă ei-și. Ce adevarat iaste, că fiesce om după minte lui și după privideré lui căre are, obrășenie ca acela-i dă și Dumnezeu. Pentru acela multe singurătăți den mici au crescută

116. — Adormirea Maicii Domnului în Învățătură, Câmpulung 1642.

intru mărire, și iarăși alte multe den mari ce era se-au pogorât intru micșorare, și încă au perit și de tot. Așa-s tocmelele, așa săntă și oamenii cei fară pricere cari se-au pogorât intru mari patime, după judecaré Domnuluși cé drépta. Dece acésté toate văzându-le înțeleptii scrise în cărțile célé de învățătură ei-

bagă minte în capetele lor și o înțelepteză și fug de răotăți, fiindu-le frică să nu pață și ei căte au pătit aceea carii rău se-au tocmit. Și iaraș aducă aminte de bunătăți, vrând să afle și ei dară aproape lângă Dumnezeu, ca și cea ce s'au tocmit de au aflat bine. Aciasta țaste folosință care iau înțeleptii dela cărțile cele de învățătură. Pentru acela mulți și mari dascali s'au apucat de au scris învățături de tréba cără toți creștinii. Iară învățăturile acéstă țale să afle scris pre limbă greciască, carele nu le pot înțelége toți oamenii țărăi noastre aî vremiș de acum. Iară noi iermonah Melchisedec, igumen sfintei mănăstiri unde iaste hramul ușpeniei precistii Bogorodiți (*Maicei Domnului*) pohtit-am și am nevoit de le-am scos pre limbă rumânescă, ca să fie de tréba și de folos, nu numai celor ce știu, ce și celora proști ce nu știu, carele sunt 7 învățături sufletești tocma ca și cele 7 darure de folosință sufleteșcă, carele eu văzăndu-le aşa, nu am vrut să le las acoperite, ca să nu mă arăt adinsu mine-ș iubitoriu, cum nu iubescu să se infolosască și alti și le țiu numai pentru mine, ce am vrut să le tipăresc cu cheltuiala sfintei mănăstiri, și le-am scos afară la lumină, ca să le înțelégă și mici și mari, căti-ș iubescu bunătatea sufletului lor. Ce aciastă mică carte de învățătură are puțină învățătură și bună, cum am zis și mai sus cinstișorii și blagoslovișorii de Dumnezeu creștinilor, carile căti le veți citi și le veți asculta, voi veți lua mare bucurie și folos sufletele voastre. Deci, deși puțin preț ce veț da, ca un bun daru dumnezeesc besericii dând, spre cheltuiala ș'alorii cărti care iară voru fi de tréba dumnilor voastre, nu vă pară că vre un lucru pământescu trecătoriu dobândit, ce adevărat cerescu daru și vîstilar. Căci că cum aru fi un negoțătoriu care aru fi dobândit o piatră de mult preț, caré să plătescă o mie de galbeni, și apoșt să se vânză numai drept 10 galbeni, deci apoșt de n'aru fi cumpărând piatra acăea flescare înțelept, ar fi înșălandu-se negoțătoriul acela, și luî singur foarte i-aru paré rău mai pre urmă. Așijderé va să pață și cela ce déca va afila carté aciasta și nu o va cumpăra, cărla cinstéi iaste inică, iară dăstoinicia-i iaste foarte multă și mare. Căci că dă vedere oamenilor celor înțelepti încă și celor proști. Ce vă rog pre toți să o priimeti cu dragoste și să aveți a ceti în toată vrémé, ca să vă puteți deschide ochi inimilor voastre să înțelégeți și cele mai nalte, că de iaste și mică, iară iaste povăță bună, căci că arata noao calia la Ierusalimul cel de sus la înpărăția ceriului, unde lăcuescă toți aleșii aî lui Dumnezeu, acela să o și dobândim cu bună daré Domnului nostru Ihi Is. Hs. în vecie nesfrășit, amin.

„Pohtitorul de bine, voao tuturor creștinilor, smeritul Melchisedec ieromonah igumenu a sfintei lavré Dlăcopolcsăia.

„Tipăritu-s'au în typarné cé dental, vlét. dela nașterea lui Is. Hs., 1642 mșta (luna) Sept. 17 dnă (dile).“

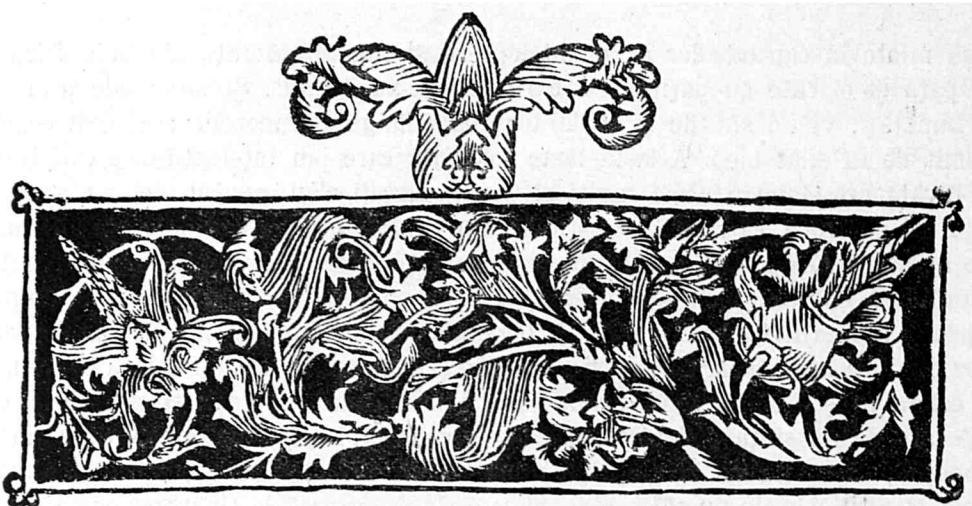
La sfîrșit:

ѡ съткоренію скѣта, лѣтъ 1642. а ѿ спѣтелнаго вѣплѣщія, 1642. крѣтъ сънцѧ 17. крѣтъ 1642. (dela facerea lumel, ană 7151, iar dela întruparea mărturitorulu 1642, cercul soarelui 11, cercul lunei 7, epacta 6).

Galati, Biblioteca publică Urechia.—Blaj, Biblioteca archiepiscopală (Cipariu).

Cipariu, *Analekte*, 159.—Lambrior, *Carte de citire*, 94.—Gaster, *Chrestomatie*, I, 94.

Cipariu, *Analekte*, XXVI și *Principia*, 109.—Sbiera, *Mișcări culturale*, 62.

117.

1643.

44. Antologhion slavonesc, tipărit la Câmpu-lung.

Индологіонъ, сір'єчъ, цвѣтослобъ, йли трухфолоѣ, Послѣдованіа вѣст-
вныхъ празднікѡвъ вѣдчныхъ, вѣгородицніхъ, ст҃ыхъ праздночесмъхъ, и обѣшахъ не-
прадзночесмъхъ, на кожод днѣ. Съставленій ѿ многихъ ст҃ыхъ ѿцъ. Екссесин-
лаго ба влгдтию и помоцю. Еъ ѿбйтѣлы оўспенїя прѣтыа вѣомѣре, ктѹтор-
ствѣа пресвѣтлагѡ кнѧса, Іѡ Матдѣа Басараба воевѣды. Бѣвѣніемъ пренесен-
наго курьа дѣофила, мѣттию вѣкію митрополитта вѣсемъ землѣ оўгревлахіскїѧ
Еъ длѣгомъ поли. вѣ лѣт, , зорн в. ѿ рож Хѣд. , ах мг.

„Authologhion, care va să dică Cîvetoslov sau Trifologiu, urmările dumne-
deescilor sârbători domnesci (impărătesci), ale nașcerii Maicii Domnului, ale sfin-
ților sârbători și celor comuni nesârbători, pe fie-ce și, compus din multă sfință
părintă, cu binecuvântarea și ajutorul prea puternicului Dumnezeu, în hramul ador-
mirii prea sfintei Născătoarei de Dumnezeu, ctitor fiind prea luminatul principe
Io Matei Basarab Voievod, cu bine-cuvântarea preosfințitului Kir Teofil, din mila
lu lui Dumnezeu Mitropolitul întregei țări a Ungro-Vlahiei. În Campul-lung, în
anul 7152, de la nașcerea lui Christos 1643.“

Titlul acesta este extras din Karataev. În exemplarul văzut de noi în Muzeul de anti-
chități din Bucuresci lipsesc fără titlu.

In folio de 10 foi nenumerotate, 494 numerotate sus la drepta și 1 foi la sfîrșit. Nu-
merotarea însă este greșită: Numărul 301 se repetă de 2 ori; f. 157 pîrtă numărul 158; f. 166,
n. 165; f. 300, n. 299; f. 387, n. 388 și f. 439, n. 437. Tipărit cu negru și roșu, cu 34 rînduri
pe pagină și cu câteva frontispică și alte ornamente, dintre care câteva s-au reprodus în
acăstă lucrare. Caietele, de căte 6 foi, au ca semnătură literile alfabetului cirilic, repetate pe
următoarele 3 foi, însoțite fiind de cifrele ș, ș și ș.

Titlul este înădrămat într-o gravură pe lemn reprezentând pe Măntuitor, pe Maica Dom-
nului și 27 sfință.

Pe verso foi cu titlu se află stema Basarabilor și câteva versuri, sub același titlu ca
cele din Pravila bisericescă dela Govora.

Pe cele trei pagini următoare se află același scrisoare de dedicăție:

Предослобіє, възлагайще ѿ върчачющее книгъ, Гидаръ, монастиръ основателю.

Пресвѣтломъ, сианѣшомъ, ѿ Блгочестивѣшомъ Гидаръ Гднъ Генъ Кнѧзъ, іѡ Матдію Басарабѣ, Бжїю блгдтию Началникъ ѿ Есвѣдѣ ксем землѧ Оугроклахти запланескомъ, ѿ прѣчамъ. Нашемъ прещедромъ, Гднъ, Владѣ, ѿ блгодѣтелю.

Блгодати, Мира, Блгоздрава, блгополична гла дхголѣтия, ѿ Блгодѣственна гла пресвѣканіа, въ пресвѣскомъ ѿ крѣпчайшемъ Гбспѣствовани, ѿ сладчайшага спѣеніа

Покорнѣйшай вашемъ пресвѣтлости, приси[ни] мѣтвеніи рабъ, низъ писаніи.

Желаютъ, привѣтствують, ѿ феръдно молитвують.

Измѣнами премѣдрѣць речено бысть, Пресвѣтлый Кнѧже, яко хвалима добродѣтель растѣ. и ѿбо толикимъ вашемъ пресвѣтлости разлѣчныи ѿ до-
тохвалнѣицими добродѣтели, самовѣдци сѹше, тѣхъ любы несѹтна, яко же
камень магнитъ жалѣзо, сице нахъ хвалы приношеные привлекаетъ. илѣ
паче твойхъ иже ѿнашъ ѿ нашай иже ктиторства пресвѣтлости вашемъ, слав-
нѣй ѿбители, многихъ ѿ богатыхъ блгодѣаніи насладивши, иже на неблгодар-
наго раба, страшнѣиже ѿбстомнїи, на блгодареніе възбодди,
въ многѡтѣнѣиже ѿбстомнїи, єже ѿсемъ недостатчества, себѣ ѿбэрѣвше, ѿ въ
недоумѣніи на мнозѣ пресвѣвша, яко бы на мъ мѣнїи єже неблгодарниихъ рабъ
порбка ѿгой занѣти, блго дарныхъ же блгодати сподобитися: Бжїнимъ мановеніемъ,
чрезъ предстателство теплѣйшемъ вашемъ застѣпници прѣстыя дѣя бца, блгий на мъ
съѣтъ дѣнь бысть: ильже и настакленіи ѿхъ, єже не йначе, ниже ииѣмъ
ѿразомъ, развѣ тѣпографію възможиши быти намъ довлетворити длѣжно. юже блжію
помощю, ѿ т旣ажде нашемъ блгіа застѣпница рѣковожденіемъ, иже вашею пресвѣ-
тлостию нещаднѣдѣнныи ѿбители, проторы стажавши ѿжѣ сеѣѣ, и въ блгохраніи
монастырь нашъ приносше, юже ѿбо прѣвое вашемъ пресвѣтлости повелѣніемъ,
иажднѣшю въ потрѣбѣ црквию и дахомъ книгъ, миню извѣрнню, сирѣчъ,
Индологонъ илїи цвѣтослобъ, нарицаемъ, въ длѣга нашега довлетвореніе и ѿ
дѣніе, вашей пресвѣтлости гднъ нашемъ ѿладыци премилостивомъ, нижайшимъ
поклоненіемъ раболѣпинѣ, въ вѣсѣцѣмъ ѿсерѣдїи, приношаемъ, възлагаемъ ѿ
ѡсѣпаемъ, якъ длѣжнїи раби. ничтоже ии, ивѣ симъ твораже, тѣчю поющрѣніе
къ нарашѣнію вашемъ пресвѣтлости добродѣте[ле]и, и подвиженіе къ приложенію
ѿбѣнѣиже си, ѿбѣнѣиже.. ѿбѣнѣиже блгодѣаній. кто во ѿ прѣждѣ бывшихъ
страды Началникъ (кромѣ паки ѿ гоже колѣна и подрекла пресловѣтаго, ваша
нарочитѣйшамъ пресвѣтлости наслѣдователѣ влечетися, Басарабы иного да благос-
тынѣиже Нѣгоя), толико добродѣтелѣ благодѣтель когдѣ землї ѹвнеса,
яко же благостынѣиже ваша дрѣжава, иже толикимъ ѿблагодати блгими,
николихе вѣстини вънѣ прѣждѣ вѣспомианѣти. си єстъ въ прѣвѹхъ ѿбо,
єже наразѣмноженіе блжіи славослобіи, множество блжствиихъ цркви монастырски-
хъже и мѣрскихъ, съграждѣніемъ.

Таже тѣпографію, ѿ харпотвѣрою воденїцею: посїхъ разлѣчными рѣды,
иѣдышже и жалѣза, ѿ прѣчими пресвѣтлениими дѣлы. ѿ иадѣже толикамъ сици-
вамъ страды блгдѣаній съкроеніа, вашемъ пресвѣтлости достохвалною добродѣ-
телю приносима: хвалами непрѣходлѣющими, и николихе ѿгасающими. вѣкѡмъже
паче съпротязающими, въ рѣснотѣ подлѣгъ похвалити сѣднѣи. сирѣчъ ту-

помък изданиыми ѿ монастирѣ нѣшего ктѹторства вѣшегѡ книгали. Прѣмъ ѿбо сїю, прѣмъ нѣѣ блгостынѣ, ѿ владыко нѣшъ др҃жавныи, и ктѹторе приснѡ намъ ѿ др҃жави: ѿ настъ недостойнѣйшихъ, вѣшем прескѣтлости вѣномолбныихъ рабъ.

Благодатноже сїю прѣмъ, вѣ прѣчіа ѿбо таже посїхъ благдтию бжїю, и по-мошю вѣсесілныи нашем зашитници, хотѧщима нѣдати книги блгоколи мѣрдъ прирашнѣем сконх (нали ѿбо ѿшь нїнедостойнѣ), вѣсѣмнже вѣнѣ похваленыхъ добродѣтелей, и ѿ скоего хартоукорнаго лѣнина намъ помагати рабумъ ткоимъ вѣ недоколсткахъ нашихъ. хѣлы ради блгоймѣстка вѣшегѡ кѣздѣ сїлющем, и ради вѣзмѣдла вѣчныхъ нѣсныхъ блгъ. [Ихже] позданнѣмъ ѿбо блгополвчинѣмъ Несторскихъ лѣтъ жицотѣ. да вѣш прескѣтлости сї спрѣжницию вѣквиѣ скою прескѣтлою, намъ прещедрою вѣдчию и благдѣтелницию, и сї вѣсѣм сконмѣром, вѣсесилнии члклюбенцѣ бѣ сподобити блго изволит, сї цѣи вѣкспѣ и кнѧзы вѣсѣми блго ѿго дикшили томъ ѿ вѣка, Коль тѣшинѣйше, коль прилежнѣйше, коль ѿсерѣднѣйше, непрестанно дѣлжни сїце молитствем. Благдтиже Господарскія прескѣтлости вѣшем сами сїбе, и сї недостойнѣйшиими ѿгожденіи, и вѣсегдашниими молитвами нашими, раболѣпни вѣрвачемъ.

Еашем прескѣтлости, нашего вѣсѣдраго гѣна вѣдки и благдтия, прїиже мн-локателнаго ктѹтора.

Прѣнїи кѣ єш мѣткенници и покорнѣйшии рабъ,

Мелхиседек, ѿ Пелопонису, Ігумен велїкія ѿбѣтли дѣлгополскія храмы вѣславнаго ѿспенія прѣтыа бїа, ктѹторства прескѣтлости вѣшем, и сї вѣсію ѿхѣ братию.

Предословіе ѿбосіе, ѿ вѣсескѣтлыи и блгочтикѣйшии Началниче сїложенно выет и сїписанно мнюю меншим вѣ рѣбѣ прескѣтлости кашем, ѡрестом Нѣстор-лом, ктѹрым логодетом, вѣ селѣ ѿчѣтка нашегѡ фіеркѣ.

„Preuvintare, arătând cuprinsul și închinând carteia Domnitorului întemeietor al mănăstirei.

„Prea luminatulu, prea puterniculu și prea cuviosulu gospodar, Domnului Domnului Princip Io. Matei Basarab, cu bine-cuvintarea lui Dumnezeu stăpân și Voevod al întregei țări Ungrovlahie Transalpine, etc., prea milostivului nostru Domn, stăpânitor și bine-făcător;

„Graťie, pace, sănătate, lungă și fericită viață, și norocosă petrecere în prea înalta și prea puternica domnie, și mantuire prea dulce;

„Prea supușii luminătiei vostre, deapurarea rugătorii rob, mai jos scriși, doresc, uréză și din inimă se rögă.

„S'a spus de înțeleptul mară, prea luminate Principe, că bine-facerea lăudată cresce. De aceea și noi, martori fiind atator bine-faceri felurite, și vrednice de laudă ale luminătiei vostre, iubirea nesăturată a acestora (bine-faceri), ca piatra magnet pe fier, aşa pe noi aducerea lor ne atrage spre lauda lor; sau ărăș multele și bogătele bine-faceri, de care ne-am îndulcit noi și vestitul lăcaș pus sub îngrijirea (ctitoria) prea luminătiei vostre, întocmai ca strașnicul răspuns al stăpânului cătră nemulțamitorul rob, a deșteptat neputința noastră spre mulțamire. Si vădenu-ne, în imprejurările noastre prea restrinse, neîndestulirea (insuficiența) noastră, și

stând multă vreme în nedumerire, cum ne ar fi cu putință să îndepărțăm dela noi ponosul (rușinea) nemulțămitorilor slugă și să ne învrednicim de grația celor mulțămitori (recunoscători), — din însuflarea dumnezească și prin mijlocirea prea călduroșei apărătore a noastră, prea curatei fecioare Născătoare de Dumnezeu, ne-a fost dat un sfat bun, prin care am fost convinși, că nu altfel, nici prin alt

118.—Adormirea Născătoarei, din Antologhion, 1643.

chip, ci numai prin tipografie ne va fi cu putință să împlinim cele de datoria noastră. Pe care (tipografie) cu ajutorul lui Dumnezeu și cu conducerea aceleiași apărătore fericite a noastre (Născătoarea de Dumnezeu) și cu cheltuiala adunată de noi dela lăcașul darnic al prea luminătiei vostre, aducând'o (tipografia) în mănăstirea noastră cea de Dumnezeu păzită, mai întâi de tóte, din porunca prea luminătiei vostre, am dat o carte prea trebuințiosă pentru slujba bisericăescă, Mineiul ales, adeca Antologhion sau Čvetoslov numită, spre mareea noastră recunoșință și resplată

prea luminătiei vóstre Domnuluň nostru și stăpănuň prea milostiv, cu cea maľ adâncă închinăciune și plecăciune, cu tótă osirdia, o aducem, presentăm și închinăm, ca niște robî datornicî, ne-făcênd nimic alt-ceva prin acésta (este vădit), decât contribuind ¹⁾ la crescerea bine-facerilor prea luminătiei vóstre și înmulțind obicinuitatele și obștescile bine-facerî osebite. Căci, care din Domniň de maľ înainte aľ tării (afară de cel din al cărui neam și famiiie prea vestită, prea luminăția vóstră prea nobilă prin urmași se trage, adecă prea bunul Basaraba Neagoe de odinioară), s'a arătat aşa de spre binefăcător al tării, ca prea buna domnie a vóstră, care a revărsat aci atat de mari binefaceri, cum într'adevăr nu s'aň potenit niči odată maľ înainte? Acésta este una din cele dintai (trebuințe) pentru înmulțirea laudei luň Dumnedeu, prin zidirea a o mulțime de biserici dumneșeesci. manăstiresci și mirenesci. Deasemenea prin tipografie și prin móra făcătore de harti, apoň prin felurite metale, aramă și fer, și prin alte prea frumose lucruri, de unde pe atatea și atat de mari comori de binefacere pentru țară aduse prin binefacerea vrednică de laudă a prea luminătiei vóstre, prin laude netrecătore și niči odată peritore (ce nu se sting), și cari se întind maľ departe decât veacul (viața), întru adevăr și după datorie (cum suntem datorii) ale lauda am socotit, adecă prin cărti scóse din tipar din manăstirea nóstră de sub protecția (ctitoratul) vostru. Primesce-o dar pe acésta, primesce-o acum cu bunătate, o stăpâne al nostru puternic și ctitor al nostru tot deauna prea dănic, dela noi prea nedestoinicii robî rugători ař luminătiei vóstre.

„Primind acéastă (carte) cu grație, aibî bunătate și milă și cu celelalte cărti care după acésta, cu buna-vointă luň Dumnedeu. și cu ajutorul prea puternicei apărătore a nóstre, se vor scôte, crescând (astfel), chiar și prin noi nedestoinicii, binefacerile lăudate de toți și în totdeauna. Si ajută-ne pe noi, robî tăi, în neajunsurile nóstre, din móra ta făcătore de harti, pentru lauda peste tot strălucitore a numelui vostru blagoslovit și pentru căstigul fericirilor ceresci celor de veci, cu care, după o viață fericită și îndelungată (ca aniș lui Nestor) pe pămînt, luminăția vóstră împreună cu soția sa prea luminată, stăpâna nóstră prea milosă și binefăcătore, și cu tot neamul său, a-tot-puternicul și de ómeni iubitorul Dumnedeu să binevoiască a te împodobi, împreună cu împărații și prinții toți cei ce au slujit luň de veci; cat maľ cu silintă și cat maľ cu osârdie și cat maľ cu râvnă datorii fiind să ne rugăm fără încetare, plecați (cu plecăciune) ne încredințăm bună-vointea Domnesci a luminătiei vóstre, noi pe noi însine împreună cu cele maľ nedestoinice servicii și cu rugăciunile nóstre neintrerupte.

„Ař luminătiei vóstre, Domnuluň și stăpănuň și bine-făcătoruluň nostru prea milostiv și pururea îndurătoruluň ctitor deapurarea rugători cătră Dumnedeu și prea supuși robî

„Melchisedec din Pelopones, egumen al marei manăstiri din Câmpulung, cu hramul prea slăvitei adormirii a prea sfintei Născătore de Dumnedeu, ctitor fiind prea luminăția vóstră, și cu toți frații întru Christos.

„Acéastă precuvintare, o prea luminate și prea cuvióse stăpâne, a fost întocmită și scrisă de mine maľ micul între robî prea luminătiei tale, Orest Năsturel, al doilea logofăt, în satul meu părintesc Fierăști.“

¹⁾ Orig. ascuțind.

Pe f. 3 v. se află „Prea cinstita stemă a sfintei și marei mănăstirii Câmpulung, Adormirea prea sf. Născătoarei de Dumnezeu pururea fecioarei Maria”, Prischtine zinămină etyka î înă-

lăția ūbítelui dălgopolskîi, Oțepînă preestul bîza prînă dării mîră (No. 118, pag. 131). Sub acăstă gra-

vură sunt niște versuri slavonesci, iar pe pagina următoare se află prefața aceasta, care, în

unele exemplare, este pusă la sfîrșit.

Предословие къ читателемъ, творение Сврѣста Нѣстърѣла, вѣраго логодѣта.

Преѹсїенныи. вѣолюбикыи, сїенныи. Приодбныи. и вѣсѣмъ поксіодѣ Пра-
кослакныи христіанни, стыжадолическии и айлкъ вѣсточныи цркви дховныи же
и мѣрскии.

Свѣрѣнныи Іеромонах Мелхиседекъ, пелопонѣскіи Ігumen великаи ѿбѣтѣ
дăлгопольскіи мѣра здрѣка, и спѣеніа.

Каждш іакоже пріятъ дарованіе, междъ сокою симъ сложище, іакѡ добреи
строитеle различныи блѣодати бѣя: Бжѣтвныи Пѣтръ айль глетъ. Тѣже и ѿзъ
мии, волю Бжїю, блграуженіемъ Пресвѣтлагу Началника и Боеоды землѧсих
Дакийскихъ, Іоаннъ Матѳеи Басарабы, Гна и вѣки моегѡ вѣсѣдрагу, пріемъ блго-
датъ и сложеніе въ дому бжїемъ, въ стой Лакре дăлгопольской, (ище и недостойнъ,
аки непотрѣбенъ сый рабъ), вѣслка ео (прѣкѣ глющ) прѣда наша иакѡ рѹбъ по-
враженъ пред Бгомъ. промыслъ и тѣланіе иамам въ цркви Га ба еса нашего Ге

**Каждш іакоже пріятъ дарованіе, междъ сокою симъ сложище, іакѡ добреи
строитеle различныи блѣодати бѣя: Бжѣтвныи Пѣтръ айль глетъ. Тѣже и ѿзъ
мии, волю Бжїю, блграуженіемъ Пресвѣтлагу Началника и Боеоды землѧсих
Дакийскихъ, Іоаннъ Матѳеи Басарабы, Гна и вѣки моегѡ вѣсѣдрагу, пріемъ блго-
датъ и сложеніе въ дому бжїемъ, въ стой Лакре дăлгопольской, (ище и недостойнъ,
аки непотрѣбенъ сый рабъ), вѣслка ео (прѣкѣ глющ) прѣда наша иакѡ рѹбъ по-
враженъ пред Бгомъ. промыслъ и тѣланіе**

119. — Din a doua prefață din *Antologhion slavonesc*, 1643.

Ха, и вѣсѣмъ ближныи къ спѣеніе сложити. междъ инѣмъ илгими желаними, кнї-
гами и спрѣклѣнными, цркокъ Ѿкъ испажнѣти, ѿ сїнїканномъ мню тупогрѣфю.
кидѣкже ѡбо книгъ сю спѣю, мню извѣрниню, иѣлъ иаждниню быти, іакѡ вѣ-
нарочитшиа и изѣрнинѣйшиа дни Бжѣтвныхъ прѣдникѡвъ владчихъ, вѣгородич-
ныхъ, Іглакихъ, Предитечѣыхъ, стыхъ прѣднѣмыхъ, и єбцихъ непрѣднѣмыхъ,
вѣсегѡ крѣга лѣтнагу схѣтаклена єсть, и іако затакѡвыхъ книгъ складостже или-
шение, многимъ, малаже и неквѣмъ, таکѡ тоземцемъ, іакоже и ино земцемъ,
насъ иѣлъ прослѣшимъ, сїце сю прѣкое кадѣло тупогрѣфи потиахъ вложити.
юже помошю бжїю. и поспѣшествомъ схѣпотрѣднїшиахъ мнѣ схѣркшихъ. и ѿсѣмъ
келие Бгъ вѣсъ вѣсламъ блгодареніе. ихкаклав прѣтѣй и преславнѣй вѣромѣри,

тишлѣй шої нашੇй застѣпници. Пріїмѣте ѿбо любобвнѡ сю ст҃вю книгъ, многимъ т҃рѣдомъ ѵзъдѣжнѣ ѵзъ данинѹ, ѵзъ блѣгодарни вѣкалѣ, ѵзъ блѣскѣ, вѣдѣціе іакѡ наслѣ звѣни вѣсте, да блѣскѣніе наслѣднїе. Проче же вѣдѣціе ѵзъвѣрнюще налъ, іако многому цѣною книгъ сю ѵзъ ѿбразищамъ, безъ преко[с]лобви блѣгоколѣ, нетѣнѣ, и вѣ достойною цѣною[ю] сю ст҃я жати сеѣкъ книгъ, вѣрвюще ѵзъвѣрнюще іако фѣреселлѣцес, лѣкъ тѣнѣ прѣшъ вѣтѣдѣюще. занѣ многий т҃рѣдъ ѵзъ многозѣнныи, кромѣ т҃рѣда готоѣкъ прѣемлете. Молитежесм Г҃дѣ Бѣгъ схѣами, да ѵзъинъя книги сподобимсѧ цѣккамъ прѣподѣти, іаже ѿице бѣ вѣсѣхѣщетъ ѵзъ жиби вѣдемъ, вѣскорѣ по сей хощемъ начати. наставлѣніемъ прѣтыа вѣда, ѵзъ мѣтвами сѣыхъ. Тѣже цѣлью вѣсть съ вѣствнымъ дѣломъ петром, глаголѣ: Рѣстите вѣ блѣгодати ѵзъразмѣ, га нашеѡ ѵзъсѧ Ісѧ. Томъ слѣка ѵзъинъ, ѵзъ дѣнѣ вѣка, амѣнь. ~ ~

Смѣрѣнныи Іеромонахъ, тойже ѵже ѵзъшѣ реченныи,
съ вѣсѣю іаже ѵзъ хѣтѣ вѣратию.

„Precuvintare călăra cetitoră, făcută de Orest Năsturel, al doilea logofăt.

„Prea osfințitilor, de Dumnezeu iubitiilor, sfintitilor, prea cuviosilor și tuturor pravoslavnicilor creștinii de pretutindeni ai sfintei biserici apostolice și catolice de răsărit, duhovnicii și mireni.

„Smeritul ieromonah Melchisedec din Pelopones, egumenul marei lavre din Campulung, pace, sănătate și mantuire.

120.

„Fie-care, după cum a primit darul, aşa slujesce prin el semenilor, ca un bun îngrijitor (administrator), prin felurite bine-faceri dumnezeesci, aşa dice dumnezeescul apostol Petru. Deacea și e u maș micul, cu voia lui Dumnezeu și cu drépta judecată a prea luminatului stăpân și voevod al acestor țări dacice, Io Mateiu Basarab, Domnul și stăpânul meu prea milostiv, primind bine-cuvintarea și slujba în casa lui Dumnezeu, în sfânta lavră din Campulung (deși nedestoinic fiind ca un rob netrebuincios), — căci totă

dreptatea noastră (după vorba proroculu) e ca o sdrînță aruncată înaintea lui Dumnezeu, — pronie și îngrijire am, în biserică Domnului Dumnezeulu și măntuitorulu nostru Is. Chr., tuturor celor de aprópe spre măntuire a le sluij, și între alte feericite dorințe, (doresc) a umplé biserică lui Christos cu cărti îndreptate (corectate), din tipografia înființată (procurată) de mine. Vădend dar că acăstă sfântă carte, Mineiul ales, este fórte trebuinciosă, ca una ce este compusă pe întreg cursul anilor, (cuprindând) qilele cele maș alese și însemnate ale praznicelor dumnezeesci, domnesci, ale Născătorului de Dumnezeu, ale ingerilor, ale premergătorulu, ale sfintilor ce se serbeză, și cele comune ce nu se serbeză; și din pricina puținătății și lipsei ăstor fel de cărti, mulți, ba chiar maș toti, atât din țară cat și din alte țări, ru-

gându-ne fărte, de aceea m'am silit ca mai întâi de tot să pun în lucrul tipografiei acăstă (carte), pe care cu ajutorul lui Dumnezeu și cu silința celor ce mi-ați ajutat am isprăvit-o. Pentru acăsta dăm cu totii mare mulțumire lui Dumnezeu și laude prea curate și prea slăvitei Maicii a Domnului, caldei noastre protectoare. Primită dar cu dragoste acăstă sfintă carte, scrisă cu multă ostenelă și meșteșug, și fiți recunoscători și blagosloviți, sciind că pentru acăsta ati fost chemați, ca să moșteniți bine-cuvintare. Mai departe să știți și să ne credeți, că cu multă cheltuială am făcut acăstă carte, fără impotrivire să blagosloviți, nu fără cheltuială (în dar) ci cu preț destoinic să vă cumpărați acăstă carte, și înveselindu-vă să vă pară că ati căpătat-o în dar, căci voi primiți de-a-gata multă muncă și scumpă, fără nicăi o ostenelă. Rugați-vă dar Domnului Dumnezeu împreună cu noi, ca să ne învrednicim a da bisericilor și alte cărți, pe care, de vrea Dumnezeu și de vom trăi, în cursul după acăsta vrem să le începem, cu îndemnul prea sfintei Născătoare de Dumnezeu și cu rugăciunile sfintilor. Si astfel vă sărut pe voi, împreună cu dumnețeescul apostol Petru dicând: Cresceti în bine-facerea și înțelepciunea Domnului nostru și mantuitorului Is. Chr., căruia se cuvine slava și acum și în veciul vecilor, amin.

„Smeritul ieromonah, același ca cel mai sus șis
și cu toti ceil intru Christos frați.“

La sfîrșitul cărții, după paschalie, pe l. 494, se află următorul epilog:

Зерѣдныи ѣщамъ, и нѣзчтенныи мъ. Иждивеніемъ, прѣдѣнѣйшаго ѿцѣ, кѹр телхиседѣка Іеромонаха, прѣваго Г҃мениа ѿбщежитѣлныя лѣбрѣ, монастырь, иже-
къ дѣлгом пôли, храм ѿспѣнїе Прѣтъя влдчца нашеа вѣ. и въсегда дѣбы б҃рїй.

Начатъ дрѣковати, бжѣтвнаа книга сѧ, глѣмаа индологион, сирѣчъ, миней
избраний, лѣта ѿ създанїа мѣра, зѣна. а ѿ рож ҳѣа дахмк. мѣца дѣк ғи. на стыхъ
келїкых и патозарных лѣник, а съвржинсѧ лѣта ѿ създанїа мѣра зѣрмк, ҳѣа же
рождество дахмлг. мѣца оѣ, дї. на днѣ, стѣрѣлла филиппа, едіної ѿ ѕ діакой.

Тѣже ѿ елгороднѣи читателю, дѣце что по познанію ѿвѣшиеніе книзѣ
сѧ, съ кротостю нѣправлѧй, и насть традишиенію сподоблѧй, ико да
и тѣ толиожде сподобишисѧ ѿ вѣ се дражайтела ба. емѹже слава и дражака, въ
безконечном вѣки, амѣнь. ~

Стѣфланъ Іеромонах, тупографъ. срѣ.
Іванъ, кѣнотовицъ, дрѣкаръ. рѣ.

„Cu marea silință și cu nenumărată cheltuială a prea cuviosuluř părinte Kir Melchisedec ieromonahul, întărilul egumen al lavrei cenobitice mănăstirei din Cam-pulung, cu hramul adormirei prea sfintei Născătoarei noastre de Dumnezeu și dea-pururea fecioarei Maria,

„Inceputu-său a se tipări acăstă dumnețeescă carte numită Antologhion, adecaă Mineiū ales, în anul dela facerea lumii 7151, iar dela naescerea lui Christos 1642

una luि Decembrie 13, în ziua marilor și cu cinci raze mucenici, și s'aü sfârșit în anul dela facerea lumeи 7152, iar dela nascerea Iuи Chistos 1643, luna Octombrie 11, în ziua sfintului apostol Filip, unul din cei șapte diaconi.

„Iar tu, nobile cetitor, de vei găsi ceva lunecat în acéstă carte, cu blîndețe îndrepteză, și pe noи cei ce ne-am ostenit, de iertare învrednicescne, ca și tu să te învrednicesci de iertare făcând asemenea greseli, dela a-tot-puternicul Dumnezeu, căruia i se cuvine slava și mărireaz în nesfîrșitele veacuri, amin.

„Ștefan ieromonach, tipograf, Sîrb.
„Ioan Cunotovică, tipograf, Rus.“

Bucurescă, Muzeul de Antichităти. — Petersburg, Biblioteca publică. — Moscova, Bibl. publică și Muzeul Rumânăиov.
Karataev, Описание, No. 555, p. 501.

121. — Taiarea capului S-tilui Ioan, din Cartea de înrăfătură, Iaи, 1643.

124.

45. Carte de învățatură, Iași, 1643.

КÁРТЕ РОМъНѢСКѢ
дѣ ІВЦѢТЪРЪ дъмънечел
 престе аи ши ла празниче .Іпърхтѣ-
 ци. ши ла скънци Марин.
Къ зъса ши къ тъатъ келточіала
лъй Еасайліс Бонбодул
 ши демнѣль цѣръ Мол. дн.ѣ мълате
 скриптѣри тълмчнитъ. дн.ѣ лимба
 словенскъ пре лимба Роменискъ.
дѣ Бярламъ митрополитъль
 дѣ цара Молдован
Л Тупарюль Домнескъ. Л Мянжстѣрѣ
 атреи Стѣли .ѣ йши. дела хѣ ахлг

In-folio, de 8 foî nenumerotate la început, 384+116 numerotate și 3 foî la sfîrșit.

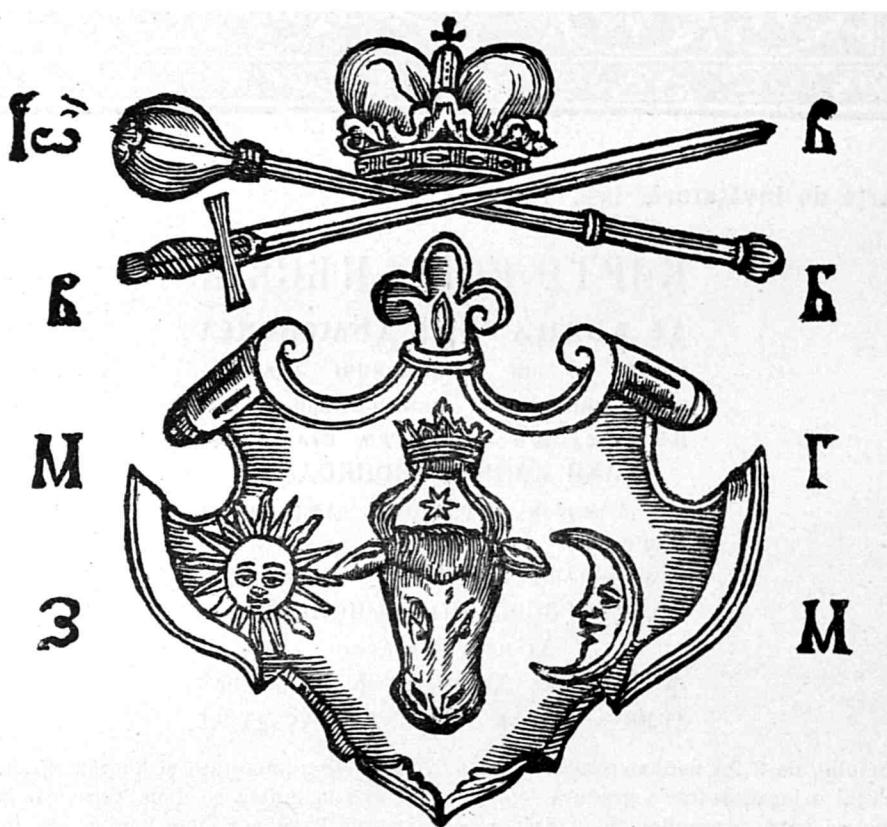
Titlul e incadrat într-o gravură reprezentând, sus la mijloc pe Isus Christos, în patru colțuri pe cel patru Evangheliștî, în drépta pe Apostolul Pavel și pe S-ta Paraschiva, în stânga pe Apostolul Petru și pe Sf. Ioan-cel-nou, iar jos pe S-til Trei-Ierarchi Vasilie cel Mare, Grigorie Bogoslovul și Ioan Gură-de-aur; acăstă gravură părță data de 1642. Într-unel exemplare titlul are altă dispoziție a rîndurilor și altă incadrare: titlul e între doi stâlpî, deasupra căror se văd Sf. Gheorghe într'o parte și Sf. Ioan-cel-nou într'alta; iar sus la mijloc S-til Trei-Ierarchi Vasilie, Grigorie și Ioan, la un loc. (Vedî facsimile aci alăturate).

Tiparul e în două culori, cu două feluri de caractere. În partea 1-a (f. 1—218) se întrebunțeză numai caracterele mari; în a 2-a de amândouă felurile, iar în partea a 3-a, numai cele mici. Pagina are 19, repective 28 rînduri. Capitulele sunt numerotate cu cifre cirilice tipărite cu roșu, în afară de text, într'un fel de cartușuri.

Elementul decorativ este foarte bogat. Unele frontispici formăză adesea ilustrații, cu subiecte religioase. Cele mai multe au semnătura gravorului *Nita*. La gravura care reprezintă pe Sf. Ioan cel nou dela Suceava (no. 129) semnătura se vede pe poarta cetății, în planul din fund. La portretul Sfintei Dimitrie se află semnătura *I. A.*, iar la scena care însăși reprezintă intrarea lui Isus în Ierusalim (no. 127), pe lângă semnătura *Nita A.*, se află și anul 1641. Pe ultima pagină a textului este o gravură mare, semnată iarăși *Nita*, reprezentând pe *S-ta Paraschiva* (no. 128): portretul sfintei cu coroană, pe un tron, înconjurată de reprezentarea a câtorva scene din viața ei, cu următoarele inscripții slavone: Нірим ѿдєжды ском разда (Sărăcilor împărți hainele sale), Ео пустыне вселила (În pustie se așeză), Інгер исход ии воктирает (Ingerul îi vestește eșirea), Поклоненіе Цвяль в Цынградѣ (Inchinarea la biserică în Tigrigrad)....¹⁾ Свярктии мояш (Aflarea moaștelor), И Пренесение ѿ спиват во Тирновъ Иванъ Исановъ (Întăierea strămutare din Epivat la Tirnova prin Ioan Asan), В пренесение селим солтаномъ царемъ тѣскими (A doua strămutare prin sultanul Selim, țarul Turcilor), Третие пренесение изъ Цынграда во асы Иу Касилемъ Боею (A treia strămutare din Tigrigrad la Iași prin Io Vasile Voievod).

Pe verso titlulu se află:

STIHLURI ÎN STEMA DOMNIEI MOLDOVEI :

125.

Deși veți cănd va sămnă groznică,
să nu te miri cănd să arată puternică.
Ca puterniculă puteriu-lă închipuiaște,
și slăvitulă podoaba-lă schizmește.

¹⁾ Nedescifrabil („Punerea unui mort străin în mormîntul Sfintel“? — Vedî: Melchisedec, op. cit. pag. 18).

Cap de buară și la domnii Moldovenesti,
 ca puteria aceii hieri să o socotești,
 De unde mari domni spre laudă și au făcut cale,
 de-acolo și Vasilie vod. au ceput lucrurile sale.
 Cu învățături ce în țara sa temeluiaste,
 nemuritoru nume pre lume și zideste.

Pe pagina următoare se află:

„CUVÂNTU ÎNPREUNA

„CĂTRĂ TOATĂ SEMENȚIA ROMENESCĂ.

„Pré luminatū întru pravoslavie, și credinciosū întru părintele nenăscutū, și întru fiul dela părintele născutū mainte de toti vécii, și întru duhul svântu dela părintele purcedătoriu, și pre fiul odihnitoriu, svânta troită unul adevăratū Dumneḍău ziditoru și făcătoru tuturor văduțelor și nevăduțelor

„Io VASILIE VOEVOD cu darul lui Dumneḍău țăitoru și biruitoriu și domnū a toată țara Moldovei, dar și milă și pace și spăsenie a toată semenția romenescă pretutinderē ce să aflu pravoslavnici într'acâsta liinmbă cu toată inima cérem dela domnul Dumneḍău și izbăvitorul nostru Is. Hs.

„Dintru cat s'a induratū Dumneḍău dintru mila sa de ne-au dăruitū dăruim și noi acestu daru limbii românești, carte pre limba românescă, întăru de laudă luř Dumneḍău, după acé de învățătură și de folos sufletelor pravoslavnici. Să iaste și de puținu prețu, iară voi să o priimiți nu ca unu lucru pementescu ce ca unu odor crescă, și priinsă cetindu pre noi pomeniți și întru ruga voastră pre noi nu uitareți și hiți sănătoși.“

Pe verso al aceleiași foī și pe fōia următoare se află precuvîntarea:

„SMERITULU ARHIEPISCOPU VARLAAM și MITROPOLITUL DE ȚARA MOLDOVEI,
 „CUVÂNTU CĂTRĂ CETITORIU.

„De mare jéle și de mare minune lucru iaste, o ūbite cetitoru, căndu toate faptele cerulu și a pământului înblă și mărgu toate caréști la sorocul și la margini sa, la caré înțelepcuné că vécinică le-au făcut, și nice puțin nu smentescu nice greșescu sămnul său. Numai săngură amărătul omu, ce-i făcut pre obrazul și pre chipul tvorețului (făcătorulu) său, cu mente și cu grau dela dănsul cinstișt domn și biruitoriu pământului și mărei, paserilor și dobitoacelor, peștilor și tuturor fierilor, cumu grăiaște și prorocul că cu puținelu ilu micșură pri însu mai micu de cătu îngerii, adecă pre omu, numai căci-i cu trup, iară cu sufletul iaste fără de moarte ca și îngerii; la care margine și la care sorocu iaste făcutu de Dumneḍău să margă în locu cérehì (ce·are fi) să grijască și să nevoiască nice léc să nu smentescă nice să să scape de acela sămnă; iară elu departe rămâne și ticăiște să scapă, că și din fire de va socotă omul și din scriptură nu va afla altu săvârșită chemărei sale sau altă margine, fără numai viața acé vestita și cu nărocu și blagoslovita, cară săvai că o și dorescă și o pohtescă toți oamenii. Iară în care lucru stă și să ține acéla viață, unii cu totul nu-știi nice voru să știe; alții are putia să și știe, iară ei de bună voia loru căotându nu văd și auqindu nu înțelegă antreii (sic), săvai că și știi și vădă

126. — Din *Carte de învățătură*, 1643.

și cu dragă o pohtescă; iară lucrurile cele de trébă ce ducă la acela vîňătă înu voră să le facă. Pentr'acé dîntru întăiu, cî-au fost bărbăți purtatori de duhulă svântă, unii după alți și până acmu, toți au ustenită scriindă și tălcuindă sventele scripturi de-au învățat și au arătată omului în toate chipurile calia caré duce acolo, cumă ca să nu gresască hieș-te-cine marginé și săvrășitulă acela, spre carele-i făcută. Cătr'acé și altă usteniință s-au adaos aceloră bărbăți purtatori de duhulă svântă, căci că mărgândă de susă în gios și împuținăndu-se dîn oameni înțelesul sventeloră scripturi, le-au căotată a pogoră și svânta scriptură tot mai pre înțelesul oameniloră până au începută a scoate așeși cinești pre limba sa, pentru ca să înțelégă hie-cine să să învețe și să mărturisască minunate lucrurile lui Dumneazău. Cu multă mai vrătos limba noastră românescă, ce n'are carte pre limba sa, cu nevoie iaste a înțelégă cartă altii limbi, și și pentru lipsa dascalilor să învățăturei; cătu au fostă învățândă mai de multă vréme, acmu nice atăta nime nu învăță. Pentr'acé de nevoie mi-au fostă, ca unu datornică ce sintă lui dumneazău cu talantulă ce mi-au dată să-mi pocă plăti datorila macară de cătu, până nu mă duc în casa cé de lută a moșiloră miei. Adunat-amă dîn toți tălcovnicii sventei evanghelii dascali beserică noastre; și décamă scris, arătat-amă măriei sale pravoslavicului Domnū Io Vasilie Voievodul cu mila lui dumneazău Domnulă tărăi Moldovei. Măria sa, ca unu domnu creștin și blagocestiv și lubită de beserică, grijindă ca un stăpanu bună de folosul oiloră lui Hs., nu numai pentru cele trupești ce și pentru cele sufletești, de unde săngură Dumneazău cu măna sa cé puternică au arătată măriei sale spre acesta lucru îndereptatoră, prósventitulă parinte Petru Moghila fecioră de domnu de Moldova, Arhiepiscopă și Mitropolită Kievului Halicăului și a toată Rosiă, carele pre poftă măriei sale au trimisă tiparulă cu toate meșterșugurile căte trebuescă; spre care lucru măria sa domnulă ce scrie mai susă Io Vasilie Voievodul cu darulă lui Dumneazău domnulă tărăi Moldovei, cheltuiala nesocotită spre totă lucrul tipăriei au dată. Si așe cu darulă lui Dumneazău după începută amă văđută și săvrășitulă.“

127. Intrarea lui Isus în Ierusalim, din *Carte de învățatură*, 1643.

La sfîrșitul părții a doua a cărții, adică la f. 384 r. să citesc următoarele:

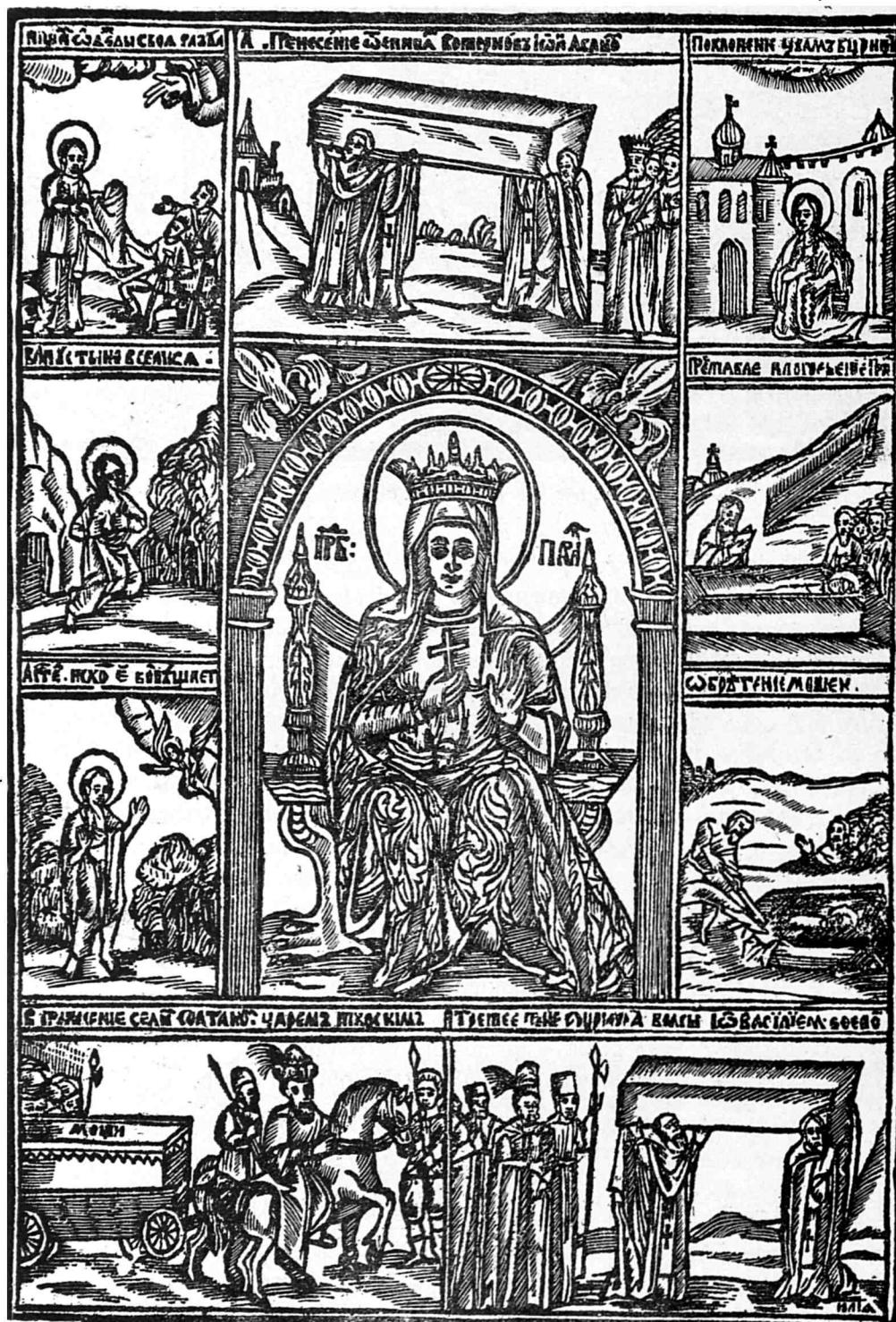
Laudă ţie Doamne cu îngerii dau,
cându svârșitul acesta Dumeneilor amu.
Trei partii ce săntu intr'aciastă carte,
un Dumnează în trei fete svânta troița poartă.
Dumeneile cu a triodului Sărbători
lunile cu a praznicelor invățături.
Priiměște Doamne ca dela un păcatosu
să slujesc ţie în ciastă lume pân'voiu hi sănătos.
Să hie depurură cinstit și lăudatū numele tău,
iară eu dela inimă te mărturisesc cu condeul meu.

Iar la sfîrșitul părței a treia, f. 116 r.:

Valuri multe rădică furtuna pre mare,
mai vrătos gândul omului întru lucru ce are.
Nu atăta grijă și frica începutului,
căt grijă și primejdé svârșitului.
Hie ce începutu de folosu nevointă-lu arata,
iară svârșitul a totu lucrul ia plată.
Lăudată să hie a lui Dumnează putere,
caré după începutu au dat și svârșire.

Pe fila 1 v. din foile dela sfîrșit se astă următorul epilog :

Изволением юла, исконищемъ Сна, исконищемъ сего дхл. Поклоненіемъ Благочтійного Гидара нашего. Ихъ ЕІСІЛІА Еоекоды. Бжю Млестю Гидару Землѣ Молдавской. Напечатана быст ся Книга глемма Еуѓле оғчитею въскоби Гидарескю Типографіи. къ Еро сїаємъ Настолицъ ское Градѣ Істѣхъ. въскоби Гидарескомъ Монастырѣ триехъ Святелен. въ Лѣт; ѿ созданія Мира. а ѿ въп-
лещенія Гдѣ Бѣ исконища нашего Ісъ Хл. Ахмѣг.

128. Sf. Paraschiva din *Carte de învățătură*, 1643.

120. — Sf. Ioan-cel-nou dela Sucova din *Carte de învățătura*, 1643.

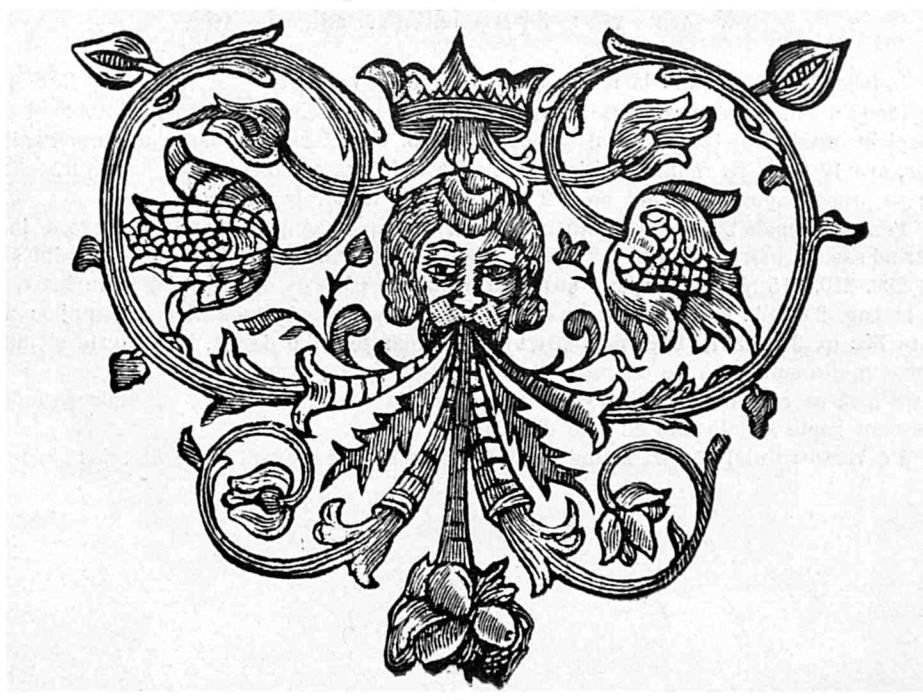
„Cu învoiearea tatăluș și cu ajutorul fiuluș și cu împlinirea sfintului duh, din porunca piosuluș nostru domn Io Vasilie Voievod, din mila luș Dumnezeuș domnul țării Moldovei, s'a tipărit acăstă carte numită Evanghelie cu învățătură în tipografia sa domnescă în cetatea sa de scaun de Dumnezeuș măntuită Iași, în mănuștirea sa domnescă a Trei-Ierarhilor, în anul de la facerea lumei 7151, iar dela întruparea Domnului Dumnezeuș și măntuitoruluș nostru Isus Christos 1643.“

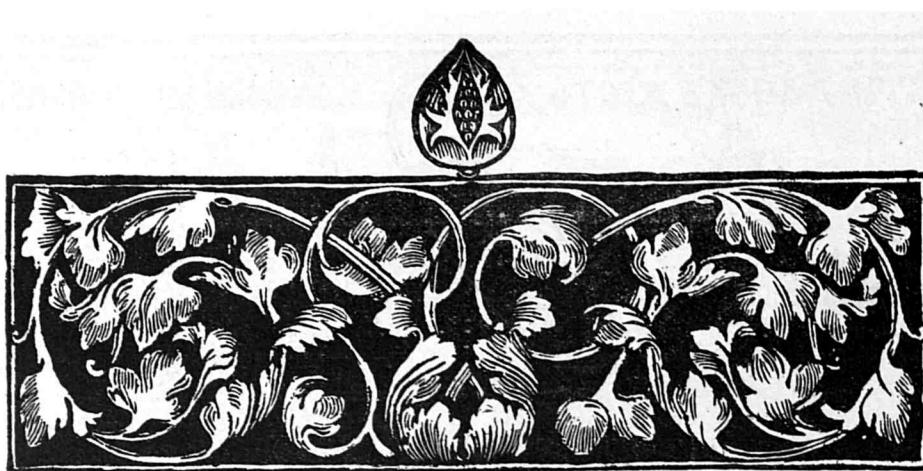
Urmează cuprinsul cărței:

„Căpetele ce săntu intr'aclastă carte“.

Bucurescă, Biblioteca Academiei Române.—Petersburg, Bibl. Academiei de științe.
Cipariu, *Analecte*, 204.

Cipariu, *Principia*, 106.—Melchisedec, *Chronica Hușilor*, Bucurescă 1869, Apendice, p. 61.—Karatzaev, *Описание*, 504. — Dinulescu, *Viața și activitatea mitr. Varlaam*, Cernăuți 1886, p. 72.—Melchisedec, *Viața și minunile cuvioasei maicii noastre Paraschevei cel nouă și Istoricul sfinelor ei moaște*, Bucurescă 1889.—Sbiera, *Mișcările culturale*, 63.

131.

1644.

46. Evanghelia învățătoare, tipărită la Mănăstirea Dél.

ЕУЛІЕ АВАЦХТОАРЕ,
 дъмнечелвр престе тот ѿнвл ши ла праэннче
 домнёви, ши ла сфици мари алеши.
 К8 по рънка ши к8 келтвяла, Прѣ
 лъминатвла крефин мате Насардва
 воевод домн ши вирвйтю атода
 тж цара ръмънѣскж.
 Ши к8 некойнца сфицитвяни куръ Тенфил
 митрополитъ, атбатж цара ръмънѣскж.
 Типхрйтвсѧ 8 кроп дъмнезеѧска
 лавбра че се кіамж монастырѣ дѣл
 каре масте храмъл сѣнтула николае.
 Евлѣтъ. зѣнг.
 В рож хѣо; дѣмд. Мѣцъ, сен, є, дѣн.

In-folio de 4 f. nenum. la început, 788 pagina și ure-o 109 foî numerot. Numerotația paginelor și a foilor are numerose greșeli. Titlul e încadrat într'un chenar simplu și are un frontispiciu ornat (No. 131). Tiparul e roșu și negru, caracterele de două mărimi. Pagina, în chenar, are 19 resp. 28 rinduri. Inițiale și frontispicii ornate. Câilele au ca signatură alfabetul cirilic pe prima pagină, repetată pe f. 2 și 3 însoțite de cifrele cirilice.

Pentru primele 385 pagine s'aștăta utilizat câilele din Cazania tipărită la Govora în 1642, retipărinde-se, în afară de titlu, prefață și tabla de materii, numai jumătate din căla signată III (p. 209, 210, 215 și 216), precum și câilele următoare până la cea signată IO inclusiv, adecă până la pag. 261. S'a mai păstrat din Cazania dela Govora și jumătatea din mijloc a călei signate Жк (p. 388—391). Dela pag. 404 înainte, chiar textul e diferit, iar titlurile și inițialele cele mai multe sunt tipărite cu roșu. Paginile retipărite prezintă oarecară greșeli de tipar. Se pare însă că retipările n'aștăta fost mai fericite, de oarecare, în câteva exemplare, foile retipărite sunt rupte și înlocuite cu cele dintâi.

Pe verso titlului să află stema țării din pravila dela Govora și următoarele:

STIURJ IN STEMA DOMNIEI ȚĂRĂI RUMĂNEȘTI NEM CASEI BÂSÂRÂBESCĂ.

Căstă țără corbu-și poartă întru pecetăia ei,
 fericită acum se-au dat adaos pecetii
 Scută la pieptul corbului cu un semn ca acela,
 om den jețiu șezându-ș toăig laudă acela,
 Mare nem bâsârâbesc cu aciastă semnază,
 că maré acelor ispravî a tot să-i învază.

Pe cele 3 foii următoare se află tabla cuprinsului, precedată de următoarea prefată:

„Cu voia părintelui, și cu demnaré fiului, și cu săvârșitul duhului sfântu, pré luminat întru dereptă slavitoru, și credincios întru părintele nenascutu, și întru fiul dela părintele născutu, năinte de toți veci, și întru duhul sfântu dela părintele purcezatoru, sfânta troița, unul adeverit Dumnezeu ziditor și făcator tuturoră văzutelor și nevăzutelor,

„CREȘTINUL MATEIŪ BASARAB VOEVODU,

„Cu mila și cu darul lui Dumnezeu biruitoru a toată țara rumunescă,
 „Înpreună cu blagoslovenie și cu nevoiță pré sfîntitulu, Mitropolit Kyrū Theofil, și iubitori de Hs. Episcop Kyr Ignatie Răvnitski, și Stefan Episcopu Bozovski, Cu tot svatul cinstiți boărari mare și mică, dela Dumnezeu și izbavitorul nostru Is. Hs. care ni¹⁾ se îndurat dentru mila lui de ne-au dăruit dar ca acesta, carte pre limba rumunescă, și pre dinsa cetiță, pre noi pomeniți întru ruga voastră, nu ne uitați purură și întru veci de veci aminu.

„Cădă-se-ară, cum zice marele Zlatoustu în predosloviele tălcovanie Evangheliei lui Matei, cum se nu rămăne némul omenescu, ave ajutorul scripturilor, ce se poate petrece cu minte și înțeleptăște fără de ajutorul și fără învățatura scripturilor, cădă-s-ară să facem și fără de scriptură acéle ce zică scripturile și legile, și se arătăm întru inima noastră legă scrisă, și se avem lége féri și înțelepciuște féri, caré ne o au dat Dumnezeu de întru început, că au zidit Dumnezeu pre om, și l-au podobit cu totu felul de înțelepciuște, și l-au făcută foarte înțeleptă, cum grăfăște prorocul Davidu, de zice: puțin oarece iaste maș mic omul de ingeru, căci moare lără fără dăscălișă scripturilor și fără de învățătură lor²⁾. Iară déca vréme ce acel dar de întălu și acel bine l-am pierdut cu călcară întru atăta nenanoc, ca să avemă ajutori den scriptură, cu caré scriptură ne învățăm și ne ajutorim ca să putem ajunge întra acé destoînicie dentăru caré o au avut omul acel dentăru în rău până nu căzuse, și pentru acéia au socotit Dumnezeu acestu al doelé ajutorul al scripturilor însă aflat, și se-a dat noao. Iară noi, stricăndu-ni-se chipzualele și cugetele și find dați rélelor den tineretă noastre, nică acest bine nu l-am primit nice-l priimim spre binele nostru, căce unii dein noă n'au nice de léc meșterșugul scripturilor, și săntă ca o corabie fără de cărmă în mijlocul mării, și trage încoaci și încolo ca pre nește orbi și că de apoi se afunda. Alți

¹⁾ Tipărit: nu.

²⁾ Notă marginală: *Psal. 8.*

au meșterșugul scripturilor, Iară nu facă célé ce zică scripturile, și aşa au nevoie a se afunda și aceea, avându lumina în măna. Alți Iaraș cetesc scripturile Iară nu înțelegă ce zic, și se potrivescă, cu cela ce ține mișcară în măna, Iară dulciată mierii nu-l precepă, sau ca unul ce ține lumină aprinsă în măna și ochi n'are să vaza să imble nepotincind-se, și de acestu fără Iaste acum némul nostru maș tot. Și inca ce e mai rău, că numai însiși nu înțelegă, ce de se și află cineva a înțelege nu le place lor, mai vărtosu aceea ce le-ară trebui să fie lumină se luminéză pre alti, și se povetescă la locul odihnii, cum amă zice să-i învețe în tote zilele, ei pregetă și n'au grija de spăseniila omenilor, cărora le săntu sufletele în mănilor lor. Aciastă văzăndu noi în vrémé acésté amă făcutu ceste căzanie préste tot anul ce se zică dumenécele a tot anului, cătră caré îndemnă pré fie-cene, să o primescă, măcar poțin, căce și puținul bine Iaste de folos, Iară și puținelul rău Iaste vătămătura sufletescă, Iară puținelul bine Iaste de lauda și de spăsenie sufletescă. Dece pentru acéra și voi toti căti veți nemeri aceste căzanie, schimbată-vă minté acé ré caré țineți, și sa iubiți învătătura, și pre aciasta cărte, cetindu intru ruga voastră¹⁾ pre Domnul pomenită și nu uitareți și fiti sănătosi amină.

„Ispravnicu depre izvodulu scripturi și cuvintele tocmitori acestui domnezeiască carte multă gresitul ermonah Meletiș Măchedonul proegumen al Govorii.“

La sfîrșitul cărței, pe ultima pagină, să află următorul epilog:

„Конецъ съ бѣомъ вѣсмъ строїщимъ исхвршишнмъ. Єуѓемъ недѣлии
въ сего лѣтъ праздннкѡмъ. Владннкъ и бѣороднчныкъ, и стѣмъ празднческымъ.

„Начажесѧ дрѹкокати книга сиѧ глаголемаѧ Г҃УГЛІЕ ѿчителиое въ манастири гокорї, асказвршї вмонастыри въ дѣлах пры храмѣ ст҃го ѿрадраха николы пры йгѹмене вародаме ѿдѣ.

„Единомъ нестяжномъ неиздѣломъ вѣтъ, слѣка и держака честьъ поклоненіе
къ бѣзкосинѣтнѣйшему вѣтку вѣковому лѣнину.

„Тѣмже молю вѣсъ, чтѹше сю книгѹ, ѿшь что вѣдетъ погрѣшино, дѣхом
крѣтостнѣ исправлѧти, и наѣ въ сѣм т҃рѹднѣши ся блѣгнѣти ане клинѣти, понеже
и ѿг҃реа писа, иѡ ѿѣка грешна и боенна.

„Івáнъ, квістовицъ, түпограffъ. ۸: съ ѿченикъ.

„Прѣка станчовічъ краївецъ ѿ рѣмнинкъ ѿ кел ажна.

„Тъдор Димитрович сърб ѿ ръмнинк дела ѿлт.

„Лѣпинъ Димитровичъ попечъ ѿ лѣкарствъ.

Sfîrșitul cu Dumneazău cel ce face și

„Sfîntă, cu Duminecea te se face și sănătoște totă, ar Evangheliei pe Duminecile anului întreg, pe sărbătorile împărătescă și ale Maicii Domnului și ale sfintilor sărbătoriți.

„Să s-a început să se tipări această carte numita Evanghelia cu învățătură în mănăstirea Govorîf și să a sfîrșit în mănăstirea din Dél cu hramul sfântului Ierarh Nicolae, egumen fiind Varlam Arapul.

„Lăru Domneșteu singurul și neperețitorul și nevedutul, înainte și puterea, cinstea și închinarea în veciile vecilor nesfîrșită!, amin.

²⁾ Partea de jos a fășiei cu rind

ca și mai urmau, să rupă în exemplarele cunoscute de noi.

-> Partea de jos a hotel cu fundalul

noscute de noi.

„De aceea vă rog pe voi că ce veți ceta acăstă carte, dacă se va afla ceva greșit, îndreptați cu duhul blănădeții și ne blagosloviți pe noi că că ne-am ostenit întră acăsta, și nu ne blăstămeti, căci n'a scris înger, ci mâna păcatosă și din lut făcută.

„Ioan Cunotovică, tipograf, Rus, cu ucenicii.

„Proca Stanciovică, croitor, din Rîmnicul dela Ocnele mari.

„Tudor Dumitrovică, Sîrb, din Rîmnicul dela Olt.

„Lupin Dumitrovică Popești (?) din Lucavăț.“

• • • • •
Bucurescă, Biblioteca Academiei Române.

Gaster, *Crestomatie*, I, 108.

Cipariu, *Analekte*, XXVI, — *Principia*, 110. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 65.

132.

47. Șépte taine, Iași 7153 Noem.

ШАПТЕ ТАИНЕ | Й веcъречи. Типърн | те квъзътъра ши | кв тоатъ
кеятъла | Мърсъен съле Щъанъ | Еасълъ Еовъда. | Атипъръол чеа Домнеск
Атъргъ А юш. | Клътъ зънг, ноев, и.

In-4º de 4 foile și peste 339 pagini, paginația cu erori. Titlul e incadrat, iar tiparul în două culori, cu 17 rânduri pe pagină; sunt câteva inițiale ornate și câteva frontispicii.

Pe verso titlului este stema Moldovei (nº 134) între următoarele rânduri:

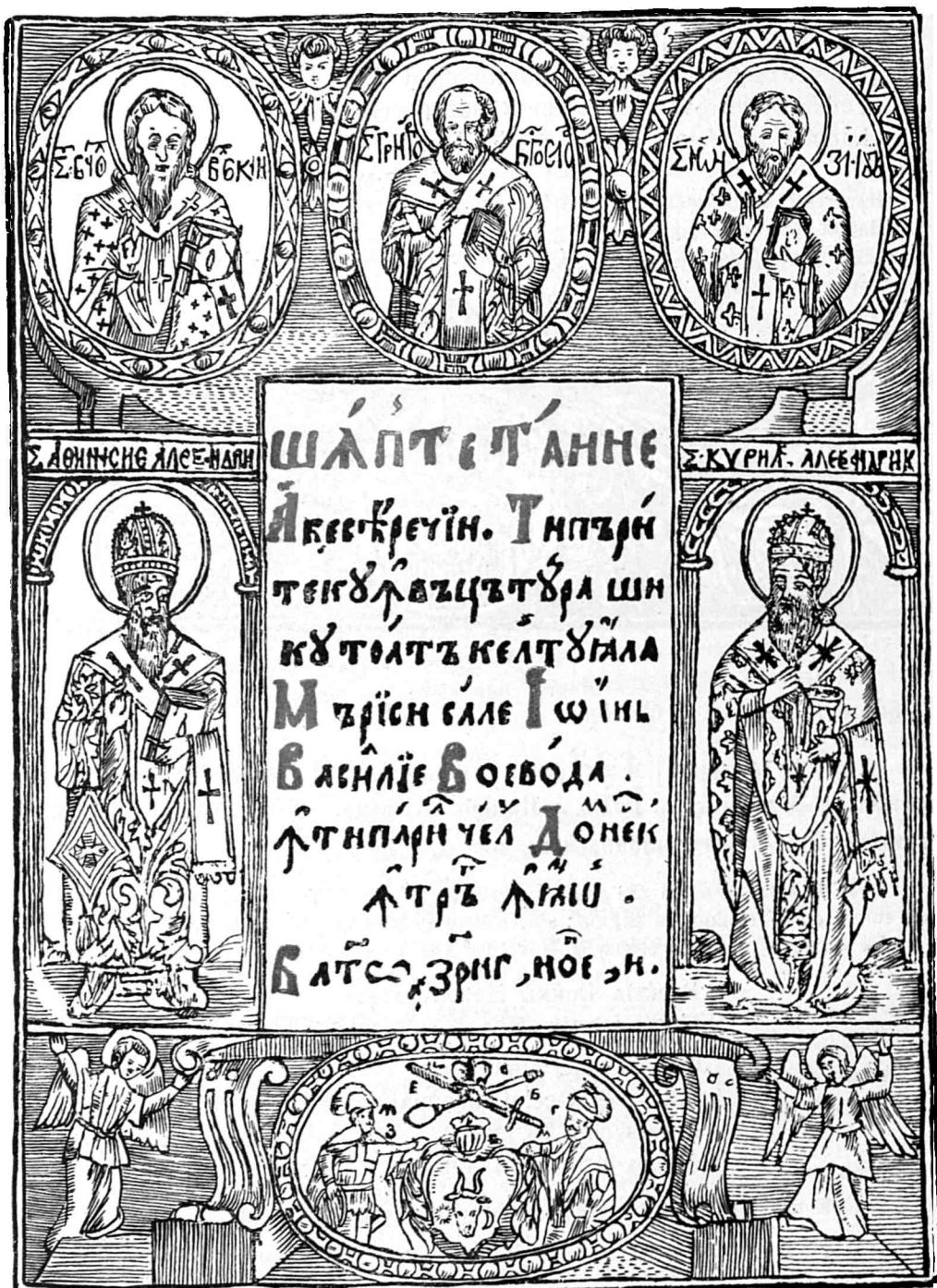
PECÉTIA DOMNII MOLDOVENEŞTI
Vlăhyva, acestiia Her să o socoteşti.

Cap de buăr fiindă tare,
Arată puterea celui mai mare.
Acesta chip de buăr
Multă au biruit fară număr.

Pe cele trei foile următoare se află prefața Mitropolitului Varlaam:

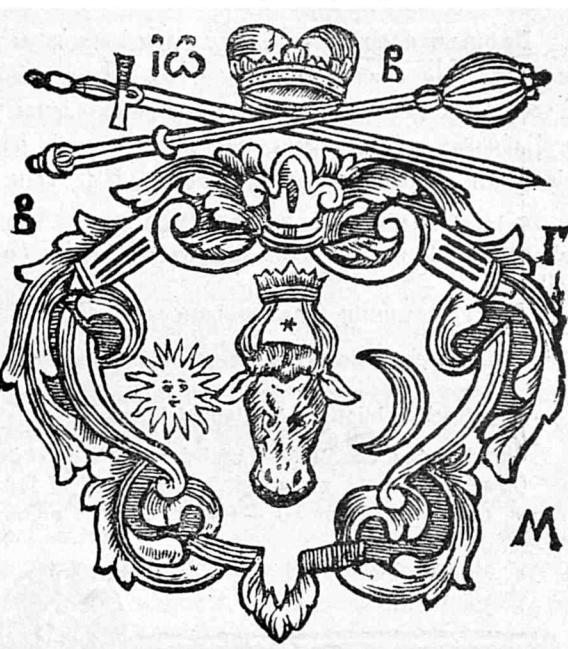
„CU MILA LUI DUMNEZĂU IOAN VASILIE VOEVODA. DOMNUL ȚĂRĂI MOLDOVEI.

„De lăste lumina care lăse și purcăde de la soare, de lumină și arată lucrurile pre lume, mai vrătos prețul mărgăritarului, și a pietrilor celor scumpe, Pră luminate și cinstite și milostive Doamne, cu multă mai vrătos lumina și soarele cel direptă domnului nostru Is. Hs. au luminat beserica sa, înainte ochilor

133. — Шапте таіне, 1644.

a tot rodulă omenescă, cum ca să poată vedea și să cunoască fiecine prețul odoarălor ei, nu de mărgăritară și de pietri scumpe, ce-s lucrure moarte, ce de lucrure vii, ce-s mai scumpe decât mărgăritarul și pietrile cele scumpe, carile nu numai ochii trupești ce și ochii sufletești veselescă cu veselie vîcnică și netrecută, și deșteaptă pre om intru viață fără de moarte ¹⁾). Pre șepte stâlpi țaste intărăta casa înțelepcunii, că șepte céte sămtă a besereci, cum le numără Pavel Apostol ²⁾): întăru apostoli, ai doi proroci, a treia invățatorii, a patra făcătorii de cludese (*minuni*), a cincé vendicatorii de boale, a șesă îndireptătorii, a șapte tălmacii limbilor. Dup'acé de șapte ori intr'o ȣi să lauda Dumneazău, cum spune David proroc, cu șapte bucine în șapte dile cădura zidurile Erihonului ³⁾, șepte cuconi, născu Anna cé stérpă, maica lui Samoil proroc ⁴⁾). Așa intr'acela chipu șepte céte făcu besereca, șapte roade rodăște duhul svăntu, cum dice Pavel Apostol ⁵⁾: Ilubovul, bucuria, pacia, îndelung răbdaria, credința, blandetele, opriria voei. Șepte daruri sămtă a duhului svăntu, cum spune Isaiă proroc ⁶⁾: dar de înțelepcune, de înțelégere, de știință, de credință, de tărie, de svat, de frica lui Dumneazău. Si svéștnicul besereci legii vechi șapte fuséde și șapte făclii avé de ardia. Într'acela chipu și besereca lui Hs. șapte taine are, cu carile ca cu niște lumini lumenedă și arată toate lucrurile și toate trébele besericei noastre, fără de carele tot omul țaste intunecat și nu ști pre ce cale înbla. Că acéste șapte taine sămtă șepte daruri și șepte făclii, de ardă și lumenedă în besereca lui Hs. pre tot creștinul cătră cunoștința credinței ceii dirépte, carile nu sămtă de la alt cineva, ce-s dela domnul nostru Is. Hs. arătate și dela svintii Apostoli date în svânta beserecă. Cu adevărat lucru țaste că răsare soarele zară și lumina lui, mainte lovăște în munții cei mari; turnurile și copaci cei înalți lumenedă, de-acii șesurile și văile. Așa intr'acela chip Domnița Mării tale cu acéste șepte taine, carile le-ai scos și le-ai dat în tiparul Mării tale, întăi agăunge intru căta că înaltă sufletescă, intru archierei și în preoți, de lumenedă, și în diregătoriă cé lumască în domni și în boiari; de-acii și intru cei mai mici agăunge lumina și cădura, de lumenedă și încăldăște pre toți cătră voia lui cé svântă, pentru carile cinstia și nărocul celu de sus și netrecut agăungă împreună cu gloatele tuturor svintilor intru slava ceriului înpă-

184.

¹⁾ Notă marginală: *Priită gl. 9.*

⁴⁾ *I, Trs. gl. 2.*

²⁾ *I Corinþ. zač. 153.*

⁵⁾ *Galat. zač. 201.*

³⁾ *Isus Nav. glav. 6.*

⁶⁾ *Isaia, glav. 35.*

rătiila c  vestită si bogata, ce nice d n oar  nu-i schimbată, acolo unde înpărătescă toți împreună, cu domnul nostru Is. Hs., a c ru a-i slava, cinstia si m ri a, intru v ci de v ci. Amină.

, „Гвѣрѣнїи, Варламъ, Пѣчѣскъ | Й митрополитъ | Съчакскіи“ (Umilitul Varlaam|Archiepiscop și Mitropolit al Sucevei).

La pag. 1 se află un al doilea titlu:

Пр книлъ преск рѣтъ ал сж, денъ | скниѣтелъ скриптоури ск асж | пр  ржн дъ ши токм тж. м н крктос | пеѣтъ ч сле. ш кѣтъ т ине м рн |   кес ричи. кар ш дн сє ржн дѹй | тъ к  т атъ тр бене  н, пр нн к риле | ши пр кила скниѣцилоръ  п слы, ла т т |  ск рѹль д к ст вѹщ. пр  т атъ.  нн | ч сле ча  лксатъ поурт хт рн де д л-ск р е | ши .бр тън  зраѣ к   п слн, Пжест рн | ши   т атъ  л мл, .жквицт рн.

Cele  pte taine ocupă primele 300 pagine. Pe cele trei pagini următore se află o listă de s rb torile anului; iar la pag. 304: „Tocmala Posturilor” p n  la p. 317, în josul căreia se citesc:

Много г҃ешнїи, и неклчнмїи раг. | Еустратїе бык Логофет. | Трѹдо любезноe.

Apoi, pe paginile următore, se află tabla cuprinsulu .

Bucuresc , Biblioteca Academiei Române

Cipariu, *Analecte*, 212. — Lambrior, *Carte de citire*, 122. — Gaster, *Crestomatie*, I, 114.

Cipariu, *Analecte*, xxxvi, și *Principia* 107 și 113. — Dinulescu, *Viața și activitatea mitr. Varlaam, Cern u t* 1886, p. 86. — Sbiera, *Mi c r l culturale*, 103.

135.

1645.

48. Răspunsurile Mitropolitului Varlaam la Catechismul calvinesc.

Nu se cunósce nic  un exemplar din ac st  carte.  incai, reproduc nd un fragment din prefața ei, c tez  ast-fel: „Barlaam Metropolita Moldaviae in Praefatione Anticatechismi Calviniani editi Suciaviae anno 1645” si la sf r s tul reproductori  adaugă: „A a cuvintă mitropolitul Varlaam în predoslovia c r tei, ce s a  typ rit în Suceava la anul 1645...“ V. Popp o mentionez  astfel: „Răspunsuri ale lui Varlaam, Mitropolitul Moldovei, înpotrivă Catechismului rum nesc, care în anul 1642 s au tipărit în B lggrad, după dogmele Calvinilor, Ia , 1645.“

Cipariu n a v dut ac st  carte. O copie după dinsa sa află intr un pre ios volum manuscript scris de Gheorghe  tefan Domnul Moldovei, prec nd tr i a

în străinătate, pre la Stettin și alte locuri, după alungarea lui din scaun; acest manuscris se află acum în posesiunea I. P. S. S. Mitropolitului V. Mihalyi, în Blaj. Reproducem aci fragmentul din prefată, aşa cum îl găsim în Șincai¹⁾.

„Iubiți! mie! fi! tâmplându 'mi-se est timp a fi în părțile Terii Românești cu trébe domnești și a norodulu în Trigoviște, cu cei mai de frunte și mai de-a firea vorbind, mai vârtos cu oare-care boără cinstit și slovésnic și a toată des- toinicia și înțelegerea harnic, dreptpravoslavic creștin al doilea logothet și frate doamne! a bunului credincios și a luminatului domn Ioann Mathei voevod cu mila lui Dumnezeu domnul Terii Românești, dumnul Udriște Năsturel, carele ca un iubitoru de învățătură și socotitoru credinței celor drăpte, în mijlocul altor cărți noao, ce mi-au arătat, adusu-me-au și o cărtalue mică în limba noastră românescă typărită, și decă o am cetit, am veđut semnul ei scris Catihismus creștinesc, carea o am aflat plină de otravă de moarte sufletescă, de care lucru, iubiți! mie! mărturisesc înaintea lui Dumnezeu cu firea mea, că mare grije și multă scară au cuprins sufletul și inima mea, pentru care lucru am chemat și am strâns săbor dintr'amăndoao părțile, și din Tera Românescă și din Tera Moldovei, nu atata, că doară să poată el clăti inima voastră, ce-i întără și rădăcinată pre temelia cea bună și tare a besericel noastre pravoslavnice, cat cuget și socotesc, cândăci cu acese minciuni și amogitură, cu care cércă și ispitesc în tot chipul, să poată afla pe neștine prostan și neștiutoru, să-l spară cu mărturia sfintei scripturi, care fără de cale le-au pus și reu talcuesc spre a lor perire. Pentru accea am socotit, că am o detorie mare, să fac respuns și să arăt strambătura și talcul cel reu al lor, ce talcuesc reu și strambăză scriptura sfantă. Si aciasta nu că doară prepuiu ceva intru fapturile céle pravoslavnice ale creștinătății voastre; că știu foarte bine și sănt adeverit, cum credința voastră, ce ati apucat de întâi și din inceput, nici unul de voi cărțile céle ereticești și învățatura lor în număr nu le socotiți, ci numai pentru să arăt intunerecul și neințellegerea lor, ce au intru scriptura sfantă, carea o talcuesc pre voia și pre volniciua lor s. c.“

V. Popp, *Disertație*, 77. — Cipariu, *Analekte*, XXXVI. — *Acte și fragmente*, 202. — *Archivu pentru Filologia și Istoria*, p. 637. — Stefan Dinulescu, *Notițe despre viața și activitatea Mitropolitului Moldovei Varlaam (1632 - 1653)*, Cernăuți 1886, p. 20-22. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 105.

¹⁾ *Chronica Românilor*, Iași 1853—54, tom. III, p. 45 și în ed. Bucuresci 1886, tom. III, p. 70—71. Ambele aceste ediții, comparate cu manuscrisul autograf al lui Șincai, păstrat în biblioteca Museului transilvan din Cluj, prezintă câteva variante

sau chiar erori. Textul pe care îl publicăm aci este reproducă după un exemplar din ediția a doua care a fost colationat de reprezentat Prof. Gr. Silaș cu manuscrisul autograf.

196.

— 137.

1646.

49. Liturghier (Slujebnic) slavonesc, tipărit de Archim. Ioan în Mănăstirea Dél.

ЛУТ҃РГИЯРІОНъ | си ѿстъ | Службеникъ. ѿ лутрїи | Стгѡ Еасиліа веліки, | Іѡанъ златоуст: ѿ Црежде сїниых. | Езненіже приложиася ес еуглїи, | в[і], Стыхъ страстан. | Апели ѿ еуглїи Прáзником Елдчных | Бѣшорадчных, Стыхъ Прáзничуих. | Пресвѣтломъ ѿ Бѣло | чистиевомъ Гендров Иѡ | Матдѣи Басарабѣ Еоевод | Евлѣто ѿ Гезданіа [мѣра] | ,з рнд. |

„Liturghier, adică Slujebnic cu liturgia sf. Vasilie cel Mare, a lui Ioan Gură-de-aur și a sfintilor înainte de ei, pe lângă care s-au adăogat cele 12 evangelii ale sfintelor patimi, apostolul și evangeliile la sărbătorile împărătesc, ale Maicii Domnului și ale sfintilor sărbătoriți. Prea luminatului și drept credințiosului Domn Io Matei Basarab Voevod. În anul dela zidirea lumel 7154“.

In-4° de 6 foî nenumerotate și 264 numerotate sus în dreapta, grupate în caiete de căte 4 foî cu semnatura cirilică obișnuită, adică literele alfabetului cirilic, carl se repetă pe foile 2 și 3 însoțite de cifrele cirilice. Exemplarul văzut de noi are număr 4 foî liminară și 115 foî numerotate. Textul e tipărit cu negru și roșu și cu caractere de două mărimi. Pagina plină are 18 rânduri. Titlul este încadrat în același ornament xilografic ca și *Pravila dela Govora, Pogribania și Mistirio*.

Pe verso titlului se află o gravură reprezentând pe Iisus Christos și pe Maica Domnului, sus; pe Sf. Nicolae, la mijloc; pe Matei Basarab și pe soția sa Dómina Elena, având între el stema Țărel Românescă, jos; și în fine, sub el, la picioarele Domnului, pe Arhiman-dritul Ioan dela Mănăstirea Délului (no. 138). La f. 14 v. e reprezentat Sf. Ioan Gură-de-aur, la 55 v. sf. Vasile cel Mare (no. 139), iar la f. 78 v. sf. Grigore Dialogul (no. 140).

Pe una din foile liminară se află următoarea prefacă:

Бѣ ѿсѧнагѡ блгостію, ѿ манокеніем Пресвѣтлемоу ѿ Блгочестикомоу генадрѹи Иѡ Матдѣи Басарабѣ, Началникъ Беекодъ ыгрокладъ запланенскіа, сжѣ томже и Блскеніем Пресвѣтленагѡ Митрополита, Гендина Феунфила А҃рхненскна тоажде землѧ покелѣти, єож сим стым кийгам службениквм ѿлай Литоургiam из печатны ское, іаже в дѣлском монастыри скѣтоу здатися блго нѣколиса, ѿ

НИХЖЕ НАСТОАНІЕМ ПОПЕЧЕНІЕМ ЖЕ Й МОНАСТИРСКИМ ИЖДИКЕНИЕМ, ПОТРОУДЛАСА ЇСТЬ,
ПРЕПОДОБНІЙШІЙ В ГЕРОМОНАСЕХ ІВАНІІ ПРХИМАНДРИТ, ТОЛЖДЕ КЫШЕ РЕЧНЕНЫМ ЛАВРЫ
ДѢЛСКІЯ

Еъ лѣто ѿ складанія Міра, зѣнд.

ѿ Спісніяже Міра, заѣмъ.

188.

„Cu bine-cuvintarea și porunca prea puternicului Dumnezeu, a prea luminatului și drept credinciosului Domn Io Matei Basarab, Voievodul și Domnul Ungro-Vlahiei transalpine, cu sfatul și bine-cuvântarea prea osfințitului Mitropolit Dom-

nului Teofil, archiepiscopul aceleiași țări, au poruncit să se scotă aceste sfinte cărti, Slujebnicul și Liturghia, din tipografia sa din Mănăstirea Délului, și pentru a lor îndeplinire s-au îngrijit cu cheltuiala Mănăstirei prea cuviosul întru iero-

139. — Sf. Vasile-cel-Mare.

monahul Ioan, archimandritul aceleiași măs sus numite lavre din Dél în anul dela zidirea lumei 7154, dela măntuirea lumei 1646".

Data acésta să repetă și la sfîrșitul introducerii lui sf. Vasilie cel Mare, din foile liminare.

140. Sf. Grigorie.

Bucurescă, Museul de antichități. — Petersburg, Biblioteca publică. — Moscova, Bibl. publică și Museul Rumjanțov.

Karataev, Описание, No. 601, p. 520.

141.

50. Pravile înpărătesci, Iași 1646.

КÁРТЕ РОДИНЕСКЖ | ДЕ АВАЦДТЭРЖ ДЕЛА ПРАВИЛЕДЕ АПЗРЖ | ТЕЦИИ
ШИ ДЕЛА АЛТЕ ЧУДЕЦЕ | К8 СИСА, ШИ К8 ТОАТЖ КЕЛТЧИЛА | ЛЭЙ ВЯСИЛІЕ БОН-
БОДУЛ. | ШИ ДОМНВЛЬ ЦАРЖИ МОЛОДОВЕН, | ДИ.Ф МЫЛТЕ СКРИПТЭРИ ТЖЛМЧИТЖ |
ДИ.Ф ЛИМБА ЙЛЕНЕСКЖ, ПРЕ ЛИМБА | РОМЖНЯСКЖ. | А ТУПАРЮЛЬ ДОМНЕСКЬ. ГА8
ТИПЖ | РИТЬ А МЫНЖСТНРК. ЯТРЕИ СТИЛЕ А ИШИ ДЕЛА ХС. АХ М. | SE. Cz.

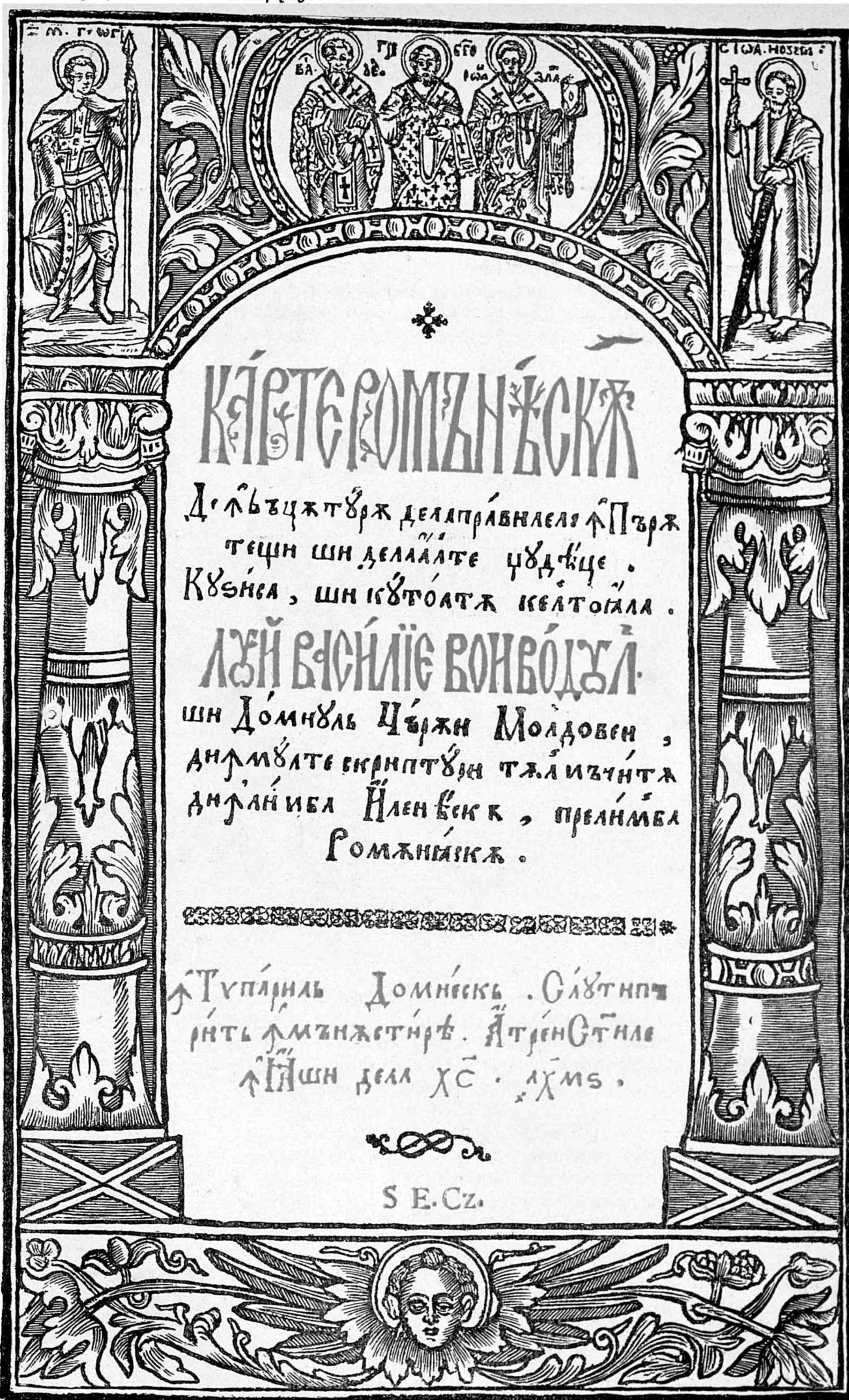
In-folio de 8 foi nenum., 186 numerotate, și 14 nenum. la sfîrșit. Titlul e înconjurat de o gravură cu doi stâlpuri, deasupra căroror să văd Sf. Gheorghe și Sf. Ioan din Suceava, iar sus la mijloc S-ții Trei-Ierarhi Vasilie, Grigorie și Ioan (No. 142). În josul titlului să văd literele latine SE.Cz. Tiparul e negru și roșu. Pagina are 27 rînduri. Inițialele, frontispiciile și finalele sunt aceleași cari au servit la tipărirea Cazaniei dela Iași din 1644.

In dosul titlului este stema Moldovei (nº 143) și aceleași „Stihuri în stema Domniei Moldovii” ca cele din Cazania dela 1644.

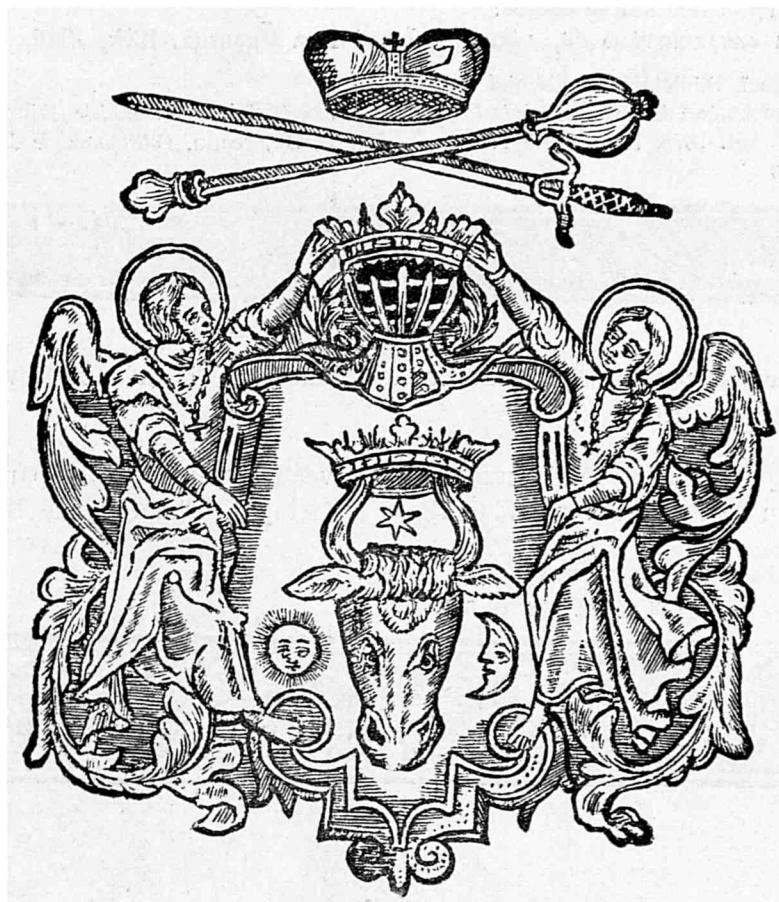
Pe cele 3 pagini următoare se află prefața:

„ТОȚI CEIA CE SĂMTU CREȘTINI PRAVOSLAVNICI
„CINE VA CETI CA SĂ ÎNTELEGÂ

„Cumă izvorăscu și esu toate apele den mare și împărțindu-să să răschiră prenă toate vinele pământului, de adăpă totu pământul, așa într'acesta chipu și svintele scripturi izvorăscu și esu dentru înțelepciuňia dumnejăirei și alte toate învățaturile céle bune. Drept acéia țărăș, cumă vedemă pre toții înțeleptii și puternicii lumii, cu mare osrădie și nevoiță și cu multă cheltuiala cîarcă și sapă pământul și meșterșugescu de găsăsc de acéle vine de izvor de apă, și daca le găsăscu, bucurându-sa, foarte iscusită cu mare meșterșugă silescă de scotă acelă izvoră păna în fața pământului pentru binele și răpaosulă a mulți, ce lăcuescu pre acel locu. Așla țaste și izvorul svinteloră scripturi. Mulți înțelepti și puternici împărată, cu multă rugă și nevoiță și cu mare osrădie s-au cumpătată de-a cercată păna s-au spodobită de-a găsită izvorulă vietii celu nescădută, ce să dice svânta scriptură, și cu multă dragoste și bucurie lumii l-au arătată, pentru binele și folosul a mulți. Dup'acă pre urmăloru, cu bună învățatura, ca o moșie tuturoră împreună l-au lăsată, și mai

vrătosu celoru lipsiți și însătați de învățatura. Pentru că, cumu nu poate nime a lăcui în ciasă lume fără de apă, așia nu poate fi nice fără învățatura, cum știe Isaiă prorocul: Zavistia cuprinde pre omenii cei neînvățați. Drept acela și al nostru pre luminatū intru creștinătate și direptū intru credință, Ioan Vasilie Voievoda Domnul și biruitorul țărăi Moldovei, urmănd urma celor buni și înțelepți Domni, socotindu neputința și slabiciună acestui locu și împuținăria izvoarilor svintelor scripturi și altor învățături, și cuno-

168.

cându nevoia ce va veni și scâderia asupra oamenilor ce vor fi lăcitorii în țara Moldovei, fiindu fără învățatura vor fi de pururiă însătați și lipsiți, ca și cumu are fi într'un locu sechetosu fără de apă; și mai vrătosu vădându nedreptățile și asuprelele mișeiloru, care le facă cei neînvățați și neîntelegători, diregătorii și găudetele de pre la toate scaunele Moldovei; drept acela cu multă osrădie s-au nevoit Mării sa de-au cercatū pre multe țărăi, până l-au îndreptat Dumneazău de-au găsitu oameni ca acea, dascali și filosofi, de-au scosu den cărti elinești și latinești toate tocmelele cele bune și giudețele celor bune creștini și svinți împărați, carile ca o lumină lumină și arată tot lucrul celor întunecați și prosti și neînvățați ca să cunoscă strămbătatia toturor și să găudece pre direptate; carele să chiamă acmu Pravilele împăratestăi. Această înțelepciuni și această învă-

țături ne-au dată și ne-au lăsat noo tuturor rodului Romănescă, ca să ne fie noo depururia izvor de viață în viață nescădută și nesvrășită.

„După tocmai și nevoiță Mării sale Domnului datu-s-au învățatura și mie unuī mai micuī și nice de o trébă a Mării sale rob, Evstratie biv Logofetă de am scos acăstea Pravile și le-am tălmăcită den scrisoare greciască pre-limbă Românescă ca să poată înțelégă totuī“.

La sfârșitul textului se citește:

Слава съвржителю Е8, дâkшемъ ипоздчлла Йконеиъ. Елк, Зрнда, мд. А.

Bucurescă, Biblioteca Academiei Române.

Carte românescă de învățătură de la Pravilele Impărătescă și de la alte giudețe. Editor Gheorghe I. Sion, Botoșani 1875, 1 br. 8° de 179 pp. — Ion M. Bujoreanu, *Collecțiune de Legiunile Româniță*, III, 3.

144.

51. Slujebnic slavonesc, tipărit de Procop Stanciovici și Radu Stoicovică la Tîrgoviște în 1646.

Exemplarul văzut de Karataev este un vol. in-4⁰ necomplet, tipărit cu roșu și negru, cu viniete. Pe verso fâile 78 se află chipul St-lui Grigorie Dialogul.

Petersburg, Biblioteca publică.

Karataev, Описаніе, No. 602, p. 521.

145.

1647.

52. Imitația lui Christos, slavonesce, Mănăstirea Dél.

Книга ѿ Хѣк подражаніи Бѣжею, помошью, повелѣніемъ же и вѣциѣмъ иждивенiemъ, Пресвѣтлыя а Бѣгочтииыа Кнѧгини Г҃жы Слены, Началницы оғровлахїи Запланенскому, сѣврѣжницы Пресвѣтлагѡ Г҃дара и Коеводы Иѡ Матея Еасарабы. Трѣдолюбіемъ своєгѡ ѣл ыстагѡ съродника Сѣрѣста Пасторела, вторагѡ Логофета ѿ Латинскагѡ на Славенскій ызык инѣ преведеннаѧ. Із' Гоподарскому ихъ түпографіи, ыже в Дѣлскомъ Монастири, мірѣ издаса. Еѣ лѣто, вѣтія міра зѣне, Сѣніаже міра. дѣмъ. Исаѧ. Япрѣлія днѧ еї, съврѣйса.

„Cartea despre imitația lui Christos, cu ajutorul lui Dumneșeu și cu porunca și cu totă cheltuiala prea luminatei și drept-credințiosei prințese Dómnei Elena, stăpâna Ungrovlahiei transalpine, soția prea luminatului Domn și Voievod Io Matei Basarab, cu ostenela adevărăte sale rude Orest Nasturel al doilea logofăt, tradusă acum din limba latină în limba slavonă; fu scosă la lumină din tipografia lor domnescă, care să află în mănăstirea Délului. În anul dela ziđirea lumei 7155, iar dela măntuirea lumiei 1647, luna Aprilie 15 dile, să sfîrșit“.

Titlul acesta și notițele de mai jos sunt extrase din Karataev.

In-8 de 7+216+10 foī numerotate. Pe verso titlului se află stema Țării Românești și un număr de 12 versuri (probabil aceleași ca cele din Pravila mică dela Govora).

Urmăză apoi prefața traducătorului adresată către Mitropolitul Sucevei Varlaam. Volumul se termină cu un epilog și o stemă între literele V. H. C. F. și cu inscripțunea: Знамение смѣренаго преводника, Stema smeritului traducător.

Archimandritul Leonid, descriind manuscrisele și tipăriturile aflate în Mănăstirea Hilandar dela Muntele Athos, citează și o „Imitațiune a lui Isus Christos” in-8°, tipărită la Mănăstirea Dél în 1634. Fragmentul din titlu pre care-l dă, pare a fi același ca cel de mai sus, afară de câteva schimbări ortografice¹⁾; dar data de 1634 este evident o erore, precum rezultă din următoarele fapte.

In lista călugărului Sava dela Hilandar²⁾ despre aceleași cărți despre cari vorbesc și Archimandritul Leonid, figurăză o carte intitulată: О христохъ подражании, defectuosă, și se trimite la un articol al Archimandritului din 1875, în care nu se vorbesc nimic despre data cărței. Însă la numărul precedent călugărul Sava citează o Книга о христохъ подражании, având titlul pe care l-am dat noi mai sus, din care s'a suprimat numai câteva din titlurile lui Matei Vodă și ale Dómnei Elena, și având și data de 1647, pe care o dă și Karataev.

Pe de altă parte, prima carte tipărită în Țara Românescă în secolul XVII, despre care se poate vorbi cu ore-care sigurantă, este Molitvenicul slavonesc dela Câmpulung³⁾ din 1635. Dela acest an și până la 1642 funcționeză două tipografii: una la Câmpulung și alta la Govora. După 1642 în tipografia dela Govora nu se mai tipăresc nimic, și se pare că materialul tipografic a fost transportat la Mănăstirea Délului, unde apare în 1644, completarea Cazaniei începute la Govora în 1642⁴⁾. Nu cunoscem până acum nică o carte care să se fi tipărit la Dél înainte de acăstă Cazanie.

¹⁾ Архимандрит Леонид, Словеносрпска Књижница на св. Гори Атонској у манастиру Хиландару и св Павлу, in Гласник српског ученог друштва, vol. 44, у Београду, 1877, р. 206:

„23. О подражаниї Иисусу Христу у 8-и печатана у печати „аже къ Дѣлескомъ манастире въ 1634 год. иждикеніемъ прескѣтлон кладочестникон кнѧгини гospожди Благы, начальници

„Угровлахъи Запланинскон, супружинцы прескѣтлагао гospодина и Евекоди Иш Матеа Басаракы, трудали и настаго сродника Ореста Настурела 2г-Логодетга; съ латинскаго на славянскіи языкъ нымъ преведеса, и на изъ гospодарскон ихъ типографиин же въ Дѣлескомъ манастирѣ міру издаеса.“

²⁾ Рукопись а starotiky chilandarské, р. 89.

³⁾ V. mai sus No. 35.

⁴⁾ V. mai sus No. 46.

Mănăstirea Hilandar.—Petersburg, Biblioteca publică ;—Biblioteca Academiei de științe.—Moscova, Bibl. publică și Muzeul Rumianțov. — Bibl. Tipografiei Sinodale. — Arhanghelsk, Bibl. seminarului.
Karataev, Описание, No 633, p. 529.—Gaster în Români, 1881 Nov. 6.

146.

1648.

53. Catechismu calvinesc, cu litere latine, Belgrad (Alba-Iulia), în Ardeal, 1648.

CATECHISMUS

Az az;

A' keresztyéni Vallásnak és Hütnek
Rövid kérdésekben és feleletekben foglaltatot,
szentirásbeli bizonyokval meg erő-
sittetet summája avagy veleje.

Mellyet

Deák és magyar nyelvböl Olah-
nyelvre fordítot.

FOGARASI ISTVAN

Lugosi már az igasságot rész szerint
meg-ismet Olah Magyar Eccle-
siának lelki Pásztora.

2. Timoth. z. v. 15.

Es hogy gyermeksegéd től fogva
tudgyad à Szent írásokat, mel-
lyek tégedet bőltse lehetnek
az üdvösségre &c.

Feiervárat Nyomtatott.
Brassai Major Márton által
1648. esztendőben.

„Catechismus adecă; a creștinescii religii și credințe în scurte întrebări și răspunsuri cuprinse cu fapte din sfânta scriptură întărită coprindere sau măduvă. Care din latinăscă și ungurăscă limbă în valahica limbă a tradus Ștefan Fogarași. A Lugoșulu, acum după dreptate parte recunoscut al valahomaghiarei ecclesiș sufletesc pastor. 2. Timoth. z. v. 15. Si ca din vîrsta ta copilărească să cunoșci sfintele scripturi, cari te pot face înțelept spre mantuire &c. —În Alba Julia s'aș tipărit. De către Martin Maior de la Brașov în anul 1648“.

In 4° de 48 pagine, tipărit cu două feluri de caractere, cu 23-24 rânduri pe pagină. Pe verso titlului începe îndată prefața lui Fogarasi pe care o reproducem în textul original unguresc și în traducere românescă:

„Előljáro Beszéd A' Tekentetess Joszagos Tselekedetekvel Fenlö, Nemes Nemzetes. BARTSAI ÁKOSNAK Lugos és Káránsebes fő Bannyanak; Szörény Várme- gyének fő Ispannyanak; kegyelmet, és békességet kéván.

„Igen hellyesen mondgya nékem kivált-képpen való fo Fantorom a' Szent Pál 1. Timot. 4. v. 1. &c. imez mondást: Az utolso üdöben némellyek el szakadnak az igaz hüttől, kik hitető lelkekhez, és ördögi-tudományhoz figyelmeznek; A' kitket Szent Péter és Judas Apostol v. 18. Tsuffolloknak, és az ö fajtalan gonoszkévánságokban való jároknak mond lenni; Immár ha meg-gondollyuk a' Sz: Pálnak mondását, hol lehet nagyob ördögi-tudomány, mint az ember lelkének üdvös-ségére tartozando eszközöt meg vetni, s'annak olvasásától is sokakat Isten ellen meg-tiltani?

„Hol lehet nagyob ördögi tudomány, mint Istantól ki-adattatot a' Profeták, és Apostolok által meg-irattatot, s e' szélyes világon kiprädikáltattatot, Istenes tu-domant meg-vetni? es az önnön magok már sokaknak porrá let, s' leéndő agyokbol ki-koholtattatot emberi találmányokat sokval fellyeb a' Szent irásnál bőt ülleni. Igaz keresztyéni hütnék ágazatt hellyett, mely meg-erősítettet volna szent-írásbeli bizonysságokval, élnek tsak a' sok Rosariumval avagy inkáb spinetum-val mely embernek lelket inkáb sértegeti hogy sem gerjeszti; a sok Breviariumval hogy már brævis via az az: Rövid ut, de mire kérded! nem az égre, hanem a' kénra, a' sok legendákval avagy inkáb ablegandakval.

„De hol a' Catechismus? nints! hanem a' sok Breviariumok, a' melleyekbő a' Szentekről való imáttáságok vagynak, a'Szentek penig nem utunk nékünk az égre, hanem egyedül a' Ch[r]istus Joh. 10. v. 9 En vagyok az ut &c Igy azért el-hagyván a' kut főt, oly vermet ásnak melyben nintsen viz. Jere. 2. v. 13. Semmire kellőnek tartyák tehát a' Sz: irást, holot a' Sz: irás Istantól illetetet, és hasznos a tanításra a' meg-jobbitásra, dorgálásra, egyszoval az üdvösségre. Meg-teczik tehát innen hogy valakik a' Sz: irást, némellyektől meg-tiltyák, azok nem kévannyák azoknak üdvös-ségeket, még-penig a szt mondván: A' Papoké az arany alma, az az: a' Sz: irás ök vetekedgyenek az arany-alma felet; Nem külömb ez, mint ha aszt mondaná valaki: Tsak a' Papoknak kel az üdvösség másnak senkinek sem; Edes Idvöxitönk miért intene minket az irásoknak tudakozására? mondván: Joh. 5. v. 39.

„Tudakozzátok az irásokat, mert azokban vagyon örök élet: Még ugyan gyermek korában kévántatnék az embert a' Sz: irásra tanitani, a' mint a' Sz: Pál 2. Tim. 3. v. 15. Igen Commendállya a' Timotheust, hogy gyermekszégtől fogva tudta légyen a' Sz: irást; Bizonyára mondom hogy a vak Sidok meg-haladnak minket,

mert ök elsőben is a' tanulo gyermeket, a' Sz: irásra fogják, úgy hogy: 5. s', 6. esztendős gyermek, már szépen olvassa a' szent-irást; de láss nagy gorombaságot a' mi Magyarink közöt, 20. a vagy 25 némely esztendős szakállos légyen-is alig forgatot kezében életében Bibliát. Mivel azért a Biblia, nem minden bokorba hever és nagyob költségvel is jár, (kvált-képpen a' mi Országunkban) s' annak felötte az hütnek ágazati is nintsenek rövideden öszve foglalva kérdésekben és feleletekben; Igy találták fel osztán az hütnek ágazatira való kérdéseket, és feleleteket tudni-illik a' Catéchismust; mely Catéchismust, amaz nagy boldog emlekezetű Fejér-Vári Professor ALSTEDIUS Uram, kis Biblianak mond vala lenni. Igy azért itil-vén, söt ugyan látván e' kis Bibliát az az: Catéchismust méltanak és illendönek lenni a' gyermeki elméhez mely még igen gyenge, Imé tehetségem szerint Magyar nyelvböl Olára, nem kitsiny munkával meg-fordítottam; Mellyet kigyel-mednek-is B. Ban Uram midön meg-jelentettem volna, ott a' mindjár ast fogadá a' ki-botsatásban valo Patrociniumat, e' két helyekben, ki-vált-képpen ugymint Lugos és Kárámsebesben, lévő keresztyén vallású Scholainknak s'azokban tanulo iffia-inknak hütökben valo meg-erősítetésekre, melyet az Ur talentomozzon-meg kegyelmednek mind e' mostani életben s'mind penig a' más életben Adgya ö Fel-sége hogy e mostan Ecclesiankhoz hütböl mutatot s' származat gyümöltse fogana-tos legyen, hogy az iffiuság ugy epülhessen, hogy az ö igaz hütben valo épületek elsőben-is az Urnak tisztessegére, s' az iffiuságnak lelkének üdvességére szolgályon Vegezetre adgya az Ur hogy e mostani Kereszteny vallású Scholainkhoz mutatot, s' mutatando Atyai Dajkálkodásának sengéje, inditson fel engemet is én általam Oláh nyelven már elkezdet s' mostan penig egyéb foglalatosságain miat tsak üszegében marat Dávid Soltárinak meg-fordítására, s' annak utánna Isten s' a Kegyelmed se-gitsége által azoknak Jövendőben Oláh nyelven nap fényre valo ki-botsátására, mely ez ideig nem volt. Hogy így megtanulván az iffiuság az hütnek fundamento-mat, maga saját nyelvén áldhassa, ditsérhesse az ö Teremtőjét; mellyet mind a' két részről engedgyen-meg az Ur Fiáért a' Jésus Christusért Amen.

„FOGARASI ISTVÁN.“

„Înainte-cuvîntare Cînstituluî, de bune fapte strălucitor, Domnieî Sale Dom-nuluî Acajuî Bartsai, al Lugoșuluî și Caransebeșuluî marelui Ban; al Comitatuluî Severinuluî Comite suprem; milă și pace poftesce.

„Fărte potrivit îmă dice mai ales marele meu Învățător Sfântul Pavel 1. Timot. 4 v. 1 etc. prin aceste cuvinte: În vremea de apoi unuî se vor lepădă de la adevărata credință, îndreptând lăurea aminte la spirite amăgitore și învățătură de demoni; pe cari Sfântul Petru și Iuda Apostolul v. 18. îi numesce hulitori, și cari umblă după pofta rele și desarte. Căci dacă cumpănim cuvintele Sf. Pavel, unde pôte fi învățătură drăcescă decât faptul de a nesocotî mijlocul menit pentru mantuirea sufletului, și a opri pre mulți impotriva iuî Dumnezeu de a ceti aceea?

„Unde pôte fi mai mare învățătură drăcescă decât faptul de a nesocotî în-vățătura dumneidească, cea de Dumnezeu dată și de Profet și Apostol scrisă, cea în toate marginile lumii predicată? și prin ei însiși deja mulți s'aș prefăcut în țărini și alti se vor preface, cari învățăturile omenesci, născocite din capul lor, le tin mai pre sus decât sfânta Scriptură. În locul adevăratei învățături creștinesci a credinței, care i-ar fi întărit prin pildele din sfânta scriptură, trăesc

numai cu cele multe Rosarium-ură sau maș bine dis spinetum-ură, care maș mult strică decât să insuflă susținut omului; cu multe Breviarium-ură, că deja e brevis via adegă: Drumul e scurt, dar întrebă, la ce! nu spre ceriu, ci spre iad cu multele legende sau maș bine dis cu ablegende.

„Dar unde este Catechismul? nu e! ci sunt multe Breviarium-ură, în cari sunt rugăciunile sfintilor, sfintii însă nu sunt calea noastră spre ceriu, ci singur Christos, Ioan 10. v. 9 Ești sunt calea &c. Așa de aceea părăsind fântana, vor săpă grăpă în care nu va fi apă. Jerem. 2. v. 13. La nimic folositore dar socotesc sf. Scriptură, în timp ce sf. Scriptură e de la Dumnezeu, și e folositore pentru învățare, pentru îndreptare, pentru mustrare, cu un cuvînt pentru mantuire. Să vede din acestea că toți acei ce opresc pe cineva dela sf. Scriptură, nu doresc mantuirea acelora, pentru că sfântul spune: Al preoților e mărul de aur, adegă: Sf. Scriptură; ei să discute asupra mărului de aur. Aceasta e ca și când ar spune cineva: Numaș preoților le trebuie mantuire, la altul nimenea. Dulcele Mantuitor de ce ne-ar indemnă spre cercetarea scripturilor? spune: Ioan. 5. v. 39.

„Cercetați scripturile căci într-o ensemă este viață de veci. Încă din copilărie s'ar cuveni ca pe om să-l învețe Sf. Scriptură, precum Sf. Pavel, 2 Tim. 3 v. 15 laudă fără pe Timoteu, că încă din copilărie ar fi sciut sfânta Scriptură. În adevăr mărturisesc că Judei și orbii ne întrec, pentru că ei pe elevii lor maș intaii îl învăță sfânta Scriptură, așa că copilul de 5 și 6 ani deja citește frumos sfânta Scriptură. Dar vedî că bădărănie e între Unguri noștri, unii în vîrstă de 20 sau 25 de ani, șămeni cu barbă, și abia dacă în viață lor aștăzii au avut în mână Biblia. Dar fiind că Biblia nu se găsește în oră ce tufă, și e scumpă (maș ales în țara noastră), și fiind că nu se află resumată pe scurt în întrebări și răspunsuri. Așa aș găsi apoi întrebările și răspunsurile cu privire la tainele credinței adegă Catechismul; care Catechism răpusatul într-o pomenire Domnul Alstedius, profesor în Alba-Julia, îl numește Biblia mică. Așa apoi judecând, dar maș ales vădând acăstă Biblie mică adegă Catechismul, ca fiind demn și potrivit cu mintea copilului care încă e fraged, așa după putințele mele cu nu puțină muncă am tradus-o din limba maghiară în valachica, pe care și Maria Ta cinstite domnule Ban, când îi l-am arătat, îndată a primit a se edita (tipări) sub protecția d-tale, în aceste două locuri cu deosebire, în Lugoș și în Caransebeș pentru școalele de religie creștină și pentru întărirea în credință a tinerilor elevi de acolo, pentru care fapt Domnul să te răsplătească pre Maria Ta, atât în acăstă viață cât și în cea după acăstă viață. Să dea Înalțimea Sa ca sămînta acăsta răsărită din credință să prindă în Ecclesia noastră, ca tinerimea să se tămașuiască, iar cei tămașuiti în adevărata lor credință să servescă maș intaii spre cinstea Domnului și spre mantuirea susținutului tinerimel. În sfîrșit să dea Domnul ca interesul educativ și părintesc, care îi arătat și-l vei arăta față de școalele noastre de religie creștină, să mă îndemne și maș de parte, ca să traduc în limba valachă Psalmii lui David, a căror traducere am început-o deja dar din cauza altor ocupării ale mele am întrerupt-o, și după aceea cu a lui Dumnezeu și al Mariei Tale ajutor să-i pot da în viitor la lumina spunei în limba valachă, ceea ce până astăzi nu s'a făcut.

„Ca așa învățând tinerimea fundamental credință, ea în propria ei limbă să bine-cuvinteze și să laude pre Creatorul ei; ceia ce din amândouă părțile să-mi îngăduie Domnul pentru Fiul său Iisus Christos. Amin. — STEFAN FOGARASI“.

Pe pagina 7 se află următorul titlu în limbile românescă și latină.

Titlul românesc precum și întreg textul cărței sunt scrise cu litere latine și cu o curiosă ortografie ungurescă.

„CATECHISMUS | Atsaja ej atsaja; | Summa szau Meduua à uluitej si à kre- | dinciej Christinaszkæ, kuprinsze en En- | treberj, si Reszpuszsurj szkurtæ; | si ku | adeveretury den szkiptura szven- | tæ enterite. | Catechismus Latino, Un- | garico, Walachicus | Translatius apera ac Studio Stephani Foga- | rasi Symmist æ Oppidi Lugas, Anno 1647. | die 18. Decembri.“

In fine pe pag. 9 un alt titlu:

Catechismus | Atsaja ej Atsaja | Celul si l'ercile Christinestà Eveceturæj szkurte si a Kredinc ej.“

Catechismul, în întrebările și răspunsurile, cu citate din sf. Scriptură, cuprinde trei părți:

„Parte de prima De præ nevoja szvadossal á omuluſ.“

„Adovæ parte De præ szlobozitura omuluj.“

„A tre a parte De præ dedeturæ de har ketre Dumnedzeu á omuluj szlobodzit den nevoja.

La sfîrșit:

„Soli Gratias Tibi, ô Gratiose Deus“.

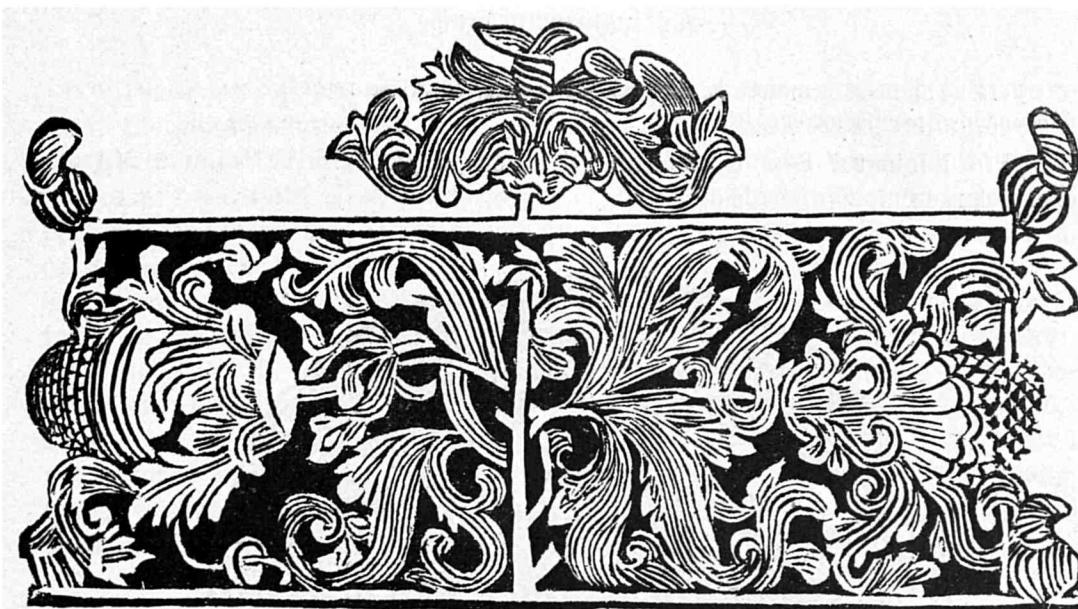
Oșorhei, Biblioteca colegiului evangelic.

Gaster, *Chrestomatie*, I, 124.

B. P. Hasdeu, *Cuvinte den bătrăni*, II, 725. — Nic. Densusianu în *Analele Academiei Române* 1881, T. II, 1. p. 116. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 106.

147.

143.

54. Noul Testament, Belgrad (Alba-Iulia), 1648.

НОВЪ ТЕСТАМЕНТЪ.

сѧв,

ЛѢКѢРЪ, ѿ ЛѢЦЪ НОВѢ.

ѧвъ ѻс Домнѹлѹи нѹстрѹ.

Изкодитъ кѹ мѹре сокотинцѹ, дѹн
изкодъ Греческѹ, ши слохенескѹ, прѣ
Лимбж Рѹмэнескѹ, Кѹ .ждемиаѹ ши
порѹнка, дѹнпревиј кѹ тѹлатж келтѹяла,

И мѹрѹи сѧле,

ГЕОРГІЕ РИКОЦИ,
КРІЮЛЬ,

И рдѣлаѧй, и прѹчѧ.

Тѹпкѹйтѹас ѿтѹи а мѹрѹи сѧле

Тѹпогрѹфie, Деңтѹю нѹѡв,

.и ардѣла .и четатѣ,

БЕЛГРӢДЖАӮИ.

Инїи, дела ѿтѹпарѣ дѹмнѹлѹи ши мѹнтѹнто
рюлѹи нѹстрѹ ѻс ѻс. захми.

Лѹна лѹи Генѹарѹ, є.

In folio de 6 foþ nepaginate si 330 foþ numerotate (a-þ), grupate in caiete de cåte 6 foþ, având ca signatură literele alfabetului cirilic (ѧ-Ѱ, ѭ-Ѱ), cari se repetă pe f. 2, 3, cåte-o dată și pe f. 4, însoþite de cifrele cirilice.

Titlul, tipărit cu negru și roșu, este încadrat în florii de compoziþiune tipografică.

Tiparul e în general negru, iar roșu numai în titlurile principale și în dedicăþie. Pagina, încadrată de linii, în lăuntru și jos simple, sus îndoite și în afară întreite, are 34 rinduri. Se vede cåte-va frontispicii și iniþiale ornate.

Pe verso titlului se află stema lui Gheorghe Rákoczy și sub ea cåte-va estracte din sfinta Scriptură (No. 147).

Pe foile liminare următoare se află cele două prefete care se reproduc mai jos, iar între ele, ocupând o pagină întrată (No. 149):

„Pré luminatul Semnu al Sfintei și ne despărțitei Troită, Hramul Mitropoliei Belgradului, din Ardélă.“

140.

Iar sub el:

Слáка сѣтъ едъносѣψиъ мъжикоткорѣцъ и не раздѣлъмъ тронцы, ѿїсъ и сѣтъ дѣлъ, въ сегда ииѣ и прѣснъ и вѣкъни вѣкомъ, амънь.

„PREDOSLOVIE CĂTRĂ MĂRIЯ SA CRAIULU ARDÉLULU.„

„Cinstitului și luminatului, și înfrâmsătatului cu destoinicie și cu creștinătate, Milostivului GHEORGHE RAKOTI, cel mai mare, din mila lui Dumnezău Craiului Ardélului, Domnului părților țărăei ungurești, și ȘPANULUI Săcuilor, împrejmește și proech.

„Dela tatălui Dumnezău, pentru Domnul nostru Is. Hs: Mila, Pace și domnie fericita, cu biruință înfrâmsătată, pohtescu Mării tale, ca domnului mieu milostivu.

„Pre domnii și pre craii pământului, milostive doamne, carii-s aleș de Dumnezău în chipul săinției sale pre pământu cu carii numele încă și au împreunat, (Psalm 81), zicând Dumnezei sănătă, alesu-i-au Dumnezău pre oamenii săi păstorii ca să-i socotescă și să-i păzescă pre ei, că n'au făcutu Dumnezău oamenii pentru craiu, ce au ales Dumnezău și au rănduit craii și domnii pentru oameni, ca să-i socotescă și să-i păzescă, pre carii i-au dat Dumnezău supt biruința lorū, cumu păzescu și socotescu și păstorii turmele sale, că acăsta ăastea deregătoriia lor, nu numai să păzescă și să apere oile sale de fieri și de lupi răpitori, cum păziua Davidu feciorul lui Iesei de leu și de urși omorându pre ei, și scoțându oile dinu gură-le, cumu-i scris în cartea de întări a lui Samoil, 17, stih 35.; nece nuina să le străjuască și să le păzescă zua și noaptă, cumu păziua Iacovu patriarchul oile lui Lavan, گwtie (*Facere*), 31 stih 40; nece să le ție închise în stauul; ce mai vărtosu trebue să le ducă la locu cu pășune bună, și la izvoară cu apă sănătoasă și să le ferescă de gălbéza. Așa și crailor și Domnilor căndu le porâncește Dumnezău să socotescă, și să păzescă pre oamenii săi, carii sănătă supt biruința lorū, nu numai acăsta le dă înainte să le facă lége și dereptate și să-i apere de pizmașii lorū, și să socotescă și să miluască săracii și văduole, și pre cei răi și nemilostivi să-i ceră. Ce mai vărtos acăsta e deregătoriia lorū: să poarte grije de acăsta cum să aibă oamenii de suptu biruința lui măncare și băutură sufletescă, cumu zice la ετρόπο ζάκον (*A doua lege*), γλακ (*cap*) 8, stih. 3, și Hs. la Math. 4, stih 4, că nu numai cu păine vița omul, ce cu totu cuvântul ce ăase din gura lui Dumnezău, că omul creștinu din cuvântul lui Dumnezău neputrezătoru să naște de nou, 1, Pătru, glav. 1, stih 23. Că fără cuvântul lui Dumnezău, neci pre Dumnezău nu-lă cunoaștem, nece despre ispăsenia noastră nu știmu, și fără de acăstă toate bunătățile lumiei sănt indeșărt. Bine au înțelesu acăstă cei Crai sănți de demultu, că nu-i numai acăsta deregătoriia lorū, să poarte grije de oamenii ce sănătă suptu biruința lorū numai trupăște, ce mai vărtosu să aibă și să să vestescă că cuvântul lui Dumnezău intru ei, din carele să știe voia lui Dumnezău și să înțeleagă lucrul spăsenici lorū.

„Bine au știutu acăsta Davidu craiu, pentr'acela zice, Psalm 118, stih 103: Cuvintele tale mai dulci-su rostulu mieu de cătu mișcară, și ăară în stih. 72: mai bună-mi-e mie lége rostulu tău de cătu miș de aură și de argintu. Că fără cuvântul lui Dumnezău sănem fără lumină sufletescă, și imblămă intru-nunărecu; pentr'acela zice Davidu, intr'același Psalm, stih 105: luminaré piciorulu mieu ăaste cuvântul tău, și lumina cărăriei méle. Cu faptele încă au arătat cumu-i de lipsă și de tréba în țara între oameni cuvântul lui Dumnezău și slujba dumnezăscă, cumu-i de tréba lumina în casă în vréme de noapte. Că Davidu, după moartă lui Saul numai de cătu fiind alesu craiu Izrailténilor, după ce pleca suptu biruința sa cele limbi păgăne, pre Filisténi, pre Amoniténi, pre Idumei, încă și pre alte limbi; numai cătu gândi să rădice în țara sa, și să vestiască cuvântul lui Dumnezău. Pentr'acela să duse cu Israilténii să aducă lada Domnului din casa lui Ovededomu, și o dusă cu laudă mare, și cu jărtve multe cu toți mai marii Izrailténilor, și de bucurie mare gălucă și sărișă din toată vărtută lui, care lucru nu l-au făcutu nece dănaoară în viața lui, văzându că slujba și lauda lui Dumnezău va ave sălașă în cetăția lui în Sionu, și să va vesti cuvântul lui Dumnezău în țara lui, cum să arată la 2 carte a lui Samoilu 7. Si

cu cătă răvnă mare au poftit să să vestescă și să să sporescă lauda și cuvântul lui Dumnezău în țara lui, cum să arată din cuvântul lui, Psalm 131, stih 3, zicând: să voiu mérge în casa mé, să voiu suì în așternutul mieu, să voiu da somnu ochilor méi, au durmitare génelor méle, până când nu voiu află locul Domnului, macar să pieșu. Așijdere cu răvnă ca acâsta au fost și alti Crai sfinți de de multă aî Iudee, cumă aû fost Asă și Iosafat, Ezechie și Iosie, carii mai vărtosu de totu au purtat grije să curătescă țărăle loru de idoli și să să vestescă cuvântul lui Dumnezău pretutindirile. Asă aşa făcu numai decât la începenia crăirei lui, cum și scrisu 2, paralipomenu, 14, stih 34, 35 și *προς* (*și cele-lalte*). Așa și Ioasafat, 2, paralipomen, 19, stih 4, 11. Ezichiil la începenia crăirei lui numai de cătu deschise ușia beserescii și chemă popii și Levytii să facă slujbă dumnezălașca oamenilor, cum să arată, la 2, paralipom. 29, stih 15, 16, 17 și în glav. 30, stih 26. Iosie Craiu, încă din porobocie (că de 8 ani era cându-l alésără craiu) începă a căuta și a sluji Dumnezăulu lui David a strămoșulu său și curătă Iudea și Ierusalimul de toată spucăclună, și zdrobi toate oltarele din locurile înalte, și tăe pădură lui Velu și arse și zdrobi Idolii și chypurile lor, și îndemnă pre toți pre ceia ce să află în Iudea și în Ierusalim să slujască lui Dumnezău, cumu și scrisu, 2, paralipomen. glav. stih 32, 33.

„Mărija ta încă în urma acestorui Crai sfinți, cu de-adinsu aî imblat și te aî purtat, în crăire mării tale, că n'aî silitu numai pre-acéea cum să tii țara măriei tale apărându-o de pizmaș și găudecându, și bogătii și sărumanii în dereptate, ce încă mai vărtosu pre acâstă aî grijitu, ca să să mărescă slava lui Dumnezău, și să să vestescă cuvântul lui Dumnezău în țara măriei tale întru toate limbile, cumă să arată aîave, că mărija ta cu multă chelșugă în toți anii trimiți cărtulari în țără streine să învețe cu de-adinsul cuvântul lui Dumnezău din scriptură jidovască și grecăască, și venindu acasă să să vestescă cu de-adinsu cuvântul lui Dumnezău. Si cumu făcu Davidu cortu lăziei Domnului și Solomonu beserescă întru caré au slujit lui Dumnezău; așa și mărija ta în țara măriei tale, aî zidit beseresci cu multă cheltuială, întru carele în toate zilele să laudă numele lui Dumnezău. Si săva că au fost și lucrul măriei tale, une ori cumu era și în zilele lui Nehimie, carele zidindu Ierusalimul, cu o mână să apără cu arma de pizmaș, cu altă mână zidiu zidul Ierusalimului, așa și mărija ta, avându mulți pizmaș, cu o mână t-aî apărată țara de pizmaș, iară cu altă mână aî zidit Ierusalimul cerescu neîncetându, cumu să cunoaște. Că văzându și înțelegându mărija ta, că noi Rumâni carii săntem în țara măriei tale, nu avem neci Testamentul cel nou, neci cel vechiu de plină întru limba noastră, mărija ta te-aî milostivită ca unu Craiu milostivu, și mi-aî poruncită să caută în popii miei preuți cărtulari și oameni înțelepți, carii să stie izvodă Testamentul cel nou, a domnului nostru a lui Is-Hs. din limbă grecăască, și slovenăscă, și latinăscă; caré văzându porunca măriei tale am și făcut, și mărija ta încă te-aî milostivită, de ne-aî adusă meșteri streini de ne-aî făcut Typografie, și le-aî dată plată din vîstîrul măriei tale. Si pentru că acestu lucru bunu și sfantu Ioste începută din sfatul și diu demnătura și cu chelciugul măriei tale, pentr'acela să cuvine să lasă suptu numele și suptu socotință și supt destoînicia măriei tale, pentru carele să aibă numele măriei tale pomană neutită în vîci. Dereptă acela noi încă pentru că ne-aî dată Testamentul cestu nou, typărită în limba noastră, nu vomă înceta a rugă pre Dum-

nezău, pre Tatălū Domnuluř nostru Is. Hs, să dăruiască pre măriă ta cu de toate bunătățile, și trupești și sufletești, și să-ți înmulțască anii mării tale, cumă mulți și aniř luř Ezechiiluř Craju, și sa-ți futărăsca Dumnezău biruința în dereptate, și în găudecata, și în destoînicie, și în biruire, spre toți pizmașii mărieř tale, amină.

„Sluđa mařica și plecată, a mării tale.

„Simion STEFANUř, archiepiscopuř și mitropolituř scaunuluř Belgraduluř, și a Vaduluř, și a Maramurășuluř, și a toată țara Ardéluluř“.

„PREDOSLOVIE CĂTRĂ CETITORI.

„Cetitoriloruř, într-acăstă sfântă carte, milă, pace și sănătate, de la Tatălū, Domnulū nostru Is. Hs.

„Incepeneia ceștii sfinte cărti, trebuiește să știți și să înțelegeți despre cesto lucruri carele sănt scrise pre rându.

„1. Acest testament l-au început a-l izvodî ermonah Selivestru, din porunca și chelsgugulă mărieř sale, și eluř s'au ustenit căt s'au putut și curând îl s'au tămplat luiř moarte. Iară noř, socotind și luind aminte, găsit-am multă lipsă și greșale în scripture luř pentru neințelesuluř limbier și cărtii grecești. Pentr'acăea noi amău începutuř dintăluř a-luř posledui și unde n'au fostuř bine amău isprăvituř și amău împlutuř, și amău tocmituř din cătuř amău pututuř.

„Ce număř acăsta să știți, că noi n'amău socotită număř pre un izvod, ce toate căte am putut află, grecești, și sărbești, și lătinești, carele au fostuř izvodate de căturari mari și înțelegători la carte greciască, le-am cetită și le-amău socotită, ce mař vărtosuř ne-amău ținut de izvodulă grecescu și amău socotită și pre izvodul luiř Eronimuř, carele au izvodită dintăluř, din limbă grecăscă, lătinăște, și amău socotită și izvodulă slovenescu carele-ř izvodită slovenăște din greciască, și e typărită în țara Mosculeř; și socotinduř acăstia toate, vare caré au imblată mař aproape de carte greciască, de pre acăea amău socotită, însă de cé greciască nu ne-amău depărtată, știinduř că Duhulă sfântuř au îndemnată evanghelistii și apostolii a scrie în limbă greciască testamentulă celuř nou, și carte greciască țaste izvorulă celora-lalte.

„2. Acăsta încă vom să știți că noi în cestă Testamăntă întăluř amău pusă ūsumă la toate capetele, și în ūsumă săntuř stihuri, carele arată mař pre scurtuř lucrurile ce săntuř scrise într-acelă cap, pentru să să afle mař în-de-grabă ce va vré să caute și în toate capetele toate soroacele le-amău pusă cu numărășt carele să chiamă slovenăște cx, (stih, verset), pentru că mař în toate limbile vedemă că au acestă izvodă de scriu cu stihuri, pentru că foarte-ř lesne a găsi în-de-grabă ce veri vré să cauți în numărul soroacerelor.

„3. De acăsta încă vom să știți, că vădemă că unele cuvinte unii le-au izvudit într'un chip, alții într'alt. Iară noř le-amău lăsată cum au fostuř în izvodulă grecescu, văzându că alte limbi încă le țină așă, cumu-ř synagoga, și publicană, și gangrena, și pietri scumpe, carele nu să știu rumănește ce săntuř; nume de oameni, și de lémne, și de veșmente, și altele multe carele nu să știu rumănește ce săntuř, noř încă le-amău lăsată grecăște, pentru că alte limbi încă le-au lăsată așă.

„4. Acăsta încă vă rugăm să luati aminte că Rumânii nu grăescu în toate țările intr'un chip, încă neci într'o țară toti intr'un chip; pentru că cu nevoie poate să scrie cineva să înțeleagă toti grăindu unu lucru unii intr'un chip, alii intr'altu chip: au vesmănt, au vase, au altele multe nu le numescu intr'un chip. Bine știm că cuvintele trebuie să fie ca banii, că banii aceea sănt buni carii imbla în toate țările, aşa și cuvintele acelé sănt bune carele le înțeleagă toti. Noi doreptu acela ne-am silit, de în căt am putut, să izvodim aşa cum să înțeleagă toti, iară să nu voru înțelege toti nu-i de vina noastră, ce-i de vina celuia ce-au răsfirat rumânii priințalte țari, de s'au mestecat cuvintele cu alte limbi de nu grăescu toti intr'unu chip.

„5. Mai apoi de toate rugăm pre cetitorii ceștii cărti să nu ne găudece numai de cătu, păna nu voru socotì izvoadele, și veți afla pre ce cale amu imblatu.

„Adevără, și noi oameni săntem și am putut și greși, să va că am silitu de în cătu am putut să nu greşim.

„Mai vătosu de toate pré acăsta ne-am silitu să ținem înțelesul Duhului sfantu, că scriptura fără înțelesu țaste ca și trupul fără susfetu.

„Acăsta poftim dela tatălu Dumnezău și dela Domnul nostru Is. Hs., cum să vă înțeleptescă Duhul sfantu, ca să înțelegeti voă sfinție sale și să faceți carele săntu scrise intr'acăstă carte spre slava lui Dumnezău și spre ispăseniua voastră. Aminu.“

La f. 329 v. se află un fel de *errata*, precedată de următoarele rânduri:

„Socoteste cetitorile în clastă carte, pentru că n'au scrisă fingeri din ceru ce au scrisu măna păcătoasă den țărana făcută. Iară ce am putut pricépe, că să va sminti și să va înpiedica, cu minte acăsta carte, în vr'o soroacă, sau în vr'unu cuvantu, sau în vr'o slovă greșită, socotfaște la prédoslovia lui Iakov apostolu. C'amu scrisu de carté Esthiriei că nu-i scrisu intru la numele lui Dumnezău Savvaothu, caci la bibliă slovenescă o au învăluit unii cu nește adăusături, iară la biblia jidovască nu țaste, și de rândul Psalmilor încă socoteste să nu ver găsi intr'acel număr, caută și mai sus și mai glos că cu un număr ver afă; iară unde am precepuit, v'rō slovă au vr'un cuvant greșit, așa să le înderepti.“

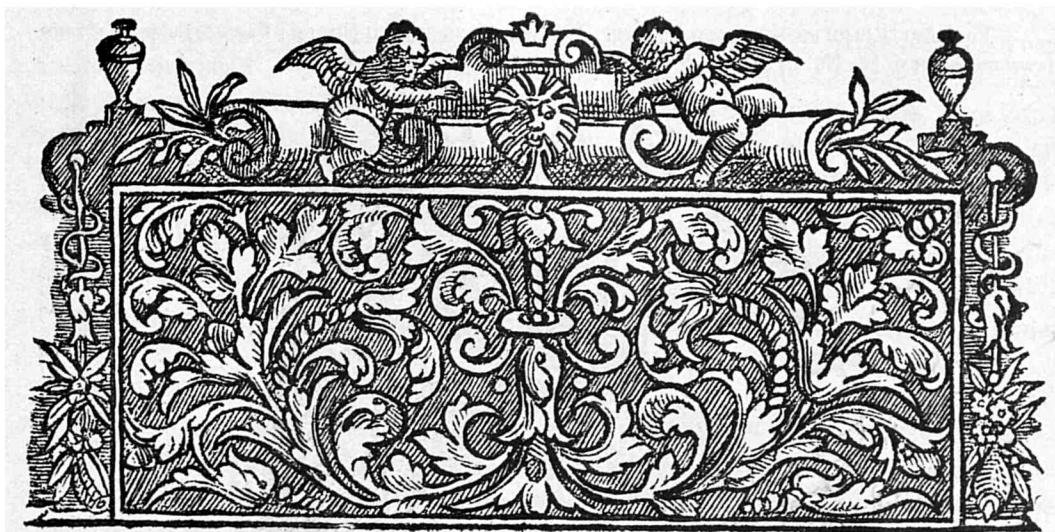
Bucuresci, Biblioteca Academiei române.

Cipariu, *Analekte*, 83.—Lambrior, *Carte de Citire*, 59.—Gaster, *Chrestomatie română* I, 124.

Cipariu, *Analekte*, XXI; *Principia*, 105.—Sbiera, *Mișcări culturale*, 42.

150.

151.

55. Penticostar slavonesc, tipărit în Tîrgoviște în 1649.

Т Р И О Д И О Н
 си єстъ
 т р и п ё с н е цъ,
 с т о н к е л и к о н П і е т д е с і е н и цы.
 П Е Н Т И К О С Т А Р И О Н,
 єже єстъ п і е т д е с і е т н и ца на рече ны й.
 ї дкю п и с м ё н Ѣ с е ѹ, ж а. п е ѿ в ч а ѹ.
 ї Б ѻ го в блом ѡ раченю ѿ рѣскаго народа ѿ паскѡ ѿзчи-
 шенны й. П о в е л ё н и ем ї и ж д и в е н и ем Е се
 с б ѻ т л и ѡ К н ѓ е г и н и ї є л ѓ н и є Б ѻ ж ѻ ю
 М л а с т ѻ ю, Н а ч а л н и цы ї в л д цы з е м л и є
 в л а ш к о ѯ, с 8 п р 8 ж н и цы П р е с к ѻ т л а г
 Господа Iw М а д ея Б а с а р а б ы въ Господарской их
 т у п о г р а ф и ѡ и ж е к ст о л е ч н и м град Т ѻ р г ѻ в н и р и .
 Е ѿ л ѻ т о к ѻ т и а м ѻ р а. я з и з. ї р ѻ ж х в а . х ѻ л д . .

„Triodion, va se dica Tripésnețul al sfintei mari Pentecoste. Penticostarion, care se numește Piatideslatnița, cu binevoitorea silință a poporului sărbesc curățită ca îngrijire de aceste două litere, ж, а, ca de obicei; din porunca și cu cheltuiala principesei Elena, cu mila lui Dumnezeu stăpâna și domna Terei Românescă, soția prea luminatului domn Io Mateiu Basaraba, în tipografia lor domnescă din cetatea de scaun Tîrgoviște. În anul dela facerea lumii 7157, dela nașterea lui Christos 1649“.

In-folio de 4 foile numerotate jos, 404 foile numerotate sus la drepta, și o folie la sfîrșit. Textul e tipărit cu negru și roșu, cu căte 31 rînduri pe pagină. Titlul e incadrat într-o gravură cu compartimente reprezentând sus la mijloc pe Isus Christos, în stânga pe Maica Domnului și în dreapta pe Sf. Ioan, apoi pe Sf. Andrei, Sf. Iosif, etc. Volumul cuprinde căteva frontispicii reproducere în această publicație.

Pe verso titlului se află stema Țării Românească cu inscripțiiunea: **Елена Божію Млѣтнію-**
Началниѧ Ѣгровлѧ (v. No. 152), iar de desupt, Epigrama de mai jos:

152.

Епиграмма

Знаменати чтихощетъ, илж се Елена
 Едши моей кзыскъ, и бысть врѣтна,
 Иже отгрѣкъ Ёлевс, сказаема млѣтъ.
 Добрѣ рече и ногда, Платонская хитрость,
 Именъ положено, не по воли быти
 По вѣщиже єстество, сказанье носити.
 Быждъ какѡ склѣсница бо съ четвѣтъ,
 Елена съ Ёлевс, єюже быкаетъ,
 Млѣтъ иже Тракийскимъ, всѣмъ црккамъ толика,
 Память иже безслѣтна, ѿніхъ и велика.
 Пентикостар пѣтъ десѧтъ, числѣ скрженно,
 Инослобкѣ речено, и преѹкрашено,
 Бѣсловомъ преѹшиномъ. тѣмъ печатася,
 Ню блго ѿврѣзину, и отготовася.

„Epigrama. — Ce vrea să însemne acest nume Elena? — În sufletul mei am căutat și am aflat — că la Greci (este) Eleos, ce însamnă milă. — Bine a șis odată înțelepciunea lui Platon, — că punerea numelui nu se face după voe, — ci după firea lucrurilor se portă numirea. — Vedî căt de potrivit să unesc — Elena cu Eleos; căci milostivirea ei mare — se revarsă acum asupra tuturor bisericilor tracic, — și pomenirea ei (este) nemuritoră și mare dela ele. — Pentecostar (este) cincizeci, număr desăvîrșit, — Șis cu alte cuvinte și prea frumos — De prea înaltui teolog. De aceea s'a și tipărit — De dinșa cu cuiuință și s'a pregătit“.

Restul foilor liminare e ocupat de o prefată de cuprins religios, care începe cu cuvintele următoare:

ЕЛЕНЫ БЖИМ ПРОМОШЛЕНІЕМ и благодатию. Еладычица всієм землям грекоілахін запланінском, ы проч; Честиѣшиомъ ы преподбенѣшиомъ въ іеромонахіяхъ ы христѣк юїс дамаскінъ, въсіа сѣю міленія горы афонскія, пріїзваниемъ ысповѣдникъ ы въ сѣмъ світимъ ю сїеннағѡ сѧкѣкплениа срѣбраска, даежныи по-клонъ ю дакаист.

„Elena, cu voia și binecuvântarea lui Dumnezeu stăpâna întregii țărăi ungro-vlahe transalpine și celor lalte, prea cinstițiu și prea cuviuosul în tre ieromonah, întru Christos părintelui Damaschin, al întregului sfint munte al Atosului prea ales duhovnic și tuturor celor ce sunt din sfintă chinovie sîrbescă, cuviințiosă închinăcălune le dă“.

Pe verso ultimei foi liminare se află o gravură pe lemn, reprezentând crucea pe care a fost răstignit Mântuitorul pe Golgota.

Pe fâia adaugată la sfîrșit este tipărit:

Къ читателю

Бга прѣблагагѡ благстю, въ троици пѣвамагѡ. Ѹца прѣбезначена, ы сїа єгѡ ы слоқа събеззначена ы єди наорѣдна ємъ прѣкѣчнѣ, ы дѣа въсіи сѣгѡ ыжнокотво-рѣлага оѓтѣиітела ю Ѹца неродствѣнѣ въ єхденѣ на сїѣ почивѣюшагѡ, ы въсіи вѣдѣ ыспиѣнѣюшаго, повелѣнїемъ ы въсѣлѣнѣ ыждигѣнѣмъ, прѣсѣтлыј. ы благочестивъ кнѧгнин гспдъже Єлена, навлннцы ю грекоілахін запланінском съ-прѣжници прѣсѣтлагѡ г҃ра ы воіводы ю мадеа басарабы. въсіем землям ю грекоілахін сълодрежица. ы блесенїем прѣ осѣннаго дрхїепса Стефана митрополити въсіем землям ю грекоілахін. Начатаже бым пеятнися сеа въро дѣнокенна кнѧга троищ цркѣтна. въ бѣослѹвщем градѣ траговиши. въ лѣто бытия мѣра, ярна. Спісѣнїаже мѣра. яхъ мѣца мартіа, въ єз. дѣй напаматъ сѣялъ мчнци матроны. йже въсольнѣ. Съгрешенїаже бым, въ лѣто бытия мѣра. ярна. спісѣнїаже мѣра, яхъ мѣ. ындиктииа, є, мѣца юнїа, въ єз, днь. напаматъ стго сїинно мчнка феодѡтта єпса ынкѹрекаго. крѣгъ сїнци, єз. ы лѹнї, єз. ключ пасхн, г. єпахта лѣтъ, єз. въ єз тое лѣто, благочестивъ државы гедара ы велїкаго кнѧза въшє ыменитаго, ыпрѣ-кѣтлыј ы благочестивъ єгѡ съпрѣжници въшє помнїмъж кнѧгнин. въ єже лѣто архїепїстка прѣ осѣннаго митрополити прѣжде помнїмаго. Трѹднїжеся дсемъ съпинанїи, єзъ грѣшины ы мѣнишн въ ынѹцѣхъ юанїи ыролонах, сѣтогорен. ю босны, ю мѣста каменградъ. монастыра же гоминїи, въ нѣмже прѣхъ ынѹческий бѣразъ. Въ злюблѣнїи єхъ юїи ы братіи ычестнїи гospodie. молїмкы бга ради, ыколѣнома касаюсѧ. чутѣши сїю кнѧгѹ, єще чѣто вѣдѣть погрѣшенно, дѣхомъ крѣостн ысправлѧнїе. ынастъ грѣшихъ дсем дѣлѣ юсрѣдно трѹднїшнхъса бласките ынеказнїте. пониже [не п]иса агбль, ы рѣка грѣшна ыбрїнна, ы дѣлъ юнїлъ.

БРЮ ОГІВ ВЪ ТРОЦИ ЕДИНОМЪ ДА ВЪДЕТЪ, СЛАКА ЧЕСТЪ, І ПОКЛОНАНІЕ ІАКО ТВОРИЦЪ
ШТКАРН, ВЪВЕЗКО НЕЧНЫА ВЪКИ, ІЛІЙНъ:

ІАКОЖЕ ВЪХНІЮЩІСА ВЪ ПЧИННѢ МОРЕЦЪКІ ЖЕЛАЮТ ПРІЙТИ ВЪПРИСТАННІРТЕ ОТІШНОЕ.
ТАКОЖДЕ І АЗЪ ЖЕЛАХЪ ПРІЙТИ ДО СВКРЖШЕНІА СТЫЖ КНИГИ СЕЯ:

ХС
ЗАЧ   І КОН
ЦЪ

Хрестолюбіеже вा�ши благодатное мінімъ ксі. твздікшеса бсемъ дѣлк, Прока
Тұпарникъ.

Сх въсѣми прѣчими скойми Трѣдо Любци.

Іште чтѣ веніхъ іако члци дѣлакиє погрѣшихомъ илїи докрѣкъ нетупарисахомъ.
прощенію иія настъ грѣшихъ сподобыте. іако дѣлами сѣ ѿ хъа оғлашните. Прійдѣте
блскенніи ѿіа моего наслѣдьти оғготоканное вамъ црестко ѿ слаженія Мир8, Ілійнк.

„Catre cetitor, — Cu prea marea bunătate a lui Dumnezeu celu întru treime
căntat, a tatălui celu fără de început și a fiului său și a cuvântului de asemenea
fără de început și singur născut din dinsul de veci, și a duhului prea sfînt și de
viață dătător și mantuitor, din tatăl nu născut ci purces și care în fiul se odih-
nesce și tôte peste tot le împlinesc, — căt și cu porunca și tótă cheltuiala prea
luminatei și prea cuviósei principese domnei Elena, stăpâna Ungrovlahiei transal-
pine, soția prea luminatului Domnitor și voevod Io Matei Basaraba, de sine
stăpânitorul întregei țeri a Ungrovlahiei, și cu bine cuvintarea prea sfîntitului
archiepiscop Ștefan Mitropolitul întregei țeri a Ungrovlahiei, a început să se ti-
părescă acéstă de Dumnezeu inspirată carte, Triodul înflorit, în de Dumnezeu slăvita
cetate Tîrgoviște, în anul de la facerea lumei 7156, iar dela mantuirea lumei 1648
luna lui Martie în 27, în șîua pomenirei sfîntei mucenițe Matrona cea din Salo-
nic, și s'a stîrșit în anul de la facerea lumei 7157, iar de la mantuirea lumei 1649,
indictionul 2, luna lui Iunie în 7, șîua pomenirei sfîntului mucenic Teodot,
episcopul din Anchira, cercul soarelui 17, al lunei 13, cheia paștilor 3, epacta
anului 7, în al 17-lea an al fericitei domniilor a Domnitorului și marelui principă mai
sus numit și a prea luminatei și prea cuviósei lui soțil, mai sus numitei prin-
cipese, în al 2-lea an al archiepiscopiei prea sfîntitului mitropolit mai sus pomenit.
Și m'am silit întru acéstă scriere (tipărire) eu păcătosul și cel mai mic între că-
lugări Ioan ieromonahul dela muntele Atos, din Bosnia, din locul Kamengrad (Ceta-
tea-de-piatră), din mănăstirea Gomionița, în care am și primit fața călugărescă.
Prea iubită întru Christos părinți și frați și cinstiți domnă, vă rugăm pe voi pen-
tru Dumnezeu, și în genunchi cad, cătră cei ce veți ceti acéstă carte, dacă va fi ceva
greșit, cu duhul blănădei să îndreptați și pe noi păcătoși, cară cu osîrdie ne-am
silit pentru acest lucru, să ne bine-cuvîntați și să nu ne blestemăți, fiind că nu
a scris înger, ci mâna păcătosă și greoie și duh fără curaj. Fericit să fie cel ce
intru treime unul este, slavă și mărire și închinăciune făcătorulu din partea făp-
turei, în veci nesfîrșită amin.

„Intocmai cum cel manat de valuri în adâncimile mării doresce să ajungă în
portul liniștit, tot aşa și eu am dorit să ajung la sfîrșitul acestei sfinte cărti.

Christos
Începutul și sfîrși-
tul.

„Pe voi, fericiți iubitorii de Christos, vă rugăm cu toții căți ne am trudit cu acest lucru, Proca tipograful și cu toți ceilalți ai săi tovarăși de muncă, dacă cum-va, ca oameni, am greșit ceva în acest lucru, sau n'am tipărit bine, învrednicită ne pe noi păcătoșii de iertare, ca și voi însi-vă să vă împărtășești de Christos. Veniți cel bine-cuvîntați de tatăl meu, voi veți moșteni împărăția gătită vouă din slujirea (cultul) lumel, amin“.

Bucurescă, Biblioteca Academiei Române. Muzeul de Antichități.—Petersburg, Biblioteca publică.—Moscova, Biblioteca publică și Muzeul Rumjanțov.—Kiev, Bibl. societății archeologice bisericescă.

Karataev, Описаніе, № 658.—Undoliski, Очеркъ № 632.—Palauzow, Румынскія господарства, 1859.

159.

56. Triodul postului slavonesc, tipărit la Tîrgoviște în 1649.

Bibliografiⁱ ru^ş vorbesc despre un Triod al postului, în-folio, tipărit la Tîrgoviste, fără a da alte amănunte asupra lui.

Undoliski, Очеркъ, №. 642. — Karataev, Хронолог росп. №. 592 și Описаніе,
№ 659

114

1650.

57. **Pogribania preotilor.** Tîrgoviste.

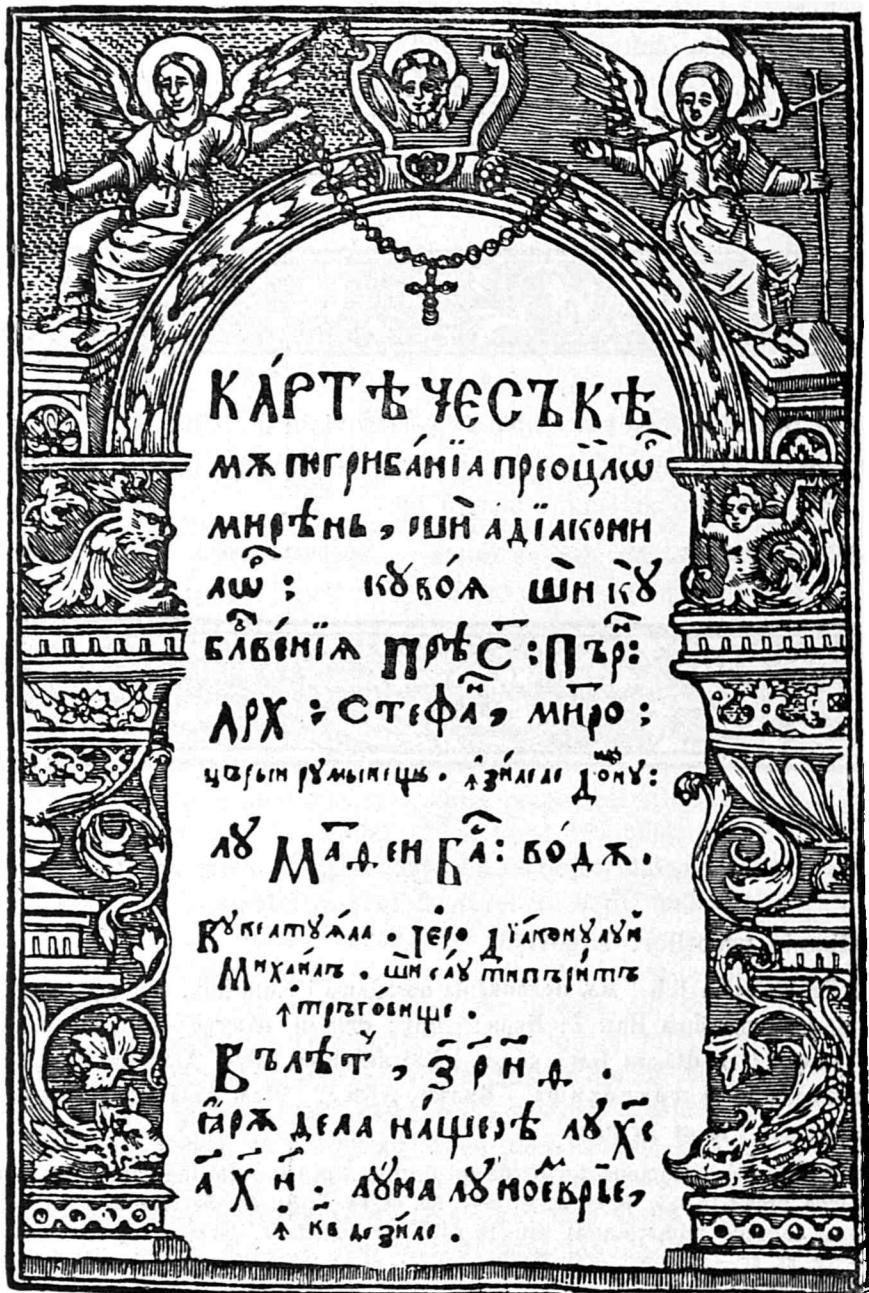
КÁРТЪ ЧЕ СЪ КЪ | мж погрнканиа преоцлар | мирѣнъ, ши а дїакони | лар; к8 к6м ши к8 | блсвѣнія Прѣ є: Певн: | Ярх; стефан, Митро;—царын рѣмыненци. .ж зилеле домн8 | л8 Маден Гас: вѣд.ж. | К8 келтвѣла. Іеро Дїаконвѣль | Михайлъ, ши сѧ тицерйтъ | ж т҃ржгѣнище. | Балѣт, 5рн д. | Іирж дела нащерѣ л8 Ѿс | ажн. лнна л8 ноемврѣ, | ж ке де зиле.

Tipărit în două colori, cu inițiale mari simple și ornate (ca cele din *Pravila dela Govoră*), cu 19 rânduri în pagina plină.

Prima fóie liminară albă s'a pierdut; a doua cuprinde titlul de mai sus, incadrat (No. 155). Pe verso acesteia se află prefata:

„Tuturorū direptū slăvitorilorū creștinilorū, sionenilorū a svintei împreunătoa.

reł, apostoleștiř bisereciř filorū sănătatē trupescă, și spăsenie susletescă, nedostoiniculū, multū păcătosulū, și mai miculū Ierodiaconulū Mihail poftește. Aducându-mi aminte pururé de cuvântul ř proroculuř proroculuř și înpăratuluř lu Daviduř,

155. — Titlu la *Pogribania*, 1650.

ce zice: ce voiř da domnuluř pentru toate célé ce mi-au dat, cugetaiu de în căștigulū mieu celū ticălosuř ca proroculū, ce-aș aduce daruř domnuluř și făcătoriuluř mieu lu Is. Hs? Nimica altuř nu chibzuiuř să fie acmu mal depripă svintei Besé-

reci și mai de treabă, numai îngruparé preotescă; că măcar că se și află în cărti, nu se află să fie tutindiné tocma, ce intr' une cărti într'un chipu, intr'altele intr'altu chipu, că întâmplându-mi-se în multe locuri la îngroparé preotescă, tot gălcévă auzi și neascultare. Pentru acéia, cu blagoslovenia pré sfintituluř părintelui nostru Arhiepiscopuluř Stefanuř, Mitropolituř, a totă Téra Românescă, și cu voia Creștinului și de Hs. iubitoruluř Io Matthei vodă, Domnul aceștiiaș tărī, m'am nevoit de-amuř alăturat izvodul slovenesc lăngă celuř grecescuř, și cu oameni cărturarī buni și înțelepți amuř tocmit și cu cheltuiala mé li-am tipărit, și li-am dat pre lume pentru sufletele părintilor miei, și pentru ale noastre, pentru al mieu și a soției mele. Dereptuř aceia la care preot să va află carte ca aciasta, a îngropării preoțestii, pentru Dumnezeu pre ca acesta rogū să nu o vânză, nice unde să va întâmpla vre-unuř preot pristăvit, să o tagăduiască, ce să o arate și să o plinăscă dentr'ansa tréba ce va fi; iară pre robiř lui Dumnezeu, pre Gherghina, pre Elena, pre Ierodiaconuluř Mihail și pre Despina să pomenăscă ca să fie și el pomenit întru împărăția domnului nostru lu Is. Hs. Înpreună cu Tatāl și cu Duhul săfăntuř amin.

Pe fața 1-a a textuluř, un mic ornament, apoi al doilea titlu:

ХРМЛРН МУРИЧИОНН ПСХ | пра превицилор. челор че моръ. кслм ыи | зиче,
ла .бропадрк лар. сдс петрек | тсл превытсласи челси че скс мстат.

Textul rugăciunelor este slavonesc, însă explicația slujbei este făcută românesce, și în genere tipărită cu litere roșii.

Ultima filă lipsesc.

Brașov, Biblioteca Bisericii Sf. Nicolae.

156.

58. Psaltire slavonă, Campulung, 1650.

Notele de mai jos sunt estrase din Karatev.

In-4° de 172 foile numerotate. Caietele au signatura cirilică, repetată pe f. 2 și 3, însotită de cifrele cirilice. Pagina are 21 rînduri. Psalmul începe cu litere mari tipărite cu roșu, iar înaintea catismelor se află șre-carli ornamente. Foile de la început, cu titlu și prefecție, lipsesc. Psalmul se termină pe fâoaia 119. Pe f. 120: Многомилостивое пъвзаемое въ праездници гдѣ... (Mult milostivul, cântat la sérbătorile împărătesc). F. 152: Жказъ каку пъти фалтире въ съгою великою Четыредесятници. (Arătare cum să se cânte psaltirea în sfintele mari păresimi). F. 153—159: Честный параклисъ. Пресвѣтъ бѣн... (Cinstiitul paraclis. Prea sfintel născător de Deiu). F. 163—171: Пашалим азбучнаа. Зралчада А неісчаднаа до конца вѣка. (Pashalia în sir alfabetic, care prevede și nu se sfîrșesc până la sfîrșitul lumii). La f. 172 r. se află „Глово къ читателем (Cuvînt către cititor), iar pe verso, următoarele:

Напечатана кыст сіл Книга, глема ж фалтиръ, При држжакѣ велїкаг Гїдру Іѡ Мадея Басараба иже въ хѣ Превѣннаго Курх Стѣфана, Мистру вѣсю, Ярхенна, Митрополита Тржговецкаго, и всѧ земля оўгроклахїскїа. въ Түпогрѣфии Прпдѣнѣйшаго юца, куръ Мелхїседека іеромонаха, Пржаго ігоумена велїкїа ѿбѣтелы длзгопоскїа, храма Оуспенїа Пресѣнїа вѣдчца иша Еїа, и прно Дѣка Мѣри. въ Лѣто ю създанїа міра зѣрни Я ю въплаженїа Еїа слобка, зѣхн. Мѣса Марты, а, дна.

Смѣреннїй іеромонахъ Діонисіе Еклісіархъ, Коректоръ. Малкїшій въ түпогрѣфии Прѣда Станчевичъ, ю длзгополь.

„Să tipărit acăstă carte numită psaltire, în timpul domniei marelui domn Io. Matei Basaraba și a intru Christos prea osfintitului Kyr Ștefan, cu mila lui Dumnezeu archiepiscop și mitropolit al Tîrgoviștei și ai întregii țărăi a Ungovlahiei, în tipografia prea cuviosului părinte Kyr Melchisedec ieromonahul, întâiul egumen al marei mănăstiri Câmpulungului, hramul Adormirei Prea sfintei stăpâne născătoarei de Dumnezeu și pururea fecioarei Maria, în anul dela zidirea lumei 7158, iar dela întruparea Dumnezeului cuvint 1650, luna Martie 9 dile.

„Smeritul ieromonach Dionisie Eclisiarhul corector. Cel mai mic în Tipografie Preda Stancevici din Cimpulung“.

Petersburg, Biblioteca publică.

Undoliski, Очеркъ, №. 652. — Karataev, Описание, №. 667.

167.

59. Mystirio, Tîrgoviște, 1651.

МУСТИРІО

сѧ,

СЛѢКРІДЕНТ,

сѧ,

Тайне є, де ՚чиєле ѕ,
БОТЕЗУЛъ ши є: Муръ,
аквмъ де ՚тхъ, Типрѣ.
къ порѹнка, къ ѡсєрдїа неко-
йнца ши къ тօатж келтвѣла

И чинстїтвѣй де хѣ:
Шѣрните СТЕФАНъ.
Къ мѣла лѣ Дѣнзѣ, Митро-
полит а тօатж Оугроклахїј
ж зѣлеле Іѡ МАЙТОСІ Басарабъ:

ж ТР҃ГОБИЦѢ.
Житрѣ чинстїта Каѣ а ՚нѣлцѣрїй
Домнѣвѣй нѣстрѣ Йїс хѣ
Блѣто: зѣриа, мѣць Іонъ: ՚ї, дн.

In-4° de 8 foi nenumerotate și 53 foi numerotate apoi paginate. Caietele de căte 4 foi sunt signate 1-1. Tiparul e în două colori, iar pagina încadrată are 22 rinduri.

Pe verso titlului și se află:

„Semnul carele ţaste dat dela Dummnezău, pré Sfinților Mitropolităi și Tărării Ugrovlahiei.”

între literile G. B.B.: 1. M. Z. O.Y. G. K.,

158.

Iar sub el versurile:

Хé Ирхъерéвмъ Диадимъ даётъ:
и Грикъ Накыю ихъ злать възлагаетъ.
КРЕСТОМъ злоначалнаго змия побеждати.
Патернцю людъ въ кѣрѣ съблюдати.
Теѣ СТЕФАНЕ всѣ Бѣ даёте склонитею:
ко запланенской Землѣ вѣры Блюститею.

„Christos dă diademă arhieilor și pe gâtul lor le pune grivnă (colier) de aur, ca prin cruce să biruiască pe diavolul (șarpele) începător al răului și prin paterici să țină pe omene în credință; și, părinte Ștefane, Dumnezeu pe toate și le-a dat, păzitorii al credinței în țara Transalpină.”

Prefața are următorea cuprindere:

„**STEFANU**, cu mila lu Dumnezău, Arhiepiscopă, Mitropolită al Trăgoviștii, Platului și a toată Ungrovlahiia, Exarhul Sfintului Scaună Apostolescă Costandinopol: Pré cinstișilor și iubitorilor de Hristos Părinți și frați du pre Duhul Sfintă, Episcopilor, pravoslavniciilor și Besericii Măntenești, Cuviosilor Arhimandriți, cinstișilor Egumeni, Ieromonahilor, pré cinstișilor Protopopi, cinstișilor Preoți și a tot săborului clirosu sau aleșilor Besericii Pravoslavie. Blagoslovenia a lui Dumnezău, sănătate, răpaosu și de toate bunătățile ceste trecătoare și cele de vîci stătătoare, cu priință priuște și pohteste.

„Omul căce ăaste zidit și făcut pre chipul lui Dumnezău, și căce ăaste cinstit cu deregătoria, a cuvântului, dreptă acăea nu se cade luș să fie ca vita fără de graiu, ce cătu-ă ăaste puteră să se apropie către Dumnezeu, că Sfintia sa învață pre dinsulă ca pe o făptură a sa, să fie pre podoaba chipulu căruia l'au făcut. Cumă grăiește marele intru bogoslovi fericitul Grigori: făcut-au zice Dumnezeu pre omul fără răutate, dreptă, înbunătățită, plină de toate bunătățile, al doilea îngeru, închinătoriu lui Dumnezău, să înpărățeșca pre pământă într'acéstă lume ce să véde, ca cu mintea să vază să privescă și să caute cereștile, pentru că sufletul lui însuflătă ăaste de la Dumnezeu, și au fostă aproape de dinsulă, nu cu locul, ce cu voia. Iară pentru păcatul și gresala, elu au căzută de acolo, că omul pentru sufletă ăaste naltă, iară pentru trupă ăaste smerită, iară pentru păcată ăaste mortă, de-acia pentru ziditul de întări strămoșul nostru Adamu, întări nașterea noastră în păcate și întări să dé de moarte tuturor oamenilor, dece, că ce au greșită el mai nainte, dreptă acăea acumă păna în zioa de astăzi toți ne naștemă în păcate. că se trage de atuncă păcatul, pentr'acăea se-au și osândită cu moarte să moară. Dreptă acăea al doile Adamu unui fără de păcate, unulă născută Fiul lui Dumnezău Domnul de în Ceriu, slobozindă pre noi de păcate și de moarte, venit-au cu trupulă în chipulă păcatulu, și pentru păcate cu trupulă au osândită păcatul¹⁾.

„Să au pusă și au înlegătuită sfântul Boteză, carele ăaste curăție, a doa naștere zicându: Cine nu se va naște cu apă și cu duhul, acela nu va putea să între la Înpărăția lui Dumnezeu²⁾. Dreptă acăea Sfântul Boteză, carele ăaste a doa naștere, ăaste ușă deschisă la Înpărăția Cerului, pusă și tocmită între cele 7 tâine ale Beserecii.

„Acesta ăaste spălarea și peirea a păcatelor nașterii de întări, a păcatelor strămoșului Adamu. Sfântul Boteză, ăaste împreunare și apropiare către Dumnezău, căce că intinerindu-ne cu dinsulă, ne facemă fi lui Dumnezău. Sfântul Boteză, ăaste chezaș și solitoriu bună invierii a doa oară tuturor Pravoslavicilor. Sfântul Boteză ăaste naștere desăvărșită a treia oară, la a doa venire a lui Hs. în zioa de județă. Cine se naște pre în boteză și se împreună lui Hristos, acăea voră fi lui și moșneni, și să vor sculă în viață netrecută a împărăției lui Dumnezău. Sfântul Boteză, să chiamă hărăzire, căci că noi oamenii ne dându nemica lui Dumnezău, nil dă. Sfântul Boteză se chiamă Dară, că în dară ni se dă o bunătate aşa de mare ca aciasta. Boteză se chiamă, căci că afundă și îngroapă păcatul strămoșului, căci că toți copiii cându se nască, au de acel păcată, iară déca se botéză, lafundă și-l îngroapă și-l piarde pre în Sfântul Boteză. Chiamă-se unsoare, căci că mai nainte vréme cându vré să facă Înpărății au Arhierei atuncă le ungă frunte cu unsoare, aşa și noi creștinii déca vréme ce ne fac înpărății patimelor, pentr'acăea ne botéză cu Sfântul Botez și ne ungă cu Sfântul Myr, și la frunte, și la măni, și la pieptă, ca să nu aibă dracul lor să începe nică la un mădular al nostru, la frunte ne ungă ca să nu ne poată biru diavolul, la ochi ca să nu vedemă nică să căutăm bunătățile céste deșarte, sau petrecăniile céle bune ale altora, iară la măni ca să nu poată dracul să ne biruască cu apucările și cu jehuirile și intru căte păcate facă mănilor, iară la pieptă, ca să nu ne aducemă aminte de gănduri rèle, căci că adu-

¹⁾ I Cor. 15, 162. Rim. 50, 99.

²⁾ Ioan, glav. 3.

ceré aminte a omului ţaste la pieptū. Botezul ř se chiama lumină, că luminează și luciuște sufletul omului și îl izbăvăște de munca de vechi. Chiama-se haină neputredă, căci că cu Sfântul Botez ř se acoperă păcatele omului, și se înbracă omul cu neprezire, adeca nu-i mai ţaste frica omului acelaia că se va munci în iad, ce merge neputred la Înpărăția Cerului. Chiama-se Bae, căce că spală pre om de păcate. Botezul acesta ţaste, știi ca și cumu te-ai naște a doa oară fără de păcate. Botezul ř se chiama și pecete, căce că ţaste ca o pecete și ca unu semnă Creștinătății, și cum șau unsu Ovrăii pragurile ușilor la Eghipet cu sănge de mierlu și nu le-au stricat moartă nemica; aşa și pe creștini nu-i biruște dracul, căci că săntu semnătă cu Sfântul Botez, și pecetluiți cu Sfântul Myrū. Dreptă acela și Smereniă noastră, cu voia lui Dumnezeu, și cu lucrările a Duhului Sfânt, aflându-ne la Beserica Sfântă Pravoslavno-Catholică a Târăi Muntenegri, intru rându-

160.

iala Arhierescă, a Arhiepiscopiei, Metropoliei a Târgoviști și a toată țara, intru toate zilele doriamu cu inima unde vedem atăta neștiință a bogății Preoți ai țărăi, apoii țărăi vazându pre Măntuitorul nostru Is. Hs. cum va să caute și va să ceară săngele oilor sale cestor cuvântătoare, carele-mi săntu date în semă țără dela măinile mele, și vazându țără cum au creștinii țărei inputare, și Preoții mai vrătosu de către hulnicii dă lége, cumu pentru grosimea și grubia nu știmu slujă tânele Sfintei Besereci, și striga toti totu-de-una că deștvescă rău și nesebuită, și zicu că amu uștată cinurile, socotéléle, obrășirile, chipurile, nemeririle și toate rănduialele și tipicurile Sfintelor taini, pentr'acela de intăria ce m'au intărit Dumnezeu înpotriva puterii mele, gândișu să iau inputarea batjocoririlor de asupra aceștii

țărișore întărită cu măna dréptă a lu Dumnezeu, și cu mila lu Dumnezeu de în cele 7 tañi ale Besericii scos-am 2 la lumină. Botezul zic și Myrulă, cu toate învătăturile, rânduialele și țeremoniile lor, cumă vă rog Iubitorilor cetitori, mai vărtos de Hristos Iubitor, să citiți să vedeti cum sănt răsfirate, puse tot pre răndă înaintea acestii cărțului cu acéste 2 Sfinte Tañe de în cele 7, că le arată vremile, obiceiurile, facerile amăndurora pre tocmlă și pe răndul Besericii Sfinte, Mañca noastră a răsăritulu, carea cumă au luată obiciau de la Domnul Hs. de la Sfinții Apostoli, de la sfintele săboară, nu cum au fostă păna acmu slovenește tipicurile, carele nu le pot ști cinstiți și cuceriti. Preoți pentru nesebuialor, ce tot rumănește toate tot pre răndă, carele lesne intr'alte Molitvenice nu le veți foarte afla, căci că socotință și usărdie când au scris atăta a pune n'au vrută intru Sfintele Tañi. Ce multe au fostă lăsate ne scrise și ce n'au trebuit a mănjit, cumă singuri veți vedé cinstițiilor cititori cu proasta nevoință și ostenelă a Smereniei noastre adunate intr'acesta Cărțulie, dă pre molitvenicul Grecesc și Slovenesc amăndoaa înfătișate. Dreptă acela acuma o Sfinte Clirosule să nu vă sfiți sau să vă leneviți a nu căuta și a nu citi si a nu învăta acéste 2 Tañi ale Sfintei Beserică, scoase de în cele 7 căci că săntă tocmită pentru spăsenia sufletului tău și a tuturor Creștinilor, atăta de scumpe căt n'ai cu (cu) ce le prețui, după cuvântul Măntuitorulu. Că ce schimbă zice va da omulă pentru sufletul lui măcaru de-ară dobândi și lumea toată; dreptă acela déca vrême ce se răspăște și se goneste dă se sparge intunerecul, cu înnorare ceții și a păclei neștiințe mele, de amă mai dres rânduialele și le-amă prepusă rumănește zic, pentr'acela nu se cade voaă dreptilor mări filă Pravoslavie să vă îponcișăți și să vă scrăbiți în potriva păstorului vostru. Ce vă aduceți aminte că învătătura Arhierescă iaste în locul lui Hs. După cuvintele Sfintiei sale. Cine priimăște pre voi acela pre mine priimăște¹), și într'altă locu. Cine ascultă pre voi acela pre mine ascultă, iară cine se lépădă de voi acela de mine se lépădă²). O Iubitorilor ci(ti)tori, mai vărtos de Hristos Iubitori, nu rămnireți hitlénilor, nici vă asemănați celora ce să îponcișază în tañă și stau în potriva puterii Arhierie noastre, că unii ca aceala se închipuescă obiciaulu pasării carea se chiama Corbă, carele intru nemica nu băgă în séma învătătura stăpănu-său Patriarhulu său Noe, ce déca lăsă corabia căzu pe străvă, și și luă partea cu dinsulă, aşa și îponcișatorii de cuvântă vremii de acmă, ca niște aspide surde astupă urechile, ca să n'auză cuvântul de învătătura bună, iară limba și-o ascultă spre cuvinte réle și spurcate, ce pre dinșii va judeca Dumnezeu. Iară voi, o Iubitorilor cititori, aduceți-vă aminte de Sfânta Scriptură, că oamenii Israilténii ceia ce huliuă asupra lui Aaron, déca-i scoase de la Eghypet, cărora el le făcé atăta bine, atunce puternicul Dumnezeu curăndu-i schimbă scrăba, că lor rămaseră trupurile în pustie dă periră; iară el Aaron zică, se sui în muntele Oru, cu porunca Domnului, și se pristăvi acolă intru multă rugă³). De-acia iară Corei, Dathan și Avironu, se sculară asupra lui Moysi și Aaron, iară pré puternecul Dumnezău foarte făcu izbândă curănd, că se prăpădi pământul suptă picioarele lor, și se desfăcu dă-î înghiță, și casele lor și pre toti oamenii căti era cu Corei, și toate dobitoacele lor și toată avuția lor, și mérseră de vii în iad, și-i acoperi pământul, și periră de în mijlocul oamenilor⁴). Iară eu nu pohtescu

¹) Mat. 10.²) Luc. 10.³) Cis. gl. 20. 33.⁴) Cis. gl. 16.

așa înponcisetorilor de acumă, ce cu dragoste aducă aminte, ca să-și vie în fire și în minte că bună și adevărată, dreptă acela voii, o iubitorilor clincii cititori, mai vărtos de Hs. Iubitori, priimiți cu multemire acăstă puțină osteneală a smireniel noastre, și sedeți de citiți și vă invătați să predinsa cu dédinsul, să vă fie de folosul izbăvirii susfetelor; iară pentru Smerenia noastră rog, rugați pre Domnul Dumnezeu, că să ne vrednicescă cu mila că bogată a Sfintiei Sale, cu sănătate și cu pace într'acăsta arepă de tăriskoară umbrită suptă puternica dréptă a lui Dumnezău, cu izbăvire de ierăjmași văzuți și nenevăzuți, ca să putem scoate la lumină și célé-lalte Taini ca și ceste 2, să nu rămăne închise, și să fim îndemnători și nevoitori și mai la multe și mari lucruri.

„**О ѿк здрествуйте, и спасите сѧ възвищением чада Емирена Ншгв кышше писаный: желаетъ рачит и прикествуетъ.**“ (Fită sănătoșă întru Christos și mantuitori-vă, prea-iubiți copii ai smereniei noastre mai sus scrise, care vă doresce (binele) și vă salută.)

Pe ultimile 2 foi liminară se află tabla de materiil și o gravură reprezentând *Săborul Maicii Domnului* sub titlul:

Извержение Кызнесеній Гда Бра и Геса ншго Іс хъ.

160.

iar ca legendă

„**Ис, въздыхай на Неса юндовже и съшедъ, мъмтисъ дане бстакиши нась сиряих: иск послы твой дахъ иакоже бѣщалъ еси Огчийкъмъ, ѿцилъ и проскъцдъ нась.**

București, Biblioteca Academiei Române.

C. Erbiceanu, în *Biserica Ortodoxă Română*, XXIII, 671.

60. *Psaltirea*, Belgrad (Alba-Iulia), 1651.

כְּפֶר תַּהֲלִימ | פִּיאָתִירֵך | Че съ зиче, **קָנְתָּרֶך | אַפְּרִיכִיטְזָלֶח |**
פְּרוֹרֶק שִׁירְדְּפָרָת דְּבָדָ | קְשֻׁקְקַנְתָּרִילְאָבָי מַשְׁגַּן | шій к8 с8мма шій рън-
 д8ала, ла т8ци ф8л8ом8и. | **יְזָקְדִּיתְך |** к8 м8ре сокот8нц8, д8н **יְזָקָד |** жидов8еск8,
 пре лимб8к р8мън8еск8. | **קָנְתָּרֶך |** Ациюторюль а8и д8незк8, шій к8. **יְדָמִינָרָך |** шій пор8нка,
 д8нпред8нж к8 тоат8 келт8ала Я мър8ей с8ле | **גְּסֹוּרִיכִיְה |** РЯКОЦИ, | К8яюль Ярд8-
 а8и, и пр8чам. | **תְּעַבְּרִיתְךָסָאָז |** ф8тр8 Я мър8ей с8ле Т8погр8ф8е, | **דְּנַטָּזְיוּ הַוָּאָש |**
 Ярд8ель ф8чет8т8, | **בְּאַלְגְּרִידְזָלֶח |** к8 л8кто, з8р8н8. Я ш8 ржестка х8ка, зах8на.
 д8екем : б8е, д8н.

In 4º de 18 foî nepag. și 200 foî numerotate. Titlul e încadrat într'un chenar înflorit. Tiparul e negru și puțin roșu, întrebuintând trei mărimi de caractere. Pagina încadrată are 16 rânduri cu caracterele mari și 21 cu cele mijlocie. Cele mici se întrebunțează în notele marginale și în sub-titluri. Cărțile de căte 4 foî au ca semnătură alfabetul cirilic, fiecare literă repetându-se pe p. 2 și 3 insotită de cifra cirilică respectivă.

Pe verso titlului să cătescă:

„Cinstitul și luminatul semnu, al Măriei sale Craiului Ardélu, și a domnului său părțiloră tărări ungurești, și a Spanului Săcuielor, ţeșeje și proclama.

Sub care să văd armele lui Rákoczy reproduse mai sus la nr. 147, înconjurate de literile P., F., K., I., A., P., II., G., C., III., H., P., iar de desupt:

I. Corinth: Glaz 14 sh. 19

In săborul Creștinilor¹⁾, mai voesc a grăi cu înțelesă, 5 cuvinte, învățându-ne altii, decât zeca mij: de cuvinte în limba străină.

In cele 5 fel următoare se află următorul:

„PREDOSLOVIE GĀTBĀ MĀRIJĀ SA CRAIULĪ ABDĒLULĪ

„Cinstituluș și luminatuluș și înfrămsătatuluș cu destoñacie și cu creștinătate milostivuluș GHEORGHE RACOȚI din mila luș Dumnezău Crașul Ardéluluș, Domnului părtilor tărări unguresti și Spanuluiș Săcuiorū, șezece și două.

„Dela Tatăl Dumnezău pentru Domnul nostru Is. Hs.: Milă, Pace și domnie fericită, cu biruință înfrâmsățată, pohtescu Mării Tale ca Domnului mieu milostivuș.

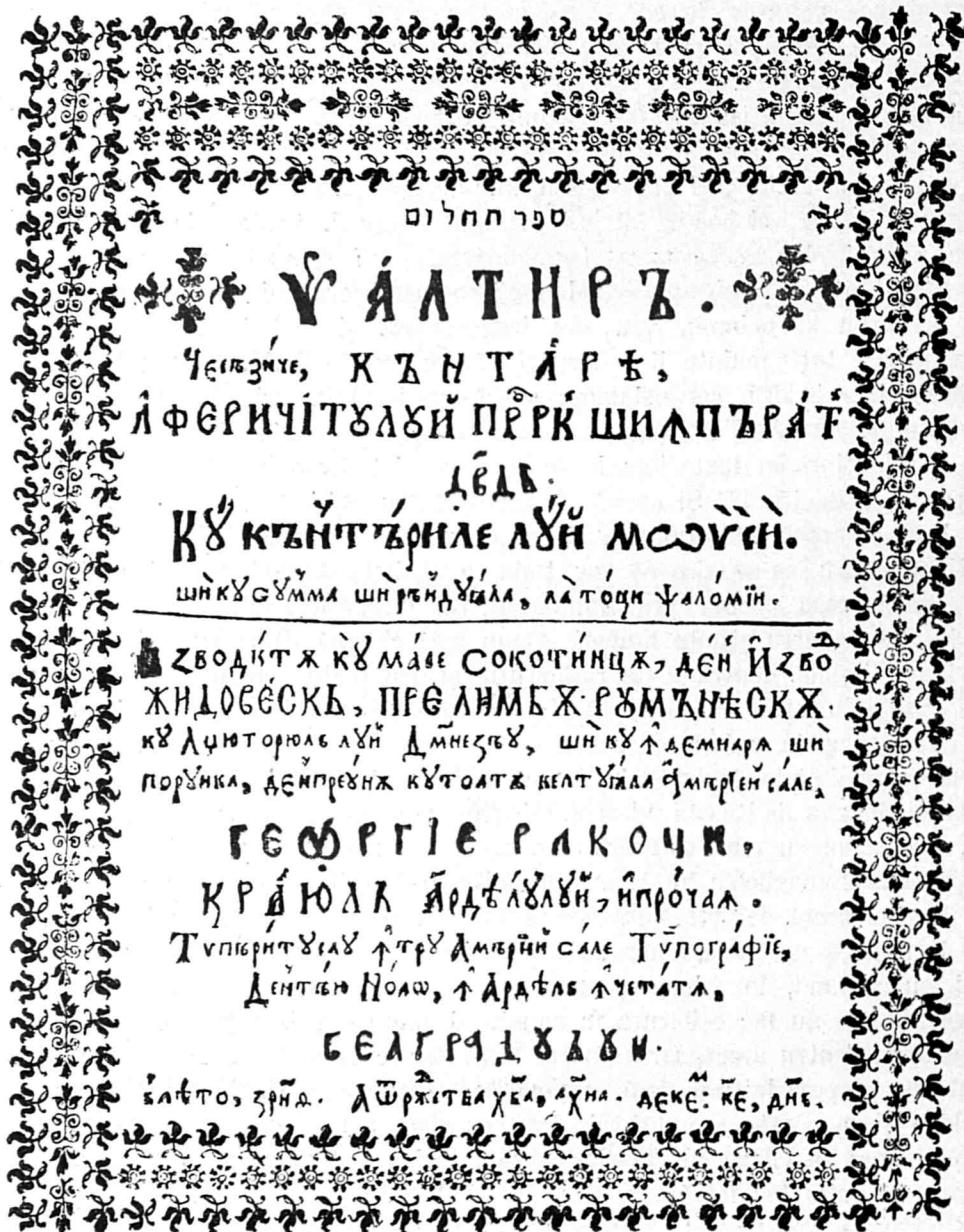
¹⁾ Notă marginală: *In* beserica.

„Bunu-l Domnul tuturor și mila lui țaste spre toate faptele lui. Așa cântă Înpăratul și prorocul David, milostive Doamne Craiu, psalom 144, stih 9, tuturor ce să zice, încă și pizmașilor lui, diavolilor, carii luptă neîncetat împotriva Slavei sfintiei sale, că pre dinșii încă-l rabdă și-i ține spre bătaia celor păcătoși și face să răsae Soarele sfintii sale spre răi și spre buni, și ploae spre direpti și spre nedirepti. Așa zice Hs. la Matheiū 5, stih 45, că răotatia păcătoșilor, încă nu poate opri că să nu fie mila și bunătăția sfintiei sale și spre aceea, iară mila sfintiei sale țaste asupra a toate lucrurile sfintiei sale, că n'are sfintia sa lucru ca acela dintru carele să nu străluască mila și bunătăția sfintiei sale; că den bicul și din bătaia lui încă să arată și străluceste mila și bunătăția lui, că sloboade într'un loc spre oameni, în loc de bici (бичь), și bătăe, într'alt loc el intoarce den bunătăția lui spre blagoslovenie și spre bine. Că după potopul apei când făci oamenii oraș și turnu, den sfatul loru cel orbu și nebunu, vru să-i batjocoreșcă și să-i bata, și limba intru caria grăița toți mainte li o despărți într multe limbi, pentru caria le su a părăsi lucrul loru cel nebunesc și să răsfirara în pribegie în toate părțile pământului; iară în Testamentul nou le intearse și le déde blagoslovenie Apostolilor, de știură în toate limbile de propoveduirea Evangheliei a toate făpturile, Marcu 16, stih 15, 17. Si sosiră și păgânii într unicunica credință, cum prorocise Isaiia prorocu, 19, stih 18, zicând că vor grăi orașele Eghypetului în limba Hananeilor, ce să zice că vor țină o credință dirépta și o lége, și toți într'o limbă voru chema pre Dumnezăul cel direct într'agitoru, într împărăția lui Hs., pentru știința limbier. Acum încă chiamă Dumnezău în toate zile pre toate limbile, dentre toate rătăciturile și den toate nebuniile, spre credință și spre știință lui Hs. că dirépta și adevărata și cu o inimă. Pentr'acela foarte-ă de trebă și în vrémă de acum a ști în limbi ca să propoveduască Evangheliea în toate limbile, într limba lor ca să înțelégă. Pentr'aciasta au dăruit și pre Apostoli, în zua de Rusalii, Δέκαν Ε., (Faptele Apostolilor 2), ca să știe în toate limbile, caria acum cu mare ostenelă o învață oamenii a ști în toate limbile și să propoveduască Evangheliea lui Hs., și să aducă oamenii la unicunica credință, ce să zice la o credință derépta. Iară cine grăiște într adunare, în limba streină, pre sine întrămașă nu pre adunare; numai aşa-i cine grăiște în limba streină, invățând, au căntând, în adunare, caria nu o înțelégă ascultătorii, ca cimpoile și lautele, carele nu fac osibitura în sunet, și nime nu le înțelégă. Știm că credința țaste dentru auzit, iară auzitul țaste den cuvântul lui Dumnezău, cuvântul den propoveduitură, iară propovedanța trebuie să fie în limba, să o poată înțelégă și să o știe ascultătorii. Frumos dară a lui Dumnezău țaste a ști în limbi, numai să vițaze cu dinsele, ca să înțelégă și alții ce zice, că așmintră nime nu va pută lua întrămare den cuvântul sfant.

„Pavelu Apostolu, I Corinth. 14, cu multe lucruri frumoase arată și aduce înainte că nu-l nică un folos a grăi în limba streină în săboru¹). – Întăiu zice aşa: că cine grăiște în limba streină nu grăiște oamenilor ce lui Dumnezău, nu spre înțelesul oamenilor și spre întrămaria lor, unde nime nu le înțelégă și nime nu să întrămașă den cuvintele lui. – A doa oară zice: că cine grăiște în limbi stre-

¹) In biserică.

ine, numai pre sine să întrămașă, nu pre adunare, unde pre el nime nu-l înțe-
lége șară noao ni să cade toate să le facem spre întrămaria adunării.—A treia,
asamănă cuvintele în limba streină cinghiilor, bucinilor, trămbitelor și alăutelor;
acelă de sună numai și nu dau osebitură, de nimică-să intru sotia oamenilor cu

162. Titlu la *Psalitre*, 1651.

trămbita, de nu va sufla de gătit au de incălecat și de gătit spre războiu, nime nu să va ști găta, nici va ști de ce să țină, că și Dumnezeul atot puternicul, Cisla 10, porăncise oamenilor sălăi în pustie să se ție de glasul bucinulu și în slujba dumnezelască și la purcere, că de bucina cu 2 bucine trebuie să se adune toată multimea; iară de bucina cu unul, numai bătrâni să adună, când bucina de

purcesu, toată tabăra purcedia. Așa cuvintele în limba streină, de nu să va tal-
cu să se înțelégă, de nimică-să sunetele lor intru adunare, ca și glasul cinghiilor
fără osibituri, că nime nu să intramă dentru iale.—A patra: cine grăște în
limba streină, numai cei prosti înaintă celora ce grăște, că ei nu-i înțeleg lui
nemică cum n'ara vră să împreune cu ei ce știe el și înțelege și iaste la inima

		КÁΘИСМА. É. ҰÁЛОДВВ: лв.
СУАМО:	А.	<p>РУСТЬ ҰАЛОМЬ, ІНЛТЕНІИ КРЕДИЧОШИ, РТІИ ІЗ РДЕМНЯ ПРЕ ЛАУДА ЛУИ ДМНЗІВ, ПЕНТРУ ФАПІ ТЕЛЕ ЛУИ, ПЕНТРУ КАРГЕ СВАЛ АІСВЕ .</p> <p>ЛЦЕЛСТНОНА, ПУТТЕР, ШІЕ БУНІТАЛА ЛУИ ДХ НЕЗІВ, АІ С, ДЕГІН, ПІНЯ РІК.</p> <p>ДУПА АІСА РОАГА ІНЛТЕНІИ ПРЕ ДМНЗІВ, ИЗ ЧНЕ БУНІТАЛА ЛУИ РТОАТА ВРЕМЛА СПРЕ ЕНІ .</p> <p>С, Е, КЛ.</p>
		ҰАЛОМБ, лв.
С:	Б.	<p>ЧІСТЬ ҰАЛОМБ АІ ЖІДСВЕИ НАРЕ ТУТУЛУШС, ВІНЧІН, О. АЕ КІБОТУЛІМ ЛАУ ПУГЕ РІГІДС КІЛЛАЗИ ДЕДС .</p>
	В.	<p style="text-align: center;"></p> <p>УКХРАЦНВЖ ДНРЕПЦІИН АІ ДМНЗЛ, КХДІШАСГЕ ЛА ХДА ДНРЕПЦНЛОРЬ .</p> <p>ИСПОВЕДНЦНВЖ ДМНЗЛУИ РЛАУ- ГА, РНАБЛЯ, РҰАЛГИРЕ КІВ, Г,</p>
		нрв

163. — Pagină din *Psaltire*, 1651.

lui.—A 5: cine învață au să roagă lui Dumnezeu în limba streină, intru adunare¹⁾, oprăște ascultătorii ca să nu poată zice aminu pre rugăciunia lui cumu-l obicina, că pre ce nu înțelege nu poate zice aminu, ca să întărescă cu acela și să pecet-

¹⁾ Sabor.

luăasca rugăciunia lui. Mai apoi întărête singură cu pilda sa, că săva c'au vrut putia grăi, mai mult de căt altii, Pavel în limbi streine și încă zice așa, că mai voaște intr'adunare¹⁾ să grăiască 5 cuvinte cu înțelesu ca să învețe și altii, de căt zéce miș de cuvinte în limbi streine, I Corinth. 14, stih 19.—Preste acéstia preste toate Duhul Domnului luminat ne dă înainte ce trebuiaște să facem întru adunare. David în psalom 101 așa zice: Vestescă-se în Sionu numele Domnului și în Ierusalimă lauda lui. Ce cum poate fi acela, că să înțelégă, déca să va vesti în limbă streină? Sfântu Pavelu la Colas 3, stih 16 așa zice: să lăcuiască întru noī den destul cuvintele lui Hs., iară să le vor vesti în limbă streină întru adunare¹⁾, carele nime să nu le poată înțelége, acolă ne tocma să fie den destul, ce nice un folosu nu īaste cuvântul lui Dumnezău întru adunări, Sfintele taîne, cumu-i Boteșul și Cina Domnului *и пречак* (*și cela-lalte*) trebuiaște să le slujimă, și isprava lor și folosul loră trebuiaște să le spunem și alte cranguri a credinței dirépte trebuiaște să le răspundem cu înțelesu; iară să le vom face acela în limbă streină, în cară nu înțelegă ascultătorii, ei de acolă ce folosu voră lua? Despre Cina Domnului zice Domnul Hs. să o facem spre poména lui, iară să o va face învățătorul în limbă streină și ascultătorii nu-i voră înțelége, atunce necumă să fie spre poména lui Hs., ce mai vărtosu va fi uîtata poména Sfinției sale în vîci, poména morții lui Hs. și alte bunătăți a sfinției sale, cu de totul să voră îngropa și uîta, că ascultătorii audă sunetul și urletul cuvântului streinu, ce nică un folosu nu-i potă lua.—Pentr'acela să arata luminat și aîave dintr'acéstia din toate, că rugăciunile dintr'adunări, încă și dintr'alte locuri, leiturgiile, rugăciunile și cântările și alte slujbe dumnezești, numai ce-să indesărt în limbă streină celora ce nu o înțelegă, și înaintea lui Dumnezău încă nu-să voite, carele-să în limbă streină și nu le înțelegă, și cu vină să voră păgubă cea ce slujesc slujba Dumnezeiască în limbă streină neînțelegându-o, cum fac Papii de Răm și cei bărați lénis și Patări ce să chiamă părinti și dévestăvnici și călugărițe, carii nemica nu știu carte, și încă cântă Tatăl Nostru și Ave Mariă și psalomi în limbă streină fără de toată știință, ce aceia-să ca gaietele și ca pasările carele-să fără de toată știință, și încă voră să grăiască ca și omul; așa și aceia ce grăescă în limbi streine neînțelegându-o.

„Acéstia toate văzându-le și luindu-le aminte Măriă ta, milostive Doamne Craiu, foarte dumnezeiaște și pre mare lauda lui Dumnezău, aî porăncit Noao slugilor Măriei tale, împreună cu Semeon Stefanu Mitropolitul din scaunul Belgradulu, *ищеке и пречак*, să izvodim Psalmiră lui Davidu den limbă jidovescă pre limbă rumânescă, ca să o poata ceti înțelegându-o și mic și mare. Pentru că vedem aîave că tot cinul Besericilor rumânești și grecești īaste den Psalmire, că toate slujbele dumnezești sănt înfrâmsătate cu psalomi den Psalmire pentr'acela foarte laudamă obiciaulor lor, că au slujbă și rugăciuni den scriptura sfântă, nu din aflături omenești, că adevără în deșartul cinstescă pre Dumnezău cu aflături omenești, cumă zice Hs. la Math. 15, stih. 9 și la Isaiă 29, stih. 13. Ce numă acesta au fostu smintea, că n'au fostu cetindu în limba lor, ce în limbă streină, cară mulți n'au fostu înțelegându neci popii, netocma ascultătorii, pentru cară mulți au mersu cu mare doru la beserică, ca să înțelégă rugăciunile și cântările și măngăerile, carile săntu în psalmire, iară neînțelegându au mersu acasă măhniti. Iară

¹⁾ In beserică.

pentru acela ne-am silitu, din porunca Măriei tale, și amu izvodit și le-amu isprăvită cu cheltuiala Măriei tale, carele pohtim și noi de la Tatălă Domnului nostru Is. Hs. să fie spre lauda numelui Sfintiei sale și pre întrămaria sufletelor tuturor creștinilor.

„După această rugămă același Dumnezeu, să te cuse pre Măria ta, cu toată cinstita casa și țara Măriei tale intru ani mulți și fericiți, înflorindu cu pace și cu de toate bunătățile lui Dumnezeu și să te ță suptă Scutul și suptă arepile Sfintiei sale, și să-ți fie stinca tare, ca și lui Davidu împotriva a tuturor pizmășilor, ca să putem și noi via suptă arepile Măriei tale în pace, lăudându numele Tatălu și alii Fiului și alii Duhului Sfintu. Aminu.“

In foile liminare se mai află o prefată despre folosul Psaltirei și aceiași stemă a Mitropoliei Belgradului ca cea din Noul Testament din 1648.

La f. 1 a textului se află titlul:

Я ЛУХ ДАКИД ПРОРОКЪ ШИЙ ДЛЪРЯТ КЪНТАРЄ¹⁾ сеферъ тенглииъ | че съ значе, | къртъ лъвденоръ, | сас, | и ФИЛОМИЛОРЪ ЛУХ ДЕДЪ.

La sfîrșit la f. 299 v. se află încă o

„PREDOSLOVIE CĂTRĂ CETITORI.

„Mila, Pace, și întrămare în credința dirépta, pohtim cetitorilor Creștini, dela Tatălă Dumnezeu pentru fiul său Is. Hs.

„Stiindu acasta că apa totu-i mai curată și mai limbede (*sic*) în izvoru de căt în păraie, că de ce să departă apa de izvoru, totu-i mai înmestecată și mai turbure; aşa-ți și izvoditul scripturei sfinte: Încă totu-i mai curată în limba ce-au grăit Duhul sfânt, în legătura veche, prin proroci carăi Limba Jidovască, iară în Testamentul nou Grecoasă; că de ce să departă de limba intru cară au grăit Duhul sfânt, totu-i mai înmestecată și mai strămutată, cum să véde den multe izvoade și limbi. Pentru acela și noi, izvodindu Psaltiria lui Davidu prorocu, mai vătosu ne-am silit a socotii izvodul Limbii Jidovești, intru cără iaste scrisa; și după acela am socotit izvoadele a mulți Dascali mari, și carii am vădut că se mai apropie de izvodul lui Izrail, noi încă am ținut împreună cu ei. După această am socotit și izvodul celor 72 de Dascali, carii au izvudit den limba Jidovască în Grecoasă (din Grecoasă după acela în multe limbi); și unde am vădut că nu s'au foarte depărtat de izvodul Jidovesc, noi am lăsat în loc, numai că am sămnat cum că să osibește de cel jidovesc, și unele cuvinte le-am pus pre rând, ce le am inchis în parintijis, cumu-s céstia (.) iară altele le-am pus pre margene, cu ceste slöve: *jid. nu-i*, ce să zice, că în izvodul jidovesc nu-să. Și la tot psalomul, întăru am pus Summa, și părțile psalomilor, arătând care psalom căte părți are, și care parte, păna în ce stih au soroacă cuprinde, și despre ce grălaște prorocul. După această, am pus și Titulușul, unde l-am găsit și jidovesc și am tocmitu psalomii toti cu stihuri, ca să poata astă mai în de grab ce va vră să caute. După această, știind că nici un lucru ce-l făcut de măna de om nu poate fi fără greșală, pentru acela vă rugăm să ertați că-am greșit, au

¹⁾ Notă marginală: Jidovește.

cuvânt, au în tipar. Dă Dumnezeu cu ce dragoste am scris noī, cu acela să ceti și voi, spre întrămaria sufletelor voastre¹⁾). Domnul nostru Is. Hs. fie cu sufletul vostru, mila fie cu voi, amin“.

Bucurescī, Biblioteca Academiei Române.
Cipariu, *Analekte*, XXI și 100.—Lambrior, *Carte de citire*, 66.—Gaster, *Chrestomatie*, I, 152.—Sbiera, *Mișcărī culturale*, 48.

1652.

61. Indreptarea Legii, Tîrgoviște, 1652.

ЛДЕРЕПТАРЬ ЛЕПИ | къ Дмиазе. | карѣ дре тоатж жвдеката | Ярхирѣскж
ши фпърътѣскж дѣ тбате виннѣ | Прешаїр ши Міренѣфи. | ПРАВИЛИ Сфїцилаѡр
Іпѣли, ачѣле 5 Сѣб | ши тоа чѣл Намѣстниб. Лынгъ ачѣстѣ ши але є: | Даѣ, а
Думѣй. Еасіл вел. Тимоден. Ник. Николае. | Тешлѡгъа Дмиазеїлаѡр Брославѣ Скрѣсе |
ман наинѣте ши тоаките, къ Порѣн ши фвѣцътѣр | Блг҃оїкалаи .рпърѣ Күр: Іваи
Комнинъ. де квѣй. | Диак. ал. Марѣ Бесѣр. лв. Дмиз. ши Пъвантор дѣ Пракиѣ: Күр |
Плѣдѣ Прѣтии. гар. акѣм дѣртѣн препѣсѣ тоа депре єллинѣш пре Аимѣк Рѣм, къ
неконица ши ѡг҃еєдїа ши къ тоа кеатгъиа â пре є: дѣ хѣ Күр СТ҃ЕФАН къ | миѣ
лв. Дмиз Митроп. Търгоѣ Сѣдѣр Плакюл ши â tot Оуг: | А Търгоѣ иш. |
А Тулогрѣфа прѣлъм мієв Домн: Иш Маден Е | Еас: .рѣ Митр: .рѣ каѣ Нѣлциѣ Домнъ |
Ноѣ хѣ | мр: Е. Елѣт, я рѣ. â лв. Хѣ яхнв. в. Но вел: |

In-folio de 25 foī nenumerot. și 79 pagine. Titlul încadrat într-o gravură care reprezintă, între altele, și stema Țării Românescă (nº 165). Tiparul este negru și roșu. Pagina încadrată are 36 rânduri. Volumul cuprinde câteva gravuri în lemn reprezentând pe Sf. Vasiliie-cel-mare, cele 7 săbore (nº 167-169) și numeroase inițiale ornate mici și câteva frontispicile și finale.

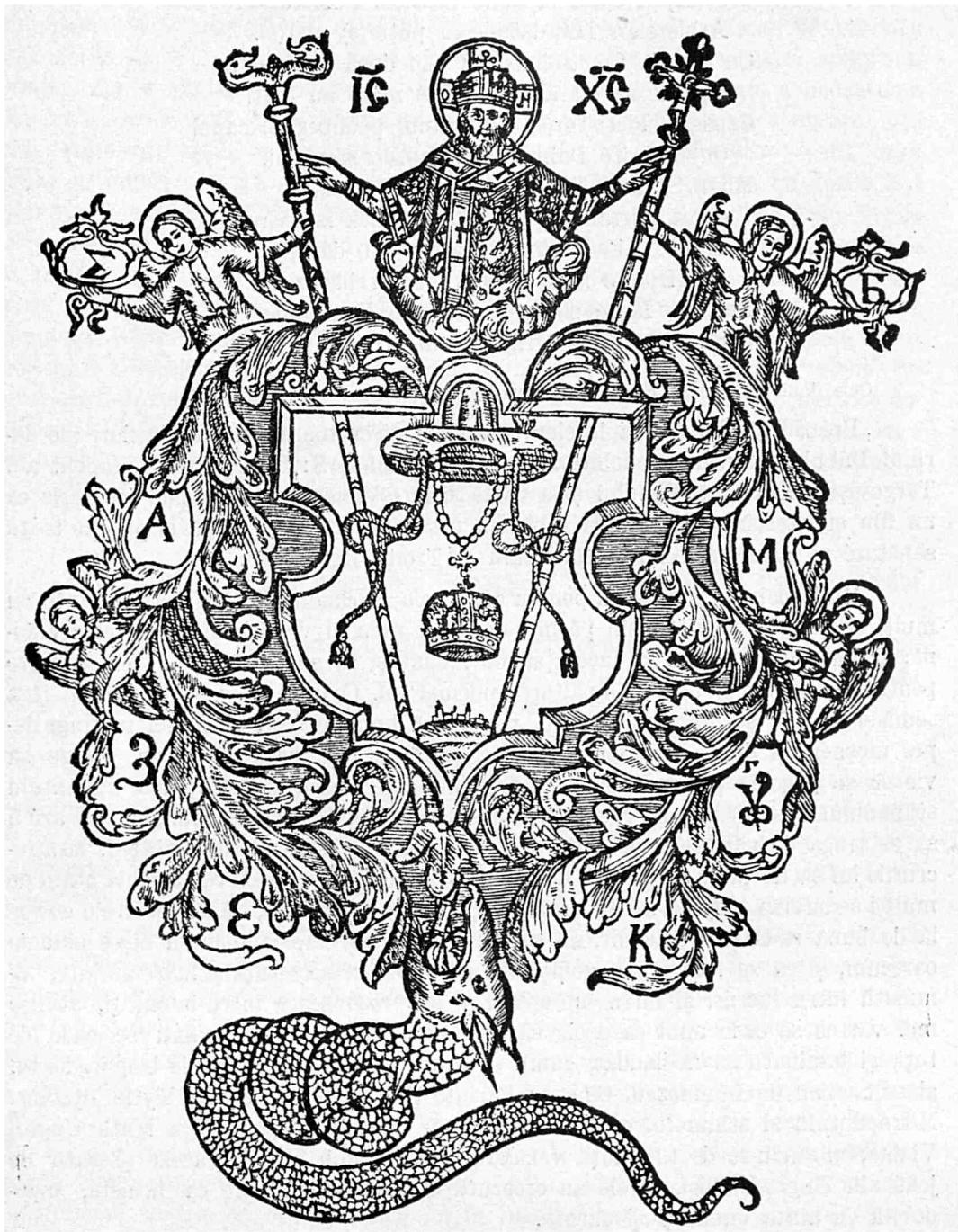
Pe verso titlului începe prima prefată a monachului Daniil, care se reproduce mai jos. Între aceasta și prefata Mitropolitului Stefan, pe f. 2 v., se află

¹⁾ II Timth, IV, sh, 12.

165. — Titlu la *Îndreptărarea încreștină*, 1852.

SEMNUI Carele ţaste dat de Dumnezeu pré Sfintilor MITROPOLITI Țărăi
Ungrovlahieſ.

168

Invățătur(ile) Athinei aşa nu strălucescă,
Cum ceste şase numărure aicé izbădescă.

Dela răsărit păn' la apus tuturor groaz(ă),
 Și pre nică unul nu va lăsa fără de pază.
 Cruc(ea) și cărja în duhovnicescul războiu tare
 Arhiereilor Hs. datu-le-au putér(e) mar(e).
 Cu dinsele Creștinii la cer să-i ducă se-au dat,
 Șarpele să sfărăme putér(e) mare au luat.
 Capasul, Pletistur(a), Gherdanul podobest(e) capul
 Cu umbriré Duhuluș nevolaş de ăa vacul,
 Mitra Semnul Tiarei vechilor Arhierei,
 curat purtându-ă mulți de muncă izbăvirei.
 O STEFANE, Păstor Pravoslavie(l) dăruit,
 De Hristos noaă paz(ă) tuturor hărăzit,
 Doamne Isuse păzest(e) în sânta Mitropolie
 pre al nostru Părinte și în vîcî ce va să fie.

Cele două prefete au cuprinderea următoare:

„Pré Sfîntitulu și pré înțeleptulu mieu și cu toate felurile de flori ale dăruilui Duhuluș Sfântu înpodobită, tocma Apostolilor, S: S: Stefanu Mitropolit alu Târgovistii, Exarhul Plașulu și a toata Ungro-Vlahia, cel ce e mai jos scris ca un fiu sufletescu și de nemica robă, cu tot sufletul céră, roagă și priaste toată sănătaté și buna petrecanie dela unul în Troița Dumnezeu.

„Mulți oameni socotescu pentru omul cela ce cându se naște într'o cetate cu mulți oameni și vestita de în părinți de bună ruda și vestiți, ei zic că iaste vrădnic și dăstoinicu unul ca acela să fie lăudat și să se cîudescă și să se mire pentru moșia lui și pentru înălțare rudeniei lui. Ce unii ca aceia gresescu fără semă și fără de socotela chibzuescu, pentru că bunătățe nu vine nică se trage dăpre moșneni și dăpre strămoș; aşijderé și răotaté și viață cé ré nu mérge să vie să se pogoare pe strenepoți, ce fiesă cine de în lucrurile sale (după cuvântul stăpânului nostru) sau se rușinéză sau se slăvăște. Pentru că omul, căt de-ară fi să se tragă de părinți și de ruda de oameni mari vestiți și în bunătății, iară lucrurile lui și fie proaste și fără de ispravă dă nemica și grozave, aceluia atăta de mult i se cuvine batjocorire și urgisire. Si ăărășă (în potrivă), cându răsare o odrasla de bună ruda și crește într'un sat prostu și dă nemica de întru niște oameni oarecum, și să se facă, cu nevoiță lui și cu multă socotință și luară aminte, minunată întru lucruri și întru îndreptări și să procopsească întru bunătăți, atunce mai vărtos se cade unul ca acela să fie lăudat dăstoiniceste cumă se cade de toți, și luminată să fie lăudat, cumă se arată chiară și se vede la blagorodia ta, alesul mieu de Dumnezeu, Cinstite Părinte pré înțelépte, Kyrie Kyrie Stefane, Mitropolitul al scaunulu cetății Târgoviști, Exarhul Plașulu și a toata Ungro-Vlahia, mirându-se de tine toți, văzându-te de într'unu locă ca acela și satu de josu alu Ungro-Vlahie, carele au crescută odrasla și stălpare ca acăsta, înpodobită cu atăta bunătăți și darure.

„Acăsta auzindu și eu mai miculă, prostul și plecatul prah desuptă picioarele cinstite ale Sfintiei tale (O Sfinte Creștete) de mulți lachedemonéni, voiu cu toata inema, cu blagoslovenia și îndemnaré Sfintiei tale, a prepune acăsta Îndreptare de lege dă pre limba ellinescă pre limba proastă rumänescă. Nu doară

dăinu nevrednicia prostimei méle, sau dă veintr'o învățatură învățată, fără numai căt m'am ispitită a linge pre din afară puținelu Grammatica și Syntaxisul, ce cu toată minte, înțeleptia, arătaré, spuneré și îndreptaré, a cuviosulu intru ie-romonahí kyr Ignatie Petriți și a lui Panteleimonu Ligaridi, dascali desăvârșită amăndoib de la Hio, vesti și foarte iscuși intru toată dumnezeiasca scriptură. Drept acéa (o sfinte vărvonicule), pentru multul haru de cucerie a nedăstoini-ciei méle, carele amu cătră Sfintia ta (măcaru de nu-m săntă copți strugurii viții méle) priimește truda și ostenela ca unui nedăstoinicu; priimește acestu daru micu, cu multa proastă a mé minte necuprinsă; priimește grădina cu florile Ra-șului înpodobita și sădite cu buna mirismă a darulu Duhului Sfantu; priimește ca cel pumnă de apă ce duse celu sărac la celu înpăratu; priimește și pre mine bla-goslovête, ca eu ticălosul pespe blagoslovenia și ertaré Sfintiei tale să dobăndescu ertare multelor méle fumedenii (*sic*) de păcate. Iară pre Sfintia ta aicé Domnul Dumnezeu să te păzescă în mulți ani să petreci, pentru solosul Tur-mei a lui Hristos, caré t-i-e dată în séma, iară noaă de bucurie și de veselie tu-tutoror carii-t voimă binele cu totu sufletul; iară acolo să te dăstoinicăsca să do-băndești: Ciata arhierescă, hora dreptilor, hrana Rașului, bucuria nespusă, caré ochiul n'au văzutu, la inemă n'au întratū, după cumă zice fericitul Pavelu, să fie.

„Печатна книга: непотренини ръбъ (Al Présfințieie tale netrebnic rob)

„DANIILU M. PANONIANU.“

„STEFANU Cu mila lu Dumnezeu Mitropolit alu Tărgoviști, Exarhul Plaunu și a toată Ungro-Vlahia.

„Pré Sfintilor Arhiepiscopi, Mitropoliți, ūbitorilor(i) de Dumnezeu Episcopi, Egumenilor și tuturor Părintilor Duhovnici și Protopopi, hirotoniți de Dumnezeu pespe măna arhierescă, aşijderé și a toate rânduialele céle de afara.

„Sănătate și spăsenie, roagă și priaște.

„Toata Scriptura caré șaste insuflată de Dumnezeu (O pravoslăvnicilor cititor(i) foarte șaste de folos, de învățatură, de înfruntare, de îndreptare, dă pedepsire pe dreptate, cum grălaște dumnezeescul Apostol, ca să poată fi omul lu Dumnezeu desăvârșită, și bine gătită spre totu lucrul bunu; pentru că mai vărtos îndrepteză năravurile noastre céle sufletești și dein léne le rădica cătră bunătăți și ne pornescu cătră învățaturile céle ce placu lui Dumnezeu, și ne învață să alégem binele dein rău și răul dein bine. Dein caré și acastă dumnezeiasca Îndreptare de lége, canoanele zic a sfintei și dumnezăștei Pravile, carele au incoltit și au răsărit și se-au ijderătu (cumă amu zice) dela întruparé și înomeniré Cuvântului pre lume, de cându au strigat trămbița cé cu multu glas apostolescă, cu bunătate darulu, și se-au auzit în toată lumea, cinstișeau, adaosu-se au, crescute și se-au lătit, întărindu tocmelele Besericii, care se făce pe vremi, păna la sfantul și a toată lumé șaptele Săboru, cari în totu chipul și în totu felul au adunat pietri scumpe de au tocmit și au făcutu zidul Besericii, cărlă au zis Măntuitorul nostru, că ușile ei iadul nu le va birui nice o dată. Pentru că după luminaré poruncii Măntuitorulu șar înșelătorul carele scornise închinaré idolilor drăcești, elu se ștezii, și cumu-î era firé intru neființă elu se strica și fugia ca și intunérecu de lumină; șara elu hitlénul nu se suferă să fie biruită, nice vru să sază în pace, ce aducându-șă àminte de vășmantul său, îmbrăcăse în pagăni și

Tim. 3.
zac. 297

Matthei,
gl. 67.

în pierzători de oameni, și țarăș se nevoia să învăngă (άκηντα) și să biruasca adeverința într'altu chipu cu învățături striine și înșelătoare a doa oară să facă ca și mai nainte; ce nu putu Lupul, că rămase ca unu spurcatu rușinat rănjindu pre Cuvântul în zadar; pentru că, cum maș de grabă se adunara Săboara a toată lumé, deînpreună și naméstnice de dumnezăști și sfinti Părinti, dă lepădara și stricăra răotaté nebunieſ luſ. Unele aşa se făcură: că cu porunca celora ce înpărăția pre acéia vréme (iară mai alesu, cum am zice, cu a sfantulu Duhu) se adună dă se făce Săboru într'o cetate turma arhierescă caré era suptu toată obastia greciască; iară cine nu puté să mérge ei și trimeté soli exarși aſ lor și ispravnici în locul lor; și aşa cu tot săborul tocnița îndreptaré a blagocestivel și pravoslavnicie credințe. Si aşa îngrăđindu-se cu armele adeverințil, răotaté lor goniă. Iară

**Carele sănt
săboare a
toată lumea.**

altele se chemară naméstnice, căce că se aduna Episcopii numai deîntr'o eparhie la maș marele lor; iară nu era chemați toți deîn toată lumé și nu se făce căutare de toate tocmelele; ce, sau întăriția tocmelele Săboarălor célé ce să făcuse mai nainte, sau surpa pre ereticii carii încolția să samene zizanii, sau căuta canoanele célé ce era de buna tocniță și de folosul tuturor besericilor Pravoslavieſ. De-acia aceşté toti nu se nevoira să dezrădăcinéze și să rumpă numai semințele ale învățăturii celor striine; ce încă și Pravile, canoane și legi au făcutu, ca să fie de folosul traifului oamenilor, îndreptându sfânta a noastră viață și învățându-ne cutare pază să păzim petrecania noastră cum place luſ Dumnezeu și Canoanele, ca noſ carii săntem ſanta Turmă a luſ Hristos ca o cetate tare să rănim pre muncitorul îndoit și ca o pasare proasta cu meștersugurile luſ să fie prinſu și legat și să se cunoască rușinat.

„Deci într'acesta chip apucă înainte dă se tocni foarte ales dumnezelască propoveduire și cu multe tării se întări și se intemeie besericil. De-acia păstorii sfintei Turme oblicindu meștersugurile hitlenieſ luſ, cu învățătura cé adevărata și cu bunătățile vitejieſ lor, îndărătnicia și nevoința luptei luſ nu o băgara în séma, ca și săgăetele copilărești. Aşa userdie arătara pentru cununi ce luară, atăta petrecanie buna și minunată arătara, căt le era toată nevoința pentru buna și adeverita cinsti, căce că ūibia să se lupte și să se bata pentru adeverință pănlă sânge. Pănlă atăta userdie și vitejie veniră, căt mulți-ſi urără trupurile și răbdară în tunére de munci și morți pentru adeverință. Si încă, aceşté sfinti ūbitori de cinsté luſ Dumnezeu zăbréla blagocestieſ, atăta biruiră înșelăciunile căt nu băga în séma nice în dos nice în față frica loru. — Dreptu acéia adunându-se toți împreună acu acésté vitejii, sfintele și dumnezeeștile Pravile, cum le-au fostu suflându și amenințându de sus porunca luſ Dumnezeu, pănl'in zioa de astăzi aşa le tine și le cuprinde și le cinstește dumnezelască Beserică a Provlavieſ multe deîn dumnezelască evanghelie, pentru că și acélé săntu adevărute rădăcini deîn izvorul ei. Si nu numai acésté, ce încă și căte poslanii osebi de săboara, întrebări și răspunsuri se-au făcut de bogăti bărbati sfinti, carii se afla pre acéia vréme, căroru nu li se putuse ascunde bunătățile. Dreptu acéia și acélé le mărturisiră și le întăriră și Besericii le dédera, ca să luminéze întră tăria Pravoslavieſ, ca stélele pre tăria Cerului.

„Aicé se-au pus și niște învățături și lége den afară, dă demultu făcută și **Aicé grălaște** tocmită, și găndescu că și acéia iaste tocmită cu îndreptaré dumnezelască, cumu pentru lége aru fi o afflare și un daru a luſ Dumnezeu, și o alcătuire de obște a Besericil, toc-

mită cu porunca nastavnicilor și îndreptători a vîțejilor și purtătorii de Dumnezeu bărbați, pentru îndreptaré a gresaleloru celoru de voe și celor dă nevoie, și de trafulu blagocestivu, carele duce pe pravoslavnici și-i îndreptea către viață ce nesfârșită.

„Dreptă acela Smerenia noastră adunat-am și am strânsu (cum amăzis) toate canoanele, înpodobite cu toată frămsățe și învățătura și hotărăle călări, carele săntă de spăsenia și de trăba tuturor oamenilor, carele se-au făcută și se-au tălcuit cu bună narav cum place lu Dumnezeu, și, de cumăne-au fostă puteră, toate la un locă le-amă cusută, nevoindu-ne nemica a lăsa să fie lipsă de ceva. Și nu numai acăstă, ce încă și căt au rămasu de acei dascali nepuse, și noi aducându-ne aminte, le-amă înplut și le-amă adunat. Pare-ne că vor fi de trăbă și de dragoste sufletelor celoră ūbitoare de Dumnezeu și carii vor citi nu li se va ură, că amă pusă toate lécurile de fie-ce vină, înpărățite toate pre glave pre lesne a le afla. De-acia am găndită și am socotit și pentru pravila înpărățescă că va fi și acela de trăbă acestui oblastii și micșoare Țări, de toate vinile, cu catastihulă ei deosebi, ca să poată fi și să dé căte ceva ajutoru și la canoanelor săfintelor bărbați, mărturisindu și dându răspunsu mai tare și mai vărtos.

„Părintii au pus numele Răspunsurilor și învățăturilor lor Canon sau Pravila, adecă numele de la lemnul cela ce lucrăză meșterii, carele se chiamă indreptar. Când lucrăză lemne sau pietri fiindu nodoroase, strămbe și colțoroase și nénéte, puindu acelă dreptar, le tocnesc și le netezesc și aşa le alcătuesc una cu alta. Pravilă să chiamă și alte meștersugure multe ale meșterilor dascali, adecă cari au meșteșugit Grammaticchia, Filosofia și Vrăciuiré, și carii au meșteșugit Cântaré; și nu numai acélé, ce încă și cea ce au tocmit Lége înpărătescă, pusule-au numele Pravile. Mai săntu și alte înpărătiri, tocmele și hotără, de carele bine au socotit Ypocrat să le fie numele aşa, adecă despărțindu și alegându și indreptându ce e stricată de alții și aducându-le fără la a lor bună înspreunare. Ce însă scripturile altora, căroră li se-au pus numele Pravile, acélé totu trebue altora să se dé să le caute. Iară Răspunsurile cele blagocestive părințești pusu-li-se-au numele mai adevărat, mai tocmit, mai alcătuit de căt toate, atât căt și pre cea ce se pléca lor e îndrepteză către drépta credință, și-i trage către viața cеля ce place lui Dumnezeu în toate zilele fără rătăcire.

„De acuma trebuie Iară a arăta și a spune pre rându, de cătă ne va fi putéré: căndu, de cine și cumu se-au izvudit și au eșit la lumina fieși-ce Pravila, lumina picioareloru noastre și lumina caré ăaste căiloru noastre în traful lumii aceștiă. Ce insă ale sfintelor Săboară șapte a toată lumé și ale celoru Namésnici și a bogăți Părinti sfinti ce au scris, lesne le veř afa pre la începutul Săboarălor: Papii, Patriarsii, Mitropoliți, Impărații, Ispravnicii și asupra cuī. Iară aicé numai ce ni se cade a spune pentru ale Sfintiloru Apostoli pe scurtu; aşijderé și pentru Pravila înpărătescă: de unde au eșit și cine și pentru ce întăli se-au izvudit spre buna parte Pravilele, adecă Canoanele, pre numele Sfintilor Apostoli 85 scrise fiindu (cum ziseră unii) de marele mucenic Clementu, căci că era următoriu Marelui Petru aşijderé și dumnezeeescul Pavelu, cum singură povestéște oare unde de dănsulü, carele au fostu Episcopu la Roma, al treilé după învățătoriul Petru, căci că Linu au luat u Scaunul și se încununa

167. — Întâul săbor dela Nicen, din *Indreptarea legii*, 1652.

cu cununa Mucenicilor în vrémé înpărăției a lui Traian înpărat. și aşa socotira unii că le-au scris Climent, căce și pomenesc numele pre urma Pravilelor, cum arată și dumnezeescul Luca la Déanie. Că nu scrie necăiré să se fie adunatū toți sfintii Apostoli la un loc să le fie scrisu obște. Ce să știi că multă vréme, lăcuindu și îndulcindu-se împreună zisu-i-se-au de vărhovnicii Apostoli să le izvădă și să le scrie, că și Poslania caré țaste cătră Ovréi țară luă au zis de o au prepus pre limba ellinescă. Pare-mi că unii mai de nainte vréme au fostu socotindu și se-au fostu sfindu de Pravilele loră, până ce se-au adunatū Sfantul și a toată lumé Săboră a șasé, de au luatū séma tuturor Pravilelor, care le făcuse Săboarale a toată Lumé și Naměstnicile, aşijderé și ale unor Părinți carii au procopsit întru bunătăți și au făcut și ei bogate Pravile. Ce mai întâi și mai nainte tuturor au luatū séma ale acestora, adecă ale Apostolilor, că zice acel sfant Săbor: Canoanele 85, carele săntu făcute pre numele Sfintilor și Slăvitilor Apostoli, carele săntu priimite și întărîte și adevărate și date noaă de Sfintii Părinți, poruncim și noi să se ție întărîte și adevărate (insă fără de Pos-

168. — Al șaptelea săbor dela Nicaea, din *Indreptarea legii*, 1652.

laniile și Răspunsurile lui Clement), că într'acelé multe taini, zizanii și gunoaie de smintelă au băgat zlocestivii. Cade-se a ști și de Pravilele înpărătești, de unde se-au ijderătă și țale, pentru că și țale le-amă socotit a fi ca ună ajutoriu celora lalte, pentru'acela le-amă lipit lăngă dinsele. Intru Olimbiada de întări, cându era cursulă a-nilor lumii 4808, atunce înpărăția la Roma Romilă, țară după dinsul altii vreo șase, unulă după altulă lua Scaunul până ce trecură ani 244, de cându se făcuse înpărăția Cetății. Iară righii carii tocmai cetățenii, avându puterē a doa după înpăratul, ei cumă „socotia” aşa tocmai și îndrepta pre cetățeni, că încă nu era lége scrisă. Iară cându fu într'a 68 de Olimbiade, atunce căzură asupra înpărăției puterē oamenilor celor de afara, și aşa goniră pre Righii de în mijloc și puseră oblađuiré a ypatilor. Si atunce nărodul Rimulu se îndrepta cu o lége sau mař vărtos, cumă amă zice, cu ună obicăluă rău fără de tocmea. Iară aşa până nu se inpluse 20 de ani, țară nărodul alése 10 bărbăți, și pre dinsii oblađuia Appie Clav-die; și aşa porunciră lorū să facă legi. Iară eř adunară obicăluurile cele ce era pre

Pentru Pravilele înpărătești de unde se-au inceput și cum se-au tocmit.

lége ale Rimlénilor, carele era răsipite și mai alcătuiră multe și deîn légé Elliniilor de la Athina, căți se lăuda că țină și au pre Solon și pre marele Šarpe și pre lângă acește și căți zicé că au și țină tata pre Licurgă și Mini și alții în potriva acestora. Si aşa alcătuira 12 cărti de la acește, pentru că Solonă și Licurgă povestesc că ei au scris legile mai alése Ellinilor, însă unul Athinénilor, ăără Licurgă Lakedemonénilor; ce însă Licurgă fusese dă demultă, tocma într'alău 65 de ani de la spargeré Troadei; ăără Solonă au făcută legi Athinénilorău într'alău 46 de olimbiade, scoțându-le de la Šarpe fără de ucideri. Si aşa se îndrepta nărodul cu acélé cărti pănă ce se țină cu putéré ypatiloră și a năroldulu, pentru că în toți anii alegé nărodulău 2 bărbăti de bună rudă, să fie de-a tocmiré lucrurile cetătești și voinicești, și le pună numele ypați. Si aşa acesta chipă alău cetății se-au ținută 364 de ani. ăără Gaie ăără schimbă ypatia și putéré Narodulu, de o făcu înpărăție, și crescându vrémé petrecaniei, tămpla-se de crește și vinile și judecățile, cătu trebuia și se cădă să fie și să se facă Legi cetăteñilorău în tot felulău pre vinile lorău. Dreptă acéia după Gaie luă înpărăția Sevastă Avgustă, acela ce era și chesarău; nu lăsa să nu pue și să facă lége, ca și cea ce era cu înțelepția mai buni de căt mulți, ce încă de la toți întreba și iscodia și de Narodău și de vořnici, și ori cine ce zicé, de la toți lămuria și ce-i pără și socotia că e de tréba îndată scriău în cele cărti ce scrie mai sus. De-acia după multă vrémé pre urma lui Avgustă, apucă înpărăția Andriană, și acélé toate ăără le adună la un locă și ale altora a tuturor, le scrise deosebi, și le făcu în 50 de cărti, adecă Grane, Dighestasimă, ce să zice, le puse numele Săbornică, cumă ară fi adunate deîn multă; ăără căte făcuse înpărății, elă le scrise deosebi și le făcu 12 Grane, și le puse numele Codicure, ce să zice tocmiré înpărățescă. De-acia nice aşa nu era lesne să ajunga légé, neputându-le cuprinde cu mintă, de multe și lungi ce era; și mai vărtos înpărății carii se pusese după vremi, lorău ce li se păruse, ei adăosése în codicurile lorău de niște lucrure de célé ce încă mai nainte n'avusese lége. Nu numai acélé, ce încă și pre limba Lătinăscă scrise, ascunzându legile pănă acumă întărîte vărtos, lipsindu-se de folosulă lor cea ce nu puté să le înțelégă. ăără Iustiniană, înțeleptul înpărăț, multime de glavizne alése, carele era numă mai de tréba de lucrurile vremi și nu alése numă, ce și încă lătimă căt putu o scurtă și de doaă ori scoase dintr'acèle doa cărti, adecă deîn Codică și deîn Dighestă dă prepuse pre limba Ellinăscă; și aşa tocni légé, ca niște tocmele de întăi, și puse numele cărtii: Istintunda.

„ăără tocmiré Dighestulu, căce se alcătuise pe scurtă, cumă amă zis, păruse unora a zice, că pentru grăbiré scurtării au lăsată multe nescrise deîn célé ce-său mai de tréba. Dreptă acéia ăără porunci de scriseră și puseră acélé suptă célé ce se chiamă Grane la sfârșitul tuturoră Graneloră, lipindu lucrurile célé de tréba ce rămăsese. Mulți dascali cinstițulu înpărăț la aceste, cându le-au prepus, au strânsă. Întăi ună Stefană au tălcuită Dighesta, ăără Kirilă pe scurtă; Dorothei o au făcut pre tocmeala mijlocie. Thalilei Chensoră prepuse Codichia pre lungă; ăără Theodoră Ermopolit mai pe scurticelă; Anatolie și mai scurtă, ăără Isidor mai pe scurt de căt Thalilei; numă cei 2 ce au izvudit mai pre lungă. Manvru(?) înpărățul încă de mai făcu niște tocmiri cu multă truda deîn tocmelele célé vechi, 170 dă Nearale (*sic*), și le puse deosebi, că schimbă pentru nunte, și légé pentru diataxe și pentru niște taini și altele asémenea acestora, care le poruncise mai

169. — Sf. Vasile cel Mare, din *Indreptarea legii*, 652.

nainte Marele Costandinu, iară elu pentr'acélé mai cu mila le tocmi. Acéle Nearele le-au prepus unu dascal Trivunianu foarte dascalu mare; iară nu știu cumu-l supăra duhulă necurat, ce-i era minté îndoita. Dreptu acéia, cându le scrisése, elu întorsése unele spre folos, iară altele le scrisése neadeverite și îndoite cu gândulă și cu socotința. Dreptu acéia, oamenii carii avé pără și mergé să se judece, cu acé prinzare și îndoire ré pre mulți pierdé.

,iară mai pre urmă de toti de pururé pomenitul intru înpărați Leu pré înțeleptul, el făcă toate alcăturirile una, și căte era puse răsipite toate le înprenă intr'una deîn Dighestă și deîn Codicure, multe și de la Istintunda și deîntr'ale lui Iustinianu alése, dă le făcu 60 de cărti, împreună cu unu Savatie Marele Spataru, și le alcătui în șase tociniri și scoase de lepăda toate vrăjmășile céle fără de tréba, célē ce nu era nice de un folos; pentru că oamenii cei mai dă pre urmă se îndreptară mai spre bine de cătă cei de mai nainte vréme carii făcuse multe legi. De-acia alcătuiré cuvintelor deîn célē ce le alesé, foarte bine le aseză și cuvintele célē ce da răspunsu de fie-ce cuvântu, lucru și vină, elu le adună dă le tocmi și le puse toate la o Grana. Si au făcut și elu 120 dă Nearale, ce păna acum acélé nu se țin toate.

„Dreptu acéia și Smerenia Noastră, văzăndu o comoară ca aciasta ascunsă și ca o grădină încuiață, plină fiindu de toate florile darului Duhului Sfântu, ale Purtătorilor și însuflareiților de Dumnezeu Părinti Sfinți și ai Lumii dascali și lumi-nători, carii au înplut toata lumé de dulce blagovonie a Duhului, gândiu zicându: ce folos țaste de amăndoaa să sté încuiațe? cumu zice Scriptura. Mai vărtos, aducându-mi aminte de cuvântul stăpânului mieu Hristos pentru sluga ce vi-

Mathei gl. 25. clenă ce ascunse talantul în pământu, ziș: să dau și eu ceva Domnulu mieu deîn căte mi-am dat, ca să nu mă arăt să zic că voescu numai folosul binelui mieu. Ce voișu cu toata inema ca cerbul la izvoarăle apelor să-m puu toata nădejdé

Pa. 115. pre Maica Cuvântului Fiului lu Dumnezeu, prislăvita Doamnă a noastră Sfanta Născătoare de Dumnezeu, și pentru rugă sfântului slăvitului Apostol și întăril Mucenic Arhidiaconu Stefanu, și marele Antonie și Sfântul Grigorie Decapolit și Nicodim Mirotocenul, ca să nu las comoara ascunsă nică grădina încuiață, ce să zic capetele dumnezăștilor Pravile, să le adună și să le prefac dă pe ellineste pre cuvinte proaste rumäneste. Si am făcut alégeră deîn multe și bogate Pravile, trimetându pă' și la înpărătesca Cetate, la Présfantul nostru și a toata lumé Patriarhū (că n-am vrut să scriu dă pre céle tiparnice, fiindu-mi téma; că de cându au încăputu cărtile Pravoslaviei la măna ereticilor, ei n'au lipsită a nu băga căte ceva zizanii), pă' ce amă aflat la cinstițul nostru fiu sufletescu Kyr Gheor. Caridi de la Trichis, carele au fostu II Vis., scrisă cu măna, judecata toată arhierescă și lăngă dinsa și înpărătescă, cu toate canoanele ale Sfintelor Săboară și Apostoli și a Marelui Vasilie și a altorū dumnezeești și sfinti Părinti împreună cu Theolog dumnezăștilor Bogoslovi, scoasă și tocmită cu porunca și învățătura blagocestivulu înpărat Kyr Ioannu Comninul, cu mare și multă socotință, de pravoslavicul intru dascali Diacon și păzitorul de toată Pravila și canoanele marii Besericu Kyr Alexie Rodniu. Si aşa cu multă userdie și îndemnare o am scos de intunerecă la lumină și cu buna voe a luminatului și blagocestivulu mieu Domnū Io Mathei Voevod Basarab și cu tot sfatul Măriei sale, cu blagoslovenia Părintelui mieu Paisie Patriarhul Ierusalimulu, și cu îndemnaré a

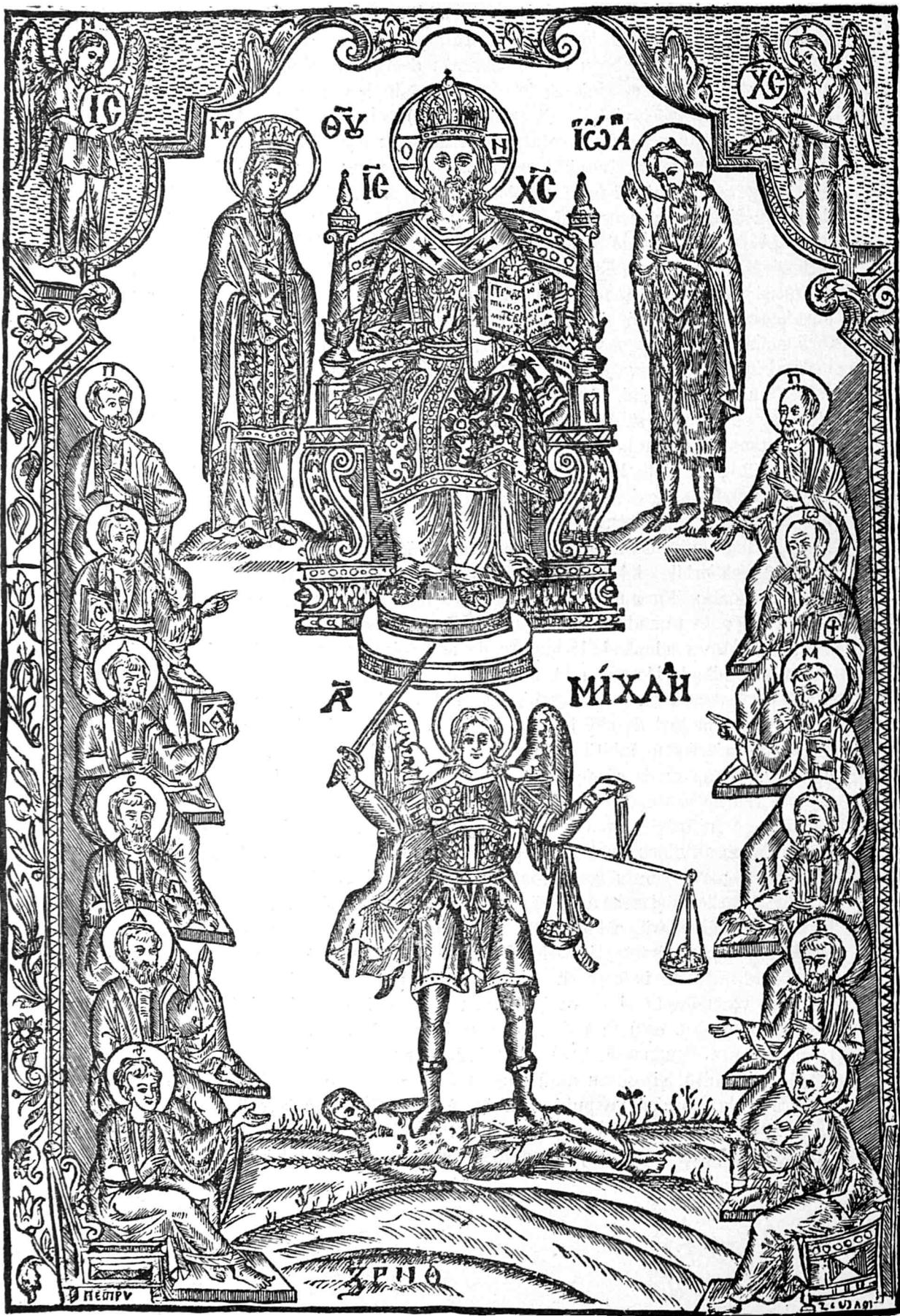
doī frați ūbitori de Dumnezeu și tocma slujitori aī oblastiei Smereniei noastre. Tipăritu-se-au, ca să fie de folosul tuturor de obște, ca o grădină plină de flori mirosoitoare ale răului, sau ca un vistiaru deobște Beserică.

„Dreptă acăia, se cade să le caute și să le tie vărtos tot-de-una cea ce săntă îndreptătorii Pravoslavie, ca să poarte grijă pentru sufletele Turmelor, să nu cumva să se alunec spre învățaturile striinilor; aşa devărtos se cade să se tie de cea ce au rănduialele Lumii aceștia de îndreptare; că cu acéstă învățătură vei putealége adeverință deîn rătăciré striină, și dreptaté deîn strămbătate, maī adevărată și maī alesă de cătă Piatra Lydie.

„Acéstă pună lége și legătură și hotără împăraților și domnilor, Patriarși-lor și Mitropolitilor, Egumenilor și călugărilor, Popilor și Diaconilor, Boărilor și Bogaților, stăpănilor și slugilor, celor ce obăduesc și celora ce se obăduesc, părinților și feciorilor, Bărbătilor și muerilor, insuraților și celor neinsurați, celor postnici și celor ce nu se postesc, întăreptători și celor nedomiriți. Acéstă învăță și pre înpăratul și pre domnul să le tie și să le cinstescă cu toată puteră. Acéstă nu-l lasă să se pléce învățăturilor dobitocești. Maī vărtos se cade să le albă acéstă yparșii sau voivozii, Mitropolitii și Episcopii, pentru că lor maī multă socotință li se cade să albă și grijă să poarte de înpărateștile și sfintele Beserică, ca să nu cumva să se arate nedăstoinică la Dumnezeu, căci n'au lăcuit pre voia lui; ce să vie la acéstă bunătăți să-și înpodobescă bunătatea sufletului, ca și Puterile îngerești împregnuiul lui Dumnezeu. Aceștia îndreptări de lége cine-i va zice vrăciuitoare de obște nu va greși, pentru că amestecă erbile și lécurile, dă le dă bolnavilor, de tămăduște pe fie-carele de fie-ce boală; și nu numai pre aceia, ce încă și pre cea ce se lenevescă de nu poartă grija de tămăduială; însă pre unii dându-le și tinzându-le erbi tari ei rădica, iară altora aducându-le aminte de făgăduință ce va să fie, aduce-i și-i rădică cu mai blânde lécure. Iară unii săntă carii nu iau nice erbi nice lécure, nice învățăturile acestora, ce-și îngădăscă pristaniște Poelanie cu neplecără, și aşa făcându-se mai tari de căt înpăratul, ei-și inchid moșia de vechi.

„Pentru acăia (o ūbiții Smerenii noastre filii) la cine se va tămpla, au de rănduiala noastră, au de că de afară, priimiți-o ca o hazna înpăratescă, plină de toate lucrurile scumpe, că veți afla într'ansa de toate bunătățile carele îndrepteză sufletul, că întărește pre cei ce stau și pre cei căzuți nu-i lasă în ociaanie. Dulce iaste Blagocestivilor, iară Zlocestivilor înfruntătoare, groaznică păcătoșilor, certătoare de toată vîrstă și de toată deregătoria și rănduiala, înpăraților, Domnilor, Boărilor și celor ce săntă pre măna maimarilor, Voinicilor, prostilor, bogaților, săracilor, călugărilor, mirénilor, bărbătilor, muerilor, Tinerilor și Bătrânilor. Că întărește pre cei nemilosiră milostivă, și pre cei ce jehuescă ale altora să le dă ale cărui săntă, și, cumă amă zice maī pe scurt, tot felul de bunătăți. Cine va vră acela, de aică va puté să zlească ca de într'ună izvoră.

„Dreptă acăia rog smerenia noastră pre voi pre toți fii ūbiți întru Duhul, căutăți și ispiți scriptura, că aşa socotescă că parecă într'ansa veți afla viață,

170. — Din *Indreptarea legii*, 1652.

după cuvântul său Domnului; și priimîți cu dragoste și cu userdie, și citindu, îndreptăți viața voastră, iară pre smerenia noastră întru rugile voastre fără de lene nu uitariți. Si Domnul să păcăfie cu voi. Amin.

„Ca unu Tată tuturor întru Pravoslavie de obște și voitorul de tot binele.
„Acelaș carele iaste mai susu scrisu.“

Pe fila 8 lim. verso începe tabla de materii, la sfîrșitul căreia se află o gravură (nº 169) în lemn intitulată ПРІВЕДНЫИ, СХДЛІІ: (Judecătorul cel drept), semnată „Petru Theodor 7159“ și cu legenda:

„Déca vrém ce vă e drag și iubit a fi înpărații Domni Arhierei și aici Scaune, Stégure, Păstorii și rânduiale, voi căutați de cinstiții Dreptaté, ca să nu muriți, ce să trăiți în ceea Lume în Vesci.“

La pag. 424 se termină prima parte a Nomocanonului cu cuvintele:

Молениемъ ѿ всакимъ тцианiem Стефана Митрополита, прекедена ѿ Еллинскаго, на простији власкаго мазыкъ. Тръдомюбiem Многогрѣшиаго: Данійла Яндреана Монаха Панонскага: з. въ Мѣткѣхъ: не забыкате. (Cu rugăciunea și cu totă silință lui Stefan Mitropolitul, să a tradus din elinescă pe limba prostă românescă, cu ostenela mult păcătosuluř Daniil Andrian monachul din țara Panoniei. În rugăciunile vostre nu-l uitați.)

Partea a doua are titlul următor:

НОМОКАНОН КЪ ДѢМНЕЗЕСЪ ІКВИДЪ лдънате пре толте Клиничелу, але Сѣмѣиаръ Илли, ши але Сѣмѣиаръ а шанте Сѣмѣарж але Дѣмій, ши але чѣиарда лдъате Сѣмѣаре, каде сѣс фѣкѣтъ пре ѡ богате лдъвре, каде съ кѣамъ Намѣстниче. дѣпъ ачѣкъ ши а Марелѣи Басиї, ши але альтаръ Сѣмѣи Бѣрбаци ши Пѣрнци пъртътъри де Дѣмѣзес, аlkътътъж къ рѣга ши ѡдемиарѣ Бѣрочестикълай ѡПърѣтъ: Кур Іѡанъ Комнинъ, де кѣвнитѣбрюл Дѣаконъ але Марти Бесѣрич а лвъ Дѣмѣзес ши пъзиитърюл де Пракиалж Кур Ялдѣи Пристинъ.

Нѣкѣже тцианiem Мѣннен же ѿ всаким ѿгѣеждѣнiemъ: СТѢФАНІИ Митрополита. Нѣкѡ прекедены. ѿ Еллинскаго на простији Блскаго мазыкъ. Тръдомюбiemъ хдѣйшаго въ Радодерїцѣхъ: Данійла Яндреана Панонскага: з. (iar acum prin ostenela și prin rugăciunea și prin totă convingerea mitropolitului Stefan, din nouă traduse din limba elinescă pe limba prostă românescă, prin ostenela prea micului între monahi Daniil Andrian din țara Panoniei.)

La sfîrșit (p. 795), după o invocație către Dumnezeie, se află iarăși subscrierea:

Данійлъ: М.
Прѣкѡсїнѣтка Баш: непотребѣ Панониї.

Bucurescă, Biblioteca Academiei Române. Muzeul de antichități. — M-rea Némțuluř. Indreptarea Legiei cu Dumnezeu (ed. de N. Blaramberg și G. Missail) f. I. și a. (Bucurescă 1871).

Ioan M. Bujoreanu, *Collecțiune de Legiuiriile României vechi și cele noi*, vol. III, Bucurescă 1885, p. 135.

Cipariu, *Analekte*, XXV și XXVI. — *Principia* 110. — *Analele Academiei Române*, Ser. II, t. II, p. 109.

172.

62. Tărnosanie, Tîrgoviște, 1652.

СИГЕНІАСМО^Г

Гас]

СІБНОВЛЕНІЕ

Гас

Т Ъ Р Н О Г А Н И Е

Препісь дъ пре Еллинѣще ши
Слокенѣще, пре Лимбъ прѣасть
Рѣмънѣще. къ тотъ Түпікъла
ши ѣкъцътѣра ѣй, фортѣ ѣдрепъ-
татж ши токмитж бине пе рѣнд.
Къ тоатж 旣сердїа ши Келтъмла
л прѣ Сѣнѣвълъ Митрополитъ
Күр: СТЕФАН: И тоатж
Цара Мѣнтенѣскъ.

Л Т Ъ Р Г О Б И І Ѣ.

.Нѣс чинстѣта ши Сѣнѣта Касъ
л ѣнѣлъзъри Дѣнислѣ Нѣтѣс Иѣ Хѣ
.Л Түпогрѣфіа Азминаѣт Дом Iw
Матдѣ Е Блѣ: мѣ, сеп. къ Ел: зѣдъ.

In-4º de 35 foile nepaginate. Tipărit cu negru și roșu, cu 22-24 rînduri pe pagină. Titlul este incadrat cu același ornament ca Pravila dela Govora, iar textul cu un chenar de linii. Cuprinde câteva frontispicii și inițiale ornate ca și Pravila. După prefață se găsește o gravură pe lemn, reprezentând Saborul Maicil Domnului (nº 158), iar pe verso titlului stema Mitropoliei Ungro-Vlahieei aceeași ca cea din *Mystirio*, 1651, cu inscripția și versurile acestea:

Semnul Carele ţaste dat dela Dumnezeu pré-Sfintilor Mitropolităi ăi Țărăi
Ugrovlahieei.

STEFAN întru arhierei se cinstește,
 Cu toăgul pre toți oblăduiaște,
 Numele-i arată și lucrurile,
 Iară nevoința, folosurile
 Némulu Rumenescu, căstă Tărnosanie,
 Iară dăscoperi bună folosire.

Pe următoarele 5 pagine se află prefața acesta :

„**STEFANU** Cu darulu și mila lu Dumnezeu Arhiepiscopu și Mitropolit a păzitei de Dumnezeu Cetate Tergoviștii și a toată Ungrovlahia

„Tuturor tocma Slujitori frați, Iubitorilor de Dumnezeu, Arhimandriților, Protopopilor, și altora carii se află în rânduiala Smireniei Noastre : Totu binele, și de Spăsenie dela Dumnezău împreună cu blagoslovenie să vă se dé Roagă.

„Nice odata nu mă-ără fi voă să lipsescu cu toată inema și sufletul (o pré sfintilor și cinstiților miei frați și tocma slujitorii) să privăză cătu mi-e putéré cu lucrul, la toate la célé ce săntu de trébă și de folos, cinstituil și sfintulu nostru némü Crestinescu (de în carele mă tragă și eu), ca să se cunoască ade-vărat de toți userdia și căldura caré amă cătră sfinta a noastră maică Beserică, cumu după altele amă făcută și cu aciasta Tărnosanie, de o amă tipărit ca-n degrabă, caré e foarte de trébă Némulu nostru țărăi rumănești, nefindu-le pre limbă să poată înțelége. Drept acela înpodobindu-ă cu toate Teremoniile pe rându și cu florile typiculu romănește, n'am lăsat a nu vă scrie să știți ce e lucrul ei și cumu se cade al face și cine, de carele voiu începă de aică, și laste așa :

„Trei lucrure săntu carele nu poate nimené să le facă, fără numă Arhierel : adecă, Hirotonia, sfintia Myrulu, și Tărnosania sfintej Biserică.

„Acest obicăluțu ține sfinta Beserică a răsăritulu de la tocmea a sfintilor Apostoli (carele au luat de la puiorul de lége singurul Domnul Nostru Is. Hs., cumu mărturiseste Dumnezeesculu Apostolesculu ucenicu Dionisie Areopaghitul în carté luî caré scrie pentru sfinta rânduială a Besericii¹⁾ zicăndu : că și Preotii, măcaru de vor fi și făcăndu niscare rânduiale de în cinstitele tañi, iară așa nice odata să nu fie volnici să îndrăznescă popii a face sfântul Boteză fără de Dumnezăescul Myru, nice să obărșască Dumnezeasca tañă a priciștiei, de nu va ară duce chipurile Priciștenie la Dumnezeesculu jertăvnicu, adecă a nu ști deistvuì sfinta Liturghie. Așijderé nice Preot poate fi, déca nu va fi harnicu să se sue la toate rânduialele spițelor Preotestii. Drept acela Dumnezeasca tocuire, sfintiré rânduialelor Arhierest și faceré Dumnezăesculu Myru, și déistvuiala sfintulu Jertăvnicu adecă Tărnosania, putéré aciasta se-au dat să fie să deistvuiască acésté rânduiale numă Arhierei, cărora li-s date și au toate rânduialele desăvărșită.

„Maximu sfintul ispovădnicu, tălcitorul alu lu sveti Dionisie, pentr'acésté cuvinte zice : să știi că nu e data să sfintescă și să facă Preotii Myru, încă nice Jertăvnicu să sfintescă (adecă să tănosescă) și să facă Liturghie pre dinsul, nice să hirotonescă, pentru că acésté numă Arhierel le face, și fără de acésté rânduiale popa nice poate să botéze, nice Liturghie să facă, déca nu vor fi sfintite mai nainte de Arhiereu.

¹⁾ Gl. 5.

„Așijderé ţara într'acea chip și Gheorghe Pachimera tălcuitoriulă lu *сѧн* (*sfintul*) Dionisie, ţara de acélé cuvinte grăiaște: acésté (zice) mai deñ toate rănduialele se cuvină Archiereului: sfinția Myruluă, Tărnosania și Hirotonia.

„Drept c  ea nice cumă nu poate să sfîntescă sau să tărnoscă Beserică desăv  rit  ; ţara de va îndr  nă să facă ac  asta cineva, acela nu e numai c  ce nu face nemica, ce înc   c  ce îndr  n  ste d   se atinge de put  re car   n'are și nu-i e data, el gresiaște p  cat de moarte, și apoi va c  d   și supt vina lu  rii Darului sau a afurisaniei.

„Îns   de  a vr  me, ce de multe ori se t  mpl  , de nu poate să m  rgă Arhierul   tot de-una petutindin   să sfîntescă Besericile c  le no  , carele-s desarte de slava lu Dumnezeu în multă vr  me; atunce cu voe și blagoslovenie să trim  t   pe Protopopă, să pue Antimisulă blagoslovită de Arhieru, carele are blagoslovenie și put  re ca ac  ia, carele ţaste în locul Pr  st(ol)ului, p  nă ce se sfîntește desăv  rit, ca să se poată face Liturghie în Beserică, p  nă ce va ven   Arhierului prilej   să m  rgă să o sfîntescă.

„Ac  asta (iubi  ilor miei frați și tocma slujitorii ca pentru să se îndrepte  z   nemul   r  i noastre) am   tipărită, și am cusută l  ngă dinsă și cum trebuie să sf  rmescă Arhierulă Moaștele sfin  ilor mucenici, și mutar   Beserică, sau clătire Pr  stolului în doaŭă chipure, totu   cu tipicul Rum  n  ște, așijderé și blagoslovenia Antimisului cu tipicul lui, de toate pe r  ndu   cum trebuie al sfin  i. Drept ac  ea priimi  , rog, buna mea userdie, cum, de va vr   Dumnezeu, o ve  i cunoa  te tocmai caldă în toate zilele, ad  og  ndu-se spre dragost   d  scoperirei invă  t  uri de folosul   r  i și a sufletelor voastre tuturor. Г   Б   въсѣхъ да подастъ Ярато-любъи Башемъ, и мнѣ єже къ синюю Прошению.

„Синенъкъ Жителъсткъйтъ въ Идѣ (?), и многолѣтнѣ мнѣгъвъ Блгъ дѣла, Еыше Начертаныи Рачитъ и Принѣсткъст. — (Netractibil).

Bucuresc  , Muzeul de Antichit  ti.!

173.

[1653-59]

**63. Diplome date de Principiul Transilvaniei preo  ilor românesci, tipărite din po-
runca lui Gheorghe R  koczy, în Belgrad (Ard  ).**

Despre aceste diplome găsim în Cipariu urm  t  rea însemnare:

„Le avusem, ci perir   în a. 1849, latinescă se aflau la D. Protopop Gr. Mihali. Ele erau date de mai mulți principi Transilvană în favórea preo  ilor românescă, din carele unele se află și la Sincai în Chronica Romanilor; ve  i *Acte și Fragmente* p. 192, 194, 206. Sincai scrie că s  au tipărit la a. 1653, și exemplarul meu nu avea an, și apoi cuprindea și diploma lui Aca  iu Borcia din a. 1659. De unde anul edi  un  i cel pu  in e dubiu.“

Sincai, *Chronica*, la a. 1596 și 1609.—Cipariu, *Analekte*, XXI și XXII, *Acte și fragmente*, 192, 194, 206.

174.

1656.

64. Catechismu calvinesc, tipărit la Belgrad (Alba-Iulia) în Ardél.

„Scutulă catichizmușuluī cu răspunsu den scrăptura sv-tă. În potriva răspunsului adaoao țări, fără scriptură sv-tă. (*La sfîrșitul părții a II-a.*) Si s-au tipărită în citate în belgrad. Vălét 5170 (?) christova 1656 m ță iunie 25 dnă“.

Din cele două exemplare din această carte, cunoscute în timpurile din urmă, nu se mai găsesc nică unul. Cipariu a pierdut pe al său în 1849; iar cel după care Gheorghe Barițiu a tipărit edițiunea sa la 1879, după înșărcinarea Academiei Române, cu totă intențunea editorului de a-l depune în Biblioteca Academiei, nu se știe unde se va fi afisând. Titlul de mai sus și amănuntele următoare sunt scosă din acăstă retipărire, în care de altfel nu se indică nică formatul, nică numărul foilor, cu un cuvint nică o sciință despre forma externă a cărții.

Cipariu spune că acest catechism era de formatul în 12°. Nu știm însă de ce îl dă data de 1657 în loc de 1656.

Cartea cuprinde trei părți:

Partea I are titlul de mai sus și cuprinde încă un capitol: „Despre icoane“.

Partea II-a are titlul: „Cuprinsătura și părțile învățăturieī de spre credința creștinăscă, cu întrebări, și cu răspunsuri, den scriptura sfintă“.

Partea III-a: „Cinulă și învățătură pre scurtă de sfintel (sic) taine, cu care trăescu creștinii în beserici, să să știe cumă voră trăi cu ele bine după scrip-tura sfintă, cumă de spre botezu, de spre cina domnului, și de spre sfinta căsăto-rie, și de spre despărțenieile cu ocă dirépta și de alte lucruri carele-să de lipsă creștinilor“.

La sfîrșit: „Vlét, 1656. Cor. Geor, mor. (?)“

Catechismul calvinescu impusul clerului și poporului românescu sub domnia Principilor Georgiu Rákoczy I. și II. Transcrisul cu litere latine după edițiunea II tipărită în anul 1656, insocută de una excursiune istorică și de unu Glossariu de *Georgiu Barițiu*, Sibiu 1879.

Cipariu, *Analekte*, XXI și XXII. *Principia* 101 și 106.—Sbiera, *Mișcări culturale*, 106.

175.

170. Frontispiciu din Dosofteiu, *Vieile Sfintilor*

1673—1716.

1673.

65. Dosofteiu, Psalmirea în versuri, Uniev 1673.

ΨΥΛΤΙΡΕ

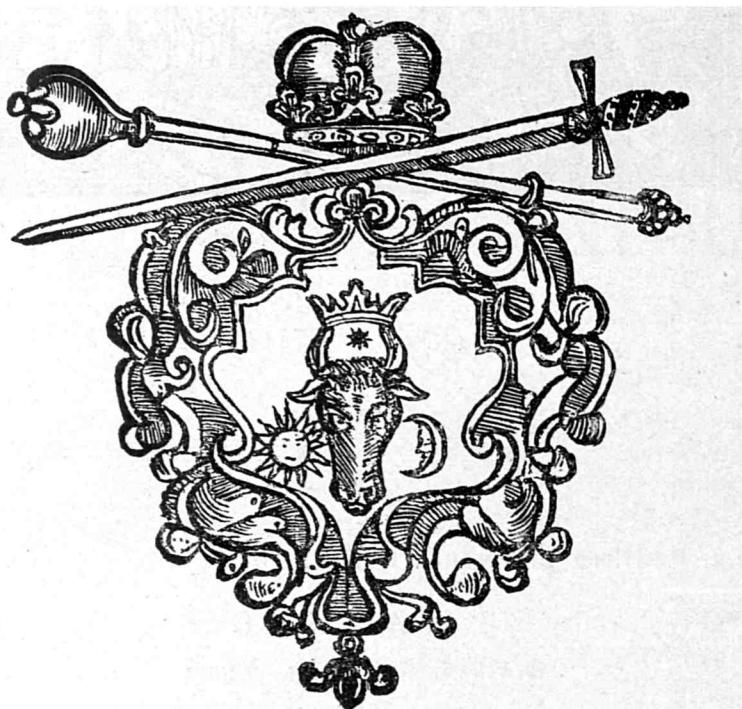
И Сытвльи Пророкъ Давид
Пре Лымпъ Рымжинъ скъ
зъса ши къ тватж келтвала
ПРЫЛУМИНАТУЛУИ АНТР
Іс Хс, Іш Стеван Пётръ Бое
въда Дмилъ, Църъй Младбве.
Дин ситете скриптуръ а сициларъ П'криицъ Да
скалиларъ ситете Беслричий, къ лингж юстенък
лж дн мълци дай сукотйтж ши черкатж прин
ситете кърицъ, ши думчія пре кершврій токмі
тж дн чинчай дай фварте къ шекрдіе мэр, де
Смертвль Досодей Митрополитвль де
Цара Младокей.

Е Монастырь Оуневском Тупомъ
Изкувразисл. Лета ў сотворен : скѣт : зѣпа.
(In Mănăstirea Unieului s'a format prin tipar, la anul dela facerea lumei 7181).

In-4° de 6 foî fără paginație și 258 foî numerotate însă greșit (1–16, 20, 18–20, 22, 21, 24, 23, 25–27, 26, 29–34, 81, 86–119, 130, 132, 132–153, 146, 158, 156, 160, 158, 162, 160–179, 182, 181, 180, 183–186, 188, 188–265), și o foie la sfîrșit. Titlul e incadrat în florii de compoziție tipografică. Tiparul e negru, iar roșu numai în titlu, dedicație și începutul Psalmirei. Caracterele sunt de 3 mărimi (v. facsimilele n° 178). Pagina, incadrată în linii simple în trei părți, și indoite în partea exterioară, are 18 rinduri. Cările de căte 4 foî au ca semnatură alfabetul cirilic (И—҃, ІІІ—҃ІІІ).

Pe verso titlului se află stema Moldovei între inițialele Domnului Ioan Stefan Petru Voievod: И. С. П. Е. Б. М. Г. М. și următoarele:

„Stihuri la luminatul Gherbū (Гхерб) a țăraș MOLDOVEI.

177.

„Capulă celă de buoră de fiară vestită,
sămnădă putiare țărăș nesmintita.
„Pre cătu-i de mare fiara și bułacă,
coarnele-m pășune la pămîntă aș pléca.
„De pre chipă să văde buorulă ce-i place,
c'ar vriă-n toată vriamia să stă țara-m pace.“

Cele-lalte foî liminare sint ocupate de cele două prefețe care să reproduc aci:

„PRÉLUMINATULUI ȘI PRÉcinstiulut, și Milostivulu nostru Domnū, Măria sa Ioan Stefan Petră Voevoda, din mila lui Dumnedău Domnū a toată Tara Moldovei, dela a tot putiarnicul Dumnedău, poftimă mării sale sănătate și pace cu viață nărociță să petrecă măria ta de pururiă adevără.

„Toate lucrurile acișlia, Milostive și préluminate Doamne, carile fac rugiș smintéla, ne-nvață sfinta Scriptură să ne ferim de dâNSE; de care lucru Eclisiastul așe scrie: „nemică să nu vă smintescă a vă rugaria pururia.“ Si singură

Domnul Dumneșteu și măntuitorul nostru Is. Hs., de multe ori aducă aminte uiniciloru, și singur, cu sine le arăta chipu să să roage pururi; mai vrătos că și într'acela noapte intru caria patina că de bună voie au suferit pentru spă-

178. — Pagină din *Psaltirea în versuri* de Dosofteiu.

seniua noastră, de le-aū qis „privighiati și vă rugați ca să nu cădeți în năpaste.” In ce chipu și toti sfintii Patriarșii din lărgia vlače Impărații și Prorocii, ca și-n lărgia noaă sfintii Apostoli, și următorii sfii țiloru sale, precum astăzi în sfintele cărti că nepărăsat să rugă sfintile sale dua și noaptia, și-n toate greutățile și nevoile

sale cu rugă să măngăia, și cu dinsa toate războale a pizmașilor trupește și sufletește le-mfringă și le biruă; precum dacă și sfintul Ioan Zlatoust: „cine cind-va din credincioș rugindu-să n'au biruit? și cine rugindu-să pre pizmaș să n'au îmfrinț? că aciaia iaste priimătă lui Dumnează, și aciaia place lui Dumnează.” Cum și sfintul Apostol Pavelă dăce: „Nepărăsat vă rugă, de toate multămiți, că aciaia iaste voia lui Dumnează de Hs. Is. întru voi”. Și Șarăș dăce așa: „luată sabia că susfeteșcă, caria iaste cuvintul lui Dumnează, cu de toată făgada și rugăciună rugindu-vă preste tot clasul cu duhulă”. Așa dăce sfintul Kipriianu, că mai tare platoșe de căt rugă nemică altă n'avem, că cu dinsa toate războalele ciale tare putem să le fringem, că ia iaste putăre că susfeteșcă și pavăță lui Dumnează, cu caria putem să ne sprejnim, și să ne apărăm de toate grăutățile. Pentr'aciaia ni s'au părută smerenii noastre a hi lucru de tréba și de folos de spăsenie, tlăcovaniia-i aciaști sfinte cărti a sfintului Prorocă David, caria iaste plină de rugă și plină de tașnele ciale mare a lui Dumnează, pentr'aciaia cu multă trudă și vriame -ndelungată, precum am putută mai frumos, amu tălmăcită ș'am scris precum au vrută Dumnează, să poate trage hiria omulu cătră cetitul ei, și suptă cinstițul și de mare cuviință și blagoslovită numele Marii tale o am arătată pre lume, ca să poata hi mai mare -ndemnare cătră rugă și cătră nevoiță sfintei besiarici, că acesta obiciai iaste din bătrăni, scoțindu v-ună izvod den sfinta carte, a-l scrie supt numele a de mare cinstișcaună. Ca și cumă au făcută sfintul Apostolă evanghelistă Luca, scriindu-șă sfinta evanghelie și Déaniile sfintilor Apostoli, la mare și cinstiț Domnă Theofil ie-au scris, așa și smerenia noastră sfinta cartă aciașta slăvitul și pré cinstițul și blagoslovitul nume-lui marii tale suptă apărătură o am scris, rugindu-ne marii tale ca Domnul nostru milostivă, să o primești maria ta ca snopul celu dentă de grău, și pre noi rugătorii marii tale a hi milostivă. Intr-aciaia dăruiască Domnul Dumnează -ndelungată și nărocite, Domnă marii tale; întru mila sfintii sale cătră cinstia și lauda sfintă nume-lui său adevărău.

„Rugătorul marii tale smeritul

„Dosoftei Mitropolit Sučavskii,

„cu toată inema.“

„Symeon Typarnicu.“

La f. 4 lim. v.:

СЛОВО КЪ ЧИТАТЕЛИЮ¹⁾

Четвртнинъ ест ръзумъ къ писании стомк.²⁾ Писмителии. Θετικόс. pre istorie. юбничийни. Ідемкòс. pre obicai. Иносказамъи, Млагорикòс. Pre alta plăzuitură. Прѣносителнии, Метафорескòс. pre mutare. Patru интălesuri are sfinta Scriptură: Писмителии iaste cuvintul cela ce nu te lasă să-lu ădacă într-altă chipă de cum iaste scris, ca și unde dăce domnul Hristos: Изв послю кам ăфтѣшиятел ѿ ѿбъ, Ахъ юстинии иже ѿ ѿбъ юсъдит. Еу вој trimite-vă mingăetoriul de la părintele, Duhul celu adevărată care de la părintele purciade. Acesta cuvintă cine-lu va socoti într-altă chipă, acela-и strein cu totulă de sfinta besiarică.

Юбничийни iaste нăгавъ в sfinta carte, ca și cindu dăce: Неприйдох рăзорити зáконъ, иж юсполнити. N'am venit să răsapăscu lagă, ce să o amplu. Неприйдох мýръ въ врѣмъ на земли иж мен. N'am venitу pace să aruncу pre пă-

¹⁾ Cuvint cătră cetitoriu.

²⁾ Patru интălesuri are Sfinta Scriptură.

miută, ce sabie. Cu cuviutul celu dintă Domnul Hristos face îndemnoș pre Jidovă cătră ascultără sfinte Evanghelie, iară cu cel al doile le dă groază pentru cel înderepnic.

„Иноскажемъ ясте.ca и си ciumiliturile, cindu alta grăești și altă să-nțălage, ca și: ꙗкѡ неплодиродиsem, и мнага въчлдех изнеможе. Сă stérpa născu șăpte și cé cu cuconii mulți au slăbită. Va să ăcă că besiarica cé din limbă, caria era stérpa de darul lui Dumneḍău, au născută cuconii de la Hristos mirele său: ciale 7 taîne și șăpte daruri a sfintului duh; iară cé cu cuconii mulți, adeca besiarica legii vechi (caria să ălace umbră legii adevărate), aŭ slăbită ș-a sterpită de totă darul lui Dumneḍău, pentru născutără cuconilor ei, caria mainte era plină de darul lui Dumneḍău cu Proroci și Apostoli.

„Преносныи ясте.ca нестине се ва са-и са-нțăлégă cuvintul dintr-altă sămnătură de povăoste. Intr'acestă chipă: Кáменъ и́же и́врéгоша сýжджий, съй бысть въ глахъ и́глъ. Piatra ce nu o socotiră ziditorii, acă fu în capul unghiu. Acesta cuvintă să mută la Domnul Hristos, că nu-l băgară 'n samă Jidovii călcătorii legii, ce sfintia sa statu capă unghiu legii vechi și legii noă de le împreună ambe, că Sfintia sa ăaste capă sfinte besiarici, miresi sale. Aclaste patru întălesuri le-am scris pentru cetitorul iubit, ce va avă osărdie a cerca să-nțălégă intr-adincul aceștii sfinte cărți. De-acăasta m-am rugată sfintii sale părintelui și pré fericitului Patriarhului de mi-a scris aclaste patru întălesuri încă atunci cându venisă Sfintia sa de era arhidiaconu la Părintele Nectarie Patriarhului de Ierusalim. Atunci mi-a scris sfintia sa tizulu mieu, carele acmă ăaste în locul părintelui Nectarie Kyr Dosoftei, și de pre isvodul Sfintii sale am scris precum să văde.“

La sfîrșitul acestei prefete să află următoarea notiță tipărită cu caractere mici:

„А луі David Sfintu Prorocu și împăratu Psaltire, тăcuită rumenăște pre stihuri cu numără tocma în slovenitu: ꙗкносложна и подобно ѿкончакама, adeca în coadele stihurilor pre o glasnica intr-un chipă tocmită.

„Acăstă sfintă carte au făcutu-o sfintul Proroc David, de ne arată intr'insă Dumnedăiră și omeniră Domnului Hristos, și muncile și de moartă și de învieră și suiră Sfintii sale în ceri și de toate ce au socotită a face Sfintia sa pentru spăseniua noastră și de sfânta Précesta și de Sfintii Apostoli și de toată Sfinta Besiarică, de războiul și izbândă ei, și de giudețul ce vine, de muncile păcătoșilor și de binele direptilor, și de bunătățile lui Dumneḍău; și de lăudele lui are în sine psalomă 150.“

Pe ultima față a foilor liminare să află o gravură în lemn reprezentând pe David în genunchi, rugându-se, cu inscripția de-asupra capulu: Царъ дае.

Toți cei 150 de psalmi sunt versificați în versuri rimate de diferite mărimi (dela 6 până la 16 silabe) și în strofe puțin variate. Psalmii 28 și 86 au și un comentariu întreg, pe lângă textul versificat; iar la ps. 50 și 121 comentariul este făcut numai asupra câte unu singur verset. La f. 264 v. să află „Psalomul lui David cе s-a bătut cu Goliat“ în prosă.

Pe f. 265r. să află versurile lui Miron Costin asupra originei italice a Românilor:

„ТЕОРЕНІЕ МИРОНІЯ ПРЕЧЕСТ

на грецькому язико
ніжніми землями. 1)

¹⁾ Compunerea lui Miron preacincitul Vornic mare de țera de jos.

„Nămuluț tărai Moldovei de unde dărađă?
 Din țara Italiei totuș omul să creșă,
 „Fălah intări apoi Traianuă adus pre-acice
     Pre strămoșii cestorū tărī de némă cu ferice.
 „Răsădit-aă tărălorū ghotarele toate,
     Pre sălamne ce stau în vîacă și vedea poate.
 „Elu cu viață cestuă némă țara rumânească
     Împlut-au, Ardélulă totuș și Moldovenescă.
 „Sălamnele staă de să vad de dinsul făcute,
     Turnulă Severinuluă să custe-n vremiș multe.
 „Stremoșii Moldoveei adus-aă în țară,
     Pre Ghețări cu sabia scoțind din hotără.
 „Stau sălamnele podului cu praguri cădute,
     Si Turnulă Severinuluă de Seviruă făcute,
 „Podulă prestă Dunăre-n țara Rumânească,
     De-aă trecutu-să oștile-n țara Ungurăscă.
 „Pre-acela pod au trecută Moldovei stremoșii,
     „Bătind război cu Dachi și Sasiloră moșii.“

Pe verso aceleiași foi să află 12 versuri de cuprins religios sub titlul „Apostrof”, probabil tot de Miron Costin.

In fine, pe ultima foie să află expunerea credinței ortodoxe de S-țil Ambrosiu și Augustin în slavonesce.

Manuscrisul original al *Psaltirii în versuri*, cu subscrierea și cu note autografe ale autorului, a fost dăruit în 1877 Academiei Române de D. A. Sturdza. Acest manuscris este dedicat lui Duca Vodă și are semnătura autografă a lui Dosofteiu ca Episcop de Roman.

Bucuresci, Biblioteca Academiei Române. Biblioteca Centrală. Bibl. D. A. Sturdza.

Dosofteiu, Mitropolitul Moldovei (1671–1686), *Psaltirea în versuri* publicată de pe manuscrisul original și de pe edițiunea dela 1673 de Prof. I. Bianu. Edițiunea Academiei Române, Bucuresci 1887, 1 vol. 8° de LVI+520 pp.

Cipariu, *Analekte*, 249. — Lambrior, *Carte de citire*, ed. II, 280. — Gaster, *Chrestomatie română*, I, 208.

Popp, *Disertație*, 89. — Cipariu, *Analekte* XXXVII și *Principia*, 107. — B. P. Hasdeu, *Psaltirea versificată a mitropolitului Dosofteiu din 1673*, în *Columna lui Traian*, I (1870), 44 și urm. — D. A. Sturdza, *Un manuscript al Psaltirii în versuri a Mitropolitului Dosofteiu*, în *Convorbiri literare*, VI (1872–73), 157. — Melchisedek, *Chronica Romanului*, I (Bucuresci 1874), 283. — G. Seulescu, *Glosariu din psaltirea mitropolitului Dosofteiu*, în *Buciumul Român*, II (laș 1877), p. 1 și urm. — *Analele Soc. Academice Române*, X, 77. — *Ortodoxul*, foaie eclesiastică, Bucuresci 1884, p. 103. — St. Dinulescu, *Vieata și scrierile lui Dosofteiu Mitropolitul Moldovei*, Cernăuți 1885. — Miron Costin, *Opere complete*, ed. V. A. Urechia, Bucuresci 1888, II, 487 și urm. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 48.

179.

66. Dosofteiu, Acatistul Născătoriei de Dumnezeu, Uniev 1673.

**ПРЕЧЕСТНЫИ
АКАИФИГТИ,
ЙМОЛЕНЕНЬ,
Пресвѣтѣйши.
КИНОНЬ ЕОСКРОЕНЬ,
Й прѣчія Спітелныѧ Молви,
къ Г҃дѣ нѣмѣ Иѣ Хрѣс.
Тълмажитъ де пре лїмѣ словеніаскъ, пе
Лїмѣ Рѣмѣніаскъ,
Трѣдолюбіемъ й тѣліемъ,
Прѣѡсѣннаго Кур Гна ѿца Дософіе, Ми
трополиты Евчакскаго, и ксѣлъ Молдавскіа
Землѧ.
Е Монастирѣ Огненскомъ,
Тупомъ Изобрѣзиса
Рокъ: ахор.**

(Preacinstitul Acatist și Paraclis al prea sfintei Născătorie de Dumnezeu; canonul Invierii, și cele-lalte măntuitore rugăciuni către Domnul nostru Isus Christos *tâlmâcit de pre limbă sloveniască pe limbă rumeniască* cu osteneala și sîrguința preasfintitului domn părinte Dosofteiu, Mitropolit Sucevîi și a tótă țara Moldovîi, în mănăstirea Unievalu s'a tipărit. Anul 1673).

In-4° de 48 foî numerotate. Tipărit cu aceleasi caractere și pe aceiași hârtie ca Psaltirea în versuri.

Pe verso titlulu se află o gravură pe lemn reprezentând pe Maica Domnului cu Isus în brațe. La începutul textului un frontispiciu, cu Maica Domnului, Isus Christos și St. Ioan în medalioane.

Fără prefață, nicăi dedicație, acăstă carte este mai totdeauna legată împreună cu Psaltirea. Tot textul, afară de câteva titluri și indicațiunile tipicului, este în românescă. Folia din urmă este ocupată de două rugăciuni, una a Sfântului Ioan Gură-de-aur și alta a Sfântului Simeon.

Bucuresci, Biblioteca Academiei Române.

Gaster, *Chrestomatie*, I, 214.

Cipariu, *Principia*, 107. — A. Pumnul, *Lepturarîu rumînesc*, III (Vieanna, 1862), 42. — B. P. Hasdeu, *Acatistul moldovean al mitropolitului Dositeu*, în *Columna lui Traian*, I (1870), n° 10 și urm. — Melchisedek, *Chronica Romanului*, I, 302. — *Ortodoxul*, fôie eclesiastică, Bucuresci 1884, 103 și 107. — Dinulescu, *Dositeiu*, 128. — Dosofteiu, *Psaltirea în versuri*, ed. Bianu, X. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 72.

1677.

67. Pilutio, Catechismul creștinesc, Roma 1677.

DOTTRINA
 CHRISTIANA
TRADOTTA IN LINGVA
VALACHA
 DAL PADRE
 VITO PILVTIO
 Da Vignanello Minore Con-
 uentuale di S. Francesco.
 IN ROMA, Nella Stamperia della
 Sac. Congr. de Propag. Fide. 1677.

In-12 de 2 foi nenumerotate și 32 pagine. Tipărit cu caractere latine și cu o curiosă ortografie. Pagina plină are 25 rînduri. Pe titlu se află semnul Propagandei cu inscripțunea: *Euntes in universum mundum praedicate evang. omni creat.*

Titlul la pagina 1 și titlul curent este următorul:

KATEKISMO KRIISTINESKO.

Pe f. 2 lim. :

„*Imprimatur.* Si videbitur Reuerendissimo Patri Magistro Sacri Palatij Apostolici. *I. de Angelis Archiep.* Vrb. Vicesg.

„*Imprimatur.* Fr. Raimundus Capisuccus Ord. Praedicatorum Sacri Palatij Apostolici Magister.“

Bucuresci, Biblioteca Academiei Române (dăruit de E. Picot). — Paris, Biblioteca Națională. — Berlin, Biblioteca regală.

Buciumul Roman, I (Iași 1875), 271 și urm. (retipărit în întregime).

Cipariu, *Anealte*, XXXVIII și 254. — Papiu, *Tesaur*, I, 105. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 226.

Concordia, II (Pesta 1862), p. 352. — *Amicul școalei*, III (Sibiu 1862), nr. 51. — Hasdeu, *Archiva istorică*, I, I, 176. — I. Bianu, *Vito Piluzio, Documente inedite din Archivul Propagandei*, în *Columna lui Traian*, 1883, p. 142. — V. A. Urechiă, *Schițe de Istoria literaturii române*, Bucuresci 1885, p. 203. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 106 și 141.

180.

181.

1678.

68. Cheia Întălesului, Bucurescă 1678.

КІЛДА ІЦЕЛЕСУДЫЙ | Скóасъ пре лýмбъ рым(ъ)нъескъ к8 ѿср | діл
Прѣкъ Сѣнъ Кыръ Еаф. Мит: ҃г҃ръ, Елохъ | ѣ зилъ Прѣвъмъ, домъ: ювъ Шефъ Ео-
водъ. | ши са8 түпърьитъ ѣ митропой евкѣреї | ѿни домъ ѧхъон.

In-folio de 4 foli nepag. și 108 foli numerotate. Tiparul negru, cu ornamente. Pagina incadrată are 32 rînduri. Câblele au câte 4 foli și semnatura cirilică. Titlul de mai sus este înădrat într-o gravură mare pe lemn, reprezentând o cheie, un semănător, o sabie etc. cu inscripțiunile următoare gravate deasupra fie căruia lucru reprezentat (v. n° 183):

„Атѣ luată chéia Întălesului, că nici săinguri atѣ intrată, nici pre cěia ce au vrută să intre n'ați lăsată. — Luca 11.

„Cuvintele Domnului, cuvint(e) curate, argintă lămurită. — Psal. 11.

„Ești sămânătorulă ca se samene. — Math. 13.

„Spația sufletească, cară iaste graiulă lui Dumnezeu. — Efes. 6.

„Ca unu canonă va da glasă. — Isaiia, 16.

„Ca o trămbiță va da glasul său. — Isaiia, 58.

„Au dore nu săntă cuvintele méle arzăndă ca foculă, zise Domnulă, și ca unu ciocană zdrobindă pietri. — Ieremiă, 23.

„Ca se aştepte ca plăea luminaré mé, și se pogoare ca roao graiurile méle. Ca tunetu de pre troscotă, și ca c(a)i despre fănu. — Devter. 32.“

In partea de jos a acestei gravuri se citesc numele gravorului: ІѠИНъ. БК—1678.

Pe verso titlului stema Mitropolitilor Ungro-Vlahiei (facsimilele n° 182) cu inscripția și stihurile următoare:

„De în patru styhiă, pre omă Dumnezeu lău zidită,
și patru sémne, Arhiereiloră Hs. aă dăruită:

„Crucé, cărja, mitra și capasulă mare,

cu acéste patru arme să bată războiu tare:

„Cu crucé vrăjmașulă ne văzută să biruăscă,

cu cărja oilă céle sufletești să păzescă:

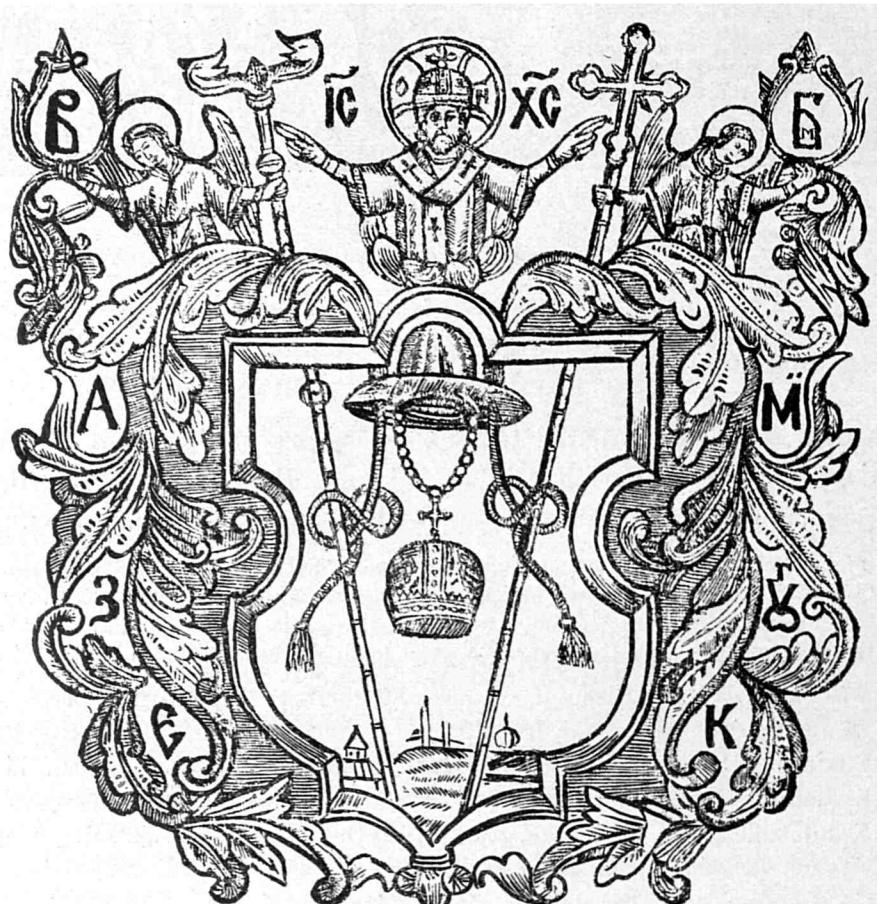
„Mitra podoabă arhierescă însenmáză,

Capasulă umbrire Duhuluă sfintă lucrăză:

„Fiindă și Kyră Varlaamă țărăi rumânești păstorău

să află limbii sale de cuvântulă lui Dumnezeu dăruiitor.

„Semnul ū, carele ūaste dat dela Dumnezeu, pré sfintilor Mitropolit ū Tărăi Ugro-Vlahiei.“

162.

Pe cele 2 foî următore se află prefața acésta :

„VARLAAMŪ Cu mila lui Dumnezeu Arhiepiscopū i Mitropolitū alii Tărgoviștii și alii scaunului Bucureștilor, Exarhū Plașului și a toată Ugro-Vlahia,
Tuturorū pravoslavniciilor creștini, carii săntū născuți întru limba noastră
rumânescă sănătate, spăsenie, roagă și priăște cu toată inema.
Zis-au înțeleptul ū Sirahū, precum ūaste scrisū în carté lui, în 33 de ca-
pete, grăindū : a toate răutățile învață pre omū leneviră.

„Puindū și smereniia noastră înainte cuvântul ū stăpânului nostru luș Isus Hristos pentru sluga cé léneșe, carele luindū talantul ū dentru māna Domnuluš său, n-au vrutu să lucrēze cu dānsul ū, ce l-au îngropat ū pământu, o ! Iubite cititorile, socotit-amū ca să nu cază și asupra noastră judecata acă strașnică, caré s-au zis ū slugii aceăia, precum mărturisēște Mathei bunul ū vestitoriu, în 25 de capete, grăindū : luati pre acălastă slugă léneșe, caré nu ūaste nici de o trébă, și-l ū aruncați în tunerul celu înpărțitul. Sfintul ū Ieronim ū și sfintul ū Ioanū

188. — *Cehia Infesoasului*, Bucuresci 1678. Titlu.

Zlatoustă, dascalii Besereci noastre, cei pravoslavnici, tălcuindu acéste cuvinte, zică: că talanții aceia sănătă darurile care să dau dela Dumnezeu oamenilor, adecă stăpănilor lumii și stăpănilor Besereci nărodiu creștinesc: învățăturile, meștersugurale. Direptă acela, dându-ni-se și noaă dela puternicul și a-totu-țitoriu Dumnezeu talantul adecă darul diregătoriei arhiești a țărăi noastre rumănești, cu păstorila și cu stăpănilria oilor celor cuvântătoare și făcute după chipul Sfintiei sale, spaimă și grijă ajungându-mă pentru cuvântul dătătorului de talanți, amă socotită intru inema mia: că a multe răutăți învață lenea. Directă acela chibzuilă ca să nu mă afli intru lene pentru negrijiré talantul, care mi s-au dată mie de la stăpănu și Dumnezeul mieu Isus Hristos, ce cu cătu mi-ar fi puteră pricoperii méle să-lă inmulțescă intru némulu mieu rumănesc. Si acăstă socotelă și chibzuială viindă intru inéma mia, cu ajutorul aceluia ce petréce mai pe désupra cerurilor intru măriré vécinica, Părintele, făcătorul vécilor și a tuturor faptelor, apucatul-amă, și cu multă usrădie amă nevoită, și dascalii de typografie amă adusă în sfinta și de Dumnezeu păzita Mitropolie a Scaunului Bucureștilor, și ă-amă așezată și de iznoavă typografie adecă typariu de tipăritul cărților amă rădicată, cu toate meștersugurile căte aă trebuită; și ărăși maș de iznoavă cu totu denadinsulă socotelă și cercetare amă făcută, ce carte ar fi de-oca(m)dată mai de folosă intru némulu nostru rumănescă a să tipări și a să da Besereci noastre cei pravoslavnici, și amă aflată acăstă carte ce să chiamă slovenește ключъ ръзмѣни adecă ce să zice rumânește Cheia Înțelesului, făcută și culésă dintru multe scripturi sfinte, cu bună socotelă scoasă pre limba rusescă de pré învățatul kyr Ioanikie Galetovski, arhimandritul Cernigovului, caré fiindă tipărită intru vestita cetate a Livovului; — de acăstă carte amă pusă smereniia mia în socotelă, cumă va fi de folos mare Besereci țărăi noastre rumănești, și de îndreptare a mulți spre folosul sufletului némului nostru, scoțându-se dentru acoperire limbii striine, și cu multă osrădie amă nevoită și n-amă cruceată dentru dirépta agonisită a mé, ce cu multă cheltuială am tocmită dascală învăță și le-amă dată acăstă carte de o aă scosă di pre limba rusescă pre limba noastră directă rumănește. Si pentru ca să se inmulțescă acestă dară bun și scumpă, spre înțelégeré némului nostru o amă pusă în typariu cu ajutorul bunului mieu stăpănu și Dumnezeu Isus Hristos, carele mi-au dată mie acăstă indemnare; și s-au începută a să typări cu toată nevoiețea, cu bună socotire. Directă acela rogu Smereniia mia pre voi pre toți, fii ăubiți intru Duhul sfintu, căutați și ispititi scripture aciasta că veți afla viață și îndreptare cătră înpărăția cerulu, după cuvântul Domnului; că într-acăstă carte sănătă învățături cu bună tocmine alcătuite și cu adevărate mărturii dentru sfinta Scriptură a legii cei vecchi și a legii cei noaă. Dină lágé cé véche adevărări luminante den cărțile lui Moysei, din cărțile înpărăților și din cărțile tuturor prorocilor; aşijderă și dentru lágé cé noaă a Domnului nostru luă Isus Hristos, dentru Evangelie, dentru poslaniile sfintului Pavelu apostolă și din cărțile altoră apostoli, și dină cărțile sfintilor carii cu multă nevoiețea aă îndreptată și au întărită cu învățăturile loră sfinta pravoslavnica Beserecă, nevoindu-se și ei pentru adaugeré talantului carele li s-au fostă dată de la Hristos, și nu să aflare leneștă stăpănu său. Deci cu acestu dară scumpă ca cu o sculă de multă preță, sau ca cu o comoară plină de avuție, vă dăruiescă. Si voi, ăubiții miei, priimeti dela

Smereniă noastră cu bună mulțamire și ca pre o grădină sufletescă, plină de flori cu bună mirezmă a Duhului sfintă, care flori săntă de tămăduire sufletelor voastre, o cinstiți. Și priimindu cu dragoste și cu osrădie cetiți și vă îndreptați viața voastră și pre Smereniă noastră întru rugile voastre pomeniți, iară nu uitareți. Și după aciasta cu toții împreună să proslăvim pre Dumnezeu, Părintele celu fară de începută, și pre Fiului Isus Hristos, carele dela Părintele s-au înăscută, și pre Duhului sfântă în vîci. Amin.

„Ca unu tată tuturoră întru Pravoslavie de obște, și voitoru de totu binele, acelașu carele țaste mai susu scrisu“.

Pe ultima făie liuminară să aillă câteva extracte din sf. scriptură, iar pe verso o gravură pe lemn cu inscripția НЕДІЛЯ ВСѢХЪ СВАТЫХъ, cu numele gravorului și anul: ИВАНЬ БЯКОВ — 1678. (nº 184); iar de desupt versurile :

184. — Gravură din *Cheia înțelensului*, Bucurescă, 1678.

„Judecata lui Hristos tuturoră țaste adeverită,
iar mila lui Dumnezeu oamenilor buni făgăduită.
„Omului cela ce va petréce în lume lucrându răutate,
unulă ca acela va ave de muncile țadului parte.

„Direptū acēia trebuiește să să roage sfințiloră,
ca să-lău izbăvescă de supărări, cu rugăciunile lor.
„Insă până tâste viu acéstă să ispravescă,
și celiia ce săntă scrise în carte aciasta să păzescă.
„Pentru Varlaamă Mitropolitul pururé să să roage,
apci și elă a lăcui în sănul lui Avraam va ajunge.“

Cartea cuprinde 18 cuvintări pentru dumineci și sérbaori alese și anume la Dumineca tuturor sfinților, la a 2^a, 3^a, 8^a, 10^a, 13^a, 26^a și a 27^a Duminecă după pogorirea Duhului sfint, la a 3^a, 4^a și 6^a Duminecă după Inviere, la Nașterea, la Botezul și la Intimpinarea Domnului, la Dumineca Florilor și la Vinerea Pascilor.

Bucurescă, Biblioteca Academiei Române. Museul de antichități. — Iași, Biblioteca centrală.

Cipariu, *Analekte*, 181. — Lambrior, *Cart de citire*, 103. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 236. Popp, *Dissertatie*, 65. — Cipariu, *Principia*, 111. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 64.

185.

1679.

69. Dosofteiu, Dumneazăiasca Liturghie, Iași 1679.

Деѧніаска літургія. | акоъ дрткй тиپъри | тж, рѣмънѣш, кв | мѣлтж
ѡсърдїе, сън | цъллагж тоць спсениа | ави деѧв кв дртег т | цълес. тиپъ-
р(и)твса8 | ла сїта митрополіе | т лашь мѣцъ ман | мн андль зрпз.

In 4° de 101 foî: 16 foî nenum. și 36+49 numerotate cu lipsuri și greșeli. Tiparul e negru și intr'un singur titlu cu roșu. Pagina are 17 rînduri. Titlul e incadrat într'o gravură pe lemn reprezentând diferite scene din viața lui Christos, iar în drépta și stânga Sfântil Vasiliie-cel-Mare și Ioan Gură-de-aur (nº 186).

Colațiunea foilor:

F. 1 lim.: Titlu.

F. 2—5 lim.: Prefetele.

F. 9—16, nenumerotate: Proscomidila.

F. 1—36: Liturghia S-lui Ioan Gură-de-aur.

F. 1—25 (numerotație nouă): Liturghia S-lui Vasiliie.

F. 26—40 (numerotată 30): Liturghia S-lui Grigorie Dialogul.

F. 40 v.—46 (48): Molitva colivelor (cea mare).

F. 46—49: Molitva de furisanie.

Pe verso titlului se află stema Moldovei și aceleiasi „Stihuri la luminatul gherb a țărăi Moldovei” ca cele din Psalmirea în versuri. Stema e înconjurată de inițialele domnesci ale lui Ioan Duca Voevod: Iw—Δ, K—Б, M—І, Z—М.

Pe cele 7 pagini următoare se află Precuvintarea, dedicăția către Ioan Duca Voevod și o notiță polemică asupra limbelui în care trebuie să se citească sf. liturghie, cu citătunii slave, grecesc și latinesc, totă tipărită cu caractere cirilice:

188. — Dosofteiu *Liturghie*, Iași 1679. Titlu.

„Cuvintă depreună cătră totă seminția rumânească,

„Luminatul intru pravoslavie și credincios în părintele și fiul și sfintul Duh, troiță într-o ființă și nedespărțată, unul Dumnează totu puternică, făcătoru văduzelor tuturor și nevăduzelor, Ioan Duca voevoda, cu mila lui Dum-

nețău Domnū și oblăduitoru a tota țara Moldovei, dar, milă, pace, sănătate a totă semențiia românișască tutinderă ce să așă -ntr-acăstă limbă pravoslavnică, cu totă inima ciarem, dela Domnul Dumnețău și izbăvitorul nostru Is. Hs. Din cat s-au indurat Dumnețău de nău dăruită milă sa dăruim și noi acmu de o dată acest daru limbii rumânești, sfinta liturghie, scosă pre limbă rumânișască de pre elinăscă de lauda lui Dumnețău să-nțăllagă toți, carii nu-nțalegă sărbiaște sau ellinăște. caria priimind ca un odoră celu mai scump crescă, pre Dumnețău să-lăudați. și pre noi la svânta rugă nu uitareți și fiți sănătoși.

„Ἔγρον Δακίδ τὸν δέλον μὲν εἴη ἀρίω μὲν ἔχρισα αὐτὸν.“¹⁾

„Pré luminatului întru Is. Hs. Ioan Duca Domnului și oblăduitorului a toată Moldovlahia, dela milostivul Dumnețău mării tale postim pace și sănătate întrai mulți.

„Pre Domni și-mpărațai de pre pământ, milostive și pré luminate Doamne, carii Dumnețău i-au ales în locul său pre pământă, așă dace prorocul împărată David, eu dăsu Dumnețăi sinteți, Psalm 81, alesu-i au Dumnețău să domnescă preste turma svintii sale, să o socotescă ca păstorii cei buni. Așă dace Domnul Hs.: păstorul celu bun pune sufletul său pentru oī, apărându-le ca David și preveghindu-le ca Iacob, și pornindu-le la pășuni bune și ape sănătoase, nu numai cu dereptăția găduiațelor și cu apărătura de cătră stricătorii cei la trupă, ce mai vărtosu să aibă a griji de măncaria și băutura cia susfeteșcă. Așă dace Domnul Hs. la Ioan în 6, de n-iță manca trupul fiului omenescu și să bătați de-a luă sânge, viață n-aveți în voi. Acăstă pricepând bine împărații cei sănăti de demultă, și domnii, că nu numai trupiaște ce mai vărtos susfetește sănătă datori a griji de turma lui Dumnețău, să nevoiră, precum să viade și la Psalmul 131, că să obriția David de odihnă pănă când ară așa loc Domnului și sălașu Dumnețăului lui Iacob. Intr-acela chip și Mării ta milostive Doamne te nevoești pentru țara Mării tale, să o aducă la bine și trupiaște și susfetește și pentru înțelesul sfintelor cărți să-ș intelégă pre limbă sfântă și dumnețăiasca liturghie, întru caria iaste hrana cia de viață viacinică susfeteșcă, ai nevoit mării ta necruțând cheltuiala, așă au ales Dumnețău pre Mării ta, ca și pre acei sfinti și nevoitori pre turma sfintii sale David, și marele Costantinu, și Theodosii și alalți dumnețăești, și rugăm pre milostivul Dumnețău să sporescă Mării tale întru toate bunățările, cum au aglumat și au sporit acelora sfinti cu pace și sănătate întru cinstiță și slăvit scaunul Mării tale, pentru Domnul nostru Is. Hs. aminu.

„Rugătorul Mării tale smeritul Dosoftei Mitropolitul închinăm cu față până la pământ ca Domnului nostru milostiv.

„Б'єпроси прадвілія як скут'єшнаго Патріарха але́зандрійскаго господина марка. и ў . . . ёти нахіч скут'єшнаго Патріарха аи[тиох]е каго господина дэодора калас-мона, икпрось..

„Ικινδυνον εστιν Ἱερα(τ)εψειν ορθοδόξοψ, ειρθε, και εξ ἀριεπον. αλλὰ μην και [ε]ξ ετερον χορων τινας πετεψε, κατὰ την οικείαν διάλεκτον, ἢ παντοῖος αναγκαζούται μετα ἐλληνίδος Ἱερατέψειν γράψης.

¹⁾ Εὔρον Δαυίδ τὸν δοῦλόν μου ἐν ἐλέφῳ ὥστε μου ἔχρισα αὐτόν. *Am aflat pre David pre servu meu; în sfânta mea milă l-am uns pre el.*

„Fără grije ţaște a сиңөдәнесткы прavoslavnicii Syrii și din Armăni săvai și dintr-alte țări nescare credincioși pre a loră limbă: au cu totul ai silesc cu eliniască a sluji liturghie limbă.

„Răspunsu.

„Marele apostolă Pavelă Rimljaniloră trimisind dacă-n glava 3, verșu 29: ἢλι ιδεωμ ερκ τκκο, ἀνε ιτα ςικом. ει ιτα ςικом — dară Jidoviloră numai li-i Dumnează? au nu și limbi? adevărată și limbi? — ань [Ізде]оръм Десе та[нт]ъм аи нон ет генц[ізм], церте ет генцизм.

„[...]и ёрдодоðиңтес һн пасى, как иси тис ёллиниðос фунис пампак һ метохой, мега тис ىдис дәлекетъ ўрғыссын,—де се сея се-сү прavoslavnici инту totu, si de vor fi de eliniască limbă cu totul nepartnică, pre limba sa slujasca s-nta liturghie.

„Антіграфа єхонтесь тѡи сѹниðиин әг҃ѡи ҝвѧѡи әпааралакта ԝс метаграфента єкъ контакиин каллі графиðентѡи діа грамматѡи ёллиниќѡи, — izvode avindu a obicin(u)ite s-nta molitve nestrămutate, izvodite din scurtări direptă scrisă prin scripturi ellinești.“

După „Molitva de furisanie“, cu care se isprăvesce volumul, să află următoarea notiță:

„Pentru carii ar vră să oprescă înțelesul svintelor taine a lui Dumnează, Toviasă, glava 12, verșul 7.

„Мустирион қасілес қалон құрғай . таде ірга т8 дес әнакалуپтени, әндәðиңс, — Taina һимпаратулі бине-и а о ascunde یарап lucrurile lui Dumnează a le descoperi slăvit ţaște. Әкраментъм рғис әбекондере конъм ест. өпера ағтем Десе рекеларе ет конфитеи гхонорифікъм ест. Citiaste și poslaniă s-ntului Apostolă Pavelă ce scrie la Corinthiani poslan 1, glava 14.

„Carii au trudită, Stanculă faurulă au lucrată pecețele.

„Vasili Stavnițkii tipograf.“

Mulți confundă acăstă liturghie cu alta tipărită tot de Mitropolitul Dosofteiu la 1683. Mai jos nr. 77.

Bucuresci, Biblioteca Academiei Române.

Cipariu, *Analekte*, 223. — Lambrior, *Carte de citire*, 130. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 239.

Cipariu, *Principia*, 107. — Dinulescu, *Dosofteiu*, 129. — Dosofteiu, *Psaltirea în versuri* ed. Bianu, XI. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 88.

187.

188.

1680.

70. Dosofteiu, Psaltirea slavo-română, Iași 1680.¶

ФИЛТИРъ ДЕНИЦЪЛЕЕ | И сътласъ .Ѥпърат прѣркъ Давид | тиپърътъ .Ѥтъръ
блѣскыте | сълсле мърій съле Прѣ лв | мицатълъ .Ѥтъръ Иѣ Хѣ | Иван Дѣка Еоекъда.
къ мѣ | ла лвъ Дѣкъ дѣнъ цѣркъ мол | дѣкъ къ келтълъ мърій съле | шї къ пос-
лѣшанія смѣрѣнія | иоластре Досодей митропо | лѣтълъ Свчжкей, .Ѥ типар | ница
сътей Митрополій | .Ѥ Ѣшъ. влѣтъ ѿ съѣзъ мир .ѡрпи | месца апрѣль лі дѣнь.

In-4° mic, 3 foi nepag. și peste 212 foi numerotate, grupate în caiete de căte 4 foi având ca signatură alfabetul cirilic (І—ІІ, ІІІ—ІІІ) pe prima pagină, iar pe fâoaia a doua aceiași literă însoțită de cifra І. Textul este tipărit în două coloane separate printr-un spațiu alb: în stânga textul slavon al Psaltirei, iar în dreapta traducerea românescă (V. facs. 191). Pagina, tipărită numai cu negru, are 25 rînduri. Volumul cuprinde inițiale ornate și frontispicii dintre cari unele reprezintă scene din istoria sfântă.

Titlul este încadrat de o gravură pe lemn (reprod. nr. 189). Pe verso se află reprezentată stema Moldovei (v. nr. 190) între aceleași litere și cu aceleași „Stihuri la luminatul Gherbău a țărăi Moldovei” ca și Psaltirea în versuri și ca Liturghia lui Dosoftei (reprod. mai sus pag. 210).

Pe următoarele două foi se află scrisoarea de închinăciune către Ioan Duca Voievod, un Cuvînt către cititor, cari se reproduc mai jos, și o gravură pe lemn reprezentând pre David, cu legenda: „A prorocului tău Dne a lui David pomenire prăznuindu, pentru-acela rugămu-te, Mântuște sufletele noastre”.

„Pré luminatului intru pravoslavie, Blagocestivului și pré cinstitului, și milostivului nostru Domnă Măria sa Ioan Duca Voevoda, din mila lui Dumnedău Domnă jărăi Moldovei, dela vîcnicica sfintei Troițe pușcare postim ¹⁾ Mării tale, sănătate și pace cu viața nărociță să petreci Măria ta pururia adevăr.

„Grădina încluata și fântâna peceluită, de dânsene de-amândoaa ce folosu-? precum scrie acela marele și vestitul Potolomei, milostive și luminate Doamne. Caria noă, cetindu erminiile și tâlcovaniile s-nței Scripturi, aflăm că o dace pentru închisului înțălesulu, cară o vedemă în vremile noastre, că și acă puțană sărbie ce o învăță de-nțalegia, încă s-au părăsat în țara. Deci vom dace cu Apostolul Pavel, 1 коринđaw, 14 рѣк: Alergați după lăubovă, răvniti ciale sufletești, și mai vărtos ca să procreestvuiți, adeca să spuneți de-nțales. Că călă ce grălaște în limbă, nu omenilor grălaște, ce lui Dumnedău, că nime n-ascultă, ce cu sufletul grălaște taină. Iară cela ce proroclaște, adeca spune de-nțales omenilor, grălaște zidire și mîngăilare, îndemnătură și dojană. Cela ce grălaște în limbă, pre sine zidlaște; iară cela ce spune de-nțales, besăreaca zidlaște. Că mai mare-i cela ce spune de-nțales de cât cela ce grălaște în limbă, fără numai de va și tălmăci, pentru ca besăreaca zidință să-să

¹⁾ În textul cirilic acest cuvînt este scris посdim. Prin urmare semnul și este echivalent

cu grupul *st*, și de aceia Dosoftei trebuie transcris Dosoftei, ca Timoftei, Filoftei, etc.

ia: Dară acmù, fraților, de-oî venî la voî în limbi grâind ce voi folosâ-vâ? la 13 versuri. Pentr-acéia cine grâiaște în limbi, roage-să să poată spune și de înțeles. Că de mă voîu rugă în limbă duhulu mieu să roagă, iară mintia mă stă fără

189. — Dosofteiu, Psalmirea de'ntâles, Iași 1680. Titlu.

de roadă. Ce iaste dară? mă voîu rugă cu duhulu, mă voîu rugă și cu mintia, voîu cântă cu duhul, și voîu cântă și cu mintia. Căce că de veri blagoslovi cu duhul (adecă într-altă limbă), dară cela ce iaste în locul prostaculu ce nu-nțelége limba cărtii, cum va dice amin la a ta mulțamită, de vrâame că el ce dică tu el nu

ști? Că tu bine multămești, dară altul nu să zidăște. Ce îm besărnică mai voia mi-i cinci cuvinte cu mintea mă să grăescă, ca și pre alți să învăț, decât dăce miș de cuvinte într-altă limbă. Și ăărășt dice la stih 23, că de să va aduna besărnică toată împreună, și totă voră grăi în limbi, și vor intră și prostaci, sau necredincioși, au nu vor dice că ată nebunit? Iară de vor totă prorocesvă, adecă vor spune de-nțales, și va intră vr-ună necredincios, sau prostacă, să înfruntează de la totă, să giudecă dela totă. Și așă ascunsele inemii sale să vedescă, și așă cădândă

190. — Stema Moldovei din Psalmirea slavo-română, 1680.

cu față, să va încina lui Dumneazău, spuindă că Dumneazău adevărată cu voi ăaste. Pentru-a căla și noă șarbii Marii tale, Milostive Doamne, cu cătu ne-au fostă putără înțalesulu, am silită și amu scos pre înțales rumănescă, acăstă svântă carte Psalmiră Svântului Proroc împărat David, cară ăaste ca o grădină sufletescă răsădită de Dumneazău, ce o au răsădit cu de totă pomii sufletești, la răsărită în Edemul celu cugetat, în sintă besărnică; cară cetind iubitul creștin să satură de toată dulcetă și să adapă de viață vlaicinica. Acăstă s-ntă carte dăca o amu tălmăcit și amu scos rumăňaște, am căutat și am socotit precum vedem că s-ntul Luca evanghelistul scriinduș s-nta Evanghelie, o scrie la Theofil, singlitică și Knajău mare, pentru sprejinelă și acoperemint evangeliș sale. Așă și noă, Milostive Domne, poslușaniă noastră încină Mării tale, rugând pre milostivul Dumneazău să te spodobască pre Măria ta cu s-ntii în grădina Cerului, să te ndulcești din fântana

vieții cei vîacănice și de hrana că fără moarte și plină bucurie. Cără Mării ta priimindu-o ca un odor ceresc, noă șerbiloră tă milostiv să fi.

„Rugătoriul Mării tale smeritul
„Dosoftei Mitropolitul.

104. - Pagină din Psaltirea slavo-română. Iași 1680.

„Cuvântu cătră cititor.

„Iubite cititoru, să nu divești de greșală, că aoară își samănă cuvântu cu cuvântu. Ca și unde dice: Ге болѣк непрѣдѣ, acel болѣк nu dice „mai mare,” ce

dice: „Iată că bolii nedireptate.“ Deci pentru acăstă cuvinte și greșale să cauți la sfărșitul Psalmirii, și pre numărul psalmilor și a listurilor, și a rândurilor, le vei află acolo.“

După cel 150 de psalmi, adecă dela f. 188 v. urmăză psalmul despre uciderea lui Goliat, precum și cântările lui Moise și câteva rugăciuni.

„Indreptarla cuvintelor“ sau *errata* e precedată de următoarea notiță:

„Iubite cititoru, să socotești acăstă tablă, că-ntr-ansa am îndreptat bogate cuvinte ce să află schimbate într-acăstă carte, carile rumânișa nu să potrivăște cu sirbiia, pentru căci că s-au tălmăcit de pre izvodul lui S-tii Ieronim, carile-i eliniște, și latinăște, și evreiaște. Deci noi de pre-acel izvod foarte am silit de-am pus cuvintele pre cum să află acolo. Iară pentru ciale schimbate, și pentru greșuri Iată c-am îndreptat cu acestu meștersug precum să viade aici. Deci socotăște că numărul dintăru laste a psalomilor, al doilă a listurilor, al treilă a feteilor, al patrul a rândurilor. Si aşa vei află îndreptarla cuvintelor chiar pre sirbie.“

După aceasta urmăză nisce instrucțiuni și tabele pentru aflarea Pascelor, a ciclului solar și al lunei, etc. intitulate: *Păscălia*.

Pe ultima față (f. 212 verso), la sfîrșitul acestor instrucțiuni, fără nică o transiție, se citește:

Тръдолюбив печат митрополита Ермонаха вът склонън монастирън бесериклии.

Bucurescă, Biblioteca Academiei Române. — Mănăstirea Nămătului.

Cipariu, *Analecte*, 229. — Lambrior, *Carte de citire*, 133. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 246.

Cipariu, *Analecte*, XXXVII și *Principia* 108. — Melchisedec, *Chronica Hușilor*, Apendice 77. — *Buciumul Roman*, II (Iași 1877), 97 și urm. — Dinulescu, *Dositeiu*, 131. — Dosofteiu, *Psaltirea în versuri*, ed. Bianu, XII. — Sbiera, *Mișcările culturale*, 50.

192.

71. Liturghie, Bucurescă 1680.

СЕНТА ШИ ДЛНЕЗЪИСКИ

ЛУТВРГІЕ.

А лвий сѣй Іѡан златоустъ: а Марелъ
Басиліе: ши а лвий сѣй Григоріе Двоеслов,

че ши прежде Сїженна съ зиче:

Кáрл фртрачеста кíпк (гъндим) къ лквмъ
фтьи сав датъ ф лвмінъ: фтв фолбеслъ
твтвроръ Превцило р, ши Дїаконилъ:
ка съ поатъ пе лесне квноаще: Де а слжъ
квм съ каде пе ѿръндвла ей: Дїпре йзкó-
двлъ греческъ. Типикълъ пре лиимбл рвмъ-
нѣскъ скос ши токмитъ. Ден порвнка, ши
шесърдїл квм ши келтвала жсте: а Прѣ
свїцїтвлъ.

Күр, ΘΕΩΔΟΣΙЕ Митрополитъ
 Търговищъ, ши Бъкчрецилаѡр:
 Ірхнепископълъ а тоатъ Оѫгревладіѧ,
 ши єзархъ латѣрилаѡр и проч,
 Типъртвсѧ ѿ скавнѧлъ Митрополій:
 Бъкчрецилаѡр
 Інни ламинъ зѣпи: ши ай сїсеній захп:
 мѣца юл, и зѣле

In-4° de 11 foii nenumerotate și 127 numerotate. Tipărit cu negru și roșu, cu 21 rînduri pe pagină. Pe verso, titluluș se află stema Țării Românești și următoarele:

„Versuri Politice 8, Asupra Stemei Luminatului
 și Înălțatului Domnului Ioan Ţerbanu C. B. Voevod;

193. — Stema Domnului Ioan Ţerbanu Cantacuzino.

„Stema aciasta vrédnici salcătuiaște
 Acestuia Stăpân ce pe dânsa domneste,
 „Că despre tata trage d-imparătie,
 și despre mumă aşijderé de domnie.

„Tu daru, Doamne, car-acéste-ař ränduitu,
 Tine, păzeste, îndelungu neclătitu,
 „Că tu săngur numai, ce ești împăratu,
 Intru totu vécii, tare și nemutatu.

Urmăză apoi cele două prefete cari se reproduc mai jos, una a Mitropolitului Teodosie, care are de-asupra paginelor titlul „Epistola dedicatoria”, și a doua a Ieromonahulu Inochentie.

„Pré Luminatulu și înălțatulu din mila lui Dumnezău Domnului și oblăduitoriu, a toată Țara Rumânescă, Ioan Șerbanu B. Voevod, Stăpân milostiv și dreptu: sănătate, fericire și spăsenie, rugăm, și țară rugăm.

„Dumnezău celu necuprinsu și necunoscutu intru firé sa, Luminate și înălțate Doamne, vedem că den noianul bunătății sale, și din pré adâncă și ascunsă Taîna sa, mai nainte de vîci hotărătu au avut lumé a aduce și a face, și pre omu a zidî, cu puțipu oare ce mai micșorându-lu de cătu fingerii. Prorocul căntă psalom, 8, stih. 5: și l-au pusu stăpân și mai mare preste toate alalte zidiri care să afă într'ansa: că atăta pre omu desăvărșit l-au zidit, și l-au făcut, cătu și *μικροκοσμος*¹⁾ să chiamă. Pentru care lume înțelége-să că aşa Dumnezău zice, Ioan cap. 3, stih 15: Au iubitu lumé, că și pre fiul sîu unul născutu l-au datu; carele pentru dragosté rodulu omenscă, și pentru spăseniua lui, cu nespusă, și nepricopută de nice o zidire, nice de A(rchanghe)lii săi, s'au întrupatū dinu fechioara Marii, și au trăit u pre pământu ca noi oameni, și au pătimit, și s'au răstignit, și au murit moarté di pe Cruce, pentru măntuiré noastră. Carele țară den nenumărata și nesocotită milosărdia sa, și pré adâncă-i taînă, urcându-se la ceriu de a sădă de a drépta Părintelui, n'au vrutu țară, pe cește căti intru dinsul adevăratulu Dumnezău și omu amu crezutu, singuri și nemăngălați să ne lase; ce încă și la cina lui, mainte de-a să urcă, făgăduiaște-ne că cu noi pururé va fi, și va lăcu. Si pen maré și Dumnezău Taînă ne-au datu și ne dă trupulu sau a-lu măncă, și săngele lui a-l bă, zicăndu, pren Luca, cap. 22, stih 19: Si luindu păiné, și dându haru frânsă și déde lor zicăndu: Acesta țaste trupulu mieu carele pentru voi să dă, acăsta faceti intru a mé pomenire; asijderé și păharul după cina, zicăndu: acestu păhar țaste Testamentul nou, săngele mieu, carele să varsă pentru voi.

„Acăsta dară ascunsă și mai adâncă decătu toate alalte taîni, svintii Apostoli luindu-o, dându-o, și învățindu-o *καταδιάδοχη*²⁾, toți credincioșii creștini înbrăteșindu-o, ca unu lucru mai de folosu, mai dulce și mai de bucurie de cătu toate lucrurile în ciastă lume ce săntu, și după ciastă lume. Că ce lucru țaste mai fericit, mai cu bucurie și mai dulce, de cătu cu Domnul, spăsitorul Hs. unitu, și inpreună neștine a fi? Pentru care marele Vasilie zică: Doamne, de țaste cu putință, fă-mă în totu ciasulu a fi cu tine. Unde dară Dumnezău părinți, acăsta nu numai ce o au cinstit și o au mărit, ce încă o au și înfrumusetat și la *έκλαβιτική*³⁾ tocmai o au pus, cumu a să purtă acăstă Taînă a Lyturghiei trebue.

„Lăsându dară pre alti, și în vrémé Apostolilor, încă și Iacovu, și apoii și mai pre urmă în coace mulți alti cari au tocmitu, și au scris orăndu-lala ei; cară după acela, pentru lungimé ei cumu o făcuse, și o scrisése, sau pentru alte pricini ce svintii Părinți au socotit, acèle țeremonii și tocmele, dupre atuncé lăsându-le, a lui *Uranofantos* Vasilie, și a lui *Hrysostom* Ioan, și a lui Grigorie *Dialogu*, cari o au rănduitu și tocmitu mai pre urmă Lyturghia, Besereca noastră Pravoslavnică a răsăritulu au apucat și pré acela umblă și slujim.

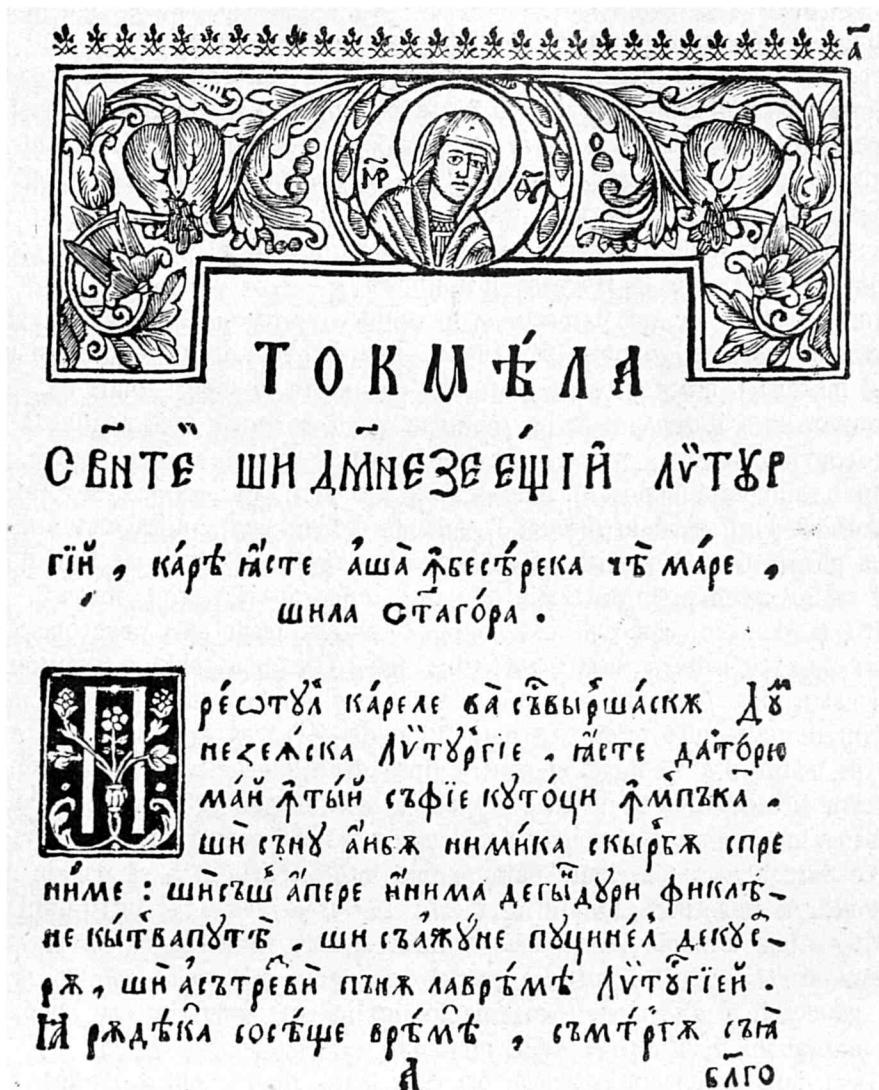
„Deci dară bine ar fi, și de mare folos, căndu fieșu carele în osebită limbă a sa o ară auzi, și o ară înțelége, (măcaru și altă slujbă a besereci). Dară de

¹⁾ Note marginale: lumé mică (*Μικροκόσμος*).

²⁾ Unul după altul (*Καταδιάδοχη*).

³⁾ Cu umilință (*Εδλαύεταική*).

vréme ce poate fi, că precum harulü tuturor nu ţaste unul, nice firé a tuturora una acéla ţaste, aşa dară nice acé înțelégere tuturor asémene de-a fi dată ţaste; că săval că a auzì tuturor den fire și deobște dată ţaste, măcaru în streină, măcaru într-a lor însaş limbă, ţară a înțelége unii numai săntu, și mai vărtos cel

194. — Pagină din Liturgia Împărătă în Bucureşti la 1680.

numai ce răzmați săntu intru învățatură, și ostenescu înoptându, și mănecașdu, pe cetaniiă cărților, scurmăndu și cercăndu ca să afle viata de vîci, precum și Ioan mărturișește, cap. 5, stih 39: ispititi scripturile, zice, că voao vă să pare într-ânsele a avé viata de vîci, și acélé săntu care mărturisescu de mine. Însă, și cea ce mai desăvârșită înțeleg, dentru învățatura Cărților, și cea ce cătu potă înțelége cu credința cea curată, și cu fapta bună urmăndu, miston¹⁾, și spăsenișa sufletelor au.

¹⁾ Plata (Μισθόν).

„Acăsta daru väzându și noi, că necum lipsesc în limbă noastră de-a fi ca să înțelégă Nărodul, ce încă și mulți, de nu mai mulți Preoți, și alaltu cinu beserecesc de a cunoaște orănduiala, și țeremoniile ei cum a să slujă trebue, și fiște care la vrémé ei, de a să zice și de a să glăsu, putincioș nu săntu. Si mai vătos acăsta și den neinvățatură, și den neînțelégeré limbii pogoară, care noao jalnic și plânguros lucru ăaste intr'atâta micșorare și călcare rodulu nostru cestui rumănesc, carele odată, și elu numărat între puternicile némuri, și intre tarii oameni să număra, iară acumă atâtă de supusu, și de ocărătu ăaste, căt nice invățatură, nice știință, nice armă, nice legi, nici nice un obiciau întru totu rodul, ca să pomenesc astăzi rumân¹), nu ăaste, ce [ca] nește nemérni și orbi într'un obor invărtindu-se și infăsurându-se, dela streini și dela varvari, doară și de la vrăjmașii rodulu nostru, cer și să înprumutéza, și de carte și de limbă, și de invățătură. O grea și duroasa întămpicare!

„Insă daru, ca de tot în prafu și în cenușă lucrurile noastre să nu să duca, direct că căt neștine va puté pentru ca să ajute rodul și felul lui datoriu ăaste; și măcaru o scântee cătră atâté miș ale altora la focuri mari ce să vădu zgăndărăndu, de a lumina dentr'un tăcunăș cătu de micu, încă neștine a o lăsa și a să lenevi de a nu o mișca nu trebue. Precum și noi acuma pentru folosul cunoscăndu al némului nostru, mai vătos alu cetei Beserecești, nevoit-amu de ciastă dată de amu dată în lumină Lyturghiă, și nu mai multă alta am făcutu (săva că găndim că altă dată ca acăsta nu s-au făcut), fără că tipicul ei tot di pe izvod grecesc pre orănduiala lui, pre limba noastră amu intorsu, pentru ca preotii și diiaconi, măcaru că de puțin ar ști, lesne să-s povătuasca, de a puté cunoaște, ce ăaste a face, și a slujă. Iară Lyturghiă toată a o prepune pre limba noastră și a o muta, nice am vrutu, nice am cutedat; dreptu mărturisescu pentru multe alte pricini ce m-au înpinsu, săva că și pentru scurtă limba noastră ce ăaste; o amu făcut și pentru lipsa dăscăliilor (cumu amu zis) ce nu săntu întru ticălos rodul nostru, și pentru neînțelégeré Năroadelor, tañile ce săntu, și ce însemnéză, și și pentru neobiciaul besereci noastre ce până astăzi n-au ținut. Ce daru acăsta de ciastă dată și mai întări tiparilu a să da am socotit. Si după acăsta ăras nădăjduindu întru tatăl Părintele vécinic și întru unul născut fiul său, carele în lume jertvă s-au trimesu pentru lume, ca să o spăsescă, cu agătoriul daru alu lui, si întru a măriei tale bună și fericită viăță încă răzmăndu, găndescu și alte cărți a mai da în lumină, căt voju puté ăar zicu pentru folosul și adaosul lipsitulu némului nostru.

„Deci dară și acăstă ostenelă, ori cătă ăaste, înainte cu a o pune, și cu a o aduce, și a o închină, în toate părțile intorcându-mă și invărtejindu-mă, nu cunoscă, nice văz mai luminată γνοκίμηση²), și mai cu evlavie cătră Dumnezău și cătră svinte, decât pre Măria ta. Unde dar ăastă alergăndu cu cuvioșință căt să cade, și precum să cade, Măriei tale o aducu, Măriei tale, zic, adevăratulu și pre legi alesulu nostru Stăpân și oblăduitoru, carele naștere și creștere al pământulu nostru ești, și astăzi adevărat pământenă măngăitoru, și păzitoru (după cătă putință ăaste) supus, tristu, sărac, și ticălos pământulu și rodulu nostru,

¹) Intre Rumână ce zicem, cuprindem și pre Moldovéni, că tot dintr-o făntășă cură.

²) Supus (Τποκείμενον, persónă).

care[le] mai călcat și mai zmultă decât toate pământurile că țaste vedem; și simțim, tiranica putere păgănescă întrănsulă hrănidu-se, și răsfirându-se; carele astăzi, de nu denă Dumnezălasca πρόνοια¹⁾, intru a Măriei tale dreptate, milosărdie, adevăr și blandete, care săntă, după cumă zic Dascalii, ἀρχημεγάλων ἀρτων, nu s-ar măngăla, și nu s-ar bucură, ce s-ar face? și intru atăta zmăcinare, și măcinare, ce păgăneștile porunci fac, în ce s-ar ține? și pentru atăte ani oștile, răpirile, și hlăpiile loră, răspindu-lă și săracindu-lă, ce s-ar alége? și unde de-ași plecă și a-șu aciuă capul ar fi? unde ἀγύλων²⁾ ca acela să afle? unde καταφίτων³⁾ adevărat sărăgă? ce intru a Măriei tale dar, cumă amă zis, milosărdie, dreptate, adevăr și blandete, nădăjduindu, alergându și răzimându, suflă și răsuflă, ca cele dobitoace blande, cari de mănioasele, spărgătoarele și crudele fiiară să gonescă, și fug, și scapă.

„După acéstă dar toate, țată aciastă Lyturgie care învață și orânduăste în ce chipă svântul trupă ală Domnului nostru Is. Hs. jertvindu-se să să slujască, Măriei tale aducându-o și închinându-o dintru toată inima, rogă priimeste-o, și, de nu mai multă, măcar ca Artaxerxă celu pumnă de apă, carele un Persă văzindu-lă că tréce pre lăngă dinsulă, și atunce a-ți închină după obiceala-le neavându ce, alergându căt au putută la apa Kyrulu, care pe aproape cură, și cu pumnii întinzindu-se și luindu apă și au dusă, carele și bucurându-să și au priimit, și hadămilor în păhar de aur a sprijenit au poruncit; săvai că eu nu apă de a Kyrulu Măriei tale aducă, nică de a Pactolosulu aducătoare de aură, după care băndu iar să însetoșază, ce apa vietii aduc. Precum însuși mărturiseste Domnulă Ioan, cap. IV, stih. 14, grăindu: Carele va bă din apa ce-i voiu da eu lui, nu va însătoșă în veci, ce apa ce-i voiu da eu lui, [fii]-va intru elă izvorul de apă vie în viața văciloră.

„Deci dar aciasta cu smerenie și cu plecăciune aducându eu Măriei tale, iară rogă ca lumina Lumii, Spăsitorulă nostru Hs., pre Mării ta să lumină spre căile și dreptățile sale, și să te adaogă în lungi ani, întăreindu-te, fericindu-te, și păzindu-te noao și Patriei³⁾ noastre, ca să poți, intru toate aceste grele și lută vremi, umeri și ocărni pe sărac și căznită rodulă și nărodul nostru, cu a Măriei tale Milosărdie, adevăr și blandete, cumă și înțeleptul Solomon: Milosărdia și adevărulă, zice, păzescă pre împăratulă, și blandetele întăresc Scaunulă lui. Acéstă dar noi totă cătră ceresculă și văciniculă împărată cu o inemă și cu o gură strigându, și rugându, acéstă iar céremu și zicemă.

„Ală Măriei tale Smerit și adevărat rugătoriu de fericire, viață și sufletulă, M(?)“

„Theodosie Arhiepiscopulă Ugrovlahie“.

„Predoslovie cătră cetitoru.“

„Nu țaste puțină lucru, țubite cetitorule, ca să știe oare cine numănu numele aceștil cărți, pentru ce să chiștama Lyturgie: și de unde au trasă acestu nume; că Liturgie după cuvântulă grecescă slujba să înțelege, pre limba rumânescă. Deci cele lată slujbe Dumnezăști încă să chiștăm slujbe, țara Lyturgie nu să

¹⁾ Mai nainte cunoștință (Πρόνοια).

²⁾ Moșie.

³⁾ Scăpare (Ἀσύλον, καταφύγιον).

potu numi acélé nici intru unu chipu. Pentru acéla iaste să fie o osebire intre célé-lalte slujbe ale besericii și intre Liturghie, de vrème ce acélé nu să potu numi cu acestu nume osebitu, iară acésta să numește cu numele acelora, care lucru proștiș socotescu că să chișama Lyturgie, pentru căci să chișama jertvă, și jertvele legii vechi, încă să numișa Lyturgie, precum zice Luca evanghistul de Zahariia Popa cel mare, gl. 1, stih. 23: iară când să svârșira zilele Lyturgiei lui. Ce aciasta nu iasta adevărat, căci Lyturgia să cade să aibă nume mai nainte decătu jertvele legii vechi, de vreme ce iaste mai nainte decătu jertvele legii vechi, căci jertvele legii vechi era umbra legii noao, după cumu zice Pavelu Apostolu la Evrei, glav. 10, stih 1: lége avându umbra bunăților, iară umbra nu să poate înșaș de sine a să face, ce tot de-auna pentru altă oare-cesi să face; precum și de aciasta Pavelu Apostolu, la Evrei glav. 8, stih. 5, aduce aminte învățăndu-ne despie popii legii vechi, zicându: slujescu semnului și umbrela a creștitoru, cumu s'au răspunsu lui Moysii, cându facă cortulu: vezi, zice, toate să le faci după chipulu ce ti s'au arătatul la munte. Într-altu chipu poate oare cine să socotescă, cumu pentru aciela să numește Lyturgie, căci toate căte face slujitorulu celu mai de jos, acélé poate să le facă slujitorul celu mai de susu, după cumu învață Dionisie în carté de începătoriia svintirei creștii: deci într-acesta chipu aciastă slujbă s-ară cuveni fingerilor a o slujă, și ingeriș să numescu de David, psalmu 103, stih. 5, Lyturgie, pentru aciela să numește Lyturgie. Ce aciasta încă nu iaste adevărată, căci ingerilor nu să cuvine a slujă aciastă taină, nice nu slujescu ingeriș taină acésta sau să facă jertve în ceriu, după cumu zice Pavelu Apostolu, la Evrei, glav. 5, stih 1: totu popa dinu oameni luatū pentru oameni să rânduaște intru acélé ce săntu cătră Dumnezău, ca să aducă daruri și jertve pentru păcate. Iată daru că vedem u luminosu cumu Lyturgia n-au trasu nume nice din jertvele legii vechi, nici dela ingeri, care lucru cu totul să cade a-l și, și a-l și nu iaste cu nevoie, căci Domnul Hs. să chișamă Lyturgos, adeca Slujitoru, după cumu zice Pavelu Apostolu la Evrei, glav. 8, stih 2: slujitoru Svetelor și cortulu celu adevăratu, carele Dumnezău l-au înfiptu iară nu omulu, și pentru acéla să chișamă Lyturgos. Căci elu aciastă slujbă în lume au venită a slujă lui Dumnezău tatălu, să-să facă jertvă pentru noă păcătoșii, (la Ioanu Evghistu glav. 18, stih. 37, zice: spre aciasta m-amu născutu). Care slujbă o au și slujită o dată pre Cruce, altă dată cu Apostoli, cându și noao ne-au dat acéastă taină să o slujim. Deci pentru acéla căci Hs. Domnul să chișamă Lyturgos intru atăta cătu au slujită slujba aciastă măntuitoare, și taină acésta să chișamă Lyturgie, luând nume dela dănsul. Deci aciastă taină iaste și mai mare decătu alte taini, căci în célé taini nu iaste Domnul Hs. după ființă, iară intru aciastă taină iaste înșuș Domnul Hs. după ființă, ce fiindu mai mare, să cade și cu mai mare grije a se slujă și socotélă. Care grije fiindu de totu pusa jos intru nemulă nostru Rumanescu și Moldovenescu pentru doao pricină: una, pentru neștiință și pentru ne-ințelesul limbii streine; a doaoa, pentru multe izvodituri carele săntu afară de tréba, căci nu urmăză izvodulu grecescu. Pentru acéla acumu s'au datu în lumină aciastă carte ce să chișamă Lyturgie, intru caré să cuprinde aciastă taină mare, avându tipiculu și alte rânduiale pre limba rumânescă curățită numai precatu iaste în izvodul grecescu, spre folosul Preoților și Diaconilor, cari, deși voru biru léné loru și să-să păzască slujitorii sa ne-intinată, Domnul Hs., la

Apocalipsis glav. 3, stih. 21, le făgăduiaște, zicându : celuia ce va biru și voiu da să șază cu mine în scaunul meu.

„Mai adaosu-s-au lângă aciastă Lyturghie și rânduiala Bdenie, cu a vecernie, și cu a utrinei, dela zile mari, și cu alte învățături și rânduiale căte săntă arătate mai josă, în Catastihul Cărții, carele săntă toate de tréba besereciilor lui Dumnezău,

„alături dară mă rog să fie cu tine, iubite cetitoruile, și fi sănătosu.

„Inochientie ermonah, Corector.

„Chyriacu ermonah, Typografu.

In unele exemplare se află numai numele celuil d'intâi, precum urmăză :

„Cu ostenela și îndireptarea plecatului Inochientie ieromonahul.“

Tipicul întreg și unele rugăciuni dela sfîrșit sunt în românesce, cele-lalte în slavonesce. Bucurescă, Biblioteca Academiei Române. — Blaj, Biblioteca archiepiscopală (Cipariu). Biblioteca I. M. Moldovanu.

Cipariu, *Analekte*, XXVII și *Principia*, 111. — Sbiera, *Mișcările culturale*, 89. — Paraschiv Popescu, *Teodosie Mitropolitul Ungro-Vlahiei (1669—1708)*. Teză. Bucurescă 1898.

165.

1681.

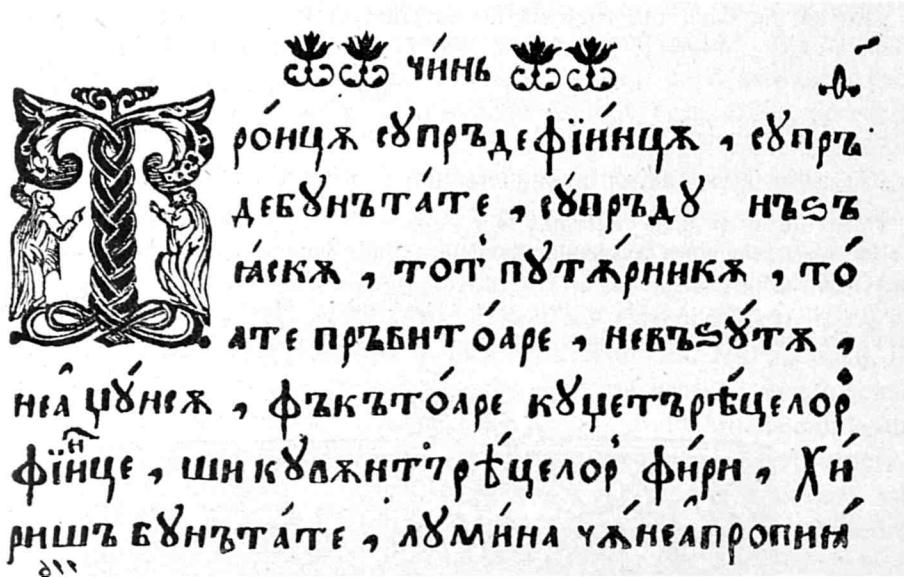
72. Dosofteiu, Molitvănic de 'nțăles, Iași 1681.

Мăтвникъ денцилес
Якмъ типърйт фтъръ блѣсві
те зѣлеле мърій сале Прѣ
ѧминатъзъи фнтръ Ис Хс
Ішан Дѣка коеюда.
Къ мѣла лѣ Дѣкъ Дѣнь цѣркѣй
Молдѣкъ къ келтъзъ мърій
сале, Ши къ послушанїј смерѣ
нїй нѣстре Досодей митрополитъзъ
Синтен Митрополии ф ашик
Блѣтъ ѿ съб мѣра зѣрпд
Мѣца май єв днѣ.

In-4° de 4 foī nenumerotate și 155 numerotate, cu erori. Tipărit cu negru și roșu, cu două feluri de caractere. În primele 30 de foī ale textului s'au întrebuințat nisice caractere mari (facs. 196), iar restul e tipărit cu caracterele mici aduse de la Moscova. Paginile tipărite cu primele au 18 rînduri, iar celelalte căte 26 rînduri.

Pe verso titlului se află stema Moldovei (No. 190).

Stihurile *la luminatul gherb a Țărăi Moldovei* ca cele din *Psaltirea în versuri* (v. p. 210). Pe cele 3 foī următoare se află prefață :

[196. — Inceputul unei pagini din Molitvănicul tipărit în Iași în 1681.]

„Préluminatul intru pravoslavie, Blagocestivulu, și precinstitulu, și milostivulu nostru Domnū Măria sa Ioanū Duca Voevoda. Dinū mila luī Dumneḍău Domnū țărăi Moldovei. Dela vécinica svintei troițe putiare poftimă mării tale sănătate și pace cu viața nărociță să petreci Măria ta pururiă adevără.

„Dace Prooroculă înpărată Davidă, milostive și pré luminate Doamne, күрүшк өдөр өвөлгүйтсөй, өвөлгүйтсөй күриц ымэрдэх қадынмэрдэх, Domnul Dumneḍău blagoslovitū blagoslovitu-й Domnul, զа din զա, sporine-va Dumneḍăul māntuințelor nostre Dumneḍăul nostru Dumneḍău dé māntuiria. Slavă să fie lui Dumneḍău în vlaică și preste vlaică, și preste vremi nefärșite, զ-աu sporit svintia sa și ա-u agiutat շ-աu blagoslovitū în dalele mării tale de ս-աu făcută și aciastă Svântă Carte pre limba românescă, tainele svintei besiarici cu carile să face spăseniă nostra a creștinilor, adecă molftăvnicul. Pentr-acăla Milostive doamne, la aciasta romană Dumneḍăască am socotită de-amă scrisă pre toți Préluminații și svântă poimeniții Domnii țărăi, ca să să pomenescă pentru nevoițe că-a u nevoită cu creștinătate și cu pravoslaviă. Pentr-acăla le-amă scrisă și versuri, precumă mi-a aglunsuștiința, într-aceașa chipu.”

După aceasta urmăză poemul cronologic despre Domnul Tărăi Moldovei. Acest poem este reprodus și în fruntea *Parimiilor preste ană*, Iași 1683, cu mici variante. Se reproduce o singură dată mai jos, la descrierea acestei cărți.

Pe ultima foie liminară se află arătarea cuprinsului :

„Catalog sau catastihă de tot ce یaste în չăstă st. carte :

„Osveșteniă Iordanulu. — Osveșteniă cé mică. — Logodna. — Cununia. —

Molitva femeiă la născare. — Molitva cuconului de nume. — Molitva femeiă după 40 de săptămâni și pruncului de besericat. — Molitva femeiă cândă părădește. — Molitva de oglășenie și slujbă la botez. — Maslele. Mol. colivelor să aibă la pastă. — Molitva că mare a duhovnicului de ucenic. — și molitvele de (de)zlegături afurisani. — Molitvă de tunete, și de litii. — Cazanie la gioia mare cuminecătorilor. — Molitvă de spurgăciune, și de alalte. — Svanta priceștenie, cu multe rugăciuni. — Molitvă a bolnavului înfricoșat spre moarte. — Slujba priclonenii la rusaliu pătădeschiții. — Molitva de ploie. Ispovădaniă. — Cazanie la pogrebanie. — Bogoslovia pe trei limbi a svintului Grigorie. — Molitva casii de fapuri drăcăști. — Provodnicul mirenescu. — Blagoslovenia tămădui. — Greșiturile.“

La sfîrșitul Molitvei pentru plăie, la f. 119 v., se află tipărită următoarea însemnare:

„И, о честыи. лет, врив. Ии ег.

„Где же сие ежий единородне единосожине ѿсъсты твоимъ дхомъ мѣткамъ прѣтыя и приходи мѣръя непѣкнота рождшемъ блгыя и блескнныя, помѣльниа грѣшиаго Досадиа твоего раба. Аминь.“

(Scris la Cetățuia, în anul 7182, Iunie 23.

Domne Isuse Christose, fiule al lui Dumnezeu, ununăscute, cel de o ființă cu Tatăl și cu Sfântul tău Duh, cu rugăciunile prea curatei pururea fecioarei Mariei, miluescă-mă pre mine păcătosul Dosoteiul robul tău. Amin.)

La p. 132 se află următoarea notiță:

„Tipăritu-său în casa s-ntei Mitropoliei în Iași въ лѣт (la anul) 7189, Маѣ въ 20.

„Мѣстерул Tiparelor Smerenii Ermonah Mitrofan. De svanta Mănăstire de Besericani. Tiparnică Ursulu și Nicula.

„Блѣкните и простите нас грѣшихъ Сѣй ѿтци и брати. Тѣлковавшихъ И писакиихъ иработавшихъ вѣсіе єтю послышаніе. Да ивасъ Гъ єкъ простите ивѣкъ-кѣи нась сподобитъ прощенію ицарствию скончанію иѣномъ ѿ христѣ Иисусѣ ии написалъ мѣткамъ пре сѣмъ ица да и прино дѣи Марія и вѣсѣхъ сѣнхъ Аминь.“

(Binecuvîntări și iertați pe noii păcătoși, sfintilor părinți și frați, care am explicat, scris și am lucrat în acăstă sf. ascultare, ca și pe voi să vă ierte Domnul Dumnezeu, și împreună să ne ierte și să ne primescă Intru împărătie pentru Domnul nostru Isus Christos și pentru rugăciunile sfintei născătoare de Dumnezeu și prea curatei fecioare Maria și a tuturor sfintilor săi. Amin.)

După încheierea cărței cu această notiță, s-au mai adăugat 27 foile, care cuprind:

„Cazanie la pogrebanie provodului creștinesc.“

„Provodnicul românaște: creștinesc, pentru mirăni.“

„Blagoslovenia tămădui,“

„Greșiturile ce să află într-acăstă svantă carte.“

La sfîrșitul acestor „Greșituri“, la f. 155, este tipărit:

„Ionașco Bilevici că-a pusă nevoie, De-a adusă tipare de Moscă cu priință, Dă-i Dumnează să-lăba într-o viețil carte Să să scrie-n rândul cu S-ntii în parte.

Amin.“

București, Biblioteca Academiei Române. Muzeul de antichități. Bibl. D. A. Sturdza.

Cipariu, *Analekte*, 226. — Gaster, *Chrestomatic*, I, 241.

Cipariu; *Principia*, 102 și 108. — Kogălniceanu, *Cronicile României*, III, p. III și 526. — Melchisedec, *O vizită la câteva mănăstiri și biserici din Bucovina*, în *Analele Academiei Române*, VII, II, 245 și 246 și în *Revista pentru Istorie, Archeologie și Filologie*, I, 274 și 276. — Dinulescu, *Dositeiu*, 132. — Dosoftei, *Psaltirea în versuri*, ed. Bianu, p. XII. — Sbiera, *Mișcările culturale*, 86.

167.

1682.

73. Dosofteiu, Vlața svinților, Iași 1682—86.

Еіаца ши петрâчера свінциларъ | Якмѣ Типърите. | .Ѥтре8 Блѣскыте зѣлеле
Прѣкламинатваси | .Ѥтре8 Иѣ Хѣ | Іѡанъ Дѣка Еоевода, | Кѣ мѣла лѣни Дѣністѣ Дѣнъ
Цѣржий Молдокей ши ѡїкрайней | Кѣ порѣнка Мѣрій сале Ши кѣ послашениѧ | а
смереніи иоастре | а лѣй Досодей Митрополитъ ҃вчакей. | .Ѥ тиપърница Скітей
Митрополій .Ѥ ѿшъ, ла кѣре тиપърници | нѣс Ѿциюторитъ дѣла Москъ Скіцца са
Пърнителе иостре | Патріархъ ҃вакій. | Елѣш дѣла .Ѥченѣтъ лѣмій, | ,зѣч:
мсца ѿктобри, єз, дѣн. | Дѣла нашея дѣла Дѣніловъ ши | мжнѣтъріюлъ иостре
Иѣ Хѣ | лѣтъ .Ѥхпв:

4 volume in-folio, dintre cari numai cel d'intâi portă titlul de mai sus (reprod. la n° 198).
Vol. I, cuprindând Viețile sfinților din lunile Septembre-Decembrie, e de 4 fol nemun.
și 248 fol numerotate, cu mici greșeli.

Vol. II (Lunile Ianuarie-Fevruarie) de 88 fol numerotate jos la drepta astfel: 1—20, 30,
22, 23, 34—41, 43, 35, 36, 47, 38—52, 43, 54—58, 69, 60—78, și apoi sus la drepta 73—84.

Vol. III (Lunile Martie-Iunie) de peste 152 fol, primele 12 fol paginate astfel: —, 2—7,
9—24, iar celealte numerotate astfel: 23, 26, 27, 26—31, 22, 33—42, 42, 44, 45, 45—53, 56,
55—89, 91—142, 133—152. Pe 152 se încep viețile sfinților din 10 Iunie. Exemplarul nostru
nu e complet.

Vol. IV. (Lunile Iulie-August). Exemplarul cel mai complet văzut de noi se termină cu
ziua de 10 Iulie.

Aceste 4 volume, legate de obiceiu într'unul sau în două tomuri, s'au tipărit în mai
mulți ani de-a rîndul, începând cu 1682 și urmând până în anul 1686, de care ce în vol. III
găsim o notiță referindu-se la un eveniment din acest an (v. mai jos p. 246, și nu mai târziu,
fiind că Dosofteiu în Octombrie 1686 a plecat în Polonia, de unde nu s'a mai întors. Tiparul e
numai negru, iar caracterele sunt de trei mărimi (v. titlul facsimilat la n° 198). Pagina incadrate
are 35 sau 36 rînduri. Cartea cuprinde câteva litere ornate și frontispicile (v. n° 176).

Po verso titlului se află aceiașii stemă ca cea din *Psaltirea de'ntăles* și aceleiasi stihuri
pre *Gherghița* (гхергітă) Moldovei ca cele din *Psaltiria pe versuri*, cu mici schimbări ortografice
și cu patru versuri noi, de aceea le reproducem acă în intregime :

„Capulu cel de buără a hiară vestită,
sămnădă putiare ţărăi nesmintită.

ВИАЦА ШИ ПЕТРУРАЛ СВІЦНІЛШРЬ
ДІКМЧ ТИПЪРІТЕ.

†пру бѣ атє сѧлєле Прѣблѹмнагоулахъ †пру Ісъ Хсъ

Фѡанъ Дѹса Воевода,

Кѹмнлахъ Дѹїсъ дмъ Цірзъ щодовбеншъ оукрѣпненъ

Кѹ порѹнка щогрїнглє Ши кѹ позелѹшненїл

чесрѣпїй носитре

ѹлъ Догодій щинтрополітѹлє Свѧтей.

Ртипірнца Свѧтей щинтрополітѹлє з тѣс., ли каре Щигарннца

нївъ єциупорнїтє зел щѡссе Свѧцілє. Птернпіееле ноботру

Патрїархъль Фѡлкнмъ.

Влтю дєлл єчептѹль лѹмїн,

Зрч: мїл ѿктоўри, юз, дїни.

Дсланнцерл Дѹїлѹн ши

мжнтуитѹрюлѹн носитрѹтс љс

лѣтъ 1ХІВ:

198. — Dosofteiu, Viața svinilor, Iași 1682.

„Pre catu-î de mare hîara și buăcă,
coarnele-m pășune la pământ aș pléca.
„De pre chipă să vîade buărulă ce-î place,
c-ar vră-n toată vrămăia să stă tăra-m pace.
„Domnulă Duca vodă dela Hs. are
agătoriu pre stemmă și ferință tare,
„Cinstita cruce, și-n clasă de năvală,
a luă Hs. maică îl de sprijină.

Pe paginile următoare se află scrisoarea de dedicație a Mitropolitului Dosofteiu către Ioan Duca Vodă și un cuvint către cititor. Le reproducem aici:

„Pré luminatuluî întru pravoslavie, blagocestivuluî și précinstituluî și milostivuî nostru Domnū Măria sa Ioanū Duca Voevoda, cu mila luă Dumnađău Domnū Țărai Moldovei și Ucrainei, dela vîcnică svintei Troițe putlare pos-timū Mării tale, sănătate și pace, cu viață nărociță să petrecă Măria ta întru cinstiță și préluminatū Scaunulă Mării tale. Adevărū.

„Pentru cinstia Svinților și a rămașitelor¹⁾ loră, milostive și pré luminate Doamne, scrie svântulă Ioană Damaschină în glav. 92 sau 16: Să cinstim pre sviinții ca prijatini iubiți luă Hs, ca cuconi și moștiani luă Dumneđău, cumă dace Theologulă Evanghistă: Iară cătă al priimira pre insulă, datu-le au putlare cuconi luă Dumneđău a fi; drept acela nu mai săntă de-acmă serbi, ce săntă fili; și déca săntă fili, săntă și moștiani, moștiani săntă luă Dumneđău, și-mpreună moștiani luă Hs. Si Domnulă, în svintele Evangelii Apostolilor dace: voi prijatini iubiți miei sintetă; nu ca mai pre voi voi numi-vă serbi, că serbulă nu știți ce face Domnul său. Dara, de vîrame că și înpărată înpăratilor, și Domnū Domnitorilor, și Dumnađău Dumnađăilor, Tvoreți tuturora și Domnū să dace totușii și svintii, Dumnađăi și Domni și împărată, acestora li-î Dumnađău, Dumnađău și Domnū și-mpărată le iaste, și dace: eu dara săntă, dace luă Moysi, Dumnađău luă Avraamă, și Dumnađău luă Isaacă, și Dumnađău luă Iacobă, și Dumnađău luă Faraonă. Pre Moysei Dumnađău al flăcă. Dumnađăi dara dacu și-mpărată și Domni, nu din fire²⁾, ce c-acăla ce preste patimi înpărată și domnira s-a dumnađăiasca icoana chipă după care să și născură, nestrămutata din șaruită o feriră (că înpărată să dace și icoana înpăratului) și c-acăla ce să uniră cu Dumnađău de pre proizvolenie, și pre dansă ce-lă priimira casnică³⁾ și cu a luă cumenecare de să flăceră din dară, acăla ce săngură țaste ghiriș. Deci dara cumă să nu cinstim pre ogodnicii și prijatini iubiți, și fă luă Dumnađău ce să flăceră⁴⁾; că acă cătră cu bună a depreună serbi cinsti, arătătură are cătră obștanicul Stăpană de bună minte. Aceștia secrie⁵⁾ luă Dumnađău și curate să flăceră cămări; că: voi lăcui cu casă întru dansă și voju înbla printre-însii, dace Dumneđău, și le voi fi loră Dumneđău. Dara căce-s sufletele direptilor în mâna luă Dumneđău și nu să va atinge de dansă moartia, dace Dumnađăiasca scriptură: Că moartia Svinților maică vărtosă somnă țaste decât moarte, că să trudiră

¹⁾ Note marginale: Moștiori.

⁴⁾ Să numiră.

²⁾ Hiriș.

⁵⁾ Vîstire.

³⁾ Lăcitoriu în sine.

intr-acum vîcă și vor fi vîl în fărșită; și cinstiță-i naintă Domnului moartă cuvișilor lui. Deci dară, ce iaste mai de cinste de cătă a fi în mâna lui Dumnează? că viață iaste Dumnează și lumină, și aceea ce-s în mâna lui Dumnează, în viață și-n lumină săntă. Iară cumă în mintă și-n trupurile loră s-au însălașluită Dumnează, dacă Apostolulă: Dara nu știți că trupurile voastre Besărica lăcitorulu în voi Svanțulu Duhă iaste, și Duhulă iaste Domnulă? Si să neștine Besărica lui Dumnează o strică, strică-l-va pre însu Dumnează. Cum dară să nu cinstimă însufletatele Besărici a lui Dumnează? Însufletatele lui Dumnează cortură¹⁾ aceștia viețuindă, cu-ndrăznire la Dumnează dvorescă, fătani noaă de spăsenie domnitorul Hs. a svintilor ne-au dăruită moșii²⁾; în multe chipuri bunătăți de bună faptă izvorându-ne, miră de bună mirézma izvorându dintr-ansele. Si nime să nu fie necredincios. Că de-au izvorată din păatra că tăioasă și văroasă apă în pustie, vrândă Dumnează, și din falca asinului lui Sampson la siate, dară din a măcenilor moșii miră de bună miroșă a izvoră cumă să nu să crede? Ce acăsta nice într-un chipă nu pote fi să nu să crede, cătră cea ce știu a lui Dumnează putăre și acă dela Svinția sa a svintilor cinstă.

„Si în lăgă văache, fie cine să vră atinge de mortă necurată să facă³⁾, dară nu aceștia morți. Că de cându hirișa viață și a vieții prilejă⁴⁾ întru morți s'au socotită⁵⁾ pre cei de pre nădăjdă învieri și cu credință întru Svinția sa adormiță, nu le dacemă morți. Că trupulă mortă cum să poată face minuni? Cum dară pentru dânsii dimonii să izgonescă, boalele fugă, lăngedă să tămăduescă, orbii dobândescă vedăre, pricăjiții să curățască, și iscușeniile și scărbele să răspescă, totu datul celu bună dela părintele luminelor printr-anșii celoră ce fară îndoita credință își ceră, li să pugoara. Dară cătă ti-a trudi ca să-ți dobândești un folositoru la muritorul împărată să te bage, și pentru tine la dânsul să grălaşcă, deci dară pre folosatorii a totu rodul nostru, pre cea ce lui Dumnează pentru noi să roagă, să nu-i cinstimă? Oibă să-i cinstimă, besărici rădicându lui Dumnează într-a Svinții sale nume, și prinoase de toata roada aducândă, și pameneștile praznicilor loră cinstindă, și-ntr-ansele veselindu-ne susfătește, ca să ne fie însotită cu chemătorii bucuriă, ca nu slujindu-le în potriva să-i măniemă. Că cu cială ce Dumnează să slujăște și să cinstăște, și a svintișii sale slujitori să vezelescă. Iară de cială ce își grăte luă Dumnează, și slugilor Svinții sale li-i grăte. Cu psalomi și cântări și cântece susfătești, și umilenii, și cu mila la săraci, pre Svinții noi credinciosii să-i cinstimă, cu cială ce mai vătosă și Dumnează să cinstăște. Stalpuri să le rădicămă, și icoane cădute, și noi însi-ne însuflețăți stalpuri loră și icoane, cu închipuiră bunătățiloră să ne facemă. Pre Dumnează Născătoară, ca cială ce-i chiară și adevărată lui Dumnează maică, să cinstimă;— pre prorocul Ioanu, ca unu înainte curătoru și boteșătoru apostolă și mucenică; că nice-șă înnăscută din femei mai mare de Ioanu nu s-au scusată, cum Domnulă au ășă, și-mpăratăe ceriu acesta întăru strigătoru să fiace;— și pre Apostoli ca frații Domnului și însi-șă vădătoru și slujitoru patimiloră lui, pre cari de mainte ă-au cunoscută și de mainte ă-au orânduită într-o-mpreună formă a icoanei fiului său Dumnează și părintele: întări Apostoli, a doa Proroci, a treia

¹⁾ Sălașe.⁴⁾ Cavză.²⁾ Rămășite.⁵⁾ Menită.³⁾ Să spurcă.

păstorii și didascali; — și pre a domnului mucinic din toată ciata aleș ca vităjii luă Hs. și căce că băură păharul Svinții sale, și-ntr-a viață făcătoaré a lui moarte ce să boteștă boteștă, ca partnicii¹⁾ patimilor lui și a slăvii, cărora le iaste cinonacălnică sau hetman: Părvo diaconul lui Hs. și apostolul și părvo mucinic Stefanu; — și prepodobnicii părinți noștri, bogonosnicii săhastrii Aschitaci, carii acă mai zăbavnica²⁾ și mai trudnică măcenicie a științii luptara, carii petrecută în bobola³⁾ și-n piei de capră, lipsiți, scarbiti, pătați rău, prin pustii rătăcindu-să și prinu munte și vărtăoape și gaurile pământulu, cărora lumă nu le era vrădnică; — acei de mainte de dară, Prorocii, Patriarși, direptii, carii de mainte au dat viață de venirea Domnului. Acestora tuturora oglindindu petrecere, să răvnim credința, dragostea, nădăjdă, răvna⁴⁾, viața, răbdaria, a patimilor suferință, până în sânge, pentru ca și a slăvii cununilor cu dănsi să fim partnic.

„Așa scrie Sfântul Ioanu Damaschinu pentru Svinții și alalți Svinții și dascali a svintei besiarici, înplându Sfânta Besiarică de cinstia Svinților cu stihire și canoane, cu tropare și condace și cu în totu chipul de cantări. Si mai vărtosu le-au scrisu și proloage să li să citescă în Sfânta Besiarică, să le audă creștinii, să să folosască și să să polzuiască din viață și petreceră loră acă svântă, cum să nevoiră, cum țanură credința, cum vărsără sângele loră cel svântu pentru Sfântul Svinților, pentru Hs., și nu crutără viață loră până la moarte. Dintr-acelaia din toate cu dănsi să proslăvimu pre Dumneșău, luându chipu de-nvățatură de pre dănsi, citindu-li-să viață în proloage.

„Pentr-acelaia, milostive Doamne, și noi smeriții rugătorii mării tale, cu cât ne-au fostu știința limbii rumânești, am nevoită de le-am scosu de pre greciște și de pre sarbiște pre limbă rumânească, ca să înțelégă toti, să dă lauda lui Dumneșău, și să mulțămască mării tale de bine sufletescă ca acesta ce nevoești Măria ta pentru creștinătate.

„Si rugămu pre milostivul Dumneșău, Milostive Doamne, pentru ruga Svinților sale acă priimită ca tămaia innaintă Svinții sale, ca să dăruiască Mării tale pace și sănătate, și bisugă de totu binele cerescu, și pemintescu să domnești Măria ta până la adânci bătrâniațele Mării tale, depreună cu cinstita și blagoslovita Doamna Mării tale Gospoja Anastasiă, și cu cinstiții și blagosloviți fiilii Mării tale, Ioan Costantinu Voevoda, Ioanu Matei Voevoda, Ioan Stefanu Voevoda, și cu blagoslovite fiicele Mării voastre, să vă cruce Milostivul Dumneșău și să vă blagoslovască, așa cumu au blagoslovită pre Avraam și pre Isaac și Iakov. Si să blagoslovască milostivul Dumneșău și pre Măria sa Ioan Stefanu Voevoda cu cinstita sa Doamna Ecaterina, iubita și-nțial născută fiica Mării tale, carii și-l au dăruită milostivul Dumneșău acmă tineri în nunta de bucurie, așa să și-l blagoslovască milostivul Dumneșău, cumu au blagoslovită pre Iosif și Asinetha cu acă intâlpeță și Dumneșărăscă, și să vă dăruiască blagoslovenie și bucurie în slavă și-n liniste vechnică cu biruire asupra de vrăjmașii văduții și nevăduții, pentru Domnul nostru Is. Hs. Amin.

„Rugătorul Măriei tale smeritul
„Dosoftei Mitropolitul“

¹⁾ Ocinațorii.

²⁾ Delungată.

³⁾ Cojoce.

⁴⁾ Jialia.

„Cătră ūbitul Cetitorii Sănătate.

„A sinaxariului dumneăuască și svântă carte scoasă de pre greciaște și eliniște din 12 Miniae a svintei Besiarici, și din cărțale vîstăriului Besiarici pre limbă românescă cu lungă nevoie, și cu Lexicone de-agunsă tâlmăcită, cu pofta blagocestivilor și lui Dumneagău ūbiți Domnii Tăra Moldovei Ioan Gheorghe Ghica Voevoda, și Stefanu Vasile Voevoda, și Evstratie Dabija Voevoda, și Ioan Duca Voevoda și Iliasi Alexandru Voevoda, și Ioan Stefanu Petru Voevoda, și Ioanu Dimitrie Catacuzin Voevoda, și Maria sa Ioanu Antonie Rusetu Voevoda; și cu pofta Dumilor sale cinstișilor Boaril tărăi; — într'atata lungă vrâame scriindu și tâlmăcindu cate am putut birui în acești vlaici grei a tărăi, — abișa cu multă greu am scrisu și acâsta Svântă carte, de o amă tâlmăcită rumâniște pre limbă prostă; caria, ūbiți lui Dumneagău și cinstiș cetitori, cu dragu să o primiș și să o cetiș fără urătă; că nu spune într-ansă de petrecăniile și puterile înpăratelor și a chesarilor, și-a crailoru și-a domnilor, nice de vitejiile și izbandile hatmanilor, nice de nevoițele vităjilor și gharăților lumești, ce de nevoițele și biruințele și izbandile a vităjilor înpăratului și Domnului cerescu, de-acărora nevoițe îngerii să minunéđă, cum ei putură de să nevoiră și biruira a bate război așa de minunată preste toată minună și cinstiș preste toată cinstă. Carile Dumne-voastră cetindu-le în toate qale veți îndulci sufletiaște ca în raful u adevărată a Svinții sale, și intai să pomeniș și să multămiș blagocestivilor Domni, și pre noī încă nu uitați dela svântă rugă Dumilor voastre.“

Titlul pentru intrarea în materie este următorul :

К8 ДМНСЗ8 ІЧЛПЕМЬ,
Пролоаге Тътъръбъ Свѣтилоръ.

Din cauza acestui titlu cartea aceasta este cunoscută și sub numele de *Proloagele lui Dosoftei*.

La sfîrșitul volumului II, la f. 84 se citește :

„Si sosându păna acică, rugăm pre milostivul Dumneagău să ne spodobască și înainte alte șase luni să le putem face, iară ce om hi gresită s-avemărtare dela ūbiți lui Hs. și svintii cititori, că noī ca nește prostaci, pre căt am biruită a grăi în limba românescă, am nevoită de-am scrisu cumă ne-au îndereptată milostivul Dumneagău, de pre izvoade grecești.

„Smeritul Dosoftei Mitropolitul Suciavei.

„Si tiparnicii, Ermonahu Mitrofanu făcătorul tiparelor cu ucenicii săi Pavelu și Ursulu, Andrei.“

Din tomul al doilea (cuprindând vol. III și IV) nu cunoșcem exemplare complete. Singurele pe care le-am văzut sunt fără fâoa cu titlu și fără prefată, n'au mai mult de 162 fol, având pe ultima față începutul zilei de 10 iulie. Episcopul Melchisedec a văzut un alt exemplar în Mănăstirea Putna din Bucovina, care merge de-asemenea până la 10 iulie.

La sfîrșitul lunii April, la f. 105 r. se află următoarea notișă :

„Si eu smeritul Dosoftei mă rogă cu umilenie nu mă uitareți la svântă rugă pre un mișel și netriabnicu șerbă lui Dumneagău și Dumilor voastre, svinti creștini, ce mă pomeniș și mă ertati.“

La sfîrșitul lunei Mai, la f. 137 :

„Иниа Доровфічокна Лѣтакова Маршалкова Старо дѣбовска, dat-ау aglutoriu la tipare și s-aу răpăosată în țara leșască în 7194 Iul : Dumnedău să o țarte.“

București, Biblioteca Academiei Române. Biblioteca Centrală.

Lambrior, *Carte de citire*, 145. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 250.

Cipariu, *Principia*, 102 și 108. — (V. A. Urechia) *Cărți rare. Prologale tuturor svinților*, în *Ateneulu Romanu*, Iași 1861, 119. — G. Săulescu, *Glosariu*, în *Buciumul Român III* (Iași 1879), 1 și urm. — Dinulescu, *Dositeiu*, 125. — B. P. Hasdeu, în *Columna lui Traian*, 1883, 202. — C. Erbicenii, *Notițe istorice estrase din Viețile Sânților a lui Dosoteiul Mitropolitul Moldavieș*, în *Biserica Ortodoxă Română*, XI (București 1887), 813. — Melchisedec, *O vizită etc.*, în *Analele Ac. Române*, VII, II, 248 și în Tocilescu, *Revista*, I, 277. — Dosofteiu, *Psaltirea în versuri*, ed. Bianu, XIII. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 75.

109.

74. Evanghelia, București 1682.

СЕНТЯ ШИ ДМИЗЬИСКА

Е В А Н Г Е Л И Е

Кáркъ .Лтвачéста кнп токмитж днпре ѿрън
дшáла Гречéмпй юглай, ѡквмъ .Лтзъ сá8
Түпхрýтъ.

Ден порѹнка, шы к8 тоатж келтвáла, прќ
лємниятсл, шы прќ .Лнклцатсл Домниш ши
ѡклэдвиторю дтоатж цдра Рѹмжнїскж
Іѡ ШЕРБАН' К: Боеvod, ѡдевкрадтвл
непот. прќевнвзай Бхтвжн Шхрбан Бхсврдк
Боеvod.

Лтв8 фолосвл, шы .Лцелїуерќ прлвослав
нїчий Рѹмжнїци Бескреин.

Йспрѣвникъ фїйндз прќ Евїцйтсл Күр.
ѲЕѠДОСІЕ Митрополитсл цзрзай, шы
Езархъ Латврилау.

Л скáвнвз Митрополини Бвкврѣцилавр,
Түпхринд8се.

Лл ўнвз дела сїсéнія Азмїй .ЛХПВ.

In-folio mic de 4 foî paginate jos și 175 foî numerotate. Titlul, tipărit cu negru și roșu, e incadrat într'o gravură mare. Textul cu negru și roșu e tipărit pe două coloane. Pagina e incadrată într'un chenar simplu și are 35 rinduri în coloană. Volumul cuprinde inițiale albe pe fund negru sau roșu, câteva frontispicii și patru gravuri mari căt pagina, reprezentând pe cel 4 evangeliști; se reproduce S-tul Ioan mai jos la n° 201, pag. 249.

Pe verso titlului se află stema lui Șerban Cantacuzino și următoarele :

„Verșuri Politice 10, asupra Stemelor Luminatului și Innălțatului Domnului Io Șerbanu C(antacozino) B(asarabu) Voevod.

200.

„Gripsorii și Stemele sămne-s înpărătieș,
Precum și corbulu véde-se a fi semnulă Domnieș,
„Cu caré cestă luminat Domnū vrédnic să înpodobéște.
Amândurora Stemelor moșten să pomenește.

„Că despre némulă părintescă pre gripsor stăpănește,
 Iară despre mumă pre deplin pre corbă bine domnește.
 „Tu dară, Doamne, care ești marele împărată,
 Care pre-acestă Domnă luminat însuți l-aî coronată,
 „Cu lină pace să-l păzești cu viăță fericită,
 In scaunul strămoșilor, domnie slăvită.“

Pe fâia 2-a începe prefată următoare:

„Io SERBANU Cantacozino Basarabu Voevod. Din mila lui Dumnezău Domnă și oblăduitoru Tărăi Rumănești. Tuturor celor ce să vor întâmplă a cetă, intru Domnul să să bucure.

„Mare ăaste dragostă Pră bunului Dumnezău, care de-ncepută au arătată și arată la omă fiindă lucru al său și zidiri a măniloră sale, și viăță lui dintru a sa suflare, pre cum zice svânta scriptură: și suflă intru dănsul duhă de viăță. Dereptă acăia multe și bogate mijloce au făcută pentru a lui spăsenie, și întăru au dată lui lége că firescă, ca pre-n mijlocul zidirilor să vie pre cunoștință lui Dumnezău, precum zice Apostolul: Ziditorul Dumnezău să vede dintru mărire și frumosetă zidirilor. Pren care zidiri și iubitorul de Dumnezău Avraam său dusă spre cunoștință dumnezălască. Iară, de vréme ce nici pre-ntr-aceste zidiri au cunoscută omulă pre Dumnezău, ărăști de a doao oară au dată lui lége că scrisă pren Moysi la muntele Synaei, iar nu deplină, pentru nedeplina cunoștință a Iudeilor.

„Si ărăști nicăi pentru acăsta au luată omulă folosință. Dereptă acăia mai pre urmă de toate, au trimisă pre celu Unulă născută Fiul său, care însuși zică: atăta au iubită Dumnezău lumă, cătu pre Fiul său unulă născută l-au dată, și luindă trupă și sufletă nevăzută din Précurata Fecioară, dat-ău lui nouă testamentă, lége că deplină, zic svânta și Dumnezăiasca evanghelie. Pentru care purtătorii de duhă Proroci au prorocită, zicândă: din Syonă va esă lége, și cu-văntulă Domnulu din Ierusalimă, ără nu mai multă din muntele Synaei. Care evanghelie ăaste lumina oameniloră și viăță credincioșilor; eu săntă, zice, Viăță și înviilară. Întru care evanghelie 4 lucruri să cuprindă: înfricoșări, porunci, credință și făgăduință. Si cu înfricoseri să căștigă frica lui Dumneazău, pentru care zice: că cei direptăi să voră duce la viăță de văcă, ără cei păcătoși, la înunca de văcă, acolă va fi plănsul și scărsnire dinților. Pren porunci ărăști căștigă-se bunele fapte, pentru cară zice: acăstă poruncescă voao, ca să iubiți unulă pre altulă, și precumă veți să facă voao oamenii, faceți și voi loră asémene. Pren credință ărăști căștigă-se lumina credințăi, și viăță de văci, pentru care zice: celu ce va crede în mine, de va și muri fi-va viu. Pren făgăduință ărăști ăaste, ca unde zice: Veniți blagoslovităi Părintelui mieu, de moșteniți că gătită voao înpărății mai nainte de zidire lumi. Pentru acăia cu adevărată acăsta svântă și Dumnezăiasca evanghelie, ăaste cale și adevără pren care ne povătuimă spre lumina vietăi care ăaste elu însuși: Eu săntă, zice, cală și adevărul și viăță. Aici într-acăstă svântă evanghelie, fericescă-milostivă: ferice, zice, de milostivă, că ei să voră milu. Aici într-acăstă să laudă mucenicii: cine va vră sufletul lui să-lău spăsescă, zice să-lău piără pentru mine și pentru evanghelie.

201. — St. Ioan Evanghelistul, din *Evanghelia*, Bucureşti 1632.

59761

32

„Aici să laudă pustnicii: cine va vré să vie după mine, să să lépede pre sine, zice, și să ſa Crucé sa și să vie după mine.

„Aici să fericescū Archierei: și păstorii cei ce au luminatū în lume, cu bunele lorū fapte și cu ale lorū învățături, ca o lumină, voī sănțeti, zice, lumina lumiș. Aici toate săvărſirile să află filosofia cé cunoșcătoare și lucrătoare. Aici toate céle Domnești sarbători și ale Précistii să află. Aici și cei derepti împărați și Domni să fericescū, căti pentru adevărul și spre faceré de bine s-au nevoitū și să nevoescū, pentru că faceré de bine ſaste plinire evangheleſtii porunci.

„Acéſte cunoscăndū și noī, avândū învățătură dela strămoși pentru Dumnezaſca credință, și cumă că credința, care ſaste noao dată de Proroci și de Apostoli, făr de fapte ſaste moartă, și ſufletul credinții săntă faptele, — nevoitu-ne-am și noī să ne arătam credinții cu fapte, de vréme ce den mila luī Dumnezău, ne-am învrednicitū Cinfitulu acestuia Scaunū alu moșilorū strămoșilorū noſtri, a fi ſtăpăni și oblădutoriu. Amă ſocotitū ca să indereptăm céla ce ſaste foloſitoare ſufletelor, și avândū nădějde pentru céle viitoare bunătăți, ne-am nevoitū de am săvărſitū acestu lucru Dumnezaescū, ſvânta aciasta evanghelie, care neſindū mał denainte tocmită la ſlovenie să-să ceteſca după rănduiala zilelorū și a sărbătorilorū celorū domnești și ale ſaintilorū, poruncit-amă frateļu noſtru Iordachie Cantacozino, vel ſtolnicū, de o au indereptatū și o au așăzatū precumă umblă cé ellinescă, și intru toate asémene, după orănduiala Besereci Răſăritulu, alcătuindu-se și ſvintele cuvinte, spre mał alăsă întelégere a limbii Rumănești. Si așa cu a noastră poruncă și cheltuială, indereptându-ſă și puind u-se și în Typografiă ce s-au lucratū la ſvânta Mitropolie, fiindū Archiereu și păstor creștinescului acestuia norodū, Părintele noſtru Kyr Theodosie Mitropolitul, o punemă aciasta înnainté tuturorū celorū ce voră ceti, și dentru mică oſtenela noastră, o dămă aciasta darū pre la toate beserecile țărăi noastre, intru folosul creștinescului norodū, și intru pomeniré noastră și a părintilorū. Si fiți cu bucurie toți cei ce veți ceti, și pomeniți celu ce au căſtigatū voao acestu bine, și rugați pentru spăſeniă noastră de pururé pre Dumnezău.“

Pe pag. 6 și 7 din foile liminare se află cele două vieti cunoscute ale St-lui Ioan Evangelistul, iar pe ultima pagină o gravură reprezentând pe acest evangelist (nº 201, pag. 249).

La f. 174 se citesc următorele :

„Luī Dumnezău Unuia în Troiță, carele pentru nespusa luī milă pre Fiulū ſau unulū naſcut l-au trimes din ceriu pre Pămăntū și ſau intrupatū dintru Pré ſvânta Stăpăna noastră pururé fecioară Maria; și pentru ca să putem află viăta de véri, au dat noao ſvânta și făcatórea de viăta învățătura aciasta a Evangeliil, precumă elu însuſi zice: întrebați scripturile, că intru dănselē veți află viéta de véri, — Slavă și laudă iī dămă, căce, precumă amă inceputū cu ajutorului luī, amă și săvărſitū cu Typarul ſvântul ſacea lucru. Iară pre tine, Pravoslavnice Cetitorile, cu umilință te rugăm, ca, de veſt află niscare lunecături în lucrul ſacea al noſtru, să nu bléstem, ce ca unu fiu al ſvintei besereci cu blandéte indireptéză și nu ne pune intru ponos, ce ſartă, că și noī săntem oameni asémene pătimăſti tinuți de ſlaba fire caré nu laſă pre nice unu omă a rămăne fără greſală. Iară pre cătă amă putută cu nevoiță amă lucratū, și precumă

amă aflată în izvodă aşă amă dată și în typariu. Ce ăără te rugămă, Pravoslavnice Cetitoruile, ăartă, ăartă, ca și tu să dobăndești ertaciune dela Domnului nostru Is. Hs. ală căruia dar și milă și noi ne rugămă luă, să fie cu tine pururé.

„Smeritulă întru ermonașă
„Chyriacă, Typarniculă.”

„Precumă dorescă să sosescă la vadul celu cu adăpostire, cari săntă bătuți de valuri întru luciulă mării, aşă amă dorită și eu să sosescă la svârsitul svintei Cărții acestei.

„Elțw ū cъzданіа мýра звр.“ (*La anul dela facerea lumii 7190*).

La f. 175 se află arătarea cuprinsului. Evangeliile sunt rinduite pe gîlele anului.

București, Biblioteca Academiei Române. Muzeul de Antichități. – Iași, Biblioteca Centrală.

Cipariu, *Analekte*, XXVII, Ee. — Cipariu, *Principia*, 111. — Xenopol-Erbiceanu, *Serbarea școlară de la Iași*, Iași 1885, p. 331. — Spiera, *Mișcări culturale*, 37.

202.

75. Patriarchul Nectarie, *Intîmpinare în contra primatului Papei*, Iași 1682.

ΤΟΥ | ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ | ΚΑΙ ΣΟΦΩ | ΤΑΤΟΥ | ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ | ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ |
Καὶ ἀγίας πόλεως Ἱερουταλῆμ κυρίου | Νεκταρίου πρὸς τὰς προσκο | μισθεῖσας
θέσεις παρὰ τῶν | ἘΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥ | ΜΟΙΣ ΦΡΑΤΟΡΩΝ | ΔΙΑ ΠΕΤΡΟΥ | ΤΟΥ
ΑΥΤΩΝ ΜΑΙΣΤΟΡΟΣ | περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ πάπα | ΑΝΤΙΠΡΗΣΙΣ. Τυπωθεῖσα |
νῦν πρῶτον ἐν τῇ σεβασμίᾳ Πατριαρχικῇ καὶ αὐθεν | τικῇ μονῇ τῶν ἀγίων ἐνδόξων
καὶ πρωτοκορυφαίων | Ἀποστόλων, τῇ καλουμένῃ Τζεταζούᾳ | κατὰ τὸ: αχπέ: ἔτος
τὸ | σωτήριον. ἐν μηνὶ Ιουλίῳ. | Ἐν Γιασίφ Τῆς Μολδαβίας.

(Intîmpinarea Prea fericitului și prea înțeleptului Patriarch al marelui și sfintului oraș Ierusalim, Kyr Nectarie, în contra argumentelor aduse de Fratil din Ierusalim, prin magistrul lor Petru, despre primatul Papei. Tipărită acum pentru întâia oară în respectabila patriarchică și domnească mănăstire a sfintilor și glorioșilor întări corifei Apostoli, numită Cetațuia, în anul mantuirii 1682, luna lui Iulie, în Iași Moldovei.)

In-folio de 12 foî nenumerotate, 255 pagine și 7 pagine nenumerotate, dintre cari ultimele trei albe. Caietele se compun din 4 foî fie care și au ca signatură, afară de cele 12 foî liminare, literele alfabetului grecesc (Α—Ω, α—θ), afară de ultimul, care n'are signatură. După pag. 230, în josul căreia se citește cuvintul Τέλως, urmăză o foie albă. După acesta s'au mai adaogat 4 caiete de câte 4 foî, reîncepându-se paginația dela 231 până la 255, după care urmăză *errata* cărtii. Tipărit cu negru. Pagina are 41 rînduri, cu *custos* din 5 în 5.

Pe verso titlului se află *epigramele* următoare:

Ἐπίγραμμα εἰς τὸν τόπον

Ἡὕχετ’ ὁφρᾶς δυτικὴ σοφίῃ μέγ’ ἐν ἑλλάδε: πρώην
ἐν τῷ πφε βιθίων, αντολικῶν προφέρειν·
ἀμφοτέρων δ’ ἀνέτειλε τέως χάρις ἐνθάδε πιστοῖς,
ταῦτα κλέος κείνων, ἀντολικῶν δὲ θεός.

(Epigramă la tipografie. — Înălțarea apusană să lăudă că întreceare mai înainte cu mult pe Resăritenii în știință grecescă și în tipărirearea cărților; luminarea ambelor acestor lucruri a răsărit de curând aici pentru credincioșii: lucrurile acestea sunt lauda lor, iar Dumnezeu a Răsăritenilor.)

Eἰς τὴν βιβλον.

Νεκταρίου σοφίης πόμα λάψυτε ἀρχιερῆσ,
 βεῖθρον θευλογίης, κ' ὅρθιοσύνης νάματα.

(La carte. — Sorbită băutura sciinței arhieerului Nectarie, curs de teologie și isvor de drăptă credință.)

Ἐτερον εἰς τὸν αὐτὸν¹⁾.

Μηκέτι: τοξοφόρων φαύε: βέλεα ξυνορίης
κ' εδύνγνώμων αὐλήσα θεούολόγων.
ὅτι: καὶ Νεκτάριος νῦν τεύχιτο τείχεα π.στοῖς,
εὐσεβίης πύργους, κ' ἔγχεα τῆς σοφίης.

(Alta la aceeași. — Nică odată de aci înainte săgețiile dușmanilor nu vor atinge hotarele noastre, nici practicele teologilor rationali, fiindcă Nectarie a ridicat întărituri pentru credincioșii, turnuri de pietate, și lăncii de înțelepciune.)

Pe sfârșitul versu se află dedicatia:

Τῷ ἐκλαμπροτάτῳ, εὐσεβεστάτῳ, γαληνοτάτῳ τε καὶ ἐνδοξοτάτῳ αὐθέντῃ καὶ ἡγεμόνι
κυρίῳ κυριῳ Ἱωάννῃ Αούκῃ, βοεβόνδᾳ πάσῃς Μολδοβλαχίας, μεγαλοπρεπεστάτῳ
τε ἀρχηγῷ καὶ τοπάρχῃ πάσῃς Οὐκραιῆς καὶ τῶν πέρις αὐτῶν, σωτηρίαν παρὰ Θεοῦ.

Νικῶντι Φιλίππῳ τῷ Μακεδόνων βασιλεῖ καὶ μείζονα ποιουμένῳ τὴν κατ' αὐτὸν ἀρχὴν ἐδυσχέρχινεν δὲ Ἀλέξανδρος: πάντα προλήψεται, φησίν, δὲ πατήρ, ἐμοὶ δέ οὐδέν καταλείψει ἔργον ἐπιδιέξασθαι. Ἀκαριός δὲ ἦν ἡ φιλοτιμία, περὶ γάρ ματαιῶν ἦν, ἀτινα πρὸ τοῦ δρασθῆναι φεύγει καὶ πρὸ τοῦ συσχεθῆναι ἀποίχεται. Σοῦ δέ ἡ μεγαλόνοια οὐ μόνον τὴν τοῦ ἐπὶ τῷ εὖ εἶναι μετά θεὸν πατρός σου μακαρίτου καὶ ἀσιδίμου Βασιλείου βοεβόνδᾳ ἀρχὴν ἐκπληρώσω νομίμως, μηδὲν ἐκείνῳ παντάπασιν ἐπιφθονήσας, ἀλλ' εὐαγγελικήν ἐντολήν ἀποπληρῶν, καλῶς καὶ προθύμως ἐξυπηρέτησας, καὶ τῶν ἐκείνου κατά φυχὴν χαρισμάτων πολλαπλάσια τὰ διάμετρα (τὰ γάρ πνευματικά παρεχόμενα πληθύνεται, καὶ πλεονεκτούμενα ἄφθονα γίνεται καὶ ὑπερεκπερισσεύεται) ἐξ ὧν ταυτὶ καὶ μόνον ἀρκεῖ εἰς εὐφημίαν ἀτέδιον ἐκείνος γάρ θεοφιλής ὧν σπουδῇ καὶ προθύμιᾳ τοπικήν σύνοδον συναθροίσας ἐν Γιασιφ, τὰ ἐν τῇ μικρᾷ Ῥωσίᾳ τότε κατά τῆς ἀποστολικῆς πίστεως ἐπιφύέντα σκάνδαλα κατεσίγασε, καὶ τάς τῶν Καλουσίνων διὰ τῶν λεγομένων Κυριλλου κεφαλαίων συκοφαντίας φωράσας διεσκέδασε, σὺ δέ ὡς δὲ Ἐλισσαῖς διπλοῦς παρὰ θεοῦ τῆς θεοσεβείας τούς τρόπους λαβῶν καὶ καλλυνόμενος εὐποίει τε καὶ σωφροσύνη συνυπερμαχήσας καὶ κατὰ τὸν ζῆλον τοῦ Ἡλιοῦ ἐφιλοτιμήσω εἰς τὴν τοῦ ἐλληνικοῦ τύπου κατασκευὴν, οὐ μόνον Ῥώσων τούς ὀρθοδοξούς ῥυθμίζων, οὐδὲ συκοφαντίας μερικῆς ἀπαλλάσσω τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ παρτὶ ὀρθοδοξούντι οἱόν τι φῶς τῆς εὐαγγελικῆς πίστεως, καὶ τῶν ἀποστολικῶν καὶ πατρικῶν παραδόσεων τῶν ἀγίων τὰ συγγράμματα ἀντιθέμενος καὶ κατὰ παντὸς σχίσματος καὶ αἱρέσεως ὅπλον ἀγήτητον χρηματίζων. Τοῦτο σοι τῆς ὀρθοδοξίας εἰλικρινές τεχμήριον, τοῦτο σοι τῶν ἀρετῶν τὸ κεφάλαιον, καὶ ἔνδειξις τῷ δόντι τῆς πρὸς σὲ τοῦ κυρίου εὔνοιας, καὶ ἐν τῷ παρόντι: ἔσῃ διαχρονούμενος ἀπὸ παντὸς ἐναντίου, ἔως γῆρας καὶ πρετέρου, καὶ ἐν τῷ μέλλοντι: τεύξῃ τῆς οὐρανίου μακαριότητος.

Δοσίθεος ἐλέφῳ θεοῦ πατριάρχης τῆς ὑγίας
πόλεως Τερουσαλήμ, καὶ εὐχέτης τῆς ἀμετέρας
ἐκλαμπρότητος.

¹⁾ Corect: εἰς τὴν αὐτήν.

τον^{τον}
ΜΑΚΑΡΙΩΤΑ

ΤΟΥ ΚΑΙ ΣΟΦΩ

τατον

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ

τησμεγαδης

κοι αγίας πόλεως τεργυπολίκης δύσειν
Νεκραίκη επές μὲς αφεσκε-
μαδίας θέσθις αρχής

ΕΝΙΕΡΟΣΟΛΑΒ';

μοις φρατορων

ΔΙΑΠΕΤΡΟΥ

τον' αντων' ματετορος

αλη Της Δροχης ου πάπα

αντιρρησις.

Γυπαθεῖσαι νια σεωπον ζητησβασμία πατριαρχική καὶ αὐθεν-
τικῆ μονῆ Γῶν αγίων ζυδόζων ἢ πειρατερούφασιν
Διπορέων, τῇ καλουμένῃ ΙΣΙΤΖΕΙΑ
κατὰ Τὸ : αχως : ἐτρο- Τὸ
σωτήρον. ζημινὶ ιγλίῳ.

Εν Γιασίῳ Της Μολδαβίας.

203. — Intimpinarea Patriarchului Nectarie, Iași, 1682

Prea strălucitului, prea piosulu, prea seninului și prea gloriosului domnitor și princip, Domnului Domn Ioan Duca Voievodul întrege Moldovachii și prea magnificului conducător și ocărmaitor al întregei Ucraini și a locurilor de prin prejur, de la Dumnezeu măntuire.

Alexandru era nemulțumit de Filip regele Macedonenilor, fiind că era victorios și să mărea stăpânirea; și dice: tatăl meu va realiza totă și numai va lăsa nică o faptă cu care să mă laud. Fără rost era iubirea lui de glorie, fiind că era despre deșertăciună, că fug mai înainte de a se săvârși, se prăpădesc înainte de a se închegă. Marea ta înțelepciune nu numai că ai sprijinit în Dumnezeu cu lealitate domnia fericitului și neuitatul tău tată Vasile Voievod, ca să fie bine, dar încă imprimând o evangelică poruncă ai servit bine și bucuros, și calitatele tale sufletești au covîrșit pe ale lui (căci cele spirituale transmitându-se se înmulțesc, și înmulțindu-se devin abundente și prisosesc). Acestea singure sunt de ajuns ca să-ți asigure o laudă neperitóre. Căci Tatăl teu iubitor de Dumnezeu fiind, cu zel și bună voință, convocând la Iași un sinod local, a potolit neîntelegerile ivite atunci în contra credinții apostolice din mica Rosie, și a risipit intrigile Calvinilor prin astăzi dîsele capitole ale lui Ciril. Tu însă ca un alt Eliseu, primind de la Dumnezeu cărarea respectului de Dumnezeu, înfrumusețându-te prin facerea de bine și luptând cu înțelepciune după norma zelului lui Ilie, te-ai încărcat de onore prin înființarea tipografiei grecescă, fiind că nu numai că ai adus la adevărată cale pe ortodoxii dintre Ruși, nu numai că ai scăpat biserică de oarecară intrigă, ci ai pus la îndemâna orări căruia ortodox, ca o lumină de evangelică credință, scrierile sfintilor și ale tradițiunilor apostolice și strămoșescă și ai dat o armă neinvinsă în contra orări cărei schisme și eresi. Aceasta-ți este principiul virtuților și dovada reală despre favórea Domnului către tine, și acum ești apărător de orări care dușman până în adincă bătrânețe, și în viitor vei avea parte de fericierea cerescă.

Dositeu prin mila lui Dumnezeu
Patriarch al sfintului oraș Ierusalim și rugător
pentru Luminăția voastră.

Pe f. 4 se află:

Tῶν κατὰ τὸν ἀοιδίμον Ἱεροσολύμων πατριάρχην κύριον Νεκτάριον ὃς ἐν συντόμῳ διήγησις.

Νεκτάριος, δοκιμιος πατριάρχης Ἱεροσολύμων, τῆς περιφέρμου Κρήτης ἦν γένημα και ἀνατροφή. "Ωρμητο δὲ ἀπὸ κώμης τινὸς ἀσήμου, κειμένης παρὰ τὸν Χάνδακα, πατρὸς Γεωργίου τούπικλην Πελοπίδου· ἀπὸ γάρ τῆς Ηελοπονήσου καταγόμενον εἶχε τὸ γένος. Ἐμαθήτευσε δὲ τὰ ποιητικὰ παρὰ τῷ ἱερομονάχῳ Μελετίῳ τῷ Μακρῇ και διδασκάλῳ τοῦ κατὰ τὸν Χάνδακα ποτὲ μετοχίου τῶν Σιναϊτῶν ἐπ' ὄνόματι τιμωμένου τῆς ἀγίας Αἰκατερίνης. Ἐν νεανίσκοις δὲ τελῶν ἀπετάξατο και ἀπελθών εἰς τὸ Σιναῖον δρος τὴν ἀσκητική-επαιδεύθη ζωὴν, χρηστὸς και ἀγαθὸς γενόμενος οὐ μόνον ἔαυτῷ ἀλλὰ και τοῖς ἐκεῖσε πατράσι. Τεσσαράκοντα δὲ και πέντε ἔτη τελῶν τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, Θεοφίλῳ τῷ Κορυδαλλεῖ, φιλοσόφῳ περιπατητικῷ, συνεγένετο, τὰ λογικὰ και φιλοσοφικὰ ἀκροώμενος Ἀθήνησιν, ἐλεγμοσύνης ἔνεκα τοῦ Σινᾶ δρους τότε ἐκεῖσε και ἐν Πελοπονήσῳ διατρίβων. Πεντηκονταετῆς δ' ὁν, παρεγένετο δις και τρις πρὸς τὸν Βασίλειον βοΞόνδα Μολδοβλαχίας, πρὸς

σωφρονισμὸν τοῦ Ἀλεξανδρείας Ἰωαννικίου, καλόντος τοὺς Σιναῖτας ἵερουιργεῖν ἐν τῷ εὐκτηρίῳ δὲ εἰχον ἐν Αἰγύπτῳ. Καὶ ἡττηθεὶς εἰς Σινάπην, ζητίας χάριν, ἀπῆλθε, κἀκεῖθεν ἐπανελθὼν εἰς τὸ Σίναϊον, συνέγραψε τὸ περὶ ἀρχαιότητος τῆς Αἰγυπτίων βασιλείας, ἥως καὶ τοῦ τὴν ὀραΐσικήν καταλόσαντος ἀρχὴν σουλτάνην Σελήνην. Τὸν δὲ τοῦ ἐπισκόπου Σινᾶ ὅρους Ἰωάσαρ ἐν γῆρᾳ βαθεῖται καταστρέψαντος ἐν Αἰγύπτῳ, ἐκοιμήθη ἐν κυρίῳ καὶ δὲ Λεοντίου Σινᾶ ὅρους ἐν γενομένης σκέψεως περὶ χρησίμου πατριάρχου Ἱεροσολύμων, καὶ δὴ ὑπὸ πάντων ἐκλεχθέντος τοῦ κυρίου Νεκταρίου καὶ τοῦ ἀπὸ Λίνδου Γαβρὶὴλ Φιλαπτούπολεως μητροπολίτου πεμφθέντος κοιῶς εἰς χειροτονίαν αὐτοῦ εἰς τὸν πατριάρχικὸν τῶν Ἱεροσολύμων θρόνον, νεύσει θεοῦ, καὶ οἱ Σιναῖται εἰς ἐπίσκοπον καὶ ἡγούμενον αὐτὸν ἔκελέξαντο. Καὶ δὴ μὴ εἰδώς τὰ κατὰ τὸν κύριον Πατέρον καὶ τὰ κατ' αὐτὸν, δὲ κύριον Νεκτάριος ἐρχόμενος εἰς Ἱεροσόλυμα κατὰ τὴν ἄνωθεν κανονικὴν συνήθειαν χειροτονηθῆναι ἐπίσκοπος Σινᾶ ὅρους, καὶ ἄκων χειροτονεῖται πατριάρχης Ἱεροσολύμων. Εὑρὼν δὲ χρέος βαρύτατον ἐν τῷ ἀποστολικῷ ἔκεινῳ θρόνῳ, ἔμεινεν ἐνιαυτὸν ὀλόκληρον ἰδεῖν καὶ μαθεῖν τοὺς τε ποτέρας καὶ τὴν τοῦ τόπου ἔκεινου συνήθειαν. Δαδάξας δὲ, ὡς ἡνὶ δυνατὸν, κοινοβούλιον τάξιν καὶ παροτρύνας τοὺς νέους γραμμάτων ἀντέχεσθαι καὶ ἀρετῆς, διὰ τῆς Ἀπταλείας ἀρίκετο εἰς Κωνσταντινούπολιν· διὰ τὴν διευθετήσας, καὶ φιλοξενηθεὶς ἀρκούντως ὑπὸ πάντων, μεγίστης ἔτυχεν ἐπιμελείας καὶ προσδοκῆς παρά τοῦ τότε μεγάλου βεστιαρίου ἀρχοντον Λούκα, τοῦ ὕστερον ἔκειται ἡγεμονεύσαντος μεγαλοπρεπῶς καὶ ἥδη ἡγεμονεύοντος. Είτα τὸν μάρτιον ἀπῆλθεν εἰς Οὐγγροβλαχίαν, ἐπὶ Γρηγορίου βοιθόνδα, καὶ ἦ μηδὲν ἦ μικρὸν ἀπωνόμενος τῆς ἔκεινου βοηθείας, διαπεράσας τὸν Δούναβιν, καὶ τὰς περὶ αὐτὸν καμποτόλεις περιερχόμενος ἐλέους χάριν, φθάσας τὸν δεκέμβριον εἰς τὸ Τούρνοβον, καὶ συσχεθεὶς ὑπὸ καλικῆς διαθέσεως ἀπῆλθεν εἰς Ἀδριανούπολιν, διητος τότε τοῦ βασιλέως ἐκεῖνον κακεῖθεν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα καὶ ἀπελθὼν εἰς τὸ ἀγίασμα τῆς ζωοδόχου πηγῆς, τὸ κείμενον ἔξω τῆς πόλης Συλληθρίας, ἀπηλλάχθη τῆς νόσου. Τὸν ιούλιον δὲ ἐμβάς εἰς πλοῖον καλλιουπολίτικον ἀπῆλθεν εἰς Μιτιλήνην καὶ Σμύρναν καὶ Χίον. Κακεῖθεν διὰ νηὸς φορτίδος ἀνηλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἐνασχολούμενος μάλιστα ἐν καλλωπισμοῖς διαχρόοροις τοῦ πολυφώτου οὐρανοῦ τοῦ ναοῦ τῆς ἀγίας Χριστοῦ τοῦ θεοῦ ἡμῶν Ἀναστάσεως, καὶ εἰς ἀνακαίνισιν πάσης σχεδὸν τῆς μονῆς καὶ νέων τειχῶν οἰκοδομὴν τῆς Λαύρας τοῦ ἀγίου Σάββα ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ ἐκ βάθρων ἐνεῶντας καὶ κατοικίας τῶν προσκυνητῶν ὀρθοδόξων ἐν Ράμελ πόλει τῆς Παλαιστίνης. Καὶ μετὰ δύο χρόνους ἐπανελθὼν διὰ θαλάσσης εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ παραιτησάμενος διὰ γῆρας καὶ ἀσθένειαν ἐπανῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα ἐπιτροπεύων, καὶ μετὰ τὸ ἐπιτροπεῦσαι ἱσούχας γηροτροφούμενος ἐν τῇ μονῇ τοῦ Ἀρχαγγέλου, διητος καὶ τὴν παροῖσαν πραγματείαν, παροξυνόμενος ὑπὸ τῶν φρατόρων, συνέγραψεν. Ἀπελθόντος δὲ εἰς Ἱεροσόλυμα τοῦ πρέσβεως τῶν Γάλλων Δενούντε[λ], περιηγήσεως οὐ προσκυνήσεως χάριν, καὶ ἀποκτεινάντων τῶν ἐκεῖ φρατόρων τινὰς τῶν ὀρθοδόξων μοναχῶν θάρρει τῷ πρὸς ἐκεῖνον, ὁ κύριος Νεκτάριος ἐπαπειλούμενος κακῶς παθεῖν, ὡς μὴ ὑπαγιάσας ἐκεῖνῳ σωματικῶς, δλιγοφυχήσας ἀπέδρα εἰς τὸ Σίναιον, ἔνθα καὶ ἐκστατικὸς γεγονὼς καὶ ἀπειληθεῖς τὰ πάνδεινα, ὡς μὴ ποιήσας καλῶς ἀφεῖς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἐπανῆλθεν διὰ τοῦ Πηλουσίου δρομαίως, καὶ ἡσυχάζων αὐθις ἐν τῇ τοῦ Ἀρχαγγέλου μονῇ, οὐκ ἐστηρίθη τῆς ἡς ἐφίετο παρακλήσεως. Εἰδε γάρ τοὺς ὀρθοδόξους ἵερουιργοῦντας τὴν

ἀναίμακτον θυσίαν ἐπὶ τοῦ κυριακοῦ μνήματος. Καὶ μετὰ μῆνας πέντε τῆς παρακλήσεως ἀγορευτήσας, οὐδενὸς ἐγενέτο, πλὴν ὅρτου ὀλιγίστου μετ' οἴνου κεχραιμένου ἔως ἡμερῶν πεντήκοντα· καὶ, τῇ δεκάτῃ πέμπτη τοῦ ἰουλίου, λαλήσας μετὰ τῶν πατέρων τὰ πρόσφορα, καὶ παραγγείλας ἐπιμένειν γενναῖος τοῖς δεινοῖς τούτου, καὶ ὑπεραγωνίζεσθαι τοῦ οἴκου καὶ τῆς πόλεως τοῦ θεοῦ ἡμῶν, καὶ μικρὸν ἐπιρριγώσας, ἐκταθεὶς ἐπὶ τῆς κλίνης αὐτοῦ καὶ προσευχόμενος ὡς δὲ πατριάρχης Ἱακώβ, ἐξέλιπε, λύπην οὐ τὴν τυχούσαν ἀγείρεις τοῖς μετ' αὐτοῦ γενομένοις, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν μημέσουν αἰώνιον, δι' ὧν εἶπε καὶ δι' ὧν ἔπραξε τῇ καθολικῇ τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίᾳ, καταλιπών.

Scurtă povestire despre ilustrul Patriarch al Ierusalimului Kyr Nectarie.

Nectarie, ilustrul Patriarch al Ierusalimului, a fost născut și crescut în faimoasa Creta; să trăgea dintr'un sat mic situat lângă Handaca. Tatăl său se numea Gheorghe supranumit Pelopida, căci își tragea nămul din Pelopones. A studiat poesia pe lângă Ieromonachul Meletie Macri, profesor la metochul de odinioară al Sinaiților, care era pe lângă Handaca, cu hramul Sfânta Ecaterina. Ajuns în vîrstă tinereții să călugărit și să dus în muntele Sinai, unde a practicat viața ascetică, făcându-se bun și folositor nu numai pentru dînsul, dar și pentru părinti de acolo. În vîrstă de patru-decări și cincă de ani, să întâlnit cu Teofil Coridales filosof peripatetic și a ascultat logica și filosofia la Atene, unde petreceă atunci, trimis fiind din muntele Sinai la Atene și Pelopones pentru milostenie. Fiind de cinci-decări de ani, a venit de două și de trei ori la Vasile Voevodul Moldo-Vlahie spre potolirea lui Ioanichie din Alexandria, care împiedică pe Sinaiți de a sluji în frumosul edificiu pe care-l aveau în Egipt. Ne îsbândind, să dus la Sinope, și de aci reîntorcându-se la Sinai, a scris despre antichitatea regatului Egiptenilor până la Sultan Selim, cel care a sdrobit domnia arabă. În timpul acesta episcopul muntelui Sinai Ioasaf a parăsit viața în adânci bătrânețe în Egipt; a murit în Domnul și Kyr Paisie al Ierusalimului la un port între Mire și Castelorize. La Constantinopol adunându-se delegații dela S-tul Mormint și a lui Vasile Voevod și marele interpret al impăratiei Panaiot și mulți alții însemnați și învătați fruntași, sub Patriarchatul lui Kyr Paisie fostul mitropolit al Brusei, și luându-se în desbatere alegerea unui patriarch pentru Ierusalim, Kyr Nectarie a fost ales cu învoirea tuturor; iar Gavril din Lindor mitropolitul din Filippopol a fost trimis cu voia lui Dumnezeu să-l chirotonească în scaunul Patriarchal. Sinaiții de altă parte l-au ales și el Episcop și Egumen al lor. Kyr Nectarie, ne având cunoștință de mórtea lui Paisie, nicăi de alegerea sa, se duce la Ierusalim, după obiceiul canonic de mai înainte, ca să fie chirotonit Episcop al muntelui Sinai; dar este chirotonit fără voia lui ca Patriarch al Ierusalimului. Găsind forte grele sarcinile aceluia scaun apostolic, a remas un an întreg ca să vadă și să cunoască și pe părinti și obiceiurile locului aceluia. Dupa ce a învățat, cât era cu putință, orinduiala monachală și a indemnătat pe tineri să se dea la studiul literelor și la practica virtuților, să dus prin Attalia la Constantinopol. Atunci s-a scris și scrierea ce avem de la dînsul asupra Mărturisirii ortodoxe. Pe la anul 1664 să dus în Moldo-Vlahia sub domnia lui Ioan Eustratie Dabija Voevod. A orinduit mănăstirile Sfintului Mormint de acolo, a fost primit cu cinstă în de ajuns de toti, și a fost obiectul unei deosebite îngrijiri și atenționi din partea marelui vîstier de atunci

boerul Duca, care mai târziu a ajuns domn și care acum domnesc cu mărire. Apoi în luna Martie s'a dus în Ungro-Valachia sub doinția lui Grigorie-Voevod. Ne obținând de la dinsul nică un ajutor sau mai bine unul neînsemnat, a trecut Dunărea și a străbătut, pentru milostenie, satele de prin prejur, și în luna lui Decembrie a ajuns la Tirnova. Aci îmbolnăvindu-se a plecat la Adrianopol tocmai în epoca când împăratul se află acolo. Plecând și de aci mergea la Constantiopol la apa sfintă a isvorului de tămăduire, care se află în afara de porțiile Silibriei, și s'a tămăduit de boli. În Iulie, îmbarcându-se pe o corabie, a trecut la Mitilene, la Smirna și la Chios; iar de acolo cu o corabie de comerț se reîntorse în Ierusalim, unde s'a ocupat cu diferite înfrumusețările luminata boltă a templului sfintei Invierii a lui Christos Dumnezeul nostru și cu repararea aproape radială a templului și cu construire de nove ziduri la Lavra Sfântului Sava din desert. A ridicat din temelie hanurile și locuințele închinătorilor ortodoxi în orașul Ramel din Palestina. Iar după doi ani, reîntorcându-se în Constantinopol, a demisionat din cauza de bătrânețe și slabiciune, s'a înapoiat în calitate de supravetghetor și după aceasta slujba s'a liniștit fiind nutrit în asilul de bătrâni în biserică Archanghelului, unde a scris presenta operă, indemnăt fiind de către Frații. Venind la Ierusalim ambasadorul Franciei Denointel, pentru plimbare, nu pentru închinare, și Frații de acolo, fiind că se bizua pe dinsul, ucidește căci-va monachi ortodoxi, Kyr Nectarie amenințat că va păti rău că nu s'a împotravit cu corpul său, se înfricosă și fugă la Sinai. Aci devenind ecstatic și fiind amenințat cu cele mai mari rele că n'a făcut bine de a părăsit Ierusalimul, se înnapoia în grabă și liniștindu-se în biserică Archanghelului nu a fost sprijinit de rugăciunile la care se supunea. Căci a văzut pe ortodoxi jertfiind jertfa nesângerată pe mormântul Domnului. Iar după cinci luni de la rugăciune, pierdându-și pofta de mâncare, nu mai gustă decât prea puțină pâne cu vin amestecat cu apă, timp de cinci-decă de qile și în ziua de 15 Iulie vorbind cu părintii despre lucruri folositore și recomandându-le să sufere cu bravură necazurile și să lupte încordat pentru casa și orașul Dumnezeului nostru, se înforă puțin, se întinse pe pat, și rugându-se întocmai ca patriarhul Iacob, murind lăsând nu jale comună la cei caru au trăit cu dinsul, ci mai bine qis o vecină amintire pentru căte a qis și a făcut pentru catolică biserică a lui Crist.

In celelalte 8 foī liminare se află arătarea cuprinsuluī.

La pag. 255 se spune:

Ἐπωπώθη παρὰ τοῦ ἐν Τερομονάχοις Μητροφάγονς (S'a tipărit de Ieromonachul Mitrofan).

Legrand reproduce din *Istoria patriarchilor Ierusalimului* de Patriarchul Dositeiu (Cartea XII, cap. XII, § 1, p. 1236) un pasaj relativ la tipografia grecescă din Moldova, pe care îl dăm aci în traducere românescă:

„Iar în anul 1680 fiind la Iași și veșând pe Moldoveni că au tipografie, iar Grecii nu muream de necaz. Iar Dumnezeu, conducătorul și săvârșitorul celor bune, ne aduce pe un Român ieromonach anume Mitrofan și i-am dat șese-decă de lei și ne-a construit o tipografie nouă; și decă îl dăm cheltuelile și hârtie, trămitem și carteau lui Nectarie în contra Primatului Papel, și, contra așteptării noastre, se tipăresce. De aceea am și distribuit-o tuturor gratis. Ni s'a părut lucrul plăcut; și aflându-ne în anul 1683 la Adrianopol, am trimis, hârtie la Iași și am dat spre imprimare și carteau lui Simeon din Tesalonic. Am scris și scrisori lui Duca-Voevod.“

Traducerile de mai sus din limba greacă sunt făcute de d-l profesor St. Mihăileanu.
Bucurescă, Biblioteca Academiei Române. — Paris, Biblioteca Națională.

Tου πανού καρ Nectarii Patriarchae Hierosolymitani confutatio imperii Papae in Ecclesiam, Londini, 1702. — Stephani de Altimura, Ponticensis, *Panoplia contra schisma Graecorum, qua romana et occidentalis ecclesia defenditur, adversus criminationes Nectarii nuperi Patriarchae Hierosolymitani, quas concessit in Libro Περὶ ἀρχῆς τοῦ Πάπα, de Primitu Papae*, Parisiis 1718. — Emile Legrand, *Bibliographie hellénique ou Description raisonnée des ouvrages publiés par des Grecs au dix-septième siècle*, Paris, Alphonse Picard, 1894, II, 401.

204.

1683.

76. Apostol, Bucurescă, 1683.

А П О С Т О Л Ь К ѿ Д ѿ М Н ѿ З ѿ У С В ѿ Н Т ѿ Л

Кáре ѧтր8 ѧчеста кип токмýтъ дeпрe ѡрън
д8тала Греческ8л8й Яп7тшл, ѧк8мъ ѧтъй
с88 Түпърить.

Ден порънка, ши к8 тоатъ келтвала, прѣ
л8мнáтв8л, ши прѣ ѧнълцатв8л Домнь ши
ѡблъд8итбрю ѧ тоатъ цáра Р8мънѣскж
Іш Ш8РБАНЬ К: Коевод, ѧдевъратѣ непот
прѣ в8нвл8 Бътрън Шърбан Бъсъраб Коевод.
ѧтр8 фолос8ль ши ѧцелѣкєрѣ православ
ничий Р8мънѣций Бесѣречи.

Исправникъ фїйндк прѣ Сфїцйтвль Күр,
Ѳ҃СДОГІЕ Митрополитвль цárж, ши
Езархъ Лат8рилар.

Ли скавнѣ Митрополій Б8к8р8ешилор Түпъринд8
Ла ѧнвл8 дела сп8сенія А8мнїй ѧхїг.

In-folio de 5 foî nenumerotate și 200 numerotate, dintre cari ultima probabil albă. Tiparul e negru și roșu, iar pagina incadrată are 32 rînduri. Cu frontispicul și inițiale, și cu trei gravuri, ocupând câte o pagină întrágă (nº 205). Titlul este incadrat de o gravură semnată A. Г., iar una din gravuri, pe lângă semnatura „Ieromonah Damaschin Gherbest,” are și anul

ЕУЛІА ДАМПУДОН ШИ ФАЧПТЗ
АПГАН ТЕ ФҮКҮГЕ ДРЭ ДРТПТЕ
СКРІС ЕУА: А8: БРА ТЕ КҮМІТЬ
ЗҮГРА ДЗНТЗ ДЗСПЮМТОРЕ ВАВБИ.

205. -- St. Luca, gravat de Ieromonachul Damaschin Gherbest, din Apostol, Bucuresci 1683.

1683 în cifre arabe. Pe verso titlului se află stema Tării Românești, cea din *Evanghelia* dela 1682 (nº 200), între aceleasi litere și cu următoarele :

„Versuri 8 asupra Stemelor Luminatului și Innălțatului Domnului
Io Serbanu C. B. Voievod.

„Filosofii toti numescu pre Gripsișorul împărat,.
Iară corbului zicu a fi Hrănitorul de Proroci.
„Acestă amăndoă cunună pre Domnului Ţerbanu Voievodă,
Arătându și némurile, despre ce viță să trage,
„Despre tată Gripsișorul, Némul celu înpărătescă,
Iară corbului despre mună, Odrăsliré cé Domnescă.
„Rugăm dară pre Dumnezău ca pre-acest Domnul luminat
Să-l păzescă totu cu pace, cu Domnie fericită“.

Pe cele 4 pagini următoare se află acăstă prefată :

„Io. Ţerbanu Catacozino Băsărab Voievod, Екюю млечию. Гподъ Земле Огроокла-
хинскон (din mila lui Dumnezeu Domnul Terei Românești).

„Toti cei ce să vor întâmpla a citi, intru Domnului să să bucură.

„Din patru acăstă stiluri se-au făcutu văzuta aclasta lume : den foc, den aer, den apă den pămănt ; den patru țărăși materii asemene stihilor să face și lumă cé mică, omului : den sânge, den flegmă, den hîlare plăvită și negră ; den patru și cuvântătorul suflet al omului să vede a fi : den minte, den chipzușă, den cuvânt și din fantasie. Patru cărti să vădu și intru testamentul vechiu : legile, istoriile, filosofia și prorocile ; și ale legilor să numescu cele cinci cărti ale lui Moysi : Bitia, Ischod, Levytul, Cisilele, Етоти зáконъ (a doua lege), care mai pe înțelesu săntu acăstă : naștere, eșiré, răndușala preotescă, a doao lége ; cele istoricești să zicu : cartea lui Isusu Navii și a judecătorilor îpreună cu a Ruthei, și cărtile înpăratilor și a celor lăsate Esdra și Neemia, care să zicu Paralipomena, și altele căte cuprindu istorii ale Macaveilor ; și cele ascunse ce să zicu Apocrifa filosofești țărăși zicu-să : pildele lui Solomonu, care să zice Eclisiastisă, și lăngă acăstă cantică canticelor ; țără cele mai după urmă, ce să zicu Prorocești, numescu-se cărtile celor 12 Pro-
roci, și patru a celor mai mari, Isaia, Ieremiă, Iezuchiil și Daniilu. Asemenea acestora să împartă și cărtile nouului testament ; și în locul legilor, care săntu în testamentul vechi, săntu cărtile celor patru Evangeliști, Mathei, Marco, Lucă, Ioannu ; în locul istoriilor avem Dăianile adeca Faptele Apostolilor, în locul țărăși filosofilor ale scripturii vechi, punem epistoliile adeca cărtile fericitului Pavelu și a celorlați Apostoli, a lui Petru, Iacobu, Ioannu, care să numescu Săbornice ; și mai pe urmă în locul Prorocilor faste cartă ce să chiamă Apocalipsis și iubitu Ioannu Evanghistul, prorocitoare fiindu și arătătoare celor ce voru să vie, precum și la săvârșatul a zecă capă din Apocalipsis zice : Cade-se ție țărăși să mai prorocești năroadelor și limbilor și multora înpărați. Aclastă dară despărțire în patru părți a nouului testament, fiește care parte nu au avut osebiré capitelor după răndușala grecescului typic, ce era răsipit și amestecat și cu nevoie a găsi a fiește cărița zi capă ce era să-l citescă. Fiindu foarte cu nevoie cititorilor, de vrême ce cei ce întâi au tălcuită Dumnezeiasca scriptură cé noao după ellinie spre a noastră înțelégere n au socotit îpreună cu tălcuire să păzescă și orăndușala elinescului typică. Aclasta văzându noj, cari din mila lui Dumnezău și dela Dumnezău dându-ni-să în măna Domnia și stăpânire Tărai

Rumănești, și urmăndu stremoșiloru noștri despre Tată, marilor Cantacuzinești, carii cu mare facere de bine s-au arătat némulu creștinescū, despre Mumă celor ce mari și vechi să pomenescu Băsarăbești, carii și aceea intru ale loru vremi multă nevoință au arătat spre cele beserecești și spre alalte căte să aducă spre Dumnezeasca credință și spre folosulă lăcuitariloru creștinăi loculu, măcaru că nu asémenea puterii acelora fiindu noă, iară cu pohta de bune fapte loru nu ne depărtaș. Derept acela poruncit-amă a știuțiloru și învățațiloru carii s-au întămplat dascali, de au tălcuită sfinta scriptură cē noao, spre bună înțelégiré limbii noastre, și o au aşazată după orânduala și urmaré grecescului typicū. Si întăi s-au tălcuită evangeliile, care săntă în rânduala legiloru, precumă s-au zisă mai susă. Si acumă ărăși și céléalte doao părți, adeca cē istoricescă și filosofescă, care săntă acéstă faptele Apostolilor, care să închipuescu istoriiloru, arătându vremile și locurile Apostoliceștilor călătorii. Si după acéstă epistoliile știuțiloru Apostoli, care să aducă intru iuchipuiré filosofii, precumă fericitulu Petru, la svărsătulă a doao epistolie a lui, zice: precumă iubitul fratele nostru Pavelu după înțelepcjună ce i se-au datu lui, au scrisă; și pentru sine Pavelu, la cē din'tăi cătră Corinthéni, zice: Ca unu înțeleptă protomeșteru temeiu amă pus; și ărăși totu intru acé epistolie, grāim – zice – înțelepcjună lu Dumnezău în tañă, caré nu o au cunoscută mai mari lumii, pentru că de o ar fi cunoscută pre Domnul Slăvită nu ar fi răstignită. Acéste trei părți ale Noului Testamentu, care să închipuescă, pre cumă s-au zisă, legiloiu, istoriiloru și filosofii, cu cale și cumă să cade, prin porunca și cheltuala noastră se-au tălcuită păna în săvărsită și se-au pusă în Typografia, fiindu Archiereu și Păstoriu creștinescului acestuia norodă Pré sfințitul Părintele nostru Kyr Theodosie Mitropolitul. Si se-au datu dintru mică ostenéla noastră dar beséreciloru Țărăi noastre, Ugro-Vlachie, intru folosulă preoțiloru și tuturor credincioșiloru, carii să roagă pentru a noastră spăsenie, și a totu creștinescului norodă, și intru pomenire vécnică a noastră și a părințiloru.“

Pe f. 199 se citește:

„Svărsătulă cu Dumnezău Apostolulu, care s-au aşazată de pe Apostol grecescă.“

Pe verso aceleiași foli:

„Lu Dumnezău unuia în Troiță, de a căruia mărire plin e cerulă și pământulă, înainte aceluia căzându și eu, dau cinste și laudă, că m-ai îndestoinicit aciastă sfântă carte Apostolă, după adăvărată izvodă grecescă, intru pravilă besereci, pre amărunțulă iscodite, a isprăvi. Si precumă cu neîndoială o amă începută, și încătu amă putută nevoie, fără zmintelă la istovă amă adusă, și de pre izvodă chiară precumă era cu typară amă arătat. Iară știindu-mă cumă în obște neputincioșilor săntă părtaș, pre tine, iubite cititoruile, cu smerenie rog, ca de vei afă niscare lunecături intru acest lucru al nostru, să nu ne blăstemă, ce ca unul cu darulă mai mare, nepuindu-ne în ponosă, cu dragoste îndrepteză, și pre noă să ne erți, ca și tu să te îndestoinicești într-acesta chipă dela Prémlostivul Domnulă nostru Is. Hs. al căruia milă să fie cu tine purură.“

„Smeritulă intru Iermonoashi Damaschină Gherbestă, Typarnicul.

„Ἐλέω (la anul) dela zidiré lumie, 7192, ără dela întruparé Domnulu nostru Is. Hs. 1683 mișa (luna) Νοέμβρια 13.“

Bucurescă, Biblioteca Academiei Române. Museul de Antichități.
Gaster, *Chrestomatie*, I, 260.
Cipariu, *Analekte XXV și XXVII și Principia*, 111. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 41.

77. Dosofteiu, Liturghie și Rugăciuni, Iași 1683.

Răposatul Episcop de Roman Melchisedec vorbesce în două rânduri de un liturghier românesc publicat de Mitropolitul Dosofteiu, deosebit de edițunea din 1679. Din nefericire nici exemplarele vădute de Melchisedec, nici cel aflător în Biblioteca Academiei Române, nu sunt complete. Exemplarul din Mănăstirea Putna din Bucovina este legat la un loc cu alte cărți, tot de ale Mitropolitului Dosofteiu și este precedat de titlul și introducerea *Molitvăniculu de'ntăles* descris mai sus (p. 237), ceea ce a făcut pe d. Sbiera să așeze acest volum printre *Molitvenice*. Episcopul Melchisedec îl numește odată „Liturghiul Mitropolitului Dosoftei”, și altă dată Molitvenic.

Din examinarea fragmentelor cară ne-au rămas și a notițelor cuprinse întrările resultă că Mitropolitul Dosoftei a tipărit o ediție nouă a Liturghiei cu caracterele mică aduse de la Moscova, adăugând la sfîrșit câteva rugăciuni.

Cartea de peste 72 file cuprinde :

„Tocmala svintei și Dumneazăstii liturghii, cară iaste aşă în beserica cē mare și la sta gora”. — Proscrimidia, liturghia St-lui Ioan Chrisostom, a st-lui Vasilie, liturghia прѣдѣ съвѣніи лор (*celor înainte sfințite*). — „Rândul la svintitul antimiselor.” — „Molitva celora cē-șū aduc dară la snta besăraca den frunța pomelor.” — Molitva la arăa că cu paine.” — „Molitva la culesul viilor.” — „Molitvă la blagosloveniă vinulu în crama.” — „Slujba vecerniei.” — „Diaconiile utrănnii.” — „Otpusturile praznicilor.” — „Otpusturile preste săptămână.” — „Rânduiala bdeniei, scoasă din izvoadele ciale vechi grecești.” — „Rânduiala polunoșniții Duminica și de preste tote șalele.” — „Văzglăseniile la Paștă.” — „Molitva la svânta priaclăstanie a svântului Marele Vasilie.” — „Cazania la gîoī mari a dintru svinti părintele nostru Ioan archiepiscopul de Tarigrad Rostul de aur.” — „Cuvânt de învățătură.” — „Molitva colivelor.” — „Molitva la blagoslovitul măștorelor la Duminica florilor.”

La f. 25 v. după liturghia St-lui Ioan Chrisostom se află următoarea notiță :

„Cu blagosloveniă Sntii sale Parthenie [préfericitul] și svântul Părintele nostru oblăduitor[lu și] stăpână. Papa și Patriarhul de ceta[tea] cē mare Alexandriia și-a tot Eghipetul, Liviei, Pentaopleiul (*sic*), Etiopie, Părinte [părin]ților, păstorii păstorilor, al trei-spre-diacă den' Apostoli, și gîudecătorii preste lume, luandă dela Svintia sa voe, tămplându-să în Iași svintia sa, am tipăritu acăsta svântă carte, să-nțaléga Creșteni svintele taine.

„A sntii sale mai mică slugă fi sufletescu, smeritul Mitropolitul de Moldaviă Dosoftei.”

In josul f. 72 v. se citește :

„Tipăritu-s-a în casa Sntei Mitropoli de Iași, Lét 7191, Iun. 16. Tiparnicul, Niculae.”

Tot din această carte, din introducere sau dela sfîrșit, credem că face parte și fragmentul găsit de Episcopul Melchisedec într'un exemplar din *Parimit* și in-

titulat „Mărturie că nu șaste oprit a să cânta liturghie rumănește“. În lipsa păsagiuului întreg, dăm aci resumatul Episcopului Melchisedec :

„Mărturia se aduce în limba greacă, scrisă cu cirilică, din autorul grec. Anume: întrebarea adresată de Marcu patriarchul Alexandriei lui Theodor Balsamon Patriarchul Antiochiei: Cuvine-se îre, ca preoții ortodoxi din Siria, din Armenia și din alte țări ortodoxe, să ierurgisescă în limbile lor proprii? Balsamon răspunde afirmativ, amintind, cuvintele Apostolului Pavel către Evrei, unde dice că Dumnezeu nu este numai al Iudeilor, ci și al tuturor națiunilor“. Cf. prefata Liturghiei din 1679 (p. 224).

Bucuresci, Biblioteca Academiei Române. — Mănăstirea Putna (Bucovina).

Melchisedec, *Chronica Hugilor*, Apendice p. 89. — Melchisedec, *O vizită la câteva Mănăstiri și Biserici din Bucovina în Analele Academiei Române*, VII, II, 245 și 246, și în *Revista pentru Istorie, Arheologie și Filologie*, I, 274 și 275. — *Mișcări culturale*, 86 și 88.

78. Dosofteiu, Octoih, Iași (1683?)

Intr'un volum din Mănăstirea Putna, în care se află legate la un loc mai multe lucrări ale Mitropolitului Dosofteiu, Episcopul Melchisedec a găsit câteva file formând începutul unui Octoih, pe care îl atribue Mitropolitului moldovenesc.

Cartea se începe cu titlul următor:

Ирхи син дешв агів тис актунихъ. .иичепътъръ къ дъскъл сънть де осмоглас-
никъл.

În cele 39 file următoare se află slujba Duminicelor pe trei glasuri. Cartea n'a fost terminată.

Melchisedec, *O vizită*, în *Analele Academiei Române*, VII, II, 246 și în Tocilescu, *Revista*, I, 275.

79. Dosoftelu, Parimile, Iași 1683.

Паримиле Престе Іиъ | тиپърите къ порѣнка мърений съле | прѣ лъминатълъ
ѣтъс іе Хс | Іван Дъка Еоевода | къ мила лъй дѣъ днъ цржъ мол | докей ши
въкрайней. къ послышаніем | Смерйтълъ Досодей митрополи | тъл, .иин типарница
цържъ че нѣз дъ | ръйт съца са пърнителе ностръ фер | чит. Ішаким патріархъ |
де слъвнта патріаршия а москълъ | Млѣтнъевъ дѣъ съль блѣваскъ. | Еълѣт зъча.
Мѣц ук з днъ.

În 4° de 4+3 foi nenumerotate, 38+139+56 numerotate cu mică greșeală și peste 4 foi nenumerotate, la sfîrșit. Tipărit într-o singură colonă, cu 24–26 rînduri pe pagină. Titlul este încadrat (v. No. 260). Pe verso titlului Stema Moldovei între literile Іѡн—Д, Б—Б, М—Г,
З—М, І—І, și aceleași: „Stihuri la luminatul gherb a țărăi Moldovei“, ca în Psalmirea în versuri, cu singura deosebire că cuvintul єѡѡѡ este scris aci єѡѡѡ.

Pe următoarele trei foi se află cronologia Domnilor Moldovei precedată de următoarele rînduri:

„Préluminatului întru pravoslavie, blagocestivulu, și précinstituul și milostivulu nostru Domnū Ioanū Duca Voevodă, din mila lui Dumnează Domnū țărăi Moldovei și Ucrainei. Dela vécinica Svinei Troite putiare poftimă Mării tale, sănătate și pace cu viață nărociță să petreci Maria ta pururla adevără.“

Poemul chronologic al Domnilor Moldovei este tipărit și în prefața *Molitveniculuș*, cu mică adăuse și modificări. Îl reproducem aici cu litere cirilice, ca să se vadă totă deosebirile, chiar și cele numai de ortografie, dintre o ediție și alta. Aceste deosebirile se însemneză în note cu *Ml.* pentru *Molitvenic* și cu *Par.* pentru *Parimiar*.

206. — *Parimiel*, Iași 1683.

Дѡмнїй цѣрквї Молдѡвей пѹс-адъ нєвойнїжъ,
дѣвъ ѣмвъцатъ-шїй цáра дирѣп-тж 'н кредїнїжъ,

2 *Par.* ѣмвъцатъ-шїй. *Ml.* дирѣп-тъ.

- Православника лâже ферйнðь некорчйтж,
ши 'нъ чéрю Христос ле крвцж виацж феричйтж.
- 5 Дескълекат=а8 цáра доминвль Дрâгашъ вóдж, жэвэз.
феричйтж, вёякж, кё тóты фáлъ де рóдж.
Кжнðь а8 аðдсъ фнтр'жнск римжниска лимбж
де вéнь нтамь ши ферйтж дела кáла, стржмбж.
- 10 Съ траце де пре сжнци рóдж 'мпъртгжескж.
Джинесж л'а8 спорйтв=ль наинте съ-й кржескж.
Ши фио=съ8 Сáсь вóдж ши к8 Богданъ водж
к8 доалинъ=са Маріж, лъскжнðь вéниж рóдж
Пре Федоръ Богдановичъ Лáцкв съ нвмлаже,
к8 доалинъ=са к8 Янна де съ поменлажте.
- 15 Пáтров водж пре ѩрмж пврчáсж к8 вицж,
кареle=й эжкк Мвшатинъ ф вéниж прйнцж. вгї зи.
Стътг=а8 д8п' ачеста лвминатж роадж
стъпжн цжрж Мвладовей доминвль Рыманъ Кждж. г зи.
Ачеста че съ скрё 'нтр'а цжрж вриче жэй, вължтвль ёрд
атвнч.
- 20 мáре самодръжавець ши'н вéниж фериче.
К'а8 стъпжн=ш'а8 цáра динъ плаj пжнъ 'н мáре.
лъсатв=ш'а8 фн скáвнк пвтжрникъ май тáре,
Ч'а8 нъскжтв=ш'и динъ доалина динъ Анастасиј,
пре Алеэандрв чель вéнь фнтр'ай к8 феричий, къ лжтв.
25 К'а8 фподобйт цáра к8 беслрнич лате,
к8 мънъстирї вестйтe 'н фръмсéи лвминате:
Бистрица йсте ѩн', а дж=й Молдовица
ш'алте беслрнич мблте че=ш да кввийнца.
Ядб=а8 ши пре св.фнтвль Івáни ф цáрж,
- 30 де ш'а8 вестйтv=ш'и чинстал ши престе гжотарж.
Найнтг лвий май фжст=а8 Стёфанъ ши к8 Юга,
ши джинесж к8 бине лвб асквлатать рóгга.
Иръ д8пъ Алеэандрв фио=съ8 Йлие
ши Стёфанъ а лвий фрдте, несквртж ввкврие.
- 35 Дачия Богданъ Бодж домини микж врâме
ши ш'а8 мвтатъ сълáшвль ѩнде нв сж тâlie.
Лъскжнðк пре ѩрмж вицж ши рóдъ вéниж ф цáрж,
де и съ налицж вмстя ши престе гжотарж
Пентров Стёфанъ ачель вéниж ч'а8 вътг=шъ тъзвбое, жэцж.
40 д'в8 фъкжтв=ш'и де тоате йнемий пре вбе.
Принъ цънътврї принъ тоате съ вâдъ а лвий сâмие,
мънъстирї ши беслрнич ч'а8 фжпть фъръ лâне.

4 Ml. виацж. 5 Ml. Дрâгашк. 6 Ml. роадж. 7. Ml. римжниска. 9 Ml. рбдъ. 11 Пре ѩрмил
лов Сáсь вóдж дачий Б. Б. 12 kрs. Ml. 13 д8пъ джис сътг= Лáцко, дачий Пáтров Бодж. 14
kрs. Ml. 15-16 Ml. Карапе=й эжкк Мвшатинъ, крескжнðь вéниж вицж. 17-18 Ml. Пре Рыманъ Боехода
ши джркитж крдннцж. 19 Ml. Ячеста че съ скрё дин плаj пжнъ 'н мáре. 20 Стъпжн самодръжавнинъ
ши доминтб..... 21-22 kрs. Ml. 23-24 Ml. Динтр'ачеста съ наше Алеэандрв доминвль, — Съ кввийне
ш'ачеста съ-л циё тóты ѩмбл. 39 Par. ръзбоа. 40 Ml. тóте. 41 Ml. Принъ цжнътврї преи тóте.

Къ нѣ нѣмай принь сате ши прѣ ла фрѣше,
 че ши принь мѣнци ши'нъ кѣдри лвій Христос сълѣше.
 45 Ч'аѣ фъкѣтъ звѣрѣйтѣ де дѣаѣ стрѣлѣкоаре,
 съ=й трыаскъ помана 'н вѣни нѣме сѣпть соаре.
 Прѣ фію=съѣ прѣ Богоданъ ш'аѣ лъсатъ съ=й шаѣж
 жн скѣбнъ, съ=ш домнїаскъ царад, съ съ 'нкѣзж.
 Къ ш'аѣ лвій невоинцж н'аѣ фѣстъ кѣ немикж,
 50 дѣ лвій ал съѣ пѣрїнте съ фіе май мікж.
 Свѣрата Литрополіе ча ној 'нъ Свчавж,
 де джнсвѣ=й фъкѣтж кѣ мѣлтж зѣбаж.
 К'авѣ дестѣлж лѣтж ши трапѣж де ѡстѣ,
 55 кѣндѣ=ші вѣтѣ пизмашій ловиндѣ=й динъ кѣстѣ.
 Дѣ лвій дестойничіе скріе ши'нъ кроніче,
 къ ш'аѣ дѣрѣатъ царад кѣ вѣнж ферїче.
 Прѣ фію=съѣ прѣ Щѣфсанъ тѣнъръ дѣпъ сїне
 ш'аѣ лъсатѣ=ші жн скѣбнъ домнъ вѣни кѣмъ съ вїне.
 60 Дѣп'ачеста стѣтѣ=аѣ Рѣрешъ Шѣтрѣ, вѣдѣ,
 де тоате вѣнътъцїй плини де черѣскъ рѣдѣ.
 Й-й Шѣврата сълѣшвль ѡунде ѡдихнѣши,
 кѣ доамнъ=ед Слѣна де съ поменѣши.
 К'аѣ фѣпть мѣлтг бесѣричъ динъ 'трѣгъ ши 'нноитѣ,
 65 ла царад ши ла мѣнте мѣрѣ мѣнъстїрї свинте.
 Прѣ ёрма лорѣ домнит-аѣ а лорѣ вѣнж рѣдѣ.
 Йліе ши чѣль тѣнъръ Шѣфънїцж вѣдѣ.
 Немикж н'аѣ стрїкѣтѣ=й врѣжмѣшаска морте,
 70 къ ѡстѣ 'нъ чѣрю кѣ свинций дѣпреднѣ=й сѣртѣ.
 Ши сѣрѣ=са Рѡзанда съ нѣ стѣнгъ н'емѣль,
 лѣж прѣ Алеандрѣ че=й зѣкъ Дѣпвшнѣнѣль.
 Домній ш'аചеста вїне ши'нъ Слѣтинж=ші фѣлч
 75 мѣнъстїрї фрѣмосж прѣ тоате ле 'нтрѣчи.
 Пе ёрма аচестобра фіюль Мѣхнїй вѣдѣ,
 динъ царад мѣнтинѣскъ сѣфлєтѣскъ рѣдѣ.
 Пѣтрѣ=ль кїамж прѣ нѣме ши н'аѣре приханж,
 80 лъсатѣ=ш'аѣ жн царад слѣвѣтж поманж.
 Мѣнъстїрж че ѡстѣ жн д'влѣ ла Гѣлата,
 къ ѡстѣ пентрѣ ѡспецъ кѣ маца тѣтъ гѣта.
 Фію=съѣ Щѣфсанъ тѣнъръ стѣпжнїй домнїя,
 85 дѣпъ ёронъ домнит-аѣ домнѣль Еремїя.
 Йчеста де прѣ рѣдѣ 'н=й нѣме Ловила,
 къ Дѣмнестѣ=ш'аѣ тѣнсѣ=ші ши престе джнсъ мѣла.
 Дѣпъ джнсѣль домнит-аѣ ши Симеонъ вѣдѣ.
 90 лъсатѣ=ш'аѣ ши прѣчеста Дѣмнѣтѣ=ш'аѣ кѣ рѣдѣ

А сїх єгò когдан.

помѣм юнї вод зль.

жзїв.

помнє макбл жзїв
лжбѣв.

жзїв пѣтре линтро.

45. *Ml.* стрѣлѣкоаре. 46 *Ml.* сѣре. 60 *Ml.* тѣтъ. 66 *Par.* цифаніцъ. 68 *Ml.* дѣпреднѣ 'нъ.
 69 *Ml.* сѣрѣ=са рѣзанда съ нѣ стѣнгж. 71 *Ml.* Слѣтинж-ли. 72 *Ml.* тѣтъ. 73 *Ml.* прѣ. 74 *Ml.* мѣнъ-
 тїнѣскъ. 75 *Par.* Нарж. *Ml.* прихачж. 82 *Ml.* тѣншиш. 83 *Ml.* симїшн. 84 *Ml.* дѣмнѣтѣ=ш.
Par. рѣдѣ.

- 85 Къ й съ ѿб къкъоний съфлєтъескъ вицъж,
де іа8 фъкъетъ къ Доминъль ѡн чёрю къношийцъж. мнужълашь.
Д8пъ джншій ші Стёфанъ Томаша ч'а8 фáпть Гóлка, *зрк.
доминъ дестбйникъ ши'нъ зжле=шь д8 потолйтъ гхолка.
Къ'нъ зжле=е ачамла принъ дасе ръзве=е
90 лъкъитъорій цържай тръжъ къ небо=е.
Дѣчія Радъль въдъж д8 доминъти къ паче, гашпар.
къ вънъ 'нцълепчиюне твтъоръръ къмъ плаче.
Ши Йле=андр8 Йліашь къндъ іа8 венитъ ржндуль, *зрд.
д8 джннитъ ши єль цара н8 къмъ іа8 фостъ гжндуль.
95 Барновски Миронъ въдъж дре дндръзнире,
ла Д8мнезъв къ свинций фъръ де 'ндоире.
Мшгсей вшевода 'нъ чергеска мовилж, *зрла.
къ фрацъжай стъя тре=же 'нтра лбъ Христос мілж.
Ши Еасілє въдъж прекъмъ іа8 фшстъ гжндуль, *зрмв.
100 іа8 датъ Христос ѿдъхнж къ свинций ѡн ржндуль.
Ши доминъ-са Тодшеска въдъе къ двлчацъж.
къ дле єй ѿдрасле пре Христос ѡн фацъж.
Гевргицъж Ше=фанъ въдъж днкж съ н8-ши птарж, *зрд.
неджда дела Доминъль че тбтъ стъ съ 'нкралж.
105 Къ пентр8 тбтъ грешитъль Д8мнъзъв грижакъж,
чи не къ дерептъ къваетъ ла джнсъ нъзълъж.
Ши пентр8 Гйка въдъж ла8дъж съ зжче, *зрд.
къ дѣржндуль къ свинций тръжъ 'нъ фериче.
Л8й Ше=зънъцъж въдъж Д8мнъзъв съ=й фацъж,
110 ѿдъхнблж къ свинций де вицъж съ=й плакъж. *зрди.
Къ дса вънъж майкж къ Екатерина,
ла цюдѣцъ денъ дирѣпта съ=й фїе ѿдъхна.
Евстратіе Давижж скриєкъстъ ла вицъж,
съ тръжаскъж къ свинций ѡн ржндуль фъръ гре=цъж. *зро.
115 Къ юбита са хйкж къ домина Марія
съ н8 ли съ май стжнгж ѡн въчъ въкърія.
Ши доамнъ-са Дахнна днкж съ съ вазж,
ла Д8мнъзъв ѡн касж къ джншъ съ съ 'нкрѣзж.
Ши Д8ка воевода д8мнъзъв съ=ль крѣскж,
120 Гъ=ши доминъескж ѡн скажънъ ши съ 'мѣтържинъескж.
Къ чинстіта са доамнж къ Инастасія,
къ чинстіте ѿдрасле 'нъ тбтъж ферича.
Динъ чёрю съ ле триміцъж Д8мнъзъв кънънж,
съ=ши петрѣкж ѡн вицъж къ йнелж вънъж.
125 Йліашь Йле=андр8 къндъ стължни 'нъ царж,
принъ сърачъ че дад мілж ш'а8 тйнсь спре чёрю скарж.

88 ч'нъ зжле=ши д8 доминъти къ гхолка. 90 Par. тръж. 95 Ml. Барновски. 97 Ml. 'Моғсей.
98 Ml. петрѣче. 100 Ml. и датъ 101-102 Numał іn Par. 103 Ml. Гевргицъж. 106 Ml. дирѣпти.
110 Ml. ѡн вицъж. 112 Ml. динъ. 124 Ml. вѣцъж.

Ши Петричлайко вóдж җнкъ-ш áре пárтe,
.ин чéрю кв домнii цържий ши 'нтр'a вїéцii кáрте.
Кв л8минáть чинстítж дóлна сà Марíя,
130 .и чéрю съ ле гътаже христос вóкврóл.
Л8й Д8митráшко вóдж бине съ съ злкж,
къ чéртж пре виклáний де ле дáде фрýкж.
Домнít-ав д8пъ джнсвль Йи́тониé Р8сетъ,
с'аибж кв дóмний пárтe ш'а л8й чинстítж сбфлеть,
135 К'аи лъсат8-шь помáнж кжтъ аи п8т8ть фáче,
дáй д8мнъзъв кв свїцii траи .и чéрю кв паче.
Ши сосжндъ кв вéршвриле пън' ачii, мръшъ р8гъмъ дела милостивль
Д8мнезъв Мърин тале, Прѣвлннат8л8й ши милостивль ностр8 Домин Ішáнь
Д8ка Боеvда, Ши а чинстítца ши'нтр8 тóтъ Благословйтa дóмна мърин тале
Гшспóжда Йнастасиј, Ши а чинстítца ши кв де тоатж¹⁾ Благословенiа дървнцъ
фий мърин востре, Мъріа сà Ішáнь Константињ²⁾ вшевода, Ішан Матéй³⁾
воеvда, Ішáнь Стéфанъ воеvда, Ши Блгвийци тýнергий мърин тале Ішáнь
Стéфанъ воеvда, ши чинстítта дóмна єкатерина, юбита ши җнтжий нъсквта
фийка мърин тале. Ши алáлцъ Блгвийци л8й д8мнезъв квквні а мърин востре.
Съ въ крвце милостивль Д8мнезъв, ши съ въ Благословáскж пре квмъ⁴⁾ аи
благословйтa пре Явраамъ, ши Ісаќъ, ши Іаковъ. ши квмъ аи благословйтa
пре Івсифъ, кв Ясиnéда, ши квквні лóръ, ашà съ те благословáскж милостивль
д8мнезъв кв благословенiе вáчникж җнтр8 домн8ль ностр8 Їс8с Христос
кв д8х8ль св.врнть алийнъ⁵⁾.
Р8гътóрюль мърин тале Смерйт8ль Досодей митрополит8ль
кв тоатж йнemж смерйтж р8гъмъ мърин тале.

130 Ml. Съ и8 ли сж май стжнгж җн вáчи евкврóл. 136 Ml. кв с'нцие. ¹⁾ Ml. тóтж. ²⁾ Ml.
Константињ. ³⁾ Ml. Ишан Матéй в., I. Ст. в. Ши кв квсвїтеле фїнчеле мърин востре, съ въ крвце. ⁴⁾ Ml.
ашж квм. ⁵⁾ Ml. кв д8х8ль с'нтик йдеврък: Cele se mai urm r z  se aia puma iin Par.

După prefață, pe cele trei foli nepumerotate, se află:

„Profitologhionă adecă parimile și prorocestviile preste an ce să citeșcă în snta beslarică.“

La f. 1: „Parimile de postul mare.“

La f. 38, tipărirea a fost întreruptă, căci urmarea pôrtă o numerotație nouă, atât pentru foli cât și pentru căle.

F. 65 v.: „Canonul pastiloru imvierii Domnului nostru Is. Hs.“

F. 69 v.: „На преполовенїе патдесятнїцї.“

F. 71 v.: „La v znesenie de cu sar “

F. 76: „Canun  (sic) la v znesenїia domnului nostru Is. Hs.“

F. 102: „La p atidesetni .“

La f. 129 v. se citeșce:

„С т йшомъ гпдн8 івакимъ Патріархъ Царскаго Града М8скви ы ксея Р8сей.
Еелїкви И м8лви Йпр6чал. Ст йхи квл8скик (Prea sfintituluи Domn Ioachim Patriarchul Imparatescii Cet fi Moscva 8i al intregei Rusii, al celei mari si al celei mici si cele-lalte – versuri românesci).

„L audata s-aibă direptul  romana
in ceriu si pre lume fară de prighana,

„Că și dela Moscă luăște lucoare,
 . intindându lungă rađe i (și) bun nume supt soare :
 „Ioachimă Svintulă, a svânta cetate
 acă ’mpăratască, de creștinătate.
 „La dânsu pentru mila cine năzuăște
 cu ovilită susfetă, bine-lă dăruăște.
 „Cam năzuit și noī la svânta ? luă față,
 priimitu-ne-au bine runga cu dulciată :
 „Din patrierše datu-ne-au tipare,
 susfeteșcă trébă, și bine ne pare.
 „Dăia ă Dumnađău parte, și-n ceriū să lucăscă,
 de-arândulă cu svintiil să să proslăvască. Amin.
 „Гръз Гости ткоем Емереный Акосей Митрополитъ Сучавский.“
(Faul Sfințieř tale smeritul Dosoftei Mitropolitul Suceveř).

F. 130: „Sivila Eritrea.“

F. 134: „Canonul la svânta blagověštenie.“

Apoi cu o pagină nouă :

„Prorociile și parimiř preste anu la sărbători și la praznice ce imblă cu mineiul.“

La f. 56 v.: „Cu Dmndău coneuțulă Parimiilor.“

Într'un alt exemplar am vădut încă patru foī, cuprinđend începutul unor *errata* precedate de următoreea notiță :

„Greșale tiparniți, și schimbăcunile nepriceputele poftorindă –
 „Patru foī săntă fără numără. Miercuri. Din prorocia luă Ioilă. vers 21.
 „Jrătvă și paosu Domnului Dumneđăulu vostru.
 „Si nu voī nevinovăță.“

București, Biblioteca Academiei Române.

Cipariu, *Analekte*, XXXVI și 233. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 263.

Cipariu, *Principia*, 102 și 108. — Melchisèdec, *O vizită în Analele Academiei Române*, VII, II, 243 și în Tocilescu, *Revista pentru Istorie, archeologie și filologie*, I, 274. — Uricariul, III, 103. — *Buciumul Român*, II, 253. — Veniamin Costachi, *D-zeeștele Liturghii*, Iași 1834, Prefața. — Vizanti, *Mitrop. Veniamin Costache*, 138. — Kogălniceanu, *Cronicele României*, I, p. IV în notă. — Dinulescu, *Dositeiu*, 135. — Dosoftei, *Psaltirea în versuri*, ed. Bianu p. XII. — Sbiera, *Mișcările culturale*, 92.

80. Sicriiul de aur, Sas-Sebeș 1683.

СИКРИЮЛЪ ДѢ АУР | Кáрте дѣ Проповедање, | ла Мврцъ. Скóасж
 дýн | Скриптъриле сѣните. кѣ | Порѣнка, ши ѕдемнарѣ | Мзрїеи сале, |
 йПЛФИ МИХАЙЛО, | Крáюль Йордѣлахи. Ти | позрѣтъ ѕ Типогрѣфія |
 ноаѡ, ѕ Четате ѕ Гáсъ | шенеш. ѕни ахпг, сеи, ѕи.

In 4º de 4+168 foī numerotate. Tipărit numai cu negru, cu 20 rînduri pe pagină. Pentru forma caracterelor v. facsimilele n° 261 și 262. Titlul este incadrat (n° 261). Pe verso titlul se află stema lui Mihai Apafi între literile M(ichaiu), П(paf), K(raiul), П(rdeklulul), A(omn), П(ăril), П(ăril), X(ngurești), III(pan), G(ăscuior), Й(ноч), iar dedesupt câteva extracte din Sf. scriptură (facs. n° 262).

Pe cele-lalte fol liminare se află cele două prefețe cară se reproduc aici:

„Prédoslovie cătră Mărija sa craiulă Ardéluluă, Domnului Domnului Apaș Mihaelu, din mila lui Dumnezău Craiulă Ardéluluă, Domnului pătitoru țării Ungurești și spanului Săcuilor și născă (și cele-lalte).

„De la Tatăl Dumnezău, prin Domnul nostru Isus Hristos, bună sănătate, pace trupască și sufletescă, Domnie fericită și în toate părțile înlărgită, poftescă (poftescă) Măriei tale ca Domnului milostiv.

„Milostive Doamne? Suptă a cuī Domnie, Crăire, și suptă ale cuī aripă, în pace lina și în biușug mare amău trăită 23 de ani, păna acumă, nu numai noī ce încă și țara Ungurăscă toată, și besericele cele amărate au dobândită scăpare și scutelă? Silit-amău cu acestu némău slabită și întunecată al nostru a mulțemii Măriei tale, ce de slăbiciune mare n-amău avută putere cu alta fără numai cu rugăciune pentru sănătate Măriei tale și a Scaunului slăvită, și pentru fericita casa a Măriei tale. Iară acumă, după ce Dumnezău, în minunată chipă, ne-au aglumitată după surumănia noastră, cum tipografia rumânăescă să o rădicămă din porunca Măriei tale, după niștota preuților rumânești, început-amău a tipări căteva propovedanii pentru îngrupăciunia mortilor și pentru că aciasta fastă părgă dintălu a Tipografiei noastre, cu altă acumă nu putemă, ce cu aciasta ne închinăm Măriei tale cu mare smerenie, și ne legăm pre acela că, păna cândă ne va custă milostivul Dumnezău, păna atunci totă vomă să slujim Măriei tale. Iară acumă nu ce amău voită, ce numai ce amău putută amău închinată Măriei tale. De acumă, de ne va agluma Dumnezău, ținând milostivul Dumnezău pre Măriei tale în pace și în sănătate, suptă aripile Măriei tale, de alte prilejuri încă vomă da rodă Tipografiei noastre. Iară acestu lucru puțină priimește Mărija ta cu mila crăiască, și Domnul Dumnezău să ţie pre Mărija ta intru ană multă și bună, pre lauda numelui său și pre întrămară Bisericăi și a tării, și pre bucuriila noastră. Amină.

„Slugi mai mici și plecați aī Măriei tale:

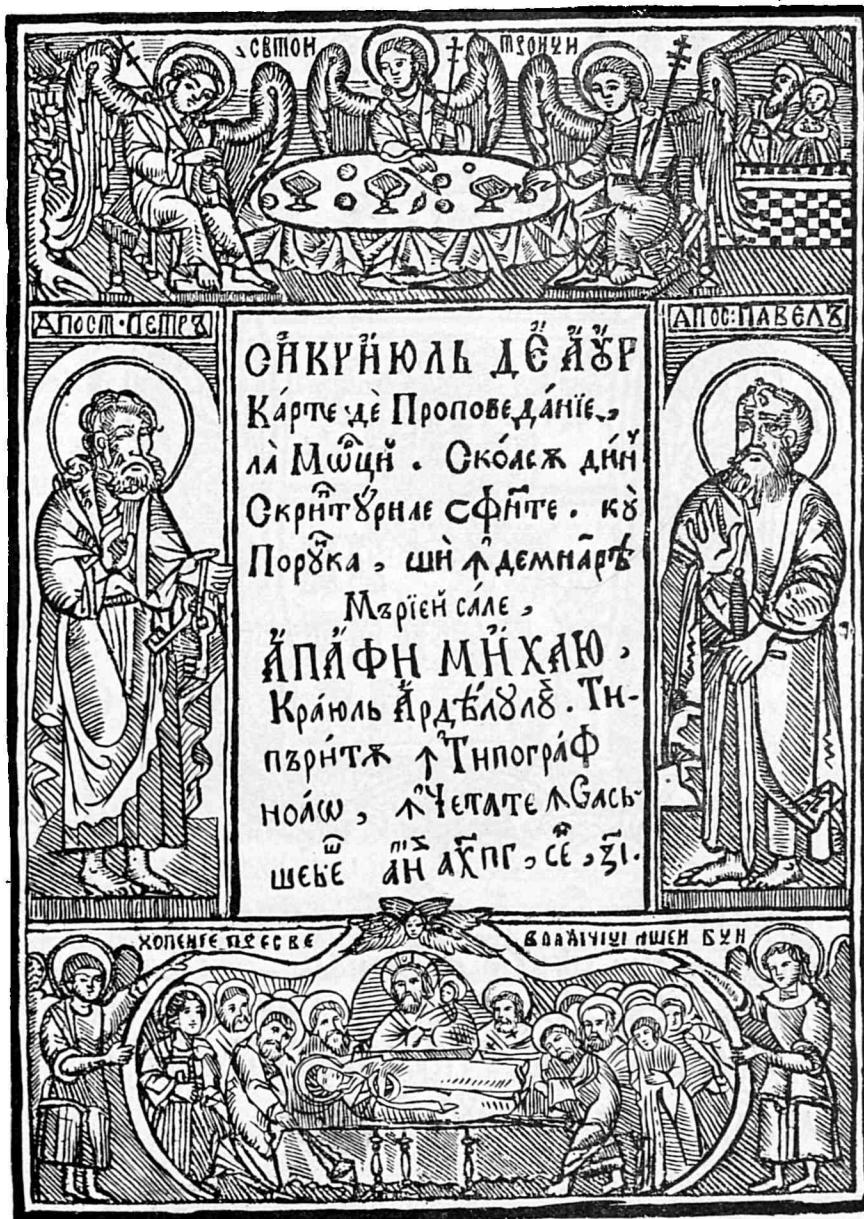
„Popa Ioană din Vintă, cu totă protopopie și cu totă săborulă Rumânilor din Ardélă.“

„Cuvântă cătră cetitorii.

„De la Domnul Isus Hristos milă, pace și sănătate tuturor Cetitorilor poftescă.

„Toată scripture de la Dumnezeu e răsuflată și e de folosă spre învățătură, spre certare, spre dojană. Așa zice Pavel Apostolă în a 2 carte la Timoth. cap. 3 stih. 16. Deci din scripture trebuie să ne învățăm vrerii lui Dumnezău ce poruncesc să facem și ce conțină să nu facem, cum zice Hristos la Ioană, cap 5 stih. 39: îspitiți scripture, că vă să pare voao a avia intru țale viață de vecl. În a 2 carte la Timoth., cap 3 stih 15, zice: și tu din porobocie aī stiuță scripturele sfinte, carele te potă face pre tine înțeleptă spre spăsenie. Davidă, în psalomă 118, stih 105: lumina piciorului mieu cuvântul tău. Lipsă țaste doreptă însă de cuvântul lui Dumnezău ca și de lumina în casă în vrămă de noapte, că proroci și apostoli să-l lumină de la Duhul sănătă, nu le-au fostă lipsă de cărți multe; iară noi cu scripturele să ne îndereptămă, să lu-

omu învățătură certare, cumu zice Davidu, psalom 2 stih 12: luate certare ca să nu să mănie Domnul și să perit din cală diriaptă. Neneviteni, de n-au vrut fi auzit și să înțelégă propovedanía lui Ioana, nu s'ară fi pocaitu, ce peste 40 de zile ară fi perit, Ioana cap 3. — Si în zua de astăzi din cuvântul lui

207. — *Sicriul de aur*, Sas-Şebeş 1683.

Dumnezău ţau măntuință, că mulți auzindu propovedanía Învățătorului ţin în minte în toate zilele vieției, încă și la ciasul morții dintr-acela vor avia chielciugă.
„Acăstă lipsă și slăbicină väzându intru nemul nostru, care până în-

trătăta au sosit pentru neînțelesul Scipturilor, cătă cele poruncite de Dumnezău mai toate au venit întru uîtare; pentru care lucru amău nevoită de multă vréme să rădică în Tipogrâfie pentru luminaré némuluș nostru. Agiutatu-nău Dumnezău în minunat chip, și am tipărit acéste propovedanii (părga tipogrâfiei), de petrecanie morților, maș la toata vârsta de oameni de osebi. Temeliia iaste

208. — Stema lui Michail Apafi, Prințipele Ardeleanu, din *Sicriul de aur*, 1683.

totuș din scriptura sfantă, cum să și véde că toate cuvintele scripturii săntă însămnate cu cap. și stih. Află-vei nește cuvinte, cumă e în cartea lui Iov, Cap. 1, de pe prădătorii lui Iov, de I-am scris anume: (Sabeuseni Haldeianii) și Piatra scumpă (Carbunculus) în pritce 31, *incă și mai multe vei afla*¹⁾, care în Biblia

¹⁾ Aceste cuvinte sunt tipărite ca notă marginală.

sloveniască nu săntă; afla-le-vei într-alte cărți, cercând cu dédins. Afla-vei și cu-vinte, pentru că Rumânii nu grăim toți într-un chip, cum ţaste: oca - pricina au adeverință, în altan - încrotivă, hasna - folosul, aldujala - blagoslověniă, și altele, care lă-am pus după obiceialul cum grăescu pre acâsta locuri. — După acela rugăm pre cetitori, unde veți afla greșit, cu Duhul blandetelor îndreptat, că noi încă am silit în căt am putut să nu greșim. Mila lui Dumnezău cu voř cu toți. Amin."

Pe f. 168 se află orațiunea dominicală, iar pe verso următoarele rinduri:

„Sfârșitul acestor 15 Propovedanii, care s-au incepută să tipări în luna lui Martie în 15 zile, și s-au săvârșită în luna lui Septembrie în 17 zile.“

Bucuresci, Biblioteca Academiei Române.

Cipariu, *Analele*, 114. — *Transilvania*, foia asociațiunel transilvane pentru Literatura română și cultura poporului român, (Sibiu, XX 1889), p. 22. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 268.

Dr. Ilarion Pușcariu, *Documente pentru istorie și limbă* (Sibiu 1889-97, 2 vol. 8^a), II, 362. — Sbiera, *Mișcările culturale*, 65.

81. Simeon, Arhiepiscopul Tesalonicului, *In contra Eresiilor*, Iași 1683. — Grecesc.

ΣΥΜΕΩΝ | ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ | ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ | ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ | Κατὰ αἱρέσεων. Καὶ περὶ τῆς μόνης ὀρθῆς τῶν Χριστιανῶν ἡμῶν πίστεως. Τῶν τε ἵε | ρῶν τελετῶν καὶ Μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας | Διάλογος. | ΠΕΡΙ ΤΕ ΤΟΥ ΘΕΙΟΥ ΝΑΟΥ | ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΝ ΑΓΤΩ. ΑΡΧΙΕΡΕΩΝ ΤΕ ΠΕΡΙ | ΙΕΡΕΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΝΩΝ. ΚΑΙ ΤΩΝ ΩΝ ΕΚΑΣΤΟΣ | τούτων στολῶν ἴερων περιβάλλεται. Καὶ περὶ τῆς θείας μυσταγωγίας. | Εἴς τε τὸ τῆς ὀρθοδόξου τῶν Χριστιανῶν πίστεως Σύμβολον ἔρμη | νεία. Καὶ τῶν τούτου ἡγεμονῶν ἔκθεσις, δθεν τε συνελέγη | σχν, καὶ κατὰ τινῶν συγκείμεναι εἰσιν. | Στι: δὲ Περὶ | εκτικὰ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως κεφάλαια, ἥτοι | ἔρθρα δώδεκα. Καὶ διτα ταῦτα περιέχει | τὸ ἴερὸν Σύμβολον. Καὶ περὶ τῶν | περιεκτικῶν ἀρετῶν. | Ἀποκρίσεις τε πρός τινας ἐρωτήσεις Ἀρχιερέως, | ἡρωτηκότος αὐτὸν. Καὶ τελειταῖον περὶ | Ἱερωσύνης. Μεθ' ὅν | ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΛΟΓΙΩΤΑΤΟΥ | ΜΑΡΚΟΥ ΕΥΓΕΝΙΚΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΕΦΕΣΟΥ | Ἐξήγησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς | Ἀκολουθίας. | ΕΦ' ΟΙΣ ΠΙΝΑΚΕΣ ΑΝΑΓΚΑΙΟΙ | καὶ πλουσιώτατοι δύο. | Τυπωθέντα διὰ δαπάνης τοῦ εὑσεβεστάτου ἐνδοξοτάτου ἐκλαμπροτάτου τε καὶ γαλη | νοτάτου ἡγεμόνος κυρίου Ιωάννου Δούκα Βοεβόδα πάσης Μολδοβλαχίας. | τοῦ μεγαλοπρεπεστάτου Αδθέντου καὶ ἀρχηγοῦ πάσης Ὀκραΐνης. | Ἐπιμελεῖσθαι καὶ διορθώσει τοῦ λογιωτάτου Νοταρίου τῆς μεγάλης | Ἐκκλησίας κυρίου Ιωάννου Μολιθέδου τοῦ ἐξ Ἡρακλείας. | Ἐν τῇ σεβασμίᾳ Πατριαρχικῆ καὶ αὐθεντικῆ μονῆ τῶν | πρωτοκορυφαίων Ἀποστόλων, τῇ καλούμενῃ | Τζεταζούϊα. | Ἐν ἔτει σωτηρίας: ΑΧΙΓ. Κατὰ Μήνα Ὁκτωβρίου. | ΕΝ ΓΙΑΣΙΩ ΤΗΣ ΜΟΛΔΟΒΙΑΣ.

A fericituluř Arhiepiscop al Tesalonicului Simeon Dialog. în contra Eresiilor și despre singura credință drépta a noastră a Creștinilor, despre sfintele ceremonii și mistere ale Bisericii, și despre dumnezeescul lăcaș, și despre Arhierei dintr'insul, și despre preoți și diaconi, și despre odăjdiile cu care fie-care dintr'inișii se impodobesc, și despre dumnefeiasca inițiere. Explicarea simbolului credinței ortodoxe a creștinilor, expunerea versetelor lui, de unde s'aū cules și după care isvoré s'aū compus; apoi despre principiile cardinale ale credinței Ortodoxe, adepă 12 articole; și că sfintul Simbol le conține. Si despre virtuțiile cardinale. Răspunsuri la șase cari întrebări ale unui Arhier care l'a întrebat. Si în fine

despre sfințenie. Împreună cu acestea explicarea orînduelui bisericescă a prea înțeleptului și prea învățatului Mitropolit al Efesulu, Marcu Eugeniu, prevăzute cu doue tabele necesare și fără bogate. Au fost tipărite cu cheltuiala prea piosului, prea strălucitului, prea seninului domnitor Domnul Ioan Duca Voevod al întregel Moldovlachii, prea magnificului stăpân și conducător a întregel Ucraine. Cu îngrijirea și îndreptarea a prea învățatului Notar al marei Biserici Kyr Ioan Molivd din Heraclea. În respectabila biserică patriarchică și domnescă a primcorifeilor Apostolii numită Cetățuia. În anul mantuirei 1683, luna Octobre. În Iași Moldovei.

In-folio de 14 foile nenumărate (dintre care 2 albe), 391 pagini și 16 foile nepaginate la sfîrșit (dintre care ultima albă). Tipărit cu aceleași caractere ca și cartea patriarhului Necătie (v. mai sus nr. 203, p. 253) cu 48 rînduri în pagina încadrată cu linii. Pe verso titlului se află stema Moldovei, ca cea din *Psaltirea slavo-română* (facs. nr. 190), cu inscripția:

'Ιωάννης Δούκας Βοεΐδας Ἐλέφ θεοῦ Αὐθέντης καὶ ἡγεμῶν πάσης Μολδοβλαχίας
καὶ Ὀχραῖνης.

Sub acăstă stemă se află rîndurile următoare:
*Πρὸς τὸν εὐσεβέστατον, ἐκλαμπρότατον, γαληνότατον καὶ ἐνδοξότατον αὐθέντην καὶ
ἡγεμόνα πάσης Μολδοβλαχίας κιριον κιριον Ἰωάννην Δούκαν βιεθυδα, τὸν μεγα-
λοπρεπέστατον ἀρχηγὸν πάσης Ὀχραῖνης.*

Δούκα Μολδοβίης μέγ' ὑπείροχε κοίρανε γαῖης,
ἄρχων τ' Οὐκραῖνης κράντορ ἐπωνυμίην.
οὖνομα σὸν πάντη περιδέδρομε πείρατα κόσμου,
εἴχός τ' εὐσεβέων καὶ κλέος ἡγεμόνων.
Ἐλλήνων γενεὴ μέγα τέρπεται, οὐ πόρες ἄρτι
τῆγδε βιβλον δαπάναις σαῖς τυπογραφάμενος,
σοὶ στέφος ἐκ λιθάκων προσάγει τ' ἐριτίμων¹⁾
αὖνων, γηθούσυνας σὸν κράτος εὐχομένη.

Τῆς ὑμετέρας ἐκλαμπρότητος ἐλάχιστος δοῦλος
ἰωάννης.

Către prea piosul, prea strălucitul, prea seninul și prea gloriosul stăpân și Dominitor a totă Moldo-Vlachia domnul domn Ion Duca voevod mărețul conducător a totă Ucraina.

Duca, stăpânitor prea înalt al pământului Moldovei și domnitor al Ucrainei cu titlul de Crantor (?). Numele teu străbătu pretutindeni mărginile lumii, tu, fala piosilor și faima principilor. Mult se bucură neamul Elenic căru i-a oferit de curînd acăstă carte, tipărand-o cu cheltuiala ta. Tie îți aduce corona de pietre prețioase și răpită de bucurie înaltă puterea ta prin prea onoratoare laude.

Al prea strălucirii voastre prea neînsemnat servitor, Ioan.

Folia a doua liminară cuprinde o scrisoare de dedicatie a Patriarchului Dositei către Duca Vodă, datată din Adrianopole, Martie 1683; iar f. 3 o înscrisăriare a aceluiași Patriarch.

In restul foilor liminară se află arătarea cuprinsului, iar în cele 16 foile dela isprăvit un indice alfabetic.

¹⁾ Acest vers e fals, căci are un picior mai puțin; dar atât în exemplarele Academiei,

cât și în cel consultat de Legrand textul e așa, cum s'a publicat mai sus. (C. Litzica).

La sfîrșitul textului, adică la p. 391, se află notația următoare:

ΕΤΤΠΩΘΗ ΕΝ ΓΙΑΣΙΩ ΤΗΣ ΜΟΛΔΟΒΙΑΣ, ΑΝΑΛΩΜΑΣΙ ΜΕΝ ΤΟΥ ΠΑνεκλημπροτάτου, εὐσέβεστάτου, καὶ μεγαλοπρεπεστάτου ἡγεμόνος, Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου Δούκα Βοεβόνδα πάτης Μολδοβλαχίας, Αὐθέντου καὶ ἀρχηγοῦ πάτης Ὀκρατίης. Ἐπιμελεῖσθαι δὲ καὶ διορθώτει τοῦ λογιωτάτου Κυρίου Ἰωάννου Μολιβέδου τοῦ Περιυθίου, παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου Χουσίου κυρίου Μητροράχιον. Ἐν ἔτει σχιζή.

S'a tipărit în Iași Moldovei, cu cheltuelile a prea intru tóte strălucitului, a prea piosulu și a prea mărețulu Domnitor domnul domn Ion Duca Voevod a totă Moldovlachia, stăpân și conducător a totă Ucraina. Cu îngrijirea și îndrep-tarea a prea invățatului Ioan Molivd Perintianul, de prea iubitorul de Dumne-deu Episcop al Husilor Kyr Mitrofan. In anul 1683.

Bucureşti, Biblioteca Academiei Române. Muzeul de antichităţi. — Paris, Biblioteca Națională.

Emile Picot, *Notice biographique et bibliographique sur Nicolas Spatar Milescu* (Paris, Leroux, 1883), p. 58. — Legrand, *Bibliographie hellénique du XVIIe siècle*, II, 414.

1685.

82. Cărare pe scurt, Bělgrad 1685.

Къраре пе скърт спре фапте бъне Адредтътадре. А Бълград 1685.

Cipariu a cunoscut două exemplare necomplete din această carte. Unul al treilea mai complet îl posedă pe la 1838 părintele B. Pitiș în Brașov, la care l'a văzut V. Popp. Titlul de mai sus și începutul scrisorei de dedicăție redroodus mai jos sunt luate din *Disertația* lui Popp, iar descrierea și fragmentele din introducere după unul din exemplare necomplete ale lui Cipariu.

In 8° de 8 foī nenum. (primele 4 lipsesc), cuprindēnd titlul, scrisōrea de dedicătie și predoslovia cătră cetitor̄, 109 foī numerotate cu greșeli, cuprindēnd textul, și 3 foī nenum. cu tabla de materii. Cōele au în genere 8 foī. Paginile sunt tipărite numai cu negru și aū 16 rîndur̄.

Scrisoarea de dedicătune:

„Predoslovie către Măriia sa Craiul (iară din Craiū) a Tării Ardéului, Domn. Domn. Apafă Mihael Tinărulu din mila lui Dumnezeu Craiū ales a Tării Ardéului. Domnului Părtăilor Tării ungurești și Spanulu Săcuilor. и прощ (si cele-lalte).

... a mulți sfinti, după moarte le-au agonisit pomena de vecie, ca lui Enoch. Bit. 5 sh. 22. 24. Noe, Bit. 6 sh. 9. Davidu, 1, Tar. 9 sh. 4. Zahariia, și Elisafta, Luc. 1, sh. 6 și proech: oare carii ară vră să imble cu Dumnezău: aciaste lucruri trebuie să socotiască: 1 Găndindu că suptu soare nemică așia tare nu uriaște Dumnezău ca păcatul, să nu ducă dară păcatele cu sine pre cale, ce să le părăsască, așteptându ertare acelora prin credința primitoare a destoiniciei Domnului Is. Hs. Evrei 11. sh. 25.

„2. Viața și toate faptele vietii, să nu le croiască după voia acești lumii înșălătoare, nice după părere oamenilor în răutate bătrâniți, ce după voia lui Dumnezeu că sfântă care simblă cu ei intr-o cale.

„3. Nu în voia trupulu, ce sufletește să îmble, Galat. 5 sh. 16.

„4. Toate gândurile, voroavele și faptele, după voia și porunca lui Dumnezeu să rănduiască, în petrecanii vrednicie fără de fătărie.

„Iară ca să poată îmbla cu Dumnezeu într-o cale, toti carei iubăscu a călători după sfinti(a) sa, pre toti și învață, și povătește, aciastă mică cărare Cărțulie Numita, ce o amă întorsu pre limba românescă, pre folosul și întrămaré némului nostru românescu. Care poftescu și dorescu a rămânia suptu ar(e)pile Slăvite a Măriei tale, ce pentru ticăloșia noastră ne având putere cu alta, mă închin, și să închină tot Săborul nostru cu aciastă Cărtică cătră Mărița ta.

„Poftindu cum Dumnezeu cel de toate Puternicu, pe Mărița ta să te priimască lăngă sine, și să păzască pre Mărița ta de totu raulu trupăscu și sufletescu, și să lungescă viața Măriei tale, intru ani mulți și bună, și iară puteré crăiască a Măriei tale să o înlargescă pre toate părțile, aşa cum suptu arepile Măriei tale încă (ca și păna acum supt arepile preveghetoare a Părintelui Blagoslovit u a Măriei tale, și alu Craiu milostivu alu nostru, am rămasu pre băsaul pizmașilor noștri) iară să putem trăi suptu Crăița Măriei tale, în pace bună. Dumnezeu noao încă să ne dă putere, cumu cu smerenie și cu mare plecăciune să putem sluji Măriei tale păna în sfârșitul vietii noastre, Aminu.

„Slugă mai mică și plecată, a măriei tale
„Popa Ioanu din Vînți.“

„Predoslovie cătră cetitori.

„Iubite cetitorule, rândul acesti Cărări mici povătuioare pre fapte bune la învață pre tot rândul de oameni în toată vîrstă lucru bun și de folos sufletului: ce de-ți iaste dragă Carte cetăște, ascultă, și învață, că pre cale diréptă ca acela te va povăti pre care de vei îmbla dobândi-vei nume bună și poménă neuștata pre pământu, și în ceru odihnă de vecie, și fericăciunea sufletului. Că avuțila, bogătaté, cinsté, destoñiciu, ce-ți vor folosi, cându vei sosi păna la pragul mortii, atunci ce va face sufletul tău, déca în ciastă lume năi îmblatul cu Dumnezeul tău? Fericitu-i acela care nu să dă robă acesti lumă, ce-să odihnește sufletul în Dumnezeul său, acela va afla odihnă și hrăborie sufletului său la cișul mortăi.

„Aciastă fericăciune poftescu tuturor cetitorilor acelora cari și au alesu pre Dumnezeu partea loră, și în ciastă viață, și în ciă viitoare. Aminu.“

Pe f. 1 a textului se află titlul:

К Т Р А Р Е П Р Е
ЕКУРТЫ
При флагте Египте .Народното българе.

La f. 50 se citește:

„Păna aici săntu învățăturile cele de preună, îndreptătoare spre bunătăți; să vedem de-acumă și acelaia care să țin spre îndreptătura feteelor usebite.“

La sfîrșit se găsesce:

„Scara pre scurtă a lucrurilor ce să află într-aciastă cărtică.

„1. Toti sănt datoră a să preveghă. 2. Pentru ce trebuie a preveghă. — 3. Ce vom face să preveghem. — 4. Prilejul bună dela cine să-lă cumpărăm. — 5. Rândul găndurilor bune. — 6. Rândul voroavelor curate. — 7. Rândul faptelor iubite lui Dumnezău. — 8. Folosul faptelor bune. — 9. Faptele bune să folosescă și altora — 10. Pre denafară cumă să ne purtăm. — 11. Rândul îmbrăcămintelor. 12. — Randul uspățului. — 13. Petrecanii omului. — 14. A strănge bogătie dirăptă. — 15. Cheltuiala cu folos. — 16. Indurare că bună. — 17. Cu ostenială să trăiască toti. — 18. În ce chip să osteniască. — 19. Smintelele faptelor bune. — 20. Sărbăre Dumineci.

„De fețele osibile. 21. Carii vor să să căsătoriască. — 22. Carii sănt căsătoriți. — 23. Dojana muerilor. — 24. Dojana părinților. — 25. Dojana feciorilor. — 26. Dojana părinților vitregi. — 27. Dojana feciorilor fișastri. — 28. Stăpăni căcum să tăe slugile. — 29. Rândul slugilor. — 30. Si a slujnicilor. — 31. Rânduiala derăgătorilor. — 32. Rânduiala oamenilor. — 33. Rânduiala preoților. — 34. Rânduiala poporénilor. — 35. Cu ce hănicie să asculte învățătura. — 36. Cum să mă gătescă. — 37. În besereca ce să fac. — 38. După slujba ce să fac. — 39. Sémnele învățăturii dirăptă. — 40. Multă durmităză în besereca. — 41. Lăiacă înpotriva somnului în besereca. — 42. La slujbă în besereca să margă toti. — 43. Știutorii și neștiutorii toti să margă în besereca. — 44. Nu-i slobod a pomeni Numele lui Dumnezeu în deșertă.

Blaj, Biblioteca archiepiscopală.

Gaster, *Chrestomatie*, I, 274.

Popp, *Disertație*, p. 24. — Cipariu, *Analekte*, 127 și *Principia*, 106. — Sbiera, *Mișcările culturale*, 69.

83. Slujba sfintilor martirii Sergiu și Bachu, Iași 1685. — Grecesce.

Fără titlu-frontispiciu. Titlul pentru intrarea în materie este următorul:

ΜΗΝΙ ΟΚΤΩΒΡΙΩ Ζ
ΤΩΝ ΑΓΙΟΝ (sic) ΜΑΡΤΥΡΩΝ
Σεργίου καὶ Βάκχου.

Iar la sfîrșit, se citește:

ΕΤΥΠΩΘΗ ΕΝ ΓΙΑΣΙΩ ΤΗΣ
ΜΟΛΔΟΒΙΑΣ.
παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου Ἐπισκόπου
Χουσίου κυρίου Μητροφάνους.
Ἐν ἔτι αχπε.

In 4º de 2 foi nonumerotate, 22 pagini și 1 foile albă.

Prefața este datată din Iași, Martie 1685. Dăm aci un fragment din ea:

... Αὐτὴν τὴν διαφορὰν τῆς τε κοσμικῆς καταστάσεως καὶ εὐαγγελικῆς ἀληθείας ἀκριβέστατα γνωρίσας δὲ λέψη θεοῦ μεγαλοπετέστατος, δύνητος καὶ θεοσεδέστατος αὐθέντης καὶ ἡγεμῶν πάσης Οὐγγροβλαχίας, κύριος κύριος Ἰωάννης Σερμπᾶνος βοηθόντας Καντακουζηνὸς, ὃς ἀπόγονος τῶν πάλαι θεοστέπτων βασιλέων, τὴν ἀγαθὴν μερίδα μᾶλλον ἐξελέξατο, καὶ ἄν θέλῃ παραστήσῃ μὲ σολομώντειον σύνεσιν καὶ τοῦ περισσῆτου γένους

αύτοῦ ἀκόλουθον τὴν μεγαλοπρέπειαν αὐτοῦ, λαμπράν, κεκοσμημένην καὶ ἔνοπλον μὲ πολλάς καὶ ἀλλας ἀρετάς, τὰς ὁποίας δὲ καιρὸς θέλει φανερώσῃ ἐπ' ὅκρα τῆς γῆς, προκρίουσα νὰ ἔχῃ τὴν τιμὴν τῆς ἡγεμονίας ἐκείνης διὰ τὴν ὁποίαν ἡ προφητικὴ βοῶν ῥῆσις «ἔμοι δὲ λίαν ἐτιμῆθησαν οἱ φίλοι σου, δὲ θεὸς, λίαν ἐκραταιώθησαν αἱ ἀρχαὶ αὐτῶν», ἀλλὰ καὶ τανῦν τὴν ἐπαρρηγίασσε πανταχοῦ διὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ εὐκτηρίου οἴκου, ἵτοι τοῦ αὐθεντικοῦ καὶ ὀρατότατου μοναστηρίου διοῦ ἐκ Θεμελίων φυοδόμησεν ἡ ἐκλαμπρότης του εἰς τὴν θεοφιλὴ αὐτοῦ τεῖχαν, κατὰ τὴν τοποθεσίαν Κοτρατζάνη, μετά πάντων τῶν περιστατικῶν αὐτοῦ τῶν τε συντεινόντων εἰς καλλωπισμὸν τοῦ ναοῦ, καὶ τῶν χρηζόντων πρὸς καθέρην τῶν μοναχῶν, εἰς τιμὴν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, εἰς τὸ ἕδιον μοναστήριον ἐδιώρισεν ἡ ἐκλαμπρότης του νὰ ἑορτάζωνται οἱ ἄγιοι Σέργιος καὶ Βάκχος κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτῶν μετὰ λαμπρᾶς πανηγύρεως, φιλοξενίας, καὶ ὑποδοχῆς τῶν συντρεχόντων εἰς τὴν τούτων ἑορτὴν, ὡσάν διοῦ εἰς καιρὸν ἀνάγκης εὗρε καταρυγγή, πρῶτον μὲν αὐτὸν τὸν διυγάμενον σωτῆρα θεὸν, είτα τὴν πανάκραντον καὶ ἀπαραιτητὸν πρεσβεῖόνουσαν Θεοτόκον, καὶ τρίτον τοὺς μεγαλομάρτυρας Σέργιον καὶ Βάκχον, ἐπειδὴ ἡ ἡμέρα τῆς φυγῆς αὐτοῦ ἦτον ἡμέρα καὶ τῶν ἀγίων, δικτυωμένην τοῦ.

Acăstă deosebite dintre starea lumescă și adevărul evangelic cunoscând'o cu precisiune prea măritul, prea înaltul și de Dumnezeu prea iubitorul stăpân și domn a totă Ungrovlachia, domnul domn Io. Șerban Voevod Cantacuzin, ca urmaș al vechilor regi încununați de Dumnezeu, a preferit partea cea bună și dacă va reprezenta cu înțelepciunea lui Solomon, consecinte vestitului său neam, mărirea lui luminată, împodobită și înarmată cu multe virtuți, pe care le va arăta timpul până la marginile pământului, întru căt a preferit să aibă cinstea acelei domnii, pentru care vorba profetică strigă: „eu am cinstit foarte pe prietenii tăi, Dumnezeule, și domniile lor s-au imputernicit“, nu-i mai puțin adeverat că și acum a arătat acăstă mărire preste tot prin zidirea lăcașului de rugăciune, adică a domnesei și prea frumosel mănăstirii, pre care a clădit-o din temeli luminăția sa în iubita-ă țară, la locul Cotroceni cu toate accesoriile ei, și cele care contribuesc la împodobirea bisericei, și cele pentru chiverniseala călugărilor, în cinstea Adormirei Maicii Domnului. Tot la acea mănăstire a hotărât luminăția sa să se serbeze s-ții Sergiu și Bacchu, la ziua lor, cu mare pompă, ospitalitate și bună priimire a celor cari se adună la serbatorea lor, după cum și el la vreme de nevoie a găsit refugiu; și mai întâi pe puternicul și mantuitorul Dumnezeu, apoi pe neprihănita Maica Domnului, care vecinie mijlocește, și al treilea pe marii mucenici Sergiu și Bacchu, fiind că șina când a fugit el era și șina Sfintilor, în 7 Octobre. — (Traducere de C. Litzica).

Bucuresci, Muzeul de antichități.

Legrand, *Bibliographie hellénique*, II, 425.

209.

1687.

84. *Ciaslovețu*, Bălgrad (1687).

ЧАСЛОВЕЦЪ
 къде дре фтре съне
СЛУЖБЕЛЕ, ДЕ
 Ноаpte, ши де зи
 Скодес пре Ръмъніе де
 пре Глобеніе шитипърит
А МИТРОПОЛИА
 Белградълъи ф зълеле
 Прѣ лъминатълъ Дом.
АПАФИЙ МИХАЯ.
 Краяла Апаке...
Аний . . . . .

In-8 mic de 4 foi nenum. cuprinđend titlul și prefața, și 204 foi numerotate, afară de ultima, cu textul și tabla de materii. Paginile sunt tipărite cu negru și au câte 16 rinduri. Titlul e incadrat în florii de compoziție tipografică. Colțul de jos, în exemplarul văzut de noi, e rupt, așa încât nu se poate cunoaște anul tipăririi. Dar în prefața adresată mitropolitului „Varlaam al Belgradului și al Vadulu și al Maramureșului, și al Silvașului” (1687-1693), se spune că ea s-a inceput a se tipări, cu blagoslovenia sa, atunci când a fost ales Mitropolit. De aci rezultă că s-a tipărit cam în 1687, data aproximativă a suirei sale pe scaunul metropolitan.

Din această prefață extragem următoarele:

„Sfinți! Părinti încă știind folosul și lipsa rugăciunii, tocmit-au Laudele Besericii pre clasuri de noapte și de zi, cu psalmi den psaltiria lui Davidu date noao pre măngăiaria sufletescă, cu care foarte ne țaste lipsă să ne rugăm neîncetat pre limba noastră. Că de-au fost lipsă când-va cuiva de rugăciuni, lipsă ne țaste și noao acum, că săvai că nu ne simțim, iar foarte săntem bolnavi, că ne vedem a fi între focu și între apă.

„Ce, o puternice Dumnezău, căt ne rugăm, cu lene mare și cu neștiință Algându (?) némulü nostru Rumănescü pentru neîntele(su)lă scripturi. Pentru care mulți cu dor mergă la Beserecă, ca să auză și să ia ceva măngăiere sufletescă, iar neîntelegându, măhuji să intoarnă acasă. Pentru care lucru, văzând noi lipsa besericii, slobozit-am acesta Cărțulie ce să chéma *Ciaslovețu* pre limba rumânescă. Și pentru că intru acela vrăime s-au incepută a să tipări, când pre sfintiția ta, din mila lui Dumnezău, cu voia și cu poranca Pré milostivului Domnului nostru Apaș Mihaiu Craiu Ardélulu, și cu sfatul a tot săborul pre sfintiția ta, Mitropolit Belgradulu tăi ales, și pentru că acest lucru s-au inceput cu Blagoslovenia sfintieſtale și cu cheltuiala, pentr-acia o închinăm să ră-măe supt numele sfintieſtale, și Domnul Dumnezău să zilescă pre sfintiția ta în nărocita vilața pre lauda numelui său. Amin.

„Ală sfintieſtale în Domnul Hs. pururia slujitor
„Popa Ioanu din Vînți.“

La sfîrșitul arătării cuprinsuluř:
„Ispravnicii și nevoitorii acestui lucru Dumnezăescu.

Popa Ioanu din Vințu și Protopop Gheorghe din Daia.

Смиреный Иеромонахъ Іѡсифъ Типографъ Рес.

Blaj, Biblioteca Archedecesană (Cipariu).
Cipariu, *Analekte*, XXII și *Principia*, 116. — Sbiera, *Mișcările culturale*, 93.

85. Rânduiala diaconstveloră, Bălgrad 1687.

РѢПДѢЛѢЛѢ ДѢАКО
НСТЕЕЛОРЬ ШИ КУ Й ЕЪЗ
глашениилор, кáре съ зик ла Дугргі.
Ши Ръндуала Еечерніе, ши кв а
Оутръней.

Скоасе ши Токмите дн пре Дйліба
Словеніаскъ, пре лимба Румъніаскъ.
кв Елвенія прѣ ѿ Свѧцйтѹлвї,
Күр, Ейрдляямъ: Йорхеепскъ ши
Митрополитъ Бель Гра=

двлвї, нпрочаа.

Якъмъ житъй саав Тупжріть.

Жтре ѿлѡсвль, ши жицълѣуера
Прѣославнічїй Румъніеши вестре
ка тóци Прѣашций ши Дїаконій,
кà съ поатж квноаїтте пе лесне: де а
слвжїи квм съ каде, пе ѿръндуал лор.
А Скакунъ Митрополитъ Бель Гра=

двлвї Тупжріндвсж.

Аний Дамнавъ, ахпз. Ани: Ген: а.

In 4º de 21 foř numerotate. Titlul, tipărit cu negru și roșu, e încadrat în florii de componiune tipografică. Câilele de căte 4 foř au semnatura pe primele două. Pagina, tipărită cu negru și roșu, are 21 rinduri. La sfîrșit:

Күрлакъ: Гысер и Типографъ. Елту, зрѣс. (Chiriac, scriitor și tipograf la anul 7196).

Blaj, Biblioteca Seminariului.

Popp, *Disertație*, 25. — Cipariu, *Analekte*, XXI și XXII, *Principia*, 106. — Pușcariu, *Documente*, II, 363. — Sbiera, *Mișcările culturale*, 93.

210.

1688.

86. Biblia, Bucurescă 1688.

БІБЛІА

адекж

ДѢМИНѢЗѢМСКЯ СКРІПТУРЪ

âле чеи вѣки шї але чеи нѣау лѣкє

тода

каре сас тжлмъчнть дѣпре лімба єлинѣскж спре ѡциалѣкєрѣ
лімбай рѣмънѣши кв порѣнка Прѣ бѣнѣлай креїнк,

шї лѣминатлаи домнк
исояиь шърбайн, китакозино бясприбъ коекодъ

шї кв .ждемнѣрѣ дѣмнѣлай

костядинь брънковънѣхль мѣрблѣ логофѣть

Непотъ де соръ аль мѣрѣй сале, Карелѣ дѣпъ престъвирѣ дѣстѣни ман
сѣсъ поменитъ домнъ, Пѣтѣрникълъ длиѣзъ денъ алѣкєрѣ а тода
църь рѣмънѣши, Пое дѣмнѣлай ла коронатъ кв домніа шї стъпж
нїрѣ а тода цара ѡгровлажен. Шї .жтре зылеле мѣріен сале сас
съвжоршнть дѣстѣни дмѣтѣскж дѣкрѣ. Карелѣ шї толдъ

кеатвала чѣ десъвжоршнть ѿ аль рѣдикатъ.

Типърѣтасас .жтжю .ж скѣнѣль митрополіей вѣкбрѣцилоръ,
.ж крѣмъ пѣсторіей Прѣ сѣнѣцѣтлаи пѣрните куръ дѣодосіе
митрополитлаи църй, шї єзархъ латвилоръ,

Шї пентрѣ чѣ де ѿбце прѣнцъ, сас дѣрѣйтъ, нѣмѣлай рѣмънѣскъ.
ла ѿнѣль дела фѣчерѣ лѣмий, зѣрчз
мѣръ дела Спѣсѣнія лѣмий, лахпи
.ж лѣна лѣи ноември .ж і, зыле.

In folio, de 5 foî nenum., 982 pag. numerotate și 1 foie la sfîrșit. Caietele de cîte 4 foî au ca signatură alfabetul cirilic repetat de 3 ori. Titlul, tipărit în negru și roșu, e incadrat de un chenar format din flori de componiție tipografică. Textul e tipărit pe două coloane, iar prefetele pe una singură, cu 59 rînduri pe pagina.

Pe verso titlului se află stema lui Șerban Cantacuzino între literelor Iw–III, K–E, E–A, A–G, I–P, și următoarele stihuri:

211. — Stema lui Io. řerban Cantacuzino Voevod, *Biblia*, 1688.

„Stihuri 8 asupra stemei pre luminatului și înnălitatului Domnului Ioanu Șărbanu C. B. Voevodu.

„Soarele luna gripsorul și corbulu împreună,
încă și spata cu buzduganul spre laudă să adună
„Și acéste Doamne-ti înpleteșcă stemă înfrumusetată,
în locu de părinti soarele și luna ti să arată.
„Luminătoru născandu-te, nemului și moșiei,
pre vrédnicu stăpanitoru țărăi și politie.
„Iară corbulu, care au hrănită pre celu flămandu Ilie,
aduce-ți Doamne cu crucē putere și tărie.
„Intinde-te ca gr̄ipsorulu, spre toate stăpanește,
și cu spata și cu buzduganul spre vrăjmaș izbândește
„Spre cei văzuți și nevăzuți, cu mare biruință;
precum rugăm pre Dumnezău cu multă umilință
„Să te întărescă minunat, în domnie slăvită
cu pace și cu liniște, cu viață norocită,
„Și intru al său Dumnezăescu lăcașu și fericire
să-tu dē ceresculu înpăratu, parte de moștenire.
„Plecat robul Măriei tale
„Radul logofăt.“

Cele lalte 4 foī nenumerotate sunt ocupate cu scrisoarea Domnului, scrisoarea cătră Domn pentru închinarea cărței, cară se reproduc maī jos, și cu arătarea cuprinsului intitulat „A cărților D-mnzăștil Scripturi deslușire.“

„Ioanu Șărbanu Cantacozind Basarabă Voevodu, den mila luī Dumnezău Domnu și biruitoru a toată Ugro Vlahia.

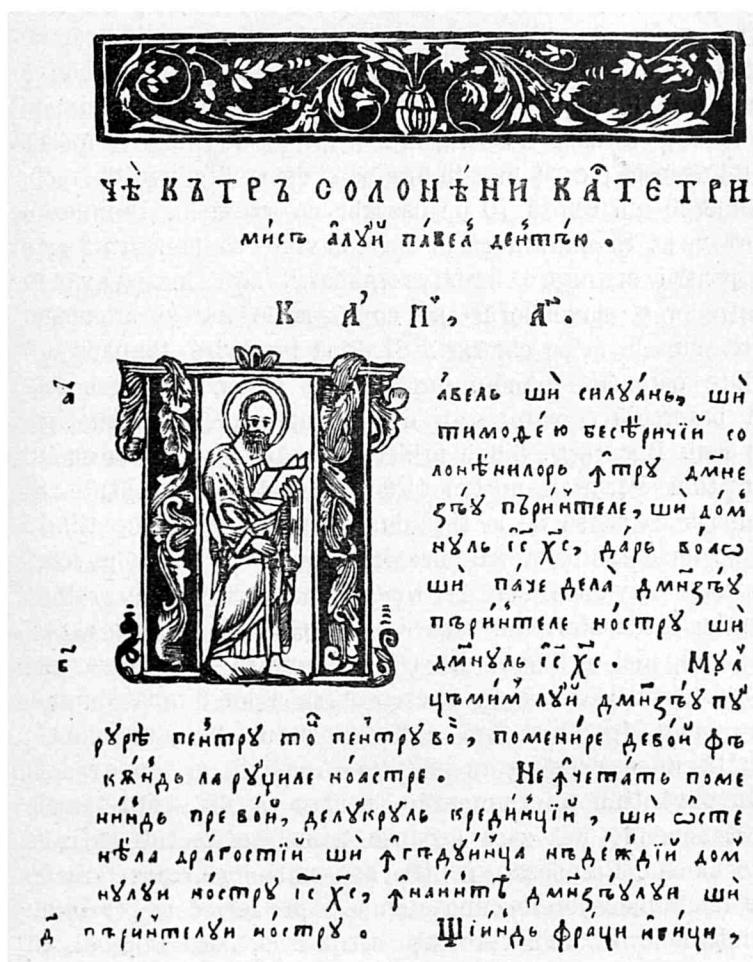
„Celoru ce să afli lăcitorii suptu stăpaniré noastră, pre sfintitulu Mitropolit kiru Theodosie, iubitorilor de Dumnezău Episcopi, pre cuviosilor egumeni, smeriților preoți, blagorodnicilor boări și tuturoru celora lațu pravoslavniciilor creștini, cel dela Dumnezău ajutoru poftimū.

„Vrându să să ducă den lumé acăsta pre bunul și unul puternicu Dumnezău, Domnul nostru Isus Hristos, și numărăndu în mānile credincioșilor slugilor sale talantul cel de trebuință, cu mare arătare le-au poruncită, zicandu: neguțitorii păna voiu veni. Pentru ce acăsta? Poate-să mîira cine-va, dară nu era cu putință să lase la iubitii lui maī trebuincloasă și maī folositoare învățătură și vrédnică ca să o povestescă la fiil lor, și cându voru sădă în casă și cându vor înbla în cale, și standu și culcându-se, și tocma să zicu, după cum au zisă Moysi, vrédnică să o poarte semnă pre mānile lor și neclătită înainte ochilor lor, scrisă pre pragurile ușilor caselor lor. Si măcară de ară fi fostu cu putință o învățătură părintescă ca acăsta, ca unu sunet unu cerești trămbițe să răsune la urechile tuturor celor ce credu în Isus, ca să poată la cei grijnici să ațațe poftă și dragosté, iară dela cei leneși să scuture trăndăvia și răutaté. De vréme ce vedemă nemul omenescu cel ce țaste de Dumnădu cu oare-ce maī puțin de cat ingerii zidită, la mare negriji aflându-se, ne conoscându-și blagorodniia și cinsté lui, ce înpletecindu-se în miș de mincenioase și nefolositoare învăluiale, atâtă cat a îndemna și pre înțeleptul Solomonu să strige

cu măhnire mare: Văzut-amă toate cele ce-s făcute suptă soare și țată toate-s deșertare și voe de Duhă. Văzut-au înțeleptul acela și noi în toate zilele cu mare pagubă ispitim, pre cum amă zis, că némul omenescă urmăză numai lucrurile cele deșarte, și păna într-atâtă a să lenevă și a hulă și a batjocoră, au de săvărșită, au spre ce mai multă parte pre ce de totă folositoare și scumpă neguțitorie, care țău poruncit Dumneazău, neputândă ță să tragă pre om la dansa, nici darurile care-i pune înainte înțelepciuné cândă să apucă de dansa, nici muncile cu care îl înfricoșază cândă se întoarce de cătră dansa, zicândă: Păna cândă, pruncilor, iubiți deșartără? Pentru acăstă ciudată neguțitorie trimite Domnul pre slugile sale, chemândă pre toți, și toți să cură cu pricini: unul că m'am insurat de am luat mușare, altul păriech(e) de boi amă cumpărată, și célé-lalte pricini cu păcat, ne avândă nici o grije de cina ce dulce a dumnezăștii mése. Cu adevărat mare nesimtire țaste a socotă pre însi-ne intru o foame desăvărșită a fi sătuř și intru nenorociri a fi fericiți, și la săraciia ce de cereștile comori a fi foarte bogați. Nu vomă puté într-altă chip să ne deștepătămă sufletele den somnul cel greu al trupuluș acestuă deșartă, care păna la ce de apoi să strică, fără de cătă cu ce folositoare aducere aminte de porunca lui Hristos, la care ne îndemnă cu credință să neguțitorim talantul ce ni s-au dat. Și cară țaste neguțitoria? Care țaste talandul ce ne-au increzută și cu dobândă va să ni-lău céră Domnul pentru neguțitorie? N'avem să trimitemă corăbiile la Tarson cu corăbiără păgănuș Ohozieș și cu neguțătorii Tiruluș, ca să le încărcăm de aură curată, cu păuni pestriți de totă félul și cu alte striine și scumpe neguțitorii, căci nepotrivit mai bune și mai scumpe ne pune dumnezășasca poruncă înainte, să dobândimă cu talandul, adecă sufletele pentru Hristos, pentru care toată lumă nu țaste vrédnică, și pentru suflete să dobândimă faptele cele bune, care săntă cele adevărate bunătăți, și înțelepciuné acela cară Solomon cu multe féluri de făgăduială învață pre fiulă său, să neguțitorescă cu dansa mai bine de cătă cu aurulă și de cătă fie-ce altă avére, zicândă: fericit țaste omul care țău aflată înțelepciuné și pământenul care știe înțeligeră, mai bine cu ță să neguțitorescă de căt cu avuță de aură și de argintă. Adevărat, cu adâncă bogăție săntă avuțile și bunătățile care ne dobândește talandulă. Țară care să fie și talandul acesta? După talcuire dumnezășcului Davidă, care zice: Cuvintele Domnului săntă cuvinte curate, argintă lămurit și de șapte ori curățit, și alta nu e fără căt cu cuvântul lui Dumneazău cu care are a neguțători omul, spăseniță lui și a fratelui său. Acestă dumnezășcă cuvântă măcară că cu multe féluri de nume lăudându-se să arată noao la dumnezășasca scriptură, întăru că cum să zice apă vie care stinge atățară poftii cei spurcate, sau paine vietă cară măncându-o sufletul lăpădă stricăciună morții, au vin dulce care pică în inimile celor ce-l băeu bucuriile răjușui, au luminătoru care ne luminăză să nu ne poticnimă înblândă în noaptă deșartării cei lumești, au sabie care junghe inima bălauruluș celuș violen, au pavăză de focu cu care ne apărămă de săgețile cele aprinse cu focu ale Sataniș, au piatră intărită preste care stau neclintite duhovniceștile zidiri, au chiae care ne deschide visteria dumnezăștii fericiți, au canonu care ne stămpără necazurile lumiș aceștiă, au țarbă care ne vindecă toate vătămăturile cele sufletești, sau carulă credinței asupra căruia ca niște biruitori vom să intrăm în rău, sau mai

desăvârșit piatra ce de multă preță ce să zice cărbune care ne-au pusă dragostea lui Dumnezeu, ca unu semnă ca să ne cunoaștemă că săntemă ai lui. Cu acestă și cu altele asémene, de să și tâlcuăște, cumă amă zisă, cuvântul lui Dumnezeu, iară în căt mai cu cuviință de cătă toate să arată cândă să numește talandă, căci cu acesta ne aducem aminte, că darul ce am luat nu l-amă luat numai pentru noi, ce și pentru alții, care singur să arată a fi legătura fră-

ției cei creștinești. Si încă cu talandul ne mai învățămă: că măcară că însuș Dumnezeu le lucrăză toate întru toate, iară și noi, ca dela dansul fiindu întăriți, trebuie să lucrăm, împreună cu a noastră spăsenie, și spăsenia fratelui nostru. Cât precum Dumnezeu în ceriu are duhuri poslușitoare spre slujbă trimițându-se, așa și aică pre pământă au așazat pre oare-carii duhovnicioști slujitori, înpărțitori de cereștile taine, și ca să de la frați cerescă filosofie cu a sa dragoste, care elă pogorându-se denă ceriu au învățată. De aică poate socotă fie cine cum, precumă avuțăla că închisă nu iaste avuție, și după cumă zică filosofii eliniilor, așa încă la beserică talandurile cele duhovni-

212. — Din Biblia de la 1688.

cești, cândă nu se dău dela unii la alții, nu se zic talanduri; și o mărturiseste înțelepcuné, unde zice: grădină închisă și fătană pecetluită ce folosă iaste dela amăndoao? Iaste vrădică de socotélă și numărul talanților, căci zice că au dată unuă 5, altuă doi, altuă unul. Aciasta nu pentru altă zice, fără că ca să stim, că den cele ce-să cu număr nu se cade să ascunză cineva, ce să le păzască deplină. Si aciasta pentru ce? Pentru că are a ne lua sama și pentru acestă și pentru dobânda lor. Cândă? Până volu veni, zice, adeca la a doa venire la că înfricosată și pré diréptă judecată. Pré diréptă și zică, pentru că la aciasta judecătorul ca unu Dumnezeu nu poate să gresască, gresitil nu potă să-să ascunză gresalele loră, și răspunsul ce iaste să fie nu se mai preface. Precum să véde dară, puțină iaste vrémé întru care

avemă a neguțitori talantul dumnezăesculuř darū. Si auzându acăsta eu smeritul Domnului den gura Domnului mieu adése a zice: privegheti că nu știți în ce ciasă Domnul nostru vine, cunoscutu-mi-aină datorie ne părăsită, mai nainte de a sosì sfârșitul nemernicieř méle după darulă ce mi s-au dat den mila lui Dumnezău să neguțitorescă duhovnicésca neguțitorie, și să dau celor ce săntă suptă ascultaré noastră talandulă care m-au increzut Domnulă. Si acăsta am făcut la tălmăciré aceștiř sfinte scripturi, făcându multă nevoiță și destulă cheltuială. Despre o parte puindă dascali știuți foarte den limba elinéscă, pe pré înțeleptul celu dentru dascali alesă și arhiereu Ghermanonisisă, și, după petrécere lui, pre altiř care s-au întâmplat; și despre altă parte ai noștri oameni ař locului nu numai pedepsiți intru a noastră limbă, ce și de limba elinéscă avându știință ca să o tălmăcescă; cariř luându lumină și dentr-alte izvoade vechi și alăturându-le cu cel elinescă alu celoră 70 de dascali, cu vréré lui Dumnezău o au săvârșit pre cum să vede. Si măcară că la unele cuvinte să fie fostă foarte cu nevoie tălmăcitorilor pentru strimtaré limbii românești, iară încăș avându pildă pre tălmăcitorii latinilor și slovenilor, pre cumă aceia așa și ai noștri le-au lăsată pre cum să citeșcă la cē elinéscă. Si după isprăviré tălmăcitudinii aceștiř folositoare și sfinte ostenéle, luându, după cumă să cade, și voe dela sfanta și muma noastră besereca cē mare, s-au dat în tipografie de s-au tipărită în sfanta Mitropolie denă București, fiindu arhiereu și păstoru creștinescului acestuia norodă Pré Sfintitul Părintele nostru kiră Theodosie Mitropolitulă. Si spre acăsta m-am indemnătu ca să să dé la toți dumnezăescul cuvantă, știindu bine că Dumnezău au poruncit sfintilor săi ucenici și apostoli să propoveduiască pre făcătorul de viață cuvantul său la toată zidiré, ca să nu rămăne cineva ne luminat de străluciré darului său, care vedem păna în zioa de astăzi că n'au rămasă nici un nému, nici o limbă (măcară și varvară și cariř la célé de apoi hotără ale lumiř depărtaři) ca să nu citescă intru a lor limbă dumnezăasca scriptură, care nu iaste dentr-alt fără cat den darul Duhului săntău, care în zioa de petdesetniță au deschisă gura sfintilor Apostoli, și propoveduă cu toate feliurile de limbi cuvantului lui Dumnezău, pentru că nu săntă tainele credinții noastre ca ale Elefsinénilor să zacă ascunse și închise, ce toți să cade să iă darurile célé bogate ale lui Dumnezău pentru spăseniřa loră, care fără de citiré sfintei scripturi, ce ne tălmăcescă să cunoaștemă și pre însine și pre Dumnezău, iaste fără de putință a le dobândi. Cercetați scripturile, zice Domnul, că intru acésté să înhée toată cunoștința celor dumnezăești și omenești lucruri. Acésté cuprindu poruncile și lége lui Dumnezău, care porunci iaste înțelepcuné, cēia care face pre omu adevăratu omu, pre cumă cu mare înțelégere și pré înțeleptul Solomonu au alesă acăsta, unde zice: de Dumnezău te téme și poruncile lui păzeste, că acăsta e totu omul, și cē mař de apoi scripture iaste care află rařulă omulu sau rařu face pre omu. Rogu dară să priimiři cu bucurie cē bună indurare cu care ne-am nevoită pentru folosulă obștescă și să rugaři pre Dumnezău și pentru a noastră spăsenie.“

„Pré luminatuluř, pré creștinuluř, pré slăvitului, ūbitorului de Hristos, Domnu și oblăduitoru a toată Ugro-Vlahia, Ioan Ŝerban Cantacuzinò Basarabă

Voevod, dragosté cé intru Hristos și apostolésca blagoslovenie aducem Măriei tale.

„Omul celu ce iaste desăvârșit dentru aciasta să cunoaște că iaste desăvârșit, căci pururé socotela și gândul lui are la săvârșitul acela, pentru care iaste dela Dumnezău făcutu și zidit, căre săvârșitul nu iaste altu, fără cătu în-suși Dumnezău. Direptu acéia la Apocalipsis zice: Eu săntu celu dentău și celu de apoi. Si ce va să însemneze cu aciasta? fără cătu: Eu săntu celu dentău, adecă dentru care săntu toate, de unde și omul mai vârtosu au luatu începătura, și la aciua să uită; eu săntu celu de apoi, adecă precum începătura săvârșirei lucrurilor și a omului iaste, așa iaste săvârșire cé desăvârșitul, la mine să aibă săvârșitul, la mine să năzuască, că de voru năzui aîuré voru peri. Eu săntu cel dentău și celu de apoi, și vei vedé și cu socotelă de iaste adevăratu acesta. Firéște pohta omului ca la unu semnul să uită la Dumnezău, și nu numa noi bunii credințioși și direptii și creștinii, carii avemul lége vietii, ce tocma și păgânii, cei ce totu félul de fără de lége în toate zilele facu, își aducu aminte de Dumnezău și roagă, pentru că și ei dela Dumnezău au fintă și firéște își caută săvârșitul lor, măcară că lipsescu departe dela Dumnezău cătu e iadul de rău. Iară încăși ajunge aciasta ca să cunoaștem că firescă pohtă trage pre oameni la Dumnezău ca spre celu de apoi săvârșitul, spre carele ori cine să va uita pre cum să cade acela iaste desăvârșitul, și déca-i iaste gândul lui acolo să cunoaște că iaste desăvârșitul. Direptu acéia toti cei buni și direpti, care bine au vietuitu în lume, zicem că sū desăvârșitul, și mai vârtosu de cătu toti sfintii Apostoli, și căti voescu și lucrreză lucruri apostolești; pentru că aceste mai pre de-asupra cunosc pre Dumnezău că iaste binele celu desăvârșitul, și săvârșitul celu după urmă. Direptu acéia să zice la cantaré canticelor: Spune-mi, pre carele au iubitul sufletul mieu, unde paști, unde șazi, unde tii slava, și înpărățiila ta Dumnezăul mieu? Si pentru care lucru iaste Dumnezău pricina de săvârșitul și să pohteste? Zicu dentru dragoste, caré în trei chipuri să înparte: întăiu pentru ném, a dooa pentru vrednicie, a treia pentru fapte. — Să zicem dară pentru cé dentău, măcară că voința bună iaste mai pe de-asupra, cându némulu să lipsesc de bunătăți, ca în vrémé lui Avraam, care s-au alesu pentru buna voință, avându tată inchinătoriu de idoli, iară cându cură amandoao, și voința bună și némulu, fără de asămănare iaste blagorodnișa. Direptu acéia lăudăm pre marele Costantinu, căci au fostu dentru înpărăți, și fiu și nepotu, și altii mulți pre cari-i lăsamu, indesulându-ne, că celu peste totu desăvârșitul Isus, ca o laudă mare ia de cătră Duhul celu sfântu, căci iaste de înpărătescu și patrieșescu nému, numindu-să fiul lui Davidu, și fiul lui Avraam; și la Apocalipsis zice: Tată au biruitu leul celu ce iaste denu félul Iudii rădăcina lui Davidu. — A dooa pentru vrednicie, că mulți săntu mari despre buna credință, iară nu să cunoșcu de vreme ce celora ce au mare cuviință le dă Dumnezău și vrednicie, și cunoșcuți ii face, că ei pohtescu pre Dumnezău ca pre unu desăvârșitul facătoriu pe bine, precum și Davidu déca-i zise Dumnezău precum să arată la alu șaptele capu la a dooa înpărătie: luatu-te-amu den staulul oilor și te-amu făcutu numitul, după numele celor mari carii săntu pre pământu, și elu răspunse: nu iaste altul ca tine și nu iaste Dumnezău afară denu tine. — A treia pentru fapte, de care să laudă Moysi de cătră Dumnezău, că s-au aflat

credinciosu în toată casa lui Dumnezău, că dându-i să fie mare voivodă și putitoru de lége lui Israilu, cându greșia norodul la Dumnezău, tăia, omorâa, certă, iară cându cărtiâ spre dânsul și-l suduâa, elu să rugă pentru el, nu pentru altu ceva, pentru căci de mare lucruri să învrednicise a fi poslusitoru, de să-vârșit iubiiâ pre Dumnezău și pre dânsul avé săvârșitul cel de apoi, precum și Apostoli, pentru căci fâce lucrurile céle ne asămăname, pofitiiâ să moară ca niște săvârși și a fi cu Hristos celu de săvârșit. — Uniș săvârsiri ca aceștiia te-ai învrednicită a fi Măria ta. Direptu acéia și gândul de săvârșit ilu tinzi cătră Dumnezău ca spre săvârșitul cel de apoi. — Intăiu pentru ném, pentru că celu părintescu să trage despre diregătorie de patrichii și de sfétnici înpărății grecești, precum au fostu pre vrémé lui Ioan Vatați, cel ce era păharnicu și domnu Trachie, Ioan Cantacozinò, carele au oștitu asupra Ghinoveziloru celor de la Rodos, pre la létul 1225 de la Hristos, căruă nepotu aú fostu cela ce și înpărat Tarigradulu au ajunsu, Ioanu Cantacozinò, nu numai slujat la céle politicești și iscusit de multa bunătate ce avé spre cei de suptu stăpânire, ce și alesu bogoslovu; intăiu că au hulitú céle pământești și au ajunsu pre pământ ingeru, ca un altu apostol nou, pre Hristos numai si ūbindu-l și căstigandu-l; și a doa că au talmăcitu den dumnezăescul Duhu Cantaré cantărilor, care talmăciré acéia asemăname nici au priimitu nici va priimî în vêci; a treia că au acoperit hulele și blestemele proroculu celu mincinosu mai mult decatul altu fiște-care, și după acéia le-au mustrat și basne le-au arătatul cu sila cuvântului și cu putéré scripturilor; deci, de au scrisu după acéia uniș dascali aí răsăritulu și ai apusulu înpotriva mincunil pangăritulu aceluă, dela acesta au luatú pricinile și a scrie și a lăsa scrisori bune și cu tărie. Deci dentru acela au fostu și ăaste némul Măriei tale slăvit și la politiceștile stăpâniri lăudat și la dumnezăiasca credință vestită și la duhovniciasca înțelepcione minunat. Dereptu acéia și pre vrémé lui Sultanu Sulimanu, fericitul strâmoșul Măriei tale Dimitrie Cantacozinò, cu multa lui înțelepcione aú oprit și n-au surpatu păgani bisericile Tarigradulu, pre cum ilu luoase cu sabiâa, și avé direptate după legile loru să nu lase acolo biserică de creștin. Si după acela păna în zilele Mării tale vrédnicu de minune ăaste celu lăudatul ném al Mării tale, pre cum mărturisește cé ūbitoare de Dumnezău viață a fericitului părintelui Mării-tale răposatului Costantin Cantacozinò, caré cinsté bunătății lui era mai peste toată lumea. Iară și despre parté maicii Măriei tale intr-acestașu chipu au fostu și ăaste, pentru că Basarabă, după cumu zice istoricul care să chiamă Halcocondil, la a șapté carte a istoriei lui, fost-au pe vrémé lui Sultanu Murat tatăl lui Mehmet, celu ce-au luatul Tarigradulu, al doile ném de domnie, de vréme ce acesta au adusu pre Danu feciorul lui Băsărabă Domnul ăra rumânești, că și Băsărabă adecă Domnul era după a acestuia istorie, care scrie la al noaoile carte, cându domniâa ăra rumânești biruia păna la Maré Negră, de vréme ce și cetaté Chilie au fostu parte de ăara rumâneșcă, că și Vladu vodă dentr-acelaș ném au domnitu pre la létul 1455 dela Hristos. Iară denă vrémé lui Băsărabă Vodă și a lui Danu Vodă de nu avemă elinéscă istorie căți nepoți de ai loru au domnit, însă avemă miș de alte istorii, căci când nepoții loru domniâ și să numiâ Băsărăbești, cându era boieri, măcară că pentru zavistiâ stăpânitorilor celor tirani să chem și ei feciori de Domnul cu altu nume, și acesta s-au făcutu

de multe ori, pănă la Șärbanu voevodă, părintele maicel Măriei tale Doamniș Eliniș, care și cu lucrul și cu cuvantul era pré luminată, și pănă la Matei voivodă cel vestit și pănă la Costantin voivodă celu despre mumă unchul Măriei tale, și pănă în zilele Mării tale pré luminate. Direptă acela și vrednicia Mării tale ne asămănată ăaste, căci că némulu și despre tată și despre mumă să trage de multe înpărăți și domniș, măcară că slăvit au fostă, ăară în ce de apoi intru boerie slujila. ăară Măria ta pre acesta la putere domnescă l-a rădicat, însă domnindă ăară înpărătește și stăpanindă ăară cu mare cuviință, norodului povătitoru flindă, ăară de noroade a purta grijă, și spre limbi flindă făcătoru de bine, pentru că pré milostivă ești și dulce făcătoru de bine, chivernisești și bine oblăduești, ăară n-ai pre altulă asémené, plinești chipul părintescu celu înpărătescă, ăară mai vătosu cinstă strămoșilor făcându-te, au de strămoș cinstindu-te. Direptă acela dăruiti-s-au și céle peste fire lucruri, nu numai căci den tineretă te-a arătat luminat spre politiceștile stăpaniri și spre toate te-a arătată știiută (*sic*), și la primejdiiile vremii aleșu otcarmitoru și curățitoru de tiranii patriei, și de obște sfintelor manăstiri și bisereci denii temelie bună chititoru și înnoitoru Dumnezăesculu mormantu și sfântulu muntelui Athonului de multe ori intru multe ajutoru, și cé de catu toate mai mare, sfinte și catholicești și apostolicești bisereci în multe părți te-a arătat ajutoru cu multe feluri, care lucrul acesta ăaste celu dentalu alu bunătăților. Direptă acela Fotie patriarchul Tarigradulu, scriindu cătră Mihailu, biruitorul Bulgariei, zice: adeca céléalte lucruri mici aducu folosințele, ăară nevoință care ăaste pentru Beserică nemoarte căștigări nemortulu suslet lucrăză. Si ajuți Besericii: întăru, că Scriptura cé noo răsipită flindă, după izvodul celu vechiu și cu nevoie aflată a să citi de preoți cei de ăară, la rânduiala tipiculu elinescu, spre lesne cetire o aî tocmită; a doa că o aî talmăcită în limba rumânescă și o ai tipărit și dintra Mării tale chehtuială atâtă cărti făcândă, le-a dată maicii Bisericii a să citi; a treia că vechia scriptură talmăcindu-o pre limba rumânescă aîave a să citi o aî făcută; că de vréme ce, după politiceștile legi, nu să cade omului grecu a nu ști legile Grecilor, cu catu era mai direptă creștinii Rumani să știe legile lui Dumnezău, care ăaste sfânta Scriptură, și adevărată la Rumani s-au plinită cu vântulă apostolului Filipu, care aú zisă cătră hadamulu înpărătesii Ethiopiloru: oare cunoști céle ce citești? precumă zică bogosloviu: cel ce nu cunoaște să nu să cunoască. Direptă acela spre mustrare zică Dumnezău Jidoviloru prenă Isaiă, precumă zice Apostolul cătră Corintheni: cu alte limbi și cu alte buze voiu grăi cătră danșii, și nici aşa nu mă vor ascultă. Acăsta și la Rumani s-au plinită, că cu glasu striin grăindă loru Dumnezău, nu ascultă; ăară acumă sfânta Scriptură prin nevoință Măriei tale să citește și cunoscute să face și la mari și la mici. Si de vréme ce cel atocma apostol Costantinu înpărătu, căci au scrisă sfânta Scriptură la o samă de cărti, ca să să citeșcă pre la besericile céle den Tarigradu, să laudă și să cinstește, cu catu mai vătosu vrédnicu de miș de laude ești Măria ta, care la unu norod întreg dai cuvantul lui Dumnezău, ca oare ce lumină flindă pănă acum suptu acoperemant și o pui în sféșnicu, ca să lumineze celor den casă ai Besericii noroade: Rumânilor, Moldovénilor și Ugro-Vlahilor. Creștinat-au sfântul Zlataustu pre Rumani, pre cari și lăcitoru Nistrulu și numescu létópisetile céle beserecești, învățandu pre unii dentr-ănsi carte

și limba elinescă, și cu acela au învățat pre ceia-lalți. Iară Mării ta lipsă de atâté ani o ai adusă la săvârșire desăvârsită, învățându atâté noroade să cugete zioa și noapté lége lui Dumnezău și sara și dimenotă și amiază-ză să povestescă minunile lui și să bine-cuvinteze în toată vrémé pre Domnul, și cându să voră culcă și cându să vor scula, și cându voră călători și cându voră sădă, după dumnezăiasca poruncă, care grăște la alii 6 capă la a doa lége. Si de vrémé ce Ulfila Episcopul Gotthilor iaste lădat că pre vrémé lui Valendianu au tălmăcită unele părți ale sfintei Scripturi spre limba loră ca să să întărescă oamenii némului său denă painé cé vie a învățaturii Duhului, cu cât mai vărtosu ești Mării ta vrédnicu de cinste, tălmăcindu și dându nu oare care părți, ce toată Scriptura, și nici la puțină părticé de limbi, ce la întregi și de multe féluri de noroade, și mai vărtosu împreunate fiindu intru toate cu catholiciasca Beserică, și să făcură precum poruncescă Domnul la al 6 capă alii lui Ioanu Evangelistul: toți învățați de Dumnezău. Stravonu scriitorul de pământu vrednicia și măriré Rumânilor scriindu, numai pre ostașii vremii aceila care era asupra vrăjmașilor țărăi ii numără. Iară în zilele Măriei tale și bărbati și mueri și tineri avându armă biruitoare sfânta Scriptură, oștescă înpotrivă, nu spre oameni și trup și sânge, ce spre înpăratii văcului acestuia cătră cele duhovnicești ale violeniei și dându războiu și biruindu; pre cum și Domnul postindu, după cum zice Scriptura, au biruit pre diavolul. Si de are Ptolomeu înpăratul Eghypetului mai mare laudă, care au tălmăcită sfânta Scriptură den limba ovreiască spre cé elinescă, de cât au zidit cele dela Memfesu piramide, și au tocmit cele patru cărti de astronomie, cu cât mai vărtosu Mării ta ești vrédnicu de multe și mari laude, care o ai tălmăcit spre limba cé de moșie a locului, nu spre trufă precum acela, ce pentru mantuiré noroadelor și duhovniciască hrană a credincioșilor. Marele Costandinu ospătându pre oare cari den Episcopi, precum Evsevie scrie la viața lui, n-au vrut să se laude de stemă și de diadimă și de înnălțaré cé înpăratescă și de cele lumești biruințe și pompe și isprăviri, ce să bucură căci să așa împreună lucrătoru la Evanghelie lui Hristos, pentru acela și zicé: Voi sănătei Episcopi creștinilor pre denlăuntru lucrându tainele, iară și eu însumi Episcop sănătă, lucrându împreună la cele de afară zidiri de dumnezăești besereci, înnoiri, aduceri de lumini și aprinzări de lumini, și mai multă acăsta ca cuvântul lui Dumnezău să să adaogă și să să înmulțescă spre noroade. Ca acésté sănătă și ale Mării tale îndireptări, care întelopiciné luă Dumnezău te-au născută; și aplecându-te bine cu bunătățile și crescându-te și împlându-te de Duhul sănătă ochiu te-au arătată luminându cu lumină pre cei ce sănătă suptă ascultaré Mării tale, cu o nevoiță preste fire ca acăsta a scripturilor, ca să păzescă dumnezăeștile porunci, să să întărescă intru viață văcănică. Direptă acela rugăm ca și de-acumă înainte să fii a toată bunătățe și buna credință pildă, nu numai celoră denă zilele Mării tale, ce și în urma Mării tale a totă némulu omenescu, buna și mară învățatură bune și mari lucrându. Pentru care mai vărtosu și cé nespusă și văcănică înpăratăla Cerurilor, va dăru Mării tale moștenire neclătită și lăcașu nemutată, și peste fire intru căstigaré dumnezăești desfătăcuni cei nestricate în văci văcilor. Aminu.

„Dositheu denă mila luă Dumnezău Patriahu sfintei Cetăți Ierusalimulu și a toată Palistina, rugătoru de sănătate Mării tale.“

La pag. 982 să află următoarele:

„Tipăritu-s-au acălastă sfântă carte în orașul în București, însă cu cheltuiala Pre Luminatului, Prea Creștinului și Pre Cuviosului Domnului și Stăpânului nostru Ioan Sărbanu C. B. Voevoda, Biruitorulu și Oblăduitorulu a toată Ugrovlahiia. Iară cu nevoie și îndireptaré celor ce s-au întâmplat Dascali și mai multă deslușindu-se pre limba românescă de cei mici și plecați dentru slugile Mării sale Sărbanu biv. 2, Logofet și fratele lui Radul Log.“

Iar pe ultima foie nepag.:

„A totu meșterșugul Tipogrăfiei și îndireptării cuvintelor rumânești ostenitoriu, de Dumnezău iubitorulu Mitrofanu Episcopulu de Huși. Si s-a inceput acestu Dumnezăescu lucru în luna lui Noemvrie, anul dela inceputul lumii 7196 și s-a săvârșit în Septevrie anul 7197.

„Pre tine pravoslavnice cititoriu, cu umilință te rugăm, citindu pre acălastă sfântă și dumnezeiască carte, unde veți află niscare lunecătură în lucrul acesta al nostru să nu bléstemi, — ce ca unu bună și cu bună inemă îndirepteză și nu ne pune întru ponos, ce țartă, că și noi săntem oameni, asémene pătimăș ținuți de slabă fire, care nu lasă nici pre unu omu a rămână fără greșala, că pre cătu amu putut cu nevoie amu lucratu, și pre cumu amu aflat în izvodu aşa amu datu și în tiparlu. Ce te rugăm țartă, ca și tu să dobândești ertăciune dela pre Puternicul Dumnezău, al căruia daru și milă, și noi îl rugăm să fie cu tine pururé.

„Acelaș carele e scrisu mai susu
cu toți ai săi ucenici te roagă.

„Precum doresc să sosescă la vadul celu cu adăpostire, cari sunt bătuți de valuri întru luciul mării, aşa amu dorită și eu să sosescă la sfârșitul cărtii acesteia.

„Slavă lui Dumnezău celu ce ne-au ajutat după inceputu, de amu ajunsă și săvârșitul.“

Bucurescă, Biblioteca Academiei Române. Biblioteca Centrală. Muzeul de antichități. — Iași, Biblioteca Centrală. — Mănăstirea Neamțului. — Viena, Biblioteca Imperială. Cipariu, *Analekte*, 185. — Lambrior, *Carte de citire*, 107. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 279. Del Chiaro, *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia*, Venezia 1718, 43. — Cipariu *Principia*, 111. — Sulzer, *Geschichte*, III, 636. — Hasdeu, *Viața, faptele și ideile lui Nicolau Spătaru din Milesi*, în *Traian*, 1870, nr. 7 și urm. p. 32. — Ștefan D. Grecianu, *Scrierile lui Radu Logofétul Chronicarul în Revista Română*, I, 575. — Emile Picot, *Notice biographique et bibliografique sur Nicolas Spataru Milesi*, Paris, Leroux, 1883, p. 43. Cfr. *Converbirile literare*, XVII, 478. — Sbiera, *Mișcările culturale*, 53.

1689.

87. Molitvenic, Belgrad (Alba-Iulia) 1689.

МОДЛІТЬЕНІЙКЪ
Изводит дин Словеніе пре лимба Румъніаскъ.
свпть Кръйрж ши кирвінца Прѣ лиміна-
тълъши ши Мастнєлъ Дінъ

МІХАЙЛЪ ІІАФИ, чєль май Маре.
 Дин Млл а ѿ Дінісъє краюль Іордѣлашъ,
 Дінілашъ пърцилаѡр царькъ Огнегрѣши, шы
 Шпанашъ Съкѣлаѡр, и проч.
 шы къ Благословеніа прѣ ѿсѣнїи цитѣлашъ
 пърните, Кур, Ейрлаймъ: Митропо-
 літъ Белъградъшъ, шы а тѣатж цара
 Іордѣлашъ, єщеже и проч.
 Тупърнѣса съ и МИТРОПОЛА:
 Белградъшъ.
 Іній дінілашъ, а Ѿп. Апріл, Кв. де сна.

In 4º mic 6 foî nenum. și 199 numerot. Titlul, incadrat cu flori de componiție tipografică, e tipărit, ca și textul, cu negru și roșu. Pagina are 21 rânduri.

Pe verso titlului începe îndată:

„Cuvântu înainte

„Cătră prê osfințitul și în Hs. luminatul VARLAAMU Archiepiscopu și Mitropolitul sfintei Mitropoliî a Belgradulu, alu Vadulu, alu Silvașulu, alu Făgărașulu și alu Maramorășulu, și elu episcopilor din țara Unguriască, iprocă.

„Prê osfințite Părinte, Pentru că aciastă carte să începe cu mare taină a sfintului botez, pentr-acéla și eu despre tainele sfinte voju grăi, care au datu Dumneazău mai nainte de cădere și după cădere. Mai nainte de cădere doao taine au datu Dumneazău lui Adam și Ezei, Rafulu și Pomului Vieții: Rafulu au fostu chipul înpărătiei cerulu, că scriptura înpărăția Cerulu o numește Raiu. Luca 23 stih. 43: Astă-đi vei fi cu mine în raiu. Pavelu Apslu au fost răpitu până la alu treilé ceriu în raiu (I, Corinth. 12 sh. 3, 4). Iară pomului vieții au închis puitu pre fiului lui Dumneazău. Apoc. 2 sh. 7: Învăngătorului da-voju măncare din pomul vieții carele ţaste în mijlocul Rafului. Zicu unu că pomul știuturii binelui și răului, încă au fost taină au sacramentu, iară alti tăgăduescu. Intăi zic că tainele au poruncit Dumneazău să trăiască oamenii cu iale, iară acesta au fost oprită (Bit. 2 sh. 17). A dooa zic, că sacramenturile săntu spre vilața date, numai acelora le săntu spre moarte cari trăescu rău cu iale. I. Corinth. 11 sh. 27, 29. Iară acela n-au fost nice sacramentalul vieții nice alu morții, ci-au fost sămnul plecării și al îngăduinței omulu, suptu puteră și porunca lui Dumneazău și materiă ispitirel.

„Iară sacramenturile, care au dat Dumneazău după căderia omulu, fost-au în trei rânduri.

„1) Intăi, care au fostu în vrémia făgăduințelor.

„2) A dooa, cele de suptu lége.

„3) A treia, în testamentul nou.

„Intăi despre sacramenturile din vrémia făgăduințelor voi aduce.

„1) Intăi jărtvele sfintilor a lui Avelu (Bit. 4 sh. 4) a lui Noe (Bit. 8 sh. 20). Săvăi că sacramenturile și jărtvele să usebescu într-aciasta. Căci că sacramenturile dela Dumneazău s-au dat oamenilor, iară jărtvele de la oameni să dau lui Dumneazău; iară pentru că au pogorât foc din ceriu și au arsă jărtva, însamnat-au trupul lui Hs. care tot de una prin duhу s-au jărtvită din dragosté ci-ău

avută cătră casa lui Dumnezău (Psalom 68 sh. 10), care au închipuitu foculă acela, pentr-acéia jărtvele să socotescă cătră taîne, a lui Adam, a lui Avraam, a lui Melhisedec.

„2) A dooa fost-au sacramentu corabiă lui Noe în potopă, ca o pecete au zălog sfatului celu de milă a lui Dumnezău despre némulă oménescă (Evreï 11, sh. 7), care au închipuit moarté și înviără lui Hs. (Rim. 4 sh. 25).

„3) A treia fost-au sămnă mare legătura lui Dumnezău curcubeulă spre ceru (Bit. 9. sh. 12, 13), care adevereză că sporindu-să sămănța lui Noe pre némul oménescă mai de multe ori cu potop de apă nu-i va piarde.

„A doua.

„Iară taînele care aă fostu suptu lége săntu doao.

„1) Intăi, tăiaré împregiur, taînă mare, care au cuprinsu doao vremi: una dela Avraam păna la Moyisei (Bitie 17), în care vréme tăiaré împregiur au fost besérecii număi ca un légăn, foarte lucru mic, că moarté au domnit păna la Moyisei (Rim. 5, sh. 14). Alta țară dela Moyisei păna la Hs. (Ioan. 7 sh. 22). Într-acéia vréme tăiaré împregiur au fost mai pre sus, fost-au vărvul besérecii, care aciasta au arătată că celu tăiatu împregiur iaste jidov dirept și izrailtian adevărat (Ioan, 1, sh. 48. Rim. 2, sh. 28, 29), care acum în testamentul nou s-au pus glosu, măcar că zic jidovii că nu-i pusu glos că Dumnezău au poruncit lui Avraam țăiaré împregiur său zis că va fi sămnul legături în vécă (Bit. 17 stih 7).

„Răspuns încrotivă.

„1) Intăi, tăiaré împregiur au dat Dumnezău seminție lui Avraam păna la o vréme, cadesă a ști, păna atunci păna cându vor biru jidovii și pământul Cananulu, care l-au făgăduit Dumnezău seminție lui Avraam atunci cându l-au dat și tăiaré împregiur. Ishod. 17.

„2) A dooa Lada Domnului, chivotul, încă au zis Dumnezău că va fi în cor tulu adevărăturii rănduială în vécă. Ishod. 27 sh. 21.

„3) A treia, în beséreca lui Solomon încă au zis Dumnezău: aicé voju tocni numele mieu în vécă. 3 Trstva. 9. stih. 3.

„Înplându-să vremile, nică pământul Cananulu Jidovii nu-l biruescă, nici cor tulu nu țaste, nică chivotulu, beséreca lui Solomon încă s-au pustiit. Tăiaré în pregiur încă n-are loc, căci că tăiaré împregiur au însămnat: 1) Înmulțiră seminții lui Avraam, 2) Să-năntă cia sfintă din care să vor blagoslovi toate némurile. Pentr-acă mai nainte de Hs., macar c-au fost de lipsă tăiaré împregiur, țară totu au fost trecătoare, că după venire lui Hs. au început a să veștezi, țară după moarté lui Hs. de totu s-au ștersu, numătaiaré împregiur țaste astăzi sămnul necredinței Jidovilor. Filip, 3 sh. 2, 3, 4.

„2) A doua fost-au mielul paștilor, despre care nu voju grăi, pentru că în locul aceluia țaste acumă cina Domnului Hs., dându-ne Dumnezău agător să tylpărim și acelă taînă grăi-vom pe rându.

„Iară acum numătul numărul sacramenturilor legii vechi le voju sămna pe seurtă. Lăngă aceste 2 taîne mari, mai fost-au 5 mari, și minunate:

„1) Intăi, Negura care au înblată înainte taberi Izrailenilor (Ishod, 13), care au închipuit ingerul cel străjitor (Isaie, 63 sh. 9), scutela și luminară besérecii (Isaie 4 stih. 5) și întruparé lui Hs. (Ioan 1, stih 14).

„2) A dooa, trăceria peste mare (Ishod 14), care au închipuitu sloboziră

beserici din nevoia că gră (Isaie 51 sh. 9, 11) și botezul Israilténilor (1. Cor. 10 sh 2).

3) A treia, au fost mana (Ishod, 16 cîsla 11, Apoc. 2 sh. 17), care taînă scriptura o tâlcuăște (I Cor. 10 Ión. 6, 31, 32, 33).

4) A patra apa dină piatră, care înțales dezliagă Pavel apslu (1 Cor. 10 sk. 4) și piatra era Hristos.

5) A cincia, șarpele de arame, care taînă arată Ioan Evlistu (3 sh. 14).

„Taînele legii vechi săntă până aică.

„Acumă voi sămna pe scurtă taînele testamentulu nou, că săntă în carte acăsta.

„1) Intăi mare taînă a sfântulu botez, care au ștersă pe tăiaré împregiur; că toate taînele legii vechi au fost arătară venirei lui Hs, și umbra taînelor cestor adevărate (Evrei 10) și legături de viacă, care au făgăduit Dumnezău cu Eremiu prorocu (31 sh. 31): Iată voră veni zilele, zice Domnul, și voi legătura noao lui Israile nu după legătura ce-am legat cu părintii lor. Aciastă legătura au legat cu noi Dumnezău, și în locul tăerii împregiur sămnului celu încreuntat de vrajbă între Dumnezău și între oameni, iară Domnul Hs. vrându să ne înpacă cu Tatăl Dumnezău, ne-au dat tăiare împregiur sufletescă (Colos. 2 sh. 13), și au luată deea noi inima de piatră și ne-au dat inimă de trupă (Ezechiil, 11, sh. 19), și au scris legia pe inimile noastre cu Duhul săntă, și ne-au dat sămnă albă de pace: spălare cu apă, sfântul botez, de care ce taînă poate fi mai mare? că cu acăsta ne curățim de păcatul cel vechi și ne naștem din nou spre viață de vîcă și luămă putere să fim fiil lui Dumneazău (Ioan 1, sh. 13), căruia botez slujitorul intăi aș fost Ioannu, iară rânduitorul au fost Domnul Hs., care dela Ioannu s-a botezat (Math. 3 Mart), făr-de care botez nime intru înpărătiila cereștilui nu va intra (Ioannu 3, sh. 5).

„2) A doua ungeră cu myră, care închipuăște darul Duhulu sfântă, cu care s-au însămnătă mai de demultă înpărăti și Preotii, cu acesta ne pecetluăște și pre noi să fim sămăntă sfântă, înpărătescă și preotască (1 Pătru, 2, stih 9. Apoc. 5 sh. 9).

„3) A treia căsătoriă, care, pentru gresala lui Adam și Evei, s-au părută unora că Dumnezău au lepădat destoiniciă căsătorie, cumă au stricat și raoulă din Edem cu potopul apei, pentru că s-a inceput într-ănsu păcatul, iară Domnul Hs. cu minună ce-au făcut intăi vină din apă, în Cana Galilei, au arătat în locu cinstă căsătorie. Ioan. 2, Efes. 5 sh. 32. Taîna acăsta mare iaste.

„4) A patra, intoarceră din păcate, Ispovedană și înnoiră vietii. Math. 3 sh. 6. Iacob. 5. sh. 16. De unde să vede mila lui Dumneazău că mare, cându priimăște pre păcătos și-l rădică pre cinstă dintăi. Luc. 15.

„5) A cincă sfintiră maslului (Mar. 6 sh. 13. Iacob, 5 sh. 14), care Hs. au poruncit Apostolilor, și Apostoli după Hs. au ținut acesta obiciau. Despre această nu voi mai spori, ce numai destoiniciă Cărții cu trei cuvinte voi arăta:

„1. Săntă într-ănsa rânduiale sfinte și slujbe tocmită și rugăciuni de multe trebi.

„2. Toată-i intărîtă cu scriptura sfântă și înfrâmsetată cu psalmi din Psaltria lui Davidu, și dină cărțile Evangeliștilor șale Apostolilor.

„3. Cuprinde intru la toată viața omului creștin, din cîsul nașterii până la cîsul morții și până la îngropăciune.

„Din toate să vede lucrătorul ei dinceput au fost Dhulă sfântă, prin bărbatii săi răsuflată. Numai acăsta să vede lipsa că mulți dintre Preoți neînțelegându tipicurile, rânduialele foarte cu nedestoînicie s-au isprăvită toate slujbele.

„Care lucru văzându sfintia ta din ne-aglunsul cheltuialei, fiindu și țara lipsită, n-ai cruceată cheltuiala pre-acestă lucru bună și dumnezăescă, ce cu blagoslovenia sfintiei tale aș scoas pre întăresul și celor neînțelegători. Pentru care Domnului Dumnează să zilască pre Sfintia ta, pre lauda numelui Sfintiei sale, și pe mai mari lucruri să poți isprăvi spre întrămaria besericii să creștinătății. Amină.

„Ală Sfintiei tale în Domnului Hs. pururia slujitoru

„Popa Ioannu din Vîntă.

„M : N :“

Pe pagina I a textului se află următorul titlu, sub care începe îndată «Rânduiala Botezului».

Ѣ Ч О Л О Г І О Н

Че съ си че
МОЛДЪВЕНІКЪ

Ѣ къде съ къпринде тъатж тъкъа Бесѣречий,
къде съ къде Прѣоцила. Датж Ѣтъй дѣ ла
сѣнций Щѣстоли, дѣлъ ачъа дѣла Сѣнций
Пърнци, ла тъате трѣбиле.

La f. 198 se află tabla de materii, iar pe cea din urmă (199), două înscriințări:

„Arătaré trebiloru ce să află într-acăstă Carte.

„Molitva muerii la ciasulă nașterii, list. 1. — Rânduiala boteđulu, list. 4. — Molitva boteđulu pre scurtă, list. 22. — Molitva muerii după 40 de zile, list. 22. — Molitva muerii cându pîrarde, list. 25. — Rânduiala logodnei, list. 26. — Rânduiala cununiei, list. 28. — Rânduiala la a dooa nuntă, list. 39. — Rânduiala ispovedaniei, list. 44. — Rânduiala la sfintire maslului, list. 53. — Rânduiala a priceștui bolnavul, list. 88. — Rânduiala la eșiré susflelului, list. 90. — Rânduiala îngropării, list. 97. — Ingroparea cuconilor mici, list. 122. — Ingroparea la Paști, list. 126. — Slujba părăstasului, listu 134. — Г҃смѣни (sfestanie) la Ехъ макени (Arătarea Domnului), list. 142. — Rânduiala weřmeni la Avgust, list. 154. — Blagoslovenia casei noao, list. 166. — Molitvele la pogorâr(ea) duhului sfântă, list. 167. — Rânduiala Panaghie, listu 180. — Molitva la crăciun filor de duhovnicie, list. 182. — Molitva în dumineca florilor pe sălcii și la înviyaré lui Hs. listu 184. — Molitva spre carne și pe brândă la Paști, list. 185. — Molitva colivei, listu 186. — Molitva la șuoia sfintului Petru, list. 186. — Molitva la zidirea casei, list. 187. — Molitva la fântână noao, list. 188. — Molitva cându cade ceva spurcat în fântână, list. 189. — Molitva cându cade ceva spurcată în vasul cu vinul sau într-altă ceva, listu 189. — Intrebarea sfantului Anastasie, list. 190. — Molitva celor ce gîură pre sine însiși, list. 191. — Molitva a deslegă tot blăstămul, list. 191. — Molitva de toate spurcăciunile, list. 192. — Molitva celora ce întră în post, list. 193. — Molitva nevăstei după nuntă, list. 195. — Molitva la urdirea bisericii, list. 196. — Molitva la curățire bisericii, list. 196. — Molitva pre scurtă a sfinti apa, list. 197.“

„Cuvântu cătră cetitoru.

„Stiu, ūbite cetitoru, că vei află lipsă în slove, în cuvinte, încă mai tare intru înțeles. Săvăi că încătu amu putută am silită, iară de n-amu și agiunsu la înțeles desăvărșită ce de amu pusă pe frâmséția casei lu Dumneđău plumbu și arame încă cu toata osărdila amu nevoită. Iară cu au dată Dumneđău auru și pietri scumpe să pue și să facă, noi încă vom ceti și vomu multămă.

„De la Domnul Hs. Tie totu bine poftitoru

„Popa Ioannu dinu Vinți.

„M: D:“

„Slavă și laudă lu Dumneđău Unuă în Troiță și dămă, care bine au vrută de vădumă după începută și svărșitul cărtii aceștiia ce să dice Molitvnicu. Iară pre tine, pravoslavnice Cetitoru, cu umilință te rugăm, ca de vei află nescare greșuri în lucrul acesta alu nostru alu Typografii, să nu blastămi, ce cu blandete îndreptedă și plineste, căce că și noi sintem oameni asémene cu neputințe ținuți de slabă fire, cară nu lasă pre nice unu omu a rămăne fără greșală. Ce iară te rugăm, pravoslavnice Cetitoru, iarta, iartă, ca și tu să dobândești ertăciune dela Domnul nostru Is. Hs. alu căruia daru și milă și noi ne rugăm lu să fie cu tine purură.

„Chyriac, G: i Typografu.

„Mol:“

Bucurescă, Biblioteca Academiei Române.

Cipariu, *Analecte*, 134. — Lambrior, *Carte de citire*, 80. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 184.

Popp, *Disertație*, 25. — Cipariu, *Analecte XXI și XXII, Principia*, 106 și 120, *Archivu*, 80. — Pușcariu, *Documente*, 363. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 87.

88. Povestea la 40 de mucenici, Bălgard (Alba-Iulia) 1689.

Vasile Popp (*Disertație*, Sibiu 1838, p. 26) citează printre cărțile tipărite în Alba-Iulia, o broșură aflată în Biblioteca Seminariului din Blaj, cu titlul :

Повестъ на А. де Мъченници и а. мартіи. Бълград. захпд.

In exemplarul defectuos, văzut de noi la Părintele I. M. Moldovan, făia cu titlu lipsesc. Restul formeză o broșură in-4° de 8 foî, numerotate jos la mijloc, tipărită cu negru, cu 22 rânduri pe pagină. Pe față întâi se află titlul următor :

ЛѢНД ЛѢЙ МАРТИЕ ДНО
ХВ ЗНЛІ, АЛ ПАТРІЗ ЗКЧИЙ ДЕ МѢ
ЧЕННИЧИ ДИН СЕКАСТИЕ МЧНЧИРЖ АУР.

Titlul curent este :

Повестъ — на А. де Мъченници.

La sfîrșit :

Anul Domnului 1689, în Luna lu iulie 15 zile s'au Typărit.

1690.

89. Manual în contra schismei papistașilor, Bucurescă 1690. — Grecescă.

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ
ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΣΧΙΣΜΑΤΟΣ
 Τῶν Παπιστῶν.
 Συντεθὲν μὲν Παρὰ τοῦ Σοφωτάτου Ἱερομονάρχου
     Μαξίμου τοῦ Πελοποννησίου.
 Νῦν δὲ τυπωθὲν, Διὰ Προστάγματος
 Τοῦ εὐτελεστάτου Ἐκλαμπροτάτου καὶ Γαληνοτάτου
     Ἄρθρου καὶ Ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλα-
     χίας Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου
     Μπασαράμπα Βοεβόνδα τοῦ
     Μπραγκοβάνου.
 'Ἐν τῇ Αὐθεντικῇ Τυπογραφίᾳ τῇ ἐν
     Μπουκουρεστίῳ.
 'Ἐν ἔτει σωτηρίῳ φχψ'. κατὰ μῆνα Ἰανουάριον.
 'Ἐπὶ τῷ διαδίδοσθαι χάρισμα
     τοῖς Ὁρθοδόξοις.

Manual în contra Schismei Papistașilor, compus de prea învățatul Ieromonach Maxim Peloponesianul, acum tipărit din ordinul prea piosuluș, prea strălucituluș și prea seninuluș Domnitor și principe al intregei Ungro-Vlahiș domnul domn Ion Constantin Basaraba Voevod Brâncoveanu. In Tipografia domnescă din Bucurescă. In anul mantuirei 1690, luna Ianuarie. Pentru a se împărți gratuit Ortodoxilor.

In 4° de 6 foli, dintre cari ultima e albă, și 200 pagini. Pe verso titlului se află stema Tărei Românescă și următoarele versuri:

Σταυροῦ κόραξ τρόπαιον ἐν ῥάμφει φέρει,
 ὅρπηκ' ἐλαίας ὡς περιστερὰ πάλαι·
 ἀλλ' ἡ μὲν ἡγεν ἀμπλακημάτων αλύσιν,
 τῶν δυσεβῶν, οὗτος δὲ θραῦσιν δογμάτων·
 κείνη κιβωτοῦ, στέμμα δ' οὗτος Βλαχίης,
 μῆνης μέσος μὲν ἡλίου τ' ἐφιζάνων
 ἀκτινοβλήτοις δρυθοδοξίας κλάδοις,
 βάλλων παπισμὸν δ' ἐν κορύνῃ καὶ ξίφει.

Corbul duce în cioc trofeul crucei, ca porumbița de odinioară ramura de măslin. Aceea aducea curățirea greșalelor, cest-lalt nimicirea dogmelor impiilor; aceea era a corabiei, acesta este corona Valachiei, așezată între lună și sora pe radiosele ramuri ale Ortodoxiei, răsbind papismul cu baston și sabie.

Pe cele 4 foli liminară, cari în unele exemplare se află la sfîrșit, se află arătarea cu prinsuluș și o prefată, datată Ianuarie 1690, în care se vorbesc despre obiceiul Catolicilor de a insulta pe Ortodoxi și de încercările lor de a-i discredită prin toate mijloacele, pe când din contra, când un Ortodox scrie despre Catolici, mulță fiindeamnă să nu fie violent; apoi continuă:

"Οθεν και τοῦτο τὸ βιβλιδάριον τοῦ μακαρίτου Μαξίμου, πολλοὶ ἡδουλήθησαν νὰ τὸ ἐμποδίσουν νὰ μὴ τυπωθῇ. Διότι λέγει γυμνὴν και καθαρὰν τὴν ἀλήθειαν· ἵσχυσεν ὅμως ἡ ἀλήθεια, και ηδόνησεν ὁ κύριος και τυπούται εἰς ἀνάμνησιν μὲν τῶν σοφῶν, μάθησιν δὲ και στηριγμὸν πάντων τῶν ὄρθιοδόξων.

Din acăstă cauză mulți au vrut să împiedice tipărirea acestei cărțuii a răposatului Maxim fiind că spune adevărul, Domnul a găsit cu cale, și se tipărește întru amintirea înteleptilor pentru învățarea tuturor pravoslavniciilor.¹⁾

Al doilea titlu:

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ συγτεθὲν ΕΙΣ ΦΡΑΣΙΝ ΠΕΖΗΝ, ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ Ιερομονάχου, Μαξίμου τοῦ πελοποννησίου, μαθητοῦ δὲ τοῦ ἀστιδίμου πάπα Ἀλεξανδρίας, Μελετίου τοῦ πηγῆ, περὶ τῆς νεωτερισθείσης ἀρχῆς τοῦ πάπα, περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἀγίου πνεύματος, περὶ ἀξύμαν, περὶ μεταβολῆς, ἢτοι μετουσιώσεως τῶν μυστηρίων, περὶ τοῦ καθαρτηρίου πυρᾶς, περὶ ἀπολαύσεως τῶν δικαίων, τοιτέστιν ἀν ἔλαχον τὴν ἐπαγ γελίαν.

Manual compus în prosă de către prea înteleptul eromonach Maxim din Pelopones, elevul renumitului papă al Alexandriei Meletie Pega, despre innovata supremație a Papei, despre purcedarea sfântului duh, despre azime, despre pre schimbare adică transsubstanțiere a tainelor, despre focul purgatoriu, despre desfătarea dreptilor, adică dacă au obținut fericirea.

Atene, Biblioteca Parlamentului.

Legrand, *Bibliographie hellénique*, II, 475.

90. Meletie Sirigul, Intărimirea la principiile catolice și la crențe lui Ciril Lucaris și Dositeiu, Patriarchul Ierusalimului, Manual în contra rătăcirii calvine, Bucuresci 1690. — Grecescă.

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΤΟΥ
ΜΕΛΕΤΙΟΥ ΣΥΡΙΓΟΥ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΤΕ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΣΥΓΓΕΛΟΥ
ΤΗΣ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ,
Κατὰ τῶν καλενικῶν κεφαλαίων, και ἐρωτήσεων κυρίλλου τοῦ λουκάρεως,
'Αντίρρησις.
Και
ΔΟΣΙΘΕΟΥ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ
ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ ΚΑΤΑ ΤΗΣ
καλενικῆς φρενοδλαβείας.

Τυπωθέντα, διὰ δαπάνης τε, και ἐπιτροπῆς, τοῦ πανεκλαυπροτάτου, εὺσε-
βεστάτου τε, και γαληνοτάτου, αὐθέντου και ἡγεμόνος πάσης οὐγκροβλαχίας,
κυρίου, κυρίου, ἰωάννου Κωνσταντίνου μπασχαράμπα βοεβόδα. Ἐπι-
μελείᾳ δὲ, και διορθώσει, τοῦ λογιωτάτου νοταρίου, τῆς
μεγάλης ἐκκλησίας κυρίου μιχαήλ μακρῆ
τοῦ ἔξ ιωαννίνων.

'Ἐν τῇ περιφήμῳ πόλει μπουκουρέστη τῆς Οὐγκροβλαχίας.

'Ἐν ἔτει σωτηρίφ: ἥχῃ: Κατὰ Μῆνα Σεπτέμβριον.

¹⁾ Prefața întrégă în Legrand, *Bibliographie hellénique*, II, 475, după care s'a luat acăstă notiță.

A fericituluř Meletie Sirigu, profesorul și protosinghelul Mareř Bisericř din Constantinopol, Intămpinare la principiile catolice și la chestiunile luř Ciril Lucaris. Ši manualul luř Kyr Dositeř Patriarchul Ierusalimuluř în contra rătăciriř calvine. Tipărite cu cheltuile și privegherea prea strălucituluř și prea piosuluř și prea seninuluř domnitor și principe al întregei Ungro-Valachiř domnul domn Ioan Constantin Basaraba Voevod, cu îngrijirea și corectarea prea învățatului notar al mareř bisericř domnul Michail Macri din Ianina. In ilustrul oraș Bucurescii Ungro-Valachiei. In anul mantuirii 1690, luna Septembrie.

In-folio de 9 foř nenumerotate, 162 numerotate, 1 foř albă și 98 pagine (ultima poartă din greșală numărul 92). Partea a doua, care cuprinde aceste 98 pagine, are titlul următor:

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ ΕΛΕΓΧΟΝ ΤΗΝ ΚΑΛΒΙΝΙΚΗΝ ΦΡΕΝΟΒΛΑΒΕΙΑΝ ΣΥΚΟΦΑΝΤΟΥΣΑΝ ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗΝ ἀγίαν, καθολικὴν, καὶ ἀποστολικὴν ἐκκλησίαν, φρονεῖν ἐν τοῖς περὶ θεοῦ καὶ τῶν θείων ὡς αὐτοὶ οὗτοι, οἱ καλουμένοι δηλονότι κακοφρονοῦσι, προβάλλοντες εἰς, πίστιν δῆθεν τῶν λεγομένων αὐτοῖς, τὰ λεγόμενα κυρίλλου τοῦ λουκάνως κεφάλαια, συντεθὲν παρὰ δοςιθέου πατριάρχου, τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ, κατὰ τὸ χιλιοτὸν ἔξακοισιστὸν ἑδομηκοτὸν δεύτερον ἔτος τῆς τοῦ χριστοῦ καὶ θεοῦ ἡμῶν ἐνσάρκου ἐπιφανείας.

Manual învederând rătăcirea calvină care înșala pe sfânta răsăritenă catolică și apostolică biserică spre a crede în cele despre Dumnezeu și despre cele sfinte ca și dinși. Este învederat că calvinii rătăcesc punind înainte spre îndințarea ore-cum de cele ce le spun, principiile rostită de Ciril Lucaris. Compus de Dositeu Patriarchul săntului oraș Ierusalim, în anul o mie și sase sute și patru deci și doi de la întruparea lui Christos Dumnezeul nostru.

Pe verso titluluř se află stema Tăreř Românescă (fig. 218) avind împrejur inscripția:

Ιωάννης Κωνσταντῖνος Μπασαράμπας Βοεβόδας ἐλέφ Θεοῦ αὐθέντης καὶ ἡγεμὼν πάσης Οὐγκροβλαχίας

și următoarele epigrame cari se continuă și pe f. 2 r.:

Πρὸς τὸν ἐκλαυπρότατον, εὐσεβέστατον καὶ ὑψηλότατον αὐθέντην καὶ ἡγεμόνα πάσης Οὐγκροβλαχίας κύριον Ἰωάννην Κωνσταντῖνον Μπασαράμπα βοεβόδα.

Ἐξ Οὐγκροβλαχίης Κωνσταντῖνος μόνος οὗτος
οἴκας δι ταύτης νῦν διέπει μακάρως
Φύτλης ἐκ πατέρος Μπασαράμπων ὃν μεγακύδων,
Καντακουζηγῶν μητρόθεν ἡγεμόνων,
χαλκοτυπεῖ τόδ' ὄνειαρ ἐελδομένοισιν ἔρωτα
πνεύματος, δττι τελεῖ σύμβολον εὐσεβίης
ἐσθλοῦ θειοφίλου θ' Ἱερουσαλύμων (sic) πατριάρχου,
ἔνθεον οὖ σπουδῇ τοῦνομα Δουσίθεος.
Ναὶ μὲν ἐπισταίης πόνος ἥδε μεληδῶν!
τοῦ γέγον' ἀτρεκέως, πᾶν δὲ φιλοψυχέως

¹⁾ Versul e necomplet, căci lipsește piciorul al patrulea.

Κωνσταντίνος ἔδωκεν ἵos πόρον ὁ Μπρανκοβάνος,
ἀγλαΐης δύνθος καὶ χαρίτων τρόφιμος·
τοῖου γάρ νοὸς ἡδὲ χερὸς τοῦργον δέετ' ἐσθλῆς
Χριστοῦ ἐξ ἀγάπης σκιδναμένης ἀρένον.

Χρύσανθος ἴερομόναχος καὶ
ἀρχιμανδρίτης τοῦ ἀγίου τάφου ὁ Νοταρᾶς.

Către prea strălucitul, prea piosul, prea înaltul Domnitor și Principe al întregel Ungrovlachiei Domnul Ioan Constantin Basaraba Voevod.

Al Ungrovlachiei Constantin, care singur conduce cu fericire destinele acestei rase, fiind despre tată din neamul prea glorioșilor Basarabi, iar despre mamă din acela al principilor Cantacuzin, gravéză în aramă pentru cei ce aspiră la iubirea spiritului acest odor care este un simbol de pietate a distinsului și iubitorulu de Dumnezeu patriarch al Ierusalimului. Dositeu î este numele inspirat prin zelul lui. Negreșit munca și viersul ingrijirii lui s-au împlinit; iar totă cheltuiala a dat-o cu mărinimie singur Constantin Brâncoveanu, flóre de lumină, ospătătorul grațiilor. Căci spiritul și opera avea nevoie de un astfel de bărbat, de o distinsă mană, avuție din imprăștiata iubire a lui Christ.

Chrisant Notara ieromonach și Archimandrit al Sântului mormint.

Eis τὸν αὐτὸν ὑψηλότατον αὐθέντην καὶ ἡγεμόνα.

Πανευκλεής κοίρανος Οὐκαρορφλαχίης (sic),
ἐκ βασιλήων εὐσεβῶν γέννα λαμπρὰ
προγόνων, Κωνσταντίνος ὁ Μπασχράμπας,
ἐν ἰδίαις δαπάναις χρησιμωτάτην
πέλουσαν τηνδὶ τυπογραφεῖ τὴν βίβλον.

Σπαντωνής ὁ δικαιοφύλακες τῆς μεγάλης
ἐκκλησίας καὶ διδάσκαλος τῶν ἐπιστημῶν
τῆς ἐν Κωνσταντινούπολει σχολῆς.

Către prea înaltul Domnitor și Principe.

Prea ilustru rege al Ungrovlachiei, odraslă strălucită din strămoși pioși regi, Constantin Brâncoveanu, tipăresce cu spesele sale acăstă carte prea folositore Spantotes păzitorul dreptății a marei biserici și profesor de științe în școala din Constantinopole.

Eis τὸν Συρίγον διδάσκαλον, ὁ διαληφθεὶς Χρύσανθος.

Νῦν πλέον ἦ τὸ πάροιθεν ἀνώχθη δόγματα θεῖα
πνεῦμα θεοῦ Συρίγου πρὸς στόμα χρησμοδέσον.
ὅφθαλμούς δ' ἀνέρων φιλολήθως οὔτος ἀνοίξας,
εὐσεβίης δέλτον τήνδε λιπών δσίως.

Către profesorul Sirigos, discipolul Chrisantos.

Acum mai mult ca mai înainte să explică divinele dogme, spiritul lui Dumnezeu, de gura inspirată a lui Sirigos. Acesta deschidând, cu iubire de adevăr, ochii omenilor, a lasat, cu sfîntenie, acest monument de pietate.

Pe cele-lalte foi liminare se astă două prefețe, tabla de materii și viața lui Meletie S. Sirigul de Dositeu. Patriarchul Ierusalimului.

Reproducem aci prima prefată întrágă, partea finală a celei de a doua și viața lui Meletie Sirigul.

Δοσιθεος, ζλέω θεον πατριάρχης τῆς μεγάλης καὶ ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ, τῷ συνεβεστάτῳ, ἐκλαμπροτάτῳ, ἐνδοξοτάτῳ καὶ ὑψηλοτάτῳ αὐθέντῃ καὶ ἡγεμόνι πάσης Οὐγκοβλαχίας κυρίῳ Ἰωάννῃ Κωνσταντίῳ Μπασαράμπα βοεβόδᾳ, τῷ ἐν ἀγίῳ πνεύματι ἀγαπητῷ καὶ περιποθήτῳ οὐώ τῆς ἡμῶν μετριότητος, ἀποστολικὴν εὐλογίαν καὶ τὸν ἐν Χριστῷ ἀσπασμόν.

Τὰ βιβλία καὶ τὰ συμβόλαια τὰ ἐν ἀνθρώποις ἅπερ περιέχουσι συμφωνίας, νουθεσίας καὶ ἐπαγγελίας, οὐκ ἀν ἡσαν ἀναγκαῖα, ἐὰν δὲν ἡθελε χρειασθῇ ἡ κακία τῶν ἀνθρώπων. "Οταν ἡγόρασεν ὁ Ἀδραὰμ τὸ σπήλαιον τὸ διπλοῦν, τοῦ ἡτον ἐκεὶ δμολογία; Καὶ δταν ἐσυμφώνησεν δ πατριάρχης Ἰακὼβ περὶ εἰρήνης μὲ τὸν πενθερόν τοι Λάδαν, βουνὸς ἐκ λιθων γίνεται μάρτυς· δθεν λέγει ἡ Γραφὴ, Γενέσεως κεφ. λά, καὶ ἐκάλεσεν αὐτὸν Λάδαν βουνὸν μαρτυρίας. Ἰακὼβ δὲ ἐκάλεσεν αὐτὸν βουνὸς μάρτυς. Ποῦ νόμοι; ποῦ κάδικες; ποῦ νεαροί; ποῦ χρυσόνουλλοι; Δὲν ἡσαν ταῦτα τότε, ἀλλὰ ἡ πίστις ἐποιεύετο, ἡ καλοσύνη κτὶ ἡ ἀπλότης· ὕστερα δμως ἡγινήκασι τὰ ἐναντία, δθεν εἰς τὸ δρος τεσσαράκοντα ἡμέρας τῷ Μωϋσῇ συλλαλήσας δ θεδς πρώτος τὰς πλάκας ἔγραψεν, οὐ λόγψ παρέδωκε. προβλέπων γάρ εἰς τίνα δλιζθον ἔμελλεν δ ἄνθρωπος νὰ καταβῇ, μανθάνει τὸν Μωϋσέα, ἵνα καὶ αὐτὸν οὗτον ποιῇ εἰς διόρθωσιν τῶν ἀνθρώπων καὶ δ Μωϋσῆς, μαθητευθεὶς ταῦτα παρὰ θεον, συνέγραψεν ἀπ' ἀρχῆς θείψ πνεύματι τὴν Γένεσιν, τὴν "Ἐξοδον καὶ τὰ λοιπὰ, καθότι εἶχεν δ ἄνθρωπος τὰ νομοθετηθέντα ροδίως ἐπιλανθάνεσθαι, καὶ ἡτον ζημία εἰς τὴν σωτηρίαν του. Καὶ ἐπειδὴ ταύτην τὴν τάξιν ἔδωκε καὶ ἐφύλαξεν δ θεδς, πνέει τὸ πανάγιον πνεύμα τὸ κατελθόν ἐν εἴδει πυρίνων γλωσσῶν εἰς τὴν διάνοιαν τῶν πανευρήμων ἀποστόλων, καὶ ἐγράψασι τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας, διὰ νὰ ἔχωμεν ἔγκαιρην ἀνάμνησιν τῶν ἥρθεντων καὶ ἐνεργηθέντων ὑπὸ τοῦ σωτῆρος, διὶ αὐτὰ εἶναι ιδιαζόντως αἵτια πάσης ἀληθείας, ἀνηκούσης εἰς γνῶσιν τελείαν τῆς δρθιδόξου πίστεως· δι' ἡς αληρογόμοι γινόμεθα ζωῆς αἰώνιου· χωρὶς γάρ τῆς τοιαύτης πίστεως, εὐαρεστῆσαι ἀδύνατον.

'Αλλ' ἐπειδὴ οὐκ ἀπολέσθαι τὰ κακὰ δυνατὸν, ὑπεγαντίον γάρ τι τῷ ἀγαθῷ ἀεὶ εἶναι ἀνάγκη, ἐγένοντο ἐν μὲν τῷ πάλαι λαῷ φευδοπροφῆται· ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ δὲ εἰσέφρησαν φευδοδιδάσκαλοι, οἵτινες παρείσασαν αἱρέσεις ἀπωλείας, τὸν ἀγοράσαντα αὐτοὺς δεσπότην ἀρνούμενοι, καὶ πολλοὶ ἐξηκολούθησαν αὐτῶν ταῖς ἀπωλείαις· καὶ γε δι' αὐτοὺς ἡ ὁδὸς τῆς ἀληθείας παρὰ πολλῶν ἐβλαστημήθη· δ ἐκδικος δμως τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἀληθείας θεδς. διττὰ δπλα δικαιοισύνης ἀνέπτησεν εἰς κατάλυσιν τῆς αἱρετικῆς δφρύος, τοὺς μὲν διδασκάλους τῆς ἐκκλησίας δηλονότι νὰ ἀποσκορακίζωσι τὸ φεῦδος μὲ ταῖς ἀγίαις σύνοδαις καὶ μὲ τὰ συγγράμματά των· τοὺς δὲ δρθιδόξους ἀρχηγοὺς νὰ τὰ βεθαίώνουν δθεν οἱ εὐεβενέστατοι αὐτοκράτορες διὰ ταύτην τὴν αἵτιαν θήρωισαν τὰς ἀγίας συνόδους, ἵνα διορίσωσι περὶ τῶν ἀναρρέυτων ἀμφισβήτησῶν, ἐβεβαίωσαν δὲ τὰ διορισθέντα μὲ σάκραις, μὲ εἴδικτα, μὲ ἐπιστολάς, μὲ διαταγάς καὶ μὲ ἄλλους ἀγῶνας. 'Ἐν δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς καιροῖς, τὸ μῆμα τῶν αἱρέσεων, τὴν ἀσέβειαν λέγω τοῦ Καλουντού ἐθεάτρισε καὶ κατήσχυνεν δ μακαρίτης Βασιλειος βοεβόδας, σύνοδον ἀθροίσας εἰς Γιάζιον, καὶ ἐπιτρέψας τὸν μακαρίτην Μελέτιον Συρίγου ἵνα συγγράψῃ τὸ παρὸν βιβλίον εἰς παντελή ἔξουδένωσιν αὐτῆς. 'Ἐπειδὴ δὲ ἔχρεισθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν νῦν ἡ ἐκδοσίς του διὰ ἀναγκαίας αἵτιας, ἔμεινεν ἔργον τῆς σῆς ἐκλαμπρότητος καὶ νὰ τὸ φέρης εἰς φῶς βάνωντάς το εἰς τύπον, καὶ νὰ τὸ διαφεντεύσῃς, παρέχων αὐτὸ δωρεὰν τῇ καθόλου ἐκκλησίᾳ.

"Οτι δὲ τὸ τοιοῦτον ἔργον ιδίεν σὸν, οὐ μόνον διὰ τὴν ἄκραν ὀρθοδοξίαν καὶ τὴν σύνοικον ἀρετὴν ἡ ἀνετράψης καὶ συζῆς, ἄγαλμά τι τῶν ἀρετῶν καὶ ἐκμαγεῖον ὑπάρχων, ἀλλὰ καὶ τὸ αὐθεντικὸν καὶ βασιλειον αἷμα ὅπου ἔχεις προγονικὸν καὶ προπατορικὸν ἔκ τε πατρὸς καὶ μητρός. Τὸ μὲν γὰρ ἀπὸ πατρὸς γένος σου αὐθεντικὸν τε καὶ ἀρχαῖον, καθότι πρόγονος ὑμῶν ὁ ἀοιδιμος Μπασαράμπας βοεβόδας δὲ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ περιβλεπτος καὶ πολλὰ ἀγαθὰ καὶ ὠφέλιμα ἐργασάμενος καὶ ἐν τῇ μητρὶ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν τοῖς ὑπηκόοις τῆς αὐτοῦ ἡγεμονίας, καθὼς αἱ παρ' ὑμῖν ἴστορίαι φανερώνουσιν, καὶ ἀλλοι αὐθένται μετ' ἐκεῖνον πανευλαβέστατοι, καὶ δὴ καὶ ὁ πρὸ δλίγων χρόνων περιφανῶς αὐθεντεύσας Ματένης βοεβόδας, δὲ πολλὰ καὶ μεγάλα βοηθήσας τῷ ἀγίῳ Τάφῳ, καὶ πλουσιοδώρῳ χειρὶ ἐπαρκέσας πολλαῖς ἐκκλησίαις εἰς τε τὴν Βλαχίαν καὶ ἀλλούς τόπους, οὐ καὶ τὴν καθέδραν καὶ τὴν πρὸς θεὸν εὐλάβειαν ἐκληρονόμησεν ἡ σὴ ὑψηλότης.

'Αλλὰ καὶ τὸ ἀπὸ μητρός σου γένος, βασιλικόν τε καὶ θεοιερές πέντε γὰρ αὐτουκράτορας εὑρίσκω προγόνους σούς: 'Αλέξιον τὸν Κομνηνὸν, δοτις ἐβασίλευσεν ἐν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ ἀπά, καὶ ἐγέννησε τὸν Κομνηνὸν Ἰωάννην, δις εἶχε υἱὸν τὸν αὐτοκράτορα Μανουὴλ, καὶ κόρην ἣν εἶχε σύζυγον ὁ Καντακουζηνὸς Ἰωάννης (ώς ὁ Χωνειάτης φησὶν εἰς τὸν τρίτον τόμον τοῦ Χρονικοῦ τοῦ), δὲ πολλὰ καὶ μεγάλα στρατηγήματα κατορθωκώς ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ γυναικαδελφοῦ. 'Απόγονος δὲ τούτου τοῦ Ἰωάννου ἐγένετο δὲ αὐτοκράτωρ Καντακουζηνὸς καὶ αὐτὸς Ἰωάννης τούτου δὲ πάλιν υἱὸς καὶ αὐτοκράτωρ Ματθαῖος δὲ Καντακουζηνὸς (ώς ἴστορει αὐτὸς Ἰωάννης δὲ Καντακουζηνὸς εἰς τὸ τέταρτον βιβλίον τῶν ἴστοριῶν του, κεφαλαίῳ εἰκοστῷ ὀγδόῳ). ³ Ήσαν δὲ οἱ πέντε υἱοί τοῦ αὐτοκράτορες οὐ μόνον βασιλεῖς, ἀλλὰ καὶ ἀρχιερεῖς, καθ' ὃν τρόπον ἡ ἐκκλησία φάλλει περὶ τοῦ ἴστορος τοῦ Κωνσταντίνου καθότι μὲν 'Αλέξιος ἡγεμονίσθη διαφόρως ὑπέρ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας· αἱ δοτις Νεῖλον τὸν φευδομόναχον, διποῦ ἔλεγεν δοτι φύσει ἐθεώθη τὸ πρόσλημα τοῦ σωτῆρος, διὰ συνόδου ἀναθεμάτισε· β': δοτι τοὺς Παυλικιάνους, ὅπου Ἰωάννης δὲ Τζημισκῆς μετέφερεν ἀπὸ τὴν ἀνατολὴν καὶ κατέκισεν εἰς τὴν Φιλιππούπολιν, δὲ αὐτοκράτωρ 'Αλέξιος αὐτὸς μόνος μὲ ταῖς διάλεξαις του, καὶ ἔτι ἔχων συνεργοὺς τὸν Φιλιππουπόλεως ἀρχιερέα, καὶ Εὔστρατιον, τὸν μητροπολίτην Νικαίας, μετήνεγκεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τῆς αἱρέσεως εἰς τὴν εὐσέβειαν γ': Βασιλείου, τὸν ἀρχηγὸν τῆς αἱρέσεως τῶν Βογομίλων, κατέκαυσεν εἰς τὸ ἵπποδρόμιον, καὶ τὴν αἱρέσιν του ἄρδην κατέστρεψε· δ': ἐπρόσταξεν Εὐθύμιον τὸν Ζυγανθηνὸν, καὶ συνέγραψε κατὰ πασῶν τῶν αἱρέσεων τὴν δογματικὴν πανοπλίαν, τὸ ὀραιότατον βιβλίον διποῦ νῦν εἰναι εἰς τὴν ἐκκλησίαν· ἔ: Ἰωάννην τὸν Φουργῆ καὶ ἡγούμενον τοῦ Γάννου, καὶ Νικήταν Σεΐδην, τὸν ἐξ Ἰκονίου, φρισε καὶ συνέγραψαν κατὰ τῆς καινοτομηθείσης προσθήκης εἰς τὸ σύμβολον τῆς πίστεως· καὶ δὴ καὶ αὐτὸς μόνος του διαλέχθεις μὲ τὸν ἐπίσκοπον Μεδιολάγων διὰ τὴν προσθήκην, εἴχε τὰ νικητήρια καὶ τὰ ὑπὲρ τῆς εὐσέβειας τρόπαια· σ': συνεργήσας Γοδιφρέδῳ καὶ τοῖς δυτικοῖς ἀρχηγοῖς κατὰ τῶν ἐθνικῶν, οὐ μόνον ἡλευθέρωσεν ἀπὸ Βιθυνίας ἔως Ταύρου τοῦ ὅρους τὸ ὀρθοδόξον φῦλον, ἀλλὰ καὶ διὰ ἔνταξις καὶ διὰ θαλάσσης συστρατεύσας, καὶ χρήματα δοὺς ὑπὲρ τὸ μέτρον ἀπελύτρωσε Συρίαν, Φοινίκην, Παλαιστίνην καὶ αὐτὴν τὴν ἀγίαν πόλιν Ἱερουσαλήμ, συγκόψας τοὺς Σαρακηνούς· καὶ ἀν οἱ δυτικοὶ δὲν ἥθελασιν ἀθετήσει τὰς μετὰ τοῦ 'Αλέξιου συνθήκας εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, δὲν ἥθελασιν ἔλθη τὰ μελετημένα εἰς ἣν κατῆλθον ὕστερον ἐσχάτην φθορὰν, ἀλλ' ἔφθανον εἰς αὖξησιν καὶ μεγάλην ἐπίδοσιν. "Οσα δὲ ἐπιλοτιμήσατο περὶ ἔνταξις καὶ σχολεία, ὀρφανοτροφεῖα καὶ πτωχοτροφεῖα, δύσκολα εὐρίσκει τὶς τὸν αὐτῷ συγχρινόμενον. Ἰωάννης δὲ δὲ Κομνηνὸς αὐταρχήσας, οὐ μόνος τοὺς εἰς τὴν ἀνατολὴν Περσους, καὶ δὴ καὶ Σέρβους καὶ Οὐγκρους καὶ Ἰταλιώτας πολλάκις καὶ διαφόρως κατέστρεψεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς Σκύθας ὡσεὶ ἄμμον τὴν παρὰ τὴν θάλασσαν στρατεύσαντας κατέφθειρε, σύμμαχον ἔχων τὴν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος, ὃσπερ δὲ Μωϋσῆς ποτὲ κατεπολέμησε τούς 'Αμαλικίτας μὲ τοῦ τιμίου σταυ-

ρυū τὸν τύπον· ὅθεν μετὰ τὴν νίκην θριαμβεύων εἰς τὴν βασιλεύουσαν τῶν πόλεων εἶχε μὲν τὴν θεομητρικὴν εἰκόνα ἐφ' ἄμαξαν καινὴν, ὡς δὲ Δάγη (Δαᾶδη) ποτὲ τὴν κιβωτόν· ἔκρατουν δὲ τὰ γαλινὰ τῶν ἵππων τῆς ὀμάδης οἵ μεγιστᾶνες, αὐτὸς δὲ ἐπροπορένετο πεζὸς ἔμπροσθεν, βαστάζων ἐπ' ὕμνων τὸν τίμιον σταυρὸν, ἀνυμνῶν τὸν σωτῆρα Χριστὸν, ὡς Δάγη (Δαᾶδη) κατωρχεῖτο ἐνώπιον τῆς κιβωτοῦ, ἀνθυμωλογούμενος τῷ θεῷ ἐπὶ τοῖς θαυμασίοις αὐτοῦ. Δορύκτητον δὲ ἐποίησε καὶ τὴν Κιλικίαν καὶ Συρίαν, καὶ αὐτὸν τὸν Εὐφράτην διαπεράσας ἔβιολετο κατατρέψαι τὰ ἔθνη καὶ προσκυνῆσαι τὸν ἄγιον τοῦ κυρίου Τάφον. Καὶ ἥλθεν ὃν εἰς τέλος ἡ προθυμία, ἀν δὲν ἐγίνετο ἐμπόδιον δὲ θάνατος διτις τοῦ ἐσυνέδη, τῆς τύχης τῶν Ψωμαίων φιλοτιμουμένης εἰς τὰ δύσις χωρεῖν. Ποιος δὲ εἰπεῖν δύναται τοῦ αὐτοκράτορος Μαγουὴλ τὰ τρόπαια κατὰ Σέρβων, Ούγκρων, Ιταλιωτῶν, Σικελῶν καὶ Ἀγριηνῶν; δεὶς καὶ περὶ τῆς δὲ πατήρα μου μείζων μου ἐστὶ φωνῆς σύνοδον ἀθροίσας, ὁρθοδόξως περὶ αὐτῆς διωρίσατο, καὶ τοὺς βλασφήμους καθεῖλε· β', τινὰς δποῦ ἐνλασφημοῦσαν εἰς τὸ ἄγιαταν μυστήριον τῆς ἱερᾶς εὐχαριστίας διὰ συνόδου ἀναθεμάτισε, καὶ συνοδικῶς ἀπέδεξεν διὰ τὸ ἄγιατά τοῦ μυστηρίῳ διαντές Χριστὸς ἐστὶν δὲ προσφέρων καὶ δὲ προσφερόμενος. Καὶ δὴ καὶ κατὰ πόλιν καὶ χώραν διδασκάλους ἀπέστειλε κηρύττειν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, ὡς πάλαι δὲ βασιλεὺς Ἰωάννας πεποίηκε κηρύττειν τὸ Δευτερονόμιον. Καὶ ἔχομεν εἰς τοῦτο μάρτυρα ἀξιόπιστον Νικόλαον, τὸν Μεθώνης ἐπίσκοπον, εἰς τὴν ἀρχὴν τῶν κατὰ Σωτηρίχου Ἀντιρρητικῶν αὐτοῦ· γ', Ἀνδρόνικον, τὸν μέγαν δρουγγάριον τῆς βίγλης, ἐπέτρεψε καὶ συνέγραψε κατὰ τῆς ἐν τῷ Συμβόλῳ προσθήκης. Περὶ δὲ Ἰωάννου τοῦ Καντακουζηνοῦ τί χρὴ καὶ λέγειν; Ἐπειδὴ συνοδικῶς ἀνέτρεψε καὶ αὐτὸς τὰ κατὰ Βαρλαάμ καὶ Ἀκίνδυνον, καὶ Γρηγορῖν, καὶ Ἰωάννην τὸν Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχην β', συνέγραψεν εἴπερ τις ἄλλος κατὰ τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ γ', ἀνέτρεψε τὰ κεφάλαια Προχώρου τοῦ δυσσεβοῦς, καὶ ἀπέδειξε διὰ τῶν ἀγίων πατέρων διὰ ἀκτιστος ἡ τε θεία χάρις καὶ ἡ θεία ἐνέργεια. Ἀλλὰ δὴ καὶ δὲ θαυμαστὸς καὶ γενναῖος Ματθαῖος δὲ Καντακουζηνὸς ἀξία λείφαται ἀφῆκε τῆς αὐτοῦ ἀρετῆς· διτις δὲν εἶναι ἐπιφανῆς τόσον ἀπὸ τὸ γένος δοσον διὰ τὴν γενναιότητα καὶ τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν παιδείαν δποῦ εἰς κάθε ἐλευθέριον τέχνην καὶ ἐπιστήμην εἶχε· διότι εἰς τὴν πρώτην ἀκμὴν τῆς ἡλικίας τοῦ, ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἐφάνη νικητής περιβόητος κατὰ καὶ ἄλλων πολλῶν, καὶ μόλιστα κατὰ τῶν Περσῶν· β' δὲ, γενόμενος καὶ στρατηγὸς τῶν ρωμαϊκῶν στρατοπέδων, μὲ μεγάλην ὀγγίνοιαν καὶ ἀνδρείαν εἰς ἔνα καὶ τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐφόνευσε μόνος τού τρεῖς δυνατοὺς καὶ φοβεράταους ἔχθρούς του· γ', ἀφ' οὗ καὶ τὰ σκῆπτρα τῆς βασιλείας διεδέξατο παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἔγινεν ἀμετρος χαρά εἰς δλον τὸν λαὸν διὰ τὴν ἀρετὴν του· δ', παρὰ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου ἐκβληθεὶς ἀπὸ τὴν αὐτοκρατορικὴν μεγαλειότητα, σὺν πολλῇ μεγαλοφυχίᾳ ὑπέμεινε πάντα τὰ μελετώμενα καθ' ἑκάστην κατ' αὐτοῦ χαλεπά· καὶ ἐ, ἦσυχάσας εἰς ἔνα τόπον ἐλευθερος ἀπὸ φροντίδας, διὰ ὑπακοὴν πατρικὴν ἀφῆκε περισσὰ σημεῖα τῆς ἀρετῆς καὶ μαθήσεώς του· ἀνάμεσα εἰς τὰ δποῖα εἶναι· ἡ θαυμαστὴ ἐρμηνεία δποῦ ἔκαμεν εἰς τὸ Ἀσμα τῶν Ἀσμάτων καὶ εἰς τὴν Σοφίαν τοῦ Σολομῶντος, καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ, κάμνωντας μὲ τοῦτα περισσοτέραν ὠφέλειαν εἰς δλον τὸν κόσμον παρὰ εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον. Οἱ πέντε οὖν αὐτοκράτορες οὗτοι καὶ ὑμέτεροι πρόγονοι τοιαῦτα πεποιηκότες, οὐχὶ ἀρμοζόντας εἰρηγναὶ καὶ βασιλεῖς καὶ ἀρχιερεῖς· ὅθεν καὶ οἱ πέντε μακαρίζονται εἰς τὸ συνοδικὸν τῆς ὁρθοδοξίας μετὰ τῶν ὄμοιών αὐτοῖς αὐτοκρατόρων. Οἱ δὲ μετ' αὐτοὺς προπάτορες δλοι ησαν ὅπατοι καὶ στρατηγοὶ καὶ αὐθένται καὶ αὐθεντῶν σύμβουλοι, ὡς ἡν δὲς πάππος ἀοιδίμος Κωνσταντῖνος Καντακουζηνὸς δὲ μέγας ποστέλνικος· οὗ τὸ κλέος σχεδὸν εἰς πάσιν τὴν οἰκουμένην διέδραμε. Ἀνακαλεῖται δὲ τὸ πατρικὸν ἀξιώμα δ μακαρίτης θεῖος Σερμπάνος βοεβόδας, καὶ ἐπισφραγίζεται τοῦτο ἡ θεία χάρις εἰς τὴν σὴν ἐκλαμπρότητα.

'Επεὶ οὖν φιλάρετος αὐτὸς καὶ εὐσεβεστατος καὶ πανευλαβῆς εἰς τὴν μητέραν σου

τὴν ἐκκλησίαν, είτα καὶ τὸ σὸν γένος ἀρχικὸν καὶ αὐθεντικὸν καὶ μάλιστα ἀνάκτων καὶ αὐθεντῶν τοιούτων δποῦ ἐδήλωσεν δ λόγος, ἴδιον σὸν καὶ δ τύπος τοῦ παρόντος βιβλίου, δποῦ ἐλέγχει τὰς τοῦ παρόντος αἰώνος αἱρέσεις· θειν δικαιώς συγκατένευσας καὶ εἰς τὴν ἡμήν ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ (ὅπερ ἔστιν ἡ ἐκκλησία) πρεσβείαν· ἵνα ἐν τῷ παρόντι αἰώνι συγαριθμῆσαι ἐν τῇ καθόλου ἐκκλησίᾳ, ἔχων τὸ καύχημα ἐν αὐτῇ μετὰ τῶν εὐεεδῶν καὶ ὑπερμάχων τῆς καθολικῆς πιστεως αὐτοκρατόρων καὶ αὐθεντῶν, ἐν δὲ τῷ μελλοντι συγχρεόνοις ἐκεῖνοις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῶν πρωτοτόκων τῶν ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς, τῇ χάριτι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, φή δόξα ἀτίθετη εἰς αἰδίους αἰώνας. Ἀμήν.

'Ἐν ἔτει τῷ σωτηρίφ αχγ', κατὰ μῆνα μάρτιον, ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως.

Dositeu prin mila lui Dumnezeu Patriarchul marelui și săntului oraș Ierusalim, prea piosului, și prea strălucitului, și prea gloriosului și prea înaltului Domn și stăpânitor al intregei Ungro-Vlașilor, Domnului Domn Ioan Constantin Basaraba voevod, iubitul și prea doritul fiu în săntul Duh al smereniei noastre, apostolică bine-cuvântare și îmbrățișare în Christos.

Cartile și convențiunile cele dintre oameni, cără cuprind înțelegările, înștiințările, recomandările, n'ar fi fost necesare, dacă nu le-ar fi făcut neapărate răutatea omenilor. Când Abraam a cumpărat îndoita peșteră, unde era contract? și cand s'a înțeles patriarchul Iacob cu socrul seu Laban pentru pace, muntele de piatră a fost martor. De aceea Scriptura dice (Genesa, cap. 31): și l'a numit pe el Laban *muntele mărturiei*, iar Iacob l'a numit *mun'e martor*. Unde sunt legile? unde codicile? unde novelele? unde chrisóvele? Nu erau asemenea lucruri pe atunci. Buna credință guvernă, bunătatea și simplitatea. Mai tarziu însă s-au ivit și relele. De acea Dumnezeu, după ce a vorbit cu Moise patre-decă de dile, El cel dintai și scrise tablele, nu i le-a transmis cu vorba; căci, prevădând la cată pericolie are să se coboare omul, învăță pe Moise să facă și el tot aşa spre îndreptarea omenilor. Si Moise, învățând acestea de la Dumnezeu, a scris dintru început, prin inspirația dumneiească, Genesea, Exodul și cele-lalte, intru cat omul putea lesne să uite cele legiuite, și era pagubă pentru mantuirea lui. Si fiind-ca astfel de rinduială a dat și a păstrat Dumnezeu, săntul Spirit, scoborându-se în chip de limbă de foc, inspira pricoperea prea lăudașilor Apostoli și au scris Evanghelia mantuirii, ca să avem amintire la timp de cele spuse și săvârșite de Mântuitor; că acestea sunt în deosebită cauză oră căruia adevăr referitor la desăvârșita cunoștere a credinții ortodoxe, prin care ne facem moștenitorii al vecinicei vieții; căci fără acestă credință este cu neputință de a fi bine.

Dar fiind că nu se poate să se nimicășă relele și pururea este necesar ca să fie ceva potrivnic binelui, au fost în vechime profetii mincinoși, iar în biserică său stăcurat profesorii mincinoși, cără au introdus eresuri de peire, tăgăduind pe stăpânul care-i a rescumpărat; și mulți au urmat pierdaniile lor; ba încă drumul adevărului, din cauza lor, de mulți a fost blestemat. Dar Dumnezeu răsbunătorul dreptulu și al adevărului a stabilit îndoite arme spre distrugerea trufiei eretice: pe învățătorii bisericiei adeca să risipescă minciuna cu curatele lor cuvântăr și cu scriurile lor; iar pe principii ortodoxi, ca să le întărescă. De aci rezultă ca cei mai pioși împărați, tocmai pentru acest motiv au strins săntele sinode ca să hotărască pentru neîntelegările ce se ivesc, au în-

tărit cele hotărîte cu decisiunile, edicte, scrisori, decrete și cu alte mijloce de luptă. Iar în vremea noastră repausatul Vasile-Voevod a dat în vîleag și a rușinat amestecul de eresuri, împietatea lui Calvin, strîngând la Iași un sinod, și indemnă pe repausatul Meletie Sirigos ca să scrie prezentă carte spre desăvârșita ei nimicire. Fiindcă a trebuit bisericei acum tipărirea acestei scierii din motive seriose, a rămas lucrul la strălucirea ta ca să o aduci la lumină, dându-o la tipar, să o publici oferindu-o gratis bisericei de pretutindenea.

Că o astfel de operă și se cuvine ca o statuă de virtuți și ca o imagine pentru supușă, se învederă nu numai din desăvârșita ta ortodoxie și din virtutea ta cu care a fost crescut și cu care trăesci, ci și pentru nobilul și regescul sânge strămoșesc pe care-l ai, atât din spătă, cât și din spătă mamă. Căci neamul tău despre tată este nobil și vechi, întru căt strămoșul vostru ilustrul Basarabă voevod, considerat și prin vorbă și prin faptă, a făcut multe bunătăți și lucruri folositore și bisericei mama lui, și supușilor din principatul lui, după cum învederă istoriile de la voi, și alți mulți nobili forte pioși după dinsul, între cari și Matei Voevod, cel ce a domnit cu cățivă ani înainte cu glorie, care a ajutat forte mult Sfintul Mormânt, și a sprijinit cu mâna avută multe biserici și din Valachia și din alte ținuturi, pe al căruia și tron și pietate către Dumnezeu o moșteni înălțimea ta.

Dar și neamul tău despre mamă este regesc și cu respect către Dumnezeu, căci eu aflu cinci împărați ca strămoși ai tău: pe Alexie Comnen, care a domnit la anul după Christos 1081 și a născut pe Ioan Comnen, care avea ca fiu pe împăratul Emanuil și fiică pe soția lui Ioan Cantacuzen (după cum spune Choniates în al treilea tom al Cronicei lui), cel ce a făcut multe și mari fapte militare sub domnia cumnatului său. Urmaș al acestuia Cantacuzen a fost împăratul Cantacuzen și dinsul tot Ioan numit. Fiul acestuia iarăși a fost împăratul Matei Cantacuzino (după cum povestesc același Ioan Cantacuzino în a patra carte a istoriei lui, cap două-decă și opt). Acești cinci împărați erau numai împărați dar și arhiepsi, după cum spune biserică despre Constantin deopotrivă cu un apostol; de aceea Alexie s-a luptat în diferite moduri pentru catolică biserică 1) că a anatematisat prin mijlocirea unui sinod pe falșul monach Nilos, care dicea că concepționea mantuitorului său divinizat într-un mod firesc; 2) că pe Pavlicheni, pe cari Ioan Tzemiskes i-a strămutat din orient și i-a colonisat la Filipopol, singur împăratul Alexie cu convorbirile lui, având și colaboratorii pe arhiepsul Filipopol și pe Eustratie mitropolitul Nicei, i-a adus de la eresie la pietate; 3) pe Vasilie căpetenia Bogomililor îl arse la ipodrom și repede răsturnă eresia lui; 4) porunci lui Eftimie Zygaven și a scris Dogmatica Panoplie în contra tuturor eresiilor, carte cea mai frumoasă, ca să fie peste tot în biserică. 5) Lu lui Ioan Furni egumenul Ganulu, și lui Niceta Scite, cel de la Iconium, le porunci și au scris în contra adaosului vinovat la simbolul creștinilor; ba chiar el singur discutând cu episcopul Milanulu, relativ la adaos, câștigă victoria și trofeele pentru pietate. 6) Conlucrând cu Godefred și cu generalii apuseni în contra pagânilor, nu numai că a liberat de la Bitilia și până la muntele Taur seminția ortodoxă, dar încă pornind cu ostire și pe uscat și pe mare, dând și banii peste măsura, a scăpat Siria, Fenicia, Palestina și chiar săntul oraș Ierusalim, învingând pe Saracini; și dacă apusani nu ar fi zădărnicit în Antiochia alianța cu Alexie, întreprinderile n'ar fi

ajuns cūm au ajuns maă tardiu la ultima peire, ci ajungeă la desvoltare și la o mare mărire. Căte iarăși a făcut pentru ospătării și pentru școli, și pentru asile de copii orfani, și pentru asile de săraci, greu pote găsi cineva pe vre-unul care să se compare cu dinsul. Iar Ioan Comnen, după ce s'a făcut împărat, nu numai pe Perși de la răsărit, dar și pe Serbi și pe Unguri și pe Italiani i-a a sdrobit în diferite chipuri, dar și pe Scitii i-a doborât, cară se ridicaseră ca nisipul de pe marginea mării, având că aliat icona Născătorul de Dumnezeu, întocmai cum odinioară Moise combătu pe Amalicii cu imaginea sătei cruci. De aceia, cānd, după victorie, trimiță în Cetatea Regină, avea icona Născătorul de Dumnezeu într'o trăsură nouă, întocmai ca David arca; iar hăturile sailor trăsuriile le tineau înaltjii demnitorii, iar el însușii pe jos, purtând cinstita cruce și slăvind pe Mântuito-rul Cristos, întocmai cum David danța înaintea arcei mulțumind lui Dumnezeu pentru minunile lui. A cucerit și Cilicia și Siria, și trecend Eufratul voia să re-storne neamurile și se adōre săntul mormint al Domnului. Si dorința lui ar fi ajuns la întă, de nu l'ar fi împiedecat mórtea care i se întimplă ca să dea îndărăt sōrta gloriósă a Romeilor. Cine ar putea să spună despre trofeele împăratului Manuil în contra Serbilor, Ungurilor, Italianilor, Sicilienilor și Agarenilor? Aceasta stringēnd un sinod pentru expresiunea : *tatăl meu este maă mare ca mine*, s'a pronunțat în mod ortodox, și suprimă blasfemele; 2) a anatematisat prin sinod pe cății-va cară blasfemău misterul cel maă sacru al sfintei grijani, și a învederat în mod sinodal că în prea săntul mister însuși Cristos este acela care oferă și se oferă. A trimes prin orașe și prin sate învățătorii cară să predice cu-vîntul adevărului, după cum în vechime a făcut Iosias predicand Deuteronomul. Avem pentru acésta martor demn de credință pe Nicolae episcopul din Metona, la începutul întîmpinărilor lui în contra lui Soterich. 3) Poruncă lui Andronic marele Drungariu(?) al gardei, și scrise în contra adaosulu din Simbol. Iar despre Ioan Cantacuzen ce trebuie să maă dicem? Fiind că în mod sinodal și dinsul re-sturnă cele qise în contra lui Varlaam și Acindin, și Gregora și Ioan patriarchul Constantinopolit; 2) a scris mult de căt oră care altul în contra Păgăanismulu și 3) a resturnat principiile impiulu Prochor și a demonstrat prin sănții Parinții că nu sunt create nică grăția divină nică energia divină. Dar și minunatul și nobilul Matei Cautacuzino a lăsat demne rămășițe de virtutea lui. Aceasta nu este re-numit atâtă după neam, căt după bravura și virtutea și stiința ce avea în fie-care artă și știință liberală; căci în apogeul vârstei lui, sub domnia tatălu seu, s'a arătat învingător celebru în contra multor alti, dar maă ales încontra Persilor; 2) ajungēnd general al taberilor Romeilor, cu multă pătrundere și activitate într'unul și același timp ucise singur pe trei puternici și cei maă înfricoșați dușmanii ai lui; 3) iar după ce a moștenit sceptrul de la tatăl său, a fost în tot poporul o bucurie nemăsurată din cauza virtutii lui. 4) Fiind gonit din mărire împărătescă de către Ioan Paleologul, cu multă mărinimie suferi tōte relele meditate în contra lui în fie-care di; și 5) liniștindu-se într'un loc, liber de grije, supunându-se tatălu său, lasă cu prisos semne de virtutea și învățătura lui; între acestea este minunata traducere ce a făcut a Cântărei cântărilor și a Întelepciunii lui Solomon, și a altor multe, făcēnd cu acestea maă mare serviciu lumii întregi decât tronului regesc. Acești cinci împărați deci, și strămoși ai tei, săvărșind astfel de lucruri nu fără rost au fost numiți și regi și Archierei. De aceea cei

cinei se fericesc în sinodica ortodoxiei împreună cu imperatorii asemenea lor. Iar strămoși tăi, urmași lor, au fost toti consuli și generali și principi și consilieri ai principilor, cum era moșul tău ilustrul Constantin Cantacuzinò marele postelnic, al căruia renume a străbătut aproape întregul univers. Demnitatea părintesca o rechémă unchiul tău Serban Cantacuzen, iar grația divină o sanctioneză (pecluesce) în strălucirea ta.

Fiind că deci tu însu-tăi ești iubitor de virtute și prea pios și cu frică de Dumnezeu către mama ta biserică, și neamul tău este vechi și princiar, și mai ales numărând astfel de imperatori și principi precum a arătat disertațiunea, tăie și se cuvine imprimarea presentei cărți, care critică eresiile secolului present; de aceea cu drept cuvint ai consimțit la propunerile soliei mele pentru Christos și corpul lui (care este biserică), pentru ca să fi prenumerat în catolica biserică în secolul acesta, având fală într-însa împreună cu pioșii și scutitorii împărați și principi ai credinței catolice, iar în viitor, să fi în corul lor în adunarea primilor născuți și înscrise în ceruri prin grația Domnului nostru Iisus Christos, a căruia glorie este neperitore în nemărginitele secole. Anul măntuirii 1690, luna Mai, din Arianopole.

In a doua prefată Dositei, Patriarchul Ierusalimului, începe prin a spune câte rele s'aș pricinuit de erezii, face istoricul pe scurt al reformei lui Luther, și apoi urmăză astfel:

Εἰς δὲ τὸ ἀφλαγὸν ἔτος ἀνεψάνη καὶ ἄλλος τις Ἰωάννης ὀνόματι, νόθος υἱὸς τινὸς λατίνου ιερέως, τούπικλην Καλβίνος καὶ, πέρνωντας τὰ δόγματα τοῦ Λουτέρου, ἐσύστησεν αἵρεσιν, ἣτις μάγιμα ἐστὶ πασῶν τῶν ἀπὸ τοῦ αἰώνος αἱρέσεων. Λοιπὸν ἐκάμπασι καὶ ἄλλοις μαθητάς καὶ ἑσειραν διαχρόους καὶ μεγάλους τόπους τῆς δύσεως καὶ τῶν βορείων μερῶν εἰς τὴν γνώμην τῷν. Ἀλλὰ δὲν τοὺς ἔσωσεν αὐτός ἀμή τῆσού. Υπῆρχαν νάριφουν τὸ φαρμάκι τους οἱ μαθηταὶ των καὶ εἰς τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν.

Καὶ δὴ καὶ ἀχλάγη, πατριαρχεύοντος Κυρίλλου τοῦ Λούκαρη εἰς Κωνσταντινούπολιν, φαινεται ἔνα βιβλιδάριον ἔξαρχην εἰς Κωνσταντινούπολιν, τυπωμένον εἰς τὴν παρὰ τὰς Ἀλπεις Γεννούσαν, περιέχον ἐλληνικὰ δεκαοκτώ κεφάλαια καὶ τέσσερας ἑρωτήσεις, εἰς ὄνομα τοῦ πατριάρχη Κυρίλλου, πώς τάχα νά την σύνθετις τοῦ Κυρίλλου, καὶ νά λέγῃ δι τούτη είναι ἡ πίστις τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας, ἀν καλά καὶ αὐτὸς την ὄποι περιεῖχε τὴν καλενικήν αἵρεσιν. Περιεῖχε δὲ καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν μιαν ἐπιστολήν λατινικήν, ὃποι ἐφανέρωνε πῶς νά την δι τοιαύτη ἐκδοσις τοῦ Κυρίλλου. Τοιοῦτο τὸ βιβλίον ἔδωκεν εἰς τὸ κοινὸν τῆς Κωνσταντινούπολεως πολλήν σύγχυσιν καὶ πολλήν λύπην τὸ πρώτον, δι τοῦ Κύριλλος ἐκαμεινή χρόνους πατριάρχης εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ ἀλλούς τόσους χρόνους πάπας εἰς Ἀλεξανδρείαν, καὶ ποτὲ παρεκλίνων τῆς εὑρεσίας δὲν ἐγνωρίσθη, ἀλλὰ μάλιστα καὶ ἐπ' ἀμβωνος ἐδιδασκεν ὀρθόδοξα, καὶ εἰς τὰς μάχας, ὃποι εἶχεν δ Θεοφάνης Ιεροσολύμων μὲ τοὺς δυτικοὺς ὄποι ἐζητοῦσαν νά ἀποξένωσουν τοὺς ἀγίους τόπους ἀπὸ τοὺς ὀρθοδόξους, την συνήγορος ἄκρος καὶ βοηθός τοῦ Ιεροσολύμων, καὶ εἰτα νά τὸν ἡξεύρουσιν οἱ ὀρθόδοξοι: τοιοῦτον καὶ νά ἀκούσουν νά δυσφημήσαι τὸ περίφημόν του ὄνομα, ἐταράττοντο πάλιν βλέπωντας δ Κύριλλος νά ζῇ μετά τὴν φανέρωσιν τοῦ βιβλιδάριου ἔξι χρόνους καὶ νά μή γράψῃ τίποτα ἐναντίον τῶν κεφαλαιῶν, καὶ μὲ τὴν σιωπὴν τούτην νά διδῃ ὑποψίαν εἰς τὸ κοινόν, ἐλυπούντο. Τέλος πάντων ὅμως, παρόντων εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν τοῦ τε Ἀλεξανδρείας καὶ τοῦ Ιεροσολύμων ἐπὶ τοῦ ἐκ Βερροίας Κυρίλλου, πατριάρχου Κωνσταντινούπολεως, ποιήσαντες σύνοδον ἀπεκήρυξαν αὐτόν. Ἀλλὰ τὸ κακόν δὲν ἐπεκύνειν ἔως ἐδω ἐπειδή τινές ὄποι ἐπαγγέλλονται νά διακυθεντεύουν μὲ τὴν σοφίαν τους τὴν καθολικήν πίστιν, καὶ είναι δμως τὸ ἐργον τους τὸ ἀληθινόν νά ἀγωνίζωνται καὶ νά στρατεύωνται μὲ τὴν καταργουμένην σοφίαν τοῦ αἰώνος

τούτου κατά τῆς καθολικῆς πίστεως, πειράζοντες καὶ μὲ τὸν λόγον καὶ μὲ ἐξωτερικήν δυναστείαν τοὺς ὄρθιδόξους Ῥώσους εἰς τε τὴν Λεχίαν καὶ Λιτφανίαν καὶ Ποδώλιαν καὶ Οὐκραΐαν γὰ κλίνοντι εἰς νεωτερισμούς, εῦρισκον αἵτιαν εὐλογὸν τάχα δι τὸ πατριάρχης τῶν ἡτον καλβῖνος. Διὰ τοῦτο παροξυνόμενον τὸ πνεῦμα τοῦ δοῦκα (τῆς) Μολδοβλαχίας Βασιλείου βοειδόδα τοῦ Λούπουλου (καταγομένου ἀπὸ τὸ Ἀλεξαντοχώριον ὅπου κείται εἰς τὴν Μυσίαν, ἦτοι εἰς τὰ περιτούναδα, καὶ ἔχοντος τὸ ἀρχαιότερον αὐτοῦ γένος, ἀπὸ τῆς Μακεδονίας) ὑπὸ τῆς θείας προνοίας, ἔγραψεν εἰς τὴν Λεχίαν, εἰς τὸ Κιαλέον, καὶ εἰς τὴν μεγάλην σύνοδον εἰς Κωνσταντινούπολιν δὲν ἐλυπήθη ἔξιδα, ἀλλὰ διεσκόρπισε τὰ χρήματα ὑπὲρ Χριστοῦ πάμπολλα, καὶ συνεκρότησε τοπικήν σύνοδον εἰς Γιάσι, ἐπὶ Παρθενίου γέροντος, πατριάρχου Κωνσταντινούπολεως, παρόντων λεγάτων ἀπὸ τε Κωνσταντινούπολεως καὶ Κιαλίου, καὶ αὐτοῦ τοῦ μητροπολίτου Ῥωσίας Πέτρου Μογίλα τοῦ φιλοσυρίστου καὶ τῷ ὅντι πανιερωτάτου· καὶ δὴ ἀναθεμάτισαν τὰ κεφάλαια τοῦτα καὶ τὸν συγγραφέα αὐτῶν. Καὶ, ὡσάν ἐδιαλύθη ἡ σύνοδος καὶ εἰρηνοποιήθη κατὰ τὸ παρόν τῇ Ῥωσίᾳ, ὃ εἰρημένος Βασιλείος βοειδόδας, ἀν καλά καὶ ἔκαμε πολλαῖς ἐλεημοσύναις εἰς τὰ πατριαρχεῖον Κωνσταντινούπολεως καὶ εἰς τὰ μοναστήρια ὅπου εἶναι εἰς τὸν Ἀθωνα, καὶ εἰχε δῶσει καὶ σφράντα δύο χιλιάδες φλωρία οὐγκρικα καὶ ἐξεχρείωσε τὸν ἄγιον Τάφον καὶ ἀλλα πολλά τοιαῦτα ἔκαμεν, ὅμως τοῦ ἐφάνη καὶ τοῦτο διὰ πολὺ καὶ ἐπαρακλήσεις μαζὶ μὲ τὸν παναγιώτατου καὶ πανευλαΐέστατον πατριάρχην τῆς βασιλίδος Κωνσταντινούπολεως Παρθένιου τὸν γέροντα, τὸν διαληγρίθεντα διδάσκαλον Μελέτιον νὰ σχεδιάσῃ τὴν παρούσαν βιβλίον. Υπακούσας δὲ ἐκεῖνος καὶ συγγράψας αὐτήν, ἀνέτρεψε μὲν τὰ ιη κεφάλαια καὶ τὰς τέσσαρας ἐρωτήσεις τοῦ Κυρίλλου· διέλυσε δὲ πᾶσαν καλβῖνικήν κακομηχανίαν, καὶ ἐσύντηρε τρόπῳ ἐγχειριδίῳ πᾶν εὐεσθῆ καὶ δρθόδοξον δόγμα. Ήν δημιώς τὸ βιβλίον ἄγνωστον καὶ οὐδενὶ φανερόν ἀποεληθέντος γάρ τῆς ἥγεμονίας τοῦ Βασιλείου βοειδόδα, μετέπεισον καὶ τὰ τοῦ Συρίγου εἰς ἀνωμαλίας καὶ μάλιστα εἰς πτωχείαν τὴν σύνοικον τοῖς φοβουμένοις τὸν κύριον.

Ιστέον δὲ διτι, περίπου δὲ τὸ ἥκτος τῆς σωτηρίας, ὃ ἐν Κωνσταντινούπολει πρέσβις τοῦ ἑργάτης τῆς Γαλλίας ἐξήτει ἀπὸ ἀρχιερεῖς τινάς καὶ ἀπ' αὐτοὺς τοὺς πατριάρχας τὴν γνώμην τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας εἰς τὰ περὶ πίστεως ἔγγραφον, καὶ ἐδώκασι πολλοὶ καὶ δὴ καὶ ἡ ἐν Κωνσταντινούπολει ιερά σύνοδος· διτι καὶ ἡμεῖς Ἐγχειριδίον τι ἐλεγχον τῆς καλβῖνικῆς φρενοβλαβείας ἐσχεδιάσαμεν, τὸ ὅποιον καὶ αὐτὸν ἐντυχόντες εἴσεσθε τὴν αἵτιαν ὅπου ἐγύρευον τὰ τοιαῦτα συγγράμματα οἱ Κελτοί. Εἰτα ἐλθόντες ἐν ἔτει τῷ σωτηρίῳ ἥκτοντο περὶ εἰς Βλαχομπογδανίαν, ἐδεήθησαν ἡμῖν οἱ εἰς τὴν Ἐρδελίαν δρθόδοξοι νὰ τοὺς δῶσωμεν τίποτα συγγράμματα νὰ δύνωνται νὰ ἀποκρίνωνται τῶν Καλβίνων, διόπου τοὺς ἐνοχλοῦσαν κατά πολλά, καὶ εὑρισκόμενοι εἰς λογισμὸν νὰ τοὺς βοηθήσωμεν, κάριτι Χριστοῦ, εῦρομεν τὴν παρούσαν βιβλίον τοῦ μακαρίτου Συρίγου διόπου εἴπαμεν ἀνωτέρω, καὶ διελθόντες αὐτήν πολλάκις, εῦρομεν ἵκανήν εἰς πᾶσαν ἀπόκρισιν τῶν τοιούτων αἱρετικῶν πρώτον, διτι εἶναι δρθόδοξος καὶ ἐν πᾶσι σύμφωνος τῇ καθολικῇ ἐκκλησίᾳ· δεύτερον, διτι εἰς ὅλα τὰ ἀναγκαῖα ἀποκρίνεται, καὶ μὲ τὸν ἐκκλησιαστικὸν λόγον πᾶσαν αἱρετικήν πρότασιν ἀναιρεῖ καὶ διαλύει ὡς ἀράχγης ἴστον· τρίτον, διτι δὲ μακαρίτης ἐκεῖνος συγγράψας αὐτήν πρώτον ἐλληνικά, τὴν ἔκαμεν ὅστερον εἰς κοινήν γλώσσαν, καὶ δύνεται καθένας χριστιανός νὰ ἔχῃ ἀπ' αὐτήν μεγάλην βοήθειαν καὶ μάλιστα πολλοὶ τῶν ἐν Βλαχομπογδανίᾳ εὐγενῶν ἐλληνίζοντες τὰ πολλά εἰς τὴν γλώσσαν, θέλουσι τὴν μεταφράσην εὔκολα εἰς γλώσσαν βλάχικην, διόπου νὰ γενῇ κοινή ἀφέλεια εἰς πᾶσαν τὴν ἐκκλησίαν· ἐσυνάψαμεν λοιπὸν αὐτήν καὶ τὸ ἡμέτερον Ἐγχειριδίον εἰς ἓνα τόμον, καὶ θέλοντες νὰ τὰ βάλωμεν εἰς τὸν προγεγονότα παρ' ἡμῶν νέον τύπον, δὲν ἐδυνήθημεν καὶ ἀπὸ τὰς ἀκατάτασίας τοῦ καιροῦ καὶ ἀπὸ τὴν πτωχείαν μας.

'Αλλ' ἐν τούτοις δὲ νυμφίος τῆς ἐκκλησίας, δὲ μονογενῆς τοῦ θεοῦ υἱός, κηδόμενος

τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ηὐδόκησε καὶ αὐθέντευσεν ὁ ἐκλαμπρότατος, εὑσεβέστατος καὶ ὑψηλότατος αὐθέντης πάσης Οὐγκροσθλαχίας κύριος Ἰωάννης Κωνσταντῖνος Μπαζαράμπας βιεβόδας. καὶ οἵσα ὡν καὶ γένους χρηστοῦ καὶ ἀνατροφῆς εὐσεβοῦς καὶ πολιτείας ἐνυρέτου, καὶ μάλιστα ζηλωτὴς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, εὐθὺς ὅποῦ ἐμηνύσαμεν αὐτῷ, πρεσβεύσαντες ὑπὲρ Χριστοῦ, ἐδέξατο μετὰ χαρᾶς τὴν αἰτησιν, καὶ ὥρισε νὰ τυπωθῇ ἡ βιβλος μὲ ἔξοδα τῆς ἐκλαμπρότητὸς του, καὶ νὰ μοιρασθῇ εἰς τοὺς ὀρθοδόξους δωρεάν ἐκ μέρους τῆς ὑψηλότητος αὐτοῦ. Ἀποδεχόμενοι οὖν τὴν βιβλον εἴχεσθε, δεόμενοι τοῦ χυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ὑπὲρ ὑγίειας καὶ εἰρηνικῆς καταστάσεως καὶ τωτηρίας τοῦ ἐκλαμπροτάτου αὐθεντὸς καὶ κοινοῦ εὐεργέτου. Ἀναγινώσκετε δὲ αὐτὴν μὲ ἐπιμέλειαν καὶ σοφίαν πνευματικήν, ἵνα, ἔχοντες τὴν ὀρθοδόξου γνῶσιν τῆς καθολικῆς πίστεως ἀπαράτρωτον τύχητε τῆς αἰώνιου ζωῆς τῇ χάριτι τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ. φησι δέξα εἰς τοὺς αἰώνας. Ἀμήν.

Ἐν ἔτει τῷ σωτηρίῳ ἥχυ, κατὰ μῆνα μάγιον, ἐν Ἀδριανούπολει.

Iar în anul 1538 s'a mai arătat și alt cineva numit Ioan, fiu natural al unuia preot latin, supranumit Calvin, și luând dogmele lui Luter, a stabilit o eresie, care este un amestec de totă eresile vechului. Așa făcut și altii școlari și au tărit la credința lor diferite și mari tineri ale apusului și ale țărilor de nord. Dar nu i-a mulțumit acesta; ci discipoli îlor au voit să arunce otrava lor și în biserică răsăritenă.

Și intr'adevăr în anul 1633, sub patriarcatul lui Ciril Lucari în Constantinopole, apare fără veste o cărțulie în Constantinopole, tipărită la Geneva de lângă munții Alpi, conținând opt-spre-dece capitole grecesci și patru cestiuni sub numele Patriarchului Ciril, ca și cum adecă compunerea ar fi fost a lui Ciril și să dică că aceea este credința bisericei resăritene și dacă conțineă eresia calvină, cuprindeă la început și o scrisoare latinăescă, care învederă cum că o astfel de lucrare este a lui Ciril. Această carte a pricinuit comunității din Constantinopole multă neliniște și multă întristare, mai întâi Ciril a fost 18 ani Patriarch la Constantinopole și altii atâtia papă în Alexandria și nici-o-dată nu s'a învederat că se abate de la pietate, dar încă de pe amvon predică ortodoxia și în luptele pe cari Teofanes din Ierusalim le susținea cu apuseni, cari căutați să curețe locurile sfinte de ortodoxie, era de aceeași părere cu dinsul și un strășnic ajutor al patriarchului din Ierusalim; și aşa să-l cunoască ortodoxii, ca atare, și apoi să audă că ilustrul lui nume se pângărescă, s'au turburăt; apoi iarăși se intristați văzând că Ciril trăiescă șase ani după aparițuirea cărțuliei și n'a scris nimic în contra capitolelor și cu tăcerea lui da de bănuirea comunății. În fine, fiind de față patriarhii Alexandriei și Ierusalimului, și Ciril din Veria Patriarchul Constantinopoliei, și făcând sinod, l-au desmintit. Dar reul nu se opri aci; fiind că călăva, cari se pretind că sprijinesc cu învechitura lor biserică catolică, iar aderevata lor muncă este să se lupte și să se alieze cu lepădata învechitura a acestui secol în contra credinței catolice, istorind și cu vorba și cu autoritatea exterioră pe ortodoxii ruși, și în Polonia, și în Lituania, și în Podolia, și în Ucraina, ca să adopte innovațiunile, au găsit și o cauză bine-cuvintată că adică și patriarchul lor era calvin. Pentru acesta spiritul ducelui Moldo-Valachiei Vasile Voievod Lupul (care descinde din Albanitochorii, cari se aflau în Misia, adică în ținuturile de pe lângă Dunăre, și având neamul lui mai vechi din Macedonia) așa că fiind de divina profeție, a scris în Polonia și în Chiev și la marele sinod din

Constantinopole; nu a cruțat cheltueli, ci a risipit fórte mulți bani pentru Christos, și a întrunit un sinod local la Iași sub patriarhatul lui Partenie din Constantinopole, fiind de față delegați și dela Constantinopole și de la Chiev, și însuși Mitropolitul Rusiei Petru Moghila, iubitorul de Christos și în adevăr prea sănt; aș anatematisat aceste capitulo și pe scriitorul lor. Si îndată ce se disolvă sinodul și se pacifică de o cam dată Rusia, numitul Vasile Voevod, deși a făcut bunătăți prin multe milostenii la patriarchia din Constantinopole și la mănăstirile care sunt la Atos, dedese și patru deci și doue de mii de galbeni ungurescă și a scăpat de datorii Santul Mormint și a făcut multe altele de felul acesta; totuși i se păru că și acăsta face mult, și îndemnă împreună cu prea săntul și prea piosul patriarch al capitalei Constantinopole, bătrînul Partenie, pe profesorul de pe atunci Meletie ca să întocmescă acăstă carte. Iar acela, supunându-se, o scrise, și returnă cele 18 capitulo și pe cele patru cestiuni ale lui Ciril; și a nimicit oră ce rea uneltire a Calvinilor și a consfințit dogma ortodoxă în chip pios într-un manual. Cartea acăsta însă era necunoscută și nimeni nu a văzut-o, căci, fiind gonit din domnie Vasilie Voevod, a căzut și ale lui Sirigos în anomalii și mai ales în sărăcia care este convietuitorea celor de Dumnezeu temători.

Să se știe încă, că aprópe de anul măntuirii 1670, ambasadorul regelui Franției cerea de la óre-cară archierei și chiar de la patriarh însiși părerea bisericei răsăritene relativ la cele ce scriau despre credință. Mulți i-au dat și deci și săntul Sinod de la Constantinopole, când am proiectat și noi un manual critic al nebuinei Calvine, l-au găsit și l-au luat. Sciți causa pentru care Cetății căutați asemenea scrieri. Apoi, ajungând la anul măntuirii 1680 în Vlachobogdania, ne-aș rugat pe noi Ortodoxii din Ardeal, ca să le dăm óre-care scrieri, ca să pótă răspunde Calvinilor, carii superau peste măsură, și afăndu-se în alegere, să-i ajutăm. Am găsit, din grația divină, acăstă carte a repausatului Sirigos despre care am vorbit mai sus și, după ce am cedit-o de mai multe oră, o găsirăm capabilă de a răspunde unor astfel de eresi: mai întâi este ortodoxă și intru toate conformă cu biserica catolică; al doilea răspunde la toate necesitățile și cu vorba bisericească suprimă oră ce propoziție eretică și o distrugă ca pe o pânză de păianjen; al treilea că repausatul acela scriindu-o mai întâi în elinăscă veche, și tradus-o apoi în limba de toate dilele, și fie-care creștin pote avea de la dinsa un mare ajutor; și mai ales că mulți dintre nobili din Vlachobogdania, cunoscând bine limba grécă, voesc să o traducă în limba românescă, ca să devie de obștesc folos întregelui bisericii. Am estras-o deci într'un singur volum împreună cu manualul nostru și dorind să o dăm la tipar, nu am putut din cauza nestatorniciei vremurilor și a sărăciei noastre.

Intre acestea mirele bisericei, unicul fiu a lui Dumnezeu, milostivindu-se de poporul său, a binevoit și a îndeplinit-o. Prea strălucitul, prea piosul, prea înaltul domnitor al întregii Ungro-Vlachi domnul Ion Constantin Basaraba Voevod, ca unul care este și de neam bun și de crescere piósă, ocărmuire virtuosă și mai ales zelos de credință ortodoxă, îndată ce i-am atras băgarea de sămă, trimițându-i soli, pentru Christos, a priimit cererea noastră cu bucurie și poruncă să se tipărească carteau cu spesele strălucirii sale și să se împartă la ortodoxi gratis din partea Înălțimii sale. Priimind deci carteau, rugați-vă, cerând de la Domnul nostru Isus Christos sănătate, stare pacinică și mantuire pentru strălucitul domnitor și

binefăcător obștesc. Cetățu-o cu atențiuie și cu spirituală înțelepciune, pentru că, având cunoșința ortodoxă a catolicei credințe neclintită, să obțineți viața vechinică prin grăția Mântuitoruluș Duminicel nostru, a căruī glorie este în veacuri.

In anul măntuirii 1690 luna Mai, în Adrianopole.

Pe f. 7:

*Bios Μελετίου τοῦ Συρίγου συγγραφεὶς παρὰ Δοσιθέου πατριάρχου
Ἱεροσολύμον.*

Μελέτιος ἱερομόναχος ὁ Συρίγου τού ἐν τῇ Κρήτῃ Χάνδακος ἦν γέννημα καὶ θρέμμα ἐπαιδεύθη δὲ τὰ κοινὰ γράμματα καὶ τὴν κυκλοπαιδείαν παρὰ Μελετίῳ ἱερομόναχῳ τῷ Βλαστῷ. Είτα ἀπελθὼν εἰς Ἰταλίαν ἔμαθε τὴν μὲν λογικὴν παρὰ Θεοφίλῳ τῷ Κορυδαλλεῖ ῥητορικὴν δὲ, μαθηματικὴν καὶ τὰ φυσικὰ εἰς Πάγτωσαν. Ἐπανεργόμενος δὲ εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ, γίνεται ἱερεὺς εἰς Κυθηρείαν, ἐπειδὴ ἐν τῇ Κρήτῃ οὐκ ἦν ἐπίσκοπος ὄρθοδοξος, ἐπικρατούγετων τῶν Βενετίων. Διδάσκων δὲ ἐπ’ ἐκκλησίας εἰς τὸν Χάνδακα τὸν λόγον τοῦ θεοῦ σοφῶς τε καὶ ὄρθοδοξῶς, ἐπειδουλεύετο παρὰ τινος ἀρχοντος, ὡς δῆθεν τὸ καλυμματίγειον αὐτοῦ μὴ ἔξαιρων ἐν τοῖς πρὸς ἑκεῖνον προσρήσεσι. Γέγονε δὲ καὶ τίτλομενος εἰς μοναστήριον κείμενον εἰς τοὺς ἐν ταῖς ἀποστολικαῖς Πράξεσι φερομένους Καλοὺς Λιμένας, ἐν ᾧ ἀπελθὼν εἰς προσκύνησιν ὁ γενεράλης τῆς Κρήτης, ἐπέτρεψε τοῖς ἴδιοις φράτορι τοιούτοις εἰν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ μοναστηρίου ἀλλὰ, τοῦ ἀρχηγοῦ ἀποδημήσαντος τῆς μονῆς, ὁ Μελέτιος οὐκ ἀφῆκεν ἵερουργήσειν τοὺς ὄρθοδοξούς πρὸν ἦν ποιήσαι ἀγιασμὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ· διπερ τοῦ ἐπιειδουλεύοντος αὐτῷ προρρηθέντος ἀρχοντος Κωνσταντίνου τοῦνομα ἀναγγείλαντος τῷ γενεράλῃ, καὶ ἀποφάσεως γενομένης θανατωθῆναι τὸν ἀνθρώπον τοῦ θεοῦ, εἰδησιν λαβὼν ἐκείνος ἀποδιδράσκει εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἀξ' ἡς, μηνύσαντος αὐτῷ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, ἀνάγεται εἰς Κωνσταντινούπολιν, κατὰ τὰ ἀχλ' ἔτος, καὶ ἔχων τὴν οἰκησιν αὐτοῦ ἐν τῇ Χρυσοπηγῇ ἐδίδασκεν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἡθικοὺς καὶ θεολογικοὺς λόγους, καὶ γε καὶ σχολὴν ἀποκαταστήσας ἐδίδασκε γραμματικὴν καὶ ἐπιστῆμας τοὺς βουλομένους ἔως τοῦ ἀχλθ' ἔτους. Ἐπὶ δὲ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Παρθενίου τοῦ γέροντος, ἐπέμφθη εἰς Γιάσιον μετὰ τοῦ Νικαίας Πορφυρίου καὶ συνεστήσαντο τὴν εκεῖσε μετὰ τῶν Ρώσων τοπικὴν σύνοδον, ἐπιψελεῖδ τοῦ ἀοιδίμου Βασιλείου βοεβόδος. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐν ἔτει ἀχλοῦ, καὶ μὴ λέγων τὰ ἀρέσκοντα τῷ τότε Κωνσταντινούπολεως Παρθενίῳ τῷ δευτέρῳ, ἀλλὰ τὰ δοκούντα τῇ ἀληθείᾳ, φυγαδεύεται εἰς Γιάσιον. Ἀναγκαῖ δ' αἰτίᾳ ἀναγθεῖς εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ μάλιστα τῇ πρὸς τὸν Παναγίωτην, ἐρμηνεά τοῦ Καισαρίου τὸν καὶ ἕδιον αὐτοῦ μαθητήν, ἐλπίδι, καὶ καταγοήσας ἀπειλικτὸν τοῦ πατριάρχου τὸν θυμὸν, ἀποδημεῖ εἰς Κιόνιον (κιός) καὶ τὰς ἐκεῖσε κωμοπόλεις· καὶ, μετὰ τὴν ἐκείνου καθαίρεσιν καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου ἀποδολήν, ἀνάγεται σύθις ἐπὶ Ιωαννικίου εἰς Κωνσταντινούπολιν, κατοικήσας εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ κατοικίαν εἰς τὴν Χρυσοπηγήν. Πάλιν δὲ πατριαρχεύσαντος τοῦ Παρθενίου, αποδημεῖ εἰς Τρύγλιαν, κώμην τῆς Βιθυνιακῆς Ἀπαμείας, ἔως τοῦ ἀχλαῖα ἔτους. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ Παρθενίου, προσκαλεῖται ὑπὸ τοῦ Ιωαννικίου, καὶ κάθηται πάλιν εἰς τὴν Χρυσοπηγήν. Είτα μετὰ δύο ἔτη μετώχησεν εἰς τὴν Ἐλπίδα εἰς τὸ Κοντοσκάλιον, ἔως ἀχλοῦ· Ἄλλ' ἐπειδὴ συνέδη τότε ἡ πυρκαϊά, ἦν εἰς τὸ ἐνδέκατον βιβλίον τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων ἐσημειώσαμεν, μετέδη εἰς τὸν Γαλατάν εἰς τὸν Χριστὸν τῶν Μποστανίων, ἔνθα διατριβῶν μετέστη τῶν τῆνες ἀχλοῦ· ἔτει τῷ σωτηρίῳ, ἀπρίλιον τζέ, ἡμέρᾳ κυριακῆ, ἐτῶν ḥῶν ἐδομήκοντα ὀκτώ. Τὸ δὲ σῶμα αὐτοῦ ἐκόμισαν τινὲς εἰς Τρύγλιαν εἰς τὸ μοναστήριον τῶν ἀγίων Πατέρων, καὶ ἔθαψαν ἐκεῖ. Μαθηταὶ δὲ αὐτοῦ ἔτι δύο: Ἀρσένιος ἱερομόναχος καὶ πνευματικὸς τῶν ἐν Κωνσταν-

τινουπόλει εὐγενῶν, κατ' ἔχνος τῷ ἴδιῳ διδασκάλῳ ἐν τῇ κατὰ Χριστὸν ζωῇ πορευόμενος. καὶ Ἰωαννάκης Πορφυρίτης, ὁ χρηματίσας πρώτος δραγουμάνος τῆς ἀλαμανικῆς βασιλείας εἰς τὴν ὑψηλοτάτην ὀπικήν Θύραν, καὶ νῦν εἰσέτι ἐν τῷ βίῳ περιών καὶ ζῶν εἴπερ τις ἄλλος φρονήσει καὶ εὐτελείᾳ· διαπρέπει γάρ ἐν πολιτικαῖς ἀρεταῖς προσφυώς, καὶ ζηλωτής ἐστιν ἄκρος τοῦ σωτηρίου καὶ προσκυνητοῦ φρονήματος τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας.

Συνέγραψε δὲ τὸ παρὸν βιβλίον κατὰ τῶν κεφαλαίων τοῦ Κυρίλλου καὶ τῶν ἐρωτήσεων· καὶ εἰς τὰς κυριακὰς ὅλου τοῦ χρόνου διμιλίας· καὶ τόμους τρεῖς εἰς διάφορα ῥῆτα τῆς ἀγίας Γραφῆς· καὶ μαρτύρια πολλῶν μαρτυρησάντων εἰς τοὺς κατ' ἐκεῖνον καὶ ρούς· καὶ δὴ καὶ τὴν Ὁρθόδοξον λεγομένην Ὄμολογίαν, ἣν συνέγραψαν μὲν Ῥώσοι· καὶ ὁ Κιαΐθου Πέτρος, οὗτος ἐδιόρθωε προτροπῇ τῆς ἐν Γιασίφ συνόδου. Μετέφρασε δὲ καὶ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Ὁμηρέους τῆς πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῆς ἀπὸ τῆς λατινίδος εἰς τὴν Ἑλληνίδα· καὶ τοῦ γε Ἰωάννου Καντακουζηνοῦ, Ῥωμαίων αὐτοκράτορος τὸ κατὰ τοῦ Ἐθνικοῦ, καὶ τὰ Ἰνστιτούτα τοῦ Ἰουστινιανοῦ, καὶ τὴν Νομικὴν ἐπιτομὴν Λέοντος καὶ Κωνσταντίνου τῶν βασιλέων ἀπὸ τῆς ἑλληνικῆς γλώττης μετήνεγκεν εἰς πεζήν τράσην, προτροπῇ τοῦ Βασιλείου βοεβόδα.

Εὕτις δὲ βούλεται καὶ τὴν ζωὴν αὐτοῦ γνῶναι ὅποια τίς ἦν, συγκρίνας αὐτὴν μεθ' ὅπου ἂν βούλοιτο τῶν ἀγίων ἱεραρχῶν, ἵσην αὐτὴν(ν) καὶ εἰς οὐδὲν ἔλαττον γεγενημένην εὑρήσει.

Viața lui Meletie Sirigul scrisă de Dositei, patriarhul Ierusalimului.

Meletie ieromonachul Sirigul s'a născut și a crescut în Handachi din Creta, a învățat carte la Ieromonachul Meletie. De aci, plecând în Italia, a studiat logica la Teofil Coridaleu, iar retorica, metematicele și fizicele în Padova. Înapoindu-se în patria sa, devine preot în Citeria, fiind că în Creta nu era episcop, de oare ce era sub dominațiunea Venetianilor. Predicând cuvîntul lui Dumnezeu pe la biserici la Handachi în mod înțelept și ortodox, era persecutat de un nobil sub pretext că nu-i scote potcapiul când vorbesce cu dinsul. A ajuns și Egumen la mănăstirea de la Calus Limenas cu hramul Faptele Sântilor Apostoli. Venind aci generalul Cretei ca să se închine, a permis fraților să propriei să celebreze serviciul în biserică mănăstirei, iar când generalul a plecat de la biserică, Meletie nu a lăsat pe ortodoxi a sluji până să nu facă sfintirea apei în biserică. Nobilul care îl persecută numit Constantin, despre care am vorbit mai sus, anunță acesta generalului și se ie că înțelegere ca să ucidă pe omul lui Dumnezeu. Aceasta informându-se, fugă în Alexandria, de unde fiind chemat de patriarhul Constantinopoliei Ciril Lucaris, vine în Constantinopol la anul 1630; și iea locuința la Crisopege și predică în biserică cuvîntările morale și teologice; ba încă a deschis și școală unde predă gramatica și sciințele la cei ce doreau, până la anul 1639. Sub bâtrânul Partenie, Patriarchul Constantinopoliei, a fos trimis la Iași împreună cu mitropolitul Niceei Porfiriu și a constituit dimpreună cu Rușii sinodul local de acolo, prin îngrijirea ilustrului Vasilie Voievod. Reîntorcându-se în Constantinopol în anul 1644 și nevorbind pe placul Patriarchului de atunci din Constantinopol, Partenie al doilea, ci după părerea adevărului, este isgonit la Iași. Silit de nevoie ca să se reîntorcă în Constantinopol în speranța sprijinului lui Panaiot dragomanul Cesarulu, fostul lui școlar, a înțeles că mânia Patriarchului către dinsul este neînblândită, privește la Chios și în satele dintr'acolo, iar după catherinea și depunerea Patriarchului se reîntorce din nou, sub patriarchatul lui Ioani-

chie, la Constantinopole, și a locuit în casa-ă de mai înainte la Crisopege. După ce s'a făcut patriarch din nouă Partenie, fugi la Triglia, sat din Apamia Bitiniei, până la anul 1651. Murind Partenie este rechemat de Ioanichie și se aşeză iarăși la Hrisopigi. Apoi după doînă ani s'a strămutat în Elpida la Contoscale până la 1660. Dar fiind că atunci se întimplă incendiul, pe care l-am notat în cartea a un-spre-decea a patriarchilor din Ierusalim, deschinse la Galata la Christos al Bostanienilor, unde locuind muri în anul mantuirii 1664, aprilie 17, în ziua de duminecă, în vîrstă de săpte-deci și opt de ani. Corpul lui Iașu dus cătușă în Triglia, la mănăstirea sănților părinți, și l'au înmormintat acolo. Doi ani fost școlarul lui: ieromonachul Arsenie duhovnicul nobililor din Constantinopole, care călcă pe urmele profesorului lui în traiul în Christos, și Ioanakes Porfirites, care a funcționat întâi ca dragoman al împăratiei germane la Înalta Pórtă otomană și acum încă în viață petrece și trăiesce mai mult decât oră care altul în cumințenie și pietate, căci se distinge prin devotament în virtuțile cetățenesci și este foarte zelos pentru mantuitorea închinare la catolica biserică.

A scris cartea aceasta in contra capitolelor lui Ciril, si in contra cestiunilor si Omeliile dominicale de peste tot anul, si trei tomuri asupra diferitelor versete din SANTA scriptură, si mărturiile multor martiri din timpurile lui; si mărturisirea quisă ortodoxă, pe care o scriseră Rușii si Petru al Chievului, el a corectat-o prin însărcinarea sinodului de la Iași. A tradus si explicarea scrisoarei lui Origene către Roman, din latinesce in grecesce; a tradus încă din limba eleană in frasa pedestră scrierea împăratului Ioan Cantacuzen in contra păganătății, si institutele lui Iustinian, si prescurtarea de lege a împăratilor Leon si Constantin, prin îndemnul lui Vasile Voevod.

Dacă cineva voește să cunoască ce fel era viața lui, comparându-o cu acea a oricărui voește dintre sănții ierarhi, o va găsi egală și în nici o privință inferioară.

In partea a doua a cărții, adică în *Manualul Patriarchului Dositeiu*, la p. 28—29, se află următoarea scrisoare adresată lui Vasile Lupu de către Sinodul din Iași:

³ Επιστολὴ τῆς ἐν Γιασιώ συνόδου τῷ ἐκλαμπροτάτῳ καὶ μεγαλοπρεπεστάτῳ δουκὶ, Θεο- σεβεστάτῳ αὐθέντῃ καὶ ἡγεμόνι πάσης Μολδοβλαχίας, κυρίῳ κυρίῳ Ἰωάννῃ Λα- σιλεῖῳ βοεβόδᾳ, σωτηρίαν παρὰ Θεοῦ.

Σὸν ἦν ὡς ἀληθῶς, δοὺξ μεγαλοπρεπέστατε, τύποις ἐκδοῦναι καὶ τὰ συνοδικὰ ταυτὶ γράμματα. Ἐπειδὴ γάρ σοι τὸ σύνθημα δέδωκεν ὁ κύριος τοῦ εἶναι τῆς ἐκκλησίας αὐτοῦ πρόμαχον καὶ τῶν αἰρέσεων γενναῖον καταλύτην. σὲ μόνον ἐκ πάντων τῶν ἐπὶ γῆς ἡγεμόνων ὡς εὐχρηστὸν αὐτῷ ἐκλεξάμενος, τίνι ἀν ἀλλιψ ἐπέκειτο τὰς κακοδοξίας στηλιτεύσαι, εἰμὴ ἄρα τῇ σῇ θεοσεβεστάτῃ μεγαλονοίᾳ, δις ἴδων τὰς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας ταραττομένας ἐπὶ τοῖς νεωστὶ ἀναφανεῖσι καλουμένοις κεφαλαίοις, διατεινομένοις ἡμετέροις εἶναι τῷ ἐπιγράφεσθαι ἀνατολικὴ διμολογία τῆς χριστιανικῆς πίστεως, οὐδοτιοῦν κατενάρκησας· ἀλλὰ, πάντα καλῶν κινήσας, οὐκ ἀπέστης ἔως οὗ, μεταπεμφάμενος τοποτηγρητάς τοῦ ἀγιωτάτου καὶ ἀποστολικοῦ θρόνου τοῦ οἰκουμενικοῦ καὶ πάσης τῆς περὶ αὐτὸν ιερᾶς συνόδου, καὶ ἀπὸ Ψωσίας λεγάτους τῆς ἐκείθεν ἐκκλησίας, σὺν αὐτοῖς πάντα τὰ νεοθευμένα κατέρρεισκας δόγματα, δημοσίοις βίβλοις ἐγκρίνας τε καὶ κυρώσας τὰ τῆς ἀνατολικῆς ἐκκλησίας γνήσια διδάγματα· καὶ νῦν πᾶσι τοῖς γριστιανῶν παισὶν ὅρθιοδόξοις ἐκναλύπτων τὸν ἐγκεκρυμμένον ιὸν τοῖς κεφαλαίοις ἐκείνοις, κοινῶς προκείθαι ἔθεσπισας ἦν ἔχει δόξαν περὶ αὐτὰ ἡ καθῆμας τοῦ Χριστοῦ μεγάλη ἐκκλησία, ἐφ' ὃ ἔχει πανταχὴ τὰ τοῦ κυρίου πρόδοκτα διαγι-

νώσκειν όποιων βρωμάτων ἀπέχεσθαι χρή καὶ ποίας τισὶ νομαῖς ἀναμφιδόλως προσπελάζειν. Διὸ χάριτας τῷ θεῷ ἀποδιδόντες ἐπὶ τοῖς διά σοῦ παρ' αὐτοῦ οἰκονομισθεῖσιν ὑμῖν, ἐξ ὅλης ψυχῆς ἵκετεύομεν σύντὸν τὴν παροῦσαν ζωὴν μακραίωνά τε καὶ εἰρηνικήν σοι δωρήσασθαι, τὸν τῆς ἡγεμονίας θρόνον μέχρι τέλους κοσμοῦντα ἐν τῇ αὐτοῦ χάριτι, ἐν τῇ μελλούσῃ ἐκ τῶν ἐπὶ γῆς τὰ οὐράνια μεταθέσθαι σε βασιλεια.

Oἱ ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως λεγάτοι· καὶ ἔξαρχοι πατριαρχικοί,

Ο πρώην Νικαίας Πυρφύριος,

Μελέτιος Συρίγος ιερομόναχος καὶ κήρυξ τοῦ εὐαγγελίου.

Καὶ ἀπὸ Πρωσίας λεγάτοι,

Ἴσαίας Τρόφιμος, ἥγούμενος τοῦ ἀγίου Νικολάου.

Ἴγνατος ὁ Ξενοθίκιος, ὁ τοῦ εὐαγγελίου κήρυξ.

Ἰωσήφ Κοινωνοθίκιος, ἥγούμενος τῶν ἀγίων Θεοφανίων.

Scrisoarea sinodului din Iași către prea strălucitul, prea marețul duce, prea piosul domnitor și principalele întregei Moldo-Valachiș domnul domn Ioan Vasile voevod, de la Dumnezeu măntuire.

Al tău era, o prea mareț duce, de a da la tipar și încheerile acestei sinodale. Fiind că Domnul îți a dat acăstă menire ca să fii anteluptător al bisericii lui și brav distrugător al eresilor; alegându-te pe tine, dintre toți principii de pe pămînt, ca cel mai folositor lui, căruia altul îl era dat să infiereze judecățile rele, dacă nu de Dumnezeu prea respectuoșești tale marți chibzuințe? Tu, vădând bisericele lui Christos turburate de principiile calvine de curind resărîte și când ați tăi năzuiau ca să se scrie o mărturisire răsăritenă, nu te-ai dat înapoia de la nimic, ci mișcând tot ce este frumos, nu te-ai lăsat până să nu chemi reprezentanți ai prea sântului și apostolicului scaun ecumenic și aii sântului sănt sinod de pe largă dinsul, și delegați din Rusia ai bisericii de acolo; și pe toate dogmele denaturate le-ai sfășiat, alegând între cărțile publice și consfințind aderevările dogme ale bisericii răsăritulu. Și acum, descoperind tuturor fiilor ortodoxi ai creștinilor veninul ascuns în acele principii, poruncind ca să se pună în fața obștei, părerea ce o are despre dinsele marea noastră biserică a lui Christos, prin care ați a se deosebi pretutindenea oile Domnului, de care nutreț trebuie să se ferescă și de care păsună să se apropie fără frică. De aceea, aducând mulțumiri lui Dumnezeu pentru darurile lui făcute prin tine, din tot susținutul il rugăm să-ți dăruescă viața aceasta fericită și pacnică, împodobind până în sfârșit tronul domniei tale în grăția lui, iar în cea viitoră să-ți schimbe domnia pământescă cu cea cerescă.

Delegați și exarchi patriarchali din Constantinopole:

Porfirie fost al Niceei,

Meletie Sirigos ieromonach predicator al Evangeliu.

Și din Rusia delegați:

Isaia Trofim egumen al Sântului Niculae,

Ignatie Nenovică predicator al Evangeliu,

Iosif Constantinovică egumenul săntei Boboteze.

La sfîrșitul cărții se citește:

Ἐτοπώθη, ἐν Μπουκουρεστήφ τῆς Οὐγροδλαχίας (sic), ἀναλόμασι μὲν, τοῦ πανεκλαυ-
προτάτου, εὐερεστάτου τε, καὶ μεγαλοπρεπεστάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγρο-

ελαχίας, κυρίου, κυρίου, Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασαράμπα βοεβόδα. Παρά τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου πρώην χυουσίου, κυρίου Μητροφάνους. Ἐπιμελεῖσθαι δὲ, καὶ διορθώσει, τοῦ λογιωτάτου νοταρίου, τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, κυρίου Μιχαήλ Μακρή τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων. Ἐν ἔτει σωτηρίφ: αχψ': κατὰ ρῆμα σεπτέμβριον.

Să tipărit în Bucuresci Ungro-Vlachie cu spesele prea strălucitului, prea piosulu și prea mărețului domnitor și principe al întregiei Ungro-Vlachi domnul domn Ioan Constantin Basaraba Voievod, de către prea jubitorul de Dumnezeu episcop fost al Hușilor Kyr Mitrofan, prin îngrijirea și corectarea prea învățatului notar al marei biserici, domnul Michail Macri cel din Ianina. În anul măntuirii 1690, luna Septembrie.

Traducerile din limba grecescă sunt făcute de Prof. St. Michăileanu.
Bucuresci, Biblioteca Academiei Române. Muzeul de antichități. — Paris, Biblioteca Mazarin.

Légrand, *Bibliographie hellénique*, II, 458.— C. Erbiceanu, *Scrierea lui Meletie Sirigul contra Calvinilor și a lui Ciril Lucaris, compusă prin ordinul Sinodului ținut la Iași la 1642, în Biserica Ortodoxă*, XVIII (1894—95), p. 6.

1691.

91. Sf. Ioan Gură-de-aur, Mărgăritare, trad. de Șerban și Radu (Grecenu), Bucuresci 1691.

МЪРГЪРИТАР, ЙДЕКЪ
Квннте де мѣлте фѣлюри,
и чеадъ ѣтров сѣцн Пѣрнитеи ишстрѣ,
ІОАН ЙРХІЕПІСКОПУЛ' ЦАРИГРАДУЛИ
И АСИ Златоѣсть.

Ши але ѣлторъ Сѣцн Пѣрнци, де мѣлци дѣскали тълмъчите денк лїл
гъ Єленѣскъ прѣ лїлка Греѣскъ, Спрѣ чѣ де ѿкие ѣ благочестівнор ши
ѣ православннчилор Крепнин сѣфлетѣскъ фолосннцъ. Іиръ акбл ѣтжю кѣ порѣн
ка ши кѣ тѣатъ келтвала, ѣ прѣ ломинатвлашн ѣ благочестівнлор
Доминш ши ѿблѣднитбрю ѣ тѣатъ Цара Рѣмнѣскъ

ІОАН' КОНГТЯНДИН' Б҃СТЬ РІБЪ ЕОБОДЯ
Гаѣ скрнс де прѣ лїлка Греѣскъ, прѣ лїлка Рѣмнѣскъ, ши сад
дат ѣ тиїпари, пентрѣ челе ѣ ѿкие фолос сѣфлетескъ, ѣ тѣк нѣмбл
Рѣмнѣскъ, каре сѣпти ѣблѣстѣл Мѣртв сале лѣкбдїе, ломинжнда
ѣ православїе.

Ши сад тиїпѣрѣтъ ѣ вестѣтбл ѿрдш аль лїлрн сале ѣ Бѣкбрѣн,
ѣ Сѣцн ши Доминезѣска Митрополie, пѣртжнда акбл кхрна православїей.

Прѣ Сѣцнтиль Куръ Тѳѡадосиѣ Прѣхіепіскопула ши Митрополитула
и тоатъ цара Рѣмнѣскъ.
Ини дела фѣчерѣк Аслан
ъзѣд:

In-4° de 6 foî nenumerotate și 178 numerotate. Tipărit cu negru, afară de titlul cărții și cel pentru intrarea în materie, cu caracterele Bibliei din 1688. Pagina are 41 rinduri.

Pe foile liminare, dintre care una poartă numărul 177, se află titlul, stema țărei (facs. n° 213), între inițialele domnesc ale lui Constantin Brâncovénu (Iw—K, Б—Е, А—Д, А—О, И—Р), versurile asupra stemei și două prefete, una adresată către Domn și alta către cititor. Tote acestea se reproduc mai jos. Tot în aceste foî se mai află și scara cărții.

„Verșuri Politice 8 asupra Stemelor Luminatului și Innălțatului Domnului Io. Costandin Basarabă Voevodă.

213.

„Semnul Domniei Corbul ȿaste cu Cruce,
 Prenū caré de sus tărie Doamne îți aduce,
 „In scaunul strămoșilor în care acum domnești,
 Al celor ce-s în laudă vechiloră Băsărăbești.
 „Putéré dară cé de sus, care te-au coronat,
 Cu Domniă acăsta și vrédnicū te-au arătatū,
 „Intărescă și te adaogă cu Domnie slăvită,
 Cu pace și cu linește cu viață norocită.
 „Mică și plecată slugă Mării tale
 „Radul Logofătū.“

„Pré Luminatuluř, Innălțatuluř și Slăvituluř Io. Costandinuř Basarabuř Voevod, den mila luř Dumnezeu Domnū și oblăduitoruř a toată ȿara Rumänescă, Domnuluř Domnuluř mieu milostivuř.

„Cé lucru mař bun și mař dumnezeescu suptu soare ȿaste, Pré luminate și innălțate Doamne, decât binele și folosul de opște? Cé lucru mař slăvit și mař

lăudat în lume ţaste decât den neştut a face řtiut, și a căştiga pre cei ce n-au cu ce ce le lipsesc? Si ce lucru mai sfintu și mai plăcut lui Dumnezeu, zicu, ţaste, decât a povătu neştine la lumină, pre cei ce trăescu întru intunecul necunoștinței și neştiinței? Căci cel ce ţaste lipsit de cunoștință și ţtiință lucrului, umblă întru intunecul greșalii, asemeni ca unul ce noaptă încă vrându să mărgă la vre-o trăbă-șil, neştindu drumul rătăcăște, și aşa în bezna acela infășurându-se, nu numai că ce umblă nu știe, ce și cade mai de multe ori în mari vătămări și nespuse ale lui pagube.

„Ierocliu filosoful, în tâlcuire ce face asupra stihurilor Pithagorei, celor ce le zicu de aur, zice: „Moartă cuvântătorului suflet ţaste nedumnezeiră și necunoștință, cărăua înprejurul vietii urmăză, și răscoala cia fără-de-măsură, a netocmitelor și necuvioaselor pofte; căci afându-se, zice, în necunoștință celor mai bune ce sunt, de nevoie ţaste-i a sluji celor ce mai reie sunt“.

„Cu nemica omul mai asemeni lui Dumnezeu (ales Înpăratii, Craii, Domnii și alii stăpânitori) nu ţaste, fără cu făcutul bine și folos de opște cât pren omenescă, zicem, putință ţaste; căci precum Dumnezeu făcătoru și ziditoru tuturor și pricina pricinilor ţaste, aşa și *pronoitis* și otcârmuitoriu și păzitoriu de opște, și toate ființe de bine făcătoriu ţaste.

„Direptu acela dară și tuturor biruitorilor și stăpânitorilor pământului, a urma acela le ţaste. Cum și Agapitos Diaconul, la învățăturile ce face cătră ma-rele Iustinianu Înpărat, zice: „Cinstește (adecăte înpărate) mai multă de toți pre „Dumnezeu cel ce decât pre toți te-au cinstit. Căci că dupre asamănare cerești „Înpăratii, t-ai dat tie schiptrul pămintești puteri, i proci“.

„Insă nu numai să asamănă lui Dumnezeu cu acela, ales biruitorii cu bunăfaceră, zice, de opște, ce încă pren acela și monarhul (adecăte Domnul săngur stăpânitoru) să oseběște den tirani. Zice, și dovedescu toți politicii și sfintii dascali. Căci Domnul Monarhu, binele de opște caută, și la săvârsitul carele ţastă folos tuturor a-l aduce să uîtă; iară tiranul la al său numai bine privește, și lui-și numai adaos silăște a căstiga, și ca să-și imple voia, singur își pune și-și face legi și direptăți poftele lui. Direptu acela dară ţaste și ticăloasă și plină de turburări și de lacrami acela politie și țară, caré suptu tiran, nu suptu domnu, zace și să află.

„Dionisie Siracusenul tiranul, (care să văznesiă că ţaste judecătoru direptu, cum și Iulianu Paravat o facă, și toți asemeni lor tirani, că sunt direpti să laudă și să arată, ca pre prostul nărod să prilăstescă), istoréște Ghiorghe Kedrinos în carté istoriilor lui, că chemându pre Platonu filosoful, între altele l-au întrebat și acela: „Ce lucru politic ţaste mai de folos?“ (Părându-i acelu Dionisie că-i va zice ceva după poftă-șil, cum și nădejduia). Iară dumnezeescul Platonu i-au răspuns: „Nimică alta fără cât a face pre toți buni și vrădnici.“ Cu ce dară? Cu învățături, cu cuvioase pilde, cu obicei bune, și cu toate célé care mai ţiuți, mai învățăți și mai buni i-ar pute face, de nu pre toți, macară pre mai mulți.

„Căci acela ţaste tot greul, toată greșala și toată nevoia tuturor, a nu avia ţtiință și cunoștință lucrului. Acela ţaste mai maré căță și intunecare mintii și sufletului, și decât toate căderile ființei omenești mai ră ţaste ne a avéré (*sic*) ţtiință și cunoștință adevărului, că dela acela pogoară și spânzură toată greșala și vina tuturor lucrurilor și lucrărilor.

„Direptă acăia și acel luciafăr al lumii, stâlpul și coloana besericii Răsăritului și pravoslavnicii credinții trămbită, Ioanu Zlataust, zică: „Căstigați cărti „doftorii sufletului, că aciasta iasta pricina tuturor răelor, neștiința și necunoștința scripturilor și adevărului.“

„Acăstă dară și multe ca acăstă, Pră luminate și înnălitate Doamne, după multe dovede și aiavé fapte, îți cunoaștem și știm că înalta-ți minte nu țaste alta, nici altele mai multă socotești, fără că cu ce moduri și mijloace ai pute aduce și a da folos și bine de opște, precum și adevărăți săntem, că de ar fi pren putință, am auzi și noi den gura Mării tale, de ticăloasa patriila noastră, cel cuvântă ce oară când Gaie Octavie Chesariu de Roma lui zică: „De căpică „o am găsit și de marmură vă o am lăsat“. Ioan Zonară, și altii mulți, în viața acelu Avgustu istoresc.

„Însă țaraș, căt țaste pren putință, tăcem altele a le pomeni de căstă dată, care de nu cu blandetele-ți, răbdare-ți și alte den fire-ți multe bunătăți, nu s-ar stampăra și nu s-ar otcărmui, ales într-aceste cumplite și peste tot turburate vremi, cine ar mai putia sta, cine ar mai puté răsufla, sau cine cu ce ar cugeta, sau ar ști a să măngăla, au moșnén, au strein, într-acestu pământu, acum năpădit cu tot felul de lumescu rău și nevol, ca și alte tări călcate și pustiite de stricăcioasele oştirii ce vedem și auzim.

„Zicem dară, pren toate aceste iuți și gréle vrémi, a nu face și pre altii părtăsi de bunătate nu lași, ce țată în tot chipul, ca un pururé privighitoriu Domnu și bun stăpân, la lumina cunoștinței povătușești și den cé ce nu știu să știe a-i aduce pre toți nevoești. Si aciasta mai alésă și mai de folos țaste, că nu numai la cele politice pămintești, care ca umbra și fumul trecu, ce și la cele neputrede și cerești, unde țaste adevărata moștenire omenescă, și trage pren buna faptă te silești. Acăia știindu-o adevărat, că singură numai adecate buna faptă țaste nemoartă și vécinică.

„Înpăratul Vasiliie, învățandu pre fiu său Leon cel mare înpărat, în capetele învățăturii, aciasta în cel dentalu scrie și zice: „Căstigă și foarte ișcusit „folositoriu de viață, nu numai înpăratilor, ce și celora-lalți tuturor țaste învățătură, căci cel ce căstigă acăia și trupăște și sufletește foarte să folosête, i proci“. Si țarăș mai jos zice: „Că precum soarele pre pământ, nefindu de fată, toate „intunecate și ne-osebindu săntă, aşa și învățătura den suflet lipsindu, toate „amestecate, și netocmite să afilă. Direptă acăia dară apucă învățătura (zice) bunei „fapte, și vei dobândi viață iubită de Dumnezău, căci numai fapta bună den toate „alte căstiguri, țaste nemoartă“.

„Cătră acăia dară Măria ta, ca un adevărat și pre legi Domnu, mult silindute și nevoindu ori cu ce mijlocu de a aduce învățătură și știință în sufletele omenești, lucru iubit de Dumnezău și folos de opște, mai vârtos Rodulu nostru Rumănescu, văzându-l atata scăzut și lipsit de multe, și ales den învățătura (caré decât toate alte trebuințe în firé omenescă, acăia capul țaste); căci, țarăș zicu, acăia lipsind, nici omul desăvârșit om să poate numi, nici lumina de-nunérec osebi, nici adevărul den neadevăr să poate cunoaște și judeca.

„Pentru acăia dară, ca să poată avia fiște carele cunoștința celora ce ar fi și ar citi (că a citi neștine și a nu înțelége, în zadar și în deșărtăclune țaste), Măria ta noao micilor și plecatelor slugilor ai poruncit, ca și acăste alése caza-

niș și sfinte învățături, cărora și Mărgăritarii le zicu, ale pre fericitului și marului Sfintu și Dascal Zlatoustu Ioan, dupre limba grecescă întra noastră rumänescă să le întoarcem.

„Gură și rostu de aur îl zicem împreună cu toată lumă acestuia Ioan, nu doar că fălcile, gungiile, dintii, măsările, limba-î, și ca acéste care facu gura, de aur î-l au fostu, sau au putut fi, ce numai căci cuvintele și grajurile lui mai scumpe și mai folositoare era, și încă săntu la cei ce le ascultă, decât aurul, mărgăritarul și alte pre scumpe pietri. Si căci den rostul lui cură învățăturile mai iubite și mai dulci, nu numai decât miilară sau zaharul, cum să ar zice, ce și decât acé amvrăsia și nectar (de care Eleni băsnăua, că era mâncară și băutura dumnezeilor lor) mai cu dulciață și mai cu dragoste au fostu și sănt.

„Plinit-am dară dupre puțina noastră știință, porunca Mării tale și dupre putință-ne am silit așa scoțându-le, ca să poată fiște care Rumân, ce și puțină învățătură ar avia, să înțelégă. Si macară dé Dumnezău toti cititorii de ar pune acé nevoiță și osardie, ca citindu cu minte să poată înțelége, și ca sufletele cele însetoșate de spăsenie, să să poată adăpă de-ntr-acésté, ca den apa izvorului vietii de văci, caré Domnul Dumnezău mantuitorul nostru Hs. zice și făgăduaște Samaritenii și tuturor credincioșilor creștini. Ioan, Evg., cap. 4, stih 14.

„Si într-acesta chip sfârșindu-se și aciasta, să să tipărăscă ai poruncit, cum Biblia Sfintă sau făcut, caré săva că dela răpăsatului Serban Voevod, unchiul Mării tale, s-au început, iară și la începutu-î, ca un vel Log. ispravnicu ce erai, și pre acéa nu numai cu osardie aî nevoit a să isprăvi, ce întru fericitele zilele domniei Mării tale a o săvârși de tot aî făcut.

„Carte luia Meletie Sirig înpotrivă eresilor calvinești și întrebărilor lui Chiril Lucari patriarhulu oarecându Tarigradulu ce au fostu. Si adaosele ce Dositheu Patriarhul Ierusalimulu iară înpotrivă acelor calvinești eresii de ici de colă au adunat, încă cu voia-ți și bucuros a să tipări grecescă ai fostu. Care toate acésté, nu cu mică, sau cu puține cheltuiale ale Mării tale s-au tipărit și s-au făcut.

„Maî săntu încă pre maîni-ne acum de să mai scot de pre grecescă rumânește, Mărturia pravoslavniciă, cei zicu, de Nectarie al Ierusalimului patriarhă făcută, și altele care cu Dumnezeescul ajutoru nevoim a le isprăvi, ca și acélé în tiparul să să bată, și altele multe bune să să facă, spre folosu de opște. Unde vedem, iară zicu, și cunoaștem că toată nevoiță și gândul Mării tale iaste, ca în pomenire văcăinică, bună faptă să lași și ne-mortu nume să-ți căștigi.

„Rugăm dară, și den adâncul inimi rugăm pre Dumnezău cel puternic și milostiv, carele toate căte sănt le-au orânduit și tocmit, cu adâncă și văcăinică înțelepciușa, pren care înțelepciușe și înpăratii înpăratescu, și puternici scriu direptaté, prentr-ansa marii să mărescu și domni biruescu pământul. Solomon cap. 8, stih. 15, 16, și carele viață și lumină că adevărată iaste. Pre acela, zicu, rugăm, ca să lumină și să întărăscă pre Măria ta, la toate cele bune și folositoare, și până în adânci ani, și pre cinstite bătrânețe să te trăiască și fericit să te păzescă, Patrii, noao și Rodulu nostru pururé măngălare, bucurie și slavă dându-te și avându-te.

„Ai Mării tale mică, plecați și dirépte slugi
„Șerban al doile Logofăt
„i Radul Logofăt.“

„Cătră de bine voitorul Cititoriu.

„Iată, Cititoare de bine voitoriu, că-ți întinzu masă. Însă nu masă trupescă, gătire persiană (cum s-ar zice) adecăte cu mirodii și alte amestecături ca acélé, care numai ceriului guri dă pre scurtă gust și placere, și iară după acela flămândești, însetoșăzi și mai de multe ori peste sațiu mâncându și bându bolnăvești și moarte în cî de apoi îți pricinesti.

„Ce masă, zicu, duhovniciasă, de adevărata dulciață și de toate bunătățile plină și bogată, și cu tot felul de roadă, în folosul sufletului înpodobită și gătită. Den caré hrănidu-se, cu cât mai multă ăa, atâtă mai mare poftă îi dă și-l însănătoșază și-l înbărbătăză.

„Iaste dară acăasta, scumpele și folositoarele de suflet și de trup învățături, și dăscălii ale marelui dascal și Sfintă Ioanu Zlătaustă, unul den cei aleși stalpu întăritorul săborniceștili și apostoleștili a Răsăritulu beserici și adevăratoe pravoslavnice credințe îndireptătoru.

„Cari pré dulci învățături și alese cazanii (Nu den noș-ne, adevărul mărturisim, mișcat, ce den porunca pré înmărturisitului și pré luminatului Domnului nostru Ioan Constandin Basarabă Voevod înpinsă săntem) dupre limba greciasă pre a noastră rumänescă, le-am întorsu, precum și alte cărți am făcut și încă facem.

„La a cărora nevoiște avut-am îndireptătoru pe cinstițul blagorodicul și pré înțeleptul dumnelei Costandin Cantacuzinò, biv vel stolnic; însă la cele mai adânci filosofești și bogoslovești *noīmata* ce s-au aflat, pre dumnelei ca pre un *epistīmon* și știutoru l-am avut lumină și dezlegare întru toate, și a noastră adevăr ostenela acăsta, ără osărdia, porunca și multă cheltuială, la altele toate ce trebuesc, și ales la tiparul, a Mării sale milostiv mai sus pomenit stăpânu lui nostru ăaste.

„Priimește dară, ăubite cititoare, acésté cu intinsă și drăgăstoasă frunte și cu inimă curată. Si citindu-le pune-ți minté ca să înțelegi ce cetești, că de vei înțelége și cu direptu și creștin sufletu le vei lua, crede cum însu-ți vei pricépe, că atâtă cunoștință și dulciață vei simți, cât sațiu că numai au, singur vei mărturisi.

„Nimică aşijderé acestu bun și sfintă părinte și dascal (Zlatoustă zicem) nemișcat și nezis nu lasă, care și în firé și în politiția omenescă să nu fie. Direptu acéia și cunoștință sufletului fiește căruja cum ăaste, să atinge și să înpunge. Unde unii ce să pricep într-unele greșiti și căzuți, după frăgizela omenescă, aducându-și aminte să căescu și despre acélé (de li s-ar mai da și vréme a le face) să sfiescu. Alții ără dentr-acésté să îndirepteză, și cele ce n-au știut bine a face, facu, și traful lor la cale mai bună, și mai plăcută lu Dumnezău și oamenilor a-și pune, să învăță.

„Toate dară acésté spre spăsenie și spre viață cé adevărata și pré fericită să uîtă și privescu, ca cătră un săvărșit și țef neclătit și nemișcat. Caré pre fericită și de vîci viață, mantuitorul lumii Is. Hs. Domnul și Dumnezeul nostru pren săngele său, cu necugetată și nepricepută de nici o zidire dumnezească taînă răscupărându-o o au căștigat noao, și o făgăduiaște, și o dă tuturor celor cu frica lui Dumnezău creștini, cărora adevărăt și direptu cred și nădejduesc într-ănsul și preentr-ănsul făcându-și poruncile o dobândescu.

„Pre care spăsitoru Domnu rog, ca să învredniciasă și să spodobescă pre

toti după milosârdia sa a câştiga acela viaţă, și cu dânsul a împărăti în vîcî de vîci întru cereștile de dânsul gâtite lăcaşe, unde ochiul n-au văzut, uréché n-au auzit, nici în inima omului nu s-au suit, cum și fericul Pavel cătră Corintheni, în cî dentău carte cap. 2, stih 9, scrie și adevereză.

„Maî mici și de bine voitor
„Şarban al doilea Logofăt
„i (și) Radul Logofăt.“

La sfîrşitul cărtii, f. 178 v.:

„Precum dorescu să sosescă la vadul cel cu adăpostire cariș săntă bătuți de valuri întru luciul mării, aşa am dorit și eu să sosesc la sfîrşitul cărtii acestei.

„La a tot meşteşugul lucrului al acestei sfinte cărţi și al diorthosirii limbii rumâneşti, priimitorul de osteninţe Mitrofan proin Episcopu Huşskii.

„Pre voi pravoslavnici cititori rugăm, unde veți află niscari lunecături în lucrul acesta, nu blestem(a)tă, ce ertați și îndireptați, ca și pre voi Dumnezău să ţarte și să vă îndirepteze cătră ceresca înpărătie, cărișa părtași și noi rugăm să fiți. Amin.

„Tipăritu-s-au în anul dela faceré lumiř, 7199.“

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române; Biblioteca Centrală; Muzeul de antichități; Biblioteca St. D. Grecianu.—Mănăstirea Némțulu.

Gaster, *Chrestomatie*, I, 290.

Popp, *Disertație*, 65.—Cipariu, *Principia*, 112, Ll.—Stef. D. Grecianu, *Radu Logofătul Chonicarul*, în *Revista Română*, I, 575.—Sbiera, *Mișcări culturale*, 65.

92. Pravoslavnica Mărturisire, trad. de Radu Grecenul, Buzău 1691.

П Р А В О С Л А В Н И К А М Т Ъ Р Т ҃ Р И С Є Й Р ҃

А съборническай, ши апостолескай Беєкрецкай

Ръсърнитъвъй.

Дѣпре Грејаскъ, дѣн порѹнка Прѣ лѣминатъвъй,

ши прѣ Жицълъцатъвъй Домынь,

Іѡан Костандийн, Б, Басардъ, Коєкодъ

Лтодарсъ .ѣ лимба Рѣмѣнѣскъ, дѣ Радвъл Логофѣтъ

Грејекънъл.

Исправник ѿсѣрник фійнда, Ка ши ла алаате кѣтѣ
са8 скос ши са8 типърнит айчи .ѣ царъ Прѣ сѣнѣтъвъ.

Күр ѡевдосе, Митрополитъл Цържий, нпроч.

Типърнитъса8 Л тицогрѣфъл Доминѣскъ, ла

Епископія дела Бъзъв

ла йнвъл дела зидирѣ Аѣмій. №с.

Л лѣна лѣй Дикембрїе. І.

In-4° de 4 foi nenume. și 210 pag. num. Côlele de côte 4 foi aü ca signatură alfabetul cirilic capital (Ӑ—Ӑ). Ultimul caiet n'are de cât o foie în exemplarele cunoscute de noi.

Titlul e incadrat cu florii de compozițiuune tipografică, iar pagina cu un chenar de linii simple jos și înăuntru și de linii îndoite sus și în afară. Pagina are 28 rînduri.

Pe verso titlului se află stema Tărei Românesci între literile ІѠ—K, E—E, A—A, A—O, І—P, (facs. n° 214). Clișeu care reprezintă acesta stemă este același care a servit la *Liturgia*

din 1680, reprobus maș sus (facs. 193). Partea lui superioră însă a fost tăiată și înlocuită cu o coroană. Din vulturul cu două capete al Cantacuzinilor au mai rămas numai ghiarele carițin spada și sceptrul.

„Versuri Politice 8 asupra stemei pre luminatului și înălțatului Domnului Io. Costandin Băsărabă Voevodă.

214.

„La acălastă Stemă pre înfrumusetată
Domnul Costandin moștenindu să arată
„Innălțatei domnii a Tărări Rumânești,
Caré o au moștenit vechi Băsărăbești,
„Cărora odrasla Măriția sa ţaste,
Cum și cu domnița încoronat ţaste.
„Domnul cel puternic bine-l întărescă
„Ca în fericire multă de să domneșcă.
„Mică și nevrédnică slugă a Măriei tale
„Radul Log.“

Pe cele-lalte 3 foi să află următoarele două prefețe:

„Pré luminatului, pré înălțatului și pré slăvitului, den mila lui Dumnezău Domnū și obiaduitoriu toatei Tărări Rumânești Ioan Costandin B. Basarab Voe(vo)dū. Domnulu Domnulu mieu milostiv.

„Iată, Luminate și Innălțate Doamne, Pravoslavnica Mărturisire a sfintei și adevăratei Besereci Răsăritulu și pre limba rumânescă den porunca Măriei tale întoarsă, caré de multă vréme, cu mare pohtă în gândul Măriei tale era să se isprăvescă, direptu ca să vie și acăasta în lumina și în cunoștința rodului românescu.

„Acăasta dară ţaste Canon și Indreptarul pren care dogmele dumnezeestii

și apostolicești și Răsăritulu Beséreci să cunosc și să îndirepteză; asémené ca architectonii, zidurile, cloplirile și tot ce lucrăză el, cu acélé îndireptându le fac.

„Si precum acei mari meșteri, fără de acel canon și îndireptar, nimic nici pot lucra, nici isprăvă vre un lucru lăudat în meșteșugul lor, aşa nici un creștin adevărat fără de aciastă, au ceva sfintu să lucrăze, au vre-o ispravă să facă de spăseniă sufletului nu poate. Pentru aciastă dară pravoslavnica Mărturisire, ca prentr-ansa să să poată îndirepta tot pravoslavicul creștin și fiu al adevăratei maici Besérecii Răsăritulu, și să cunoască alave spăseniă sa și să vază tătanile în care vătos și țapări să țâne, Petru Moghila, pré sfîntul Mitropolit al Chiocului, mult a o face au ostenit și au priveghiat, mai vătos pentru cel ce era supiū păstorila sa creștini Rusi.

„Intre carii Rusi, cel ce urăscu direptaté și vor să rătăcăscă și altii ca dânsi, orbă pre orbă trăgându, ca amândoi în groapă să cază, cum zice Scriptura, multe zizani și eresuri au sămănat. Care vrându acel mare și bun și sfintu Părinte să zmulgă și să dezrădăcinéze acé pacoste și răutate dentru acel adevăratii creștini, aciastă carte multă asudându o au facut; precum ispita și hotărără a patru Patriarși, al Tarigradulu, al Alexandriei, al Antiochiei și al Ierusalimulu, și a multor Arhierel și clirici ai marii Besérecii Tarigradulu o adeveréză și o incredinteză.

„Așijderé și carté lu Nectarie Patriarhulu Ierusalimulu o mărturiseste și o dovedește, cari în carté cé greciască săntă acésté.

„Aciastra dară și Mării ta vrându să faci, ca un pururé privighetor, și adevărat Domnū, spre folosul de obște al némului rumânescu, ca și altele multe bune ce ai făcut, poruncit-ai mie, plecatil și micii slugi, să o propuļ; și aşa dupre puțina-m știință o am făcut. (Insă aciastra mărturisescu, că precum și la alalte ce am prepus și am scos, împreună cu frate-mieu Șärban al doile logofăt, de s-au tipărit, aşa și la aciastra mai vătos ajutoru și îndireptătoru mai grélor cuvinte și noime am avut pe dumnéiui Costandin Cantacozinò biv vel stolnic). Si șătă s-au și tipărit tot cu a Măriei tale poruncă și cheltuială.

„Unde Domnul Dumnezeu, carele mai nainte de a zidi lumé, au cunoscut și au ales vasele sale, cum zice Apostolul, –acela dară ce au cunoscut și pre Mării ta ales vas, și au orânduit spre oblăduiré și otcârmuiré Tără și a rodului nostru rumânescu, căruia și bătrân moșten ești, –pre acela pré puternic și numai săngur vécinic Dumnezeu rugăm, și cu o inimă toți rugăm, ca întru mulți, norociți și fericiți ani să te trăiască, să te păzescă și să te ție, noao și multora, pururé ajutoru măngălare și folos.

„A Măriei tale mică, plecată și nevrédnică slugă
„Radul Logofăt Grecénul.“

„Cătră cetitorul pravoslavnic.

„Nu șaste, mi să pare, Cetitoare creștine, nici un lucru întru toată zidiré lu Dumnezeu, nici în flință poate fi lucru ca acela mai mare, mai bun și mai folositor decat spăseniă; nici poate fi, șătă zic, nici cugeta sau gândi suflet, lucru mai mare, mai bun, sau măcară asémené ca acela.

„Direptu că acéia șaste fericiré, acéia șaste slava, acéia șaste adevărata moștenire, acéia șaste bucuriă cé necurmată și neostenită, acéia șaste țeful și vârful

tuturor bunătăților, tuturor minunilor, tuturor tainejor; — acela ţaste, zic, că peste fire și nepricepută bunătate, den văci de adâncă înțelepciuș luî Dumnezeu tocmită, orânduită și hotărâtă bunilor.

„Tuturor dară oamenilor, căți în lume au venit și vin, pușă le ţaste acăsta înainte și în voia lor a o urma și a o căstiga, însă nu toti aceia o pot dobândi și avé, ce numai cei aleși și ispițiți a luî Hs. Domnului și Dumnezeulu nostru ostaș, cari pentru dânsa, nu numai ce multă s-au ostenit și s-au trudit, ce și curat săngele lor au vărsat. Iată dară, adevărate creștine, pravoslavnica mărturisire, ducătorul de mâna și buna povăță la acé fericire și bunătate ce ţaste peste toate bunătățile, la acel lăcaș și odihnă de peste toate odihnele, la acé veselie și bucurie de peste toate bucuriile, caré ochiul n-au văzut, uréché n-au auzit, nică în inima omului nu s-au suit, ce au gătit Dumnezeu celora ce iubescu pre dânsul, zice trâmbița adevărului, Pavel fericitul Apostol¹⁾.

„Iată, cum zic, bune și credințioase creștine, pravoslavnica mărturisire, și pe limba românescă, pren caré spăsenișă să căstigă. Cetește-o dară, și iară o cetește, ca să înțelegi; și de mai multe ori o vei ceta, mal bine vei ști și vei cunoaște bătuta cale a credinței pravoslavnice și a pré sfintei și adevărateri Besericii Răsăritulu, caré duce la văcănica viață. Aceea ţaste dară viața de văci, ca să cunoști pre săngur adevăratal Dumnezeu și pre Is. Hs. pre carele au trimis, Ioan Evanghelistul mărturiseste²⁾.

„Invrednicăscă-te dară, iubite cetitoare, și pre tine, și pre mine, și pre tot pravoslavnicul creștin, Hs. Domnul Dumnezeu, a ne spăsi. Carele dentr-a luî voe, cinsti, sfintu și scumpă sângele său l-au vărsat pentru toată lumă, pre cruce, și răscumpărându-ne den moartă și bezna țadulu, ne-au adus și ne-au urcat la ceriu, la limana vietii de văci. Căruia slavă, laudă și mulțumită fie-i în văci de văci amin.

„Multă de bine-vă voitoru și gata a sluji
„Radul Log. Grecenul.“

București: Biblioteca Academiei Române; Muzeul de antichități. — Mănăstirea Nenitul.

Popp, *Disertație*, 70.—Cipariu, *Analekte*, XXIII, Kk. și *Principia*, 112, Mm.—St. D. Grecianu, în *Revista Română*, I, 585.—Emile Picot, *Pierre Movila (Moghila)*, în Legrand, *Bibliographie hellénique*, IV, 149.—Sbiera, *Mișcări culturale*, 107.

93. Vasilie Macedoneanul, *Cupitole indemnătoare*, București 1691.—Grecesce.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ | ΜΑΚΕΔΟΝΟΣ | ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΡΩΜΑΙΩΝ | Κεφάλαια Παρανετικά ἔξηκοντα ἔξι. | Πρὸς Τὸν Αὐτοῦ Γίον Λέοντα Τὸν σοφὸν καὶ αὐτοκράτορα | Ὄμοιως Ρωμαίων. | ἔχοντα ταύτην τὴν ἀκροστιχίδα, | Βασίλειος ἐν Χριστῷ Βασιλεὺς ρωμαίων, Λέοντι τῷ πεπο : | θημένῳ Γίῳ καὶ συμβοσιλεῖ. | Ἀτινα ἐπιτροπῇ τοῦ ἐκλαμπροτάτου, ὑψηλοτάτου, καὶ μεγα : | λοπρεπεστάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης οὐγκροβλαχίας | Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου μπασαράμπα δοεβόνδα, | νῦν πρώτον εἰς τὴν ἀπλήν τῶν ρωμαίων γλώσσαν οίον περι : | φραστικῶς μετηγέθησαν παρὰ Χρυσάνθου ἱερομονάχου | τοῦ πελοποννησίου καὶ ἀρχιμανδρίτου τοῦ παναγίου καὶ | δεσποτικοῦ τάφου τοῦ νοταρᾶ, καὶ

¹⁾ *Nota marginală* : II Corin. cap. 2, stih. 9.

²⁾ Cap. 17, stih. 3.

ἐτεπώθησαν δοπός: | νη τε και κελένσει αὐθις τῆς αὐτοῦ ὑψηλότητος, και | διαρθνώσει τοῦ αὐτοῦ διαληφθέντος Χρυσάνθου. | Ἐν τῇ περιφήμω πόλει μπουκουρέστη τῆς οὐγκροβλαχίας ἐν ἔτει σωτηρίψ: αχψά: κατὰ μῆνα ὀκτώμεριον. | Παρὸ 'Ανθίμῳ Ιερομονάχῳ.

Πρὸς τὴν ὄχλαματέρα την, δίσεξισατην, την ὑψηλότατην αὐτήν την προτηρότατην πάσης οὐγκροβλαχίας. Κύρον Ιωαννην κανσαντίνον μπαζαράμπα βοεύδα.

Τοιος ἐη πάντων κανσαντίνος βοεύδας,
Εὔχοχος πρημένων, θάρμος ἐπ' ἄκρα γένει.
Ως πάσερ εὑμέδον μέγ' ἔπειροχε φέρτωτε πάντων.
Ολέσσι αὐτῷ ἄγοις, καὶ περιφανέμενον.
Χρύσανθος Ιερομόναχος.

215.

A lui Vasilie Macedoneanul, împăratul Grecilor, Capitole indemnătore săse deci și săse, către fiul său Leon Înteleptul și împărat tot al Grecilor, având acest acrostih: Vasilie întru Hristos regele Grecilor către scumpul său fiu și co-rege Leon. Care prin decisiunea prea luminatului, prea înaltului și prea magnificului stăpân și Domn a tătă Ungrovlahia, Domnului Domn Ioan Constantin Basarab Voievod, acum întâi a fost traduse prin perifrasă în limba modernă grecescă de către Hrisant Notara ieromonahul Peloponesianul și archimandritul prea sfintului și domnesculu mormint, și s'a tipărit cu cheltuiala și tot din porunca înăltimel

sale, și cu îndreptarea tot a pomenitului Hrisant, în renumitul oraș al Ungrovlahiei Bucurescă, în anul măntuirei 1691 în luna Octombrie, de către Antim ieromonahul.

In-4° de 4 foi nenumeroate și 96 pagini. Tipărit pe două coloane, cu textul elen în stânga și cel grecesc modern în dreapta. Paginile și titlul sunt incadrate într-un chenar simplu. Colona are 25 de rânduri.

In foile liminare se află titlul, stema țărăi românească cu patru versuri adresate lui Constantin Basarab Voievod (nº 215) și două distichuri adresate lui Vasile și fiului său Leon, tabla de materii și câteva extrase din sf. Scriptură.

Distichurile de sub stema domnescă sunt în traducere următoarele:

Către prea luminatul, prea cuviosul și prea înaltul stăpân și Domn a totă Ungrovlahia Domnul Ioan Constantin Basarab Voievod.

Astfel era Constantin Voievod cel mai mare dintre toți principii, lumină strălucitoare până la marginile pământului. O! părinte stăpânitor în înălțime, cel mai mare și mai bun dintre toți, face-lă pe el fericit și renumit.

Hrisant ieromonahul.

Traducere de C. Litzica.

Bucurescă: Biblioteca Academiei Române; Biblioteca Centrală.

Legrand, *Bibliographie hellénique*, III, 5.

1692.

94. Slujbele S-tei Paraschiva-celei-Nouă și a S-tului Grigorie Decapolitul, Bucurescă 1692. — Grecescă.

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑΙ ΤΗΣ ΤΕ ΟΣΙΑΣ ΜΗΤΡΟΣ ΗΜΩΝ Παρασκευῆς Τῆς Νέας. Καὶ τοῦ Ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ Τοῦ Δεκαπολίτου, "Αμα καὶ τῶν προεορτίων τῆς ἐν τῷ ναῷ εἰσόδου τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, διὰ τὸ συμπίπτειν κατ' αὐτήν τὴν ἡμέραν καὶ τὴν ἑορτὴν τοῦ ἀγίου, Τυπωθεῖσαι προσταγῇ καὶ δαπάνῃ τοῦ Ἐκλαμπροτάτου ἐνΔοξοτάτου καὶ Χριστιανικωτάτου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπαζαράμπα Βοζέδα Πάσος Οὐγκροβλαχίας, διὰ τὸ ἑορτάζεσθαι λαμπρῶς τὴν μνήμην αὐτῶν κατ' ἔτος ἐν τῇ θεοφιλῇ ταύτῃ αὐθεντεῖα Οὐγκροβλαχίας. EN ΤΩ ΜΠΟΤΚΟΥΡΕΣΤΙΩ. Τῆς Οὐγκροβλαχίας, ἀχμῆς. Κατὰ Μῆνα Ιούνιον. Παρὰ τοῦ ἐλαχίστου ἐν Τερομονάχοις Ἀγθίμου τοῦ ἐξ Ἰθηρίας.

Slujbele cuvișoșei noastre maicii Parascheva cea Nouă și a cuviosului nostru părinte Grigorie Decapolitul, precum și a sârbătorilor premergătoare Intrării în Biserică a prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu, căci cade în aceiași zi cu sârbătoarea Sfintului. Tipările din porunca și cu cheltueala prea luminatului, prea renumitului și prea creștinului Ioan Constantin Basarab Voievod a totă Ungrovlahia, ca să să serbeze strălucit amintirea lor pe fiecare an în acăstă de Dumnezeu iubită domnie a Ungrovlahiei. În Bucurescă Ungrovlahie, 1692 în luna Iunie. De prea smeritul dintre ieromonahi Antim Ivireanul.

In-4° de 4 foi nenumeroate (ultima fiind albă), 116 pagini și 2 foi albe. Pe verso titlului se află stema Țării Românești (No. 214, pag. 322).

Din prefața lui Șerban Greceanu, adresată lui Constantin Vodă Brâncoveanu extragem următoarele rânduri:

... 'Εσπούδαξες καὶ σπουδάζεις μὲ προθυμίαν καὶ ἐπιμέλειαν νὰ φανερώσῃς εἰς ἄπαντα τὴν καθολικὴν ἐκκλησιαν πραγματικῶς τὴν κεκρυμμένην ἐν σοι ἀρετὴν καὶ εὐλάβειαν ὅποι εἰς αὐτὸ τὸ εἰκονιζόμενον ἔχεις καὶ διὰ τοῦτο σιμά εἰς τὰ ἄλλα καλά δποῦ καθ' ἐκάστην κατορθεῖς διὰ ὥφελειαν πολλῶν, ἔτι ἐτύπωσες καὶ τυποῖς βιβλία διάφορα εἰς τε τὴν ἑλληνικήν

καὶ βλάχικην διάλεκτον, διὰ νὰ φανεροῦται εἰς ἀπαντας ἡ ἀλήθεια τῆς ἀληθίους γνώσεως. "Οθεν καὶ τώρα ἐτύπωσες τὸ παρόν εἰς τιμὴν μὲν τῶν ἐν αὐτῷ ἐγκωμιαζομένων ἄγίων ὡς ἀληθῶς καὶ εἰς ἔπαινον καὶ δοξολογίαν αὐτοῦ τοῦ θεοῦ (κατὰ γάρ τὸν θεῖον Ἰωάννην τὸν Δαμασκηνὸν, ἡ πρὸς τὸν εὐγνώμονας τῶν ὁμοδούλων τιμὴ ἀπόδειξιν ἔχει τῆς πρὸς τὸν κοινὸν δεσπότην εὐνοίας), τὸ δόποιον περιέχει τὴν ἀκολουθίαν τῆς δόσις μητρὸς ἡμῶν Παρασκευῆς τῆς Νέας καὶ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ ὁσίου πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ Δεκαπολίτου, καὶ τὸν τούτου βίον εἰς τὸ τέλος εἰς πεζήν φρασιν, οὐτινος τὸ ἱερὸν λείφανον εύρισκεται εἰς ταύτην τὴν θεοφιλὴ αὐθεντείαν τῆς Βλαχίας, ἐν τῇ ἵερᾳ καὶ αὐθεντικῇ μονῇ Μπίστριτζας, ἥτις ἔκτισθη καὶ ἀγορικοδομήθη παρὰ τῶν ἐγδοικοτάτων καὶ ἀοιδίμων αὐτῆς προγόνων· καὶ μὲ τὸ νὰ συμπίπτῃ κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν, ἥτοι τῇ εἰκοστῇ τοῦ ὀκτωβρίου μηνὸς, καὶ τὰ προεόρτια τῆς ἐν τῷ ναῷ Εἰσόδου τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἐτυπώθη καὶ ὁ ταύτης τῆς ἑορτῆς κανὼν ἐνταῦθα, διὰ τὸ τέλειον καὶ ἀσύγχιστον τῆς ἀκολουθίας. Καὶ δὴ ἐδιαμοιρόσθη εἰς ὅλα τὰ ἱερὰ μοναστήρια καὶ ἔκκλησίας, διὰ νὰ ἑορτάζωνται καὶ νὰ ἐπαινῶνται αἱ μνῆμαι τῶν εἰρημένων ἄγίων μὲ συντονωτέραν ἀγρυπνίαν καὶ εὐλάβειαν. Αὐτὰ λοιπὸν εἶναι, ὑψηλότατε, δόπον παρασταίνουσι τὰς ἑσωτερικάς σου ἀρετάς, τὴν χριστιανικήν σου εὐλάβειαν καὶ τὰ θεομμητά σου πλεονεκτίσματα, ἐπειδὴ καὶ καθ' ἑκάστην δαψιλώς ὡφελεῖς οὐ μόνον τὴν πατρίδα μὲ τὴν πάτριον τυπογραφίαν, ἀλλὰ καὶ ἀπαντας τοὺς ὀρθοδόξους ὡς ἄλλοις λαμπρύνεις ἥλιος μὲ τὴν φροντίδα ὅποι ἔχεις εἰς τὸ νὰ ἔξαπλωσης μὲ τὸν τύπον τὰ βιδίλια τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ ἔκκλησίας.

Te-aș siliț și te silesc cu rîvnă și cu sărguință să vădesc într'adevăr la totă biserică catolică virtutea și evlavia ascunsă în tine; și de aceea, pe lingă cele-lalte bunătăți pe care le făptuescă dîlnic spre folosul multora, ați mai tipărit și tipăresc diferite cărți și în limba grecească și în cea românească, ca să se arate tuturor adevărul sciinței adevărate. Deci și acum ați tipărit carte de față pentru lauda sfintilor lăudați în ea și pentru lauda și slăvirea lui Dumnezeu însuși (căci după sfântul Ioan Damaschin, lauda șerbilor către cel recunoscător este o probă de iubire către stăpânul cel comun). Această carte cuprinde liturgia cuviósei noastre maice Paraschiva cea Nouă și liturgia cuviósului nostru părinte Grigorie Decapolitul, iar la urmă, în prosă, viața acestuia, ale căruia sfinte moaște să găsească în acesta de Dumnezeu iubită țară a Valahiei, în sfânta și domnescă mănăstire a Bistriței, care a fost zidită și reparată de prea iluștrii și renumiți ei predecesori. Iar din cauza că în aceeași zi, adică la 20 Octombrie, cade și sârbătoarea premergătoare a Intrării în Biserică a prea sfintei Născătoarei de Dumnezeu, s'a tipărit aici și canonul acestei sârbători, pentru ca liturgia să fie deplină și neturburată. Si s'a împărtit acesta carte la toate sfintele mănăstiri și biserici, ca să să serbeze și să să slăvească amintirile pomeniților sfinti cu mai mare îngrijire și evlavie. Acestea sunt, dar, prea Inalte, cele ce dau pe față virtuțile tale lăuntrice, evlavia-ți creștinescă și calitățile tale dumneesesci, căci în fiecare zi folosești cu prisosință nu numai țara, cu tipografia națională, ci, ca un alt soare lumineză pe totă ortodoxia, cu grija pe care o ai de a respândi prin tipar cărțile sfintei biserici a lui Christos.

Slujba sfintei Paraschiva ocupă pag. 1—36, iar a sfintului Grigorie Decapolitul pag. 37—69 La pag. 71 începe viața și faptele acestuia din urmă.

Traducere de C. Litzica.

Bucurescă: Biblioteca Academiei Române; Muzeul de antichități.—Londra, Muzeul Britanic.

Papadopoulos Vretos Νεοελληνική Φιλολογία (Atena, 1854), I, 42, n° 120. — Sathas. Νεοελληνική Φιλολογία, 381. — Picot, *Anthime*, 529, n° 1. — Legrand, *Bibliographie hellénique*, III, 8. — Erbiceanu, *Revista Teologică*, IV, 143 și *Biserica ortodoxă*, XVII, 708.

216. — Frontispiciu din *Evanghelia*, Snagov 1693 (redus).

1693.

95. *Evanghelia greco-română*, Bucurescă 1693.

ΘΕΙΟΝ καὶ ἑρὸν ΕΓΑΓΓΕΛΙΟΝ, Ἐλληνοβλάχικον, τὰ νῦν πρώτον συναρμοσθὲν κατὰ τὰς ἀμφοτέρους διαλέκτους, καὶ κατὰ τὴν τῆς ἐκκλησίας ἑλληνικὸν τύπον ἐστρομμένον, τῇ τοῦ εὐεεβεστάτου, ἐκλαμπροτάτου τε, καὶ μεγαλοπρεπεστάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης οὐγκροβλαχίας, κυρίου κυρίου Ἰωάννου ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ μπαζχράμπα βρεβόδα, προτροπῇ τε καὶ ἀναλλώμασι, πρὸς τὴν τῶν ὄρθοδόξων κοινὴν ὠφέλειαν. Εὐθύνοντος τὸν πάτακ τῆς δρυθοδοξίας τοῦ πανιερωτάτου μροπολίτου κυρίου ΘΕΟΔΩΣΙΟΥ. Ἐν ἔτει στριού. αχψγ'. Ἔτουπώθη δὲ ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ μητροπόλει τῆς οὐγκ(ρ)οβλαχίας.

СФНЧТЬТА шы дәнисъяскы ғ'ЕАНГЕЛІЕ 'Елииңескъ шы ရმտိန္ဒား, ակымა ұтқыу әл'көтөйтъ әтрамъндоаш лимбиде, шы дәпъ гречаска әй әнсірінчай әркін-дәмілъ әшиәтъ. Кs ә әлгочистіквлаш, прѣ әтміннатлаш шы ә мәре қынінцатлаш, дәмінш шы әбелъдәнтурою ә тәатк әғрәвләшті, Иван КОСТАНДИНЬ բъсърабек воеәбд, порянкъ шы келтішті, спре чѣ де әп'цие ә пракослакничилер фолосийцъ. Әдиредтъндь кърма пракослави" прѣ сфинцитла митрополит күр ΘΕΟΔΩΣΙΕ. ә әнбл мънташырий. әхчг. Шы са8 тиپърнты әнтр8 сфита митрополие, ә үгрекләшті.

In-folio : 5 foi nenum. și 372 pagine, cu paginația îndoită, adică cu cifre grecesc și cirilice. Titlul, pe două coloane, e înconjurat într-o gravură cu compartimente, reprezentând, în cele patru colțuri, pe cel patru evangheliști; în mijloc, sus pe Iisus Christos binecuvântând, iar jos pe Sfinții Constantin și Elena, ținând în mâini o cruce mare sprijinită jos.

Textul e imprimat cu roșu și negru pe două coloane: în stânga textul grecesc, în drepta cel românesc. Caietele, de căte 4 foi, au ca semnătură literile alfabetului grecesc și cirilic; pagina plină are 48 rânduri. Volumul cuprinde mai multe inițiale ornate și câteva frontispici și gravuri, la începutul celor patru evanghelii.

217. — Evanghelia greco-românia, Bucureşti 1695, lăpu.

Спінх'юн полініческих . Н. Асупра спімінів єпрѣв азміннотчай . Ши
благо чистота зданих Ґвалью , Костякій , Б . Б . веєбодо .

ΕΛΕΩ ΘΕΩ ΙΩΑΝΝΗΣΚΩΝ ΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

* A V E N T H E R K A I H L E M U N *

Фернчіцті донн а́ңғарғын рұмшынешін .
Аұмнан дөлне фиңтіші тбұғ күескүтп .
Нұрға дәннүзгөдү чөреккүй ғәптерітін .
Айме дебенрүйнці . ғісін таңруяшін .
Шін пұтжөнінде әрмін түш дөмнешікті .
Көдәнчестік дарға ғабамнен Костадине .
Сипеккана бріздінні . пребүнн миңдам .
Кәдәннүй чөреккүй . сөтте ғәрдіннүгекті .
Дәлмегін тале .

Шербінъ ІІІ, Левофъ.

Pe verso titlului să află stema Tărei Românească incadrată de cuvintele :

ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΡΩΑΝΝΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΜΠΑΣΑΡΑΜΠΑΣ ΒΟΕΒΟΔΑΣ*
ΑΤΘΕΝΤΗΣ ΚΑΙ ΗΓΕΜΩΝ* ΠΑΣΗΣ ΟΥΓΚΡΟΒΛΑΧΙΑΣ.*

(Cu mila lui Dumnezeu Ioan Constantin Basaraba Voevoda Domn și stăpânitor peste totă Ungrovlahia).

Sub stema se află următoarele :

„Sihuri politicești 8, asupra stemii a pré luminatului și blagocistivului domnului Ioanu
Constantinu B. B., voevodă.

„Fericitiș domni ai țărăi rumânești,
„Luminate Doamne, firește te-au născut
„Iară Dumnezău cerascul înpărată
„Arme de biruință încă își dăruiaște,
„Și puternica armă ce domnescă
„Cu acésté dară Doamne Costandine,
„Stăpânaște vrédnic, pre buni miluiaște,
„Ca Domnul cerascu să te învrednicăască
vestiți aceia mari băsărăbești,
și podoabă țării acești te-au făcut.
cu domnie insușită te-au corunată,
în potriva vrăjmașilor biruitor te väznislaște;
pré cinstita cruce, ca să te păzescă.
bine te întărește, că Domnul e cu tine.
și spre folosul țărăi pururé nevoiaște.
după aciastă viață, și la ce cerescă.

„Al măriei tale mică și plecată slugă
„Sărbănu, II Logofăt.“

Pe cele 5 pagini următoare să află prefața de mai jos, în grecesc și românesc. (V. textul
grecesc în Legrand, *Bibliographie hellénique du XVIIe siècle*, III, 13 și urm.):

„Tuturor celor ce s-or întâmplă a ceti, Pravoslavniciilor și ai noștri frați
întru Domnul, bucurie.

„O grădină de va vedé neștine și va vré cu minté luă să o cunoască de
iaste frumoasă și roditoare, și dintr-alte sémne poate să o cunoască desăvărsit,
iar mai vătos de va vedé că în grădina aceia iaste multime de ape curătoare
din izvoară și din răuri, cari ape să adépe pre acé fericită grădină, și décolé să
să facă roada și frumuséte, în pomă și în copaci acei frumoase și roditoare gră-
dină. Văzându acésté ochiul omului îndată cunoaște minté lui că iaste frumoasă
și vrédnică de multe laude grădina aceia. Aciasta afară din ce o adeveréză soco-
tela firescă, iară și dumnezăasca scriptură o adeveréză, zicându, că Dumnezău
cându au făcut răul, intr'acé grădină a fericirii au pusă înlăuntru și o făntână, înpăr-
țindu-se în 4 încéperi, adecă în 4 riuri, ca să adépe răul. Deci să cunoaște că făntâna
aceia și cele dintru dansa răuri facă mai frumoase și mai roditoriu pre rău.

„Blagosloviți creștini, grădină ca acéa iaste beséreca lui Hs. Pentru caré Ezichiilu
Prorocul zice, glav. 36, stih. 17. și vor zice pământul acela stricatul s-au făcută ca o
grădină de hrană, stricată pământă ca acesta iaste beséreca cia pustiită, caré nici
odată n-au dată roadă, pentru caré la împărățiă întăi, glav. 2, zice scripture, că
multă săntă coconișce pustiită, mai vătos de cată aceia ce are bărbată. Iară când
au bine vrută lucrătorul spre ia, făcutu-s-au grădină de hrană, nici o roadă de
faptă bună nu iaste, ca să nu-l facă și să nu-l nască grădina aciasta pentr-aciasta,
ca cum s-ar miră zic, pământul acela stricatul s-au făcută grădină de hrană, gră-
dină ca acéa și sadă ca acela iaste beséreca, întru caré s-au sădită grăunțul celu
de muștaru pre carele luindu-l omul, l-au sămănată în grădina lui, și au crescut

și s-au făcutu copaci mare. Blagoslovită e grădina caré are grădinariu ca acesta, carele sămână mici și să facă mari: grăunțu de muștaru au fostu credința că intru Hs. caré s-au sămânătă în beserecă, și s-au făcut copaci mare, ca și cela ce vedé Prorocul Daniil, glav. 4, carele ajungé pănă în ceriu, și trupina luă la marginile a totu pământul, și fierile și paserile sălașluia pre elu, și să hrănia din ceriu, așecă limbile célé ce nu avé lege și nu cunoștea Dumnezău. Iară după acé au cunoscutu și s-au făcutu împărătie sfintitoare și limbă sfintă. Grădina dară numește duhul sfintu pre beserică, aî cără frumusete și podoabă o cunoaștemu din multimea apeloru, acelora 4 rîuri care izvorăscă întru dânsa, carele săntă 4 evangelii, carele facă pre lume mai frumoasă, și o fericescă, adăpându-o neîncetău cu dumnezăiasca dăscălie, ce să află întru ţale, și fiindă ape luminéză mai vărtosă de cătu toată lumina lumescă pre tot omul ce vine în lume. Căci că de vréme ce toată dumnezăiasca scriptură să numește de sfintul Avgustin învățătură deplină tuturor măestriilor, așecă meștersugă meștersugurilor, și măestrie măestriilor, și a înțelepciunii Pandora și Athină; și de țaste, după cum zice marele Vasilie, lăcaș susfletelor și visterie erbilor ș-a curățăniilor susfletești, cu adevărată cuvărsăște între toată sfinta scriptură pre cinstita evanghelie, de vréme ce evanghelia țaste prorocie deșchise, iară Prorocija, evanghelie acoperită.

„Acéste patru răuri ale evangheliei împreunăndu-se facă o mare, precum o numește Marele Amvrosie, întru care să află pliniré darurilor, — maré a duhovniceștilor taine, întru caré înnoată tănicul peste Is. Hs., a luă Dumnezău fiu mantuitourul. După cum scrie la începutul stihurilor a Sivilii, apostol Vartolomeu auzise (*sic!*) Evangeliia să vede mică în stat, iar mare și largă întru lătimé gândurilor să cunoaște. Pentru acăsta sfintul Ieronim numește pre evanghelie cuprindere a toată bogosloviă, n-au greșit cine au numit pre sfânta evanghelie temeu și inimă a vechiului testament, și soare a scripturii cei noao. Si Oreghen, carele au numit evangeliu, începătură o toată scriptura, la acăsta foarte au adevărat, căci că foarte covărsăște glasul evangheliei pre tot glasul al scripturii vechi. Când să cetește evangeliu să aprind lumânările spre sămnă de bucurie, după asămânără celor cinci fecioare înțelépte, și să scoală și în picioare toți, după cum zice Sozomen; și mai vărtos archiereii cei imbrăcați își scot omoforul lor, după cum învață Isidor Pilosiotul și Simeon de Solun, căci că de față să află mai marele păstorilor Hs. Pentru-acăsta și al șaptele sfintul a toată lumă săbor poruncëște că tot cu un fialu de cinste trebue să să cinstiască stăpănescul chip a luă Hs. și sfinta evanghelie. Va Zlatoust, că oră cine are evanghelie în casa luă, într-acăla casă dracii nu intră; deci și fecioara și măcinița Chichiliu ținé evangeliu de-supra ei, pentru apărare și paza ei. Preotul Martianu, cândă au văzută că s-au apropiat focul de besereca sfintii Anastasiu, s-au suită cu sfinta evanghelie pre acoperemantă, și au păzită pre besereca acăea ne-arsă (zice citetul Theodoru, și Nechiforu Calistu Xantopol). Marele Constandin evanghelie împo(do)bită cu pietri scumpe și cu aură au trimisă dară marelui Necolașu, și înpăratului Theodosie cu mâna luă au scris evangeliu.

„Iară préluminatul blagocistivul și de Hs. iubitorul Domnu și oblăduitorul a toată țara Ugrovlachii, Ioanu Constandinu Băsărabă Voievodu, nu trimite sfinta evanghelie la unu sfintu numă, ce la toți pravoslavnicii; nici o au scris cu mâna luă ce o au scrisă în lăsperi, nu închizandă maié bogătie în

pietricéle mici, precum au fostu acélé în carele Moysi au scris légué, din carele unele s-au sfârămat, iară altele s-au închis în chivot, ce în tablele sfintului tiparău, ca să se folosescă toată beserica lui Hs. Si măcar că și mai înainte s-au fost tipărit evangeliile în limbă rumânescă, iară Măriia sa singur o au tipărit acum întâi grecéște și rumânéște; și pricina forte minunată și măntuitoare: Căci că, de vréme ce Origen au luat tăcurile scripturi vechi, carele le-au făcut Achila și Theodotion și Simmahos, și au aflat și altul la Ierihò, și încă aă mai aflat și alta, precum mărturisescă Evsevie a lui Pamfil și sfintul Ieronim, și le-au pusă acése 5 tăcuri, după asemănările limbii jidovești, pentru înțelégeré sfintei scripturi, și o au numit pre acăstă alcătuire înșesite. Iară după acésté au pus numă pre cele trei adeca a lui Achila și a lui Thodotin și a lui Simmah, iară după asamănările celor jidovești, și au făcut célé ce să numescă împătrite. Luat-au învățatură vrédnicile némuri ale creștinilor, precum au fost evangeliile în limba a tuturor némurilor să o scrie, și să o tipărescă după asamănările limbii elenește; ca, de s-ar întampla ceva greșală sau îndoire la evangeliile caré iaste talmăcită în limbile lor, să să dezlegé îndoire și să se îndreptéze greșala de pre ce elinéscă, precum și noul testamentu s-au scris de Apostoli în limba elinéscă.

„Deci Măriia sa pré luminatul Domn fiind răvnitoru pravoslavnicii credințe, și avându, precum marele Athanasie scriia înpăratulu Aovian (Iovian); acéia să cade Domnulu ūbitoriu de Dumnezeu și ūbitoriu de învățatură voe și poftă acelor care o au tipăritu grecéște și rumânéște, pentru pricinile ce s-au zisă mai sus. Si măcar că să află Măriia sa, ca nică odinioară altă dată, în multe și unele după altele ale politicii griji, iară urmăndu singură biruitorulu înpărat, lui Marchian, ce scrie cătră sfintul săbor den Halchidonu: ma cinstită de cătă toate politiceștile lucruri socotim și ținemă pre grijă a sfintei și-a pravoslavnicii credințe;—toate lucrurile céle den afară, ūbitorul de Dumnezeu Domnu lăsându-le pre urmă, au pus înainté tuturor acest sfintu lucru, nedejuindu cum că pentru mai multă cinsté ce face celor dumnezăești va chivernisi Dumnezeu și pre cei supuși Măriei sale pravoslavnici, precum scriea sfintul a toată lumé al șasele săboru singură biruitorulu Constanținu Pogonatulu, carele era ajutătoru pravoslavii, acăstia: Dar ce iaste mai cuviințat pravoslaviculu stăpăni, decât a înfrumuseță pre cei de supt ascultaré lu, mai nainte de toate cu blagocestiia, prin caré și intru célla-lalte lucruri bine petréce politiia.

„Deci într-acesta chipu, și pentr-acésté, au poruncitú pré luminatul Domnusă să tipărescă sfinta evanghelie și să să dé la pravoslavnicii în dar, întru slava lui Dumnezeu și întru adaogeré sfintei pravoslavnicii credințe, caré primindu-o fraților, cetiți cu socotélă și cu plecăciune, plecându-vă sfintulu Zlatoustu ce zice rogu-mă: și rugăndu-mă nu părăsescă, ca nu numă să ascultați sfinta evanghelie, ce și în casele voastre cu cetană ei adése să vă îndeletnicită. Si de nu nică puteti să înțelégetă céle scrise, numă din singură cetană multă să face sfintiré, scrie și Origen, că în ce chip serpil, măcar că nu înțeleg limba fărmăcătorilor, iar auzind numă glasul lor amortescă și rămănu făr mișcare, într-acesta chip și cela ce cetăște sau ascultă sfinta evanghelie, măcar de nu ci (sic) înțelége céle scrise, iară patimile și pofta ce să află în trupul omului, și indemnările Sătanii, numă din cetanie și din auzire să omoară. Si faceți rugăciuni și molitve cătră domnul nostru Is. Hs. ca să apere și să păzască pre luminatul și de Hs.

Îubitorul Domnului, împreună cu totii ai casii Marii sale cu sănătate și cu pacnicuș așzămănt. Iară după îndelungate bătrânețe să le dăruiască lor daru de învrednicie, carele Iaste, după cum scrie fericulul Pavel către Colașani, că să-i pue pre eli sfinti și negreșiti și nevinovați înainte lui întru moștinire neputredă și curată și neveștejtită, păzându-se întru ceriuri, după cum zice fericulul Petru, unde au mersu Hs. Înainte sirgitoriu pentru noi, căruia Iaste slava nesfârșită întru ne-sfârșitii vîeci, amin.

„In oraș în București, Акт ю рождества христова месца Сентябрь (anul dela nașcerea lui Hristos 1693 luna Septembrie).

„Întru tot cel mai mic și plecat,
„Serban, 2 Log.“

Pe cele două pagini următoare să află două vîeti ale S-tului Ioan Evangelistul, una de Sofronie și alta de Dorothei Episcopul Tyrionulu; iar pe cea din urmă pagină este o gravură pe lemn reprezentând pe Sf. Ioan.

Textul începe cu Evanghelia lui Ioan, având ca frontispiciu un ornament înflorit, cu un medalion la mijloc, în lăuntru căruia să aflu reprezentată Invierea Domnului.

Evanghelia lui Ioan se termină la p. 45. Pe aceeași pagină se află viața lui Matei de Sofronie, iar pe cea următoare o gravură pe lemn reprezentând pe același evanghelist. Evanghelia lui Matei începe la p. 47, sub un frontispiciu înflorit, reprezentând pe Christos ca copil, și se termină la p. 118.

Pe aceeași pagină și pe cea următoare să aflu viața lui Luca, după Sofronie și după Dorothei. La pag. 120 o xilografie reprezentând pe Sf. Luca. Evanghelia acestuia începe la pag. următoare, sub un frontispiciu reprezentând pe Domnul Christos la mijloc, pe Maica Domnului la drepta și pe Sf. Ioan la stânga, și tine până la p. 171. De aci înainte evangeliile sunt amestecate. La p. 215 să aflu două vîeti ale lui Marcu de aceeași, iar la pagina următoare o gravură pe lemn reprezentând pe acest evanghelist.

Pe pag. 370 și cele următoare să aflu următoarele 2 înștiințări, în grecesce și românesce :

„Îubitorului Cetitoru sănătate.

„Inceputu luindu acăstă dumnezăiască carte, acelu de pururé curătoriu și de viață izvorătoriu și nemuritor izvor, dintru carele ca dintr-altul oare carele alii Rafului înpătrită izvoru, cē a lui Hs. Îubitoare de blagocistie și din 4 părți ale lumii cuvântăręță turmă adăpându-se nu va însătă în vîci, după cē adeverată a lui făgăduință, glava 4. Ioanu: Iară cela ce va bē din apă carē eu îi voiu da lui nu va însătă în vîci, — ajutăndu întru tot puternicul Dumnezău au luat și sfârșitul, — cu porunca și cheltuialele a blagocistivulu și pre luminatulu Domnu și oblădutoriu Tără Rumânești Ioanu Costa(n)dinu Băsărabă Voevodu; Iară cu nevoință și cu cē după putere amânduror limbilor îndereptare, a pré micului întru Ieromonahi Athanasie Moldovénul. Rogu-mă dară și poftescu pre a ta cinstiță și frățasca dragoste, o Iubite cetitoru, de vei nemeri nescare gresale, au ale orthografi, au ale tălmăciri, (pentru-că unile din puțina știință și din nesocotială, Iară cēlă-lalte dintru cē cu greu alăcătuire s-au făcut); ce dară, ajutăndu-mi mie gresitulu, Iartă-mă cu duh blandu, pentru celu ce ne-au poruncit noaă: de șaptezecl de ori căte șapte să ertamă uni altora gresalele, că de vom erta, erta-nisă vor noao. Căcă flință omenescă ca o purtătoare de trup și a greșiré Iaste pre lesne lunecătoare. Iar cē de săvârșit negresală, numai săngur lui Dumnezău s-au datat (sic), a căruia-i slava și putere întru nesfârșitii vîci. Amin“.

„Iubitoriuș cetitoru sănătate.”

„Ca și corhorul între alte verdetă, precum zice pilda, mă arătu și eu, o Iubițiilor cetitori, cără cei mesteri și iscusiți și înțelepti și nevoitori Tipografi. Cu acăstă de Bogoslovie cu patru strune și cu toată alcătuiré de dulcele glas alăută, a ceil în trei staturi Dumnezăiri, capulă cei fără prihană a noastre credință: Sfinta, zic, și dumnezăiasca evanghelie; dintru caré noi luminându-ne pren dumnezăestii și a duhulu propovédinci apostoli, și sanguri văzători a înfricoșatelor a Domnului tańne, cér întreită și nedespărțită acei desăvârsită și necuprinsă troiță, am cunoscută pre tatăl nenăscută, și pre fiul den Părintele născut, și pe dumnezăescul Duhu dela Părintele purcezătoru, o dumnezăire de o ființă și de împărătie în trei fete cuncoscută. Deci văzandu eu smeritul adâncul Bogoslovi, mă st(r)idișam a mă apuca de acestu lucru. Insă dându-mă pre mine cu credință curată și cu nădéjde cără dulcele Hs. carele zice, la Math. 21: De veți ave credință și nu vă veți îndoia, veți zice muntelui acestuia, rădică-te și te aruncă în mare, să va face, și toate oare côte veți cérere, crezând, veți lua. Deci spre-acéstia căutându cu tot sufletul și inima, prin trudă și osteneală nu puțänă m-am atins de acest folositoru de suflet lucru, al căruia întăru că lu Dumnezău plăcută voință și aflare, și cheltuiale au fostă a pré luminatului și-a pravoslavicul creștin și mare cuviintălu domnu și obiaduitoru, a toată vestitei și blagocistivii Ugrovlachi Ioan Costandin Băsărabă Voevoda. Iar tipărită de mine pré micul în eromonah Anthim dela Ivirila. Rogu-vă dară, îndreptaré greșalelor, nestiintă și a nesocoteli mele cu blandă și frățască voință, și nedefăimandu facându-o, rugați-vă pentru mine smeritul pururé intru Domnul.”

Bucurescă: Biblioteca Academiei Române; Museul de antichități.

Gaster, *Chrestomatie*, I, 307.

Popp, *Disertație*, 53.—Cipariu, *Principia*, 112 Nn. (Data este greșită: 1696 în loc de 1692).—St. D. Grecianu, în *Revista Română*, I, 587.—Picot, *Anthime*, 530.—Le Grand, *Bibliographie hellénique*, III, 11.—Sbiera, *Mișcări culturale*, 38.

1694.

96. Psaltire (tip. de Anthim Ivirénul), Bucurescă, 1694.

ΨΙΛΤΥΡΗ | Ι ΠΡΟΡΟΚΥΛΩΝ | ΣΗ οπικάτελενη Δέδη, | Κα μάτκε λα τοατε
Καδιζμελε. Σή κα πα | σχαλιή. δὲ, ί. δὲ ίην. Δεπή ώρινδειάλα | γρεάσκη. Σή λα
εκεκρ' ωντη εξαψαλ' με. | Αίκελ ξτάκη Τιπικρήτη πρε λιμβα ρωμανίκεκη. | Κα πορώνκα
σή τοάτη κελ' τειάλα, Ι πρέ | λεμινάτελενη σή ίηντιαζάτελενη Δομικη σή | ωβληδε-
ιτόριο ἀ τοάτη Ζάρα Ρωμανίκεκη. | Ιωάνη Κοστανδήνη Β. Β. Βοσκόδ | Περτάκηδη
Κάρμα Πρακοσλάκεη, | Πρέ Εφινιζάτελ Μιτροπολιτ Κύρ Θεωδόσιε. | Τιπικρήτης αν-
θητηγράφη δομικεκη. | Λεψίτα Μιτροπολίε. ἀ εκκερέιμη. | ἀ ίηναλ' δελα ζι-
ληρέ Λέμιη, ξέσκ | Ηρή δελα λκητειάρε ξαχζ.

In-4° de 4 fol nemun. și 271 pagine. Titlul și textul sunt incadrate. Pagina, tipărită numai cu negru, cu caracterele *Biblia* din 1688, are 29 rinduri. Pe verso titlulu se află stemă lui Constandin Vodă Brâncoveanu, reproducă mai sus la *Pravoslavnica Mărturisire*, (facs. n° 214), și următoarele:

„Versuri politice 8, asupra stemei pré luminatului și înălțatului Domnului Io. Costandinu Băsărabu Voevodu.

„Pré luminata stemă a Tărări Rumănești,
Cu carea s-au încoronat vechii Băsărăbești,
„Blagocistivul Domnului Costandin s-au dăruit
Că den fericită a lor sămânță s-au odrăslit.

„Si bunele lor fapte, cât poate, le plinăște,
Si țara despre toți vrăjmașii o păzeste.
„Dé-î Dumnezău ani mulți cu pace să stăpânească
Fericitul lui nume ca lui Davidu să trăiască.

„Al Măriei tale mai micu rugătoriu, smeritul intru Iermonahî, Anthimu Ivirénul.”

Pe cele 3 pagini următoare se află scrisoarea de dedicatie pe care o reproducem aici :

„Blagocestivul, pré luminatului și pré siăvitulu Domnu și oblăduitoru a toată pravoslavnica Țara Rumânească. Bunulu și creștinulu Ioan Costandinu Băsărabă Voevodu și al mieu de bine făcătoru și milostivu stăpânu, cu plecăciune metanie făcându, dela Dumnezău toată buna fericire poftescu.

„Toată zidiré văzută și nevăzută, cuvântătoare și necuvântătoare, cătă s-au făcut de cé adâncă a lui Dumnezău înțelepciune, Înălțate și luminate Doamne, carăsă după firé sa și arată slujba și încrezăre ei, după cum i s-au poruncit. Stihile ca niste întări pricini indémnă pre toate chipurile némurilor, de să dă roada sa la vrémé loru. Iară mai vătos de toate, fericita și mai alăsa și cuvântătoare zidire omul, silésie de aduce nu numai un feliu de roadă, ce foarte multe căte trupești, iară mai multe sufletești, de vrémé ce și elu de doao s-au zidită, adecă den susfetă și den trupă. Si toate pentru elu s-au făcută și i s-au dat aciastă simțitoare lume cu toată frumusété ei, ca o grădină cu multe feliuri de flori, ca să-să alégă céle de folos, să să înpodobescă trupește. Si i s-au dat și lumé cé de sus den suflăr dumnezălașcă, den caré cătu va vré să-să înfrumuseze icoana cé sufletescă, și cătă va puté să o asémene cu chipul icoanei ziditorulu său. Si măcaru că mulți den némul omenescu au alergat mai vătos după céle trupești, cu carele s-au și înșălat și den calé adevărului s-au rătăcită. Iară cătu mai vătos céle sufletești au iubită, și pre pământu s-au cinstiță, și în ceriu viață vécinică au dobandită. Dentru carii și Măria ta, blagocistive Doamne, te-ai alese foarte den totu susfetul râvnitoru dumnezăștilor fapte, și te nevoești cu toată osardila de aduci multe feliuri de roduri sufletești; pentru ca să alăbu prévoslavicul tău nărodă să să adape susfetește. Iară mai vătos de toate, precum zice acestă fericită Davidu, ai iubită podoaba casii lui Dumnezău, caré iaste sfinta biserică. Si măcaru că și cu alte daruri multe o înfrumuseze, iară cu cuvântătoare podoabă, adecă cu sfintele și de Duhul sfintă grăitele scripturi, cu multă mai vătos de cătu toți cei mai de nainte o ai rodită, care lucru arată așa blagocistiva dragoste ce ai cătră toți pravoslavnicil. Pentru aciasta, pre lângă célé-lalte multe și de folos cărți ce s-au dată în tipariu, iubită și ai alese și aciastă de Duhul sfintă pren rostul fericitulu Davidu suflată cântare, caré să numește de opște Psaltire.

„Pre caré, vrându cineva să o laude, să ia pildă de pre alte preste fire lu-

cruri ale stințuluș Duhuș, și să ţă seama voroavelor ce au toti psalomiș ești, și așa poate cunoaște ce felu de laude i să cuvine. Că văzând Mariia ta folosul sufletescu ce țaste ascunsu într-ansa, și măcară de au fostu și de altii mai denainte în multe feluri tipărită, iară acum mai cu multă osardie o aș scos la lumină și o aș înpodobit mai vătos decât altii; adeca talmăcitatea chiar în limba românescă și pentru toate cathizmele cu tropare și cu molitve de rugăciune pentru mai multu folosul și înțelesul celor ce vor cete. Si miș-aș poruncit Mărie ta de o am tipărit cu toată cheltuiala Măriei tale, ca să să împără în har pravoslavniciilor creștini, carii toți împreună datori să fie a ruga pre totu puternecul Dumnezeu pentru viață, întărire, și toată fericire Măriei tale, păzindu-te bine a otcârmui tot norodul căt dela Dumnezeu Măriei tale crezut și datu țaste a-lu stăpânire, și să poți înmulți și întări pravoslaviia, ca și marele Costandinu, cu carele împreună să ţi să dăruiască și cununa slavii intru înpărăția lui Dumnezeu. Amin.

„Al Măriei tale mai micu rugătoriu smeritul intru iermonahă.

„Anthimă Ivirénul, Tipograful.“

După această scrisoare de dedicatie urmăză, pe două pagini: „Orănduială cum să cade a începe a cetei psaltiré“, care să termină cu cuvintele: „Încetă și cu minte și cu socotela, și nu te grăbi, ca și cu minte să înțelegi cele ce cetești.“ Pe ultima pagină a acestor foi lăminare să aștă o gravură cu data 1694, reprezentând pe David, cu inscripția: „Mânilile mele au făcut organe și degetele mele au încheiat Psaltiré.“ Pe piciorul mesei de lângă David se aștă gravate literele: IGD. M. E., ceea ce pare a arăta că gravorul din 1694 a avut ca model un desen mai vechi, din timpul lui Matei Basarab. Această gravură se aștă reprodusă și în Antologhionul grecesc tipărit de Antim Ivirénul la Snagov la 1697 (mai jos nr. 106).

Psaltirea se termină la p. 235. Urmăză apoi două rugăciuni, Pascalia, și la p. 263, „Orănduială lui exapsalmu.“

Ultima foie lipsesc în toate exemplarele văzute de noi.

Picot crede că această Psaltire nu este o traducere nouă, și că Antim s'a mulțumit să revadă un text mai vechi și să adauge câteva rugăciuni.

București: Biblioteca Academiei Române. — Viena: Biblioteca Imperială.

Picot, *Anthime*, 531, nr. 3. — Dinulescu, *Antim*, 70. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 50.

97. Dositeiū, Patriarhul Ierusalimului, *Manual contra lui Ioan Karyophylles*, Iași 1694. — Grecesc.

Se pare că această carte n'a avut nici un titlu. Legrand, după care luăm aînăuntele de mai jos, o intitulează astfel:

Δοσιθέου, πατριάρχου Ἱεροσολύμων, Ἐγχειρίδιον κατὰ Ἰωάννου τοῦ Καρυοφύλλη.

Dositeiū, Patriarchul Ierusalimului, Manual în contra lui Karyophylles.

Gheorghe Zaviras (Θέατρον ελληνικόν, 269), dă titlul următor:

Ἐγχειρίδιον κατὰ Ἰωάννου τοῦ Καρυοφύλλου ἐπιπάθη παρὰ Δημητρίου τοῦ Παδούρα ἐν Γιασίφ τῆς Μολδαυίας κατὰ μῆνα Ιούνιον 1694. εἰς γ.

Manual în contra lui Ioan Karyophylles, tipărit de Dimitrie Padura în Iașul Moldovei în luna Iunie 1694. În 8⁰.

La sfîrșitul cărții se citește:

'Ετυπώθη, παρά Δημητρίου παδιούραι. εν Γιανιφ Μολδούλαχιας κατά Μήνα Ιουνίου, ἥχηδ:

S'a tipărit de Dimitrie Padure, în Iașul Moldovei în luna Iunie 1694.

In 8º de 108 pagine și 2 foi nenumerotate.

Paris: Biblioteca Mazarin; Biblioteca Emile Legrand.

Legrand, *Bibliographie hellénique*, III, 30.

98. Ioan Eugenicos, *Discurs contra hotărirei sinodului dela Florența*, Iași 1694.—Grecescă.

Τοῦ τῇ Θεοῦ χάριτι εὑσεβεῖς Νομοφύλακος Ἰωάννου διακόνου τοῦ Εὐγενίου λόγος ἀντιρήγητικὸς τοῦ βλασφήμου καὶ φευδοῦς ὅρου, τοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ συντεθέντος κατὰ τὴν πρὸς Αστίνους σύνοδον· ἐκδοθεὶς δὲ παρὰ ἵερομονάχῳ τινὶ καλούμένῳ Ἰωακείῳ μεταγραφεὶς ἐν διαρόφων πρωτοτύπων διορθωθεὶς τε καὶ διαιρεθεὶς εἰς κεφάλαια καὶ τμῆματα, παρὰ Διοσιθέου Πατριάρχου Ἱεροτολόγῳ. Ἐτυπώθη παρά Δημητρίου Παδιούραι ἐν Γιανιφ Μολδούλαχιας κατά μήνα Ιούνιον ἥχηδ.

A evlaviosulu, din grația Domnului Nomofilax, Ioan Eugenicos diaconul, discurs contradictoriu hotărirei nelegiuțe și minciunose, compusă în Florența la sinodul cel tînut de Latină; publicat de un eromonah ore-care numit Ioachim; transcris din diferite originale; corectat și împărțit în capitole și secțiuni de Dositei Patriarhul Ierusaliniului. S'a tipărit de Dimitrie Padure în Iași Moldovlahie, în luna Iunie 1694.

In 8º.

Papadopoulos-Vretos, Νεοελληνική Φιλολογία, vol. I, (Atena 1854), p. 43, n° 134. — Legrand, *Bibliographie hellénique*, III, 30.

99. Volumul Impăcării, Iași 1692-94.—Grecescă.

ΤΟΜΟΣ ΚΑΤΑΛΛΑΓΗΣ Ἐν ᾧ περιέχονται συγγραφαι Ἀνωνύμων τινῶν Καὶ Ἰωάννου τοῦ νομοφύλακος. Καὶ Γεωργίου τοῦ κορεσσίου. Καὶ Μακαρίου ἵερομονάχου τοῦ μακρί. Καὶ Συνέλευσις ἐν τῇ ἀγίᾳ σορῷ. Καὶ Θεοδώρου τοῦ ἀγαλλιανοῦ. Καὶ Ματθαίου τοῦ βλαστάρεως. Καὶ Σύνοδος ἐν τῇ ἀγίᾳ σορῷ. Τυπωθεὶς ἐν ἔτει τῷ σωτηρίῳ ἥχηδ:

[Pe pag. 256:] 'Ετυπώθη ἡ παρούσα βιβλίος ἐν Γιανιφ τῇ Μολδούλιας ἀναλόγως τοῦ ἀγίου Τάρου ἐν ἔτει σωτηρίῳ ἥχηδ: κατά Μήνα Φευρουάριον.

[Pag. 521:] 'Ετυπώθη παρά Δημητρίου Παδιούραι: ἐν Γιανιφ τῇ Μολδούλιας Ἐν ἔτει σωτηρίῳ ἥχηδ: κατά Μήνα Φευρουάριον.

Volumul Impăcării, în care să cuprind scrisorile vre-o cător-va anonimă și a lui Ioan Nomofilax, a lui Gheorghe Coressi, și a lui Macarie Macri ieromonahul, și Adunarea din Sf. Sofia, și a lui Theodor Agallianul, și a lui Matei Vlastaris, și Sinodul din Sf. Sofia. Tipărit în anul mantuirei 1692.

(Pe pag. 256): S'a tipărit carte de față în Iași Moldovei, cu cheltuiala Sfintului Mormânt, în anul mantuirei 1694 în luna Februarie.

(Pag. 521): S'a tipărit de Dimitrie Padure în Iași Moldovei, în anul mantuirei 1694 în luna Februarie.

In-folio, de 14 foī nenuinerotate, 521 pagine numerotate, cu greșeli, și 7 foī nenumerotate, la sfîrșit. Tipărit cu negru, cu 42 rînduri pe pagină.

In primele 14 foī se află : Titlul, scrisoarea de dedicație a lui Dositeiū, Patriarchul Ierusalimului, către Dionisie, fost Patriarch al Constantinopolului ; o a doua scrisoare a lui Dositeiū către creștinii. Ambele aceste scrisori sunt date din Octombrie 1692. In fine epigrama reproducă aci și tabla de materii.

*Ἐτὶ τὸν μακαριώτατον καὶ τοὺς ἐπτὰ συγγραφεῖς
τῆς βίβλου ἐπίγραμμα.*

Ἐπτὰ ποτὲ κλάγξαν σάλπιγγας, καὶ, μέγα θαῦμα,
Ἴεριχὼ πίπτει τείχεα ἐξαπίνης·
ἥν δὲ θεοῦ νεῦσις τὸ τεράστιον οὖν ἐπράχθη
δεινοὶ μικροὶ φιλέει τῶν μεγάλων κρατέειν.
Νῦν δ' αὖ σαλπίζων κρατερῶς δὲ Σιών ἵεράρχης
πνευματικοὶς φθόγγοις ἐπτὰ σοφῶν ἀνέρων
ἐκ βάθρων αἴρει θεομισθὲς δόγμα παπιτῶν
νικητήν τε λεών δείκνυσι τοῦ κυρίου.

Către prea fericitul și către cei șapte scriitori ai cărții, epigramă.

Odinioară au sunat șapte din trîmbiți și o! minune mare ! de-odată cad zidurile Ierihonulu; și minunea întimplată era un semn al lui Dumnezeu, căruia îi place prin lucruri mici să stăpânescă pe cele mari. Iar acum sunând puternic stăpânitorul Sionulu prin sunetele spirituale a șapte bărbați înțelepti, răsturnă din temeli dogma de Dumnezeu urită a papistașilor și arată că-i învingător poporul Domnulu.

Traducere de C. Litzica.

București: Biblioteca Academiei Române. — Atena: Biblioteca Parlamentului.

Legrand, *Bibliographie hellénique*, III, 28.

1696.

100. Catechism catolic, Sâmbăta-Mare, 1696.

In N. Nilles, *Symbolae ad illustrandam historiam ecclesiae orientalis in terris coronaee S. Stephani*, vol. I (Oeniponte, 1885), p. 372, se citește :

„Edidit (P. Franciscus Szunyogh) *Catechismum Valachicum majorem Romano-catholicum*, typo Valachico Tyrnaviae 1696 et 1726...“

Aceasta este singura mențiune pe care o găsim despre acest catechism catolic, tipărit în românescă la Tirnavia (Sâmbăta-Mare în Ungaria). Despre edițiunea din 1726, vezi mai jos sub acest an.

101. Căslovēt, Sibiu 1696.

ЧАСЛОВЕЦ | Кај је .кто је син : Елажев | де Напте шиј де си. | Свпть
бировница пштварни | квал ћи .квдннатвад : | ІСОИФЬ Леополдъ, | Крдюл веди, шиј
Църкъ оғнгщреи : ш" Щрдаклов. | Типърнтичка .к вестнта | Четате а Сибіу.

Данас : ахч.

In-8º mic, de 4 foi nenum. cuprindând titlul și prefața, 330 numerotate, și 2 nenum. la sfîrșit. Pagina incadrată, tipărită cu negru și roșu, are 13 rînduri.

Pe verso titlului, începe următoarea prefață, din care suprimăm căteva rînduri despre laudele lui David :

„Cuvânt înainte. Cătră pré osfințitulu și în Dumneagă Luminatul, Kyr Theofilu Mitropolitul Belgradulu, și a Vadulu, și a Maramorășulu, și a Silvașulu i procl. Dela Domnul Is. Hs. pace sufletescă și trupască viță năroicită pohtescu sfintii tale, ca Părintelu nostru în Domnul Hs.

Pré osfințite Părinte, iată și sfintii părinți carei dela sfintii apostoli au luat învățatură prin duhul sfântu, și s-au nevoită ca să întrămeze sfânta beserecă, și o au înfrâmsătat cu psalmi din Psalmiria lui Davidu, și cu cântări din cărtile prorocilor și din Scriptura sfântă, spre laudă lui Dumneagă. De care laude grălaşte sfântul Davidu prorocu, într-o 118 psalmi, sh. 164: De 7 ori în di laudă pre tine. De care lucru și sfintia ta, vrându să luminez mai adeverat pre limba românescă, ca să poată înțelge tot omul acăstei 7 laude a lui Davidu. (Urmăză cele 7 laude)

„Că sfânta beserecă, cu aciaste 7 laude, în toate dîl. să înfrâmsăză(ă), și să laudă Dumneagă. De care lucru, vădindu Sfintia ta aciastă carte, ce să chiamă Căsloslov, di pre limbă sloveniască izvodit pre limbă românască, n-ai crutat cheltuiala, pre acest lucru Dumneagăescu, înpreună și cu a Cinstițulu Protopop Gheorghie Dăanul; ce dintru indemnaria și cu blagosloveniă sfintiei tale, ai scosu pre înțălesul și celoru ne-ințălegători.

„Pentru care Domnul Dumneagă să ziliască pre sfintia ta, pre lauda numelui Sfintiei sale, și mai mari lucruri să poți isprăvi spre intrămaria besereci și a creștinilor, Aminu.

„Alu sfintiei tal(e) în domnul Hs. purură slujitor, popa Kyriac Ti(po)graful Moldo(vénul) ispravnicu de totu.“

La sfîrșitul cărții sunt subscrise:

„Ucenicii: Oprăia, Mihail Bancă, și Toma.“

Din acăstă carte s-a mai publicat o altă ediție, judecând după trei foi tipărite cu același material tipografic, găsite de Cipariu rătăcite într'un alt Ceaslov, și care cuprind aceeași prefață, cu câteva schimbări ortografice și o mică variantă:

„... De care lucru văzindu sfintia ta, n-ai crutat cheltuiala pre acest lucru dumneagăescu, înpreună cu cinstițul Protopop Gheorghie Dăanul notareșul și ispravnic de tot; ce cu blagosloveniă sfintiei tale a scos pre înțălesul și celor ne-ințălegători, etc.“

Subsemnatii sunt:

„AII S. tale mai mici și plecați
P. s : p. k : Typ. și A. d :“

Biblioteca Dr. Vas. Suci (comunicat de I. M. Moldovan).

Petru Maior, *Istoria bisericăescă*, 148. — V. Popp, *Disertație*, 31. — Cipariu, *Acte și fragmente*, Blaj 1855, 12. — *Principia*, 118. — Sbiera, *Mișcările culturale*, 93.

102. Orinduiala slujbei S-lor Constantin și Elena, Snagov 1696.

СӨРЫНДҮЛЛІК | слъжбей .ф. кә. ә лөй май, | Да зіва Сғінцілор' елъкіңи,
Шы де асқ | менде кө айтолай Мары .жіріңи Күн | стайнтің шы Елена. | Пекм .жікю
шісін тұптарытъ словен'ше, | Кө көл ирк ләминатъяй, шій .жінел | цатъяй Дымны,
А толатъ | цара Рымън'кескъ. | Ишан Күнстаңдин. Б. Басараб Еоевод, | А крѣмък
Пъсторіеи Прк сғінцітъяй Күр | Оещадосе, Митрополитъ цържай, Шы | Езар'х
латърилоръ. | Да әнв'я деля хс, .жілч. Феєрвърк, 5 | А СИЕГОВЪ.

In 4º de 4 foi nenumerotate și 42 pagine. Tipărit cu negru și roșu cu 24 rînduri pe pagină.

Pe verso titlului stema lui Constantin Basarab Voevod (facs. n° 214) și versurile asupra stemei reproduse aici:

„Versuri politice 8 asupra cinstitei cruci din stema pre luminatului și înăltătului domn Io Costandin Basarab Voevod.

„Crucé e arc, Dumnezău pre ia o gătește,
Hs. săgétă caré pre vrăjmași rănește.
„Domnii țărăi muntenesti au arc sfântă cruce,
Hristos biruință lor cu dânsa aduce.
„Incinge Doamne acest arc de biruință,
Ia pre Hs. săgétă cu bună credință.
„Incordéză-l spre pizmași cu nădejde mare,
Și Domnulu-ți va spori cel în război tare.
„Al Măriei tale nici și nevrédnicu
„Robu Mihai“

Urmărea apoi prefată acăsta:

„Blagocestivulu, pre luminatulu, înăltătulu și slăvitulu Ioan Constantin Basarab Voevodu, din mila lui Dumnezău Domn și oblăduitoru a toată Țara Românescă, Domnulu mieu milostiv, plecate încinăciuni.

„Nimieni lumina aprinzând acopere pre ia cu vas, sau o pune supt patu, ce în sfesnic o pune, ca ceia ce intră să vază lumina (Luca, 8). Pre Măriia ta, pre luminate Doamne, părintele luminelor, înpodobindu-te cu chipul cinstei care iaste darul stăpânirii, nu suptu acoperemant te-au pus, ce ca pre o lumanare aprinsă cu tot felul de bunătăți, te-au înălțat întru pre cinstit scaunul Măriei tale ca întru sfesnic atâta de strălucit, căt toți robii Măriei tale, nu numai vădu lumina milei Măriei tale, ce mult mai cu asupră cu dânsa să indulcesc și să îndestuléză. Suptu aciastă lumină a milei Măriei tale, ca suptu a soarelui oblăduire și căldură. Si eu pre smeritul robu, de împreună cu toți ceia ce săntu datori a aduce daruri de mulțamită pentru acel negrăit bine afându-mă supus, și neputând altu daru mai mare a aduce Măriei tale, ca incununatulu Domnū, cu darul cinstei și alu stăpâniei preste noī robii Măriei tale, aduc daru aciastă cărtică mică Măriei tale, cu cinsti cuviosă făgăduită Sfinților, Apostolilor asémene, și creștinilor Înpărați, sfintulu Constantin și sfintei Eleni. Si crezu că nu va fi lepădată de la Măriia ta, caci nemica într-ansa mai mult nu să află eșit de în typografie, fără numai orânduiala slujbei la zioa acestora sfinti: Întai pentru că iaste aducere osebită de laudă acestora Sfinți, cătră cari vedem că Măriia ta

atata ești de cuprinsu cu dragosté, căt ceva maș mult nu pofteaști a li să aduce fără numai célé ce sănt spre cinsté lor; când și casă dumnezălașcă intru numele acestora aî râdicat. A doao pentru că ȇaste pârgă și roadă noao a meșteșuguluî typografie. Iară pârga și roada cé de întâi maș cu voiose mâni știm că să priimește. Și destoînică ȇaste a să aduce acâstă roadă întâi spre milostivă cuprinde Brățului Măriei tale; căci că suptu căldura acoperemântuluî arepiloru Măriei tale s-a și inceputu, și s-a și apropiatû spre aduceré de roadă, căt au fostu voia luî Dumnezău a pune dar al său de sus și în mine cu lucrare sfintii sale, și cu purtaré de grije a cinstituî mieu pârinte și înduratuluî dascalu, a luî Anthim Ivirénul. Priiméște dară Măria ta ca un făcătoru de bine, și ca unu ȇubitoru de Dumnezău, și cinstitoru de slugile luî célé adevărate, roada acâsta acumu întâi adusă Măriei tale, și pre mine între cei pré plecați robi aî Măriei tale te milostivéște a mă scrie. Priiméște de înprenă cu cărticéoa acâsta și inima me, care pofteaște ca să te tie pre Măria ta pré puternică Diréptă Celuî de sus întregu și cu totu darulu de sus dăruitu, întrarmat cu toată arma dumnezălașcă, asupra vrâjmașiloru trupești și sufletești, spre paza creștinătașii și spre ajutorul pré plecațiloru robi aî Măriei tale, cu rugăciunile sfintuluî Constanțiu și a sfintei Eleni, intru lungime de zile.

„Al Măriei tale micu și plecat robă
„Mihai“.

Inaintea textului și la pag. 32 se află o mică gravură reprezentând pe Sfântul Constantin și Elena, în picioare și ținând în mâna o cruce mare, sprijinită jos. De-asupra crucii se vede Domnul Christos într'un nor, binecuvântând, iar de-asupra capetelor sfintilor inscripțiunile grecesci: δ ἀγιος κωνσταντῖνος și ἡ ἀγία Ἐλένης. Sub întâia gravură se află versurile acestea:

„Hs. tarele-npărat, sfinte Constantine,
Semn îți arâtă crucé întărind pre tine.
„Scriind slove de stèle înprejur râmenestă:
Constantine cu acest semn vei să biruesti,
„Si dând război cu acel Maxentie spurcat,
In apa Tyverului pre dâns aî innecat.
„Că cu vicleșugul luî ce-aș gândit să fie,
Puternicul Dumnezău i l-au trimis și.
„Pentr'acela cu mașca-ți te roagă 'npreună
Cătră acel înpărat ce v-au dat cunună,
„Ca și noi să dobândim acă biruire,
Spre văzuți și nevăzuți vrâjmașii izbândire“.

La pag. 31, sub gravura de care se vorbesce mai sus, se află versurile următoare:

„Fericit aî fost aici Constantine-n lume,
Și-n cerî cu Apostoliî aî căștigat nume.
„Pus-aî aici pre pământ mare nevoiță,
Adăogând luî Hs. cinstita credință.
„Bucură-te dară cu mașca-ți înpreună,
In cerluri cu toți sfintii ținând crucia-n mâna,

„Căci astăzi ūbit armă mai tare de toate,
Roagă-te dar luă Hs celuī ce i să poate,
„Ca și noi să căștigăm acei lăcaș căresc,
Unde pururé sfîntii în vîcî să veselesc.“

La sfîrșitul Paraclisului, adică la sfîrșitul cârții se citesc:

„Cade să să ști că Paraclisul acesta ne aflându-se la zioa sfîntilor în izvoade grecești, s-au făcut slovenește, cu porunca Prea sfîntului Kyr Theodosie Mitropolitul a toată Uggrovlahia. Si s-așezat să să cânte, la zioa sfîntilor unde va fi hramul, sau și așură la alte biserică, când va fi voia eclisiarhuluă sau paraclis sau la pavecerițe“.

Bucurescă, Muzeul de antichități.

Odobescu, *Cuite-va ore la Snagov*, în *Revista Română*, II (1862), 402 și în *Scrieri literare și istorice*, I, 458.

1697.

103. Evanghelie, Snagov 1697.

СФИГИШИ АМНЕЗЕМІСКИ | ЕВАНГЕЛІЕ | Кс кόλ πρέ λεμіннітвль | ши .жнълця | тълвъй Дѣнь .ши ѿблъдниторю ă тоатъ царл Ръмънъескъ, Iw | Кни-стандиинъ Б: Боецод. | Ши кс порънка пъртътърюлъ Пракослакиенъ пре сфинцитвъл Кур јеодъсие Митрополитвъл | ă тоатей църи Ръмънъеси, ши | єзархъ плъюрилаъръ: Пърмък ă дъа ѿръ Тъпъртъ ши дъордаси | тъ лай кс тълтъ небоинъцъ. | А ефигта Мъжнъестъре .р. Сиъгъвъкъ | Ала Ѹнъль дела спсениа Лъмъй, захъз. | Де смеритвъл .ртъръ єрмонахъ | Индимъ Ікиръенъль.

In-folio de 3 foi nerag. + 180 numerot. Titlul incadrat și cu frontispiciu. Tiparul negru și roșu, pe două coloane, fie care coloană având 35 rinduri. Pagina este incadrată de un chenar simplu. Volumul cuprinde 4 xilografi mari, reprezentând pe cel 4 evangeliști, și mai multe frontispicii ornate.

Pe verso titlului se află stema Țării Românești reproducă mai sus (pag. 316, fig. n° 213) între literelor Iw—K, B—K, E—A, D—G, L—P, și următorile:

„Versuri politice 10, asupra Stemei pré luminatului slăvituluă și blagocesti-
vuluă Io Constandin B. Basarabă Voevodă.

„Vede-se că Corbulă prorocă au hrănită
Si Dumnezăiasca poruncă au plinită,
„Pren care și stema aciasta să arată
Cu darulă celă de susă infrumusetată.
„Aducându-ă arma că de biruință,
De încoronază pre celă de bună viață,
„Pre Domnulă Constandină, căci zic Băsărabesculă,
Nepotă lu Șerbană-vodă Cantacuzinesculă,
„Ce acumă domnește țara Rumânescă.
Domnulă celă puternică bine-lă intărescă.“

Pe foia următoare se află două viete ale Evangeliștilui Ioan, una de Sofronie și alta de Dorothea, episcopul Tyrionului.

La sfîrsit (f. 180 v.) :

„Slavă, cinste și închinăcălune celuī în Troită unuia Dumnezău, cară ne-a ajutată după începută de amă ajunsă și sfârșitulă.

„Iară cei ce vă veți întimplă a căti bucurăți-vă în Domnul și vă rugați pentru mine, și ce gresală veți afla îndreptăți cu Duhul blandățelor nepuindu-ne în ponoșu, că pre cum iaste cu neputință omului a nu păcătu, înr-acestaș chip și Typografului a rămane fără de gresală.

„Typāritu-s-aū ī Anulū dēla spāseniā lumiū 1697.

„De smeritul întru ərmonahă
„Anthimă Ivirénulă

„A tratajiloră rînduită urmare.

„Acéste toate îndoite.

„Pre cumă cei străini doresc să-mi săvârșească moșia să-s vază,

„Cand sănțău într-altă țară de nu potău să sază:

„Si ca cei ce-să pre mare bătuti de furtună

⁵ „Si roagă pre Dumnezău de liniște bună.

„Aşa și Typografulu de-a cărții sfârsire,

"Laudă ne încreștează să dă și mulțumire."

— 11 —

listarea Academiei Române : Biblioteca Gen-

Popp, *Disertatie*, 69. — Cipariu, *Analekte*, XXVII, Nn.; Principiu,

^{104.} Tăcuirea Liturgiei, tradusă din grecesc de Ieremie Cacavela, Iași 1697.

Дѣньцъ тѣръ си-тъ | Ядекъ сйтен ши дѣмнѣсъ-шѣйлъ лутѣрги | Тѣлкѣйре
де пе лимба Гречаскж пе | лимба рѣмъниаскж, де єремія ка | кавела даскаль. кѣ порѣнка
мѣрїи | сале Прѣ лѣминатѣлвѣй дѣнъ | Иван йнтісъх, Ксюнѣстѣйтѣнъ | Еоєбоди. |
Типърѣтѣсав **Л** йашъ. | **Л** типарница Доминісъкж. | Еълѣтъ : зѣ. дѣла Хѣ :
захъз | Мѣца: Тай: ф. б.

In-⁴ mic de 6 foī nenum. pentru titlu și prefață, și 265 foī numerotate, împărțite în caiete de căte 4 foī, având ca semnătură alfabetul cirilic. Titlul e tipărit cu negru și roșu și e incadrat în flori de compoziție tipografică. Pagina plină are 20 de rinduri.

Pe verso titlului stema Moldovei (nº 219) între literile Iw-ș, K-ș, ș-M, ș-B, ș-M, și următoarele:

„Stihuri pre stema țării.

„Capulă cel de buoră, de pre chipă să cunoaște,

„Arătăndu putiare tărăi, cum să tocmaiaste.

„Pre varvuri de munte, lăcuind să vadă,

„Soarele dă și noaptea luna își dă rada.“

Pe cele-lalte foi liminare se află următoarea:

„Predoslovie

„Pré luminatulu și innălțatulu și bună credințosulu Domnului și Biruitoru Tărăi Moldovei Ioan Antioh Constantin Voievoda, — Domnului nostru milostiv.

„Dice Domnulă nostru Is. Hs. ucenicilor săi la svânta evanghelie a lui Mathei, Milostive și luminate Doamne: Voî sinteți lumina lumi; nime aprindind lumina nu o pune suptă obroc sau suptă masă, ce o pune în sfâșnicu, ca să luminăde tuturor căloră ce sănt în casă. Casa să număste și cortă, milostive și luminate Doamne, precumă grăiește Prorocul și împăratul Davidu: „Cătu-să de iubite sălașele sau corturile tale Domnulă puterilor” Psal. 83. Si cătră Evreï fericitulă Pavel Apostolă: „Iară având cortul cel denăiu, îndireptările slujbei și svintiria lumasca.” gl. 9, st. 1. Cortul svânta Besiarică inchipuiaște că precum cortul are multe șfari răvărsate, carile săntă de trăba lui, aşa și svânta Besiarică multe și mari talne are, carile le umbrădă ia pentru svintiria sufletească a pravoslavniciilor creștini. Întădara mulțemim pré milostivului Dumnedău și măntuitorului rodului omenescă carele ţău dată acă bogată dragoste și milostivire în inema Mării tale de arătată lumina cunoștinții, pre rându și pre amănuntu prin toate, și o aî pusă înaintia tuturor oamenilor. Că socotindu ca un priă bună credinciosu creștinu Domnă, că mai de trăba să fie cele dumneazăesti de cătă ciale lumești: că ciale lumești săntă ca floaria, și ca larba să trec și să topască; ciale dumnezăesti aî iubit și le-aî imbrătăsat. Pentru că dela începutul domniș Mării tale, cu oserdie tăi îndemnat spre svânta Besiarică a o cinsti și a o zidi, înpodobindu-o cu acăstă cuviințată podoabă. Precum acela înțeleptul Solomon, dacă stătu la împărația lui Davidu părintelui său stăpânitoru, îndată să apucă a zidi besăreca cia mare și vestită a Ierusalimulu, ce să dice Sion, precum scrie Paralipomenon, cartia a doa, cap. 3: „Si începu Solomon a zidi casă Dom-

Кáпðлв чéлдeбóвръ , дeпpeкíпp Сзквнóлшe,
Ирзтн́дe п8тлврe црвн, кдм сz токмащe.
Пpeвзrв8рe дeмdнц, лквнд Сзбáж ,
Сoáрелe зyлa ши нoлтa лoна, лнда8 рáж .

219.-

nuluī in Ierusalim;“ că așia au dîsū Dumneḍău luī Davidū înpăratū : „tu besărnică nu-m vei face, iară fiu-tău Solomon carele va fi în locul tău înpăratū, acela va zidi mie casă;“ precum scrie ȇarăș la Paralipomenon cartă intăia, glav. 29, sh. 1: „Grăit-au Davidū împăratū către toată Besărica: Solomon fiul meu pre carele l-au alesū Domnulū încă din cuconia tineriațelor, și lucru mare iaste pentru că nu omului găta-va sălaș, ce luī Dumneḍău.“ Așia și Măria ta, n-ař făcut acăstă carte să fie numai de un omu, ce să fie de obște tuturor; că adevăratū că și svânta Lyturghie cându să slujiaște, nu-i numai pentru Preutul, ce pentru toti carii ascultă svânta și dumneḍăasca Lyturghie, pentru vii și pentru morți, viilor de sănătate, morților ertare de păcate. Așia face și sămănătoriul; nu samână grăul numai pentru hrana luī, ce și pentru hrana altora.

„Așia face și neguțitorul carele imbla pre uscat și pre mare, nu aduce negoṭu numai de trăba luī, ce aduce și alte negoaṭe multe cătu trebue și altora. Intr-acesta chip și Măria ta, măcară că săntă acăste iuṭi și griale vremi, a nu face și a nu cheltui pentru ȇara; dară ca un bunu stăpân și purură preveghitoru pentru lumina cunoștinții și a deschideria ochilor nămului nostru al pusū în tipografia Mării tale tălcuirea svintei Lyturghi, tălă indemnat dua și noaptea a cărmui pre cei ce nu știu tainile și alcătuirile svintei Besărici; ař vrut pre toti să stie nu numai ce-i adevara a dumneḍeaști și svintei Lyturghi cunoștința cia aliasă tuturor ce vor să să hirotonisască, tocmită spre întrebăciună și răspunderi; ce încă tainile ciale ascunse a luī Dumneḍău, rănduiaalele și putără a svintelor rugi; slujba cia tainică a podoabei preuțestii; hotărăle ciale neclătite a Besăricii săbornicești și tălcuirea pré amănumul părților a besăricii zidite; ciu-militura a svintei scripturi ciale de patru chipuri a Hristosulu celu adevărat Mesia, acia prin scripturi adevărată dovadă; propoveduiră ucenicilor acia tocma cu tunetul; izbănda a dumneḍesculu dar celu de multe fialuri; tălmăciră acia înnalta a încheiturilor credinții, a săboarălor celor de obște adunare aliasă; tabăra purtătorilor de eriase acia otrăvită; aşijdirea a Maicii luī Dumneḍău mărire, acia nepotrivită a fericiților diastre ciale de patru ozoara de Dumneḍău ȇesute; ciatele a Ierarșilor celor preste ceriu; rănduiaalele ciale plăcute luī Dumneḍău a cetății cei înpăratești; zugrăvala tuturor celor de trebuință cătră spăsenie și între toate acăstă taină a sntei Priceștenii, acăia ce cu măriră ei intrălace nu numai a oménilor, ci și a ȇingerilor cugete. Căci precum dice Augustin: Fiindū Dumneḍairia pré înțeliată, mai multū dé-acăstă jărtvă să dă n-au știutū; fiind pré putănică de acăstă mař multū să dă n-au pututū; fiind pré bogată de acăstă mař multū să dă n-au avutū. Si acela că nu s-au datū a să cunoaște grăindū cu uciniči cändu mergia la Emmaus, s-au datū a să cunoaște măncăndū întru svânta Priceștenie, precum dice Svântul Grigori la tălcovaniă svintei Evangeliei. Pentru care lucru și la liagă văache citim să fie fost închipuită în multe fialuri, cum o închipuia Isaac cändu cu păine și cu vin întării pe fiu-său, pre Iacob; și marele Melhisedec, cändu numai păne și vin jărtviă; și acel vițel a luī Avraam la stejarul Mamvr, și acel chivot al făgăduinții, și oařa acia după casa rudenii lor, și acel stălp de foc și de nuor, și acă manna cerăscă, acel untū și mișare și apa din piatră, și toate cială-lalte, că întru sănta scriptură au fost chipuri acești sănte taine, pre cum cei purtători de Dumneḍău și Snti Părinții nostri li-au însemnatū și li-au alcătuitū. Acăsta dară vădind și Măria ta, tăl-

îndemnată a împodobi și a înfrumuseța Snta besărnică cu un odoră ca acesta, care ne lipsiă în limba noastră, dě fi ca să înțelegă nărodul și a cunoaște talnele și orânduialele bogoslovii cărții aceștia, putincioși nu eramă, și mai vrătos și acăsta din neînvățatură și den neîntelâgeră limbii. Cariă noă cu dor ne era să vedemă acestă lucru scos pre limba noastră. Care acmu aș strălucită Măria ta înemile nămului nostru cu bogoslovia a dumnedăestii și Sntei lyturghii. Și nu mai multă alta, fără că că acăsta lumină nu s-au mai luminată pre limba noastră. Ce dară acăsta dată intări în tipară, și după acăsta țarăști nedejduindă intru Tatălă Părintele vescinică, și intru unulă născută fiul său, carele în lume jărtvă s-au trimis, ca să o spăsască cu agiutoriul Darulu Duhulu sntă, și intru a Mării tale bună și fericită viăță, încă găndescă și alte cărți că vei mai da în lume pentru folosul limbii nămului nostru.

„Deci dară întămplându-mi să după porunca Mării tale a fi cărmuitoru aceștii osteniale or căt țaste, unde dară alergând cu cuviință dintr-a Mării tale Mării tale o aduc, adevăratului și pré alesulu nostru stăpân și oblăduitoru a pământulu nostru, care ești măngăitoru și păzitoru spre cele folositoare de obste, rugându-ne și miliș dumnedăestii, se priimască acestă dar a Mării tale ca o jărtvă de bună miriazmă la oltarul a Besăricii cei cerești, și să să scrie la pomănnicul direptilor slăvită numele Marii tale. Amin.

„A Mării tale mai mică plecată slugă
„Lupul Bogdanu Hatmanu.“

Titlul dela începutul textului este acesta:

„Invățatură svntă, adecă a dmndăestii, și svntitei Lyturghiei, tălucuire și cercare. Acelora cari vor să să hirotonisască. Tocmită spre înțelégere. Spre întrebăciune și răspundere.“

Bucurescă: Biblioteca Academiei Române; Muzeul de Antichități.

Popp, *Disertație*, 78. — Bianu, *O tipăritură românească necunoscută*, în *Columna lui Traian*, 1882, 521. — Melchisedec, *Biblioteca Domnului Dimitrie Sturdza*, în *Revista Tocilescu*, III, v, 150. — Erbiceanu, în *Biserica ortodoxă*, XIII (1889–90), 152. — Dr. Ilarion Pușcaru, *Documente*, II (Sibiu 1897), 367. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 89.

105. Triod slavo-românesc, Buzău 1697.

V. Popp și Cipariu menționeză printre cărțile tipărite în Țara Românescă un Triod slavo-românesc, tipărit la Buzău în 1697. Sbiera se îndoiesce de existența lui și crede că Cipariu trebuie să-l confundă cu un alt Triod, tot slavo-românesc, tipărit cu trei ani în urmă, adică în 1700, la Buzău.

Popp, *Disertație*, 70. — Cipariu, *Analekte*, XXV și XXVIII Mm. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 94.

106. Antologhion, tipărit de Antim Ivireanu, la Snagov, 1697.—Grecescă.

'ΑΝΘΟΛΟΓΙΟΝ | ΤΟΥ ΟΛΟΥ ΕΝΙΑΥΤΟΥ | ΛΑΙΑΝ ΠΛΟΥΓΙΟΤΑΤΟΝ ΠΑΝΤΩΝ
Τῶν νῦν εὑρισκομένων Ἀγθολογίων. | Περιέχει γὰρ οὐ μόνον τὰς ἐν τοῖς νῦν εὑρισκομένοις
Ἀγθολογίοις Ἀκολουθίας, ἀλλὰ καὶ ὅλου τὸ Ψαλτήριον μετὰ τῆς Ὁκτωήχου, Ὡρολόγιον
τε καὶ Πεντηκοστάριον. Ἔτι δὲ καὶ τὸ ψυχωφελέστατον Γριώδιον. καὶ ἀπλός εἰπεῖν | πᾶ-

σαν τὴν Ἀκολουθίαν τοῦ διδου ἐνικυτοῦ σῶσαι καὶ ἀνελλειπῆ. | Ἐτυπώθη δὲ ἐν τῇ περιφήμῳ καὶ περιφανεστάτῃ Οὐγκροῦ λαχίᾳ: ἐπὶ τῆς ἐκ λαμπροτάτης ἡρχῆς τοῦ εὑσεβεστάτου, ἐνδοξοτάτου τε καὶ μεγαλοπρεπεστάτου ἡγεμόνος καὶ αὐθιντός πάσης Οὐγκροῦ λαχίας,
ΚΥΡΙΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ | ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ | ΜΗΑΣΑΡΑΜΠΑ ΒΟΕΒΟΔΑ.

Εὑθύνοντος τὸν οἶκα τῆς ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Οὐγκροῦ λαχίας τοῦ | πανιερωτάτου καὶ θεοπροβλήτου Μητροπολίτου Κῦ Κῦ Θεοδοσίου. | Σπουδὴ μὲν καὶ διαπάνη τοῦ πανευλαβεστάτου ἐν ιερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς πατράσι: Κῦ Γαλακτίωνος τοῦ Βιδάλη, τοῦ ἐκ τῆς περιφήμου Νήσου Τίνου, καὶ πρώην αὐθηγουμένου τῆς μεγίστης | μονῆς Λαύρας τοῦ ἄριου ὄρους τοῦ Ἀθωνος, | Καὶ διορθώσει τοῦ λογιωτάτου κυρίου Παναγίωτου τοῦ Σινωπέως. | ἘΝ ΤΗΙ ΣΕΒΑΣΜΙΑ ΜΟΝΗ ΤΟΝ ΕΙΣΟΔΕΙΩΝ | ΤΟΙ' ΣΤΙΝΑΙΟΒΟΙ | παρὰ 'Ανθίμου ιερομονάχου τοῦ ἐξ Ιθηρίας. | Ἐν ἔτει Σ(ωτηρί)οις φαγητούς μῆνα 'Ιανουαρίου.

Antologiu întregului serviciu de peste an, cel mai bogat dintre antologiile cunoscute acum, căcă cuprinde nu numai serviciile religiose din Antologiile cunoscute, dar și Psalmirea întrégă, cu Octoiul, Oroligiul și Penticostarul; încă și măgăitorul de suflet Triod, și într-un cuvînt întregul serviciu de peste an. S'a tipărit în renumita și ilustra Ungrovlahie, în timpul strălucitei domnii a prea cucernicului, prea slăvitulu și prea puternicului stăpânitor și domn al întregei Ungrovlahi, Domnul Domn Ioan Constantin Basaraba Voievod, ținând cărja prea sfintitei Mitropoli a Ungrovlahiei prea cucernicul și de Dumnezeu păzitul mitropolit Domnul Domn Teodosie. Cu osârdia și cu cheltuiala prea piosulu intru ieromonah și părinti sufletesci Domnul Galaction Vidali, din strălucita insulă Tinos, și năștainte egumenul marei mănăstiri a Lavrei sfintului munte Atos, și cu îndreptarea invățătului Domn Panaiot din Sinope. În sfânta mănăstire a Intrării Domnului de la Snagov, de către Antim Ieromonahul din Iviria. Iu anul dela Măntuire, 1697, luna Ianuarie.

In 4° de 5 foile nenumerotate, și 935+40 pagine. Tipărit cu negru și roșu, pe două coloane, cu 50 de rinduri în coloană. Titlul este incadrat în floră de compoziție tipografică; pe verso se află stema Terei (facs. n° 214). Sub acăstă stemă se află 5 distihuri adresate lui Constantin Brâncoveanu, iar pe pagina următoare o epigramă pentru carte. Urmărează apoi o scrisoare de dedicatie către același Domn, semnată de Ieromonahul Galaction Vidali și o înscrisiune. Pe ultima foile liminară se găsește tabla de materii și o gravură reprezentând pe David, cu inscripție românească. Este același clișeu care a servit la *Psalmirea* din 1694 (v. mai sus n° 96.)

Din prefata Ieromonahului Galaction Vidali extragem următoarele rinduri:

Διὰ τοῦτο δέ ναι δίλλοι τινὲς ἀφιερώνοισι τοὺς πόνους καὶ κάπους τῶν συγγραμμάτων τους εἰς δίλλα καὶ δίλλα πρόσωπα, διὰ δίλλας καὶ δίλλας αἰτίας, ὃ καθένας κατὰ τὸν σκοπὸν ὅποι δέχεται δύως ἐγώ τὸ παρόν διδόμενον ὡσάνταν ἐκκλησιαστικὸν ὅποι εἴναι, καὶ περιεκτικὸν πάντων τῶν ακλῶν καὶ θεαρέστων ἔργων καὶ πράξεων τῶν ἀπ' αἰώνος ἡγίων ἐπειδὴ καὶ περιέχει πάντα τὰ χρήματα, καὶ τὰ ἀναγκαῖα πρὸς σωτηρίαν, καὶ εἰναὶ διὰ νὰ εἴπω, μία ιερὰ διδόμενη τῆς ἐκκλησίας, ἀνελλειπῆς καὶ ἀπέριττος, τὸ ἀφιερώνοισι τὴν σκέψην καὶ διανθέντευσι τῆς θεοειδεστάτης, θεοστηρίκτου, καὶ θεοσώστου ὑμῶν ἐκλαμπρότητος, διὰ πολλὰς καὶ μεγάλας αἰτίας. Όχι μόνον ὡσάνταν γρεώσται καὶ ὀφειλέται ὅποι εἴμεσθεν, διὰ τὰς ἀπειρους αὐτῆς παῖ μεγαλοπρεπεῖς πρὸς ἡμᾶς εὐεργεσίας καὶ γραμμάτας, ὅποι εὐρισκόμεσθε καὶ ἡμεῖς κατὰ τὸ παρόν ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς μεγαλώνυμον, καὶ θεορρούρητον αὐθιντίσιν δύῃ καὶ διατί τὸ ἐτυπώσαμεν εἰς τὴν Τυπογραφίαν ὅποι ακταστήσατε μὲν ἰδεῖν διαπάνην τε καὶ ἐπισταόταν εἰς ταῦτην τὴν πολιτείαν . . .

... De aceea, deși unii afierosesc opurile și ostenelele scrierilor lor la unele și la altele din persóne, pentru cause multiple, fie care dupe scopul cel are,—eu însă carteaua presentă, pentru că este bisericéscă și cuprinđetore de tóte faptele și lucrările sfintilor, bune și plăcute lui Dumnezeu, și fiind că cuprinde și tóte cele de trebuință și necesare spre măntuire, și este ca să dic așa, o sfintita bibliotecă bisericéscă, fără lipsă și completă, o afierosesc adumbrare și protecțiuie strălucirel Vóstre celei prea pișe, de Dumnezeu păzite și sprijinite, pentru multe și mari cause. Nu nu-năi pentru că suntem obligați și datori pentru nenumera-te și prea măretele Vóstre binefaceri și daruri către noă, cari ne aflăm în present sub adumbrarea Vóstră, în acéstă Domnie de Dumnezeu păzită și cu nume mare; nu numai pentru că am imprimat-o în Tipografia ce ați fundat cu propria Vóstră cheltuiala și îngrijire în acéstă țară...

La sfîrșit, pag. 40:

Téloς σὺν Θεῷ etc.

'Ετιπώθη δὲ ἐν ἔτει Σ(οτη)ρίῳ, ἡχυτ. Κατὰ μῆνα Ἰανουαρίου. Παρὰ Ἀνθίμου Ἱερομονάχου τοῦ ἐξ Ἱβηρίας.

Sfîrșitul cu Dumnezeu, etc.

S'a tipărit în anul măntuirei 1697, în luna Ianuarie, de către Antim Ieromonahul din Iviria.

Traducerea de C. Iitzica.

Bucuresci, Biblioteca G. Dem. Teodorescu.

A. Papadopoulos-Vretos, Νεοελληνική φιλολογία, I, nr 44,122. — Picot, Anthime, 532. — C. Erbiceanu, în Bis. Ortodoxă, XVII (1893—94), 418.—Legrand, Bibliographie hellénique, III, 52.

107. Ioan Karyophylles, Manual despre câte-va nedumeriri, Snagov 1697. — Grecesce.

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ, | Περὶ τινῶν ἀποριῶν καὶ λύσεων, | ἦ | Περὶ ἐξετάσεως καὶ ἐπιθε-
ναιώσεως ἀναγκαῖων | τινῶν τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων. | Πονηθὲν μὲν παρὰ τοῦ σοφωτάτου
καὶ λογιωτάτου διδασκάλου | κυρίου Ἰωάννου Καρυοφύλου μεγάλου λογοθέτου | τῆς τοῦ
Χριστοῦ μεγάλης Ἐκκλησίας. | Κατὰ αἰτησιν τοῦ πανευχενετάτου καὶ λογιωτάτου ἄρχοντος
κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Καντακούζηνος. | Καὶ ἀφιερωθὲν | Τῷ ὑψηλοτάτῳ καὶ εὐσεβεσ-
τάτῳ ἥγειμόνι, Κυρίῳ Κυρίῳ | Ἰωάννῃ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΩ Μπασαράμπη | Βοενόδα πάσης
Οὐρανοβλαχίας. | Ἀρχιερεύοντος | Τοῦ πανιερωτάτου καὶ θεοπροθλήτου Μητροπολίτου, Κυ-
ρίου | Κυρίου ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ. | Ἐτιπώθη ἐν τῇ σεναριώ Μονῇ τοῦ | ΣΥΝΑΓΩΒΟΥ. | Ἐν
ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ. ἡχυτ.

Manual despre câte-va nedumeriri și soluții, sau despre cercetarea și confirmarea cator-va dogme necesare ale Bisericii, compus de prea înțeleptul și învățatul profesor domnul Ioan Karyophylles mare logofăt al marei biserici a lui Hristos, după cererea prea nobilului și învățatului arhon domnul Constantin Cantacuzin, și dedicat prea Inaltului și evlaviosulu principе, domnului domn Ioan Constantin Basarab Voievod a tătă Ungrovlahia, pastorind prea Sfintul și de Dumnezeu alesul Mitropolit domnul domn Theodosie. S'a tipărit în cinstita mă-năstire Snagov, în anul de la Hristos 1697.

In 4° de 4 fol numerotate jos și 46 fol numerotate sus, ultima din greșală are numărul 47. Pe verso titlului stema Tărei Românesci (n° 214).

In prefața lui Antim Ivirénul, adresată lui Constantin Brâncoveanu, se spune că Ioan Karyophylles fiind intimplător în Bucurescă, l-a rugat Constantin Cantacuzino să scrie acăstă carte, care mai târziu a cădut în mâna lui Antim Ivirénul; acesta a tipărit-o, după ce s'a rugat de Sevastos Kyminitul, să mai revadă.

După acăstă scrisoare urmăză o înscrisă:

La f. 27 se află:

"ΕΤΕΡΑΙ ΈΡΩΤΑΙΙΟΚΡΙΣΕΙΣ Ἀναγκαῖαι ἐκάστῳ εὐσεβεῖ, ἐρμηνευθεῖσαι παρὰ τοῦ αὐτοῦ Σοφωτᾶτου ἐν Διδασκάλοις μεγάλου Λογοθέτου τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας Κυρίου Ἰωάννου τοῦ Καρυοφύλλου, διατριβοντος ἐν Βουκουρεστίψ, πρὸς τὸν αὐτὸν εὐγενέστατον καὶ λογιώτατον ἄρχοντα Κύριον Κωνσταντίνον τὸν Καντακούζηνόν.

Alte întrebări și răspunsuri folositore fiecăruia credincios, explicate de același prea învățat între dascăli mare Logofăt al marelui Biserici Domnul Ioan Karyophylles, petrecând în Bucurescă, către același prea nobil și învățat arhon Domn Constantin Cantacuzin.

Titlul pentru intrarea în materie este următorul:

ZHTHMATA TOΥ ΕΥΓΕΝΕΣΤΑΤΟΥ Καὶ λογιώτατον ἄρχοντος κυρίου Κωνσταντίνου Καντακούζηνος, ἀδελφοῦ τοῦ ἐκλαμπροτάτου καὶ εὐσεβεστάτου αὐθέντου πάσης οὐγγροβλαχίας, κυρίου, κυρίου Ἰωάννου Σερβίου Καντακούζηνος Βοεῖονδα. πρὸς τὰ δόποια ἀπεκριθῆ ὃ ἐν Διδασκάλοις σορώτατος Ἰωάννης Καρυοφύλλης, καὶ μέγας Λογοθέτης τοῦ Οἰκουμενικοῦ Θρόνου, διατριβῶν ἐν Βουκουρεστίψ.

Cestiunii ale prea nobilului și prea învățatului arhon domnul Constantin Cantacuzin, frate al prea Strălucitului și prea piosului domn a totă Ungrovlahia, domnului domn Ioan Ţerban Cantacuzin Voevod, la cari a răspuns forte înțeleptul între dascăli Ioan Karyophylles, și mare Logofăt al tronului ecumenic, aflându-se în București.

Traducere de C. Litzica.

Bucurescă: Biblioteca Academiei Române. — Londra: Museul britanic.

Picot, *Anthime*, 534. — Legrand, *Bibliographie*, III, 45. — Gaster, *Geschichte der rumänischen Litteratur*, în Gröber, *Grundriss der romanischen Philologie*, II, 3 (Strassburg, Trübner, 1898), 311. — Iorga, în *Analele Academiei Române*, XXI, 106.

108. Discurs panegiric despre Împăratul Constantin, Snagov 1697. — Grecescă.

ΑΟΓΟΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ | Εἰς τὸν Θεόστεπτον Βασιλέα, καὶ Ἰσαπόσταλον | Μέγαν
Κωνσταντίνον. | Ἐκφωνηθεὶς ἐν τῷ πανοέπτῳ αὐτοῦ Ναῷ, τῇ ἀγιωτάτῃ Μητροπόλει Οὐγ-
γροβλαχίας. | Καὶ ἀφιερωθεὶς | Τῷ Υψηλοτάτῳ, καὶ Γαληνοτάτῳ Πρίγγιπι καὶ | Ήγεμόνι
πάσης Οὐγγροβλαχίας, Κῷ Κῷ | Ἰωάννη ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΩ | Μπαζαράμπᾳ Βοεῖονδα. | Το-
πωθεὶς δὲ ἐν τῇ Σεβασμιᾷ Μονῇ τῶν Εἰσοδείων | ΤΟΥ ΣΥΝΑΓΟΒΟΥ | Εὖθυνοντος τοὺς
οίκας τῆς αὐτῆς ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Οὐγγροβλαχίας Τοῦ πανιερωτάτου, καὶ Θεο-
προβλήτου Μητροπολίτου | Κῦ Κῦ ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ. | Παρὰ Ανθίμου Ιερομονάχου τοῦ ἐξ Ἰε-
ρίας. | Ἐν ἔτει σ(ωτη)ρίψ 1697.

Discurs panegiric despre împăratul încununat de Dumnezeu și asemenea cu Apostoliile Marele Constantin, rostit în preasfinta lui biserică în prea sfânta mitropolie a Ungrovlahiei și dedicat prea înaltului și serenisimului principă și domn a totă

Ungrovlahia Domnului Domn Ioan Constantin Basarab Voevod. Tipărit în sfinta mănăstire a Intrărei în biserică din Snagov, pe când conducea cursul prea sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei prea sfîntul și de Dumnezeu păzitul Mitropolit domnul domn Theodosie, de către Antim ieromonahul din Ivir. În anul mantuirii 1697.

Traducere de C. Litzica.

In-4° de 10 fol. Ultima albă.

Prefața, adresată lui Constantin Brâncoveanu, e semnată Γεώργιος Ἱερεὺς ὁ Μητρόπολης, care este și autorul panegiricului.

Londra : Muzeul Britanic.

A. Papadopoulos-Vretos, Νεοελληνικὴ φλογῆς, I, 45, n° 128. — Picot, Anthime, 534, n° 8. — Legrand, Bibliographie, III, 52.

109. Gramatică slavonescă, tipărită de Antim Ivirénul, (Snagov) 1697.

ГРАММАТИКИ

Славянскага Правилос

ΣΥΝΤΑΓΜΑ

Ии́к Тýпомъ и́збражéниое,

сойзколéниемъ прéктилагw Го

сподарж ксеј земли Оѓгрo

влáхийскага.

Іѡ Константіна Басараба

Коекоды.

Блгсловкéниемъ пре юсїеннаಗw

Күр Θeωδóсiј

Бжéю Млестио Митрополита

тојже Земли.

Б лѣтъ: ѿ Рож: Хсва: ѿхъз.

Dréptă alcătuire a grameciei slavonescă, scrisă acuma în tipar cu voia prea luminatului Domn al intregei Tîri Ungrovlahie Io Constantin Basarab Voevod, cu bine-cuvîntarea prea-osfîntitulu lui Kyr Teodosie, cu mila lui Dumnezeu, Mitropolitul aceleiasi tîri. În anul dela nascerea lui Christos 1697.

In-8° mic de 4 fol nepag. și 246 fol numerotate. Caietele de căte 8 fol, (afară de primul, liminar, nesignat și ultimul, carl aătă patru fol), aătă ca signatură literele alfabetulu cirilic, repeteate pe foile 2-4 însotite de cifrele cirilice а, г, а. Pagina are 23 rînduri.

In foile liminare se află: titlul, stema Tîrei Românescă cu versurile slavonescă și prefata lui Antim, carl se reproduc mai jos în limba originală și în traducere românescă.

Напиславноe Степма прескѣтлагw Господарж ксеј земли Оѓгроклáхийскага, Іѡ Константіна Басараба Коекоды.

Се Знаменіе, Крёстъ твої, враги поежедаєт,

Бръкъ бо ї на протиѣны, крѣпкѡ напрѣзает,

Коекодо наїш Блакий, в рѣгв в протиѣк стаин

Се вѣлака ї Мечъ ёст готоўый на брани.

Слонце, в дні, мѣцк в нощи, ко пользо ти скѣтит

Бръкъ же покѣдє па на, со ибѣк прокидит.

Prea mărita stemă a prea luminatului Domn al întregii Țărri ungrovlahe Io Constantin Basarab Voevod.

Acest semn, crucea ta, pe dușmaniană îi învinge,
Căci Dumnezeu și împotriva vrăjmașilor cu tărie (te) înarmeză,
Voevodule al nostru românesc, stați (ridică-te) împotriva dușmanului,
Iată buzduganul și sabia gala sunt de luptă.
Soarele țiuă și luna noaptea spre ajutorul tău luminăză,
Iar Dumnezeu din ceruri învingere asupra lor trimete.

Еъ благочестин съмющемъ, прескѣтломъ Господарю Іѡ Кхиистантинъ Басарабъ Ко-
вдѣ, и ѿладателю всѧ землѧ Оўгроклѧхъскимъ Благоѹтробнѣйшомъ вѣго-
дѣтелю, Мирнагу Здравїи, многодѣйствїи, вѣгополѣчији, и кѣчилъ сѣснѣи
полѣчити желѣзни.

Предословіе Грамматики.

Сé оѓже прозаже иностраниое сѣмѧ, сирѣчъ Славенска Грамматика, хъдѣ-
жестко искъстно, дѣло же бѣло и искъсно, и къ днѣхъ Господарстваніи вѣшев.
Есть всѣкомъ оудникътъ и оутѣшитъ и оутѣшитъ, и гдѣ на єгъ искъ извѣстает искъ
зѣрно иноязыческое: иднитъ во дѣло искъ и скрѣти, прѣждѣ и не выкало и не ви-
дѣмо: Такъ сѣмьогнамъ оудникътъ приходнитъ и рѣдъ ишемъ, илъ сѣмени
сигъ сирѣчъ Славенскаго прѣкотѣпъ, илъ плода єгъ, сирѣчъ разумѣнија что-
магу ишамъ: и гдѣ за многилюбныи попеченіемъ вѣши присиѣ крѣмъ ко
еже иакъти ся семъ бѣгомъ дѣрѣ сирѣчъ Славенскомъ іазыкъ и въ нашей землѣ. и
лѣше оѣ сконихъ илъ оѣ долашниихъ, сирѣчъ оѣ Славенъ многовслакенъ Славен-
скіи іазыкъ єстъ и оудникъ, идѣже скойсткѣнѣ оупотреблѣтъ: Кѣлъми паче
оѣ настъ, иже не скойсткѣнѣ, страникъ, и приноситъ и оупотреблѣмъ и, въ слакъ
и во оудникъ достоинъ поднестъ ся востѣкъшъ илъ, въ праословіномъ оупотре-
блѣнию ишемъ. Чѣо же сей іакъти ся Благопосѣщеніелъ Дѣла Сѣтѣи мнѣтъ ся вѣти
плода Благъ? Сей єстъ єже дѣла въ тѣлѣ члвческомъ, и скѣтъ иже во Сланицѣ, и
что єстъ Слѣкъ иже въ іади: іакъ ботѣло безъ дѣла єстъ мѣртво, іакъ сланицѣ не
скѣтитъ безъ скѣта, и іакъ іадъ не прѣѣти безъ соли: Такъ чтение илъ писанїе безъ
рѣкокодѣтънци Грамматики, хѣшетъ бо кто знѣти єстество писменъ, слогъ, и
гласомъ въ речениихъ прѣмъ оударѣти, и словеса прѣпнаніемъ запинати, тоє ѿбрѣ-
шетъ къ перкой части Грамматики сирѣчъ Ордографији. хѣшетъ роченїи въ оској
частнѣ тѣчнѣ вазносити: тоє наслѣднитъ ходотайствомъ вѣрии частнї, сирѣчъ
етymологіја.

Желаетъ словеса сложнѣ сочинати, и си за чиномъ Сунтадиос оудбену се вѣкъ
притѣжетъ. Божделѣтъ ктѣ, стихи слагати, и тоє се вѣкъ Пресвѣтому стихотворною
прѣобрѣшетъ. Прѣко рѣши какоюмъ пользоѹтъмъ вѣши Онѣ илъ въ греческомъ,
илъ во Латинскомъ ли въ иномъ кѣмъ либо изъ іазыкъ плодотворитъ, такоюмъ
и во Славенскомъ: оучнитъ бо въ речениихъ знѣти разнства Грамматичнїхъ Слѣка
частнї и склоненїи илѣнї, и глаголъ спрѣжнїи по дѣмателъ илъ и ѿконченїемъ,
И разсвѣжати въ Строките илъ иноомалехъ линіенїи илъ илъ ѿбылїи, ли илѣнїи.
Слѣкомъ єднини, оучнитъ тѣатру традиціаси въ по исканїи єл, бѣгъ и
глаголи и писати. Сѣ чесомъ всѣмъ вѣли искъди вѣше налъ несѹшнѣ праѣтѣ-

ници грамматицă. Чесо рăди ёще комъ, намъ найпаче полезна быти видитсѧ: занé по црквехъ Бѣжественныx Славенски читати бывокóхомъ: но неужжи сѹщє семъ изъикъ иакъ иностранихъ и не скойстvenихъ, можемъ многажды и во погрешенїе въ-пасти: Семъ же искъсъ сѹщє, надежда въ бѣгъ иакъ прослышымъ наль конецъ бѣгъ приподастсѧ, за бѣго полѣчымъ господарствованіемъ вашимъ: Бѣдимъ бо въ фукорененїе сегѡ вѣгагъ сѣмене въ земли иши, и помошь вѣжю къ люботрѣдномъ кашемъ тѣшанію: Когдѣ млѣтнікъ и хѣтолюбнѣ разкѣ иныхъ добродѣтелей и очи-чилище оѣстроилъ есъ Ко исправленію Славенскаго изыска отрочателъ и младаго козрастя. Прочее же многословіе штаклие въ Грамматицѣ, поне само достойнство илъ дѣло ивлѣтъ, Коль велико естъ, и коль честно! Припадаемъ съ мненіемъ ко бѣгъ прилѣжинѣ мѣщени, да бѣгосо извѣлитъ дати ии быти оѣспѣвамъ ко бѣгъ оѣпо-требленїе. Ёже ко славѣ Бѣжу, и в честь преблагенныя Дѣю Бѣжу, и въ сѣхъ Сѣхъ: и Пракослакию во ползѣ дѣйкию и телеснѹю: а вишнѣ именеволможности ико попеченїе и мѣщемъ въ сѣмъ, ко коздаѣнїе за сиѣ єже ии Бѣга на земли многодѣйствіемъ, и тѣлесноздрѣвіемъ, бѣгшополѣчіемъ, и бѣгшопостѣшіемъ въ всѣмъ: въ нѣкъ же кѣчныхъ бѣгъ наслѣдіемъ. Припадаемъ и до ии гъ именеволможности вѣжъ съ кни-жинею сиѣ именованою Грамматикою, попокеленію вѣшии ииѣ тупомъ извѣбраленію, ипрѣснитъ намъ трудинишисѧ мѣстнѣвъ бѣди.

Именеволможности вѣшии иижайтий Бѣ-
мѣнѣцъ Емереный въ іеромонахъ
Андімъ Тупографъ.

Celui ce străluce în pietate, prea luminatului domn Io Constantin Basarab Voievod și stăpânitor al întregii Țărî Ungrovlahă, celuî prea nobil născut și bine făcător, sănătate în lumea acăsta, dile indelungate și noroc și vecinică mantuire să aibă și dorim.

Precuvîntare la gramatică.

Iată că a încolțit sămînța străină, adecă gramatica slavonescă, o artă cunoscută și un lucru bun și iuscusit, și în dîlele domniei vostre. Pentru fie-care e de mirare și plăcut lucru, când pe câmpul lui (în țarina lui) cresc ore-cară grăunte de altă limbă, căci vede un lucru nou și tainuit, ce mai 'nainte n'a fost și nu s'a vădut. Astfel că multă mirare s'a întîmplat și cu neamul nostru lipsit sau de sămînța acăsta, adică de cetirea adevărată slavonescă, sau de fructul ei adecă de înțelegerea celor cetite, când în urma îngrijirel pline de iubire a vostă, ajunse vremea ca să se arate și acest fericit dar, adecă limba slavonescă, în țara noastră. Si dacă limba slavonescă la aici săi sau la aici casei (cum s'ar dîce), adecă la Slavî, e prea-slăvită și admirată, acolo unde ea se întrebuintează ca limbă proprie, cu cat mai mult la noi, cară o întrebuintăm nu ca pe a noastră, ci ca pe una străină și împrumutată, ar trebui ca să fie ridicată în slavă și admirătie strălucitoare, spre exacta întrebuintare a noastră! Căci ce este acest bun fruct ce se arată prin bună-voința sfintului duh? Acesta este ce este sufletul din corpul omenesc și lumina din sôre, și ce este sareea în mâncare; căci precum corpul fără de suflet mort este, precum sôrele fără de lumină nu luminăză și precum mâncarea nu e plăcută fără de sare, tot așa e și cetirea sau scrierea fără gramatică conducătoare. Căci dacă vră cineva să scie firea

literelor și silabelor, dacă cu glasul vrea să accentueze cuvintele drept și să însemne vorbele cu accente, acela trebuie să se adreseze la prima parte a gramiciei, adică la ortografie. Dacă vrea să desfacă vorbele în părțile lor cu exactitate, trebuie să cerceteze cu deamănuțul a dona parte, adică etimologia. Dacă vrea să compună vorbe compuse, spre acesta trebuie să-și însușască bine regulele sintaxei. Dacă cineva doresce să facă versuri, și acesta și-o însușescă prin prosodia făcătoare de versuri. Drept vorbind, lucrurile de minte folositore la care ea a dat naștere fie în limba grecescă, fie în cea latinăescă, sau în oră ce altă limbă, aceleasă le dă și în slavonescă, căci (ne) învață să cunoștem în propozițiile deosebirile între părțile de cuvint ale gramiciei, și declinarea numelor și conjugarea verbelor, după temele lor și după terminațiuni, și să judecăm la eteroclite sau anomale lipsa sau prisosul sau schimbarea. Cu un cuvint, ea deprinde pe cei ce se silesc cu rîvnă, să o învețe și să vorbescă și să scrie bine. De tote acestea noi eram forte lipsiți, căci ne lipsea gramatica conducătoare.

De aceea dacă cuiva (i se pare), cu atât mai mult nouă trebuie să ni se pară a fi folositore, de ore ce în bisericile dumneleesci noi ne-am obișnuit a ceta slavonescă; dar necunoscând acăstă limbă, care nu este străină, nu a noastră, putem de multe ori să cădem în greșeli. Sciind voiaj acesta, iar noi cititorii având nădejde în Dumnezeu, nădejdea noastră a căpătat un bun sfîrșit în binecuvântata domnie a voastră, căci vedem înrădăcinarea acestei săminte bune în țara noastră și ajutorul dumneleesc adăogându-se la silișta voastră neobosită, când cu îndurare (milostivire) și cu iubire de Christos, afară de alte binefaceri, aî întemeiat și școlă întru învățarea (îndreptarea) limbelor slavonescă pentru copiii de vîrstă fragedă.

Dar să lăsăm la o parte vorba prea multă despre gramatică; valoarea ei proprie, cat de mare este și cat de prețuită, o va arăta lucrarea. Să cădem în gînunchi cu rugăciune, ringându-ne cu sărgință în Dumnezeu, ca să binevoiască a face ca ea să fie de folos în întrebuiuțarea ei și spre mărireua lui Dumnezeu și spre cinstea prea fericei Fecioare, Născătoarei de Dumnezeu și a tuturor sfintilor, și spre folosul sufletesc și trupesc al drept-credinciosilor, iar pentru luminata voastră (luminată Maria voastră), ca unul ce văți îngrijit de acesta, spre primirea pentru acesta de la Dumnezeu a unei vieți îndelungate pămîntescă, a sănătății trupescă, fericirii și norocului în tote, iar în ceruri a îndulciri a în tot fericirile (bunătățile). Si astfel cădem la picioarele luminatei Măriei voastre, cu acăstă cărticică numită gramatică, după porunca voastră acum din tipar scosă, și Vă rugăm să fiți milostiv cu noi cei ce ne-am trudit (cei ce am lucrat-o).

Al luminatei Măriei voastre prea mic de Dumnezeu rugător,
smeritul între eromonah
Antim tipograful.

București: Biblioteca Academiei Române; Muzeul de Antichități.

220. Frontispiciu din *Evanghelia*, 1697.

1698.

110. Dîmitrie Cantemir, Divanul sau gălejăava înțeleptului cu lumia, Iași, 1698.

ДИВАНИУЛЪ сас ГЖЛЧЙЕЙ ЛЦЕЛЕНПУЛЗИ КУ ЛУМЛ СЛЯШ ШЮДІЦВА
сфлегетваз кэ трэпвл. Принъ де трэда, ши де штенинцк юбірк ѿ лэй ІСОЙНЬ ДИ-
ЛІТРІЕ КСОНстантінъ Коекбд. Лтъю нэкодит, ши де изншакъ дин кекюлк, ши
нэвзл Тестаментъ, ё слака, ши фолосынца Молдовенесквази иам. ё крёмиле, а Мъ-
ріе сале Блгочётывазъ Прѣк лвминатвазъ Молдавенесквази Ико-
род, де прѣк Освінцітвазъ Пѣрійтвазъ Сакка Йорхепископвази митрополитвазъ сечакий
Шкѣрмбиндвесъ. Імрѣ кэ юсірдїл, ши юнитрбнїл Чинститвазъ, ши багородниквазъ
Богар дымнѣзи Лѣпза Богдан хатманвазъ, сас Типкѣрт ё врѣшва скадицвазъ дом-
ний. Дин Іши. Е Лѣт. дяла Йдамъ звѣс. Імрѣ дяла тжнтицица лвмий. Ахчи. Месца.
Ікгвєст. л. Ши сас типкѣртвазъ принъ штенинла смерицила ви маи мичиляв. Ідад-
насіе Іеромонахъль ши Днонисе монахъль, Молдокбнин.

КРІТИРІОН Η ΔΙΑΛΕΞІΣ ΤΟΥ ΣΟΦΟΥ ΜΕ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟΝ Η ΚΡΙΣΙΣ ΤΗΣ
ΨΥΧΗΣ ΜΕ ΤΟ ΣΩΜΑ Διὰ μόχθου, καὶ φιλοπονίας. ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΗΜΙΤΡΙΟΥ Κων-
σταντίνου Βοεβόδα. Νεοστὶ συντεθὲν, ἐκ τῆς παλαιᾶς καὶ νέας διαθήκης, εἰς δόξαν καὶ
ὄφελος τοῦ τῶν μολδάζων γένους. εἰς τὰς ὑμέρας τοῦ εὐεξεστάτου, ἐκλαμπροτάτου τε καὶ
ὑψηλοτάτου αὐθέντου, καὶ ἡγεμόνος πάστης μολδαΐνος Κυρίου Κυρίου ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΝ-
ΤΙΩΧΟΥ Κωνσταντίνου Βοεβόδα: Ποιμένοντος τὸ εὐεξεῖς ποίμνιον τῶν μολδάζων, τοῦ
πανιερωτάτου ἀρχιεπισκόπου καὶ μητροπολίτου, τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως σουτζάνας
Κυρίου ΣΑΒΒΑ. Διὰ ἐπιμελείας δὲ, καὶ ἐπιτροπῆς τοῦ τιμιωτάτου καὶ εὐγενεστάτου ἄρ-
χοντος Κυρίου Λούπουλον Μπογδάνου, τοῦ καὶ Χατμάνου. Ἐτυπώθη ἐν τῇ περιφήμῳ
πόλει Ἰασίου, τοῦ καὶ αὐθεντικοῦ θρόνου. Ἐτος ἀπὸ κτίσεως κόσμου. ζες. Ἀπὸ Χριστου
γονίας. 1698. Μὴν. Αὔγουστος. λ: Ἐτυπώθη δὲ, διὰ μόχθου, τῶν ἐλαχίστων, Ἀθανασίου
Ιερομονάχου. καὶ Διονυσίου μοναχοῦ, τῶν ἐκ τῆς μολδαΐτιας.

In-folio de 10 foii nenumerot, 188 numerot. și iar 6 foii nenum. la sfîrșit. Titlul, ca și textul, e tipărit pe două coloane, în stânga textul românesc, iar în drepta versiunea grecescă. Colona românescă are 87 de rânduri.

ДИВИЧІ

cás.

ГЖЛЧАВАДПБЛБ
ПТДЛДНКДЛДМАСДЧЮ
дечдл с флефдадн к д т р д п д .
Прине до треда, ши де ѿстининци юбнрт
ДЛН .

ІСАЇЙ ДІМІТРІЄ КСОН СТАНІСЛАВ БОГОДІ.

Лѣтъ и́мѣю ѿбодѣ, шѣдѣніиша въ днѣ
лекюль, ши ишвѣлъ Тестаментъ,
селѣва, ши фолосинца Молдо-
венскаго въ мѣстѣ. Лѣтъ
Маріи сѧле Благочестивыя Потѣла
минастрия Мадѣви Свѣтлѣйшаго
Ісѹа Іиисуса Христа
тѣмъ Богобољи, якъ тѣни.

Тъмл а Православнинкълъ Мъдове -
нѣкълъ Наро, де прѣ Освѧщенъ
Пърнътеле Сабва Апостоликопъ, ш
митрополитъ Сочавий.

Сокімчанъ 811
Глаз къ вѣнчадїа, ши ہیнтоўпїа
Чиститълахъ, ши ہлгорѣнкъ
лѣ Ботъ дѣнѣлѣлѣпѣ бѣдѣ
Хаманъ, я Тицерѣ چинъ
олашѣ скідѣлѣ до нїи.

ЛНВ ІШИ .
Б'ЛБТ' . ДЕЛЛАДАМЬ ЗСБ .
ІЗОЗ ДЕЛЛА МЖФЧИИЦА АВМІН .
ЛУГЧИ . МЦА . АБГД , Л
ШИ ГДЕ ТИ ПРЯТИХ ПРЫНІШІСТІМІА ЕМЕРІЦА
АСІШИ МАН МНУПАСО . АДАНАСІІ ІРОМОНОХАДІ
ШИ АДОННЕСІЕ МОНАХДАС , МОЛДОБЕСІНІА

KRTHION

ΔΙΑΛΕΞΙΣΤΟΥ

ΣΟΦΟΥΜΕΤΟΝΚΟΣΜΟΝ

Η ΚΡΙΣΙΣ ΤΗΣ ΦΥΧΗΣ ΜΕ ΤΟ ΣΩΜΑ
Διὰ μόχθου, Εγκλωπίας.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Karṣaṇīvou Bṛihādī.

Νεοὶ σωτηρίεν, ἐπει τὸ παλαιόν τοι
σέας Αλεξάνδρος. εἰς δόξαν καὶ ὄφελον
ἴτυ μολδαίβων γένεται. εἰς τὰς διμέρειας
τοῦ δύσεβεστοῦ. ὅπλα μονομάχου τοι τοι
ἀκτηλοπάτου αἰθέντου, καὶ οὐκέτι.

τοις πάσις μολδαβίαι

ΙΩΑΝΟΥ ΑΝΤΙΩΧΟΥ

Kwungsianivou BoisGoda :

Ηειρόνυμος ή δύσετές καθίλινον Τάμειον
μολδάβιων, τη πανεργωτάτου δρόχειαν
σκόνες τη μητροπολίτου, τη αγωνί^α
της μητροπόλεως σου.
εξέθεας Κυρέην

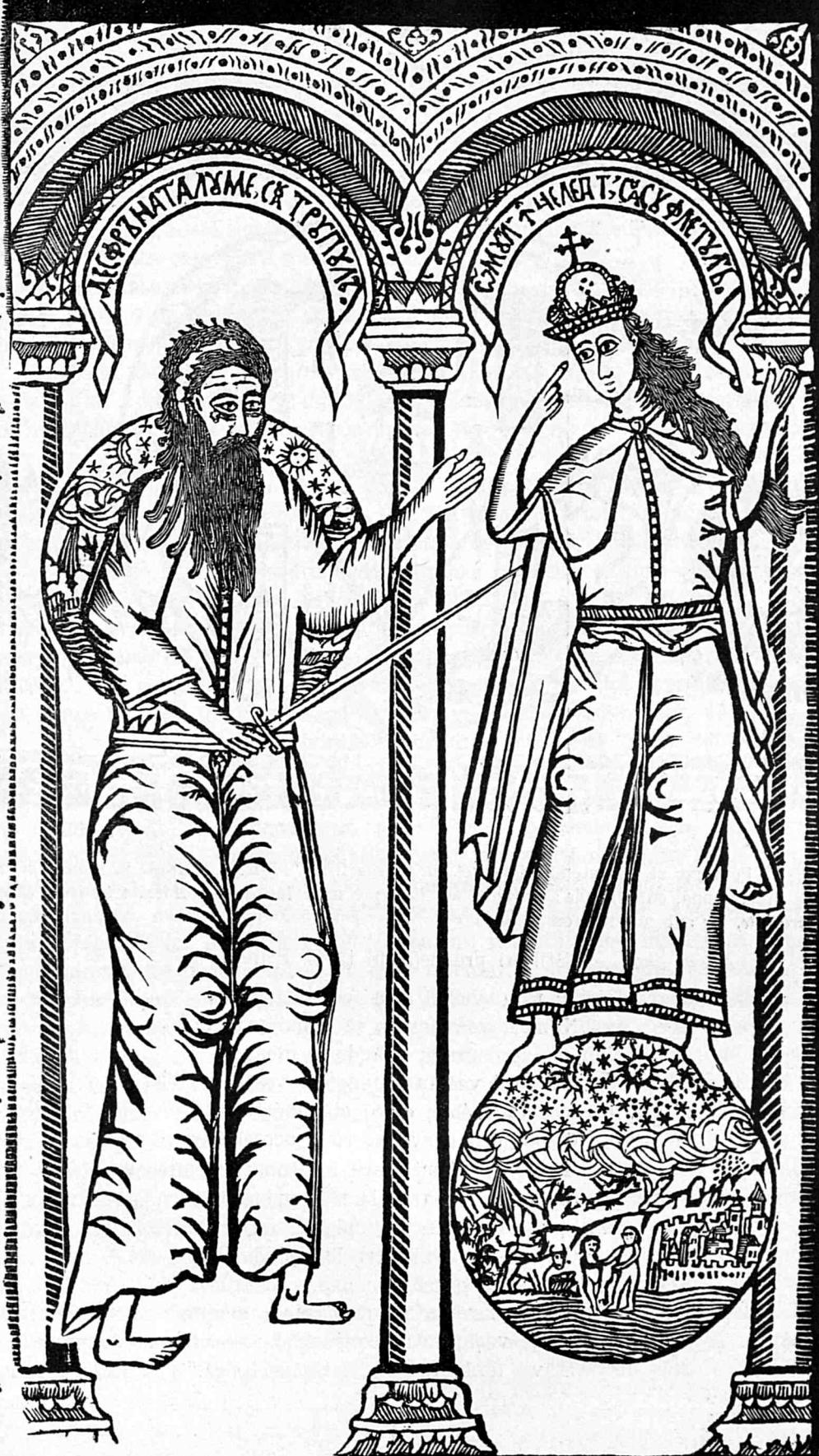
SARBA

Διὰ δημοτείας δὲ, καὶ δημοτικής
ἡ Κριωπάτης ἡ μέγιστην αἴρεται.
χωτες κυρία λέπτη λε Μπου·
δάσου τοδ εὖ χωτμάσου·
Εισιώθη ἐν τῇ αὐτῷ φόρμῃ πόλει Ἱασίον
καὶ αὐτητῆς θρόνου.

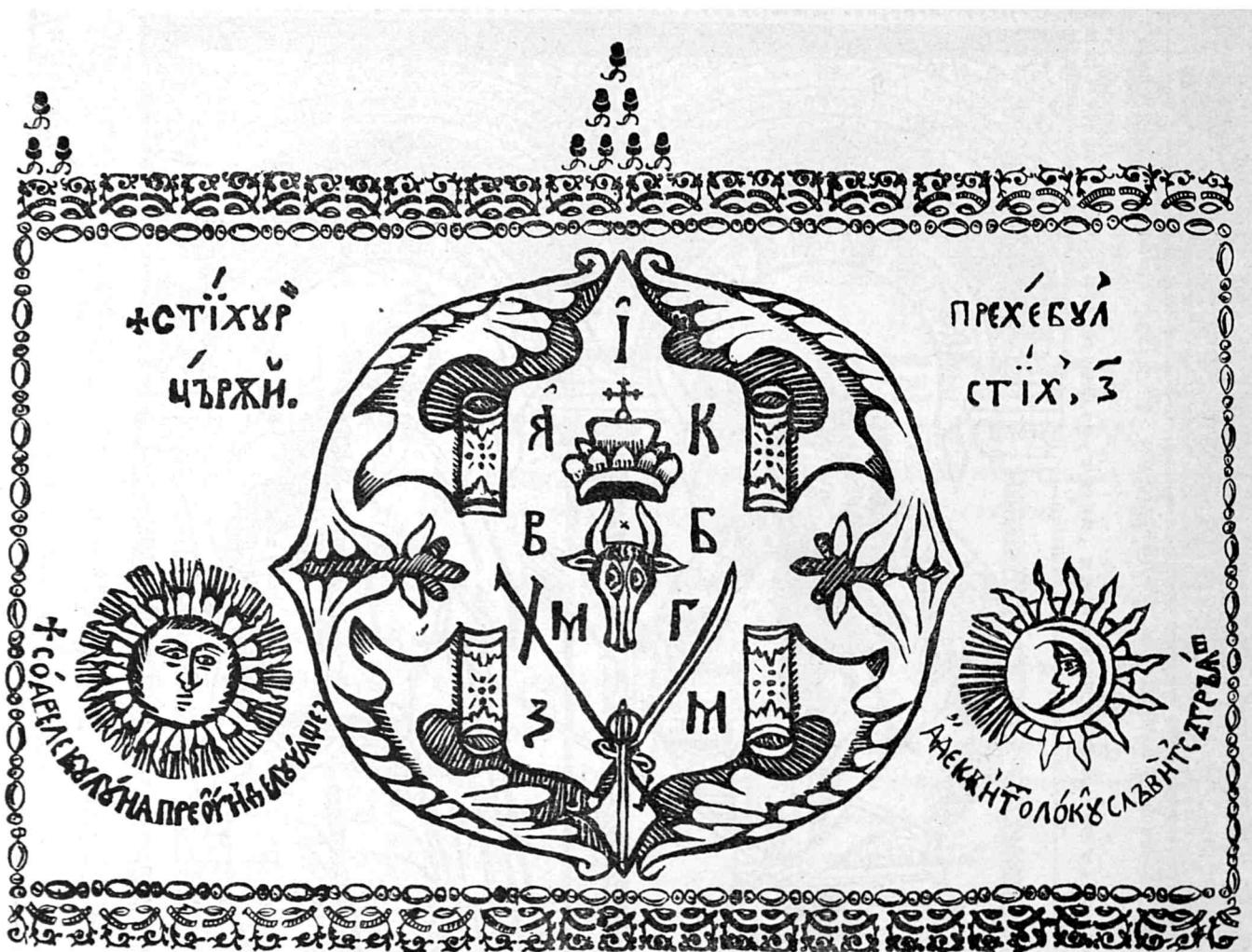
Ἐπειδὴ καὶ οὐκέτι πάντας.

1698. Min. "Αυγαντος."

Ἐἰςπάτη ἵ, οὐκέ μόχιον. Τὸν ἔλατον
σων. Ἀθανασίου ἱερομονάχον. Οἱ Διο-
κή μοναχοὶ τὸν τοῦ μολδαβίας.

222. — *Trupul și suștetul*, din D. Cantemir, *Divanul Iași* 1698.

223.

Pe verso se află stema Moldovei cu literile Ș, ș-K, ș-B, ș-M, ș-G, ș-Z, la stânga soarele și la drepta luna, cu legenda: † Soarele cu luna pre unde luciaște, — Adeca-n tot locul slăvit să grăbiește, iar sub acéstă stemă

„Stihuri pre he(r)bul țărăi. Stih. 7.

„Herbul țărăi vechii s-au fost ales buar,
Numele vestindu-și, ca tunul prin nuăr,
„Noiă mai pre urmă, avându-lă moșie,
Tot acel vechiu nume mai vestindu-l sie,
„Intr-aciaștă vréme, cine-l stăpâneste,
O Dumnează svinte, tu il ocrotiaște,
„Că mâna ta sv(a)ntă l-au încorunatul
Si brațul tău tare l-au întemeiatul,
„Parințasca scară și scaunul dându-i,
Ceriasca ta armă, crucia intindindu-i,
„Spata-i povătește, biruindu pre toată
Văduț, nevăduță, vrăjmășasca gloală.
„Cărunțete vađă, bătrână ajungă,
Slăvit feritește-l cu viață indelungă.“

In restul foilor liminare se află următoarele trei prefețe, grecescă și românească:

„Blagocestivuluș, pré luminatuluș și noaș cinstituluș, dulceluș și mai mareluș frate Ioan Antiohii Constantin Voevod, cu dumnașca milă, Domnul Oblăduitorul Țărai Moldovii, dela alu Mării sale mai mic și plecat frate Ioan Dimitrie Constantin Voevod, Carte de închinăcăune.

„Astronomii, adepă a stălelor cunoscători, (pré luminate, cinstite, ūbitul meu frate), intru toate cete intru a cerului trup stăle să poartă, doaă numai neclătităre și nemutătoare a fi arată, carile una în partea cerului dnasupra, iară alta în partea cerului de desuptă a să afă povestescă, una polus arcticus, iară alta polus antarcticus le număscă, prin carile a cerului trup și rătundală să învărtăște.

„Acăstea dară doaă stăle, (mai marea mieu și ūbit frate), macar că cu staria una dela altă, lungă depărtare și mare deosăbire au, însă țarășă, (după socotială), pururé nedespărțite și tot-déuna nedeosăbite sintă; și a lor una cătră alta drăaptă potrivire, și una înpotriva altiă neclătită odihniare și rădimare, nicăi a cerului lată lățime, nicăi a sferii pământului groasă grosime, a o opri sau a o despărță pot. Că precum 2 roate într-o osie să liagă, așa acăle printre o mintăască osie, (care axon să chiamă), una cu alta să prin atata de meidiană despărțire întrulocață.

„Intr-acăste 2 stăle chendrul, adepă ținta a mijlocirii cătinții cerului să înmijlociață și în acă adăverătă mijlocire a rătundelii pământului să aşădă, carile din vărtută a acelor 2 dreptă cumpănite și potrivite stăle, acela căte de asupra chentrului intemeliate sintă, nicăi cum în sus sau în glos, în drăaptă sau în stânga a să muta sau a să clăti pot. Ce oră cete în a cătinții cerului cuprindere să cuprind, toate într-acel în mijloc dreptă mijlocit chentru să rađimă spreste totă.

„Ca acăste dară 2 stăle (dulcele mieu, ūbit, mai mare frate), doi frați, sau doaă inimă a doi (însă adăverăta) s-ar asămăna pută frați, carii cu stară loculuș și cu depărtare deosăbirii (trupești) macar că cat de departe depărtăți și cu petréceră ne-intrulocați ar fi, însă după a sufletelor de nemică cevaș oprită pătrundere (de vréme ce sufletul neoprit și prin toate pătrunjitoriu țaste) pururé ne-depărtăți, tot déuna și-n toate date întrulocați să află. Acmă dară ce-i bine, sau ce-i frumos, decât a petréce frați inpreună, dice psal. 132. Așa dar între doi frați dragostă (ca între doaă stăle, chentrul) nemutată pré intemeliată să mijlociață, adepă între doaă iuimă a doi frați nesmintita și nebetejita să aşădă. Si așa din doaă inimă o adăverătă dragoste izvorăște, caria ca al triilé frate a fi să socotește. Aceștia dară cu acel de aur al dragostii frătești legându-să și înpletindu-să lanțuh, neruptă și neîndoito va fi, mărturisête înțeleptul: funé întreită anevoie să va rumpe, Eclasiastul. gl. 4. sh. 12; aceștia tot-déuna în toate și pretutindire bine vor imblă, adeverăște țarăș înțeleptul: trei siută carile bine imblă, Pilde, gl. 30, sh. 29.

„Thalis filosoful, carile dintre cei șăptele ai Grecilor înțelepți unul era, pentru trei lucruri bodilor săi multămită și blagodarenie a face obiceiuit era: întăru căci om și nu dobitoc, a doa căci bărbat și nu fămăe, a treia căci Ellin și nu Varvar l-au făcut. Așa dară eu (dulcele mieu, cinstite și mai mare frate) pentru trei lucruri celuș în Troiță de o ființă Dumnează văcănic, a tot țiiitoru și chivenisitoru împărat, slavă, cinste și închinăcăune trimăt: Întăru căci nezloslavnicu, innoplemennic, ce pravoslavnic creștin; a doua căci nu altii beserică, ce ař răsărituluș următoru; a treia căci nu altuia, ce Mării tale dintr-un părinte și dintr-o

mai că m-au făcut și m-au născutu frate, pre carile ca pre o intermeiată și vârtoasă sprijenială și cetate te țiiu. Adeverește împăratul Solomon ȣicand: fratele carile să aglutorește de frate ca o cetate vârtoasă. Pildele, gl. 18. sh. 19. Așijdiré precum izvorul mic în apa mare a da năzuăște, așia eu cătră Mării ta și cătră a Mării tale cinstă alergându, cinstă să mi să măriască, precum frumos grăiaște Esthir: Izvorul mic în apa mare să mărăște, gl. 10 sh. 6. Si macar că de un filosof oare carele s-au grăit: gura caré singură pre sine să laudă să fie puțind, mai vârtos că ale Marii tale laude ale méle sint; însă precum adevărul pre toate biruăște și preste toate stăpânăște, adeverit și știut îm ȣaste. Cu a acestuia dar a adevărului ȣesmintă imbrăcându-mă, miroslul ȣesmintelor méle, ca miroslul zmirnii, mărturisescă cantaré cantărilor, gl. 4 sh. 11. Pentru aciasta cinsti-voiu, lauda-voiu, și aciasta tuturor mărturisi-voiu, căci mie în cinstă, în laudă și (cu a lui Dumneagău aglutoriu) aglutanđu îm ești. Daru pre cine voiu cinsti? Prorocul mă ȣinășă: Nu da altuia slava ta și vrednicija ta niamulu strein. Varuh, gl. 4 sh. 3. Pentru aciasta cu cinstă ca Domnului și fratelui mieu mai mare mă voiu încchina. Si cum nu te voiu cinsti? ȣarăș voiu dice, si cum nu voi mărturisi? ȣarăș voiu grăi; că eu de voiu tăcé, au inima și dragoste cum ru va strigă? au acelăia ale Mării tale cătră mine nenumărate de-bine-faceri nu vor mărturisi? au cu prorocul împreună nu voi cânta: părintele mieu și maica mé mă lăsat pre mine, ȣară Domnul mieu (și fratele mieu) m-a luat pre mine? Pentru acéstia dară a Mării tale totdeuna și-n toate dile cătră mine, dintru acé adevărată frățască dragoste izvorăte, ca de vilață facătoare de-bine-faceri, izvoară arătate, cărora răsplătire și la preț prețuire a da vrédnic nefiind, acest al mieu puțintelus pentru multu, mititelus pentru mare dar, cu rugămiute spre priimire ilü aducă, carele dintăi născutul a proastii și nevrédnicii méle minți, ca unu de floricéle cules și legat mănușchés, carele întăia a osteninții méle răzsădire și odrăslire ȣaste, spre a Mării tale bună mirosală l-am alegându-l și gătindu-l adus. Însă cu oare ce și osărdie, și ostenință, din a multora, nu de pămintești ce cerești ogoară, neves-tejitoare floricéle, cu nestricătoriu mirosladunate și-ntrulocate l-am prefăcutu. Însă cu aciastă indemnare, pre Mării ta priimitoriu, și a ostenéle ca acéstia însotitoriu știind, precum și alte intru ale Mării tale vremi multe s-au răzsădit și au înflorit. Așia mă rog ca și acéstia ale méle ostenéle (carile sintă ca niște de un prost și neînvățat grădinariu adunate floricéle) a să sămâna, a să sădi, a înflori și tuturor de preuna a să obști, să bine-voești, și să nevoești. Si mai vârtos totu moldovenescul nostru niam, cu cantaré cantărilor a strigă, și unul altuia în bucurie arătând, a cântă să se îndemne ȣicand: Flori s-au deschisă în pământul nostru, glav. 2, sh. 12.

„Însă măcaru că acest al mieu dărișor, Mării tale nevrédnicu și netrébnic ȣaste, căce mulți minunați, multe minunate, slavite și lumii obștite, și pre urmă lăsate au făcut și au arătat, de pomenire destoinice și vrédnice lucruri, carele ca soarele în sănina vréme dau rađe, și ca lumina în întunérec ce luminălaşă. Au poate dară luminuța lumânărélui, înpotrivă soarelui să străluciăscă? au poate muvilița în a Olimbului munte coastă să să cunoască? ba. Însă precum fericitul Pavelu grăiaște, adevărat ȣaste: în casa mare nu numai de aur și de argintu, ce și de lemn și de lutu trebuesc vase; cătră Timothei, cărtia II, gl. 2 sh. 20. Si măcaru că toate blăstămățiile și nevrédnicile în mine să află, însă Mării tale plăcute

și învoite fiindū, de trăbă și vrédnice sintū, și macarū că aciasta a dice nevrédnicū sintū, însă nevredniciña mé acéia mi-au aglumatū (dice Isaiă gl. 63 sh. 5) și cu aciasta învrednicindu-mă, aciastă a tineretelorū méle întăra născută roadă, Mării tale închinandū, și dăruindū, bine învoită, priimită și plăcută a fi cu plecăciune rogū, poftescū, și-ntru aceasta rămău

„Alū Mării tale mai micū și plecatū frate
„Dela Udrilu“.

„Ioan Dimitrie Constantin Voievoda“

„Cetitorulu și de ostenință ūbitorulu, bucurie.

„Cinstite și de trădă ūbitorile Cetitoru, ȿata trei spre a sufletulu dulce gustare și să intind meșcoare. In cé dintălu dară ale lumii adecă a trupulu ne-bunii și réle, sufletulu stricătoare și de tot omorătoare pofta și înpotrivă a în-teleptulu, adecă a sufletulu înțelepcătune cunoștință și spre lumeștile, să nu dic trupeștile desfrăname pofta, înfrănare, oprire și părăsire să cuprinde.

„In cé a doa pentru ale lumii grăite minciună și bărfituri și pentru a în-teleptulu vorovite adevarat cuvinte, marturi și mărturi aducându-să, lumé de mincinoase, iară înțeleptul de credincios să dovedește. In cé mai pre urmă caré a treia ȿaste, pentru gălcăvele și părăle carele mai denainte între înțeleptu și-ntr lume, adecă între sufletu și-ntr trup s-au făcut, ca păceluiți, bine învoiți, și după dumnađăștile poruncă amăndoî îpreună pre o cale și pre un drum a imblă și a să indreptă și învață. Si precum cé vechinică, așia cé vremiannică între dânsii a să alcătu pace și prieteniré și învitađă. Într-acéste trei meșcoare, adecă tră-tăjei, ca în trei luminoase și neprăvuite oglinde, precum a trupulu, așia a sufletulu stat și podoabă îti privind socoteste, și ceva dintr-acéstă lipsă, sau grozav văđind tocmește, și cum să cade frumos, orănduăște, și înpodobește, și precum lu Dumneđău, așia oamenilor plăcut și cinstiță a fi să te învrednicești.

„Aicé dară caré grozăvă și frumséte trupulu, și caré grozăvă și frum-séția sufletulu să fie veă află. Căci amănduror podoabele și dezbrăcările ȿata de față stau. Intăi dară lumé, adecă trupul, spre care în adâncime nemăsurate bezne fără fund ȿaste să te răpască, și în vechi fără eșire să te prăpădind chinuăscă. Așijdiré înțeleptul, adecă sufletul, de acé beznă și prăpastie ferindu-te și despre a ei alergare înpiedecându-te, spre care slavă, fericire și în vechi fără sfârșire bu-curie te îndemnând învitađă, carile bezna întunereculu lumăscă arată și lumi-năđă, și céléa carile cinstește, și de laudă vrédnice a fi descopere și învață.

„Așijdiré a lumi, adecă a trupulu rău cunoscute și strămbă grăite minciună, cu ale sale drépte răspunsuri, și cu vechile și noaale svinte scripturi, ade-verește, ivéște și dezvălăște; carile cu intreg sufletu cercându-le și ispitindu-le, vechinica veă afla viăță, precum mărturiseste Evanghelistulu: Ispitiți scripturile, că vi să véde voaă într-âNSELE viața vécilor a avé. Ioan, gl. 5 sh. 39.

„La acéste trei dară mése, ȿata și doaa și s-a dat păghară, dintru carile carile îti va fi voia acela vii lua. Însă unul pre den afară cu frumoasă și plăcută polefală, iară pe din lontru de aramă, cu cotlită și cumplită băutură. Iară altul ne arătos și ne drăgăstos pre den afară, însă de aură pre din lontru, și de a vietii apă și plină de dulciată băutură plin ȿaste. Adeca păharul frumos arătos, lumé, sau împărăția ei; păharul ne-arătos și cu smerit chip, cerul sau împărăție lu ȿaste, dintr-acéste doaa păghară bogo otțul David bine cum să cade, frumos

înțeleptăște și au ales. Păgharul măntuinții voi priimi (dice) și numele Domnului voi strigă. Psal. 115 sh. 13.

Păharul
vietii.

„Acesta adevărat păgharul carele viață drége, și ne-moarte mestește ȣaste; a acestuia păghar dulce băutură nu să mai sfărșește; a acestuia păghar plinire, sufletul în vîcî cu vinul cel de veselie și de bucurie adăpă. Acesta-î păgharul pentru carele Domnului nostru Is. Hs. și măntuitorul nostru cel cu braț vârtos dice: luatî, blațî dintr-acesta totî, Math. gl. 26 sh. 26, Marco gl. 14 sh. 22, Luca gl. 22 sh. 19. Intr-acesta păghar acé duhnicăscă adecă sufletăscă ȣaste băutură, dintru caré totî aleșii lui Dumnează vor să bě, mărturisête Pavel, car. 1. Cor. gl. 10 sh. 4. Pentru ne-arătaré dară cé pe den-afară (o ȣubitule) nu te scărândavî, nică te măhnî, căci frumos ȣaste, numai trupeștilor ochi ne-arătos a fi li să pare; ce cu dragoste priimindu-l ȣa, bě, că sufletul săturându-l a necurățiilor pojar și înălțata pară va stânge și va potolind stampără.

Păharul
mortii.

„Așijdiré pentru a celuia laltă pre den afară frâmséte păghar, ochiul tău nu să amăgiască, și ghizdăviă luî inima ta să nu răvnind poftăscă, că într-ânsul otrăvită nebunie ȣaste; și pentru carii păgharul acela priimăscu Prorocul așa dice: běu și să turbură și să nebunescu. Pentru băutorii lui ȣarăș alt Prorocu dice: turburatu-s-au și clătitu-s-au ca batul, și toată înțelepciuñe lor ș-aū vârsatû. Psal. 106, sh. 27. ȣi ȣarăș acela fericitul dice: foc, ȣarbă pucioasă și duh vivornic, parté păharului lor. Psal. 10, sh. 6. Acesta-î păgharul acela pentru carile ȣarăș acela Blagoslovit grăște: a căriiă drojdiu nu vor scăde, și vor bě totî păcătoșii pământului. Psal. 74 sh. 8. Acesta-î păgharul aluurgie lui Dumnează, pentru carele singur dice: ȣa păgharul a vinului urgii mélé, și vii drége din trânsul tuturor nămuriilor pământului, și vor bě și să vor turbura, și vor nebuni. Ieremiă gl. 25 sh. 15, 16, caută și Apocal. gl. 16 sh. 19 și gl. 14 sh. 10.

„După acăsta pre meșcioare pre acéstia ȣată tot fialul de hrana, ȣată tot nișmul de poamă: ȣaste poama vietii, ȣaste poama mortii, ȣaste păină vietii, ȣaste păină mortii; carele vii vré acélia veî măncă; frumoasă dară și arătoasă la chip și măngăioasă la videre poama mortii. Nu te amăgi, ce pomenește precum odă-năoară cu acăstă poamă Evva s-au înșelat, și dându și bărbatulu său, săracul omenescul rod, îndată spre moarte s au înturnat. Că măncându dulce iți va păré, însă amărându-să, sufletul iți va otrăvi, mărturisête Ioan. Făcutu-s-aū (dice) gura mé ca miără și dacă măncău, amărătu-s-au în pânticile mieu. Apocal. glav. 10. sh. 10.

Masa necu-
rătășii.

„Pre masa necurățiilor păiné și vinul nedreptășii ȣaste, și carii la dansa sed, măncă păiné necurăți și běu vinul nedreptășii, dice înțeleptul, Pilde gl. 4 sh. 17. Pre masa lăcomiilor bucatele nesațiuļ sint puse, și carii dintr-ânsă măncă, săturără nu știu. Au nu pentru acește dice Prorocul: cainii fără rușine nu știură săturără. Isaiă, gl. 56, sh. 11 și Iezcheil gl. 7 sh. 19.

Masa cu-
rătășii.

„Așijdiré pre masa curățiilor păiné vietii, vinul ne-mortii ȣaste, dice Domnului. Cine carné mă măncă și singele mieu bě, nu va gusta moarte. Ioan, gl. 6, sh. 50, 51. Pre acăsta masă poama a pomulu vietii să pună, cine o va măncă, în vîcî va trăi. Pre masa acăsta hrana dumnađăesculu cuvant pusă ȣaste, nu din singură păiné viu va fi omul, ce din tot cuvantul carele din gura Domnului ȣase. Devtenom. gl. 9 sh. 3. și Math. gl. 4 sh. 4.

„Acムă dară (o destoînicule cetitoru) ȣată masa dreptășii păiné vietii, vinul

nemorții, și poama de viață dătătoare, și acestora luptătoare și înpomocișitoare, carile să fie alave, și chiar și să arată. Acéstia dară cu scrisoaré a le însămna, ostenința la mine, iară dintr-acéstia carile a face și carile a nu face, în voința la tine țaste.

„Așijdire aminte să-ți fie că în cartă intăru la care pără cartă a doa, care mărturie să aduce, glaviznele pre margine însămнатe sintu, pentru mai pre lesne pricéperé.

„Așijdire céle pentru aședaré păcii 77 de ponturi, care pont pentru care triabă să fie, iară cu glavizne pre margini îți sint arătate.

„Acéstia dară cercandu, citind, și ispitind, nu numai cu cîțiala să rămaș, că până nu le vii duce la praxes, folosințe nu-ți, precum frumos svintulă adevărăte Grigorie: Invățătura aceluă ce grăiaște să piărde, când glasul cu lucrul nu să agiuorăte. Si precumă dice Apostolulă: nu cela carile au cunoscut poruncile, ce care îl-au făcutu pre dăNSELE, numai acela va ești măntuitu. Ioan gl. 13 sh. 17. și Iiacov, glav. 1, sh. 25.

„Spre aceștii ai noastre ostenințe din svintele scripturi dandu-te, și (precumă știut țaste) ceva greșală sau lunecare afănd, celu negreșită cine să fie pomenescă, și céle smintite și greșite îndriaptă și tocmește, și Dumnează milostivulă, în fericită viață cruceindu-te, în toate bine precum trupăste așă sufletește adaoge și sporăste.

„Voitorulu-ți de bine,

„Ioan Dimitrie Constantin Voevoda“.

„Pré luminatului, blagocestivului și pré cuvântăretului Ioan Dimitrie Constantin Voevoda

„Toate céle dela Dumnează dorite.

„A Mării tale poslanie și carte cu toata inima și cu bucurie priimit-am, și cu atata mai mult, căci pre alor tale invățătură intăru odraslă o am cunoscut. Ferice-ți de buna învoință pré vităzul mieu suflet, înțelepăște aî găudecat, ca eu plugariulă, carile la holda minții tale am ostenit, după Apostolulă cuvântu, mai intăru din roada ei să iau, de care lucru să mă creș, de vréme ce afară din toată imbuñaré grăescu, atata de frumoase și dulce în gustare mi-au părut, căt a nu striga n-am putut: O intru tot împărălaşă ritorică, cu cate daruri, cu cate slave, în puțină vréme pre ūbitorii tăi înbogătești! Si îndată aminte de roditorulă acela pământu mi-am adus, pre carele Evangelistul cum că au rodit, cu multul înmulțita sămânță cî-ău priimit în laudă, și cum că aciasta pildă și intru blagorodii minții tale s-au plinit am dis, caré puțina sămânță aî smeritii méle didăscălii priimindu, intru invățătură cu miile înmulțită au răsărit roadă. Si cu aciastă încă mirându-mă am tot atunciăș creștinăscă ta răvnă läudat, că îndată spre slava luř Dumnează, în candila aceștii cărticéle, a darulu și a invățăturii ce intru tine aî, lumina a aprinde nu tăi lenevit. Si mai vătos pentru ca toți aî cărora ochi sămăluitoră sint să vadă și să mărturisască, cum că invățătura unde vre-o ființă bună, adeca vre o iscusită minte află (precum a Mării tale), pre céle gréle ūșoare, și pre céle ce la mulți preste putință sintu, putințioase le face. Lăudată dară ca pre o vrédnica și intru toate desăvărșit a Mării tale am cunoscut cartă, și asé o va cunoaște fete cine aî căruia cu fumul zavistiști sufletești ochi intu-

necăți nu-i vor fi. De vréme ce cartia aciasta, aflare minunată, și gândū deciă și didascalie cu totuluī tot pravoslavnica are, caré capul și începătura credinții noastre ţaste. Aşijderă despărțiré părților eī după pricină, foarte cum să cuvine, și a vo-roavil infrumșetare, pre căt a moldovenesculuī năam limbă a cuprinde poate, cu ritoricesc meștersug înpodobită, adâncă, și bogată, la dovedirile aī vechii și aī noaăi scriptură, cu istorii și răspunsuri și a celor de pre den afară înțelepți îndes-tulită înfrumșetată, și ca cu unuī cuvant să dic, cu didascalie tocmită; atata căt mai multă cei ce de ingeriasca isteclune și a minții-ți ascuțire stire n-ai (pentru pré de minune lucru ce ţaste) a Mării tale ostenință a fi a o socotă să vor indoī. Ce macar cum, de vréme ce precum Thalis filosoful dice, decât toate lucrurile mai înțeliaptă ţaste vrémă, singură ţa va arăta, de una vréme ce începăturile pănă într-atata iți sint căt de slăvite roduri, și pré cinstite lucrări sfârșitul aștiaptă. Acmù dară, pré luminate, bine călătoreste și cu darul luī Dumnedău spre a învă-țaturii și a înțelepciuñii dragoste sporeste, și așia adevărit să fi, că nu îndelungă vréme, și în rândul a marilor săi vităjii înțelepciuñi numărându-te te va încu-nună. Vieťuăște, aī pravoslavnicii beserică cu miile dorit odor, și de pururé prin înțelepciuñi intru céle cătră Dumnădău innăltări, procopsindă, intru a celoră de aproape folosiră să fi. Amin.

„A Mării tale smerita slugă și rugătoru
„Ieremiă Cacavela“.

Pe ultima față a foilor liminare se află o gravură mare pe lemn (facs. n° 222 pag. 357), desemnată de însuș Cantemir¹⁾, înfățișând două persoane dintre cari una reprezentă: *Desfrâ-nata lume sau Trupul și alta: Omul înțelept sau Sufletul*, iar de jur împrejur, în grecesce și românesce, inscripția acăsta:

„Ce ţaste omul, căci l-aī pomenit, sau fiul omului că l-aī cercetat? micșu-ratul-l-aī cu puțin oare ce decât ingeriř, cu slavă și cinste l-aī încorunat, aședa-tu-l-aī preste lucrurile mânelor tale. Toate aī supus supt picioarele luī, oile și boii, încă și dobitoacele câmpuluī, paserile ceruluī și peștiī mării. Neprîlatiniī omuluī căsașii lui, Mihe 3, 7. Înțelepciuña cărnii moarte. Rom 3, 8. Ucide sufle-te carile nu mor. Ezec. 3, 13.“

In foile nenumerotate dela sfîrșit se află: „Ale stoicilor poruncă déce“, „a altuia învă-țatură“ și tabla de materiil.

Inainte de „Scara a cărții a trăia“, se află acăstă notiță:

„Cetește pănă în sfârșit, că vii află multă dulciată, pentru cumpănré vieții. Si mai vârtosu la sfârșitul cărții a doa, pentru 7 vârste. Si viața omuluī ca poama. Si pentru lumeștile tamplări de pedlapsă printre 7 vârste, ce să tamplă, caută 87, 88, 89, 90, până în sfârșit.„

„Aşijdiré în cartia a doa printre glave, sintă și alte pricină însămnate pe margine; ce nice acélia să nu le trecă că foarte sintă de folos“.

Pe ultima fóie, după tabla de materiil, se citescă acăstă înscrisă:

„Cinstițul mieu cetitoru și de sufletăscă ostenință ūbitoru, întrând cu osardie la citanilla aceștii noaă și minunate cărții, caré acmă întăi, pré luminațul și blagocistivul domnū Ioan Dimitrie Constantin Voievoda, nu numai căt au ostenit de o au de iznoavă alcătuit, și o au cu tot fialul de frumsete înpodobit; ce

¹⁾ Cfr. desemnul reproducă în Cantemir, *Opere*, ed. Academiei, VI, 471.

pentru mai mult folosul pravoslavniciilor, și pentru vîcnicia pomenire Mării sale, cheltuit-au de o au și tipărit, și tuturor în dar o au hărăzit. Si noi ostenitorii meștersugului typografiei poftim și ne rugăm, afănd bogate greșale în cuvinte și în slove, carile au din nesocotială, au din nestiință, să vor fi făcut, cu blandete îndireptând țartă-ne, pentru cela ce de 70 căte de 7 ori năau poruncit să ertăm greșalele, că de vom erta, erta-ni-să-va, mai vârtos știind că toti o fintă neputincioase și spre cădere pre lesne lunecătoare purtăm, țară cé desăvârșit ne-greșire, numai singură luș Dumnează s-au dat, a căruia milă să fie cu toti cu noi pururé. Aminu.

„Ați tipografiți ostenitorii
și de totu binele-ți rugători,

„Atanasie și Dionise, cu ucenicii
„poftim ertăciune.“

Bucurescă: Biblioteca Academiei Române. — Londra: Museul britanic.

Acăstă carte a fost retipărită în:

Operele Principelui Demetru Cantemiru, typărite de Societatea Academică Română, V, pag. 33. (Cu glosar.) Bucurescă 1878, și în:

B. P. Hasdeu, *Archiva istorică a României*, tom. II (Bucurescă 1865), p. 81.

Cipariu, *Analekte*, 245. — Gaster, *Chrestomatie*, I, 322.

Popp, *Disertație*, 79. — Cipariu, *Analekte*, XXXIV și *Principia*, 108, Z. — Legrand, *Bibliographie*, III, 59. — Sbiera, *Mișcări Culturale*, 266.

111. Mineul tipărit de Episcopul Mitrofan, la Buzeu în 1698.

12 volume în 4º cuprinđând viețile sfintilor și slujba celor 12 lună ale anului.

Vol. I este intitulat:

М И Н І Й Ю Л Й.
Л У Н Ы Г Е П Т Е Б Р І Ь
Кăре лăквм .ртжю саъ Типърът, къ Типъквă', ши
Паримийле, ши Синаджарюл пе лăмба Р8мънъсъкъ.
Аен порънка, ши тăдатъ келтвăла,
Прѣ лăминатвăлъ Домънъ : Iw :
К ѩ Н С Т Ы Н Т Ы Н Ъ К Ы С й Р Ы Н Ъ.
Е ѩ Е Б О Д Ы.
Облъдвйтöрю а тăдатъ Цара Р8мънъсъкъ.
Митрополитъ фыннд а тăдатъ Цара, Күр :
О ѩ Е С Д О Г И Ь
Ши саъ типърътъ .р Сфынта Єпїкпие дела Б8зкв
Л Ынвль дела зидирѣ лăмий : .зес.
Лиевиш ёпископвль Б8зквль, Күр : Митрополитъ
фынндъ түпогрăфъ.

La sfîrșit, pe f. 139:

Сфжршийтвль Л8нти л8й Септимиу. Глăкеle йзбѣкилеръ дрăтъ Д8ернеле Тра-
тажилоръ.
Й Б Е Г Д Ь Ж С З Ы Й К Л М И О П Р С Т Ь Ф Х Ы Щ О
Ц Ч Ш Щ Щ М ж. Факъ де тăци, л.

Длниславъ Иѣ Хѣ лѧдъ : кѹрѹмъ ѿ жестатъ.
Лѣкѹмъ Есакславъ. Іиий дѣ ла .Ѥтѹшндрѣ лѹи Хѣ : хлѹчи.

In · 4º de 2 foī nenum. și 139 foī numerotate, grupate în 35 caiete de căte 4 foī. Tipărit cu roșu și negru, pe două coloane și cu 39 rinduri în coloană. Titlul, de asemenea cu negru și roșu, are un frontispiciu și alte ornamentații.

Pe verso titlului se află stema lui Constantin Brâncoveneu, reprodusă mai sus (facs. 213, p. 316) și următoarele :

„Stihuri politice 10 asupra stemei pre luminatului, slavitului și blagocestivului Io. Constantin B. Basarabă Voevoda.

„Semn strașnicu și armă la războiu pre tare
Den cerlu su arătat o minune mare.
„O cruce de stèle pre cerlu însemnată
Marelui Constantin H(risto)s îl arată
„Cu slove înprefjură scrise rămlenesti:
Pre toți vrăjmași tăi tu să-ți biruești.
„Acuma și Corbulu încă o arată
Domnului Constantinu într-aclastă dată,
„Dându-ți luî putere cu nădejde bună,
Ca să stăpânescă, că-ți de viață bună.“

Pe a doua foie liminară se află următoarea scrisoare :

„Pré blagocestivulu, luminatulu și înălțatulu Domnului și Oblăduitorulu a toată
Ugrovlahiia Io. Constantinu Băsărabă Voevodă, sănătate, bună viață, pace
și spăsenie dela Dumnezău rugămă, iară dela smereniia noastră, blagoslovenie
și ertăciune.

„Mărturisită ȣaste de toti lucrul acesta, precum și Sinesie filosoful mărturiseste, cum că un omu, și mai vătos puternicu, când bine și înțelepteste săr chibzui și s-ar socotî, îndulci-se-voră de minte și cunoștința aceluia, și pentru ale lui bunătățu, nu numai orașe și cetăți, ce și țără, și domniș, și limbi multe, și cele de aproape, și cele de departe, și de multe ori și toată lumă. Unul au fost mari și tocma cu Apostoliu înpărătul Constantinu, iară toată lumă o au luminat și au stătut a unuia numai cunoștință și bună faptă, folos toate lumi. Căutandu dară a tot îndurătorul Dumnezău cu blandu ochiu spre noă, pre alt Constantinu și acumă au rădicat, și la nume, și la faptă asemenă cu acela : Adecă zic pre Mării ta, intru tot nevoitoru blagocestivie, ca și acela, și foarte ales paznicu celor de Dumnezeu date dogme, ca cum nu numai ale Politiei cu înțelepcjune chivernisestă, ce și ale Besereci, cu bună orânduială înpodobeaști, rădicând și înălțând, nu piramide și chipuri, ca cei mai de demult spre nicu un folos, ce ca un al doile Zorovavelu, foarte mari den temelie mănestiră și multe besereci înnoind intru slava lui Dumnezău; mai mult decâtă fiește care ȣubindu buna cuviință a caselor dumnezăești și locuri de lăcașurile slavii sale. Dentru care bunătate și cunoștință, nu numai unu spre o parte să îndulcescă, ce și cetăți și oblăduiri, și în scurt toată lumă strălucită ȣaste cu razele bunelor fapte ale Mării tale, și cei înpotrívnică de minte cē mare a Mării tale să miră, și cē desăvârșită direptate laudă. Al doile Davidu intru blandețe te nu-

mescă, și cé spre Dumnezăire a Mării tale evlavie laudă. Lipsite era dară besérecile noastre de Canoanele céle ce cantică ale sfintilor, ce să prăznuescă în 12 luni ale anului; iară ascuțita socotela a cunoștinții Mării tale, nu numai lipsa acestora au plinită, ci și turburare cé ce era mai înainte la beséreci au potolită; pentru că era învățaturile tipiculu și ale orânduialelor la Minéu scrise cu înâna, pre limba slovenescă, iară preoții noștri de pre la sate nică de cumu înțelegând limba acela, orânduialele beséreci nu să făce deplină, nică viețile sfintilor să citiă, ascultătorii neînțelegându, și proroceștile citană, aramă sunându era, au ținbale strigându să auziă. Iară cé de la Dumnezău cunoștință și blandetele Mării tale, cu blâzni ochi, și spre acésté căutându, ca altu oare care Ptolemeu, pren mulți și stiuți talmăcitorii talmăcindu, spre înțelesul tuturor le-a făcută, și aşa pren buna socotelă a Mării tale toți învățători de multe oare care, și de folos s-au făcută. Încă și în tiparul toate acésté le-a dată, intru slava lui Dumnezău, și intru cinsté sfintilor celor credincioase slugi ale sale, lucru făcându plăcută lui Dumnezău și vrédnică de minune. Care macară că mulți domni au venită și s-au trecută, și nică unul păñă astăzi nică în gându au pusă, nică au cercată, ce dentru toți s-au păzită de Dumnezău aciasta numai la Măria ta, precumu n-au bine vrută intru aceea Domnul, că mare folos aciasta au adusă pravoslavicilor. De care eu mai înainte de toți, precumă de Dumnezău săntă pus, pentru multa milă a sa, Arhiereu acești intăriri de Dumnezău eparhi, dirept acela și mai multă de cătu toți m-am bucurată, și lucru am lăudată, și osărdia am faluită, și a totu cinstițul cap al Mării tale, cu céle den suflet, și den inimă, și den rostă rugi și blagosloveni am incorunată, care fie și dela Dumnezău blagoslovită de acumă și în vîci, împreună cu toată cé de Dumnezău slăvită casa Mării tale și cu luminații și iubiții Coconi, și rude, și boiařii curții Mării tale și aī Tărař, și cu tot creștinescul norod, ce suptă dirépta oblađuire a Mării tale să află, păzindu-te mai pre sus decât toată răutatę și stricăcună, pacnic și îndelungat în viață, și păñă într-adânci bătrână, intru innălțat scaunul Mării tale neclătit. Fericit cu adevărat, de Dumnezău slăvite Doamne, pentru aciasta te chemă. De vreme ce aī căștigat intru aciastă viață ajutori și paznică Mării tale pre atâté fericiți îngeri, apostoli, mucenici și sfinti, pre a toată stăpanitoară și de Dumnezău născătoară, și pre sângur spăsitorul lumiř Hs. Dumnezău, ale căroru dumnezăești Canoane și laude aī făcut la toate besérecile noastre a să canta, și viețile lor a să cită, și de toți a să înțelege. Dirept acela cu adevărat nădejduescă, că și dupre cé dentru adânci bătrână mutare, spre cé nestricată viață Mării tale, te vei bucura cu aceea, și te vei veseli intru înpărățila cerurilor indulcindu-te, împreună neincetat de dumnezăiasca și nespusa acela fericire, Amină.

„Al Mării tale hrbinte cătră Dumnezău pururé rugătoru, smeritul
„Mitropolit al Ugrovăhieř Theodosie.“

La f. 132 se află următoarele două inscriuțări:

„Intru Hs. Iubiți frați, sfintiile voastre pré sfintiții Arhierei, și sfintiile voastre pré cuviosi egumeni, preoți ermonași și preoți luménii, monașii și clirici, miréni, și toate mădularile a sfintei beséreci, cariț manecați și priveghéti la sfintele și dumnezăeștile rugi. Dela unul Dumnezeu, carele în sfânta Troiță e proslăvită,

rugăm sfintilor voastre și tuturor, milă, pace, viață înfrumușătată cu de toate roadele sufletești să vă dăruiască.

„Iară noi cu umilință, fraților, vă rugăm, stință făcându-vă, că la acest dumnezăescu lucru, fiindu noi ostenitori cu meșterșugul Typogrăiei, multe luncături vom fi făcută, unele pentru asămănările sloovelor, carele nu pre facă use-bire unele de cătră altele, cum a de cătră a, și de cătră b, și de cătră c, și de cătră e, și altele, carele unele pentru graba citirii la prube, (căci că acestu lucru s-au lucrată cu mare sărguire), altele pentru supăraré nopti, că și noapte o am făcutu-o în unele vremi în loc de zi, altele pentru multa ostenelă fiindu-ne firea îngreutată, nu le vom fi prinsu véste ce le vom fi trecută. Iară sfintile voastre acéste lunecări nu le defăimați, ce cu inimă bună și blagocestivă îndireptați. Iară că am greșită, și noi oameni păminteni săntem, asémene pătimăș, cuprinsi de slăbiciuné firii, care nu lasă nici pre un omu a rămané fără greșală; că pre catu am pntută cu nevoiță am lucrată. Ce vă rugăm, fraților, ertăți, ca și voi să dobandiți ertăclune dela pré puternicul Dumnezeu, al căruia dar și milă, și noi îl rugăm să fie cu voi. Amină.

„Al sfintilor voastre plecată rugătoriu,
„Mitrofanu, episcopul Buzăului.“

„La acéste Cărți, ce s-au tocmită acumă de iznoavă pre luni, de s-au alcătnuită cu Minéele céle grecești besericești, cu porunca și toată cheltuiala a blagocestivulu și pré luminatulu Domnū Io. Constantinū B. Băsărabă Voevodă, pre lângă alți ostenitori ce s-au aflată, fost-amă și eu Radul logofătul Grecianul, nu mai puțină de cată alalți ostenitori, dentra Măriei sale zic acestuiaș Domnulu și stăpânulu nostru poruncă, de amă tâlmăcită Viețile și Istoriile tuturor sfintilor, și tuturor prazdnicilor, și mari și mici, după Synaxariul grecescu, și mai vătos îndireptândă după Minéele besérecii céle elinești, precumă să vădă fiește care la zioa lu prin cate 12 lună. Si direptă acéea s-au făcută aciastă semnare intru pomenire vécinică. Rugandă pre totă pravoslavnicul cititoriu, care pedepsită va fi în stință elinescă, de ar și cunoaște niscare greșale să nu defăime, că cu greu iaste a tâlmăci neștine singură, alesă despre limba elinescă spre cé rumânescă; că săntă cuvinte elinesti și vorbe dupre locuri, care unele nici la lexicoane nu să află; altele, de să și află și să înțelegă, iară pentru îngustaré limbii rumânești nu potă veni la tâlmăcită. Iară eu am iscodită și în totă chipul m-amă nevoită a nu lăsa nici unu cuvântă ca să nu dé intru înțelégeré limbii noastre cei rumânești. Direptă acéea dară iară rog pre tot blagocestivul cititoriu a priimă aciastă mică ostenelă cu blagocestiv libov, ca să aibă ajutorul cel de susă, și al tuturor sfintilor căti să pomenească într-acéste cărti.“

Volumele următoare aă exact același titlu, afară de numirea lunei, și același stihuri și steme, ca cele din volumul pentru luna Septembrie. Scrisoarea de dedicatie și înscriările n'aă mai fost reproducute în cele-lalte volume. Însă totă aă indicațiuni pentru signatura cărelor. Din volumele pe Noemvrie și Decemvrie n'am vădut exemplare complete.

„Luna lu Octovrie“ are 152 de foī; „Luna lu Noemvrie“, 164 foī (ultima albă); „Luna lu Dicemvrie“ (la titlul pentru intrarea în materie, și ca titlu curent: „Dechemvrie“) peste 173 foī (cu greșelă în numerotație); „Luna lu Ghennuarie“ (pretutindeni, afară de titlu: „Iannuarie“), 186 foī; „Luna lu Februarie“, 117 foī; „Luna lu Martie“ 120 foī; „Luna lu Aprilie“. 98 foī;

„Luna lui Mai“, 101 foř; „Luna lui Iunie“, 108 foř; „Luna lui Iulie“, 116 foř și „Luna lui Avgust“, 132 foř.

In volumul pentru Ianuarie, caierele au signatura următoare: Й К Г Д є Ж З І Й К
Л М Н О П Р С Т є Φ Х Ъ Ы є С О Ц Ч Ш Щ є А Й є І Й а Ш П Л є І Й є В є Г є А є О є

Bucureşti : Biblioteca Academiei Române : Muzeul de antichităţi.

Gaster. Chrestomatie. I. 319.

Popp, *Disertatie*, 70. — Cipariu, *Analekte*, XXVIII Qa. — Sbiera, *Misărări culturale*, 96.

112. Dositeu Patriarhul Ierusalimului, Tomul dragostei asupra latinilor, Iași 1698 — Grecesc

ΤΟΜΟΣ ΑΓΑΠΗΣ | ΚΑΤΑ ΛΑΤΙΝΩΝ | ΣΥΛΛΕΓΕΙΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΘΕΙΣ (sic)
ΠΑΡΑ | ΔΟΣΙΘΕΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ. | ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΡΕΜΟΝΙΑΣ ΤΟΥ
ΕΥΣΕΒΕΣΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΕΚΛΑΜΠΡΟΤΑΤΟΥ | ΑΥΘΕΝΤΟΣ ΚΑΙ ΗΓΕΜΟΝΟΣ ΚΥΡΙΟΥ
ΙΩΑΝΝΟΥ | ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ | ΒΟΕΒΟΔΑ | ΠΑΣΗΣ ΜΟΛΔΟΒΛΑΧΙΑΣ. |
ἐν ἔτει 1698.

La sfirſit: Ἐτεπώσαμεν τὸν παρόντα τόμον ἐν γιασιφ τῆς μολδοβλαχίας χαλκοτυπίᾳ και ἀγαλάμψι: τοῦ ἀγίου Τάχφοι διὰ Διονυσίου μοναχοῦ, ὃντος διορθωτοῦ τοῦ λογιωτάτου διδασκαλίου ἵερεμπια τοῦ κακκαθέλα, εἰδὲ καὶ εἰσὶ σράλματα εἰς τινὰ γράμματα ἢ λέξεις, τοῦτο συμβέβηκε διὰ τὸ εἰναι τὸν χαλκογράφον ἑτερόγλωσσον και μὴ εἰδότα ἐλληνικά γράμματα. και λοιπὸν ἔστω συγγνώμη. ἐν ἔτει τῷ αὐτερήιῳ φ γ υ η μ.ηνὶ μαρτίῳ. Τέλος και τῷ Θεῷ Δόξα.

Tomul dragosteř asupra Latinilor, adunat și tipărit de Dositeiū, Patriarchul Ierusalimuluī, pe timpul domnieř prea piosuluī și prea strălucituluī Domn și Stăpânitor, Domnul Ioan Antioh Constantin Voevod a totă Moldovălahia. În anul 1698.

La sfîrșit: S'a tipărit tomul acesta în Iașul Moldovlahieî cu halcopicia și cheltuiala sfîntului Mormint, prin Dionisie monahul, fiind îndreptător prea învățatul profesor Ieremia Cacavela. Deci, deși sunt greșeli la unele litere sau cuvinte, acesta s'a intîmplat pentru că halcograful era de altă limbă și care nu scia carte grecescă, și dar să avem ertare. În anul mânăstirei 1698, luna Martie. Sfîrșit și lui Dumnedeu mărire.

In-folio de 436 de foî, astfel împărțite: 14 foî fără număr, 114 pagine, 1 foie albă, 123 foî numerotate, 454 pagine numerotate (dela 124 la 588, sărindu-se numerile 571—580), și iarăși 14 foî fără număr, ultima fiind albă. Tipărit cu negru, cu 41 de rînduri pe pagină.

In foile liminar se află 2 scrisori ale lui Dositei către cetitor, tabla de materii și 2 compuner în versuri semnate, una „*Άγδος Ακινος ἀπέστωρ σι αλτα Ιερου. Κακαβίλα.*

Cartea cuprinde 25 scrisori din diferite timpuri în contra Catolicilor, mai ales în ceea ce privește primatul papal, a purcederii sfintului duh, a eucaristiei și a botezului.

Bucuresc: Biblioteca Academiei Române. — Paris: Biblioteca Mazarin.
Legrand, *Bibliographie hellénique*, III, 54.

1699.

113. Rucovnă, Bělgrad (Alba-Iulia, în Transilvania), 1699.

„Bucovna, ce are in sine deprinderea invetiaturii copiilor la carte, si simvolulu credintii crestinesci, diece porunci ale legii vechi si ale cei noue, siepte taine ale beserecii resaritului, iproci. Cu voi'a pre santitului chiru Atanasie mitropolitulu

tieriei Ardélulu. Acumu antăiu intr'acestu chipu tocmita și tiparita în sant'a mitropolia in Belgradu, de Mihai Istvanovici tipografulu.—Anul Domnului σχιθ (1699).“

In lipsa titlului exact, reproducem acăstă notiță după Szabó Károly, *Régi magyar könyvtár*, Tom. II. Az 1473-tól 1711-ig megjelent nem magyar nyelvű hazai nyomtatványok könyvészeti kézikönyve. (Ed. Academiei ungare de științe, Budapest 1885), p. 581 n° 1951. Vedă și *Amicul Familiei* (Gherla) 1883, n° 9, p. 81.

Cluj: Bioblioteca Colegiului reformat.

114. Carte sau lumină, Snagov 1699.

К АРТЕ САУ ЛУМИНА
Кѣ дрѣпте Довѣдѣри
Дин Догмеле Беѣкърий Рѣсѣрѣтълви, аснира
дѣжгина тѣрѣи Паписташилоръ, дескоперитъ
шыи шиеватъ де прѣ .Ѣкъцатълъ Иеромо
нах Мадимъ Пелопоннисѣкилъ.
Икъмъ .Ѣтъю түпърѣтъ пре лимба Рѣмънѣскъ,
Кѣ порѣнка ши тѣатъ келтълъ а прѣ Азминаш
лай ши .Ѣнълъцатълъ Доминъ ши ѿблѣдъ
тѣрю л тѣатъ Цара Рѣмънѣскъ
Івани Кинстандѣнъ
Б. Б. Воеvodъ.
Пэртъндъ кѣрла Православіей, Прѣ
Сѣнѣтълъ Митрополит Күр Өенадѣсъ.
Ши са8 түпърѣтъ .Ѣ Түпогрѣфіал Доминѣскъ
.Ѣ Сѣнѣта мѣнѣстїре .Ѣ Енѣгъу.
Ла ѿнълъ мѣнѣтълъ лѣлий захъчъ.
.Ѣ лѣна лай Йорнилъ.
Де смеритълъ .Ѣтъръ Іеромонахъ Йндім Ікирѣнъл
Пентъръ кѣ се дѣкъ дѣрь Правослѣкничилиаръ.

In · 4º de 4 foi nepaginate și 108 numerotate. Titlul și textul, tipărite numai cu negru cu caracterele *Bibliei*, sunt incadrate. Pagina are 30 de rinduri. Pe verso titlului se află stema lui Constantin Voevod (facs. 214), și stihurile cară se reproduc mai jos. În cele-lalte 2 foile limitare se află o prefată, care de-asemenea se reproduc mai jos.

„Verșuri politice 8, asupra stemei pre luminatului și înălțatului
Domnului Io Constandinu Băsărabu Voevodu.

„Prѣ luminata stemă a Tărai rumănești,
Cu carii s-au încoronat vechii Băsărăbești,
„Blagocistivulu Domnului Constandinu s-au dăruit,
Că din fericită a loru sămânță s-au odrăslit
„Si bunele loru fapte cat poate le plinăște,
Si țara despre toți vrăjmașii o păzeste.
„Dé-î Dumnezău ani mulți cu pace să stăpaneșcă,
Fericitul lu nume pururé să trăiască.“

„Celor ce s-ar întâmplă a citi, Pravoslavnici creștini, Bucurie.

„Obicei au ceia ce să despartă de săborniciasca beserică cu dejghinări, sau cu erése, sau cu alte înnoiri, să strămute sau sfintele scripturi, precum și făcută Poiticosulă acela Marchionă, sau cuvintele sfintilor, precum și făcută Antiohianulă Macarie, celă ce mărturisila o voe; sau să strămute gândulă, sau cuvintele scripturii și ale părintilor, precum toti ereticii fac. Iară Latinii și ale scripturii, și ale părintilor, și încă și ale sfintelor săboară învățături le stremută și le izvretesc, uneori talcuindu-le rău, alteori rumpându-le și înpiedecându-le den orânduiala loră. Iară când nu pot cu întorsuri ca acesta să-și plinăscă înnoirile loră, împreună pre că deșartă înțelepciuone al văcăulu acestuia, sau mai bine să-ți zicem înțelepciuone cé însălațoare, o împreună cu bogoslovia. Aduc mărturi ne-cunoscute scornite din capul lor, punu înainte epistolii ascunse, astă visuri și descooperiri mnerești, aducu istorii băsnuitoare, pilde ne-făcute și ne-auzite și scripturi ereticești. Acesta și altele ca acesta multe aduc în loc de mărturi, pentru ca să intărescă, le pare deșertilor, mari lucruri. Apoi văzându cum că nici cu unele ca acesta toate nu isprăvesc nimica, ocărască, batjocorescă, bléstemă, hulescă, și altele fără rușine și fără omenie fac împotriva noastră. Așa au făcut în létul 869 dela Hs. la săborulă ce au fostă asupra lui Fotie că de pre lângă Nicolai Papa. Neputându să stă împotriva adevărului pré sfântului Fotie, și zic că e fără lége, fărămeceatoriu, ucigașu. Si atata și zic că cum că diavolulă l-au învățat filosofia. Pentru căci că Silivestru al doilea papă ală Ramulu fărămeceatorul de morți, de vréme ce cu farmecile luase Păpiă, și încă mai vătosu s-au făgăduită diavolulă cum să fie și după moarte al lui, precum istoriște Platinulă. Pentru acela zic și sfintului Fotie acela ce au fostă și lău făcut acestu Silivestru. Ca și cinea ce Ioannu ală optulă papă ală Ramulu au fostă mușare, mărturisită de mulți de istorici eleni și latini, și acelaș Platinu în viață acelu Ioannu istoriște. Iară Leonu al noaoale au zisă cum că s-au făcut în Vizantia o mușare Patriarhă. Lucru de răsu și de ocară, de vréme ce iaste lucru nemărturisit și numai de singură pricinitorulă dejghinării de Leonu grăită. Așa și când au luat Palestina și Finichiia și partea Siriei, și când au luat Tarigradul, au făcut întunerece de nevoi, și goniri, și apucări în pravoslavnici și în besericile lui Dumnezeu: Pre unele le-au săpat și le-a surpat, altele le-au păngărit, necruțându nici Sfintele Icoane, nici veșminte, nici pré curatele tăne. Așijderă și în zilele lui Mihailu Paleologu au scornit mulțimi de izgoniri, și de munci și închisori, și celorăi beserică și mirénilor, și încă și morți a mulți den cei de ai sfatului boșari. Si pre cinea urmă totu așa au făcut și facă și până în zilele noastre. Precum mărturisescă cinea ce să fac în Rosia și într-altele locuri ale pravoslavniciilor, așa și Carioflu Crisulă și Alatice Hicotulă, care pentru mulțimile huleloră lui său măncată limba lui și într-acesta chipu lău esit sufletulă.

„Si altii ce tyipărescă cărti împotriva noastră, și mai vătosu în Ramu hulescă pre patriarși și pre bogoslovi beserică Răsăritulu, și zică lui Varlaam, Valaamă, și lui Palamă, Palamida, și lui Seviru, Savurochefală, fără de nici o rușine, ca niște măscărică. El batjocură fiind, pre altii rădu și le pare că batjocurescă; și împreună tuturoră le zică povățuitori întunerecului, bălauri și vasilischi. Unele ca acesta zică și scriu Latinii, asemănăndu-ne pre noi întocma cu păgani și cu Jadovii. Iară dentr-al noștri, când va cine-va să scrie, vrând să răspunză pentru adevărul la hulele și adevărat rătăcirilor Latinilor celorăi împotriva noastră, altii zică: nu

zice aşa, nu scrie aşa, că să scornăste vrajbă: ca cum ar zice: numai pre jumătate zi adevărului iară nu deplină; lasă să ocărască Latinii, iară voi vă faceți a nu auzi; și lăsați pre Latini să să laude cătră cea ce am zis, și să zică cum că Grecii carte nu știu, ce vor să zică; și altele ca acăstia să zică surda făluindu-se și trufindu-se. Că pentru aciasta și aciastă cărtulue a fericitului Maximu mulți au vrut să o oprescă să nu să tyipărăescă, pentru căci grăște adevărului desco-perit, dovedită și lămurită; însă au biruită adevărulă, și au vrută Domnulă de s-au tyipărit, întru pomenire intelectilor și pentru învățatura și întărirea tuturor pravoslavnicilor. Pentru aciasta, o fi luminați ai sfintei lui Hs. săbornicești și apostolicești răsăritulu besereci, luându-o și cetindu-o, rugați-vă pentru cea ce o au scris și o au tyipărită, și o au îndreptat pre Ia. Că arătându-vă multămitori spre cea ce priveghiază pentru măntuința voastră, să dobândiți partia celor măntuitori, în cel de susu Ierusalim, care iaste maica noastră a tuturor.“

Titlul pentru intrarea în materie, care arată și cuprinsul cărții, e următorul:

„Carte făcută de Pré Invățatul Ieromonahu Maximu Peloponisiul, Ucenicul pré Vestitului Kyr Meletie Pigă, Papă și Patriarh Alexandriei.

„Pentru noao aflare de a fi Papa alu Râmului începătorul și capu tuturor. Pentru purcéré sfintului Duhu. Pentru azime. Pentru mutaré, adeca schimbaré ființii tainelor. Pentru focul curățitoru, ce-i zic Purgatoriu. Si pentru luata bucurie a Dreptilor, adeca de s-au luat făgăduința de-plin.“

Pe f. 105 verso, la sfîrșitul textului se află versurile acestea:

„Cu ajutoriul Domnului luat-au săvârsitul
Aciastă carte vrédnică de Papa ereticul,
„In luna lui Aprilie în trei-zeci de zile,
Era și cursul anilor celu dela măntuire
„O mie și șase sute și noao-zeci și noao.
Si iară slavă Domnului ci ne ajută noao.“

Bucurescă: Biblioteca Academiei Române; Biblioteca Centrală; Muzeul de Antichități. — Mănăstirea Némțul.

Gaster, *Chrestomatie*, I, 328.

Popp, *Disertație*, 69.—Cipariu, *Analekte XXVIII Ss. și Principia*, 112 Pp.—Sbiera, *Mișcări culturale*, 107.

115. Chiriacodromion, Bălgard (Alba-Iulia, în Transilvania), 1699.

КУРІАДКОДРОМІОН
СІЛ
ЕНГЛАЇЕ ДЕЦІАТОРІ
Каре єре .фітре в Казаній ла тóате Двіннечиле
престе ѿи, ши ла Прáзничеле Домнівка, ши
ла сїїцїй чай нвміць.
Йквмъ .фітж .фітре лчеста кипъ дшеватъ ши
Ту пърйтъ, ши май лвмнат .філімба

Рѣчи жицкѣ дівордоситъ.
Свѣтъ биорѣнца прѣ лѣтина тѣлѣ ши .жнѣлца тѣлѣ
ІѠСИФЪ ЛЕСОПОДЪ.
 Крѣюль Бѣдеи, ши ѿ цѣркви ѿнгѣрѣци, ши
     ѡлѣ йрдѣла вѣй.
Фійндъ Гѣвернаторъ цѣркви мѣріа са Бѣмфи
ГЕОРГІЕ.
 Кѣ благословеніа прѣ сѣнїцѣ тѣлѣ Кѹрь
ІѠАННІСІЕ Митрополитъ Цѣркви.
А сѣнїта Митрополіе .ж. ІѠЛГРІДЪ.
А лінѣль дѣла лжнїтѣлѣ Лѣміи ахїа.

Дѣ Михаї Іпракановицъ Тѣпогрѣфъ
Тѣ ѣз Оуїгреклахї.
(Cel din Tera-Românească).

In 4º de 3 foi fără numerotare și 415 foi numerotate (ultima lipsescă în exemplarul nostru). Tipărit numai cu negru, afară de titlu în care sunt câteva rînduri cu roșu, și cu 31 rînduri pe pagină. Titlul și paginile sunt incadrate. Pentru forma caracterelor v. facs. 224, pag. 374.

Pe verso titlului se află:

„Pré luminatul sămn al sfintei, și nedespărțitei Troițe,
 Hramul Mitropoliei Belgradului dină Ardélui“.

Intre literele Й—А, А—І, Ѓ—М, С—К, Ш—І, Џ—І, Ш—П, Џ—Х (Atanasie De Dumnezeu Alesul Episcop, Mitropolitul Scaunului Belgradului și Al Tării Ardéului și Părintilor Terel Ungureșii), iar sub stema aceasta, reprodusă în facsimile la pag. 374, versurile acestea:

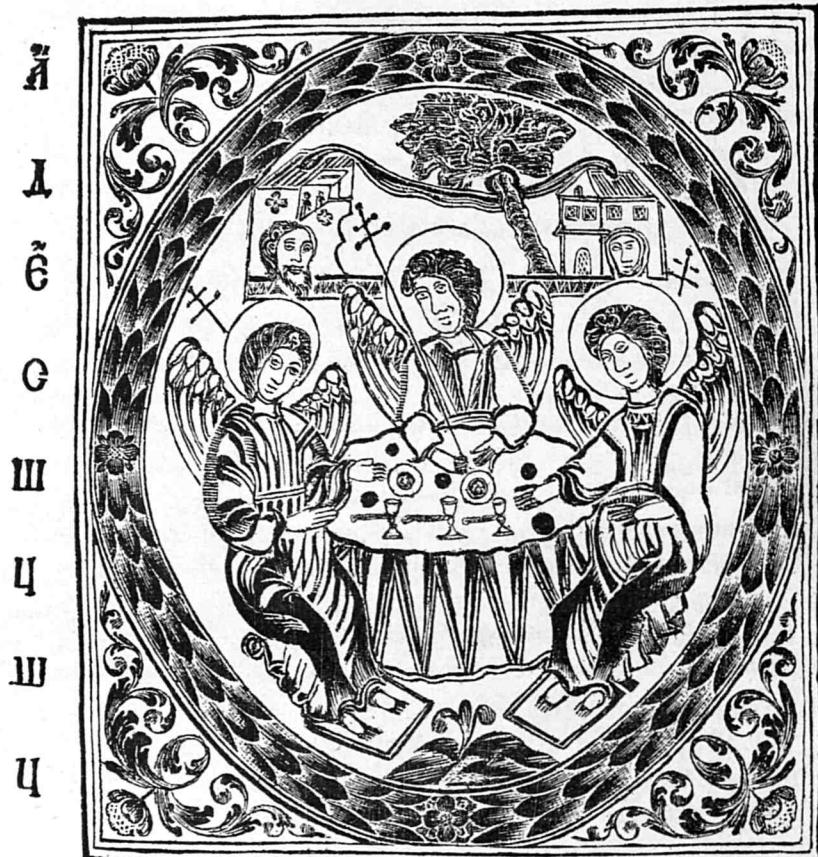
„Trei chipuri în osebire	ш-un Dumnezău în mărire,
Lui Avraam te-ař arătatăř	întăř foarte adevărat
„Supt cel dela Mamvri copacă,	când ař vrut minune să facă,
Ca să smerești cu certare	pre cei cu cerbică tare
„Din Gomora și Sodomul	ca să să stingă tot omul.
Pentr-acăea mai nainte	de totăř văciř ești Părinte
„Cunoscută în trei obraze	și strălucești de deai raze,
Insuți cu fiul fiind mărit	și cu Duhul sfint proslăvit.“

Pe cele 3 pagini următoare se află prefața reprodusă mai jos, iar pe a 4-a câteva esențe din s-a Scriptură.

„**PRÈ SFINTITULUI** și de Dumnezău alesuluř păstoriu Kyr ATHANASIE Arhiepiscopul și Mitropolitul scaunului Belgradului, al Vadului, al Maramurășului, al Silvășului, al Făgărașului și a toatăř ţara Arjéului, și părintilor ţărăi Ungureșii, Vidicului, Chivarului, Sulagului și al Crasniř, ca unuř adevăratuř stăpână, și după darul Duhului sfint părinte sufleteșcă, plecate închinăciuni.

„Nice unuř lucru nu ăaste mai bunuř și mai lăudatuř întru aciaștă Lume (pré sfintite Părinte) de cătuř folosuluř și faceré bineluř de obște, și ăară de cătuř a-și căs-tiga cineva nume nemuritoriu. Si pentru ce acăste doao? Pentru căce că folosul și binele de obște asémănă, zic, a fi lucru Dumnezăescă. Iară căstigare numelui nemu-

Прѣдъ міністру съмъ алъ сѣнаторъ, ши нѣ деспарціи-
тей Тѣце, Храмъ Митрополіенъ Кѣаградъ вѣ-
днне йрдѣли.

Трех кипуръ Тъ Осенире швнъ Длпесхъ Тъ мзрне,
Лвнъ Абрамъ тѣнъ лртгатъ Тъ тжъ фолрте лдеблртъ.
Свпъ челъ двлъ Мѣбрн копатъ кжнъ лнъ брвтъ минвнне са фатъ:
Ка са смерещи квтертаде пре ченъ квтербнчкъ таре.
Днъ Гомора ши Содомъ ка газа стннгз тогъ шмъ.
Пенетратка ма пайнте де тоцъ вѣтнй євшъ Пэрните.
Квноисквтъ Тъ тре обраде ши стрзлвчевъ де дай разе,
Лєдцъ квФю фннъ мзрнъ ши кв Длблсф.тъ прослави.

224. — Stema Mitropoliei Bălgradului (Alba-Iulia), din Chiriacodromion, 1699.

Mth. 5, 45. ritoriu încă să vede a fi o sfintă de pururé laudată și cătă vietuiaște omului intru acăstă Lume, și după ce să mută dintru acăstă viță, cum pentru acăsta avem bune dovediri intru toate lucrurile celor vechi, căce că aceia s-au trecută, iară numele lorū le vedemū scrise, și istorite păñă astăzī în miș de Cărți. Pentru acéia și scriptura grăiaște (Sirah. cap. 41 stih 15.): Grijăște, zice, pentru nume că acesta îți rămâne de căt o mie de comori mari de aurū. De care lucru, acéste doao socotindu-le sfintiția ta, de amăndoao ai nevoită a te atinge. Cu folosul său facerii de bine, pentru nevoința ce ai sărguită ca să să lătască cuvântul propoveduirei direptei evanghelii supt toată păstorii turmei ce-ți iaste incredință dela Dumnează în eparhiia sfintii tale; iară nu căștiagăr numelui nemuritoru, căci că n-ai cruceată chiel tuiala la lucrul său sfinte Cărți, însă împreună cu cinstișul protopopu Gheorghe notareșul Dăianul, și cu dumnele lui Raț Ișfan Kișfalud, odorbirăul Belgradului, ce cu osărdii ai fostă nevoitoriu împreună cu dumnelelor a obat în Tyiparul pentru folosul și luminaré némului nostru Rumânesc; căci că foarte au fost lipsă sfintelor Besereci și pravoslavicilor creștini de aici din Ardélă de acăstă Dumnezăiescă Carte, neavându pre-nțeles din destul cuvântul său sfintei evanghelii; iară acum îndestulindu să toti și strălucindu-le cuvântul evanghelii spre înțelesul limbii lorū, putem să zică și noi împreună cu prorocul (Isaiă Cap. 9. sh. 2): Oamenii cei ce sedă intru intunericu văzură lumină mare, și cei ce sedă în ținutul și în umbra morții, lumină strălucă lorū. Căce că adevărată moartă cuvântătorulu susfletă iaste ne-Dumnezăire și necunoștiință știință și a înțelégerii cuvintelor Dumnezăesti. Pentru acéia dară și sfintiția ta ca unu bun priveghitoriu al turmei lui Hs. văzându lipsa sfintelor Besereci și necunoștiință știință a prostului norodă, ai silită din cătă au fostă putință, împreună cu cei mai susu pomeniți. Insă ajutoriu nelipsindu și dela pré luminatul și innălțatul biruitoriu al toatei Uggrovlahii, Io. Constanțin Brancovénul Basarab Voevod, carele nu cu puțină s-au arătată (și pururé să arată) luminătoriu credință pravoslavnică întărindu-o cu Dumnezăestile Cărți, în totu chipul Tyiparindu-le, carele fiindu patronosu adevărată al sfintei Mitropolii de aici din Ardélă și tuturor celor ce năzuescă suptă a Mării sale milă, nice sfintii tale nu t-ai trecută cérere, ce după pohta sfintii tale și a cinstișului săboru, ne-intâmplându-să de acăstă dată némului nostru Rumânescu aici în Ardélă meșteru pentru lucrul Tyipografie, Măriă sa să-mi milostivită pentru dragostă sfintelor Besereci a mă trimite pre slujba sfintii tale și a sfintului săboru, ca ce ar fi de lipsă sfintelor Besereci, prinu putință să să îndestulescă, de care mila a totu puternicul Dumnează să umbrăescă pre sfintiția ta și pre măria sa, împreună și pre cei ce au fostă părtașă chieluialei la acestu Dumnezăesc lucru, ca și de acumu înainte să puteți lumina sfinta Beserecă cu Dumnezăestile scripturi mai de biu; al căruia dar și ocrotire îl rugăm să fie cu sfintiția ta pururé.

„Al sfintii tale mic și plecată slugă
„Mihai Ișvanovic Tyipograful
„Tă ăg Oγρφεια.“
(Cel din Tera-Românescă).

La sfîrșitul cazanilor pe Dumineci, adică la f. 271 v:

„Mărire și laudă să dămă neîncetatū
Inpăratulu Cerescū, căce ne-au ajutatū
„Dinceputū păñă aici Carte de-amă tyipăritū
    Să a toate Dumineci amă făcută săvărșitū.
„De aici încă-lă rugăm să ne spodobescă,
    Să cu ajutorul său să ne-nvredniciască,
„Ca și a Praznicelor să ajungem sfârșire,
    Să iară să-i dămă Slavă facându mulțamire.“

Pe f. 414:

„A typografului cătră cei ce să voră întâmpla a cetă, Bucurie.

„Cinstiților și întru Hs. Iubitiilor cetitor[i], celor sfintiți Preoți și celoră miréni, căti vă veți întâmpla a cetă pre aciaștă Dumnezăiască Carte,—dela unulă a totu țiitorul Dumnezău, carele iaste în trei obraze proslăvită, (cel ce ne-au ajutată după începută de amă ajunsă și săvărșită),—milă, pace, sănătate, viță cu de toate darurile înpodobită il rugămă să vă dăruască. După aciașa iarăși cu cucerie ne rugămă unde vă-s-ară întâmpla a găsi nescari greșale, au lunecături în lucru acesta al nostru; căci că pre multe locuri nu pre cum în izvodul celu vechiu am lăsată, ce am schimbată, au față cuvântului, au a vremi, au am mai scăzută, au am mai adaosă, nu cu socotelă ca acela să facemă strămutare în Alenul potriva sfintei scriptură, au în rânduiala Dogmeloră ce ține și poruncăste Pravoslavnica Beserecă a Răsăritulu, au arătându-ne mai iscusită în știință de cătă cei ce din tăi au tocmită izvodul Cărții aceștia, să nu fie, ce mai vărtosă unde am mai adaosă căte ceva, am socotită mai spre întărire. Căci că intăi pre unde au și avută Mărturii dină sfinta scriptură, n-au fostă însemnate în ce locă, și în căte capete și stihuri. Care lucru era foarte cu nevoie spuitorilor de Cazanii, și mai și ascultătorilor, asemănăndu-se ca și cândă ar spune oare cine unu omă streină vr-ună drumă, și să fie închisă într-o casă să nu vază cu ochiă încătro-l îndireptăză: și eșind décolé să n-aibă nice ună folosă. Deci pentru aciașa vă rugăm știindu-ne că nu vom fi scăpată nice noă de că firescă obicină, ori ce lunecare, au lipsă ată găsi au în cuvinte, au în orthografie, au în gândul sfintei scripturi, au în slove, (pentru că și Typarulă aă fostă foarte vechiu, și tocit la acesta lucru) cu blandete ne smerimă să îndireptați ne-puindu-ne în ponosă, ca să vă arătați săvîrșitori cuvântului aceluia ce ne poruncăste Domnul Hs. în sfinta evanghelie să ne rugămă de pururé zicându: Să iartă noao greșalele noastre, cum și noi ertăm greșitilor noștri;—a căruia milă și dar rugăm să fie cu voi cu toți. Amină.

„Tot cel mică și plecat de bine voitoriu
„Mihai Iștvanovici Tyipograful
„Tă eș Oγγρεκλαχιă“
(Cel din ţara Românescă.)

Ultima fōie lipsescă în exemplarul nostru.

L. Rus, într'un articol despre Mihai Iștvanovici, spune că pe ultima fōie se află versurile următoare:

„In ce chip cérbul dorește de isvorul cel rece
 „Si străinul de moșie-șī, când aiurea petrece,
 „Si ca cel ce-î de furtună pe mare prea tare supărat
 „Si se roagă de pururea să vază pămînt uscat,
 „Asemenea tipograful pentru a cărței sfîrșire
 „Luî D-zeu dă laudă, cântare, mulțamire“.

Bucurescă, Biblioteca Academiei Române.

Popp, *Disertație*, 26.—Cipariu, *Principia*, 118 DD.—Sbiera, *Mișcări culturale*, 66.—L. Rus, *Un tipograf literat. „Evanghelia învechită” de Bălgrad an. 1699 și Mihaiu Iștvanovici, tipograful din Ungro-Vlachia, in Tribuna* (Sibiu) 1899, 31 Aug. și 1 Sept.

116. Molitvenic, Buzău 1699.

ÊУХОЛОГІСНЬ | ІДѢКЪ МОЛИТВЕНІЙКЪ | Кâреле къніринде ютъс сине
 толть трѣка | Беєкъречай че съ къкъиңе Прѣвцилар, йашъ | залъ де сфиций йіли, ши
 де ибратътъ | рій де дамнезъкъ Пърїнци. | А зилеа | лємніатъзъи Домъи ши ѿблъдзай-
 тօрю | Й толть цѣла Рымжнѣскъ, ІСЛАНЬ | КОНСТАНТІНЬ БІСЕРІНЬ КОЇ-
 БОДАЙ | Кѣ бѣгословенія Прѣсфіицътъзъи | Пърїнте Күр ӨӨСҮДОГІС, | Митроно-
 лйтъзъ а толть цѣла Рымжнѣскъ | Йкѣм тиپърітъ ютъкъ ю сфица | Ейкене деля
 Базъкъ. | А йнъзъ деля видирѣкъ Лємий. азъзъ | Прен ѿстенъзъ а юнесиш Ӧнїкъпблѣзъ де |
 Базъкъ Күр Митрофанъ.

In 4º de 9 foî nenumerotate, cuprinđend titlul, prefata și tabla de materii, 298 foî nu-
 merotate, cuprinđend textul, și 11 foî nenumerotate la sfîrșit, cu sinaxariul. Tipărit cu negru
 și roșu. Pagina incadrată într'un chenar de compoziție tipografică, are 22 rînduri.

Pe verso titlului se află stema țărăi Românescă (facs. n° 213) și următoarele :

„Stihuri politice 6 asupra cinstiții Crucii din stema Prѣ luminatuluи Domnѹ
 Io Constandinѹ Basarabѹ Voevoda.

„Domniи Ҭărăi rumânești au arcu sf(i)nta Cruce,
 H(risto)s biruintă lor cu dânsa aduce.
 „Incinge, Doamne, acestu arcu de biruintă,
 Ia pre H(risto)s săgălată cu bună credință,
 „Incordéză-l spre pizmaș cu nădejde mare
 Si D(o)mnuil îți va spori cel în războiu tare.
 „Al măriei tale fierbinte rugătoriu
 Mitrofan, Episcopul de Buzău.“

Pe foia a doua începe o prefată adresată :

„Pravoslavniculu și iubitorulu de Dumnezeu Cetitoru, Milă, Pace, Sănătate
 și spăsenie dela Dumnezeu celu cu totul bunu poftimу.

Din acăstă prefată estragem următoarele rînduri :

„... Aceste lecuri și vindecări de păcate au suflatu înțelepciuñe luî Dum-
 nezeu-Fiulü în Apostoliî săi și în alți Părinți purtători de Dumnezeu de le-au
 înpodobită cu Canoane și cu rugăciuni cuvicioase. Si încă spre acésté au mał adaos
 Canonu la eșiré sufletulu, urmaré îngropăři, și urmaré sfintiri apă dela Erc-

înălțenie (arătarea Domnului) și os(fe)ștanifa că mică, cu bună cuviință aşzate, și alte rugăciuni de toată trăba, precum vedem în evhologhionul sau M(o)l(i)tvenicul celu mare. Însă dintru acésté, unele nefiindă în putéré Preoților, ci numai în putéré Archiereilor precum ȇaste sfintirea sf(i)ntulu Myră, și Hirotoniă; pentru aceea au alesă Dascalii Besereci, și den tainile sf(i)ntei Besereci, și den M(o)l(i)tvele carele săntă în putéré Preoților, și mai adésă de trébă, înprenandă și ungeré cu Myr, cu caré Preoții săntă slobozi, încă au și poruncă să ungă prei cei botezați; și le-au aşzată intru aciastă Carte maă mică, iarăș Molitvenicu numind-o; și le-au dat Preoților ca niște pricini de măntuire și doftori sufletești, ca să păzescă cu acélé și pre sine, și sufletele creștinilor, carii vor să urmeze măntuiria, și să le aducă la calé înpărătiei cerulu pentru caré omul ȇaste făcută. De aciastă dară Carte, ce ȇaste de mare trébă în toate zilele și în totu ciasul, văzândă smereniă noastră că săntă Preoții ȇărăi noastre lipsiți, și încă maă alesă că cele mai denainte tipărite nu săntă cu tipicul rumânescu, dreptă acéa m-am indemnătu de o am tipărită cu toate invățăturile rumânești pentru înțelégeré tuturorù, acum în zilele Pré luminatului Domnù Io Costantinù Basaraba Voevoda, fiindu Archiereu și Mitropolită a toată ȇara Ugrovlachiei Pré sfintitul Părintele nostru Kyr Theodosie, ca să fie de acé trébă a măntuirii lor, a tuturorù celora ce le săntă dată pre sémă. Iară de vréme ce acélé ce să aflu într-ansa săntă trebi tocmită și usebite preoților, fără de carele nu să potu ȇine nici decum, pentru acéa cinstii voastre maă ales Preoților de aicé de ȇără și de ailoré, ca filor nostri sufletești mă rogă, ori la a cui mână va veni Carte aciasta, să o cuprindetă cu bucurie sufleteșcă, nu ca un lucru pământesc cinstindu-o, ce ca un vistilă plin de daruri cerești...

Bucurescă : Museul de Antichități.

117. Mărturisirea credinței ortodoxe și Expunere despre cele trei virtuți, Snagov 1699. — Grecescă.

ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΟΜΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ τῆς Καθολικῆς καὶ Ἀποστολικῆς Ἑκκλησίας τῆς Ἀνατολικῆς, Καὶ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΜΕΓΙΣΤΩΝ ΑΡΕΤΩΝ Πιστεως, Ἐλπίδος, καὶ Ἀγάπης. Τυπωθεῖσα προτροπῇ καὶ δαπάνῃ του Εναερίστατου Ἐκλαμπροτάτου καὶ Γαληνοτάτου Αδθέντου καὶ Πίγμ.όνος πάσης Οὐγγροβλαχίας Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Μπαζαράμπα Βοεδόνδα, του Μπραγκούδινου. Πρός κοινήν ὡρέλειαν τῶν ὄρθιοδόξων χριστιανῶν. Ἀργιερατείοντος τῆς Ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Οὐγγροβλαχίας του Πανερωτάτου καὶ θεοπροβλήτου Μητροπολίτου Κυρίου Κυρίου ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ. Ἐν τῇ σεβασμίᾳ μονῆ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου τῇ ἐπονομαζομένῃ τοι Συναγάνδου. ἐν ἔτει ἥχθ θ'. Κατά μῆνα τὸν Φευρουάριον. Παρὰ του ἐλαχίστου ἐν Ἱερομονάχοις Ἀνθίμου του ἐξ ίεηριας.

(Partea II^a) ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΜΕΓΙΣΤΩΝ ΑΡΕΤΩΝ Πιστεως, Ἐλπίδος, καὶ Ἀγάπης. Ἐκδοθεῖσα μὲν παρά του Ηγιασιωτάτου Καὶ λογιωτάτου ἐν Ἱερομονάχοις Κυρίου Βησσαρίωνος Μακρῆ του ἐξ Ἰωαννίνων. Τυπωθεῖσα δὲ προτροπῇ καὶ δαπάνῃ του Εὐτερεστάτου Ἐκλαμπροτάτου καὶ Γαληνοτάτου Αδθέντου καὶ Πίγμ.όνος πάσης Οὐγγροβλαχίας Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ Μπαζαράμπα Βοεδόνδα, του Μπραγκούδινου. Ηρός κοινήν ὡρέλειαν τῶν ὄρθιοδόξων χριστιανῶν. Ἀργιερατείοντος τῆς Ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Οὐγγροβλαχίας του Ηγιασιωτάτου Καὶ λογιωτάτου Μητροπολίτου

Κυρίου Κυρίου ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ. Ἐν τῇ σεύσαμικ μονῇ τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου τῇ ἐπονομαζομένῃ τοῦ Συναγάδον. ἐν ἔτει ἡγιθ'. Κατὰ μῆνα τὸν Φευρουάριον. Παρὰ τοῦ ἑλαχίστου ἐν Ἱερομονάχοις Ἀγθίμου τοῦ ἐξ Ἰθηρίας.

(La pag. 256:) Ἐτυπώθη εὶς Οὐγκροβλαχίαν, ἐν τῇ Σεβασμίᾳ Μονῇ τῶν εἰσοδίων τοῦ Συναγάδου. Ἄναλόμασι μὲν τοῦ πανεκλαιμπροτάτου, εὐσεβεστάτου τε καὶ μεγαλοπρεπεστάτου αὐθεντὸς καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγκροβλαχίας Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίου Μπασαράμπα. Βοεβόδα. Παρὰ τοῦ ἑλαχίστου ἐν Ἱερομονάχοις Ἀγθίμου τοῦ ἐξ Ἰθηρίας. Ἐπιμελεῖς δὲ καὶ διορθώσει κυρίου Παναχιώτου τοῦ ἀπὸ τῆς ἐν τῷ Λύκειῳ Πλόντῳ Σινάπης. Ἐν ἔτει Σωτηρίω, ἡγιθ'. κατὰ Μῆνα Φευρουάριον.

Mărturisirea credinței ortodoxe a Bisericii universale și apostolice a Răsăritului, și Expunerea introductivă despre cele trei virtuți, a Credinței, Nădejdei și Dragostei. Tipărită din indemnul și cu cheltuiala prea piosulu, prea strălucitulu și prea luminatulu Domn și Egemon a totă Ungrovlahia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab, Voievod Brâncoveanu, pentru folosul creștinilor ortodoxi; pe când era arhier al prea sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei preasfințitul și de Dumnezeu alesul Mitropolit, Domnul Domn Teodosie. În respectata Mănăstire a Intrării în Biserică a Născătoriei de Dumnezeu, ce se dice a Snagovului. În anul 1699, în luna Februarie. De cel mai mic între ieromonah Antim din Ivir.

(Partea II^a:) Expunere introductivă despre cele trei virtuți a Credinței, a Nădejdei și a Dragostei. Dată la lumină de către prea cuviosul și prea învățătul ieromonah, Domnul Visarion Macri din Ianina. Tipărită din indemnul și cu cheltuiala prea piosulu și prea strălucitulu și prea luminatulu Domn și Egemon a totă Ungrovlahia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voievod Brâncoveanu, pentru folosul creștinilor ortodoxi; pe când era Arhier al prea sfintei Mitropolii a Ungrovlahiei preasfințitul și de Dumnezeu alesul Mitropolit, Domnul Domn Teodosie. În respectata Mănăstire a Intrării în biserică a Născătoriei de Dumnezeu, ce se dice a Snagovului. În anul 1699 în luna Februarie, de cel mai mic între eromonah Antim din Ivir.

(La pag. 256:) S'a tipărit în Ungrovlahia în respectata Mănăstire a Intrării, la Snagov, cu cheltuiala prea strălucitulu și prea piosulu și prea mărețulu Domn și Egemon a totă Ungrovlahia Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voievod, de cel mai mic între ieromonah Antim din Ivir, prin îngrijirea și corectarea domnului Panaghiot de la Sinope din Pontul Euxin. În anul mantuirei 1699, luna Februarie.

In-folio de 7 foî fără număr, 86 pagini numerotate și 3 foî fără număr, formând partea I a cărții; 1 foie, 256 de pagini și 10 foî fără număr, formând partea a II-a. Textul este dispus pe 2 coloane, în pagina incadrată. Pe verso ambelor titluri se află stema țărei (facs. n° 213) între inițialele domnesc ale lui Constantin Basarab Voievod, și versurile lui Sevastos Trapezuntiul Chimenitul carl se reproduc mai jos.

Partea I este scrisă în grecă vulgară, iar a II-a în grecă clasică.

Pe foile liminare se mai află încă 5 epigrame ale aceluiași Sevastos Trapezuntiul, către Domnitor și către carte; una a Doctorului Ioan Comnen către Domn; 3 epigrame semnate: Οἱ τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ τῆς Οὐγγροβλαχίας Αὐθενταχῆς Ἀκαδημίας Μαθηταῖ (Elevii Academiei Domnenești din București Ungrovlahiei); 3 epigrame semnate: Οἱ τῶν ἐν Ἰωαννίνοις δύο σχολῶν (Elevii celor două școli din Ianina), și în fine două scrisori ale Patriarhului Ierusalimului Dositeiu, din Ianuarie și Februarie 1699. Tipărim aici prima epigramă a lui Sevastos (Cfr. p. 251), epigramă doctorului Comnen și a două scrisore a lui Dositeiu, în textul original și în traducere românescă, făcută de C. Erbiceanu.

Пρὸς τὸν ἐκλαμπρότατον, εὐσεβέστατον καὶ γαληγότατον αὐθέντην καὶ ἡγεμόνα πάσης Οὐγγροδλαχίας κύριον κύριον Ἰωάννην Κωνσταντίνον Μπασαράμπαν βοεβόδαν τὸν μέγαν Μπραγκοδάνον.

Πέψετ’ ὁφρὺς δυτικὴ σοφίῃ μέγα πρὶν ποτε πάντη
ἐν τε τύπῳ βιβλίων ἀντολικῶν προφέρειν
ἀμφοτέρων δ’ ἀγέτειλε τέως χάρις ἐνθάδε πιστοῖς
ἐν τε διδασκαλίαις, ἔν τε τυπογραφίαις.

σπουδὴν καὶ δαπάνην μεγαλόφρονι καὶ θεοπνεύστιφ
σῆς χερὸς, ἡγεμόνων πιστοτάτων ἀκρότης·

Κωνσταντίνε μέγιστε φαειγότατε Μπασαράμπα,
φέρτατε ἡγεμόνων Οὐγγροδλάχων πολίων.

Ζῷης ἐς λυκάδαντας ἀπειρονας, ὡς Πτολεμαῖς
όφιτερε, στεφάνων δξιε οὐρανίων.

Ο διδάσκαλος τῶν ἐπιστημών τῆς ἐν
Μπουκουρεστίφ τῆς Οὐγγροδλαχίας αὐθεντικῆς σχολῆς
Σενάτος Τραπεζούντιος ὁ Κυμινήτης.

Către prea strălucitul, prea piosul și prea luminatul Domnitor și Egemon a totă Ungrovlahia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voievod, marele Brâncoveanu.

Să fălea mult sprincéna occidentală, mai nainte, cu totă înțelepciunea și cu tiparul că edă cărti orientale; pentru amândouă acestea au răsărit acum harul creștinilor și aicea, și în învățături și în tipografii,—prin osfiria și cheltuiala mănei tale celei mărinimose și inspirate de Dumnezeu, Domnitorule cel mai perfect între credincioși, Constantine prea mare, prea luminate Basarab, cel mai bun între Domnitorii cetăților (orașelor țărei) Ungrovlahiei. Să trăescă în ani nemănuți, o Ptolomee posterior, demn de cununile cerescă.

Profesorul de științe al școalei domnesci din București Ungrovlachie, Sevastos Trapezunti Chimenitul.

Πρὸς τὸν αὐτὸν εὐσεβέστατον καὶ γαληγότατον αὐθέντην καὶ ἡγεμόνα πάσης Οὐγγροδλαχίας κύριον κύριον Ἰωάννην Κωνσταντίνον Βασαράδαν βοεβόδαν τὸν μέγαν Βραγκοδάνον.

Μοῦσαι, καλλικέλαδοι, ἀξίσατε θέσκελον ὄγδρα·

μέλψατε τὸν γαρίτων πλήρεα καὶ σοφίης,

Κωνσταντίνον δίριστον ἐν ἡγεμόνεσσι φανέντα,

κλειγὸν Βραγκοδάνον κοίρανον Οὐγγροδλάχων,

Καντακουζηνῶν ὡς σκηπτροφόρων τελέθοντα,

Βασαράδων τε κλυτῶν ἔκλιονον ἡγεμόνων·

πραῦν, μείλιχον, ἥδε φρένας βαθὺν, εὐθύδικόν τε,

θειογράφων λογίων εὐσεβέα πρόσοδον·

ἀστέρα παμφανόντα σκοφροσύνης ἐνὶ κόσμῳ,

γενναῖας ψυχῆς ἔργ’ ἐπιδεικνύμενον

κείνων, οὓς πενήτη τε καὶ ὀρφανή μέγα δάμνει·

νίκτα τε καὶ ἡμαρ κηδόμενον προφρόνως·

ἀμφοραπῶντα σοφούς τε καὶ ἰδμονας ἔξοχα φῶτας·

καὶ τίσυτα λίσιν δαψιλέως γέροισιν·

ὅς πάγτη πλείστους ἵεροὺς ἀνεδείματο γονὸς
κάλλει καλλιέστους δερκομένους ἔποθεν
ώς ἄλλος Ζοροβαβέλ ἀγαπλυτὸς, ἦ Πτολεμαῖος,
διὰ διὰ γηθοσύνης φιλοσοφεῖ Δακίη.
Οὐ καὶ τήνδε βίβλον διαπάναις ἴδιαις ἐτύπωσε
πάγτων νητρεκέως πρὸς χάριν εὐεξέων
δέλτους δογματικὰς συνέχουσαν δ' ἔνδοθι διστάς,
τὴν τε κυρωθείσαν Μολδαΐης συνόδῳ,
καὶ ἦν Βησσαρίων νῦν ἔκθετο πολλὰ μογῆσας,
οἷα ζηλωτὴς μυστιπόλος τριάδος.
ἐκ πατέρων ἑρῶν συλλέξας, δύφρακεν εἴη
δόγματα θευλογίης ἔμπεδα θειοσόφως
πιστεῖς, ἐλπίδος, ἡδὸς ἀγάπης πέρι θειολογούσαν,
ῶν διχα σωθῆναι οὐδὲ ἔνι τοῖς χθονίοις.
Βραγκοδάνου κορυφὴν δὲ στέψατε τῶνδ' ἀρετάων,
Μούσαι Πιερίδες, στέμμασι γρυποπλόκοις.
Ο τοῦ γαληνοτάτου αὐθέντου ἀργιατρὸς
Ίωάννης ὁ Κομνηός.

Către același prea pios și prea luminat Domnitor și Egemon a totă Ungrovlahia,
Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voievod, Marele Brâncoveanu.

Muse frumos cântătore, cântați pe divinul bărbat, cântați pe cel plin de
grații și de înțelegere, pe Constantin ce s'a arătat cel mai bun între Domni-
tori, pe renumitul Brâncoveanu, pe Domnitorul Ungro-Vlahilor; bland, dulce, dar
minte profundă și drăptă, editor pios a cuvintelor scripturei dumnejدهesci; stea
înțeleptă, văduță tuturor în lume, săvîrșind lucruri demne de un suflet nobil;
asupra acelor strivită cumplit de săracie și orfani, îngrijindu-se cu prevedere
și noaptea și dimineață; iubind pe cel luminat, înțeleptă și sciutori escelenți, și
plătindu-i fără abundență cu daruri. El este acel ce în adevăr au ridicat fără
multe temple divine frumose, vădență din depărtare ornamentele lor lucețoare.
Ca un alt Zorobabel prea glorios, sau Ptolomeu, sub care cu bucurie filosofeză
Dacia. Care și acăstă carte cu propriile sale cheltuieli o au tipărit, cu adevărul
pentru măntuirea tuturor credincioșilor, care carte cuprindeând hotărîri dogmatice
în sine, de două feluri, și cea confirmată în Sinodul Moldovei, și aceea pe care
Visarion mult ocupându-se a compus-o acum, pe care zelosul scrutator al Sfintei
Treimi, adunând-o din Sfintii Părinti au alăturat-o aici, cuprindeând dogme teolo-
gice pline de înțelegere divină: Credința, Speranța și Iubirea, fără care nu-i
cu putință muritorilor a se măntuia. Muse încununați apogeul virtuților lui Brâncov-
eanu depunându-i cunună aurite.

Doctorul Prea strălucitul Domnitor,
Ioan Comnen

Δοσίθεος, ἐλέω θεοῦ πατριάρχης Ἱεροσολύμων, πᾶσι τοῖς ἐντεῦξιμένοις ὀρθοδόξοις
ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

Ei καὶ τινα ὁποῦ θέλομεν εἰπεῖν πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγάπην εἰσὶ τοῖς δοκιμωτέροις
ὑμῶν γνωστά, διὰ τοὺς μὴ εἰδότας δύμας λέγομεν διτι καὶ ἐν τῷ δεκάτῳ πέμπτῳ (τοῦτο

ζητῷ) αἰώνι ἀπὸ τῆς ἐνσάρκου οίκονομίας τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐφάνησαν τέσσαρες τινα μεγάλα θηρία ὄντας εἰμένα καὶ πολέμια τῇ ἡγεμονίᾳ τοῦ θεοῦ ἐκκλησίας, οἵτινας καὶ ἔως νῦν διαμένουσι. Καὶ πρῶτον μὲν ἐστιν ἡ αἱρεσία τῶν Λουτέρων. Ἱτις ἥρετο ἐν τῷ χιλιοστῷ πεντακοσιοστῷ δικάτῳ ἑδόμῳ φέτε. Δεύτερον ἐστιν ἡ αἱρεσία τῶν Καλβίνων, ἣτις ἐφάνη ἐν τῷ χιλιοστῷ πεντακοσιοστῷ τριακοστῷ ὅγδῳ φέτε. Τρίτον ἐστιν ἡ σύνωφιοντα ρίζα, ἣτοι τὸ σχῆμα τῶν Γεζουνήτων, διερηθρότητα ἐν τῷ χλιδοστῷ πεντακοσιοστῷ τεσσαρακοστῷ φέτε. Τέταρτον ἐστιν ἡ μετάθεσίς τοῦ καλενταρίου, ἣτοι τῆς ἑορτῆς τοῦ ἡγίου Πάτρια, ἣν προύστην ὁ πάπας Γρηγόριος δέκατος τρίτος, ἐν ἑτειρᾷ οικοστῷ ὅγδοικοστῷ τρίτῳ.

Κατὰ σὺν τῶν αἱρεσεων Λουτέρων καὶ Καλβίνων συνέγραψε πρῶτος ὁ ἡγιώτατος πατριάρχης Κωνσταντινούπολεως Ἰερεμίας, καὶ μετ' αὐτὸν Μελέτιος, ὁ ἡγιώτατος πάπας Ἀλεξανδρείας, καὶ ἄλλοι πολλοὶ ὄρθροι: θεόλογοι, ἐν οἷς μάλιστα προτερεῖ ὁ μακαρίτης διδάσκαλος Ἱεώργιος Κορέσσιος ὁ Χίος, ἀποδεικνύοντες πατρικῶς, ἀποστολικῶς τε καὶ γραφικῶς ἀλλότρια τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας τὰς κακοτομίας καὶ τὰ δόγματα τῶν εἰρημένων αἱρέσεων.

Τὴν δὲ μετάθεσιν τοῦ ἡγίου πάτρια κατέκρινεν ἡ ἐν Κωνσταντινούπολει ἀθροισθεῖσα σίκουμενοκή σύνοδος ἐν ἑτειρᾷ τῷ κοσμοκήρητρᾳ, καὶ ἴδετε τὴν συνοδοκήν πρᾶξιν αὐτῆς ἐν τῇ πεντακοσιοστῇ τεσσαρακοστῇ πρώτῃ σελίδῃ: τοῦ Τόμου τῆς Ἀγάπης.

'Αλλ' οἱ Γεζουνήται, πάντων τῶν ἐγθρῶν τῆς ἐκκλησίας ἀναιδέστατοι καὶ τολμηρότατο: ὅντες ἐσυκοφάντουν τὴν ἀνατολικήν ἐκκλησίαν δι τηρεσίνει τὰ Λουτέρων καὶ Καλβίνων, καὶ περὶ τῆς μετανοολής τῆς ἑορτῆς τοῦ ἡγίου πάτρια κατέκρινον τὴν αὐτὴν ἀποστολικήν ἐκκλησίαν ὡς τάχα ἡπατημένην. Ἐκήρυυττον δὲ τὰ ἀθέμιτα ταῦτα μάλιστα ἐν τῇ Λεγίᾳ καὶ ἐν τῇ Μιαρῇ Ρωσίᾳ, ὑποκειμένη τότε τῇ ἡγεμονίᾳ τῆς Λεγίας. Ἐλεγον δὲ πρὸς ταῖς ἄλλαις αὐτῶν βλασφημίαις δι: δη μὴ πιστεῖν εἰς τὸν πάπτων τῆς Ρώμης ἄθεος ἐστι: καὶ οὐ δύναται σωτηρίας τυγχεῖν τοσοῦτον ὥστε τοῦ διακενθόμενου ἐπὶ ὄρθυδοξίᾳ οὐέτη Βακιλείου τὴν θυγατέρα Μαρίαν ἐλκύσαντες εἰς τὸν παπτισμὸν. καὶ ἐκείνης πεισθείσης ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω διδασκαλίης αὐτῶν. δηλούντο: τῆς. διστις οὐ πιστεῖει εἰς τὸν πάπτων ἐστιν ἄθεος, καὶ θρηνούσης διὰ τὸν πατέρα αὐτῆς δι: ἐνολάσθη, οἱ Γεζουνήται, διὰ νὰ τὴν καλοκαρδίουν, ἐπήγγασο: καὶ ἐσκακήν καὶ εἴγαλαν τὰ κόκκαλα τοῦ πατρός τῆς ἀπὸ τὸν τάφον καὶ τὰ ἑδάπτισαν κατὰ τὴν τάξιν τῶν Λατίνων. Καὶ περὶ τούτου ὕδετε πλατύτερον ἐν τῷ συντάγματι τοῦ κύριου Νεκταρίου τὸ διακονιοστὸν τεσσαρακοστὸν ἔννυτον καταβατόν. Οὐ μὴν ἄλλα καὶ τοῖς ἐν τῇ Λεγίᾳ Ιουδαίοις ἐδώκασι: μεγάλην ἐξοισίαν κατὰ τῶν ὄρθυδοξῶν ὥστε πλάττοντες αἵτιας οἱ γριτοκτόνοι ἐξέναλον ἀπὸ τῶν ἐκκλησίῶν τοὺς ιερεῖς καὶ ἐτυραννοῦσαν. καὶ τὸ δὴ μέγιστον κακὸν, δι: συκοφαντήσαντες ἔνα ιερέα ὄρθροδοξὸν ὡς ἄξια θανάτου πράξαντα, τὸν εἴγαλαν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν ἐνδεδιγμένον τὰ ιερὰ ἄμφια καὶ τὸν ἐφούρκισαν ὡς ἡτον φορεμένος.

'Ἐν τοιούτοις οὖν κακοῖς εὑρισκούμενων τῶν ἐν τῇ Λεγίᾳ ὄρθροδοξῶν Ρώμων, ὁ ἡγιώτατος πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Μελέτιος λόγοις καὶ συγγράμμασι πρῶτον αὐτὸς μόνος ἀντέπραττεν ταῖς ἀσεβείας τῶν Γεζουνήτων μετὰ ταῦτα δὲ Κύριλλον τὸν Λούκαριν, σοφώτατον ὄντα, εἰς τὸ ἀξιωμα τοῦ ἀρχιμανδρίτου ἀναβαθμάτας καὶ ἔξαρχον τοῦ ιδίου προσώπου ἀποκαταστήσας, ἐπειμψε καὶ ἐδιδασκε τοὺς Ρώμους τὰ περὶ τῆς ὄρθροδοξου πιστεως: καὶ δὴ καὶ σχολεῖα συνέστησεν ἐκεῖ, καὶ ἄλλα ἀναγκαῖα ἐποίησε πρὸς στερέωσιν τῆς ὄρθροδοξού πιστεως.

Οὐ μὴν ἄλλα καὶ μετέπειτα ὁ Κύριλλος, πατριάρχης γενόμενος Ἀλεξανδρείας, καὶ διδασκαλίας καὶ ἐπιστολαῖς ἐκεῖτο διπού καὶ δπως ἐδύνατο κατὰ τῶν εἰρημένων νεωτέρων ἄλλα καὶ μετατεθεῖς εἰς τὸν θρόνον Κωνσταντινούπολεως καὶ ποιῶν τὰ αὐτὰ λαμπρότερον,

οἱ Γιεζουնῆται ἔλεγον εἰς Λεχίαν διτὶ ἡ ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως ἐστι καλεῖνακή, καθότι ὁ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης Κύριλλος καλένεται τοις μάταιοις καὶ φευδεπίπλαστον λόγον ὑποθέμενοι, ἐπειδόματος τὰς τρόποις ἵνα μεταβάλλωσι τοὺς ὄρθιοδόξους Ῥώσους εἰς τὸν παπισμόν. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω.

Ἐν ἕτε: δὲ ἀγαθός, ἐπὶ τῆς βασιλέας τοῦ ἀστιδίμου αὐτοκράτορος Μοσχοδίας Μιχαὴλ Θεοδωροκίτη, ἀπῆλθεν ἐκεῖ εἰς Μοσχοδίαν ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης Ἱεροσολύμων Θεοφάνης, ὃτε ἐχειροτόνησε καὶ τὸν πατέρα τοῦ ἀγιώτατον πατριάρχην Φιλάρετον πατριάρχην Μοσχοδίας καὶ πάσης Ῥωσίας ἐπανεργόμενος δὲ εἰς τὰ ἤδια διὰ τῆς Ψωσίας, καὶ ἔχων ἐπιτροπικὰ γράμματα τοῦ ἀγιώτατον πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἀγίας Συνόδου ἵνα ἐπισκεψθῇ τὴν ἀγίαν ἐκκλησίαν τῆς Μικρᾶς Ψωσίας, ἐχειροτόνησε μητροπολίτην Κικίου καὶ Ἀλικίας Πέτρου τὸν Μογίλαν, ἄνθρωπον ἐνάρετον καὶ σοφώτατον, ἐν ἕτε: χιλιοστῷ ἔξακοισιστῷ εἰκοστῷ, τοῖς ἔτεσι ἐχειροτόνησε καὶ ἐπισκόπους τρεῖς.

Ἄπειλθῶν δὲ εἰς Ἱερουσαλήμ καὶ πάλιν ἐπικνελθῶν καὶ εύρισκόμενος εἰς Γιάσιον ἐν τῷ ἔτει χιλιοστῷ ἔξακοισιστῷ τριακοστῷ, ὃτε ἐγίνετο ἔκκριτος ἡ συκοφαντία τῶν Γιεζουνῆτῶν. ὅτι ὁ Κωνσταντινουπόλεως Κύριλλος ἐστι καλεῖνόφρων, ἐπεμφανοῦσαν οἱ Ῥώσοι πρὸς τὸν Θεοφάνην, ἐρωτῶντες εἰ τὰ παρὰ τῶν Γιεζουνῆτῶν λεγόμενα περὶ τοῦ πατριάρχου Κυρίλλου οὕτως ἔγει. Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς αὐτοῖς ἔγραψεν διλόκληρον πραγματείαν ἐν κεφαλαίοις ιεράς τὸ πρώτον κεφάλαιόν ἐστι τόδε.

Κεφάλαιον πρώτον ὅτι ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία
τῆς τῶν Λουτέρων καὶ Καλεῖνων αἵρεσεως
οὐ μετέχει.

Εἰ καὶ τὸ Λατίνων ψεῦδος καὶ μέγα ἀδίκημα ἦν, ἐγὼμαὶ καὶ τοῦτο τὸ φάσκειν αἰρετικοὺς τὸ τῆς ἐκκλησίας εὐχος, τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως οἰκουμενικὸν σοφώτατόν τε καὶ ἀγιώτατον πατριάρχην Κύριλλον καὶ τὸν τῶν Ἱερωτάτων ἀρχιερέων θεοφιλῆ θίασον καὶ τῆς τῶν Καλεῖνων καὶ Λουτέρων λόγης μετέχειν, τὴν ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν ἀπασαν, συκοφαντεῖν. Οὐδὲν γάρ μέχρι τούτου τοῦδε ὑποπτεύεσθαι ἐφάνη τεκμήριον. Τίς μικρόν γε ἐιωρακώς τὰ ἡμέτερα οὐκ ἐπίσταται τὸ τοῦ σοφωτάτου τούτου πατρὸς εὐσεβεῖς πατριαρχεῖον ἴεραῖς εἰκόσι καταγλωττίζόμενον, καὶ τοὺς ἐν τῇ ἀνατολικῇ ἐκκλησίᾳ ἀπαντας ἀναφανδὸν προσκυνοῦντας ταῦτα ὡς δεῖ σχετικῶς; καὶ θερμῶς τούδε ἐπικαλοῦντας εἰς βοήθειαν; Ψεῦδος μέντοι Λατίνων τὸ ἀδίκημα. Πιμεῖς τὰς τῶν ἀγίων σεπτὰς εἰκόνας καὶ σεβόμεθα, ὡς εἰκός, καὶ ἀσπαζόμεθα, καὶ τοὺς ἄλλους φρονοῦντας αἱρετικοὺς κρίνομεν καὶ ἀνοθεματίζομεν. Ἐπίσης ἀπασινοὶ οἱ θειότατοι ἀρχιερεῖς καὶ διάπαντα πατήρει τε καὶ ποιμὴν σοφώτατος πατριάρχης Κύριλλος, δις καὶ εὐσεβῶς ἔξομολόγησιν τῶν ἑκάστην πεπραγμένων κηρύττων, ἐκ τῶν τοῦ Βελιαρχείου πολλοὺς ἀφαρπάζεται. Περὶ αὐτεξουσίου ὄρθως φρονοῦμεν ἢ ἐφ' ἥματιν ὡς ὁ σπόρος μὲν τοῦ ἀγαθοῦ ἐκ Θεοῦ, παρ' ἥματιν δὲ ἄροσις ἥτοι τὸ αἱρεῖσθαι, καὶ τοῦτο φαμέν τὸ τοῦ Δαβὶδ προσέλθετε πρὸς αὐτὸν καὶ φωτίσθητε ἐπιστρέψητε πρὸς μὲ καὶ ἐπιστραφήσομαι πρὸς νῦντας. Ποσάκις ἡθέλητα συναγαγεῖν καὶ οὐκ ἡθελήσατε. Ὅστις θέλει, καὶ τὰ λοιπά. Τὸν ἄρτον τὸν ἐπὶ τῆς τραπέζης ὡς ἀληθῆς Χριστοῦ σῶμα, καὶ τὸν οἶνον αἷμα διδάσκομεν ὁ καθηγεμών σοφώτατος πατριάρχης Κύριλλος καὶ ἥμεῖς τοῖς τὸ λάθετε φάγετε, τοῦτο ἐστι τὸ σῶμα μού, καὶ πιετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτο ἐστι τὸ αἷμα μού κυριακοῖς λόγοις πειθόμενοι, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν μήτε πατριάρχη, μήτε τινὶ ἄλλῳ τῶν Γραικῶν κοινωνίᾳ πίστεως Λουτήροις ἢ Καλεῖνοις πεφανέρωται καίτερο πολλάκις τοῖς ἐγταῦθα πρέσβεσι, οἷα καὶ ὄλλοις πολλοῖς χριμεθα φύλοις, τοῦ καιροῦ οὕτως ἀπαιτοῦντος. Ἄλλον ἔδει τοὺς ἀθλίως διακειμένους βλέπειν καὶ εἰσορᾶν διτὶ μικροῦ δῆτα πᾶσα ἡ ὑπὸ τὸν Ῥώμης ἐπαρχία παρετράπη καὶ ἐξώκειλε, καὶ διτὶ διάπαντας τῶν ἐπιψυεισῶν πασῶν

αἰρέσεων ὑπάρχει πρωταίτιος καὶ θεωρεῖσθαι. Οὐγγρία, Ἀλσατία, Γερμανία τε, αἱ ἔξι γῆσιν καὶ τὰ λοιπὰ, οὐκ ὑπῆρχον ἀπαντεῖς ἐντερνιζόμενοι τὸν σεπτῶν συνάδων ὄρους; Ὁμως γοῦν τούτοις φαίρον τι ἡ μᾶλλον οὐδὲν χριστιανοῖς κατάλληλον ἀφορούσια ἔμεινεν. Ὁ τοσούτων μὲν οὖν καὶ τοιούτων κακῶν ἐν τῇ αὐτοῦ ἐπαργιᾳ ὑπάρχων γρηστὸς πάπας αἴτιος οὐκ αἰσχύνεται. Ἀλλ' ἀνοήτως περὶ πολλῶν ἡμᾶς τοὺς τὰ τῶν πατέρων φρονοῦντας ἀδίκως συκοφαντεῖ τῆς ἀθεϊας. Ὁ μὲν οὖν σοφώτατος πατριάρχης Κύριλλος, ὃς ἔπος εἰπεῖν, τοσούτον ἀπέχει αἰρέσεως ὥστε καὶ Θαρρούντως τολμᾶν λέγειν ὡς οὗτος ἐστιν ὁ κατὰ ἀληθείαν ἀργιερεὺς ἐν τοῖς νῦν κατὰ Παῦλον, δαιος, ἀπλοῦς, ἄκακος, ἐλεήμων, εὐσεβὴς, σοφὸς, διδάσκαλος, καὶ τοῦ κατ' εὐσέβειαν πιστοῦ λόγου ἀντεγόμενος.

Τὰ μὲν οὖν παρὰ τοῦ Ἱεροσολύμων γράμματα ταῦτα ἀνεγνώσθησαν εἰς πᾶσαν τὴν Ρώσιαν, καὶ ὡρέληραν μὲν ἐκανόντες ὅλλα εἰς ὀλίγον καιρόν καθότι ἐν ἔτει ἀχλαγίας τῆς σωτηρίας ἐφάνηκαν εἰς βιβλιόδρόιν τυπωμένα ἐν τῇ Γενέδρᾳ τὰ θρυλούμενα ἐπ' ὄγόματι Κυρίλλου, τοῦ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχου. κεφαλαῖα, ὕντας δραξάμενοι οἱ Γιεζουνήται ἐφώναζον εἰς πᾶσαν τὴν Ρώσιαν: ἵδού ἀναμφιδόλως ὁ Κωνσταντινουπόλεως πατριάρχης καλεῖνδροιν ἐστί· καίτοι γάρ οἱ αντικείμενοι μηδεμίαν ἀπόδειξην δυνάμενοι παρασχεῖν ὡς εἴη τὰ κεφαλαῖα τοῦ Κυρίλλου, ὡς ἐδεξίκαμεν ἐν τῷ ἡγιειριδίῳ, καὶ ὡς φαίνεται ἐν τῷ Τόμῳ τῆς Ἀγάπης, ἐν τοῖς οὐρανοῖς φιλοτίμως ἐορτάσαι, ἵνα πλείονος τιμῆς ἐν αὐτῇ παρὰ τῆς ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας τύχωσιν, διῃ δύναμις ἡγιαγίζοντο τὴν ἐκκλησίαν τῶν Ρώσων εἰς τὰ ἑσιτῶν ἥμηρ μεταβαλεῖν ὡς ἐνόμιζον. "Οθεν ὁ διαληρθεῖς μητροπολίτης Κιαΐδιος Πέτρος μετὰ τῆς συνόδου αὐτοῦ ἀντιπράττοντες αὐτοῖς καὶ ἀγωνιζόμενοι τὸν καλὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος, καὶ δὴ κατὰ τῶν εἰρημένων καλεῖναν κεφαλαῖαν καὶ κατὰ πάστης αἰρέσεως φερόμενοι, ἐσύνθεσαν Ὁμολογίαν τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἥν μετερχόμενοι οἱ ὀρθόδοξοι Ρώσοι, ἐστηρίζοντο ἐν τῇ πίστει. Ἀλλ' ἐπειδὴ πάλιν τινὲς λαλοῦντες διεστραχμένα κατέλεγον ἐν τισι τῆς Ὁρθοδόξου ὄμολογίας, καὶ οὕτω πάλιν ἐλάμβανον οἱ ἀντικείμενοι ἵχυν τινα κατὰ τῶν ὀρθοδόξων, ὁ καλὸς ποιμὴν οὗτος Πέτρος, θεῖφ πνεύματι ὀδηγηθεῖς, ἐδεήθη τοῦ τότε αὐθεντὸς Μολδοβλαχίας τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει ἀσιδίμου Βασιλείου βισεβόδα, μέγα δυναμένου παρὰ τε τῇ ὑψηλοτάτῃ ἀρχῇ ἐξ ἣς εἰχε τὴν ἡγεμονίαν, καὶ παρὰ τοῖς Λέγοις, καὶ ἔτι γεμὴν ἔχοντος ζήλου μέραν καὶ ἀγάπην ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ, ἵνα ἐνεργήσῃ παραγενέσθαι τινὰς λεγάτους ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας τῆς μικρᾶς Ρώσιας, καὶ τινὰς λογίους ἄνδρας ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως εἰς Γιάσιον, καὶ συγκροτηθῆναι σύνοδον, ἵστις γένηται βοήθειά τις παρ' αὐτῆς τῇ ἐκκλησίᾳ Ρώσιας. Ὁ δὲ πειραρχῶς τὴν πρεσβείαν δεξάμενος, ἐκοπίσας καὶ γράμμάσι καὶ δώροις καὶ ἑβδόμοις καὶ ὅλλαις φιλοτίμαις. Ἐμεσίτευσεν οὖν εἰς τὸν κράλην καὶ εἰς τοὺς ἄρχοντας τῆς Αεγαίας, καὶ ἀργήκασι τὸν ἀγιώτατον μητροπολίτην ἐκεῖνον καὶ ἐπεμψε κληρικοῖς τινας σοφοῖς καὶ ἐναρέτους, πατέληθον εἰς Γιάσιον. Ἐγραψε δὲ καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐπεμψεν ἣ τότε ἴρα τὸν σύνοδος ἀρχιερεῖς καὶ κληρικούς καὶ τὸν ἀποστολικὸν ἄνδρα, τὸν διδάσκαλον Μελέτιον τὸν Σιρίγον· καὶ, γενομένης τοπικῆς συνόδου ἐκεῖ, ἥτοι εἰς Γιάσιον, ἐθεωρήθη καὶ ἀκριβῶς ἀγεψηλαγήθη ἡ ἐκτεθείσα ὑπὸ τοῦ Κιαΐδου ὄμολογία, ἐξ ἣς πῆ μὲν ἀφαιρέσαντες, πῆ δὲ προσθέμενοι, οἱ συνόδου πατέρες ἀγεκάθηραν αὐτὴν πάστης μέμψεως καὶ ὥρισαν Ὁμολογίαν εἶναι καὶ λέγεσθαι· ὡς καὶ πρότερον τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἥν μετὰ ταῦτα, συνόδου μεγάλης ἀθροισθείσης ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπὶ παρουσίᾳ δηλονότι τῶν τεσσάρων ἀγιώτατων πατριαρχῶν, ὡς πάντη ὀρθόδοξον ἐπεκύρωσε, καὶ οὕτως ἐξεδόθη εἰς τὸ κοινόν πάστης τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας. Καὶ ἰδέτω δ φιλομαθής τὰ περὶ τούτων πλατύτερον ἐν τῷ ἡγιειριδίῳ.

Περίπου δε τὸ αὐτὸν ἔτος ἐτύπωσαν αὐτὴν οἱ πρωτεύοντες ἐν τῇ Βελγικῇ διὰ μεσίτειας τοῦ τότε μεγάλου βασιλικοῦ ἐρμηνέως τοῦ μακαρίου Παναγιώτου, πλὴν ἐν ὀλίγοις βιβλίοις, ἅτινα λυτὰ ἦτοι ἀδετα ἐμοιράσθησαν ἐν Κωνσταντινουπόλει παρὰ τοῦ τότε ἀγιωτάτου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Μεθοδίου ἐκ μέρους τοῦ εἰρημένου ὅρχοντος. Πλὴν, ὡς εἴρηται, ὀλίγα ὄντα τὰ βιβλία εἰς ὀλίγον καιρὸν ὀλίγιστα ἐμείνασι καὶ σχεδὸν ἡφανίσθησαν. Καὶ οὗτως ἐκινδύνευε τὸ κοινὸν τῶν ὀρθοδόξων ἵνα ὑστερηθῇ τοιούτου ἀναγκαιοτάτου καλοῦ. Ἡ οὖν μετριότης ἡμῶν φροντίζουσα κατὰ τὸ εἰκὸς περὶ τῆς βιβλου οὐκ εἶχεν ἐπὶ τιγα ὅλλον καταφυγεῖν καὶ διόρθωσιν τοῦ πράγματος ἐμποιῆσαι, εἰ μὴ πρὸς τὸν ὑπὸ τῆς τοῦ παντὸς ποιητικῆς τε καὶ συνεκτικῆς δεξιᾶς τὸ τῆς αὐθεντίας ἀξιῶμα κατ’ ἀξιαν δεξάμενον τὸν εὐσεβέστατον καὶ ἐκλαμπρότατον δούκαν καὶ φιλόχριστον αὐθέντην καὶ ἡγεμόνα πάσης Οὐργορόλαχίας, κύριον Ἰωάννην Κωνσταντίνον Μπασαράμπαν βοεΐδα, τὸν φιλαδελφίᾳ καὶ συμφύτῳ περὶ τὴν πίστιν εὐσεβείᾳ τε καὶ εὐθύτητι τὸν δόντα τὴν αὐθεντίαν αὐτῷ θεὸν φιλοῦντα ἀνταμείβεσθαι, ὡς ἔδειξεν ἡ πεῖρα, δι’ ὧν εὐηργέτησε πολλὰς ἐκκλησίας διακόροις τρόποις κατὰ διατάρους ἐπαρχίας καὶ τόπους πολλούς· καὶ πρὸς τούτοις διὰ τῶν βιβλίων ὧν προετύπωσεν, ὡς γινώσκει πᾶσα ἡ ἀποστολικὴ ἐκκλησία. Τοιούτοις γάρ ἀντιδώροις οἱδεν ἡ ἐκλαμπρότης αὐτοῦ τὸν θεὸν ἐξιλάσκεσθαι, οἵς ἀγαπᾷ θεραπεύεσθαι. Τίς δὲ θεῷ παρὰ τῶν φιλούμενῶν αὐτὸν φιλοτιμωτέρα δώρων προσένεξε, ἀλλ’ ἡ τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης καὶ πίστεως ἡ διάπυρος ἔνδειξις, καὶ τῶν ἀγίων ἐκκλησιῶν ἡ παρ’ αὐτῶν πρὸς τὸ κρείττον ἐπίδοσις. Πρὸς οὖν τὸν ἐκλαμπρότατον καὶ φιλόχριστον τοῦτον αὐθέντην τὴν πεῖρι τῆς βιβλου ἀναφορὰν ποιησάμενοι, οὐκ ἐδεήθη ἡ φιλόχριστος αὐτοῦ ψυχὴ πολλῶν λόγων ἡ ἀξιώσεων, ἀλλ’ εὐθὺς ὥρισεν ἵνα τυπωθῶσι καὶ δεθῶσι, καὶ νὰ διαμοιρασθῶσι δωρεὰν τῷ χριστωνύμῳ πληρώματι.

Ἐπειδὴ δὲ ὁ λογιώτατος ἐν ἱερομονάχοις καὶ πνευματικοῖς κύριοι Βησσαρίων Μακρῆς ὁ ἐξ Ἰωαννίνων ἐσύγχεε φιλοπόνως ἔκθεσιν τινὰ εἰσαγωγικὴν περὶ πίστεως, ἀλπίδος καὶ ἀγάπης, οὐ μόνον τῇ τάξει, ἀλλὰ καὶ ταῖς διαιρέσεσι καὶ τοῖς νοήμασι πολὺ τὸ παρεμφερὲς ἔχουσαν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ὁμολογίᾳ, ἢτις καὶ αὐτὴ ἀναγθεῖσα δι’ ἡμῶν εἰς χεῖρας τῆς ἐκλαμπρότητος αὐτοῦ, ὥρισεν ἵνα συντυπωθῇ τῇ Ὁρθοδόξῳ Ὁμολογίᾳ, ὥστε εἶναι τὰς δύο πραγματίας εἰς τόμον ἔναν ἀναγνώσκεσθαι: μέντοι τὴν μὲν ὡς ὀρθόδοξον Ὁμολογίαν τῆς ἀγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας, στάθμην καὶ κανόνα τῆς δρθοδόξου πίστεως οὖσαν τὴν δὲ ὡς μερικοῦ ὀρθόδοξου διδασκάλου ἐρμηνείαν τε καὶ ὑπότυπωσιν.

Ἀποδεχόμενοι οὖν τὴν βιβλου μεθ’ ἡμῶν, πάντες ὑμεῖς ἀδελφοί, δέον ἐστὶ συμψήφιως καὶ συμφώνως ἀναφεύγεσθαι: σῶσον, κύριε, τὸν φιλόχριστον αὐθέντην Ἰωάννην Κωνσταντίνον Μπασαράμπαν βοεΐδαν, τὸν πρόμαχον τῆς δρθοδόξου πίστεως· εὐλόγησον τὴν ζωὴν αὐτοῦ· κατεύθυνον τὰ διαβήματα τῶν ὑπέρ σωτηρίας τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πληρώματος βουλῶν αὐτοῦ· πατείτω τὴν ἴσχυν τῶν ἔχθρῶν αὐτοῦ, καὶ οἱ ἀνθεστηκότες αὐτῷ παράχρημα πιπτέωσαν, ὅτι ἐποίησε καὶ ποιεῖ ἐν τῇ ἀγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ κρίμα καὶ δικαιοσύνην αἰώνιον, καὶ τῇ ἀληθείᾳ λυμανομένη γείρα δρέγει, καὶ τὸν λαόν σου διασώζει, ὅτι θεὸς ἐλέους, οἰκτιρμῶν καὶ φιλανθρωπίας ὑπάρχεις· καὶ σοὶ ἡ ἀΐδιος δόξα εἰς ἀΐδιους αἰώνας. Ἄμην. ἀχεθ’, ἐν μηνὶ ἰανουαρίῳ, ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως.

Dositeu, cu mîla luș Dûmneadeu Patriarh al Ierusalimului, bucurie tuturor înțim-plătorilor Ortodoxi în Domnul.

Dacă și unele din cele ce voim a le ține către iubirea voastră sunt cunoscute celor mai încercăți dintre voi, dar pentru cei ce nu știu, noi ținem. Că și în secolul XV (recie XVI) de la intruparea Domnului nostru Isus Christos s'aș arătat

vre o patru mari flăcări, care sunt opuse și vrăjmașe Sfintei Biserici a lui Dumnezeu, ce persistă și până acum. Înțâia flăcăra este eresia Luteranilor care a luat început în anul 1517. A doua este eresia Calvinilor, ce s'a manifestat în anul 1538. A treia este rădăcina ce îsbucnește în afară, adică schisma Iezuiților, ce s'a constituit la anul 1540. A patra este schimbarea Calendarului, adică a datelor Sfintelor Păscu, ce o au motivat papa Grigorie al XIII în anul 1583. Contra eresurilor Luteranilor și Calvinilor cel întâi a scris Preasf. Patriarch al Constantinopolului Ieremia. După el Meletie Preasf. Patriarch al Alexandriei, și mulți teologi ortodoxi, între cari cel mai însemnat este fericitul profesor Gheorghe Coresi din Hio, dovedind patristic, apostolic și scripturistic că eresurile, dogmele și înnoiriile săse sunt streine de Biserica Universală. Cât despre schimbarea Sfintelor Păscu o au condamnat Sinodul Ecumenic adunat în Constantinopol în anul de la crearea lumii 6201. Si vedetă praxa sinodică a ei la pagina 541 a *Tomului Iubirei* (Τόμος Ἀγάπης).

Iesuiții însă fiind cei mai îndrăsneți și mai nerușinăți dintre toti inimicii Bisericii, calomniază Biserica Orientală că învață cele ale Luteranilor și ale Calvinilor, iar relativ la schimbarea sârbătorilor sfintelor Păscu, critică pe acela a noastră Biserică apostolică, că adică ar fi în erore.

Propagă aceste calomni necuvîncioase mai ales în Polonia și în Rusia mică, ce era atunci supusă egemeniei polone. Mai diceau pe larg alte blasfeme de ale lor, că cel ce nu crede în Papa Români este ateu și nu va pute să afle mântuire. În atată predicau acestea, încât atrăgând la papism pe Maria fiica Cneazului Vasilie, recunoscut prin Ortodoxismul său, iar ea convinsă prin înaltele lor doctrine, adică prin aceea, că cine nu crede în Papa este ateu și plângând pe părintele său că este condamnat (în infern); Iesuiții pentru a-i căstiga inima său dus de a săpat și a scos din mormânt șosele părintelui său și le-a botezat după ritul Latinilor. Despre acela vedeți mai pe larg în scrierea Ină Chir Nectarie pag. 249 și următoarele. Nu numai atată, dar încă așadar mare putere Iesuiților din Polonia asupra Ortodoxilor, în cat fabricând acuzații, vinđători de Christos scoteau pe preoți din biserică și-i tiraniseau. Iar răutatea cea mai mare a fost: calomniând pe un preot Ortodox că ar fi practicat lucruri demne de moarte, l-a scos din biserică îmbrăcat cu vestimente sacerdotale și l-a pus în țepă, cum era îmbrăcat. Astfel afiindu-se într-o stare de răutate atâtă de mare Ortodoxii ruși, Preafințitul Patriarch al Alexandriei Meletie (Piga) s'a opus el cel dințal prin discursuri și scrieri nepiosități Iesuiților. După aceea prea înteleptul Chiril Lucaris, ridicat la demnitatea de archimandrit și numit reprezentant al persoanei sale, l-a trimis și a învățat pe Ruși cele ale credinței ortodoxe. Cand așa înființat acolo și școli și alte lucruri necesare și așa introdus lucruri pentru consolidarea credinței Ortodoxe. După acela apoștoliul Chiril Lucaris devenind Patriarch al Alexandriei prin învățături (pastorale) și epistole așa lucrat unde și cum așa putut contra șoșilor inovatori, apoștoli strămutat la scaunul patriarchal din Constantinopol și săvîrșind acestea mai cu succes, Iesuiții răspândeau prin Polonia că adică Biserica de Constantinopol ar fi calvinisând, pentru că Patriarchul Constantinopol profesează Calvinismul. Pretextând acest raționament deșert și plin de neadever, căuta în tot modul de a converti pe Ruși ortodocși la papism. Acestea relativ la acăstă afacere.

In anul 1619 pe timpul Autocratului fericit al Moscovei, Mihail Teodorovică s'a dus acolo în Rusia Preasfințitul Patriarh al Ierusalimului Teofan, când a hirotonisit și pe părintele aceluia fericit împărat, pe Filaret Patriarchul Moscovei și a totă Rusia. Întorcându-se acasă prin Rusia și având scrisorile patriarchale ale Preasfințitului Patriarch al Constantinopolei și ale sfântului Sinod de pe lângă ea (Patriarchie), pentru ca să visiteze Biserica din Rusia mică, a hirotonisit Mitropolit Chievului și Haliciului pe Petru Movilă, om virtuos și fără erudit.

In anul 1620 a mai hirotonisit încă trei Episcopi. Duccându-se la Ierusalim și apoi reîntorcându-se iarăși și aflându-se la Iași în anul 1630, când calomnia Iesuiților a fost ajuns la culme, că adică Chiril al Alexandriei profesă calvinismul, au trimis Rușii către Teofan întrebându-l despre cele ce dic Iesuiții contra Patriarhului Chiril, dacă sunt așa. Iar el răspundându-le lor a scris un tratat complet în 16 capitole, din care cel dintâi este următorul:

Capitolul întâi. Că Biserica orientală nu participă de loc la eresul Luteranilor și Calvinilor.

Ești, de și cred că erau minciuni de ale Latinilor și mare nedreptate de a numi eretică credința Bisericei și pe prea eruditul și preasfințitul Patriarch Ecumenic și a calomnia adunarea iubitorilor de Dumnezeu a celor mai sfinti Archierei și totă Biserica orientală, că participă la otrava (λόγος) Calvinilor și Luteranilor, dar până în prezent nu s'a văzut că s-ar fi dat de cără ei nici o dovedă. Cine, chiar puțin cunoșteitor de ale noastre, nu scie patriarcatul pios al acestui prea înțelept părinte, ornat cu sfintele icone și pe cei din Biserica Orientală pe toti închinându-le, după cum trebuie relativ, și cu căldură chemând pe sfinti în ajutor? Minciună dar de a Latinilor este calomnia. Noi respectăm după cuvintă și sărutăm sfintele icone ale sfintilor, iar pe cei ce cugetă în alt mod, îi judecăm de eretici și anatematizăm de asemenea noi, prea divinii archierei de pretutindenea; și însuși Părintele tuturor și Păstorul, prea învățătul Patriarch Chiril, care predică cu piositate mărturisirea de cele ce face fiecare, pe mulți i-a răpit din mâinile lui Veliar. Despre liberul arbitru cugetăm drept, că e posibil nouă: Că adică sămința bunului este de la Dumnezeu, iar din partea voastră este preferare, ori de a alege, și aceasta o dicem după David: „Veniți către El, și vă luminați. Întorceți-vă către mine și mă voi întorce către voi. De căte ori am voit să vă adun și n'atâi voit. Cel ce voiesce, etc. etc.“ Pacea de pe sfânta masă ca adevărat corp a lui Christos și vinul sânge, învățăm, conducătorul nostru Patriarchul Chiril și Noi; credând cuvintelor dominicale: „Luăți, mâncați, acesta este trupul meu, și beți din acesta toti, acesta este sângele meu.“

Spre a dice sigur nu s'a observat nicăi la Patriarch, nicăi la altul din comunitatea Grecilor cele ale Luteranilor și Calvinilor, de și adesea ambasadorilor de aicea și altor persoane le-am fost amici, pentru că timpul cerea astfel. Dar trebuie să vadă și să observe că cel ce-s dispusă pernicioș către noi și mai totă stăpânirea cea de sub Roma au deviat și declinat; și că Papa este causa tuturor eresiilor ce au apărut. Observați: Ungaria, Austria, Germania și insulele exterioare și cele-lalte n'așa fost totă aprobatore decisiilor Sinodelor? Si totuși relativ la acestea puțin sau mai nici o asemănare cu prototipele n'așa rămas creștinilor. Papa fiind causa atator și astfel de reușă, în stăpânirea lui nu se rușinăză,

ci nebunesce ne calomniază pe nedreptul despre multe pe noi, chiar de ateți, pe noi cei ce cugetăm în conformitate cu Părintii bisericescă.

Deci prea înțeleptul Patriarch Chiril, astfel exprimându-se, în atată este de departe de eresie, încât cu curaj îndrăznesce a dice: că acesta este după dreptate Archiereu în timpurile prezente, după Apostolul Pavel: cuvios, nerăutăchos, misericordios, pios, înțelept, învățător și luptător pentru cuvîntul credinței spre piozitate, etc. etc.

Scrisorile Ierusalimiteanului s'au cetit în totă Rusia și au folosit nu de ajuns, ci puțin timp, pentru că în anul 1633 el Măntuirel a ușoară tipărită la Geneva, cunoscutele capitule, sub numele Patriarchului Chiril al Constantinopolului, de care profitând Iesuitii strigați în totă Rusia: Iată acum că Patriarchul de Constantinopol confesează Calvinismul. De și inimicul nu putea să dea nică o dovadă că capitulele ar fi ale lui Chiril, după cum am arătat în manualul nostru și care se vede în *Tomul Iubirei* la pag. 549. Dar voind a face rău susțineau că sunt ale lui Chiril. Mai cu seamă pentru că voiau a serba splendid jubileul secular al novismelor Schismelor lor, ce cădea în anul 1650, spre a obține o onore mai distinsă din partea Bisericii Române. Cu cată putere s'au luptat spre a schimba Biserica Rușilor după obiceiurile lor — cum sperau ei! Deci disul Mitropolit de Chiev Petru cu sinodul său, opunându-se lor, s'au luptat lupta cea bună pentru dogmele ortodoxe. Ridicându-se dar în contra capitulelor calviniste amintite și a tot eresul, au compus Mărturisirea Bisericii Catolice, pe care întrebuițând-o Rușii ortodoxi se întăreau în credință. Dar fiind că unii iarăși vorbeau lucruri destrăbălate, atacați în cîte ceva Mărturisirea Ortodoxă, de unde inimicul au luat din nouă putere asupra Ortodoxilor, acest divin Păstor, Petru, indemnăt prin inspirație divină s'au rugat Domnitorului de atunci al Moldo-Valahiei, fericitului întru amintire Vasilie Voievodul, mult puten și la guvernul cel prea înalt, de unde și luase Domnia și la Poloni și încă având și mare zel și dragoste către Biserica lui Christos, spre a lucra de a se trimite unele persoane delegate din Biserica Rusiei mică și cățiva bărbați erudiți din Constantinopol la Iași și să se adune Sinod, că poate să se facă vre un ajutor Bisericii Rusiei. Aceasta (Vasile Voievodul) primind cu bucurie pe reprezentanții acestei idei, s'au ostenit și cu scrisori și cu daruri și cu cheltuieli și cu alte filotimisiri. Au mijlocit la regele Poloniei și la aristocrații și au lăsat pe acel Preasfințit Mitropolit de a ușoară trimis un număr de clerici înțelepți și virtuoși și au venit la Iași. Au scris și la Constantinopol și au trimis Sinodul de atunci Archierei și Clericii, între cari și pe bărbatul apostolic Meletie Sirig și făcându-se Sinod local acolo, adică la Iași, s'au revădui și corectat cu deamănuntul Mărturisirea propusă de la Chiev, din care unele peici colete le-au lăsat afară, pe altele le-au adăugit. Părintii Sinodului au curățit de tot atacul, și au hotărât să fie și să se numească Mărturisirea Bisericii Catolice, ca și înainte. Pe acesta Sinodul Mare adunat după aceasta în Constantinopol, fiind față toti patru Preasfințiti Patriarchi, o au confirmat ca forte ortodoxă și astfel s'au dat în totă societatea Sfintei Bisericii a lui Christos. (Consulte cel ce voiesce a sci despre acesta mai pe larg și Manualul nostru.) Cam pe la 1668 o au tipărit în Belgia cei ce erau în capul afacerilor (magnații) prin mijlocirea marelui interpret imperial de atunci, fericitul Panaghiot, dar în puține exemplare, care simple, adică nele-

gate, s'aă împărțit în Constantinopol de către Preasfințitul Patriarch al Constantinopolului Metodie, din partea ăisulu Magnat. Dar, cum s'aă dis, puține fiind exemplarele, în puțin timp aă rămas fórte puține și mai s'aă nimicit, și astfel se periclită Comunitatea Ortodoxilor de a fi lipsită de un bun așa de necesar. Smerenia nóstără însă, îngrijind după putință de carte, n'aă avut la cine altul să caute ajutor ca să efectueze îndreptarea lucrului, de nu către omnipotență și înțeluptă dréptă ce ține după dreptate demnitatea domnescă, către prea piosul și prea strălucitul Duce și iubit de Dumnezeu Domnitor a tótă Ungrovlahia, Domnul Ioan Constantin Basarab Voievodul, la cel uman și cu piositatea și rectitudinea credinței insădită în sufletul său, care răsplătesce lui Dumnezeu, pe care-l iubesc pentru că i-a dat Domnia, după cum experiența probeză. De aceea aă săvîrșit faceră de bine la multe biserici, în multe moduri, în diferite provincii și multe locuri; pe lângă acestea și prin cărțile ce a tipărit, după cum scie tótă Biserica apostolică. Cu astfel de daruri aă vădut Strălucirea sa imblânzit pe Dumnezeu, prin care lucruri iubesc a-l servi. Ce proștoră din partea celor ce să tem de El, pôte fi un present mai onorător decât arătarea zelosă a iubirii, a credinței și imbuñătățirea din ce în ce mai mult a sfintelor Biserici din partea lui? Deci făcând cerere către prea Strălucitul și iubitul de Christos Domnitor despre carte, n'aă avut nevoie sufletul său cel iubitor de Christos de multe cuvinte și stăruințe; ci curind au poruncit să se tipărescă, să se lege și să se împartă gratis multimeii creștine.

Fiind că prea învățatul între eromonahi și spirituali Chir Visarion Macri din Ianina a compus o expunere introductivă despre Credință, Speranță și Dragoste, nu numai prin metod, divisiuni și idei având multă relație cu Mărturisirea Ortodoxă, care și acesta s'aă depus în mâinile strălucirei sale, aă hotărît a se tipări la un loc cu Mărturisirea Ortodoxă. De aceea amindouă scrimerile sunt într'un tom, spre a se citi, una, ca Mărturisire Ortodoxă a Bisericii Catolice și Apostolice a lui Christos, fiind dreptar și canon al credinței ortodoxe; iar alta ca interpretare și model al unuă dascăl ortodox.

Primind deci cartea, împreună cu noă, cu toții trebuie, fraților, într'o voce și într'o unire să strigăm: Mărturisirea Ortodoxă pe iubitorul de Christos Domnitor Ioan Constantin Basarab Voievod, sprijinul credinței ortodoxe. Bine-cuvinteaază viața lui, îndrăptă urmele sfaturilor lui spre mantuirea plinirii Bisericei. Să se supue sub picioarele lui puterea vrăjmașilor lui, și cei ce i se impotrivesc lui cadă cu repeadiune, pentru că au făcut și face în Sfinta ta Biserică judecată și dreptate eternă și în adevăr tinde mâna de ajutor celei băntuite și salvăză pe poporul tău. Pentru că tu ești Dumnezeul miloilor, îndurărilor și al iubirii de omeni, și Tie se cuvine mărireia în vecii vecilor nesfîrșiti. Amin.

1699, în luna Ianuarie, în Adrianopol.

București: Biblioteca Academiei Române; Muzeul de Antichități. — Iași: Biblioteca Centrală. — Atena: Biblioteca Parlamentului.

A. Papadopoulos-Vretos, Νεοελληνική φιλολογία, I, 46, nr. 131. — A. Papadopoul-Calimah, Scrisoare către V. Alexandri, în Convorbiri literare, XIV, 252. — C. Erbiceanu, în Revista Teologică, III (Iași 1885), 410. — Picot, Anthime, 535, nr. 9. — C. Litzica, Manuscrisete grecescă din Biblioteca Academiei Române, în Analele Academiei Române, Tom. XXXIII, pag. 92, nr. 137.

225. — Frontispiciu din *Tricod*, Buzău 1700.

1700.

118. Invățături creștinești, traduse de Gheorghe Radovică, Snagov 1700.

ЛЕЦЫТЫРИ КРЕЩИНЕШИ

Фаэрте де фолошъ,

Икъма фтажъ скъласе де пре Лимба
Гречаскъ, пре Лимбъ Румънъскъ
ши са Тъпърит спре фолошъ^{ла}
челъ де ѿвше.

Л зылеле Прѣ лъминатълъ Дъмнъ,
Іѡ Констандінъ Басарабъ
Боецъдъ.

Къ Бъгословенію Прѣ сѣнцитълъ
Митрополитъ Къръ Теодоръ.

Л ѿнъль мжнтулъръ. за ѡ. Генадиј.
Л СНѢГУВЪ
Де Георгъ Радокицъ.

In 8º mic de 14+203 pagine. Tipărit cu caracterele Bibliei, (v. figs. 212 și 226) cu 21 rinduri pe pagină. În primele 14 pagini să află: titlul încadrat, stema lui Constantin Voievod (fig. n° 226), stihurile și prefetele reproduse mai jos și, în fine, arătarea cuprinsului.

„Stihuri asupra stemei

„Cu mijlocul corbului Dumnezeu cel mare
Domnului Constandin déde-i armă tare
„Pré cinstita cruce ca să biruasca
Pre a săi vrâjmaș și să stăpânească
„In mulți ani cu pace într-a sa moie.
Hs. dăruiască-î multă veselie“.

Prefața :

„Pré creștinulu, pré luminatulu și pré înnălitatulu Domnulu și stăpânitorulu a toată Țara Rumânescă, Domnulu, Domnulu Ioannu Constandin Basarabă Voievodă, acé plecată până la pământu închinăciune.

„Cé adevărată și preste măsură bunătate și ochiul cel lină a slăvitef de Dumnezău innăltimel tale, caré pornindu-se din buna voe cé ūbitoare de oameni și luř Dumnezău plăcută, arată cătră toate meștersugurile și învățaturile cele slobode și mai vărtosu spre acélă cte privescu cătră trebuințele besericești și cătră podoaba politiei și cătră cele ce cuprindu cunoștința cé dumnezălașcă a pravoslavniciloru învățaturi și cătră căstigaré bunelor fapte, dentru caré ūaste cu totul și tyipografii, — nu numai le-au crescută și intru mai desăvărșită și mai vrédnică de minune aşazare le-au adus, ce și pre mulți cătră căstigaré acestora mai osardnici au făcută.

„De vréme ce bunătățile cinstindu-se să mărescu, precum ūrăș necinstindu-se să micșoréză, acăsta au stătut pricina să mă indemnezu și eu, micul și nevrédnicul robul Mării tale, pentru ca să învățu acestu meștersug besericescu al tyipografief. Ce dară alergându ca cerbulu setosu, cătră pré cuviosulă intru Iermonahi, egumenulă sfintej Mănăstiri a vădedeniej Bogorodiții, a Snégovulu, duhovnicul, chyr Anthim, dela Ivirii, am învățată cu multă ostenelă și osardie dela sfintia sa, meștersugulă tyipografiei. Deci auziadu de oare caril învățați, precum să fie fost obiceiu vechiu, ca fies-care meșteru și învățat, să aducă cele mai dintău ale meștersugului, sau ale învățaturii lui den toate, întăi Înpăratulu sau Domnulu loculu, și acăsta zic că o facé pentru doao pricini: una pentru că să cade și ūaste cu direptate, și alta pentru ca să fie lucrurile loru mai meștersuguite, mai vărtosu și cerctate, puindu-le înainte ochiului Înpăratulu. Direptă acăsta amu vrută și eu mai miculă robulă Măriej tale, (măcaru că nevrédnicu săntu), să urmezu acestu lucru. Iară cu ajutorul luř Dumnezău, dup-acé după putință căstigare a tyipografief, găsindu o tălmăcire noao a unii cărti noao folositoare de suflet, caré din limba greciască în limba rumânescă s-au ostenită pré cuviosulă intru Iermonahi chyr Filotheiu S(ve)tagorețulu, m-am apucată de o am tyiparită cu ajutorul lui Dumnezău. Caré nu numai căci ūaste noao, ci căci ūaste și începătură a tyipografief caré amu învățată, făcându dintr-acăsta începătură întălu a tyipografief, — cu plecăciune dară și cu genuche plecate, aducu și puļu înainte cătră milosârdulă și pré linulă ochiulă Măriej tale, caré Mărija ta, după urmaré înpărațiloru celor de demultu, ca unu strănepotu al Înpă-

226. — Stema și stihurile asupra stemei din Invățatură, 1700.

ților, și mai naltă și mai alesă decâtă Domnii cei din cepută, mă rog să o priimești cu blandețe și cu iubire de omă, precum marele înțipărat alu Persiloru Chyru, acé puținté apă a săraculu, sau ca cei doi bani mici aî văduvei. Și Dumnezăul tuturor, și dătătorul și săvârsitorul a toată învățatura și meserșugul, să păzescă pre Mării ta mai presusă de toată răutate celor înprotivni, întărindu-te intru pré naltul și de Dumnezău păzitul scaună alu Domniei, în mulți ani și pré norociti, cu pace și fără turburare, și dăruindu-ți viață îndelungată, intru veselie, împreună cu pré luminații coconi aî Măriei tale și cu toată curte. Amin.

„A slăvitei de Dumnezău înnălțimei tale, mai mică și plecată robă „Gheorghe Radovici”.

„Prédoslovie cătră cetitori.

„Intr-acălastă cărtulie, o iubiți cetitori, nu veți afla voroave cu nevoie la înțelesă, că săntă proaste socotele și invățaturi, pre scurtă și lesne, carele să înțelegă fără ostenelă de fiește-și carele. Nu săntă invățaturi de obiceiu și politicești, precum săntă acelăia ale lui Epictit și ale altora; ce sănt socotele creștinești, carele privescu numai cătră adevărul celu evanghelicescu, și cătră credința luă Hs. Acăstea socotele nu săntă date numai cătră cei delungați de lume și cătră cei ce petrecă purură intru rugăciuni ne-ncetate, ce și cătră aceia cari și viețuescă în lume și nu cunoscu atâta de curată tâinile luă Dumnezău; că potu și acește mai apoî după grijile lumii ca să o citescă, că pre adevărat le prisosescă puținică vréme și pentru spăseniila loră. De nu voru puté să o citescă toată într-o zi, iarău mai puțină vor puté ca să procitescă în fiește-și care zi căte un cap, mai nainte până ce nu începă grijile. Diminăță, după ce veți sfârși că datoare și după obiceiu rugăciune cătră Dumnezău, citiți ună cap, însă cu socotință ca să o puteți înțelége bine. De nu vă vor fi lăsândă lucrurile a cetă diminăță, puteti și cătră séră, mai nainte până nu mérgeti spre pat. Acăstea socotințe, măcar că săntă și mici, iarău intră în sufletul nostru, de-l pecetluescă, ca și pecété pre ciară”.

La pag. 10 se află următoarea arătare a cuprinsului:

„Capetele căte să află într-acălastă cărticică.

„Pentru credință. — Pentru care sfârșită s-au zidită omulă. — Pentru defăimără lumii. — Pentru moarte. — Pentru județul de-apoi. — Pentru munca. — Pentru vacuirea muncilor iadului. — Pentru rău. — Pentru că păcătosulă necinstește pre Dumnezău când face păcatulă înaintă lui. — Pentru că să cade mai multă de cătă de toate să grăjimă de mantuiră noastră. — Pentru păcatulă. — Pentru pocăință. — Pentru că păcătosulă nu i să cade a-si delunga vrémă pocăinței lui. — Pentru că creștinulă să cade să zică adevărulă fără frică și cu îndrăznelă. — Pentru că omulă nu să cade să se nădăjdăască spre sine. — Pentru că creștinulă nu i să cade să-s petrecă vrémă lui în desărtă. — Pentru dară. — Pentru priimire darulu. — Pentru dumnezăiasca liturghie. — Pentru priimire tâinelor. — Pentru milostenie. — Pentru cum să cade ca să facă omulă milosteniă. — Pentru zmintelă. — Pentru răbdare. — Pentru că omulă să cade ca să-s pléce voia lui voie lui Dumnezău. — Pentru nădejdă că cătră Dumnezău. — Pentru

dragosté cé cătră Dumnezău. — Pentru dragosté cé cătră Hs. — Pentru dragosté cé cătră aproapele. — Pentru dragosté cé cătră vrăjmaș. — Pentru că celu ce va să-ș izbândescă spre vrăjmaș cade în multe réle. — Pentru urmaré Domnului nostru Is. Hs. — Pentru că viața fiului lui Dumnezău să cade ca să fie chip vietii și săvârșirei creștinului. — Pentru cine să chiamă că iaste adevărat ucenicu lui Hs. și următoru Ju. — Pentru că se cade să slujim lui Dumnezău cu mare căldură. — Pentru evlavia cătră fecioara Mariă născătoaré de Dumnezău. — Pentru rugăciune, adeca ce iaste rugăciuné și cum să cade creștinului ca să se roage. — Pentru Arhierei și nastavnicii beserecilor, adeca carele iaste lucrul lor. — Pentru afurisanie, ce iaste afurisaniă și cum să se cade să se facă și cându".

Bucurescă: Biblioteca Academiei Române; Biblioteca Centrală.

Gaster, *Chrestomatie*, I, 336.

Popp, *Disertație*, 69. — Cipariu, *Analekte*, XXVIII și *Principia*, 119. — Odobescu, *Revista Română*, 1862, 402 și *Scrieri*, I, 458. — Picot, *Anthime*, 596, n° 12. — Sbiera, *Mișcările culturale*, 69.

119. Flórea darurilor, Snagov, 1700.

ФЛОЯРЪ ДАРУРИЛСОР

Карте фодрте фръмвасъ ши де фволось
фиеще кървъ крефиинъ, кареле ва
врѣк съ се фподобъскъ пре сине
къ вънътъци.
Де пре Гречие скодасе пре Римъніе.
Лъ зълеле прѣ лъминатъзи дълни Іоанн
Кънстандънъ Бъсарабъ Коевод.
Къ благословенъ прѣ сънцитъзъли Ми
трополитъзъли Къръ Теодъсіе.
Къ фдемнърѣ ши къ келтъзала дълнълъ
Кънстандънъ Пъх Саракинъ. Синъ
Георгъе дъхторъзъ Крътънъзъ.
Ши сав тъпъръйт ф сънта мънъстъре ф
СНЪГъНъ.
Еъ лѣтъ, зъсъи. Мъсъ, Ю.
Де смерътъзъ Иеромонах йндъм йкирънъзъ.

In 8º mic, de 6 foi fără numerotație și 82 foi numerotate. Tipărit cu caracterele *Biblei* din 1688, cu 21 de rînduri pe pagină. Titlul este incadrat; pe verso se află stema și stihurile reprodate mai sus la descrierea *Invențaturilor Creștinescă* (p. 391). După aceasta urmăză prefetele cari se reproduc acă:

„Pré creștinului, pré luminatului și pré înnălțatului Domnului și stăpânitorului a toată Țara Rumânească, Domnului Domnului Ioann Constantin Basaraba Voevod, acă plecată până la pământ închinăciune.

„La acela carele și iaste și încă iubeste mai mult să fie, pré înnălțate și făcătoriu de bine al meu Doamne, pré plină de floră de multe feluri ale darurilor și ale bunătăților, dela unul carele dobândește în toate zilele acă bună miroșelă a florilor celor izvorătoare de dară, — alt ce ar fi fost mai vrădnicu ca să-i aducă

dar? de căt ărăști flori înțelegătoare ale darurilor, precum ăaste obiceiul, și plăcute, precum și la marile Okean, din râurile cele hrănite pururé dintr-ansul, cu tare și grabnică curgere să aduce apă vie și dulce. Așa dară și Mării tale cele nalte blandete sănt îpodobite cu tot felul de floră, nu putrezitoare și trecătoare și lesne veștejitoare, precum sănt ale trandafirilor și ale crinilor și ale micșiné-lilor, iachinthul și ale narchesulu, și ale altora, ce cu floră ale roditoarilor și izvoratoarilor de dar, și pré mirosoitoarilor bunătăți. Arătată ăaste în toată lumé, nu numai de priățini ce și de însiși vrăjmașii ne-tăgăduită, că în cé dumneză-իască livade a pré fericitudu sufletulu Mării tale rușaște direptaté ca un trandafir, albête bărbătălia ca un crin, invinețescu blandetele ca micșinélele, mohoră-ște inteleptăia ca iachintul, strălucescu curățăia ca narchisul. Înflorind cu florile cele bine mirosoitoare au mirăzmit toată lumé mai mult de căt toate florile dăruiri, creșteré de talanță, milosardiă, faceré de bine și milostiviré a pré multelor și nenumăratelor darurilor Mării tale. Dintr-o îndulcită ca acăsta și înviitoré miroselă de multe ori și eu nedăstoînicul și netrébnicul robul Mării tale îndulcindu-mă, m-am nevoit în tot chipul ca să puju înainte năltimiș Mării tale minté mé ce multămitoare. Si ăata cu ajutorul lui Dumnezău mărgându spre închinare sfantului Muntele Athonulu, în cé grădină Maicăi Précesti și afănd multe și pré înfrumușită sfinte cărti strălucind cu înnălțate intelepcioni, și căutându cu amăruntul, am aflat și acăstă căticé caré să chiamă Floaré darurilor, scrisă în liniba greciască; o am adusă cu mine aicé, și întămplându-se pré cuviosul Ieronimah Filothei sfntagorețul a veni până aicé în țară, l-am îndemnat după putință-mă spre ostenelă de o au întorsu spre cé de moșie și de obște limba noastră rumânescă, pentru ca să fie bine priimită de lăcitorii acestuiaș loc; carele și tyil-părindu-o precum să véde, viu acum, măcar că și nedăstoînic sănt, și o aduc robéste în raful cel mare al multelor și de multe feluri de daruri izvoratoare, și bine mirosoitoare și pré frumoase flori ale blandetilor Mării tale, ca o micșoară floricică, ci însă mirosoitoare foarte și către toți cititorii de suflete folositoare, rugându-mă și cucerindu-mă cu genuche plecate năltimiș Mării tale, ca unu smerit și netrébnic robă, ca să spodobescă a o priimă, ca unu micșor semnă al pohtii mélé cei multămitoare, precum au priimit și Doninul cei doi banii acei văduvei săracei, cu carele închinându mă plecă și pre mine cu totul rămăindu pururé,

„Ală blandetilor Mării tale, nevrédnic și netrébnic robă,

„Constandin Păh. Sarachină
„sinu Gheorghe Dohtoră Critenul.“

„Prédoslovie a făcătoriulu cărtii acesteia cătră cititor.“

„Eu am făcut ca acela care ăaste intr-o livade mare și frumos înflorită, și culége varfurile erbilor și florilor celoră mai frumoase, pentru ca să facă o cunună. Așa și eu amu cercată și amu culesă și amu adunat din cărtile carele spună pentru bunătăți și pentru greșale, și puju și arăt bunătățe și o îndirepeze cu scripturile celoră inteleptăi și cu Dumnezeiasca Scriptură; și după acăsta puju gresala ce înprotiva bunătății, și împărțu acăstă carte în capete îndireptate, pentru mai curândulă și mai de grabulă ori ce vei vrē să află și să deprinzi lucrul bunătății. Dirept acela mi-e voia, acăstă micșoră facere de carte să se chiame „Floaré Darurilor“. Si de s-ar tămpla ceva greșală, sănt cu adeverință,

cum că ţaşte intru ştiinţa aceluia carele o ceteşte, şi eu până acum caz la pedepsa lor şi las greşala mea.“

Cuprinsul cărţii să poată vedea din următoarea tablă de materii:

„Capetele aceştii cărţi.

„Pentru dragoste. — Păcatul pizmi. — Pentru bucurie. — Păcatul întristării. — Pentru pace. — Păcatul mâniei. — Pentru milostenie. — Păcatul nemilostivirii. — Pentru îndurare. — Păcatul scumpetii. — Pentru îndreptare. — Păcatul măganării ficlei. — Pentru înțeleptie. — Păcatul nebuniei. — Pentru dreptate. — Păcatul nedreptății. — Pentru întăriré dréptă. — Păcatul înșălăcuni. — Pentru adevarul. — Păcatul minciuni. — Pentru putere. — Păcatul temerii. — Pentru bărbătiala sufletului. — Păcatul înnălțării. — Pentru întărire. — Păcatul neîntărire. — Pentru socotință. — Păcatul nesocotinței. — Darul înțeleptiei smerite. — Păcatul trufiei. — Pentru darul ajunării. — Păcatul nesaționalui. — Pentru feciorie. — Păcatul curviei. — Pentru măsurare.“

Acăstă carte a fost retipărită de mai multe ori: La Brașov (Ioann Henning), 1807; *ibid*. (Fridrich Herfurt), 1808; Sibiu, 1814; Bucuresc, 1864. Totuși nu credem în existența unei edițiuni din 1703, despre care vorbesc unii scriitori, după o însemnare a lui Odobescu.

Bucuresc, Biblioteca Academiei Române.

Gaster, *Chrestomatie*, I, 340.

Cipariu, *Analekte*, XXVIII și *Principia*, 119. — Odobescu, *Revista Română*, II (1862), 402 și *Scrieri*, I, 458. — Hasdeu, *Columna lui Traian*, 1883, 328. — Gaster, *Literatura populară română*, Bucuresc, 1882, 138. — Picot, *Anthime*, 537, nr. 14. — Sbiera, *Mișcările culturale*, 70.

120. Octoih, Buzău 1700.

О К Т є И Х Ъ

Че съ въчъ:

О Е М О Г Л Ы С Н И Й К Ѣ Л Ъ

Къре дъкъмъ ютъю са8 тиپърътъ, дънъ

Порънка, шъ тъатъ келтъла,

Прѣ лъминатълай Дъмънъ, Іѡ:

К ѡ Н Е Т Ы Н Т Ы Н Б й Е Й Р Ъ Б Ъ

БО҃БОДАЙ.

Митрополит фіннд а тъатъ Църда, Күр:

ӨЕСӘДОСІЕ.

Шъ са8 тиپърът ю сънта єїкпіе де ла Бъз:

Л Йнъль де ла зидърѣ лъмъй: зсн.

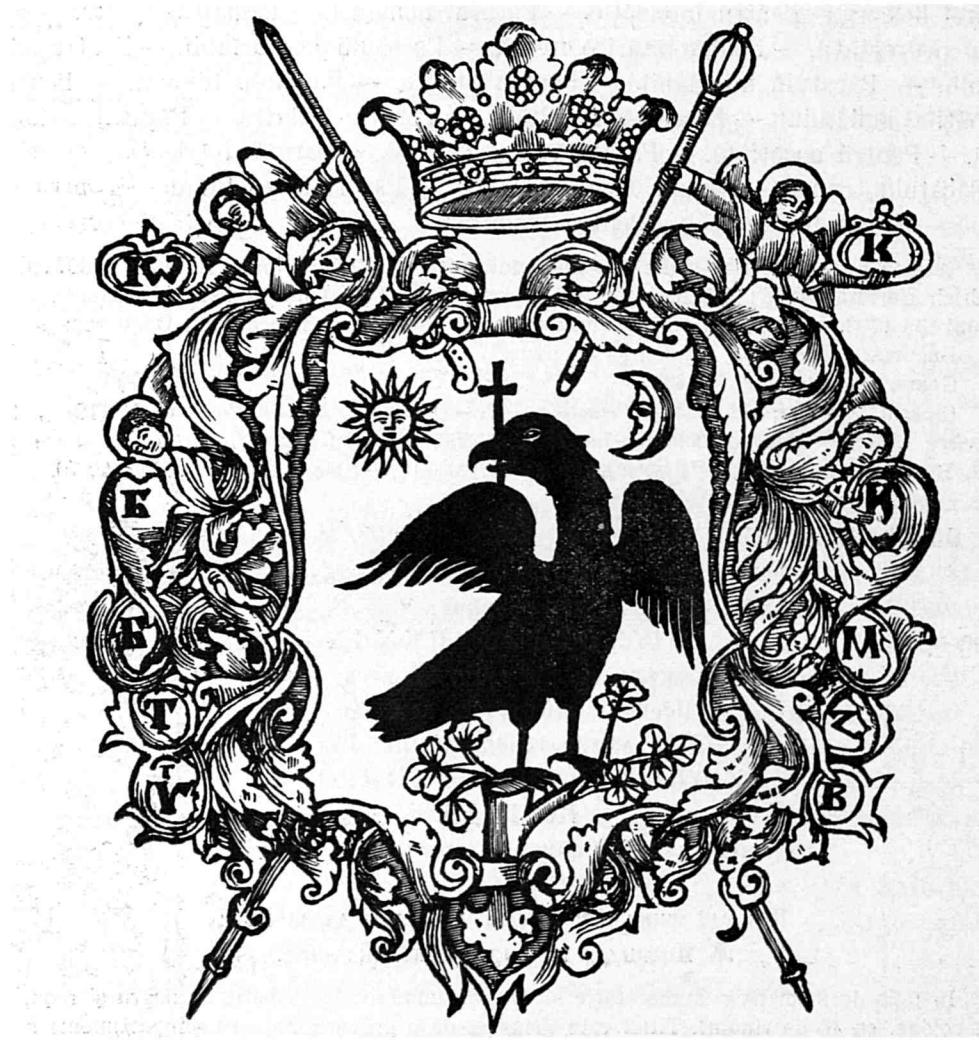
In folio de 3 foi fără numerotație și 299 foi numerotate. Tipărit cu negru și roșu, pe două coloane, cu 40 de rânduri. Titlul este incadrat de o gravură mare cu compartimente și cu stemă (facs. 228). Pe verso titlul se află stema (facs. 227) și versurile reproduse mai sus la descrierea *Mineiului* din 1698 (p. 366).

Prefața:

„Pré luminatulu, înnălțatulu și bunulu credincios Domnū și oblăduitoru a toată Tara Rumânească Io Constantinū Basarabū Voevoda, sănătate, bună viață întărire, bucurie și cе cătră vrăjmaș biruintă.

„Prorocul și înpăratul Davidu, înnălțate și de Dumnezeu cununate Doamne, vrându să scrie pre amăruntul și să ne arate cu pildă pre omului cel fericitu și

dirept, l-au închipuită ca un pomă nalt, care să fie sădit lângă curgerile apelor, care rodul său îl va da la vrémé luř, și frunza lui nu va cădě, și toate cāte va face să vor îndrepta. Precum și aîuré îl potrivěște cu finicul și cu chedrul, zicând: Dreptul ca finicul va înflori, și ca chedrul cel ce iaste în Livanu să va înmulțī. Si ărăși într-altă parte îl închipuăște cu maslinul celu roditoru. Că precum pomi aceştē înflorind și rodindu, nu numai cu rodul ospetéză pre călători, ce și cu mirosl florilor loru miroslire trecătorilor veselesc, și cu verdéta

227.

frunzelorloru bucură vedéră acelora, și cu dulcele sunetă al frunzi îndulcescă auziré, și supt răcoroasă umbră a stalpărilorlor priimescă pre cei ce din cale depărtată ostenită călători, precum și cu al său untu maslinul maš alesu trupurile celor ce să ung cu dânsul le face sănătoase, și înblanzéște obrazele, deintră care și cununi să înpletiă oare-cându celor biruitori, și stalpările finiculuř intru semn de biruință să socotă. Intr-acesta chip cu adevărat și dreptul, săditu fiindu în casa lui Dumnezeu, înflorěște pururé și roduri dulci la vrémé

СТВИ ГЕОРГІЕ: ЦРІ КОСТАНТИН: МАРІЕ ЄЛЕННА СТВІ ДИМАТРІІ:

228. — Titlul Octoletnișiei din 1700.

aduce și să face lui-și și altora folositoru. Intr-acesta chip nalt chedru, și înfloritoru finic, și pomu bine înflorită, și pe deplină maslină foarte roditoru, au sădită ceresculă săditoru și făcătorul tuturor Dumnezeu pre Mărija ta, pré luminate Doamne, intru acăstă de Dumnezeu sădită grădină a Țărai Rumânești. Și nu numai pomu bună roditoru, când înfloriă și rodilă între alalți boieri cu slavă. Iară și după ce cu dumnezească pronie și alégere tă-al suită la înălțatul și luminatul scaun al domniei aceștiă, pomu cu multă mai pe desupra decătu alalte sădiri; și numai precum să cuvinte înpăratilor însuși stăpânindu intru acoperiré și odihna și celor de supt porunca Măriei tale și altora multora ce din toată lumă vin ostenești spre dobândire mili Măriei tale, pentru că nică odată fără de roduri și fără de flori și fără de frunză te afli, și Domnul nostru Is. Hs. pururé intru acestu pomu găsește dulce și coaptă poamă, pentru acela și de dânsul să blagoslovăște, și cu duhovnicestă ape în toate zilele să udă, și multe și dulci poame ale Măriei tale de toti să culegă, și alăse roduri săntă céle pentru sfintele beserici, care să priimescă pururé de cei credincioși, adeca sfintele cărti, cete Mărija ta cu ale Măriei tale cheltuiale ai tipărită, și încă tipărești, că nu tréce anu întru care să nu rodești dumnezăești roduri ca acésté, pentru că ești sădit în casa lui Dumnezeu, că unii ca aceşté vor înflori, și rodul loru în vremile lor îl vor da, după a Domnului pildă. Întă acăstă rodire au nevoit să o facă pré laudatul și marele acela Domnū, Io Matei Basarabă Voevoda, fericitul strămoș al Mariei tale; Iară au adusă puține și necoapte roduri. Iară laudatul unchul Măriei tale, Io Șerbană Voevodă Cantacozinò, s-au nevoită și mai multă, Iară era și ale sale roduri de mijlocă, nică de totu coapte, nică iarăș de totu crude. Iară Mărija ta, fiindu cu adevăratu de Dumnezeu sădită și mai multă adăpată, aduci roduri coapte, dulci la gustă, și în tot felul la vedelă, și la mulțime nesocotite, și la vrednicire desăvârșită la toate dumnezăeștile beserici, spre dobândire duhovnicescă și spre folosul pravoslavicilor, tipărină multe folositoare de susfetă cărti, și pre la sfintele beserică și pre la creștini înpărțindu-le și multă, și într-amăndoao limbile fiindu, și elinéște și rumânește. Acumă Iarăș, pré luminate, măcar că te astă înfășurată întru multe griji, spre înțelépta și drépta chivernisire, celor ce pentru milă și îndreptare la Mărija ta pururé scapă; Iară încăși nu lipsești a da séra și dimineața și în amiaza zi rugăciunile tale lui Dumnezeu, urmându cu acăstă lui Daniil Prorocul, și dându parte celor șapte și celor optă, după cuvântul lui Solomon, adeca vietăi cei de acumă și cei viitoare. Ați vrută, spre arătaré acești plăcute de Dumnezeu înpărțiri a vietăi Măriei tale, să tipărești după acélé 12 Minee și

229. — Din *Octoih*, Buzău 1700.

nezeu sădită și mai multă adăpată, aduci roduri coapte, dulci la gustă, și în tot felul la vedelă, și la mulțime nesocotite, și la vrednicire desăvârșită la toate dumnezăeștile beserici, spre dobândire duhovnicescă și spre folosul pravoslavicilor, tipărină multe folositoare de susfetă cărti, și pre la sfintele beserică și pre la creștini înpărțindu-le și multă, și într-amăndoao limbile fiindu, și elinéște și rumânește. Acumă Iarăș, pré luminate, măcar că te astă înfășurată întru multe griji, spre înțelépta și drépta chivernisire, celor ce pentru milă și îndreptare la Mărija ta pururé scapă; Iară încăși nu lipsești a da séra și dimineața și în amiaza zi rugăciunile tale lui Dumnezeu, urmându cu acăstă lui Daniil Prorocul, și dându parte celor șapte și celor optă, după cuvântul lui Solomon, adeca vietăi cei de acumă și cei viitoare. Ați vrută, spre arătaré acești plăcute de Dumnezeu înpărțiri a vietăi Măriei tale, să tipărești după acélé 12 Minee și

280. — St. Ioan Damaschin, din *Octoiul* de la Buzău, 1700.

aciastă sfântă carte Paraclitichì ce să numește și Ohtoihi, care ne învredniceste pre noă, prin cele dentru dânsa 8 glasuri, ce să cântă în toate săptămânile, adecă dela acesta al șaptele vîcă, la al optule și depururé vîcă. Mai multă fiindă și trebuincioasă foarte aciastă carte preotilor, de vrème ce la mulți lipsindă aciasta nu să facă slujba dumnezăfască deplină, că de să și află la cineva, era și acela scrisă cu mâna stricată și cu nevoie a să ceti; iară acumă Mărija ta nu numai lipsiré eî aî împlinită, ce și în dară tuturora o aî dată, și de acumă innainte preotii dobândindă aciastă comoară folositoare sufletului, neîncetată după a loră datorie lui Dumnezeu pentru sănătaté și pacnică stare și sufletescă spăsenie a Măriei tale cu mai multă osardie să vor ruga. Iară eu smeritul rugătoriu al Măriei tale, precumă aî poruncită Mărija ta, am începută lucrul cu pohtă, și cu al lui Dumnezeu ajutoriu la săvărșită l-am adusă, cu multă bucurie duhovniciasă. Una pentru bunătățe acestui bună lucru al Măriei tale, care iaste pentru folosul obștescă. Si al doilea că merștersugul acesta al Tipografiei mele, care den tineretile mele multe locuri umblândă și cu multă ostenelă căstigându-lă, ești Mărija ta pricina de s-au pusă la bună tocuire precumă pohtiamă, și să dă și la ceia-lalți aî noștri frați, care aciastă ostenelă a smereniei mele a tipografiei și a cărtii aceștilor ca o mică aducere și cu blagoslovenie iată o aducă slăvitei Domniei Măriei tale. Care tipografie, măcar că cu ajutoriul lui Dumnezeu pren mâinile mele s-au făcută, iară dela Mărija ta îi iaste însuflare și viață, și pentru acela să cuvine să să zică că iaste totușă Măriei tale. Pentru acela priimește pre luminate Doamne ale tale dentru ale tale, ca oare-când Prorocul Moyisi al lui Veseleilă ostenelă la cortulă mărturisirii au primită. Si Dumnezeul tuturor, precumă au primită cortulă acela atunce și de slavă l-au înplută pre elă, așa să priimeșcă și aciastă carte, care cu porunca și cu cheltuiala Măriei tale s-au tipărită, ca și célé-alte ce mai nainte decât aciasta s-au făcută, intru ale lui sfinte case, spre lauda dumnezăștili sale măririi, și să dă Măriei tale viață îndelungată și pacnică, păzindă pre Mărija ta împreună cu toți iubiți și Măriei tale, supt acoperire dumnezăștilor lui aripă, și ferindă pre Mărija ta de toată întâmplare cé ré și întristată în mulți ani. Amină.

„Ceii de Dumnezeu slăvită domniei Măriei tale, în toată vrémé cătră Dumnezeu rugătoriu, smeritul Episcop al Buzăului Mitrofanu“.

Volumul cuprinde maș multe gravuri mari și mici (v. n° 229 și 230), o vignetă în cari se văd literile: **M. E.** (Mitrofan Episcopul) și alte ornamente.

Pe ultima față, adică la f. 299 verso să află o înscințare a Episcopului de Buzău Mitrofan despre greșelile de tipar, înscințare aproape identică cu cea din *Mineele* dela 1698 (v. mai sus p. 367), cu mici deosebiri ortografice și fără pasagiul: *căci la acest lucru . . . în loc de zi.*

La sfîrșitul înscințării se găsește:

„Sfârșitul Octoihulu. Slovele az-buchilor arată duernele tratajilor.

**И Б Е Г Д Ё Ж С З І Й К Л М Н О П Р Г Т Й Θ Φ Х Ъ Й Щ О Џ
Ч І Щ Ы І Й Ї Й Ї Ј Ї Й Ї Й Ї**.

Пă Бă Еă Гă Дă Ёă Жă Сă Зă Иă Кă Лă Мă Нă Оă Рă Гă Тă Хă
Ѳă Фă Хă Тă Йă Щă ѕă Чă Іă Іă Іă Іă, facă de toate 75.

„Domnului Is. Hs. laudă: cărila aă ajutată.

„In episcopia Buzăului. Anii dela zidire lumii lét 7208.“

Indicațiunile tipicului sunt tipărite în românesc cu roșu, iar textul cântărilor în slavonesc.
București: Biblioteca Academiei Române; Muzeul de antichități.
Pușcariu, *Documente*, II, 367.

232. — Înirea lui Lazăr din Triodul de la Buzău, 1700, p. 475.

121. Triod, Buzău 1700.

ТРИОДИОН

ЧЕСЪ ВЪЧЕ:

ТРИПѢСНЕЦЪ.

Къде аквъмъ фтажу сав тиپърйтъ, денъ

Порѣнка, ши тбатъ келтвала,

Прѣ лвминатвлвй Домни, Іѡ:

КОНСТИНТИНЬ БІСІРІЙ

БОБКОДАЙ.

Митрополит фіннд а тбатъ Цара, Күр:

ӨБӘДОСІБ.

Ши сав тиپърйт ф сѣнта Епікопіе дела Баз:

Д ЙНВЛь дела зидирѣ лвмн: мәсн.

In folio de 3 foi fără numerotație și 712 pagini numerotate (numărul 491 e de două ori). Tipărit cu negru și roșu, pe două coloane cu 43 de rânduri în coloană, cu numeroase vignete și ilustrații. Dintre acestea unele sunt semnate ИѠАННІКІЕ Б. (Bacov) și au anul ۱۷۰۰ (v. fig. 232—238). Titlul (fig. n° 231) este încadrat de o gravură cu compartimente. Pe verso se află stema obișnuită (fig. 227) și următoarele:

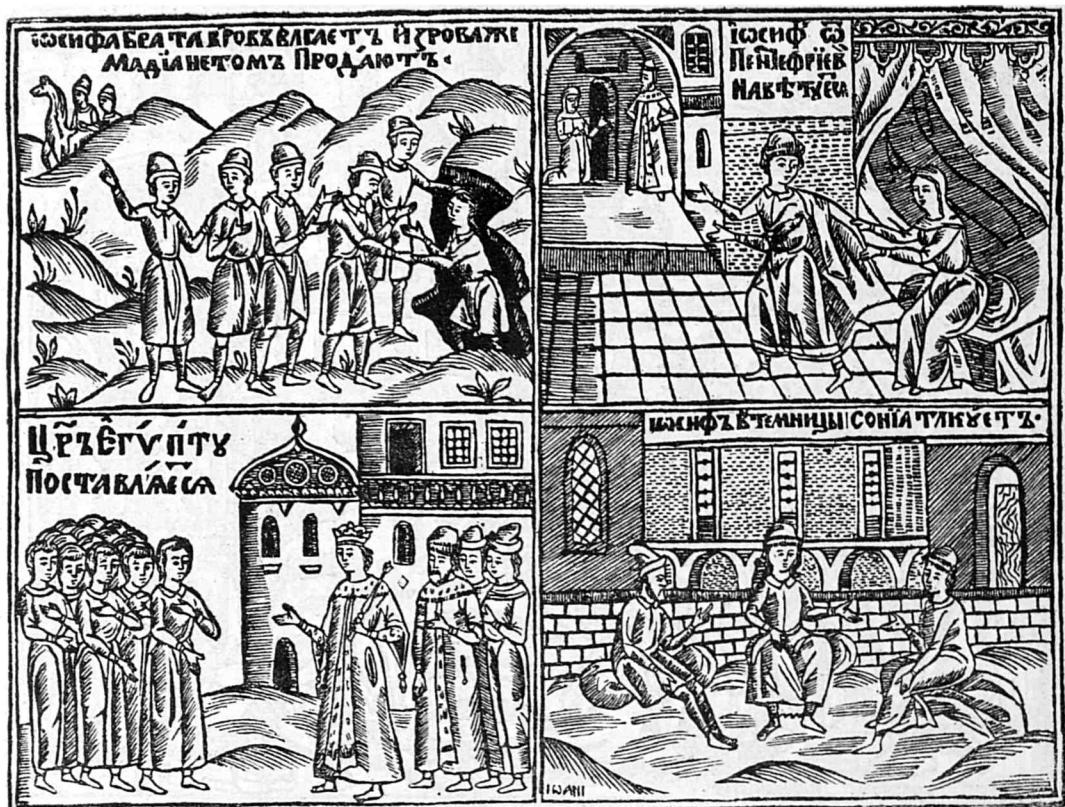
233. —*Intrarea Domnului în Ierusalim*, din *Triodul de la Buzău*, 1700, p. 403.

„Stihuri politice 12 asupra numelui pré luminatuluř, slăvituluř și blagoces-tivuluř Domn Io Constantină B. Basarabă Voevoda.

„Bună tocmine vedemă, Doamne Constantine,
Că numele-tă cu fapta-tă are întru tine.
„Cândă Constantină tărie, stare închipuăște,
Ce și din buna-tă faptă chiară să dovedește.
„Că tare stař și grijești de casele sâinte
Și de podoabele ei, din suflet fierbinte,
„Cără tipărină Tărai pre limba rumânescă.
Dumnezău a mari daruri să te învrednicăscă.
„Avé-vel Mării ta nemuritoru nume,
Ca și sfantulă Constantină într-acastă lume.
„Slăvi-voră cei următori pré sfânta Troiță,
Ne uîrandu-tă numele celu de bună viță.“

Pe cele-lalte 2 foř liminare să află următoarea scrisoare de dedicăție a Mitropolitului Teodosie:

„Pré blagocestivuluř, pré luminatuluř, pré innălătatuluř Domnuluř și oblăduitoruřuluř a toată Ugrovlahiă, Domnuluř Domnuluř nostru Io. Constanțină Basarabă Voevoda, sănătate, viață îndelungată, pace și spăsenie dela Dumnezău, iară de cătră smereniă noastră, molitvă, blagoslovenie și ertăciune.

224. — Întimplări din viața lui Iosif, din *Triodul de la Buzău*, 1700, p. 510.

„Vechiulă Israile, pre innăltate și luminate Doamne, ducându-să robū pentru păcatele lui dela sfânta cetaté Ierusalimuluă la Vavilonulă celă năsilnic, și întribându-să pre cale de cătră cei ce-l robise Haldei, pentru ca să cânte vre una din cele cu viersuri bune cântări, care cândă era slobozi în Ierusalimă pren organe a viersui obicuise,—ce au făcută? Organele acéle muzicești și cu dulci glasuri de sălcii le-au spânzurată, ca de niște copace nerodnice și stricătoare de roade;—și limba legându-și, și pază guri și puindu-și și alegându mai bine tăceria, cu suspină și scârbă multă den inimă lacramă vârsându, au răspunsu: Cum vom cântă cântără Domnulu în pământu streinu? Iară noi, cari suntem, cu darulă lui Dumnezeu, Noul Israile, limba ce sfantă, înpărătesca preotie, norodulă celă cinstiță, răscumpărătă fiindu pren cinstițul sănge ală Domnului nostru Is. Hs., den amarulă Vavilon al turburării celor simțitori și înțelegători vrăjmaș, de cari în toate zilele suntem bantuită, și dentru ce gră robie și înșălațiune a stăpanitoruluă lumi cătră celă de susu Ierusalimă acumă aducându-ne la ce dentală și dorită moșie a noastră,—nu mai spânzurăm cele de gându organe ale sufletelor noastre de sălciale cele nerodnice de bune fapte. Ce mai vătos luându organulă cel alesu de cântare de pă maslinulă celă plină de roadă ce iaste în casa lui Dumnezeu sădit și cu frumoase roade și cu de apurură înflorite odraslii înfrumusetată, dela Măria ta, zică, celă ce ești de Dumnezeu sădită și de Dumnezeu slavit, și milostivă, adecătă aciastă cântărătă și plină de umilință carte, și în măini țindu-o, nu fie-ce cântare, precumă acei de dămăltu oameni cântă, ce Triod,

235. — Fecioarele purtătoare de mir, din Triodul de la Buzău, 1700, p. 524.

fa

adecăte întreită cântare, spre slavoslovia celuī intru Troiță lăudatū Dumnezăulū tuturorū, cu mare bucurie lovindū strunele cântamū, nu în pământū streinū, ce în pământū slobodū și al nostru, pre care pren înțelépta și multū practică chivernisiré cei pré drépte și milosârdioase stăpânirii Măriei tale, al nostru cu cale il socotimū, pren ale căriiă stăpâniri blandéte nu ca pre un streinū ca streini și nemérnici, ca cei mai mulți den strămoșii noștri ce au fost suptū stăpâniré năsilnicilorū stăpânitori, ce ca cumū săntemū totū dentr-o țară pre a noastră moșie ce să chiverniséște cu bună dreptate și cu pace, suptū stăpâniré unuī Domn blandū ca Măria ta, cu bună intemeiare lăcuimū. Cu cale au fost și cu multă cuviință în dumnezăfasca Pronie și acestū lucru, adecă ca la nimené altulū den cei mai denainte stăpânitori, a să da în tiparlu aciastă cuvioasă carte Triodulū, ci a să păzi de cătră toți cei ce din vécū au stăpânitū țara aciasta, să fie numai la Măria ta și tipărniciua unii cărti cantărête și mult folositoare ca aceștiila și înpărțiré aceștiila la toate céle de aicé ale lui Hs. besereci. Pentru că, de vréme ce Măria ta aî stătutū Tărai aceștiila singurū după Dumnezău pren alégere alesū stăpânitoriu și mantuitoriu, și păzitoriu, și înainte luptătoriu, și o aî păzitū cu cé desăvârșitū înțelepciuñé Măriei tale și den naltă știință chivernisire, nu numai de răpirile celora ce amăgescū numele creștinătății, ce și de prada cé gré și stricăciuné acelorū asémené cu flările Tătară, ajutândū Dumnezău pentru cé cătră dânsulū desăvârșit smeriré Măriei tale. Căzutu-sau dară ca să-i și dăruești, adecăte Tărai aceștiila, muzicescū și cu dulce viersū organu,

236. — Spalarea picioarelor, din Triodul de la Buzău, 1700, p. 533.

cu care să cante cu glas mare cele de biruință cântări ale măntuirii ei, și să fie spre ce pren postū și pren pocăință curătenie mai cu osardie. Iară spre ce plăcută lui Dumnezău rugăciune, mai vătosu neleneșă și neadormită, precumă laste datoare, și să cante în toate zilele nu numai aciasta, ce cu mult mai nainte ce pren spăsitorul nostru Is. Hs. a toată lumé den robiă vrăjmașulu izbăvire a totu rodului omenescu. Dăruit-ai Mării ta daru besereci lu Hs., nu nesimțitoru și den neinsuflată materie tocmită organu, ce organu de Dumnezău făcutu, den dumnezăesti gânduri alcătuitu, nu de coarde și de cuele cele ce întindu coardele, ce de bărbati pré sfinti, și de Dumnezău purtători; nu de pré sfantul Duhu suflatu. Nu glas neînchiiatu și fără talcă, ce Dumnezăesti și înnalte și negrăite gânduri arătandu. Ce laste mai cinstiț decâtă acestă muzicescu organu? Ce e mai plăcută lui Dumnezău și mai dulce și de sufletu mai folositoru, decâtă acesta? Organul cel muzicescu al lui Davidu domoliă duhulu cel ficolnă al înpăratulu Saulu, iară acesta toate valurile ale sufletulu le potoleste, și pre draci goneste. Aceste laste cu multu mai bunu și mai neasămănatu decâtă acela, care mânila lui Davidu a făcutu, și dégetele lui au alcătuitu. De vréme ce din dégetul lui Hs., care laste Duhulu celu sfantu, și din mânila celor purtători de Duhu sfinti părinți ai darulu celu nou (adecăte Evanghelie) înțeleptăste s-au alcătuitu. Nu laste acesta organu a zice la vremi de ospete și de băuturi, ce la vréme de postu și de curătenie a canta. A acestu organu viersu nu moae nică slabeste sufletul, celu

237. — Restignirea Domnului, din Triodul de la Buzău, 1700, p. 296 și 566.

întărăște și-l înviiază spre umilință și-l îndemnă a i să năluci și a ūbi célé ce-rești. Glasul ū lui rănește pre draci. Cântaré luř ingeriř și sufletele cuviosilor dela ceriu la pământu pogoař spre ajutorul celorū ce cu smerenie cântă. Intru acestuila laudă și viersü Dumnezăul tuturorū să bucură, să îndemnă spre mi-loserdie și spre cel ce cântă blandu să face. O, de côte bunătăți pricină te-ař fă-cutu Măriila ta noao și a toată cé de Dumnezău păzită domniia acăsta, dându în tiparlu acăstă de susletu folositoare carte cu a Măriei tale chieftulală! Că acéste săntu lucrurile Măriei tale, pré mare încuviințate și de Dumnezău iubitoare,

și vrédnice bunătății și blagorodiei Măriei tale și a celor de a pururé pomeniți strămoșilor Măriei tale Băsărăbeștilor; care săntă de folosu și spre sufletescă spăsenie și spre besérica lui Hs. podoabă. Te asémeni Mării ta cu a tot văzătorul Dumnezău, și precumă elu de multe ori, și necersindu noī, ne dăruiaște

căte săntă spre tréba noastră, într-acestaș chipu și Mării ta, precumă ale domniei neîndemnată de nimeni și până a nu fi rugată de nimeni cu dirépta cumpăna a dreptății, cu priveghiere și cu osardie, dela sine-ță le chivernisești, aşa și cele besericești lucruri cu ochiul sărgitoriu luanđu aminte la cele ce lipsescu dentru dâNSELE le plinești, însuți lucrându fără de céreré dela altii. Așa ai pusă în tiparul cele vrédnice de minune 12 Minée. Așa la lumină aî datu celu de umilință bogatuh Octoih, ce să zice grecëște Paraclitiki. Așa maș nainte de acéstia apostoléște spre toți pren tipar sfanta Evanghelie aî propoveduită. Iară și cu cele scumpe mărgăritare ale lui Zlatoust duhovnicëste ne-aî îbogațită. Lasă célé-lalte căte elinești, căte rumânești aî tipărită, și mărturisescă-le acésté ceia

ce în toate zilele cetescă cărțile cele de Mării ta tipărite, cu multă sufletescă a lor folosință. Așa și aciasta a Triodului cursătoare de miile carte (cele den transa ale tipicului învățături și syñaxarele și proroceștile cetanii den ce elinéscă spre a noastră ce de moșie limbă talmăcindu), ca cumu foarte de tréba iaste beserecilor lui Hs, de care lipsite era toate (afară den puținéle oare care) Mării ta cu mare cuviință și domnește o aî tipărită. Săvaș că cuvântului mieu să va pără ca-n de prisosită, însă iaste adevărată. Că grai îpreună și cuvinte, pre Dumnezău cu vrednicie a proslăvî némulu nostru, Mării ta aî dăruită, celu ce fără de glas și fără de grai maș nainte spre parté aciasta era, prentr-aciastă noao și plăcută lui Dumnezău tipănicie a besericeștilor cărti. Nu ne vomă maș îprumuta dară de acumu înainte de unele ca acésté, ca maș nainte dela altii, ce și noī ca ale noastre le vom avé, și altora, cuvor trebul de acésté, cu osardie vom împărți. Acestu mare și vrédniciu de laudă lucru dentru a Măriei tale mare bunătate și daru rămăindu, cu de glasuri îpreunate cantări dela toți preotii îpreună și miréni, în véci multă să va propovedui. Acumă și Mării ta, nu numă cu una, ce cu multe miile de limbi, cântă în toate zilele minunile lui Dumnezău, și așijderé și darurile dela Dumnezău cu miile înzecite le primești. Iară maș vătosu decât toți eu smeritul rugătoriu de sănătaté Măriei tale, datoriu săntă după toate a mulțimi Dumnezeulu mieu zioa și noapté, și Măriei tale. Însă sfintie sale, pentru căci au bine vrută spre mine nevrédnicul robul său a fi păzită încă cu cei ce trăescă până acumă la o vârstă de bătrânéte ca aciasta, ca să mă învrednicescă întru ce ce den dumnezăescul daru mi s-au datu Vlădicie maș multă de căt 30 de ani a păstorii cuvântătoare aciasta turmă, pentru mila sa ce bogată, că să văză aciastă mare și vrédnică de laudă bunătate; iară Măriei tale, căci că cu o comoară nesfărșită ca aciasta de cărti besericești, toate

238.

besericile lui Hs. ce săntă în Domnii acăsta le-a înbogățită. Pentru care întinzându-mănilile méle spre ceriu, și de obște glasă de rugăciune rădicând, cu totă cei den preună cu mine frați, și împreună slujitori Episcopi, și cu totă preotescul și călugărescul cină ce să află intru a noastră eparchie, rogă pre a totă puternicul și în trei fete unul intru fire Dumneazău, ca să dăruiască Măriei tale în cîstă lume viață îndelungată, lină, pacinică, nesupărată, cu sănătate, cu norocire și cu toată bucuria; pazindu pre Mării ta suptă celă tare acoperemantă ală dumnezăștilor sale arepi intărîtă și neclătită, intru celă pré innălțată scaună al cei de Dumneazău slăvite domniei Măriei tale; și mai pe de-asupra de toată înpotrivire väzuților și neväzuților vrăjmaș, spre oblăduiré, odihna și adaosul celoră de supt stăpâniré Măriei tale pravoslavnici. Iară în vîcul cel viitoru să te învrednicescă acelor negrăite cerești bunătăți ale înpărăției sale; să te bucuri cu pré cuvioșil, să te veseliești cu dreptil; să petreci împreună cu blagocestiv și milostiv înpărăți și Domni. Si să cântă împreună ne încetătu tripésnetul viersu al trei sfintei laude, cu întreita Troiță, aceloră de laudă cuvântători îngeri, intru slava celui intru Troiță slăvită Dumneazău. Amin.

„Lét dela mantuiré lumiř 1700, în luna luř Iunie.

„Al Măriei tale fierbinte spre Dumnezeu rugătoriu, smeritul Mitropolit al Ungrovlachiei,

„Teodosie.“

La p. 711, adică la sfîrșitul cărții, se dice:

„Precumă dorescă să sosescă la vadul celă cu adăpostire, cari săntă bătuți de valuri intru luciul mării, aşa amă dorită și eu să sosescă la sfârșitul cărții aceștia.

„Tuturoră intru pravoslavie, plecată, de obște rugătoriu,

„Iubitoriu de ostenéle,

„Mitrofană, Episcopul Buzăului.“

Textul cântărilor este slavonesc aproape la tôte. Indicațiunile tipiculă, precum și bucate din Biblie destinate a fi citite, sunt pe românesce.

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române; Muzeul de Antichități.

Cipariu, *Analecte*, XXVIII, Vv.—Pușcariu, *Documente*, II, 369.—Sbiera, *Mișcări culturale*, 94.

122. Psaltire grecescă, Snagov 1700.

ΨΑΛΤΗΡΙΟΝ | ΤΟΥ ΠΡΟΦΗΤΟΥ ΚΑΙ | ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΔΑΒΙΔ. | Ἐχον ἐπὶ τέλους αὐτοῦ προστεθειμένον τὸν Ἐξέφαλμον, καὶ τὸ μακρὸν | Ἀπόδειπνον Εἰς πρῶτον νεωστὶ τυπωθὲν μῆχος. | Διὰ προσταγῆς καὶ δαπάνης. | Τοῦ εὐεείστατου ἐκλαμπροτάτου καὶ ὑψηλοτάτου Αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος | πάσης οὐγγροβλαχίας Κυρίου, Κυρίου Ἰωάννου. | ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ. | Βασιλέα Βοεῖόνδα. | Ἀρχερατεύοντος τῆς αὐτῆς οὐγγροβλαχίας τοῦ Πανεροτάτου καὶ Θεο- | προδιλήτου Μητροπολίτου Κυρίου Κυρίου. | ΘΕΟΔΟΣΙΟΥ. | Εἰς κοινὴν τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Χριστοῦ χρῆσιν, καὶ τῶν ὀρθοδόξων ὥρελεισιν. | Ἐν τῇ ιερᾷ τῶν εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου μονῆ | τοῦ | ΣΥΝΑΓΩΒΟΥ. | Ἐν Ἐτει φ'. Κατὰ μῆνα Ἰούνιον. | Παρὰ Ἀνθίμου Ιερομονάχου, τοῦ ἐξ Ἱερηρίας.

Psaltirea Proroculu și Impăratulu David, având la sfîrșitul ei adaus cei șase psalmi și apodipnul mic, întâia óră din nouă tipărită în acest format, prin ordinul și cheltuiala prea binecredinciosulu și prea inaltulu Domn și Stăpânitor a tôtă

Ungrovlahia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voevod, pe când era arhiereu al Ungrovlahiei prea sfintitul și de Dumnezeu alesul Mitropolit, Domnul Domn Teodosie, spre obștesca întrebunțare a bisericilor lui Christos și spre folosul Or-

239. Proorociul David, din *Psaltirea rom.* 1694, *Anthologion gr.* 1697, *Psaltirea gr.* 1700.

todoxilor. În sfânta Mănăstire a Intrările în Biserică a Născătoarei de Dumnezeu, a Snagovului, în anul 1700 în luna Iunie, de Antim ieromonahul din Ivir.

In-folio de 2 foî fară număr și 79 foî numerotate. Tipărit cu negru, cu 34 rînduri în pagina încadrată într'un chenar înflorit.

Pe verso stema Țăreil Românesci (nº 213), cu versuri în onoarea lui David care se continuă pe pagina următoare. Pe verso acesteia o gravură reprezentând pe David, cu inscripția în greacă: ΑΙ ΧΕΙΡΕΣ ΜΟΥ ΕΠΟΙΗΣΑΝ ΟΡΓΑΝΟΝ ΚΑΙ ΟΙ ΔΑΚΤΥΛΟΙ ΜΟΥ ΗΡΜΟΣΑΝ ΨΑΛΤΗΡΙΟΝ, adică versiunea grecească a inscripției din gravura reprodusă în acăstă carte, după ce fusese tipărită mai întâi în *Psaltirea românescă* de la 1694 (v. mai sus p. 337) și în *Antologhionul* grecesc de la 1697 (v. facs. nº 239).

București: Biblioteca Academiei Române; Muzeul de antichități. — Londra: Muzeul Britanic.

Picot, *Anthime*, 536, nº 13. — Legrand, *Bibliographie hellénique*, III, 77.

240.

1701.

123. Molitvenic, Buzău 1701.

ЕУХОЛОГІСӨНЬ | ЙДЁКЪ МОЛІТВЕННИКЪ | Кáреле кврйнде .ұтров сине тóатъ тóка | Беcкéречий че съ квкынне Прéвциларъ, яшъ- | затъ де сфицъ йпли, ши де пэртътбó | ۋىي ده دىنەزىخ پەرىنىци. ڦ زىلеле لـ- | минатълай Домик ши ۋەلж- дъйтърۇ ڦ тол- | тى ىىدا رەمҗىنъескъ, ЫСАИИ | КОНСТАНТИНЬ ЕПСАРЫБЬ БОЕ- БОДАЙ | К8 گلгослокенъл Прék сфицитълай Пـ- | рىنتى، كүр ۋەئەدەتىجىئى. | Митро- политъл ڈ тóатъ цىدا رەمҗىنъескъ. | Якىم تىپكىرىتъ ڈل دىللىك ۋىندى .ڦ سفيتا ېنىكىپى دела بىزىخ. | ڦ ىىسلە دела زىدىرە لەمىй. .ۋىد. | Прەن ۋەستەنەلا ڈ خىشىش ېپىكۆپلەي دە| بىزىخ كүر مىت رو فانъ.

Un vol. in-4º de 9 foi nenum., și 312 numerotate. Tipărit cu negru și roșu, cu 22 rînduri pe pagină. Titlul și fiecare pagină sunt incadrate. Caietele se compun din câte patru foi, cu signatura repetată pe f. a doua.

Pe verso titlului să află stema Țăreil Românesci (nº 214) și „*Stihurile politice*”, din *Molitvenicul* de la 1699, reproducește mai sus, p. 377.

Pe cele-lalte foi liminare să află o „*Prédoslovie către preoți*”, din care estragem următoarele rînduri:

„... De acăstă dară Carte (Molitvenicul), ce iaste de mare trébă în toate zilele și în totu clăsul, văzându smerenii noastră că săntă Preoți! Țărăi noastre lipsiți, și încă mai ales că cele mai denainte tipărite nu săntă cu tipicul rumânesc; dreptu acăea m-am îndemnată de o amă tipărită cu toate învățăturile rumânești pentru înțelégeré tuturor, acumă în zilele Pr luminatului Domnū Io Costantinū Basaraba Voevoda, fiindu Arhieru și Mitropolitu a toată țara Ugrovlahie! pré sfîntul Părintele nostru Kyr Theodosie, ca să fie de acé trébă a mantuirii lor, a tuturor celora ce le săntă dată pre séma. Iară, de vréme ce acélé ce să află într-ansa, săntă trebi tocmită, și usebite preoților, fără de carele nu să potu ținé nici de cum; pentru acăea cinsti voastre, mai ales Preoților de aicé de țară și de așurea, ca filii noștri susflești, mă rogă, ori la a cui mână

va veni cartă acăsta, să o cuprindeti cu bucurie sufletească, nu ca un lucru pământescu cinstindu-o, ce ca un vistiar plină de daruri cerești...

„Pren osărdia și pren nevoința a Iubitorului de ostenele, Mitrofanu Episcopul de Buzău.“

Urmărează apoi tabla de materii.

București: Biblioteca Academiei Române; Muzeul de Antichități.—Mănăstirea Nămățulu.

124. Penticostar, Buzău 1701.

„Pentecostariu, carele are întru sine slujba ce i se cuvine lui. Care acum întâi s-au tipărit din porunca și totă cheltuila Prea-luminatului Domn Ioan Constantin Basarab Voivoda. Mitropolit fiind a totă țera Kir Teodosie. Si s-au tipărit în Sfinta Episcopie dela Buzău în anul dela zidirea lumiř 7209.“

In exemplarul din Biblioteca Academiei Române, singurul pe care l-am văzut, lipsesc foia cu titlu. Transcripția de mai sus este luată după Dr. Ilarion Fușcariu, *Documente*, II, 368.

In folio de 2 foile fără număr și 159 numerotate.

Sub stema domnească se află versurile reproduse mai sus la descrierea *Triodului* din 1700, p. 403.

Prefața Mitropolitului Teodosie sună astfel:

„Bunului credinciosu, luminatului și înnălțatului Domn și oblađuitoru a toată Tara Rumânească, Io Constantinu Basarabu Voevodu, sănătate, spăsenie, bună vîňăță, pace și îndelungață ani de la Dumnezău, și dela smereniă noastră molitvă, blagoslovenie și ertare.

„Toate darurile Duhului sfântu, pré luminate și înnălțate Doamne, sănătu de săvârșit, de vréme ce sănătu lucruri ale lui Dumnezău celu deplinu, iară nu-să potrivă toți oameni priimitori acestor daruri; pentru aceea să și împartă osobi fiește căruia dupre dumnezăiasca judecată și vrere. Precum învăță marele Apostolu Pavelu că fiește carele al său daru are, uîtându-se Dumnezău la vrednicila priimitorului, rămâindu darul deplinu, pentru că nu cu măsură dă Dumnezău Duhul, precum și ale soarelui raze, toate cele ce sănt luminei priimotoare, nu le priimescu potrivă, ci unile mai desăvârșit, altele mai intunecat, precum și fi firé priimitorului, au mai luminată au mai intunecată. Acea dară, pré luminate Doamne, care soarele face la făpturile cele curate, asémene face și Duhul celu mai luminosu decât soarele la sufletele cele bune, unde găsește sufletu ca acela acolo și darurile lui cele desăvârșit plinăste din dăstul, și lucrăză mai luminat. Pentru că voiu sălășlui, zice sfânta Scriptură, întru ei, și voiu umbla cu ei. Ipochimen ca acesta vrédnicu întru zilele noastre și în priimînta darurilor celoru de săvârșit, mai dăstoînicu găsindu Duhul celu sfântu, pă pré bunul și curatul sufletu al Măriei tale, au vrutu să sufle întru elu mai pe dăplin darurile sale, dentru care ca dintru o fătăna de apuré curătoare, au izvorat mai în toată lumă atâtă bunăță. Si acăsta iaste dovedire adevărată: Pentru că vrându Mărija ta să înpodobestă beserile lui Hs. cu sfintele laude ale lui Dumnezău și ale sfintilor lui, aș pusă temelul acestui bine Evangeliă lui Hs., precum și învăță dum-

nezăesculă Apostolă. Altă temeļu nimeni nu poate pune, fără celu ce e pusă care ţaste Is. Hs. Si aī incepută dela acestu sfântu Duhu, dela acé proroclaſcă zicere, care întru beserică înſuſi Domnulă nostru citiă, la întâia zi a luſ Septemvrie: Duhulă Domnului asupra mei pentru care m-au unsu, bine să vestescu săracilor m-au trimis. Asupra căriiă incepături, făcându atâtă cărti besericești, aī pusă acumă cu tipărirea acești cărti, caré să numește Pentecostară, bună săvârșită cărtiloră celoră de laudă, (ără nu typogrăfie niči a poftei care aī spre facerile de bine și de acumă innainte), pogorără Duhulu sfântu, asupra sfintiloră Apostoli. Aī incepută Măriiă ta dela stalpul direptulu Sȳmeon și aī innălțată alt stalp, nu ca acela de pilatră făcută, ci den dumnezăestă cărti zidită și tocmită de sfinte laude; și acumă cu ajutorul lui Dumnezeu, întru acastă carte, aī adusă zidire acestui stalp la săvârșită, care cu adevărată ajunge până la ceru, în vîrful căruia nu unulă ci totă sfintii sădu dinpreună prăznuindu. Te fericescă pre Măriiă ta pentru stalpul acesta, căci aī pre acestui stalpă diréptă pre lesne scară, pren mijlocul căriiă povătuindu-te, ca oare-cându norodulă Israilténiloră, te vei suia nu la celu văzutu Ierusalim, ci la celu adevărată, la nevăzutulă pământă al făgăduinței, adecă la înpărăția ceruilor. Cu adevărată desăvârșită au sălașluită întru al Măriei tale bună susfetă sfântul Duhu, și pentru aciasta daī dăplin toate lucrurile desăvârșită, precumă place lui Dumnezeu; aşijderă și faptele cele bune, înțelepciuñé desăvârșită, vitejăia susfetulu, întărită dreptată, desăvârșit curătenia, până și la cuvânt, blandetele asémene cu ale prorocului și înpăratului Davidu, ertară și îngăduiala mai pe de-asupra multora, buna dare a milelor mai pe sus de fieste ce laudă, cu adevărată pré innălțate Doamne, la acéstă următoru ești sfântul Ioan cel milostiv. Țar după răvnăia pravoslavnicie, ca un bun creștin, te asémene cu marele înpărat Constantin. În podobită cu adevărat, Doamne, pré slăvitul ném al strămoșilor Măriei tale Băsărăbești, așa de bun Domnă den mila lui Dumnezeu păzitei Tărai Rumanești fiindu, care Țară altă Domnă ca Măriiă ta n-au avut până în zioa de astăzi den dăscălecătoară ei. Laude altiile cele vrédnice de vedere ale besericielor și ale mănăstirilor zidiri, și célé-lalte ale Măriei tale minunate lucrări, țară smerenia noastră, și de acelăia să minunéză și acéstă le pré laudă, adecă cé desăvârșit podoabă, care Măriiă ta aī făcut la besericele lui Dumnezeu, în bogățindu-le cu tipăriră, mai innainte a sfintei Evanghelie, ca un temeļu al pravoslavnicestii noastre credințe, apoii cu a celor doao-spră-zéce Minée, apoii cu Paraclitiki, după aciasta cu Triodulă, pentru care smerenia noastră multă mulțămește Măriei tale și datoră săntem cu toti să ne rugăm lui Dumnezeu pentru îndălungată viață și spăsenie a Măriei tale. Si acum mai pe urmă bine aī vrută Măriiă ta de aī tipărit veselitorulă acesta Pentecostară, ca și célé-lalte, cu a Măriei tale chieluială, s-au tipărită foarte după dumnezălasca plăcere, carele în zilele cele veselitoare cantându-se, bucurie mare aducă noao, și avându zilele învierii Domnului nostru, au înviată noao gândulă, și ne face mai sărguitoră la dumnezălasca slavoslavie. Si sfârșindu-se cartă aciasta la pogorără sfântulu Duhu, părtaș cu adevărată face pre toti pravoslavnicii dumnezăesculu Duhu, dintru ce cu smerenie a ei cetanie și cuprinzându-se de sărbătoară tuturoră sfintiloră, cu bună nădăjde ne face, cumă că și părtaș cu ei înpărăție cerulu vom fi, căriiă să învredniclaſcă și pre Măriiă ta, să cântă dinpreună cu îngeri și cu sfintii, și să înpărățești dinpreună cu Hs., în Duhulu sfântu, care să pogoařă dela Tatăl, cu

rugăciunile pré sfintei stăpâni noastre de Dumneazău născătoare și de apururé fecioară Mariia, și a tuturor celor ce au plăcută luă Dumneazău în vîcii vîcilor, Amin.

„Al Măriei tale pururea spre Dumneazău rugătoriu, smeritul Mitropolit al Ungrovlahiei,

„Theodosie“

La sfîrșit se află înscrisarea Episcopulu de Buzău Mitrofan, despre greșelile de tipar.
V. mai sus p. 367 și 400.

Bucurescă: Biblioteca Academiei Române.

Pușcariu, *Documente*, II, 368.

125. Psalmire, Buzău 1701.

ФІЛТІРЪ | Й феरнчітвасъ Пророкъ | Ши .жпърать | Й АХІЙ ДѢКІДЬ | Кс
кжнтечел евъ Монсн ши | кв Ѱалми нзбрани ла Прѣз- | ииче, кв Паракліесла Прѣк | ӈтій,
ши кв Пасхалій, кѣре | са8 тиївріт .ѓтров сѣйтъ | Ӧпѣкпіе ՚ Бг҃хъвасъ, .ж зи- | леле
прѣ лѣмніатвасъ Домнъ Іѡ КОНСТАНТІНъ | Басаракъ Еоскод. | Кв Блѣкеніја Прѣк
сѣйци- | твасъ. Күр Ѳеодоціе. | Кв мілла лѣн Дѣнезъвъ Ми- | трополит ՚ тоатъ ՚гро-
клах. | La Йи8л. .зѣд.

In 4º de 7+220 foî nenum. Tipărit numai cu negru, afară de titlu. Acesta este incadrat de o gravură pe lemn. Caracterele tipografice sunt de trei mărimi. Pagina plină are 18 rânduri cu caractere mari și 26 cu cele mici. Pe verso titlului se află stema Țării Românescă și

„Stihuri politicești 6, asupra cinstiții Crucii din stema Pré luminatului Domnului Io Constantin Basarab Voivoda.

„Domnulu Constantin ce-i zic Basarabă
Corbul crucéi poartă, armă pré de trébă.

„Cu dânsa pre pizmași ce râdică coarne
De sărgă fără veste pre toti să-i răstoarne.

„Și-i dă lui nădejde cu credință bună,
Ca să stăpânescă cu pace pré lină.“

„Al măriei tale fierbinte rugătoriu
„Mitrofanu, Episcopul de Buzău.“

Pe următoarele 3 foî se află prefața:

„Pré blagocestivulu, pré luminatulu, pré înnălțatulu Domnulu și oblăduitorulu
o toată Ugrovlahiă, Domnulu Domnului nostru Io Constantin Basarab
Voivoda, sănătate, viață îndelungată, pace și spăsenie dela Dumnezeu să dă-
ruască Măriei sale.

„Precum în cele trupești firescă rânduială iaste, că toate mădularile usebită
lucrare au, și fiește carele ca după o datorie oare caré lucrreză intru cinsté ca-
pulu, ca aceluia ce firescă stăpânie are, căci mai multă lucrreză în cele firești, —
pré înnălțate și luminate Doamne, — așa și în cele politicești după rânduiala celor
duhovnicești aşăzământă iaste. Încă și porunca stăpânului Hs. la aciasta avemă,
ca ce iaste al lui Dumnezeu să dăm lui Dumnezeu, iară ce iaste al înpăratulu
să dăm înpăratulu. Așa și dumnezăescul Pavelu poruncăște, ca să dăm noi

cești mai mici, celor incununați de la Dumnezeu cu stăpânie, datornică slujbă și cinstă ce li se cuvine, ca unor Capete politicești ce au mai mare lucrare în noraodul cel-ău stăpanescu ei; că zice: să dați căruia dajde dajde, căruia cinstă cinstă. Pildă luminată la acăsta avem pre Ioavu Voevodulă înpăratului Davidu, că trimițându-se acela asupra Amonitanilor, au făcutu stăpanu-său cuvioasă slujbă întru cinstă lui: Că apropiindu-se să ia cetate lor Ravoath, au trimisă la Davidu, zicându-ă să vie să ia elu cetate, ca să se numească într-ansa numele lui, iară nu alu său, arătându că datornicu lucru ăaste să facă sluga slujbă stăpanulu său, și ori ce face întru cinstă lui să facă, iară nu întru a sa. Acăstă datorie rânduită a fi și a să da stăpanilor de la cei mai mici ai lor știindu-o eu, smeritul rugătoru alu Măriei tale și porunca stăpanulu Hs. cu tot sufletul cuprinzându-o, nu putu lăsa a mă arăta de totu netrebnicu, și a nu aduce măcar cătu de puțină și mică slujbă Măriei tale, ca stăpanulu nostru și de Dumnezeu incununatulu Domn, dintru acelé ale Măriei tale, la carele și rânduitu săntu, din tipografia adecă a Măriei tale, încă și vrémé mijlocire ca acăsta aducându-mi, nefiindu altele de Mărija ta poruncite trebi. Ci cu bunu sfatul, și cu voința, și cu blagosloveniia sfintiei sale Pré sfintitulu Archi-păstorulu nostru și Mitropolitulu Kyr Theodosie, m-am îndemnat de am tipărit acăstă de suflete folositeare Psaltire a Proroculu și înpăratului David pre limba cé obicinuită a să ceti prin Besericile rumânești sloveniasă, fiindu și lipsă de acăsta pre la Beserică de acăstă dată, și pre la Școale pentru învățătura copiilor. Așa bine crezând dintru adânculă sufletulu, că Mărija ta ca un milostiv și plecat ce ești din fire spre cele sufletești și beserecești la mărire darurilor și la multimé lécurilor sufletești ce cuprinde Psaltiré, și la trebuința ei te vei uîtă, iar nu la micșoraré cărtii și la puțina și mica mé slujbă și ostenelă; și între cele multe și mari ale Măriei tale daruri sufletești și podoabe ce ai dăruit sfintelor dumnezăești besereci o vei priimă, că și acăsta tot a Măriei tale ăaste, căci dintru ale Măriei tale, carele toate sănt, să aduce spre lauda lui Dumnezeu și spre folosulă sufletesc, și întru nemuritoare pomeniré numelui Măriei tale. Iară ce ăaste Psaltiré, caré întru plecăciune ca un mult datornicu și smerit rugătoru aduc Măriei tale daru din Tipografia Măriei tale, singură vrednicia ei o laudă, o innalță și o vestește, că ăaste cé pre deplin lucrare a Duhulu lui Dumnezeu suflată în alesulă său organ, proroculă David; de vrémé ce tot felul de doftorie sufleteșcă în Psalmi să încue, ca întru o vistierie pré bogată, pentru carele mare cinstă și laudă în besereca lui are Psaltiré.

„La aceste dară bunătăți și folosințe sufletești și trebuințe de toate zilele, și în Beserică și în toate locurile și vremile, ce cuprinde Psaltiré uîtându-te mai mult, pré înnălțate Doamne, cu plecăciune mă rogă să o priimești la pré înțe-leptu și dumnezăesc sufletul Măriei tale, precum și David înpăratul au priimitu acé slujbă a lui Ioav. Si precum și stăpanul Hs. n-au lepădatu acelu puținu daru credincios alu văduvei, așa și Mărija ta priimește a mé puțina ostenelă, încă și înnălțaré mașnilor méle la Dumnezeu, și inima caré cu credință poftește, ca să te întăreșcă pré Mărija ta pré puternicul Dumnezeu ca pré David asupra lui Goliath, și ca pré marele înpărat Constantin asupra luptătorilor în potriva lui Dumnezeu și a sfintei lui Besereci. Si să te încununéze cu darul sănătății și

al păciu, ca să-ș poată lua sfântă creștinescă adunare înmulțiré sa, întărîré și sporul spre lauda lui Dumnezeu, întru norocită și îndelungată viața Mariei tale. Iară în vîcului viitorului să te învrednicăască ca să te îndulcești de dulcii viersurile și de psalmii îngerestii, cântându împreună cu totii dreptii înpărăți și sfintii neincedat laudele lui Dumnezeu celui slăvitu în Troiță. Amin.“

Pe ultima pagină a foilor liminară este o xilografie reprezentând pe David sedând pe un tron.

La sfîrșitul cărții:

„Pren osărdiia și pren nevoința a iubitorulu de ostenele: Mitrofan, Episcopul de Buzău.“

Bucurescă: Muzeul de antichități.

126. Sevastos Chimenitul, Eortologiu, Snagov 1701. — Grecesce.

ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΟΝ | ΕΝ Ω | Περὶ τινων ζητημάτων προλαμβανομένων. | Περὶ ἀκριβοῦς χρονολογίας. | Περὶ πατῶν τῶν ἑορτῶν καὶ τῆς αὐτῶν θεωρίας. | Περὶ τοῦ ἀγίου Πάτσα. Περὶ τινῶν ἐκκλησιαστικῶν κανονίων. Περὶ τοῦ συντομωτάτου μηνολογίου. Πονηθὲν μὲν Παρὰ τοῦ σοφωτάτου διδασκάλου τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ αὐθεντικῆς Ἀκαδημίας Κυρίου Σεβαστοῦ Τραπεζούντιος τοῦ Κυμιγήτου. | Αφιερωθὲν δὲ, | Τῷ ἐκλαμπροτάτῳ καὶ ὑψηλοτάτῳ αὐθέντῃ καὶ ἡγεμόνι | πάσης Οὐγγροβλαχίας | Κυρίῳ Ἰωάννῃ Κωνσταντίνῳ Βασιλάράχῃ Βοεζόνδᾳ. | Αρχιερατεύσαντος Τῷ πανιερωτάτου Μητροπολίτου τῆς αὐτῆς οὐγγροβλαχίας Κυρίου Κυρίου Θεοδοσίου. | Καὶ νῦν πρῶτον τυπωθὲν, | Παρὰ Ἀνθίμῳ Ἱερομονάχῳ Τυπογράφῳ τῷ ἐξ Ἰθηρίας. | Διορθωθὲν δὲ, | παρὰ τοῦ σπουδαιοτάτου ἐν ἵερομονάχοις Ἰγνατίῳ τοῦ Φιοτίου. | Ἐν τῇ μονῇ τοῦ Συναγάθου, αὐτῷ, μηνὶ Ιουνίῳ.

Eortologiu, în care se tratază unele cestiuni: despre certitudinea chronologiei, despre toate sărbătorile și teoriile lor, despre sfânta Paschă, despre unele canone bisericesci, despre minologiul cel mai scurt; lucrat de prea înțeleptul dascăl al Academiei din Bucurescă Domnul Sevastos Chimenitul și afierosit prea strălucitului și prea înălțatului Domn și Stăpânitor a totă Ungrovlahia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voievod, pe vremea când era archierei Preasfințitul Mitropolit al aceleiași Ungrovlahii Domnul Domn Teodosie, și acum întâi tipărit de Antim Ieromonahul, tipograful din Iviria; iar corectat de prea învățatul între ieromonahă Ignatie Fytianu. În mănăstirea Snagovului, 1701, în luna Iunie.

In 4° de 27+332 pag. Tipărit cu negru, cu 27 rînduri pe pagină.

Pe verso titlului se află stema Tărei Românescă cu primele patru din distihurile Doctorului Ioan Comnen adresate lui Constantin Brâncoveanu (v. mai jos nr. 130).

In foile liminară se mai află: scrisoarea de dedicație a Ieromonahului Antim Tipograful din Iviria, adresată lui Constantin Brâncovénu, datată din Iunie 1701, (p. 3–5); o prefată a lui Sevastos din Trebisonda, (p. 6–14); trei epigrame ale autorului asupra operei sale (p. 15); o elegie (ἡρωλεῖα) a Doctorului Ioan Comnen (p. 16–18); și în fine, tabla de materii.

Scrisoarea de dedicație are cuprinderea următoare:

Τῷ Εὖσεβεστάτῳ Ἐκλαμπροτάτῳ, Γαληνοτάτῳ καὶ Θεοστέπτῳ Αὐθέντῃ, καὶ ἡγεμόνι πάσις Οὐγγροβλαχίας, Κυρίῳ Ἄγιῳ Ιωάννῃ Κωνσταντίνῳ Μπασαράμπᾳ Βοεζόνδᾳ, σωτηρίαν, εὐζωΐαν, εὐχληρίαν παρὰ Θεοῦ, καὶ ἄκραν εὐδαιμονίαν.

Αρχὴ μέση καὶ τέλος, Δεσπότης καὶ Κύριος τῶν δυτῶν ἀπάντων αἰσθητῶντε καὶ νοητῶν ἐστὶν δὲ δημιουργὸς τῶν ζλῶν Θεός. Ἀρχῶν δὲ καὶ τέλος τῶν ὑπὸ σελήνην ἀπάντων ἐστὶν ὁ ἄνθρωπος· ἀνθρώπου δὲ τέλος διὰ τὸ δποῖον ἐπλάσθηκεν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἶναι ἡ ἀπόλαυσις καὶ μακαριστῆς αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ καὶ διὰ μὲν τὸν ἄνθρωπον δὲ σύμπας οὗτος ἐγένετο κόσμος, δὲ δὲ ἄνθρωπος φησὶν ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἵνα ἀπολαύσῃ Θεοῦ. Ἀπολαμβάνουσι δὲ οἱ ἄνθρωποι τὸν Θεὸν, ἐκεῖνοι δποῦ πιστεύουσιν δρθῶς εἰς αὐτὸν, καὶ φυλάττουσιν ἀκριβῶς τὰς ἀγίας αὐτοῦ ἐντολάς· ἢ δὲ ἀγιαῖς αὐτοῦ ἐντολαῖς περιέχονται εἰς δύο ταύτας καὶ μόνας, λέγω εἰς τε τὴν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπην· τότε κατορθοῦται καὶ γνωρίζεται ἡ πρὸς Θεὸν ἀγάπη. ὅταν φυλάξωμεν ὡς εἴπομεν ἀκριβῶς τὰς ἀγίας αὐτοῦ ἐντολάς, καθὼς τὸ δρῖζει καὶ δὲ Κύριος ἐν εὐαγγελίοις· ἔταν γάρ φησιν ἀγαπάτεμε τὰς ἐντολάς μου τηρήσατε. ἡ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη τότε κατορθοῦται καὶ γίνεται, ὅταν ἀγαπῶμεν ἐμπράκτως καὶ δλοφύχως ἀλλήλους ὡςάν καὶ τὸν ἔαυτὸν μας, κατὰ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ· ἀγαπήζεις γάρ φησι Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς φυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἴτινος σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου· καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν, καὶ πάλιν· ταύτα ἐντέλλομαι ὑμῖν ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους. τότε δὲ κατορθώνομεν τὴν τοιαύτην ἀγάπην, ὅταν συντρέχωμεν καὶ βοηθοῦμεν ἀλλήλοις εἰς τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα, καὶ εἰς τὰ σωματικὰ μὲν, μάλιστα δὲ εἰς τὰ φυχικὰ καὶ σωτήρια, δὲ καθένας κατὰ τὴν δύναμιν του καὶ τὴν ἐπιτηδειότητά του. Ἐγὼ λοιπὸν ἐπειδὴ καὶ ἀλληγορίαν δὲν ἔχω πρὸς βοήθειαν τοῦ πλησίον, παρὰ μόνον τὸ ἐπιτήδευμα τῆς Τυπογραφίας, δὲν ἔλειψα μήτε θέλω λείψη νὰ ὠφελήσω τὸ κατὰ δύναμιν τοὺς ἐν Χριστῷ ἀδελφούς μου τυπωνωντας διάφορα διδασκάλου Κυρίου Σεβαστοῦ Τραπεζούντεο τοῦ Κυμινήτου· τὸ δποῖον διαβάζωντάς το, καὶ γνωρίζωντάς το κατὰ τὴν ἐδικήμου κρίσιν πᾶς εἶναι κατὰ πολλὰ χρήσμαν καὶ ὠφέλιμον εἰς κάθε δρθδοξον, καὶ μάλιστα εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς καὶ ιερωμένους· ἔτι δὲ καὶ εἰς τοὺς φιλομαθεῖς καὶ σπουδαίους, καὶ κοινότερον ἀπλῶς εἰς κάθε γραμματισμένον, ὡςάν δποῦ εἶναι εἰς κοινὴν διάλεκτον συνθεμένον καὶ εὔληπτον· ἡθέλησα νὰ τὸ τυπώσω καὶ αὐτὸν πρὸς ὠφέλειαν ὡς εἴπομεν τῶν ἐντυγχανόντων.

Οθεν ἐπειδὴ συνήθεια εἶναι εἰς ἐκείνους δποῦ βίβλους εἰς τύπον βίβλια νὰ τὰ ἀφιερώνουν εἰς κανένα πρόσωπον ἀξιόλογον εἴτε ἐκκλησιαστικὸν εἰς πολιτικὸν εἰς σύστασιν καὶ διαυθέντευσιν τοῦ βίβλου, τούτου χάριν καὶ ἐγὼ δὲ παραμικρὸς αὐτῆς εὐχέτης καὶ δοῦλος, ἀριερῶν καὶ ἀνατίθημι τὸ παρὸν τοῦτο βίβλιον εἰς τὸ θεοδόξαστον ὄψος καὶ μεγαλεῖον τῆς θεοφρουρήτου καὶ θεοτιμήτου αὐτῆς Γαληνότητος, διὰ τὰς ἀπείρους αὐτῆς πρὸς ἐμὲ τὸν ἐλάχιστον εὐεργεσίας καὶ χάριτας, εἰς τὴν δόμοιαν διαυθέντευσιν καὶ σύστασιν τοῦ βίβλου. Τὴν δποῖαν ἥμιῶν αξίωσιν καὶ εὐγνωμοσύνην ἀποδεξάμενοι ἀντίδοτε ἥμιν εὐμένειαν καὶ προνοητικὴν ἀντίληψιν, ἐπισκέπτοντές μας εἰς τὰ καλὰ καὶ συμφέροντα. Ή δὲ παντεφόρος καὶ παντεπίσκοπος τοῦ Θεοῦ πρόνοια καὶ κηδεμονία εἴη συντηροῦσα καὶ περιέπουσα τὴν Θεόστεπτον αὐτῆς ἐκλαμπρότητα ἀνωτέραν πάσης ἐπηρεάς ἀντικειμένης, στερεώνωντάς την εἰς τὸν ὄφηλότατον αὐτῆς θρόνον μὲν εὖζωταν εὐπραγίαν καὶ ἀκραν εὐδαιμονίαν, ἀχρι βαθυτάτου καὶ λιπαροῦ γηρατίου· εἰς σύστασιν καὶ καταρτισμὸν τοῦ θεόθεν ἐμπιστευθέντος αὐτῇ χριστωνύμῳ πληρώματος, καὶ εἰς εὔκλειαν, δόξαν καὶ καύχημα παντὸς τοῦ γένους τῶν δρθδοξῶν, μετὰ δὲ τὴν ἑκ τῶν προσκαίρων μετάστασιν, ἀξιώσατο πάντας ὑμᾶς καὶ τῆς οὐρανῶν δασιλείας εἰς ἀπεράντους καὶ ἀδιαδόχους αἰώνας αἰώνων. Ἀμήν. Ἐν ἔτει Σωτηρίω φ. ό. Μηνὶ Ιουνίῳ.

Τῆς ὑμετέρας θεοφρουρήτου Ἐκλαμπρότητος εὐτελῆς εὐχέτης καὶ δοῦλος,
Ἀνθιμὸς Ιερομόναχος Τυπογράφος,
δὲ εἰς Ἰθηρίας.

„Prea evlaviosulu, prea strălucitulu și prea luminatulu și de Dumnezeu încoronatul Domn și stăpânitor a totă Ungrovlachia, Domnului Domn Ioan Constantin Basarab Voievod, măntuire, viață îndelungată și bună-sortire de la Dumnezeu și cea mai înaltă fericire“.

„Incepând, mijlocul și sfîrșitul, stăpânul și Domnul tuturor sfintelor și similitoare și înțelegătoare este făcătorul tuturor, Dumnezeu. Stăpânul însă și sfîrșitul tuturor celor de sub lună este omul. Iar sfîrșitul omului, pentru care s-a creat de Dumnezeu, este căstigarea și fericirea lui Dumnezeu însăși; fiind că pentru om s-a făcut totă lumea acăsta, iar omul, se dice că s-a făcut de către Dumnezeu ca să dobândească pe Dumnezeu. Dobândește pe Dumnezeu omenii aceia, carii cred drept în el și păzesc cu scumpătate sfintele lui porunci. Dar sfintitele lui porunci se cuprind în aceste două și singure: din iubirea către Dumnezeu și către aprópele. Atunci se realizează și se cunoște iubirea către Dumnezeu, când păzim, cum am dîs, cu scumpătate sfintele lui porunci, după cum o spune și Domnul în Evangheli; căci dice că, dacă mă iubiți, păziți poruncile mele. Iubirea către aprópele atunci să realizează și se săvîrșește, când ne iubim cu fapta și din tot sufletul între noi ca și pe noi însine, după porunca lui Dumnezeu. Să iubesci, dice, pe Domnul Dumnezeul tău din totă inima ta și din tot sufletul tău și cu totă puterea ta și cu totă mintea ta; și pe aprópele tău ca pe tine însuți. Și iarăși: acestea poruncesc vouă ca să vă iubiți între voi. Căci atunci realizăm o astfel de iubire, când ne indemnăm și ne ajutăm între noi la cele bune și de folos, și la cele trupesci, dar mai ales la cele sufletesci și măntuitore, fiecare după putința lui și după capacitatea lui. Deci eu, fiind că nu am și altă putere spre ajutorul aprópelui de căt ocupațiunea tipografie, n-am lipsit și nici voi lipsi vreodată ca se folosesc, după putința mea, pe frații în Christos aici mele, tipărind deosebite cărți de suflet folositore și măntuitore. De aceea, fiind că am găsit și acăstă carte, care este lucrarea prea înțeleptului și prea învățătului profesor Domnul Sevastos Trapezundiul Chimenitul, pe care cetind-o și cunoșcând după judecată mea că este prea mult de trebuință și folositore ori caru Ortodox și mai ales celor bisericesci și sfintiți, apoi și iubitorilor de învățatură și studioși și în deobște fie-caru învățat, mai cu seamă pentru că este compusă în limba comună și ușoră de priceput, — am voit să o tipăresc și pe acăstă spre folosul, cum am dîs, a celor ce vor ceta.“

Dar fiind că este obiceiu la acei ce pun cărți în tipar, să le închine la vre-o persoană mai însemnată sau bisericescă sau politică spre recomandarea și apărarea cărții, pentru aceea și eu, cel mai mic rugător și serv al vostru, afierosesc și închin cartea acăstă de față la înăltîmea cea de Dumnezeu mărită și la măreția cea de Dumnezeu păzită și cinstită a prea Strălucirii vostre pentru nenumăratele vostre bine-faceri și daruri către mine cel mai mic, spre asemenea apărare și recomandare a cărții. Pe care cerere și recunoștere primind-o voi redați-mi bună-voință și ajutorul prevăzător, încurajându-ne la lucruri bune și de folos. Iar Pronia și îngrijirea cea a totă țării și prevăzătorul a lui Dumnezeu fie-vă măntuitore și adumbrător Strălucirii vostre cel de Dumnezeu încununate mai presus de totă băntuirea protivnică, întărind-o la prea înaltul ei tron cu îndelunga-viețuire, bine-facere și cea mai înaltă fericire, până la cea mai adâncă și deplină bătrânețe, spre conservarea și desvoltarea plinirei cel incredințate vouă de Dum-

nefădă cu numele de Christos și spre bunul renume, glorie și landă a tot nemil ortodoxilor. Iar după strămutarea din aceste vremelnică, fie să vă învrednicescă pe voi pe toti și de împărăția cernilor în veacul veacurilor nesfîrșit și neînteruptă, Amin.

In anul măntuirei 1701, înna Innie.

Al strălucirei voastre cei de Dumnează păzite umilit rugător și serv,
Antim ieromonahul, tipograf din Iviria.

București: Biblioteca Academiei Române; Biblioteca Centrală. — Iași: Biblioteca Centrală. — Paris: Școala de limbă orientală.

Picot, *Anthime*, 539, nr. 16.

127. Ștefan Brâncoveanu, Cuvînt panegiric la marele Constantin, București 1701. — Grecesc.

ΛΟΓΟΣ | ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ | Εἰς τὸν Ἰσαπόστολον Μέγαν | ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ | Συ-
τεθεὶς παρὰ Στεφάνῳ Μπραγκο- | βάνω. καὶ τῷ Γαληνοτάτῳ αὐτοῦ Πατρὶ | καὶ Ἡγεμόνι |
Πάσῃς Οὐγγροβλαχίας Κυρίῳ Κυρίῳ | Ἰωάννῃ Κωνσταντίνῳ Μπασσαράμπᾳ | Εὐλαβῶς
ἀφιερωθεὶς. | Ἐκφωνθεὶς δὲ παρὰ Ῥαδούλῳ αὐτοῦ | Ἀδελφῷ, ἐνώπιον τῆς αὐτοῦ | Γαλη-
νότητος. | Ἐπιπάθη ἐν Βουκουρεστίῳ, φύᾳ. Παρὰ Ἀνθίμῳ Ἱερομονάχῳ | τῷ ἐξ Ἱερηρίας.

Cuvînt panegiric la cel întocmai cu Apostoliile marele Constantin, compus de Ștefan Brâncoveanu, și cu evlavie afierosit prea blandulnă său părinte și Domn a tătă Ungrovlahia Domnului Domn Ioan Constantin Basarab, și pronunțat de Radu, fratele blandetel său. S'a tipărit în București 1701, de Antim Ieromonahul din Iviria.

In-8º mic, de 14 foi nepag., dintre cari ultima e albă. De asemenea sunt albe: verso titlului, și 2 pagini cari urmăză după scrisoarea de dedicatie adresată lui Constantin Brâncovenu.

Εὐσεβέστατε καὶ Γαληνότατε Αὐθέντα.

Δὲν ἡτον ἀναγκαῖον ποσῶς νὰ πυρετήσω ἄλλο αἴτιον, διὰ τὸ ὅποιον ἀφιερώνω τῆς
Γαληνότητός σου τὸν λόγον τοῦτον, διὰ τὸ ἔχω καὶ ὄντως αἴτιον ἀρκετὸν ὡς Γιὸς νὰ σου
προσφέρω ἔνα μικρὸν γέννημα τοῦ νόος μου. Ἄλλ' ὅμως θέλω νὰ φαγερώσω πᾶς ἔξω ἀπὸ
τοῦτο εἶχα διπλῆν ἀφορμὴν νὰ σου προσφωνήσω τὸν λόγον. Καὶ πρῶτον μὲν, ἀνίσως καὶ
τιμῶντας μεγαλοπρεπῶς τὸν Μέγαν Κωνσταντίνον, ἐγείρεις τοὺς ἄλλους μὲ τούτοιον εὐγε-
νικὸν παράδειγμα εἰς εὐλάβειαν τοῦ Ἰσαποστόλου, ποῖος δὲν διέπει διὰ πρεποδέστατα ἥρμο-
ζον εἰς τὴν Γαληνότητα σου ἢ προσφώνησις. Εἶναι πάλιν ἄλλη ἀφρομῆ. διὰ δημοσιεύωντας
ἔγω τὸ σύνταγμα, καὶ ἐπιθυμῶντας νὰ εὕρω συμπάθειαν σιμὰ εἰς ὅλους, ἀποφάσισα νὰ
βάλω εἰς χρῆσιν τὴν πολιτείαν τοῦ Σαμοσατέως ἐκείνου, διὰ διάστασις διὰ νὰ γένη εὔκολα
γνώριμος εἰς ὅλους, ἐστοχάζετο κατὰ ζῆλον Τιμοθέου τοῦ αὐλῆτοῦ, διὰ διάστασις εἴη τῶν Λουκιανὸς
ἐν τῇ πόλει, καὶ διὰ πιστεύουσιν οἱ ἄλλοι, καὶ διὰ ἀντὶ πάντων ἀρκέσειεν ἀν. Ἐκείνος ἐν τῷ, ἀρ-
λοιπὸν φρονημότατα ἔλεγεν, διὰ διὰ νὰ ἐπαινέσουν διὰ τοὺς λόγους του, ἔφθινε μόνον νὰ μονίδης.
τοὺς ἐπαινέσῃ διὰ πρῶτος, καὶ ἐξαιρετος. Τὴν ὅποιαν ἴδεαν μιμούμενος καὶ ἔγω λέγω πᾶς
ὅχι διὰ νὰ ἐπαινέσουν διὰ τὸν λόγον μου, διὰ τὸν λόγον μου, διὰ τὸν λόγον μου, διὰ τὸν λόγον μου,
νὰ τὸν ἴδοις μὲ ἵλαρὸν ὄφθαλμὸν, ἀρκετὸν εἶναι τὸ έλέμμα σου τὸ Γαληνότατον. Βεβαίω-

σου λοιπὸν μὲ τὴν ἄκραν σου καλοκαγαθίαν τὴν κοινὴν φιλοφροσύνην. Ἐτέοντος νὰ σὲ ἔχωμεν εἰς πολλὰς ἐτῶν περιόδους ὑγιῆ, πανευδαιμονα, καὶ θεοφρούρητον.

Τῆς σῆς ἐνδόξου Γαληνότητος εὐπειθής, καὶ εὐλαβέστατος Γίδες,

Στέφανος Μπραγκοβάνος.

Prea bine credinciosule și prea blande Domn !

Nu era nevoie de loc să presint altă cauză, pentru ca să afierosesc blăn-de-ței tale acest cuvînt, pentru că am cu dreptul în de-ajuns motiv ca fiu, ca să-ți aduc un mic rod al mintii mele. Cu tôte acestea voesc să arăt, că afară de acésta, am avut un îndoit motiv ca să-ți închin acest cuvînt. Intaiu pe lângă că cinstesc cu măreție pe marele Constantin, misci și pe alții cu așa exemplu nobil la respectul celuia în tocmai cu Apostoli. Cine nu vede dar că fórte cuviin-cios se cuvine închinare Blăn-de-ței tale. Mai este iarăși alt motiv că, publicând eū compunerea și dorind să găseasc simpatie de-odată în toti, m'am hotărît să pun în întrebuiñțare felul acelu din Samosata (Lucian în Armonid), care pentru ca să se facă ușor cunoscut la toti s'a gândit, după zelul lui Timotei flautistul, că acela ar fi cel mai bun în cetate, căruia i se incred alții, și care ar fi de-ajuns în locul tuturor. Acela fórte înțelepțesce dicea, că pentru ca să laude cu toti cuvîntele sale, era de-ajuns ca el să-l laude cel întaiu, lucru admirabil. Pe care idee urmănd-o și eū, dic că nu pentru ca să laude toti cuvîntul meu, pentru că acésta este preste vrednicie, ci pentru că să-l vadă cu ochiul bland, destul imi este privirea ta cea prea blandă. Întăresce deci cu nemăsu-rata ta bunătate prudența obștească. Așa fie să te avem întru mulți ani sănătos, și prea fericit și păzit de Dumneadeu.

Al Blăn-de-ței Măriei Tale, ascul-tător și prea credincios fiu,
Ștefan Brâncoveanu.

Traducere de C. Erbiceanu.

Inaintea textului se află gravura reprezentând pe St. Constantin (facs. n° 241) cu ur-mătoarea legendă grecească și latinăescă :

Eίπα τεὴν ἀρετὴν οὐκ ἀδδην, δέχνυσο τόνδε
Κωνσταντῖνε λόγον μείονα σῶν χαρίτων.

241. — Sf. Constantin, după Șt. Brâncoveanu, Cuvînt panegiric, 1701.

Eίπα τεὴν ἀρετὴν οὐκ ἀδδην, δέχνυσο τόνδε
Κωνσταντῖνε λόγον μείονα σῶν χαρίτων.

Dersio ad litteram

Ἐγοσιὶ τυχηνοὶ τοῦτον σαλι. accipe hanc
Constantinē Orationem minorem huius Trājys

Traducere de C. Erbiceanu.

Inaintea textului se află gravura reprezentând pe St. Constantin (facs. n° 241) cu ur-mătoarea legendă grecească și latinăescă :

Eίπα τεὴν ἀρετὴν οὐκ ἀδδην, δέχνυσο τόνδε
Κωνσταντῖνε λόγον μείονα σῶν χαρίτων.

Versio ad literam
Exposui tuam virtutem non satis. Accipe hanc
Constantine orationem minorem tuis gratiis.

Din această carte să află exemplare cară părță data de 1702, tipărită însă exact în același mod ca și cele din 1701.

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române; Biblioteca C. Erbiceanu.

Papadopoulos-Vretos, Νεοελληνική φιλολογία, I, 49, nr 135.—Picot, *Anthime*, 540, nr 18.—C. Erbiceanu, *Cuvînt panegiric*, în *Biserica Ortodoxă*, XV, 298 și 324. Tipăritură deosebită: *Patru cuvinte bisericesci compuse grecesce de Ștefan, fiul lui Constantin Brâncoveanu*, traduse de Constantin Erbiceanu, Bucuresci, Tip. Cărților Bisericescă, 1891, 1 br. 8° de 35 pp.—Cf. Papadopoulos-Kerameus, *Ιεροσολομιτική Βιβλιοθήκη*, IV, (Petersburg 1899), p. 92.

128. Ștefan Brâncoveanu, Cuvînt panegiric la martirul Ștefan, Bucuresci 1701.—Grecesce.

ΑΟΓΟΣ | ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ. | Εἰς τὸν Πρωτομάρτυρα τοῦ Χριστοῦ | ΣΤΕΦΑΝΟΝ. | Συντεθεὶς παρὰ Στεφάνῳ, Γίγῳ | Τοῦ γαληνοτάτου, καὶ φιλοχρίστου Ἡγε- | μόνος πάσης Οὐγκροδλαχίας, | Κυρίου Κυρίου, | Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα. | Παρ' αὐτοῦ δὲ, αὐτῷ τῷ ἀγίττετῷ Ἀθλητῇ | τῇ, καὶ τῶν Μαρτύρων Στρατηγῷ, | ταπεινῶς ἀφιερωθεῖς. | Ἐτοπάθῃ, ἐν Βουκουρεστίῳ, φέντα. | Παρὰ Ἀνθίμῳ Ιερομονάχῳ | τῷ εὖ Ιεηρίᾳς.

Cuvînt panegiric la Ștefan, întâiul martir al lui Christos, compus de Ștefan, fiul prea blandului și iubitorulu de Christos Domn a totă Ungrovlachia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab, și afierosit cu umilință de el acelui neînvins luptător și strateg al martirilor. S'a tipărit în Bucuresci, 1701. De Antim Ieromonahul din Ivir.

In 8° mic, de 1 foile pentru titlu și 31 pagini.

Prefața lui Ștefan Brâncoveanu, adresată Martirului Ștefan, are următorul cuprins:

Κορυφαῖς τῶν Μαρτύρων, Ἀγίττετε Στέφανε.

Ἐτόλμησα νὰ συνθέσω ἔνα μικρὸν ἑγκώμιον τῆς μεγάλης σου ἀρετῆς Πρωτόστηλε Στρατηγὲ τῶν Μαρτύρων. Δὲν εἶναι τόσον ἔντεχνος ἡ σύνθεσις, καὶ διὰ τοῦτο χρείαν ἔχει τῆς προστασίας σοῦ, διὰ νὰ μὴν γένη παίγνιον τῆς μιτικρᾶς τοῦ Κόσμου λοιδορίας. Καθὼς ἐνίκησες μὲ τὴν σοφίαν, καὶ μὲ τὸ Πνεῦμα τὴν τολμηρὰν συναγωγὴν τῶν Κυρηναίων καὶ τῶν ἄλλων φιλομάχων, τοισυτοτρόπως δύνασαι καὶ πολὺ εὐκολώτερον ν' ἀποστομίσῃς ἐκείνους, δόποι ἥθελαν καταφρονήσῃ τὸν λόγον, δόποι σοῦ ἀφιερώνω. Ἀν δὲν εἶναι ὡραῖος διὰ τὴν τέχνην, ἐλπίζω πῶς θέλει σοῦ φανῇ εὐάρεστος διὰ τὴν ὅλην, τουτέστι, διὰ τὴν ἐξαίρετον ἀρετὴν δόποι ἐφανέρωσες εἰς τὸν Κόσμον. Ἀμποτες νὰ λάβω μίαν φορὰν ἐμπειρίαν εἰς τὴν ῥήτορικὴν δύναμιν, διὰ νὰ ίστορήσω, τέλος πάντων, καθὼς ἐπιθυμῶ, μὲ πολὺ ἐπιτηδειότερον τρόπον τὰ θαύμαστά σου κατορθώματα. Ἔως τόσον Ἡρωϊκῶτας Ἀθλητὰ τῆς ἐκκλησίας, μεσίτευσε πρὸς τὸν εἰρηνήρχην Θεὸν διὰ τὴν γαληνήν, καὶ γαληνιαίαν κατάστασιν τοῦ Γαληνοτάτου μου Αὐθέντου, καὶ Πατρὸς γλυκυτάτου, δ δόποιος μὲ τόσην εὐηφροσύνην παρίσταται εἰς τὴν πανήγυριν, πανηγυρίζει τὰς δόξας σου, ἔορτάζει τοὺς δόθιους σου, Εὔχου, (γονυπετῶς καὶ ἐκ βάθους καρδίας δέομαι σου) εὔχου αὐτὴν τὴν σοφίαν τοῦ Πατρὸς, τὸν Γίδην, καὶ λόγον τοῦ Θεοῦ, καὶ διὰ τὴν προκοπήν μου εἰς ἐπιστήμην, καὶ μάθησιν, Γεναιότατε Στέφανε, διὰ νὰ κατευθύνεται πάντοτε ἡ σπουδὴ μου εἰς τιμὴν, καὶ

δέξαν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, τοῦ δποίου ἐφάνης μὲ τὴν πρᾶξιν Στρατιώτης πιστὸς, καὶ ἀκαταμάχητος.

Ο ἀνάξιος ἐπώνυμος, καὶ ἐλάχιστος σὸς ἵκετης,

Στέφανος Μπραγκοβάνος.

Corifee al martirilor, neînvinse Ștefane !

Am îndrăsnit să compun o mică laudă marei tale virtuți, întaiile luptător strateg al martirilor. Nu este atât de artistică compunerea, și de aceea are trebuință de ajutorul tău, pentru ca să nu devie o jucărie pângărită de ocara lumii. După cum aș invins cu înțelepcirea și cu spiritul îndrăsnită Sinagogă a Ciri-neilor și a altor doritori de luptă, tot astfel pot fi cu mult mai ușor să astupă gura acelora, cări ar voi să desprețuască Cuvîntul ce îi afierosesc. Dacă nu este frumos ca artă, sper că și va părea bine-plăcut pentru cuprins, adeca pentru strălucita virtute ce a arătat în lume. Fie să capăt vre-o dată sciință în puterea oratorică, ca să istorisesc în sfîrșit, după cum doresc, într-un mod mai potrivit faptele tale cele minunate. Până când, prea viteze luptător al Bisericii, vei fi vestitor către împăcăitorul Dumnezeu pentru liniștea și starea pacnică a prea blandului meu Domn și Părinte prea iubit, care cu atată placere vine de față în adunare, ca să laude măririle tale, să sărbătorescă vitejile tale, până atunci rögă-te (te rog din adâncul inimii și în genunchi), rögă pe acea înțelepcire a Părintelui, pe Fiul și Cuvîntul lui Dumnezeu și pentru înaintarea mea în sciință și învățătură, prea bunule Ștefane, pentru ca să se îndrepte lucrarea mea spre cinstea și mărirea Măntuitorului Christos, căruia te-ai arătat cu fapta ostaș credincios și neînvinis.

Cel nevrednic de nume și cel mai mic al tău rob,

Ștefan Brâncoveanu.

Traducere de C. Erbiceanu.

Acăstă carte s'a retipărit în anul următor. V. mai jos, sub anul 1702.

Bucuresci: Muzeul de antichități.

Daponte, Κατάλογος ιστορικός, la Erbiceanu, *Cronicarii greci*, 174. În ediția lui Sathas, Μεσαιωνική βιβλιοθήκη, III, 163, lipsesc textul discursului.

Papadopoulos-Vretos, Νεοελληνική φιλολογία, I, 49, n° 136.—Picot, *Anthime*, 541, n° 19.—C. Erbiceanu, *Biserica Ortodoxă*, XV, 305 și 324 și *Patru Cuvinte*, 17.

129. Ioan Comnen, Proschinitarul Sfîntului Munte, Snagov 1701.—Grecesc.

Προσκυνητάριον τοῦ Ἀγίου Ὄρους τοῦ Ἀθωνος, συγγραφὲν μὲν καὶ τυπισθὲν ἐπὶ τῆς γαληγοτάτης ἡγεμονίας τοῦ εὐσεβεστάτου, ἐκλαμπροτάτου καὶ ὄψηλοτάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐργοβλαχίας κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα Βοεβόδας ἀφιερωθὲν δὲ τῷ πανιερωτάτῳ Μητροπολίτῃ Οὐργοβλαχίας κυρίῳ κυρίῳ Θεοδοσίῳ, σπουδῇ καὶ δαπάνῃ τοῦ ἐξοχωτάτου ἱατροῦ κυρίου Ἰωάννου τοῦ Κομηγοῦ οὖν δίδωται χάρισμα τοῖς εὐσεβέσι διὰ φυχικὴν αὐτοῦ σωτηρίαν. Τύποις Ἀγθίμου ιερομονάχου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας· ἐν τῇ μονῇ τοῦ Συναγάθου. α.φ.ά.

(La sfîrșit :) Ἐπιμελείᾳ καὶ διορθώσει Ἰγνατίου ιερομονάχου τοῦ Φυτιάνου.

Proschinitarul sfîntului munte al Atonului, scris și tipărit pe vremea prea evlaviosulu, prea strălucitulu și prea înălțatulu Domn a tătă Ungrovlachia, Domnul

Domn Ioan Constantin Basarab Voevod, afierosit prea sfîntului Mitropolit al Ungrovlachiei Domnul Theodosie, cu îngrijirea și cheltuiala prea cinstițului Doctor Domnul Ioan Comnen, spre a se da în dar credincioșilor pentru mantuirea sufletului său. În teascurile lui Antim Ivireanul, în Mănăstirea Snagovului 1701.

(La sfîrșit :) Prin ostenelă și corectarea lui Ignatie Fytian ieromonahul.

In 8°, cu stampe.

Picot, după care luăm această notită, cunoște edițiunile posterioare ale acestei cărți din 1745 și din 1857, și o traducere românescă tipărită în București în 1856. Montfaucon a publicat textul și o traducere latină a acestui *Proschinitar*.

Montfaucon, *Palaeographia graeca*, Paris 1705, p. 441. — Papadopoulos-Vretos, I, 48, n° 133. — Sathas, 398. — Picot, *Anthime*, 540, n° 17.

130. Liturghier grecesc și arăbesc, Snagov 1701.

كتاب || القدس الثلاثة الالهية || مع بعض احتياجات

آخر ضروريه للصلوات الارتوذكسيه || قد طبع الان حديثا في اللغة اليونانيه والعربيه || بالخاتس ومشارفة الاب الطوباني || كيريوس
كير اثنا سيموس البطريك || الانطاكي سابقا || بمصر السيد الانجليز
الرقيق الشان متقلد || حكم جميع بلاد فنكروفلاخيا كير كير
يوانو || قسطنطين بسارابا وبوضا المكرم || في تقليد رئاسة كهنوت
الاب المطران الكندي || العبطه كير ناوضوس بوس للبلاد المذكورة اعلاه
|| في دير سيدتنا والدة الله المكنا بسيفاغوفوه || في سنة الف
وسبعينه وواحد مسيحيه || بيد الکاهن في المتوكدين انتيجوس
المرجعي الأصل

Trei sfinte liturghi, cu diferite alte rugăciuni trebuințioase pentru slujba ortodoxă, tipărite acum pentru întâia oară grecesc și arăbesc, după cererea și cu îngrijirea prea sfintului părinte Kyr Athanasie, fost Patriarch al Antiochiei, cu cheltuiala Domnului Ungrovlachiei Domnul Ioan Constantin Basarab Voevod, — Theodosie fiind Arhiepiscop al aceleiași țări. În mănăstirea sfintei Maicii a Domnului, numită Snagov, în anul dela Chr. 1701, cu îngrijirea călugărului Antim, Georgian de origine.

In folio de: 14 foile nenum. și 253 pagini numerotate de la drépta spre stânga. Tipărit cu negru și roșu, pe două coloane, cu textul grecesc în stânga și cel arab în drépta, cu 17 rânduri în coloană. Cuprinde numeroase ornamente și ilustrații. Printre acestea se află cele două gravuri reproduse mai jos (facs. n° 246 și 247), reprezentând pe St. Vasilie cu semnatura „Δημητριος—

1698°, alta pe St. Grigorie, semnată: „ΙΩΑΝΝΙΚΙ⁶” și a treia pe Sf. Ioan Gură-de-aur. Numele sfintilor este în grecesc.

Pe verso titlului se află stema Tărei-Românească identică cu cea reproducă mai jos (fig. n° 249), cu deosebire că inițialele domnescă lipsesc, iar de desupt se află legenda:

Ἐλέφ Θεοῦ Ἰωάννης Κωνσταντῖνος Μπασαράμπας Βοεβόδας Αὐθέντης, καὶ Ἡγεμὼν πάσης Οὐγκροβλαχίας (Cu voia lui Dumnezeu Ioan Constantin Basarab Voievod, domn și stăpânitor al întregelui Ungrovlachii).

Pe pagina nrmatore se citește:

Πρὸς τὸν ὄφηλότατον Ἐκλαμπρότατον καὶ Γαληνότατον Αὐθέντην καὶ Ἡγεμόνα πάσης Οὐγγροβλαχίας Κύριον Κύριον Ἰωάννην Κωνσταντῖνον Βασαράβαν Βοεβόνδαν.

Δέρκεο Οὐγγροβλάχων παράσημα τάδ', αἰσια δητα

Στέμματα Κοιρανίης, ἀρχόθεν ὀφιγόνοις.

Σταυρὸς, δὲν ἐν ῥάμφει Κόρακος σθένος ὅρθιον αἴρει,

Τὴν δε τέχμαρ πρατέειν ἔμπεδον εὐσεβίη.

Ἐστ' ἀν δ' Ἡέλιος λάμπη, καὶ κύκλα Σελήνης,

Πλείστων κατάρξειν Ἄορι καὶ Κορόνη.

Δένδρεω ἑζόμενος δὲ Κόρακέ ἔπι, δείκνυσε γαῖας

Καρπῶν καὶ τροφίμων πάμφορον εὐθυνίην (sic).

Κωνσταντῖνον ἔχουσα Βασαράβαν Ὀρχαμον ἥδε

Λαμπρὸν σκηπτροφόρον, τέρπετ' ἀγαλλομένη

Οὕποτε γὰρ τοῖον πραδύτε θύψφονά τ' ἔσχεν

Οὗτος νητρεκέως φέρτατος Ἡγεμόνων.

Τῆς ὑμετέρας ὄφηλότητος ἐλάχιστος δοῦλος

Ἰωάννης Κομνηγὸς Ἰατρός.

Catre prea înaltul, prea strălucitul și prea luminatul Stăpân și Domn a totă Ungrovlachia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voevod.

Vedî semnele aceste ale Ungrovlahilor, cără sunt cununele fericite ale domniei, dintru început pentru urmaș. O cruce pe care puterea o ține dréptă într'un cioc de corb, semn statonic că o stăpânește prin evlavie și că va domni peste mulți cu sabia și cu buzduganul, cătă vreme vor străluci sărele și cercurile lunei. Iar corbul ședind pe un arbore arată abundență mare de fructe și rôde ale pământului; iar aceste având de principiu pe Constantin Basarab, strălucit purtător de sceptru, să desfățeză în bucurie, căci nică odată n'aștă avut unul aşa de bland și de binevoitor; acesta de sigur e cel mai bun dintre domnitori.

Al Inaltimiei vostre prea umilit serv, Ioan Comnen, doctor.

In paginile nrmatore se află cele 2 prefete ce se reproduc aici. Textul arab este tipărit pe față din stânga, cel grecesc pe cea din dreapta.

Πρὸς τὸν Ἐκλαμπρότατον, Εὐσεβέστατον, καὶ Γαληνότατον Αὐθέντην καὶ Ἡγεμόνα πάσης Οὐγκροβλαχίας, Κύριον Κύριον Ἰωάννην Κωνσταντῖνον Μπασαράμπαν Βοεβόνδαν, Τὸν μέγαν Μπραγκούδανον, Τὸν ἐν ἀγίῳ Πιεύματι Γίδον Ἀγαπητὸν τῆς ἱμῶν Μετριότητος, Ἀποστολικὴν εὐλογίαν, καὶ χάριν παρὰ Θεοῦ.

Επαινοῦσιν οἱ Ἐλληνες τὸν Μακεδόνα Ἀλέξανδρον τὸν τοῦ Φιλίππου υἱὸν, διὰ τὰς ὑπὲρ ἀνθρωπὸν δηλούστι ἐκείνου ἀνδραγαθίας καὶ κατορθώματα ἐπειδὴ καὶ εἰς δώδεκα χρό-

كتاب

القدسات الثلاثه الالهيه * مع بعض احتياجات
 اخر ضروريه لاصلوات الارتوذكسيه *
 قد طبع الان حديثا في اللغة اليونانيه والعربيه *
 بالتماس ومشاركة الاب الطوباني
كيريل كير انتاسيوس المطريريك
 الازطاكي سابقا *
 بصرف السيد الامد الرفيع الشان * متقلدا
 حكم جميع بلاد دنكر وفلاخيا * كيريل كيريليانو
 قسطنطين بسارابا ويوضا المكرم
 في تقليد رياسته كهنوت الاب المطران الكلى
 الغسطه كير ثاوضوسيوس للبلاد المذكورة اعلا
 ن دير سيدتنا ولدة الاله المكنا بسیناغوفرو *
 في سنة الف وسبعينيه واحد مسيحيه

سد الكاهن في التوحدين انتاسيوس المطريريك الاصل

242. — Titlul *Liturghierului* grecesc și arăbesc, Snagov 1701.

νους σχεδόν ἐκυρίευσεν δλην τὴν οἰκουμένην. Ἀλλὰ τίποτε ὡφεληθήσεται ἄνθρωπος, ἐὰν κερδήσῃ δλον τὸν Κόσμον, καὶ ζημιωθῇ τὴν φυγὴν αὐτοῦ, κατὰ τὴν εὐαγγελικὴν ἐκείνην φωνήν; Ὅθεν ἐκείνοις ἐπαίνου χρίνονται ἀξιοί, ὅπόσοι τὴν κοσμικὴν τῶν Ἡγεμονίαν καὶ

αὐθεντίαν τὴν μεταχειρίζονται οὐκ εἰς σφαγὰς ἀνθρώπων, καὶ αφανισμοὺς ἐθνῶν καὶ πολιτειῶν, ὡς αἴμοχαρεῖς καὶ ληστρικοὶ καὶ ἀνελεήμονες, ἀλλὰ μεταχειρίζονται τὴν παρὰ Θεοῦ δοθεῖσαν αὐτοῖς ἔξουσίαν καὶ προστασίαν, εἰς τὴν κατὰ θεὸν διοίκησιν καὶ νόμιμον κυβέρνησιν τῶν ἀνθρώπων. Οἱ τοιοῦτοι οὐ μόνον ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ἐπαινοῦνται, ἀλλὰ καὶ παρὰ Θεῷ εἰσὶν ἐπαινετοὶ καὶ μακάριοι, διτὶ καὶ τὴν πρόσκαιρον τιμὴν ἀπολαμβάνουσι παρὰ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τὴν οὐράνιον μετὰ θάνατον κληρονομήσουσι Βασιλείαν. Ἐὰν δὲ καὶ ἄλλοι τινὲς εὑρέθησαν εἰς τοὺς ἀπερατμένους χρόνους ἄξιοι, καὶ θεοσεβέστατοι, καὶ ἐνάρετοι ἄνδρες, καὶ Ἡγεμόνες καὶ Βασιλεῖς εἰς τὸν κόσμον, δὲν μοῦ φαίνεται νὰ ἐστάθηκεν ἄλλος παρόμοιος κατὰ πάντα νὰ εὐδοκίμησε τοσοῦτον παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις ἄπασι, καὶ οἰκείοις, καὶ ἄλλοτροις καὶ Ἡγεμόσι καὶ Βασιλεῦσιν, ὡσὰν εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους ἐκ μητρικῶν λαγόνων ἀνέτειλεν ὡς ἄλλος ἀστραπόμορφος ἥλιος ἡ θεόστεπτος καὶ θεοτίμητος ἡμῶν Ἐκλαμπρότης εἰς ταύτην τὴν περίφημον ἡγεμονίαν καὶ αὐθεντίαν τῆς πανευδαίμονος ταύτης Οὐγκροβλαχίας τῆς δοπίας τὰς ἡρωϊκὰς ἀνδραγαθίας, καὶ ἐναρέτους καὶ πανσόφους πράξεις, καὶ ἔνθεα κατορθώματα φανερά τε καὶ ἀφανῆ, μόνος ἀκριβῶς γινώσκει δ ἀκοίμητος καὶ πανδερκῆς ὄφθαλμὸς τοῦ Θεοῦ· ἡ ὅποια θεοφρούρητος καὶ θεοδόξαστος ἡμῶν Γαληνότης ἐξαπλώνωντας τὰς νοερὰς ἀκτίνας τῶν διπερλάμπρων αὐτῆς ἀρετῶν εἰς δλον τὸν Κόσμον, ἔλκει τοὺς πάντας ὡς ἡ μαγγῆτις τὸν σίδηρον, εἰς τὴν ἀπόλαυσιν της. Ὁθεν καὶ ἡμεῖς ἀπ' ἄκρων γῆς, καὶ τῶν μερῶν τῆς θεουπόλεως Ἀντιοχείας ἐνωτισθέντις τὰς θεαυγεῖς αὐτῆς ἀρετὰς, ἐσπεύσαμεν καὶ ἥλθομεν μεθ' ὅσης σπουδῆς εἰς τῆς πανευδαίμονα ταύτην (τὴν) πολιτείαν, διὰ νὰ ἰδοῦμεν καὶ να μάζωμεν ἐμπράκτως, οπόσα μακρὰν δυτες ἡκούομεν, δη τρόπον καὶ πάλαι ἡ Βασίλισσα νότου ἥλθεν ἐκ περάτων ἰδεῖν τὴν σορίαν Σολοιμῶντος· ἐλθόντες δὲ, καὶ αὐτοψὶ καὶ πείρᾳ καταμαθόντες, πολλαπλάσια κατὰ ἀλγήθειαν καὶ πλήθει καὶ μεγέθει, καὶ βλέπομεν καὶ μανθάνομεν ἀπὸ δσα ἥκούομεν. Ἡ δοπία κοντὰ εἰς τὴν πάνσοφον καὶ φιλάνθρωπον καὶ θεάρεστόν της κυβέρνησιν, ἐστόλισεν ἀκόμῃ, καὶ καθ' ἐκαστὴν κοσμεῖ καὶ στολίζει τὴν θεοφρούρητόν της Τζάραν καὶ αὐθεντίαν, μέ τοσαύτας ιεράς καὶ βασιλικὰς δητῶς οἱ κοδομάς, Ἐκκλησιῶν καὶ Μοναστηρίων, καὶ ἄλλας πολλὰς πολυτελεῖς καὶ μεγαλοπρεπεῖς κατακευάς καὶ οἰκοδομάς πρὸς κοινὴν ὧρφειαν καὶ εὐεργεσίαν τῶν ἐνοικούοντων. Ἐξαιρέτως δὲ, μὲ φροντιστήρια καὶ σπουδαστήρια, διαφόρων μαθημάτων καὶ σπουδασμάτων, Ἐλληνικῶν φημὶ, καὶ Σλωβάνων, καὶ ἐγχωρίων. Ἐπὶ πᾶσι δὲ, καὶ τὴν κατὰ ταύτας τὰς διαλέκτους Τυπογραφίαν, δοποῦ ἄλλην φοράν οὐδεὶς τῶν παρελθόντων Ἡγεμόνων τὰ τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα κατορθώσατο ἀγαθὰ, διτὶ μὴ μόνον ἡ θεοτίμητος καὶ θεοφώτιστος αὐτῆς σύνεσις καὶ μεγαλειότης· Ταῦτα πάντα βλέποντες καὶ ἡμεῖς, ἥθλαμεν νὰ τὴν παρακαλέσωμεν νὰ ἐξαπλῶσῃ τὸ ἔλεος της, καὶ εἰς ἐκεῖνα τὰ μακρυνὰ μέρη τῆς θεουπόλεως Ἀντιοχείας, μέ τὸ νὰ εἶναι τοῦτο πρέπον μάλιστα καὶ ἀρμοδιώτατον εἰς τὴν ὑμετέραν ὑψηλότητα, διὰ δύο αἰτιας· μίαν μὲν, ἐπειδὴ καὶ εἰς αὐτὴν πρώτον ἔλαθον οἱ πιστεύσαντες τὸ σωτήριον δητῶς δηομα, νὰ δηομάζωνται δηλονότι χριστιανοί. ἡ δὲ ὑμετέρα ὑψηλότης ἔχει χάριτι Χριστοῦ, τὸ νὰ εἶναι πρώτη ἐν ἄπασι τοῖς ὄρθιοδόξοις αὐθένταις κατὰ ταύτην τὴν χριστιανικὴν δηομασίαν· παραπλησίως δὲ, καὶ κατὰ τὴν προσάρτειν, καὶ τοὺς λόγους, καὶ τὰ κατορθώματα εἰς τοιαύτην ἀκολούθως δηομασίαν. Δευτέραν δὲ, διότι ἔχουσα ἡ ὑμετέρα Ἐκλαμπρότης τὸ κορυφαῖον τῶν ἀρετῶν καὶ τῆς εὐγενείας, καὶ τῆς λαμπρᾶς φήμης καὶ τῆς ὑπεροχῆς, ἀρμόδιον εἶναι νὰ δείξῃ καὶ πρώτη τὸ ἔλεος της, καθὼς ἔδειξε πολλάκις εἰς τὰς ἄλλας Ἀποστολικὰς καθέδρας πλουσιοπάροχα, πολλῷ μᾶλλον εἰς τοῦ κορυφαίου τῶν ἀποστόλων Πέτρον τὸν πρώτον θρόνον, δοποῦ εἶναι ἡ ἄγωθεν θεούπολις Ἀντιόχεια διὰ νὰ ἔχῃ καὶ τὸ μημηδύσυν τῆς ἀκατάπαυστον διὰ μέσου τοῦ τοιούτου θεαρέστου ἔλεους, καθὼς καὶ εἰς τὰς λοιπὰς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. τὸ δὲ ἔλεος εἶναι δηίγον μὲν εἰς τὴν ποσότητα κοντὰ εἰς τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἐκλαμπρότητός της, πλουσιώτατον δὲ καὶ λίαν εὐπρόσδεκτον ἐγώπιον

τοῦ Θεοῦ· ὡσάν ὅπου εἰς τὴν φυχὴν διαβάνει τὸ τοιοῦτον καλὸν, καὶ εἶναι ἀναγκαιότατον εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη διὰ τοιαύτην αἰτίαν. Οἱ Ἱερεῖς τοῦ τόπου ἐκείνου εἶναι κατὰ πολλὰ ἐνδεεῖς, καὶ πτωχοὶ, ὅποι στενοχωροῦνται καὶ εἰς αὐτὰ τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα. τὰ δὲ ἀρα-
δικὰ διελία διποῦ ἐκεῖνοι μεταχειρίζονται ὡσὰν χειρόγραφα ὅπου εἶναι, χρειάζονται καὶ πολλὰ
χρήματα εἰς ἀγορασίαν καὶ μὴν ἔχοντες ἐκεῖνοι χρήματα, ἢ νὰ ἀγοράσουν ἔτοιμα, ἢ νὰ
δώσουν νὰ ἀντιγράψουν ἀπὸ τὰ γεγραμμένα, μένουσιν οἱ περισσότεροι καὶ μὴ θέλοντες ἀργοὶ,
καὶ ἀπὸ τὴν καθημερινήν τους Ἀκολουθίαν. καὶ τὰ μὲν ἄλλα πέρνουσιν κάποιαν παρηγορίαν διὰ
τὴν ἔνδειαν, ἢ δὲ τῆς θείας καὶ Ἱερᾶς Λειτουργίας μυσταγωγία εἶναι ἀναγκαιοτάτη πρὸς πάντας
τοὺς Ἱερωμένους, καὶ σωτηριωδεστάτη πρὸς πάντας τοὺς δρθιόδεους. 'Αλλ' ἡ πρὸς πάντας εὐερ-
γετικὴ τῆς διάθεσις, νέεσι Θεοῦ προέλαβε τὴν ἡμετέραν ἴκεσίαν, διὰ νὰ ἔχῃ δλόκληρον τὸν μισθόν
τῆς, καὶ μᾶς ἐρώτησεν, ἀν τὴν ἔχουν εὐπορίαν διελίλιων οἱ δρθιόδοξοι τῶν Ἀράδων. τότε καὶ
ἡμεῖς εὐχαριστήσαμεν τὸν θεὸν διὰ τὴν ἀγαθήν τῆς προσίρεσιν καὶ Θεοκίνητον γνώμην, καὶ
παρευθὺς τῆς ἑφανερώσαμεν τὸ αἴτημά μας. Τὸ δοποῖον εὐμενῶς καὶ προθύμως ἀποδεξαμένη,
ἐπλήρωσε. Καὶ λοιπὸν προσέταξε φιλανθρώπως διτινὰ διάναλωμάτων τῆς πλου-
σιοδῶρου αὐτῆς καλοκἀγαθίας ἢ τοιαύτη Μυσταγωγία εἰς τὴν ἀραβικὴν διάλεκτον, κατὰ
τὸν πόθον καὶ τὸν σκοπόν μας. ἀκούσασα δὲ ἡ ὑμετέρα ὑψηλότης παρ' ἡμῶν, καὶ μαθοῦσα
καλῶς τὴν συνήθειαν ὅπου εἰς τὰ ἥπετερα τῆς Ἀγιοχείας μέρη πολιτεύεται, μεταξὺ τῶν
ἡμετέρων δρθιόδεων Ἱερέων ἐν ταῖς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαις, διτινὰ δηλαδὴ, αἱ μὲν εὐχαὶ
τῆς Ἱερᾶς Λειτουργίας ἀναγινώσκονται μυστικῶς παρ' ἐκείνων ἀραβιστὶ, αἱ δὲ ἐκφωνήσεις
ῶς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐλληνιστὶ ἐκφωνοῦνται, διτινὰ καὶ εἰς περισσοτέραν αἴδησιν, ἕξάπλωσε
τὴν θεάρεστον αὐτῆς χάριν, προστάξαντας διτινὰ οὐδὲ μόνον αἱ ἐκφωνήσεις, ἀλλὰ καὶ ἄπασαι
αἱ τῆς Λειτουργίας Εὐχαὶ καὶ Αἴτισεις, να τυπωθοῦσι κατὰ λέξιν ἀπαραλλάκτως ἐν ἀμ-
φοτέραις ταῖς διαλέκτοις ἐλληνικῇ καὶ ἀραβικῇ, διὰ πρόχερον τῶν παρ' ἡμῖν ἐλληνοαράδων
Ἱερέων αὐτῆς μεταχειρησιν. Διὰ νὰ εἶναι τὸ διελίλιον διτινὰ μόνον εἰς τοὺς εἰδότας τὴν Ἀρα-
δικὴν μόνην, ἢ καὶ τὰς δύο διαλέκτους διμοῦ, χρήσιμον ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς Ἱερεῖς
τῶν ῥωμαίων, διπόσοι τὴν ἡμετέραν ἀραβικὴν οὐκέτι ἔμαθον γλώσσαν, καὶ νὰ διαδοθῇ εἰς
πλείονας τὸ καλόν. Ἡ δοποία Ἱερὰ αὕτη Μυσταγωγία προσέταξεν ἡ ὑμετέρα Ὑψηλότης,
ἀφ' οὓς σὺν Θεῷ ἐδάλιθη εἰς τύπον, διτινὰ νὰ μοιράζεται δωρεάν πρὸς τοὺς εὐλαβεστάτους
ἐκείνους Ἱερεῖς τῶν Ἀράδων εἰς ἀΐδιον τῆς μυημόσυνον. διὰ νὰ δύνονται καὶ αὐτοὶ τοῦ
λοιποῦ, ἔχοντες τὰ τοιαῦτα διελίλια, νὰ τελοῦν κατὰ τὸ ἐπάγγελμάτους τὴν Ἱεράν μυσταγωγίαν
κατ' ἀμφοτέρας τὰς διαλέκτους, προσάγοντες πανευλαβῶς τὴν θείαν, καὶ Ἱεράν, καὶ ἀνα-
μακτὸν θυσίαν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ, εἰς ἔξιλέωσιν μὲν καὶ ἀφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν τοῦ σύμ-
παντος Κόσμου, καὶ αἴτησιν τῶν κατὰ φυχὴν συμφερόντων στερέωσιν δὲ, καὶ ἐπίσκεψιν τῆς
θεοφρουρήτου καὶ θεοστέπτου ὑμῶν Ἐκλαμπρότητος, μετὰ παντὸς τοῦ εὐλογημένου τῆς
οἴκου, συνάμα πάσης τῆς συγγενικῆς αὐτῆς δι μηγύρεως, παντὸς τοῦ παλατίου, καὶ πάσης
ἄμα τῆς τέλεως καὶ Αὐθεντίας, ἀχρι βαθυτάτου καὶ λιπαροῦ γηρατίου. Καὶ μετὰ τὴν ἐκ
τῶν προκαίρων μετάστασιν ἐπιβραβεύσατο ὑμὲν ἄπασι καὶ τὴν οὐράνιον Βασιλείαν, δ ἀγαθο-
δότης καὶ Πρύτανις τῶν δλων Θεός, Ἀμήν.

Κατὰ ὄφα. ἔτος ἀπὸ Θεογονίας. κατὰ Μῆνα Ἰαννουάριον.

'Αθανάσιος ἐλέωφ Θεοῦ Πατριάρχης πρῷην 'Αντιοχείας τῆς μεγάλης Θεουπόλεως,
καὶ εὐχέτης τῆς ὑμετέρας Ἐκλαμπρότητος.

Către prea strălucitul, prea binecredinciosul și prea blandul Domn și Voievod a
totă Ungrovlachia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voievod, Marele
Brâncoveanu, iubit fiu al cuviosiești noastră în Sf. Duh, apostolică bine-cuvin-
tare și har dela Dumnezeu.

Laudă Greciș pe Alexandru Machedon, fiul lui Filip, pentru vitejile adică isprăvile cele mai pre sus de om ale aceluia, fiind că aproape numai în doă-spre-dece ană a biruit totă lumea. Dar nimic nu va folosi omul, dacă ar câștiga totă lumea și și va perde sufletul său, după cum dice Evanghelia. De aceea, aceia se socotesc demnă de laudă căță intrebuințeză Domnia și puterea lor lumescă, nu în sfîșieră de ómeni și nimiciră de popore și orase, ca setoși de a vârsa sânge, a prăda și a fi nemilostivă, ci își intrebuințeză puterea și stăpanirea dată lor de Dumnezeu, pentru protecțiunea și administrarea după Dumnezeu, și guvernarea legală a ómenilor. Cei de felul acesta nu numai de ómeni să laudă, ci și de Dumnezeu sunt laudați și fericiți, pentru că să bucură și de onorea temporală din partea ómenilor, și pentru că vor moșteni după mórte împărăția cerurilor. Deci dacă și alți óre-carăi s'aș aflat în lume ómeni vrednică în aceste timpuri trecetore, și pioși și virtuoși, Domn și Impărață, îmă pare că n'a stat altul egal în totul să fie atât de bine lăudat de Dumnezeu și de toți ómenii, de așa să și de streinii, de Domn și de Impărață, după cum a răsărit în timpurile noastre din aleșii națiunii, ca alt sóre aruncător de raze, păzita și de Dumnezeu cinstita strălucirea vóstră, în acăstă renumită oblăduire și Domnie a acestei Ungrovlachi în totul fericită; a cărui victoriș eroice și fapte virtuoșe și prea înțelepte isbandă dumnezeescă, văduțe și nevăduțe, le cunoște cu siguranță numai ochiul cel neadormit și a totă vădător Dumnezeu; care bunătate a Vóstră cea păzită de Dumnezeu și glorificată, întindându-și razele intelectuale a prea strălucitelor sale virtuți în totă lumea, atrage pe toti, ca magnetul ferul, către binefacerile tale. De aceea și noi de la marginile pământului și din părțile cetății lui Dumnezeu a Antiochiei, audind de virtuțile tale de Dumnezeu luminate, am alergat și am venit cu totă graba în acest prea fericit oraș, ca să vedem și să învețăm în faptă aceleia ce am audiat fiind departe, astfel după cum în vechime împărătesa din miajdă-di a venit de la margini să vadă înțelepciunea lui Solomon. Venind dar și vădând însi-ne și convingându-ne prin probă, mult mai multe în adevăr și ca multime și ca măreție am văzut și am învățat, decât cele ce am audiat. Pe lângă acele cu care au înfrumusețat înțeleptul, umanul și de Dumnezeu plăcutul guvern al Vostru, dilnic onoréză și înfrumusețeză și acum pe acăstă de Dumnezeu păzită țară și Domnie, cu atatea clădiri sfintite și în adevăr regale, cu biserici și mănăstiri și cu alte multe și mărete feluri de clădiri și zidiri, spre folosul și bine-facerea locuitorilor. În special cu licee (frondistiri) și școale de deosebite sciințe și învățături, dic cu școale grecescă, slavonescă și locale (românescă); între totă și pentru aceste limbi (ați făcut) și tipografie. Ce altă dată nimeni din Domnii trecuți n'aș săvîrșit atatea și astfel de lucruri bune, afară de cinstita și luminata de Dumnezeu înțelepciune a Maiestății tale. Totă acestea vădându-le și noi, am venit să vă rugăm ca să vă întindeți mila Vóstră și la acele părți îndepărtate ale cetății lui Dumnezeu Antiochia, pentru că acăsta este de cuvință și forțe potrivit Înălțimei Vóstre, pentru două cause: Întâia, pentru că în acăsta și-au luat mai întâi credincioșii mantuitorul nume în adevăr, adică să se numescă creștină; iar Înălțimea Ta să cuvine prin grația lui Dumnezeu să fi întâiul dintre toți Domnilor ortodoxi cu acăstă numire creștină; de asemenea și după buna voință și după cugetări și după fapte să aibă urmare la acăstă numire. Al doilea, pentru că având Înălțimea Vóstră culmea virtuților și a nobeleței, a renomelui strălucit

și a predominantelor, este potrivit să arătați și cel d'intâi mila Vôstră, după cum ați arătat adesea și la alte scaune apostolicești cu abundență, cu atât mai mult la cel dintâi scaun al corifeului Apostolilor Petru, unde este cetațea lui Dumnezeu cea de sus, Antiochia, pentru ca să aveți și amintire neîntreruptă prin mijlocirea acestei mile plăcute lui Dumnezeu, după cum și la cele-lalte biserici ale lui Christos. Mila însă este puțină în cantitate față de măreția strălucirei Vôstre, fără abundență însă și prea bine primită înaintea lui Dumnezeu; pentru că acest bun străbate în suflet, și este foarte necesar în aceste părți, pentru acăstă pricina: Preoții acelei țări sunt în multe locuri lipsiți și săraci, încât nu au nicăi cele necesare pentru traiu. Apoi cărțile arabice ce le întrebuițează aceia, ca unele ce sunt manuscrise, reclamă și banii mulți pentru cumpărare; și neavând aceia bani sau să le cumpere gata, sau să dea să le prescrie după manuscrise, rămân cei mai mulți și fară voia lor lipsiți și de slujba (serviciul bisericesc) dîlnică. Și pentru cele-lalte își fac o măngăiere din cauza săraciei, dar săvîrșirea sfintei și dumneeescei Liturghie este foarte necesară pentru toți preoții și fără mantuitore pentru toți ortodoxii. Deci dispoziția Vôstră binefăcătoare către toți, prin inspirația divină a procedat rugămintea noastră, pentru ca să-știi aibă totă răspîntă, și ne-ați întrebat dacă ortodoxii din Arabia au mijloace pentru cărti. Atunci și noi am mulțumit lui Dumnezeu pentru buna voință și cugetarea voastră mișcată de Dumnezeu, și îndată v'âm arătat cererea noastră, pe care, cu bună-voință și cu grabă primind-o, ați împlinit-o. Și deci ați ordonat cuumanitate, ca să se tipărescă prin cheltuielile bogatei dăruiri a bunătății voastre, acăstă Liturghie în limba arabică, după dorința și scopul nostru. Dar auind Înălțimea voastră dela noi și înțelegînd bine obiceiul ce se politicescă în părțile noastre ale Antiochiei, între preoții noștri ortodoxi din bisericele lui Christos, că adică rugăciunile sfintei Liturghie să citesc amestecat de aceia în arăbesce, iar ecfonisele se pronunță mai adesea elinescă, de aceea și spre o mai mare înaintare v'atî întins horul vostru plăcut lui Dumnezeu, ordonând ca nu numai ecfonisurile, ci și totă rugăciunile și cererile Liturghie să se tipărescă *ad literam* fără nicăi o schimbare în ambele limbi, grecescă și arabă, spre întrebuițarea mai ușoră a ei de către preoții noștri elino-arabi. Pentru ca cartea să fie folositore nu numai pentru cei ce știu numai limba arabică, sau pe amândouă de odată, dar și pentru acei preoții români (greci) care n'au învățat limba noastră arabică, și ca să se răspîndescă bunul la mai mulți. Acăstă Sfintă Liturghie a ordonat Înălțimea Vôstră, după ce cu ajutorul lui Dumnezeu s'a pus în tipar, ca să se împartă și în dar către acei prea pioși ierei ai Arabilor spre eternă amintire; ca să potă și aceștia în urmă, având astfel de cărti, să săvîrșescă după datoria lor sfinta Liturghie în amândouă limbile, aducînd cu toată evlavia divină, sfânta și cea fără de sânge jertfa lui Dumnezeu și Părintelui spre mantuirea și ertarea păcatelor lumei întregi și spre cererea celor de folos sufletului; spre întărire și adumbrarea păzitei și incoronatei de Dumnezeu Înălțimea Vôstre, împreună cu totă bine-cuvintată Vôstră casă, împreuna cu totă adunarea neamului Vostru, cu tot Palatul și cu totă Tara și Domnia, până la cea mai adâncă și ultimă bătrânețe, și după mutarea dela aceste vremelnică să vă răspîndescă pe toți și cu Împăratia cerului, dătătorul de bunuri și cel mai presus de toți Dumnezeu, Amin.

In anul 1701 dela Nascerea Domnului, în luna Ianuarie.

Atanasie, cu mila luî Dumne*de*u Patriarch al marei cetă*ti* a luî Dumne*de*u Antiochia și rugător al strălucirei Voastre.

’Αθανάσιος ἐλέφ Θεοῦ Πατριάρχης πρώην Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης Θεουπόλεως,
Πᾶσις τοῖς εὐλαβεστάτοις εὐθενέσιν Ἱερεῦσι τῶν Ὁρθοδόξων Ἀράβων, χάριν καὶ εὐλογίαν
παρὰ Θεοῦ εἰς ἔργα σωτηριώδη.

Εὔχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων φησὶν δὲ Θεῖος Ἀπόστολος, ὅπως ίαθῆτε, πολὺ γάρ ίσχύει
δέησις δικαιούμενη. ὅταν δὲ λέγῃ εὔχεσθε ὑπὲρ ἀλλήλων, δὲν λέγει νὰ παρακα-
λούμεν διὰ μόνους τοὺς δικαιοίους καὶ ἀδελφοὺς ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἀπίστους καὶ
ἀλλοτρίους, καὶ πάντας ἀνθρώπους. Ὅθεν καὶ δὲ μακάριος Παῦλος πρὸς Τιμόθεον γρά-
φωντας, παρακαλῶ οὖν (φησί) πρῶτον πάντων ποιεῖσθαι δεήσεις, προσευχὰς, ἐντεύξεις,
εὐχαριστίας ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων, ἥγουν καὶ πιστῶν καὶ ἀπίστων, καὶ φίλων καὶ ἔχθρων,
καὶ συγγενῶν καὶ ἀλλοτρίων κατὰ τὴν δούον ταύτην Ἀπόστολικὴν παραγγελίαν, καὶ ἡ ἄρια
μας Ἐκκλησία πρὸς τῶν ἀλλων ἀπάντων δέεται καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν, ὑπὲρ εἰρήνης
τοῦ σύμπαντος Κόσμου, Εὐσταθίας τῶν ἀπανταχοῦ ἀγίων τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησιῶν, Καὶ τῆς
τῶν πάντων ἐνώσεως, εἰς μίαν καὶ μόνην τὴν ὁρθόδοξον πρὸς Θεὸν δμολογίαν καὶ Πίστιν.
Καὶ ἂν διὰ ἔχθροὺς καὶ ἀπίστους χρεωστούμεν νὰ παρακαλούμεν τὸν κοσμοσώτην Θεὸν
νὰ τοὺς ἐλεησῃ, πόσον περισσότερον πρέπει νὰ τὸν παρακαλούμεν διὰ πιστοὺς καὶ γνωρίμους
καὶ φίλους; Εἰ δὲ καὶ τύχοι νὰ εἶναι καὶ εὐεργέται καὶ πρόξενοι κοινῆς καὶ μεγάλης καὶ
ψυχοσωτηρίου εὐεργεσίας, πόσον μᾶλλον, περισσότερον ἀπὸ δλούς πρέπει νὰ παρακαλέσωμεν
τὸν Θεὸν διὰ τοὺς τοιούτους κοινοὺς ἡμῶν εὐεργέτας; Πόση μὲν οὖν ἀπορία διείδιαν
εὑρίσκετο εἰς τοὺς ὁρθοδόξους τῶν Ἀράβων, καὶ μᾶλιστα εἰς τοὺς Ἱερωμένους αὐτῶν, μὲ
τὸ νὰ εἶναι χειρόγραφα, καὶ διὰ τοῦτο διεσύρεται καὶ δυσκολοπόκτητα ὡς ἀκριβούλητα
καὶ διὰ τὴν ἔνδειαν μᾶλιστα τῶν χρημάτων, αὐτὸς τὸ μαρτυροῦσιν δσοι τὰ ὑστεροῦνται.
τούτων τὴν ἔνδειαν καὶ τὴν χρείαν τὴν ἀνεπλήρωσεν δὲ ἐλεήμων Θεὸς, δὲ Θέλων πάντας
σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν, κατὰ τοὺς ἀνεφίκτους δρους καὶ λόγους τῆς
Θείας αὐτοῦ προνοίας, εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς χρόνους. ὅποι εὐδόκησεν νὰ πηγένωμεν καὶ ἡμεῖς
ἀπὸ τὰ μέρη αὐτὰ τῆς Θεουπόλεως Ἀντιοχείας εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ κείθεν εἰς
τὴν μεγαλώνυμον αὐθεντίαν τῆς Οὐγκροβλαχίας, κατὰ φήμην τῶν ἡρωϊκῶν ἀρετῶν, καὶ με-
γαλοφυῶν κατορθωμάτων τοῦ τέως ἡγεμονέυοντος Πανενδόξου καὶ μεγαλοπρεπεστάτου Αὐθέν-
του, καὶ ἡγεμόνος πάστης Οὐγκροβλαχίας Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασα-
ράμπα Βοεδόνδα τοῦ Μπραγκοδάνου, τοῦ δμωνύμου καὶ δμοτρόπου τοῦ ἐγ Βασιλεῦσιν
ἀοιδίμου καὶ ἀγίου τῷ δόντι μεγάλου Κωνσταντίνου. Καὶ δὴ σὺν Θεῷ φθάσαντες εἰς Βλαχίαν,
καὶ ἀξιωθέντες καὶ τῆς ἔκείνου ποιητῆς ἀπολαύσεως, καὶ ἀξιεπαινέτου καὶ θέας καὶ διμίας,
μετὰ μεγάλης ἡμῶν ψυχικῆς εὐφροσύνης καὶ θυμηδίας, καὶ φιλοφρονθεότες ὑπὸ τῆς αὐτοῦ
Τψηλότητος εὐλαβῶς τε καὶ φιλανθρώπως, ἐπροβάλαμεν καὶ τὴν παρ' ἡμῖν τῶν ἐκκλησια-
στικῶν διδίων ἔνδειαν, καὶ μᾶλιστα τῆς Ἱερᾶς Λειτουργίας, αὐτοῦ πρότερον ἡμᾶς ἐρωτήσαντος
περὶ τούτων. Βλέποντες δὲ τὴν ἔμφυτον τῆς αὐτοῦ Τψηλότητος κλίσιν καὶ προθυμίαν,
ὅποι ἔχει ἑτοίμως εἰς ἀγαθοποίησιν, καὶ πρὸς πάντας μὲν, μᾶλιστα δὲ πρὸς τὰς ἐκκλη-
σιαστικὰς χρείας, ἑτοιμήσαμεν σὺν Θεῷ, καὶ ἐδεήθημεν τῆς αὐτοῦ Ἐκλαμπρότητος, εἰ δυ-
νατὸν νὰ δοηθῆσῃ ταῖς ὑπὸ τὴν Πατριαρχικὴν καθέδρων τῆς Θεουπόλεως Ἀντιοχείας
εὑρισκομέναις ἐκκλησίαις τῶν ὁρθοδόξων Ἀράβων Ἱερωμένων, καὶ γὰρ ἀναπληρώσῃ τὴν
ἔλλειψιν ταύτην, προστάζωντας νὰ τυπωθῇ εἰς τὴν ἡμετέραν πάτριον ἀραβικὴν διάλεκτον ἡ
Θεία Λειτουργία, δι' οἰκείων τῆς αὐτοῦ Ἐκλαμπρότητος ἔξιδων. Ἡ δὲ αὐτοῦ θεοφρούρητος
καὶ θεοσεβεστάτη Τψηλότης μετὰ προθυμίας ἀποδεξαμένη τὴν κατὰ θεὸν ἡμῶν αἴτησιν,
ἐπρόσταξε τὸν παρὰ τῇ αὐτοῦ ὑψηλότητι εὑρισκόμενον ἐπιδέξιον τυπογράφον, τὸν δσιώτατον

ἐν Ἱερομονάχοις Κύρῳ Ἀνθίμῳ τὸν Ἰηνῆρα, ἐπιδαψιλευσαμένη πλουσίως αὐτῷ καὶ τὰ πρὸς ἔξοδον, ὅτι νὰ σκάψῃ μετ' ἐπιμελεῖας ἀραβικὰ γράμματα, καὶ κατασκευάζωντας νέαν χαλκογραφίαν ἀραβικὴν, νὰ τυπώσῃ τὴν ἀκολουθίαν τῆς Ἱερᾶς Λειτουργίας ἐν ἀμφοτέραις τοῖς διαλέκτοις, ἐλληνικῇ καὶ ἀραβικῇ. Καὶ δὴ Θεοῦ συνεργείᾳ τῆς τε αὐτοῦ Ὑψηλότητος προτροπῇ καὶ δαπάνῃ, καὶ ἡμετέρᾳ ἀόνυφ σπουδῇ καὶ διορθώσει, εἰς πέρας ἐλθοῦσα καὶ τυπωθεῖσα ὡς φαινεται, προσέταξεν ἡ αὐτοῦ Ἐκλαμπρότης, ὅτι καὶ νὰ διαμοιράζεται δωρεὰν εἰς ὅλους τοὺς ὄρθιοδόξους Ἱερεῖς τῆς Ἀραβίας, ὑπὲρ ψυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς ὡς εὐλαβέστατοι Ἱερεῖς καὶ Ἱερομόναχοι, ὅπόσοι ἀπακτήσετε τὸ Ἱερὸν τοῦτο βιβλίον κατὰ χάριν τοῦ εὐεσθεστάτου τούτου Αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος, χρεωστεῖτε ἀπαριτήτως καθ' ἑκάστην Ἱερουργίαν νὰ μνημονεύετε τὸ τίμιον αὐτοῦ ὅνομα, καὶ νὰ παρακαλήτε τὸν Θεὸν ἐκτενῶς διὰ νὰ τὸν στερεώσαι εἰς τὸν ὑψηλότατον αὐτοῦ θρόνον ἀνεπηρέαστον ἔχρι διάθυτάτου καὶ λιπαροῦ γηρατίου, μετὰ πάσης τῆς συγγενικῆς καὶ αὐθεντικῆς αὐτοῦ ὅμηρύρεως, τέλαρας καὶ αὐθεντίας, καὶ μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδίωσιν, νὰ τοὺς ἀξώτοι ἀπαξάπαντας καὶ τῆς οὐρανῶν Βκαλείας. ἡς καὶ πάντες ἀξιωθείημεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, φῆ δόξα εἰς ἀιδίους αἰώνας αἰώνων, Ἀμήν.

Atanasie din mila lui Dumnezeu fost Patriarch al Antiochiei, al marei Cetății a lui Dumnezeu.

Tuturor pioșilor evseviosi preoți ai ortodoxilor Arabi, har și binecuvântare de la Dumnezeu în lucruri măntuitore.

Rugați-vă unul pentru altul, dice dumnețeescul Apostol, ca să vă vindecați, căci mult poate rugăciunea cea lucrătoare a dreptului. Când dice: rugați-vă unii pentru alții, nu înțelege să ne rugăm numai pentru cei de o credință și frații al noștri, dar și pentru necredincioși și streini și pentru toții omenii. De aceea și fericulul Pavel scriind către Timoteiū dice: Deci vă rog mai întâi de toate să faceți cereri și rugăciuni, adunări și mulțumiri pentru toții omenii, adică pentru credincioși și necredincioși, prietenii și vrăjmașii, pentru cei de un neam și streini. Conform acestui precept apostolic și sfânta noastră biserică înainte de toate cere și se rögă lui Dumnezeu pentru pacea a tuturor lumea, pentru stabilitatea de pretutindeni a sfintelor lui Dumnezeu biserici, și a unirei tuturor în una și singura mărturisire și credință ortodoxă către Dumnezeu. Si dacă datorim să ne rugăm Măntuitorului lumii Dumnezeu pentru vrăjmașii și necredincioșii spre a-l milui, cu cât mai mult se cuvine să-l rugăm pentru credincioșii cunoscuți și prietenii? Iar dacă s-ar întâmpla să fie și bine făcător și caușator de bine-facere obșteșcă mare, și de susținător măntuitore, cu cât mai mult de cât pentru toții să cuvine să ne rugăm lui Dumnezeu pentru astfel de bine-făcători obștescă al noștri! Deci cătă lipsă de cărți se află la ortodoxii dintre Arabi și mai ales la cei sfintiți al lor, pentru că erau manuscrise și de aceea cu greu să găseați, cu anevoie să dobîndeau, pentru că fiind scump și mai cu seamă din cauza lipsei de banii, acăsta o mărturisesc aceia cărora le lipsesc. Lipsa acestora și trebuința a îndeplinit-o înduratul Dumnezeu, cel ce voiesce ca toții să se mantuiască și la cunoștința adevărului să vie, după determinările și cuvintele cele neurmate ale dumnețeescii sale Pronostică în timpurile noastre; care a binevoit să mergem și noi din aceste părți ale Cetății lui Dumnezeu Antiochia în Constantinopol, și de acolo în mult renumita Domnie a Ungrovlahiei, după audirea virtuților eroice și a isbândiilor geniale ale celui ce domnește acum, ale prea gloriosului, prea piosulu Domn și Oblăduitor

al întregei Ungrovlachi, Domnului Domn Ioan Constantin Basarab Voievod Brâncoveanu, celuī cu un nume și cu un chip al celuī între împărați pomenitului și în adevăr Sfîntului Martir Constantin. Si deci cu ajutorul lui Dumnezeu ajungând în Valachia și învrednicindu-ne de dorita primire a aceluia și de vorbirea și primirea a celuī vrednic de lăudat, cu mare veselie și dorință a sufletului nostru, și fiind tratați de către Înălțimea sa cu cucernicie și umanitate, i-am arătat și lipsa cărților bisericescă la noi, mai cu seamă a sfintei Liturghi, intrebându-ne el mai întâi despre aceasta. Deci vădând înclinarea și graba sădită în Înălțimea sa, ce o are gata spre faceri de bine la tóte, iar mai ales la cele de cheltuință bisericeș, am îndrăsnit cu ajutorul lui Dumnezeu și ne-am rugat de Strălucirea sa, dacă e cu putință să ajute bisericele sfintiștilor ortodoxi arabi, ce să află sub tronul patriarhal al Cetății lui Dumnezeu Antiochia, și să îndeplinească acăstă lipsă, ordonând ca să să tipărească în limba patriei noastre cea arabică sfinta Liturghie cu cheltuiala Strălucirei sale proprie. Iară păzita de Dumnezeu și evsevioasa sa Înălțime cu grăbire primind cererea noastră cea după Dumnezeu a ordonat tipografului abil ce să află pe lângă Înălțimea sa, prea cuviosului între Ieromonah, chir Antim Ivirénul, dându-i cu abundență și cele de cheltuială, ca să sape cu îngrijire litere arabice și făcând nouă halcografie arabică să tipărească serviciul sfintei Liturghi în amândouă limbile, elenă și arabică. Si aşa cu ajutorul lui Dumnezeu și cu îndemnul și cheltuiala Înălțimei sale și cu a noastră neobosită îngrijire și corectare ajungând la sfîrșit și tipărindu-se cum se vede, aș ordinat Strălucirea sa, ca să să împartă în dar la toți preoții ortodoxi aă Arabiei, pentru manutinerea sufletului său. De aceea și noi, o prea cuviosă Ierei și Ieromonah, cătă luată acăstă sfintă carte în mâna a acestui prea credincios Domn și Oblăduitor, sunteți datorii neintrerupt la totă ierurghie să amintiți cinstiștul său nume și să rugați pe Dumnezeu continuu, ca să-l întărăscă pe prea Înaltul său tron, neispitit până la cea mai adâncă și tincnită bătrânețe, cu toate rudele și cu totă adunarea lui domnescă, cu Țara și Domnia, și după trecerea de aici, să-i învrednicescă pe toți și cu Împărația cerurilor, de care și toți să ne învrednicim în Christos Isus Domnul nostru, a căruia glorie fie în veci de veci nesfîrșită, amin.

La sfîrșitul volumuluī se află următoarea notișă, în grecescă și arăbescă:

'Ετυπώθη ἡ ψυχωρειστάτη αὕτη ἵερὰ Λειτουργία, νῦν πρῶτον εἰς ἑλληνο-ἀραβικὴν διάλεκτον ἐπιτάγματι μὲν καὶ δαπάνῃ τοῦ εὐσεβεστάτου ἐκλαμπροτάτου τε καὶ γαληνοτάτου αὐθέντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐγροβλαχίας, Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίου Μπασαράμπα Βοεβόνδα.

Παρὰ Ἀγθίμου Ιερομονάχου τοῦ ἐξ Ἱερηρίας.

Διορθώσει δὲ κατὰ θατέραν μάνην τὴν τῶν Ἐλλήνων διαλέκτου, Ἡγαντίου Ιερομονάχου Φιτιανίου τοῦ ἐκ Χαλδίας.

ἐν τῇ Ἱερῷ τῶν εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου μονῇ τοῦ Συναγάνθου.

Ἐν ἔτει σωτηρίω φύᾳ κατὰ μὴνα Ἰανουάριου.

S'a tipărit acăstă prea folositore de suflet sfintă Liturghie acum pentru întâia oară în limba eleno-arabică, din porunca și cu cheltuiala prea binecredinciosului, prea strălucitului și prea blandului Domn și Stăpânitor a totă Ungrovlachia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voievod.

De Antim Ieromonachul din Iviria.

Prin corectarea numai a uneia din limbă, a celei grecesci, de Ignatie Ieromonachul Fityanu din Haldea.

In sfânta Mănăstire a Intrării în Biserică a Născătorului de Dumnezeu, Snagov.
In anul mantuirei 1701, în luna Ianuarie.

Urmăză 4 rînduri în arăbesce.

Cartea cuprinde serviciul liturgic după tipicul bisericei ortodoxe, în limbile grecescă și arăbescă; iar rugăciunile împărtășirei numai arăbesce.

Traducerile românescă de mai sus sunt făcute, după textul grecesc, de C. Erbiceanu.

Bucurescă: Biblioteca Academiei Române. — Viena: Biblioteca imp. și regală.

Schnurrer, *Biblioteca arabica*, nr. 266. — Nicolae Catrami, Φλοράλια Ἀναλεκτὰ Ζωκύνθου, 1800, p. 256. — A. Helladius, *Status praesens Ecclesiae graecae*, 1714, p. 17. — Picot, *Anthime*, p. 537, nr. 15. — A. Papadopol-Calimach, *Un episod din istoria tipografiei în România*, în *Analele Academiei Române*, XVIII (1895-96), *Memoriile secțiunii istorice*, p. 135. — C. Erbiceanu, în *Biserica Ortodoxă*, XIII, 531.

243.

1702.

181. Invățătură de șapte taine, Buzău 1702.

Ѣ І Ъ Й Ы Т Ѱ Р Ъ

ПРѢСѢЦІЙЛОРЬ ПѢ СКѢРТЬ.

Де шапте тайни але Бесѣречий, къ дрѣпте
докедѣри деи Прѣкила сѣнцилаюкъ
Пѣрінци.

Ѣкъм типърѣтъ .ж. зйлеле прѣ лѣминатълъ
шъ .ж.нѣлцатълъ Дѣмнъ шъ ѿблѣдѣйтърію
а тѣатъ Цѣра Рѣмѣнѣскъ.

Іѡ КОНСТАНТИНЬ, Б: Е: ЕО҃ЕОДѢЛЬ.

Къ перѣнка шъ къ тѣатъ келтъама а Прѣ
Сѣнцитълъ Митрополитъ

Күр Ө҃ЕОДѠСІЕ.

Ѣ типогрѣфъ дѣмнѣскъ, .ж. сѣнта
Спїккоопіе дѣла Бѣзъвъ

Ла Йиыль дѣла зиднѣрѣ Лѣмій, ,зѣи.

In-4° de 32 de foii numerotate. Tipărit cu negru și roșu. Titlul și paginile sunt incadrate în florii de compoziție tipografică. Paginile au 24 rînduri.

Pe verso titlului se află o gravură semnată *Ureul* reprezentând pe Christos pe un tron între Fecioara Maria și Sf. Ioan, cu inscripționii slavone (facs. nr. 244). Sub această gravură se află versurile următoare:

„Doamne Isuse păzeste în sfânta Mitropolie
 Pre al nostru Părinte și în vîcul ce va să fie,
 „Pre Theodosie Vladica al Tarai Rumânești,
 Care la un gându s-au înunit cu marii Băsărăbești,
 „De-au scos la lumină acesteșe șapte taini sfinte,
 Si le-a 'mpărtit la Preotii să le ia foarte aminte,
 „Ca prentr-âNSELE să sfintescă norodul creștinesc
 Si să-l ducă la 'mfrumusețatul Raial cel ceresc.
 „Plecatal poslușnicu,
 „Mitrofan Episcopu.”

Pe f. 2 și 3 r. se află următoarea introducere:

244. — Din *Invățătură și Liturghie*, 1702.

sâangele lui; și cele protivnice besericii să le dăzrădăcinéze, și cele ce ar vedé că le facă Preotii den neștiință să le arate și să-i învete; iară pentru célé ce le facă den léne să-i cére și pravoslaviă în totu chipul să o întărescă; precum grăiaște sfântul Pavel la faptele Apostolilor, cap. 20: Păziti-vă pre voi și toată turma intru caré pre voi Duhul săntu v-au pusă episcopă, (adecă oglinditori sau păzitori), ca să pastete biserica lui Dumnezău, caré o au căstigat cu sâangele său. Dreptu acela nu putum lăsa nică noă ca acălastă poruncă să fie trecută: Adecă a nu aşză céle netocmite și a nu dezrădăcina céle ce s-ar vedé protivnice și Pravoslaviă a nu o intări după datoria Arhipăstoriei noastre.

„Iară pentru că toată zidire și tăria în temelie șaste și stă; și themeliă Pravoslaviei săntu céle șapte taine de insuși Hs. Domnul nostru rânduite și

„Cu mila lui Dumnezău Theodosie, Arhiepiscopu și Mitropolită a toată Ugrovlăia.

„Voao tuturor Preoților cari vă aflați în eparhiia noastră, dela Arhieorelui Arhieorilor și stăpânului Hs. pace, milă, dar, întărire și spăsenie vă pohtim; iară dela smerenia noastră blagoslovenie.

„Stiindu noă că Domnul nostru Is. Hs. Arhieorelul cel mare al tuturor vîclorū, pentru acela voaște a să da Arhieorilor milă și darul și cinstă Arhieorel, după măsura darulu, carele s-au datu dumnezăeștilor și sfintilor lui Ucenici și Apostoli: Ca să facă rânduiale și tocmele bune între următori, între preotii (adecă) și păzitorii turmei cei cuvântătoare răscumpărate cu pré scumpă

tocmite; carele ca niște coloane vătoase, neclătite, și ca niște stâlpi nesurpați ținu toată zidire credinței noastre și a adunării creștinești, în casa intelepciunii lui Dumnezeu, în sfânta beserecă; Si păzitorii și apărătorii de cele ce s-ar vedea că săntă în protiva acestoru sfinte Taîne, săntem noi Archierei; Judecat-amu pentru acela cu amăruntul, și cu totu de-adinsul cercandu sfintele scripturi și citindu Pravila sfintilor Părinti, și socotindu cele ce vedem sau și auzim că să facu între voi Preoți, am aflatu unele carele să înpotrivesc învățăturilor apostolilor și tânelor sfintei Besereci: și mai alesu de sfântul Botezul, de sfânta Cume necătu și de Myrul cel mare. Care înpotriviri în totu chipul a le zmulge și a le dăzrădăcina voim și ne silim. De care lucru și poruncă ca aciasta dăm: Ca celé ce să vor vedea într-ansele a fi drépte și adevărate, să să tie cu toată paza; iară cele protivnice și carele să facu făr-de-cale, să se lase, și să se lépede. Însă după rânduiala sfintelor 7 Taîne, socotim că de folosu lucru va fi ca toate să le aducem aminte dérindul să să știe ce săntă, și unde adevăram și socotim că nu să facu isprăvi după aşazămantul sfintilor Părinti la toate tânele, vom arăta cele protivnice.

Bucuresci, Biblioteca Academiei Române.

Popp, *Disertatie*, 71. — Xenopol-Erbiceanu, *Serbarea școlară de la Iași*. Acte și Documente, Iași 1885, p. 345, n° 5. — C. Erbiceanu, în *Biserica Ortodoxă*, XIV, 703. — Sbiera, *Mișcările culturale*, 108. — Pușcariu, *Documente*, II, 363. — P. Popescu, *Mitrop. Teodosie*, 52.

132. Liturghie, Buzău 1702.

СФИТЫЙ ШИЙ ДѢМНѢЗЫЙСКѢЙ

ЛѢТСРГІЕ.

И сфиитыль Ивáнь златоъстъ, а Мáрелъ Басиа, ши а сфиитыль Григориј дкоеслов, Кáркъ юсте Преждециенна.

Кáркъ акъм де нөв сав тиپърт, ши ф лъминъ сав дат, фтре фолдесл тутврор Превцилор, ши Діаконилюр, ка съ поатъ пре лесне а сложн към съ каде пре ржндашыла ёи, ден изкоделе Гречени, Типикъл пре лъмба Рымниќескъ, скось ши токмитъ, дин порѣнка, ши искрдїл фпревнъ ши тоатъ келтвала а пре чииститъль, жупан Шърбани Кантакзиниу Евл, Пъхарникъ. Атре зйлеле Прѣ лъминатъль Благочетникуль Доминъ Ив КО СТИНТИНЬ БІ Є САРДЪ БО є Е ОД Й. Аидираптжидъ Кърма сфиитей Бескреми Прѣ сфиитыль Күр Ө є ОД ГО СІ є Йорхіенскъл а тоатъ Угревлакъл

Тиپъртъсаф ф сфиита єпікопе дела Базъс, ф Типографія Доминескъ.

Ла йнвль дела зидирѣ Домій, ясі.

245. — O pagină din *Liturgia* de la 1702.

In-4° de 4 foi fără numerotație și 202 foi numerotate. Tipărit cu roșu și negru. Pentru forma caracterelor v. facs. 245. Titlul și paginile sunt incadrate. Acestea au 21 de rinduri. Volumul cuprinde numeroase ornamentații. Pe verso titlului să află reprezentat Christos pe un tron, între Fecioara Maria și St. Ioan (facs. 244, p. 434). Acest clișeu a mai fost reprodus la f. 170 v. Se mai află reprezentări, în gravuri ocupând căte o pagină întrágă, St. Ioan Zlatoust (f. 140) fără semnătură, St. Vasiliie-cel-mare (f. 51 v.) semnat Δημητριος — 1698 (facs. 247) și St. Grigorie (f. 92 v.) semnat Іоанники (facs. 246).

246. — St. Grigorie, din Liturghie de la 1702.

Pe verso titlului, sub gravura de care să a vorbit mai sus (fig. 244) se află versurile următoare :

„Sărbanu odraslă den rădăcină bună,
Hristoase Doamne, acăstă carte-ți inchină,
„Intru caré să inchée cé ce-î pe spre fire,
A ta taînă sfântă ce-î de măntuire.
„Caré o ai sfântitu-o intre ai tăi Ucenici,
Cându au sosit vrémé de-a împriimît munci.
„Dă-î, Hristoase Doamne, plata măntuire,
Părintilor lui vîcînica odihnire.“

Prefața:

„Jupan Șärbanü Cantacozinò vel Päharnicü, Tuturor adevăraților creștini pravoslavnici și cu căuvine a ști, sănătate trupescă, spăsenie sufletească de la Domnul Dumnezeu poftește și roagă.

247. — St. Vasile, din Liturgia de la 1702.

„Dumnezău vécinicul și a totu puternicul, den noianul mărire și bunătății sale, au vrutu lumé cu toate căi săntu într-ansa și afară dentr-ansa, văzute și nevăzute, den nimica să zidescă și la ivelă să aducă. Insă nu numai atâta adâncime intelepciunii sale au vrutu să facă și să tocmească, ce încă cu nemărginita-ř providenție, toate ca să să ţie, și una cu alta ca să să păzescă, aşa de mare și de bună orânduială au pusă și au aşazat, căt de nu ărăși Pe-

lagulă științei sale ar fi hotărât și sfârșitul ei a fi, să ar crede că în vîcî succesiive s-ar trage și ar sta lumé.

„Așa dară înțeleptiia și puternicia lui Dumnezeu aşzându și tocmai ființele și lucrurile, și fire le-au dată, și poftă ca acela întrânsa au sădită, ca pentr-acela fiește cară zidire trebuința ei să-să caute, și ajutoriu să-să clară una dela alta, pentru paza și ținerei ei. Însă decât tuturor altora, mai vârtos și mai ales omului, — ca unii ce iaste mai alăsă și mai îscusită zidire decât toată zidire, dupre fingeri, — au orânduită acă putere și în nemuritoru sufletului lui au pusă cunoștință, cării și mare poruncă au dată, ca întru soțiiire ce să află să să tie și să să păzescă, unul cu altul ajutându și sprijinindu cu acela ce fiește căruia providenția și bunătate Dumnezălaască îau dăruit și îau miluită; adecăte: celu mai tare și mai avută pre cel slabu și mai lipsită; cel mai mare și mai vârtosu, pre celu mai mic și neputincios; și așa urmându-se, la toate alalte să curgă. Acela dară a să face și ca acelă a să ajuta, cum și datorie că iaste omului, toate sfintele scripturi arată, învață și poruncescu. Așijderă și politiceștile legi și canoane, acelă dogmatisescu; și nu numai cele creștinești, ce încă și cele ethnicești asămeni învață, îndemnă și silescu pre totu omul: Direptă că a face și a păzi acela, dumnezăescu și firescu lucru iaste. Ajutoriul dar acela, ce și datorie omului iaste de a da și a aduce unul altuia, de pre putință și avutul său ce va fi, în multe feliuri și chipuri iaste și să poate zice. Precumă pren multe scripturi, cine citește sau va vră să citească, vede și va pute vedé: Însă lângă alte ajutoare, acela mai ales și mai de multă folosu iaste a sufletelor, de vréme ce cu cată mai pre desupra iaste, mai ales, mai îscusită și mai cinstită sufletul de cată trupulu, cu atata mai alesu și folosul lui iaste și mai mare, și mai osebită binele. Direptă că a-tot-țiitorul și în troiță mărită, slăvită și proslavita Dumnezeu, au cinstită, au înpodobită și au înbogătit fire omenesculu sufletu, cu nemurire, cu vecinicii și cu înpărățilia cerurilor, — cară iaste fericire că adevărată, bucuria și dulciața că nespusă și necuprinsă de vîci.

„La acestă dară toate multă uîtându-se și bine socotindu-le mai susă numeitul (*sic*) dumneiu jupan Ţerbanu Cantacuzinò, au gândit, ca pren cel milosârdul și pré sfantul Dumnezeu prilejă îau dat, cat pren putință-i va fi, să ajute pre cei ce trebuința lor și silăște și nevoia o căre, mai vârtosu partă besericăască, cării săntă preoți. Direptă acela iată au cinstită și au alesu de au tipărit de iznoavă Lyiturgiile în chipul ce să vede, de vréme ce s-au și înpuținată acelă cărti într-aceste vremi, și cu toată chielușala sa ispravindu-le, haru le împarte pre la sfintele și dumnezăeștile bisereci, și cu iaste de trebuință dăruiște, pentru buna pomenire lui, a părinților, a moșilor, strâmoșilor și a totu vechiu și blgorod. némulu său, den bună voia sa mișcat și atătată; lucru cu adevărată bună de lăudată și de multă multora folos. Căce acelastă pré sfantă carte, Lyiturgie, zică, capul și începătura tuturor pravoslavnici al Răsăritulu besericăștilor cărti și orândueli iaste, direptă că prentr-acestă mai alăsa și minunata taină a evharistiei să săvârșăște, cară cu dumnezăescul Trupu al Domnului și spăsitorulu nostru Is. Hs. ne împreună, ne uneste, și viăță de vîci ne căștigă, a căruia Domnu și Dumnezeu fie slavă și laudă în vîci de veci, Aminu.“

La f. 199 începe o „Învățatură către preoți“, despre modul cum trebuie să slujească sfinta Liturghie. La sfîrșitul acestei „învățări“, adică pe f. 102 v. se citește:

„Tipăritu-s-au acéste sfinte Lyturghi pren nevoința și multa ostensie a lui Mitrofan, Episcopul de Buzău.“

Pe f. 8 v. și 9 r. se citește:

„Aică Preote să pomenești acéste nume precum însemnăză în josu.

„Cari săntă a cinstiștilui marelui Paharnic řarbanu Citorulu ce au făcut acéste sfinte Leturghi, și le-au închinat dar sfintelor Besereci întru slavă lui Dumnezeu.

„Помені Г҃н:

„Іѡ Шкрабан Боецод, и Г҃жда єгѡ Щлена,
„Іѡ Матеї Боецод, и Г҃жда єгѡ Щлена,
„Іѡ Констандіи Боецод, и Г҃жда єгѡ Балана,
„Іѡ Шкрабан Боецод, и Г҃жда єгѡ Маріа,
„Іѡ Констандіи Боецод, и Г҃жда єгѡ Маріка,

„Drăghiciu, Păuna, Diiculă, Dumitra, Costandin, Elina, řerbanu, Marija, Andriana, Pârvul, Costandin, Gligorie, Diiculă, Barbulă, Diicul, Calé, Marica, Alexandra, Balaša, Costandinu, Mihaïl, Thoma, Iordache, Ancuța, Marica, Ilinca, Balaša, Balaša, Preda, Papa, Ancuța, Calé, Marica, Ilinca, Ghiné, Ilinca, Gheorghie, Caplé, Ancuța, Radulă, Costandin“.

Bucurescă : Biblioteca Academiei Române; Muzeul de Antichități. — Mănăstirea Nămățelui.

Gaster, *Chrestomatie*, I, 313.

Xenopol-Erbiceanu, *Serbarea școlara de la Iași*, 345, nr 5. — Pușcariu, *Documente*, II, 370. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 90.

133. Pânea Pruncilor, (Alba-Iulia) 1702.

Пънѣ прънчилиор, саъ дрѣцътвра крѣдницин Крециниери, . . . каре въ аз скриеск . . . личи . . . търсъчни ши ръспънисвръ оғигтврещи чиниститвль Патер Боронѣки Ласло парокхъшвла Бестречи Катхоличеши дела Белград. ши саъ . . . търоре . . . лилка ромъкънѣскъ де Дъма Иньш дела Борбаници. . . лиин Дом. аѣк.

4 foî nepag. și 152 pagine.

Nu am vădut exemplar. Această notiță este luată după Cipariu.

Popp cîteză, după Horányi, un catechism românesc (*Catechismus valachicus*) de Paul Baranyi, tipărit la Bélgrad (Alba-Iulia) în 1702; de asemenea Szabó și alții. Cipariu crede însă că este vorba de această carte a lui Ladislau Baranyi (Baronél Laslo).

Alexius Horányi, *Nova Memoria Hungarorum et Provincialium scriptis editis notorum*, I (Pestini, 1792), 287. — Dr. Franz Sartori, *Historisch-ethnographische Übersicht der wissenschaftlichen Cultur, Geistesthätigkeit und Literatur des österreichischen Kaiserthums nach seinen mannigfaltigen Sprachen und deren Bildungsstufen*. I-er Theil, Wien 1830, 176. — Popp, *Disertatie*, 28. — Cipariu, *Principia*, 119, GG. — Szabó, *Régi magyar könyvtár*, II, 571. — Sbiera, *Mișcări culturale*, 108.

134. Slujba cuviósei Matrona Hlopolita, (Bucurescă) 1702. — Grecescă.

ΑΚΟΛΟΥΘΙΑ | ΤΗΣ ΟΣΙΑΣ ΜΗΤΡΟΣ ΗΜΩΝ | Ματρώνης τῆς Χιοπολίτιδος |
Τυπωθεῖσα | 'Επὶ τῆς ἡγεμονείας τοῦ Εὐσεβεστάτου ἐκλαμπροτάτου, καὶ | Γαληνοτάτου
Κυρίου Κυρίου, Ἰωάννου Κωνσταντίνου | Βασιλάραβα Βοεβόδα πάσης Οὐγγροβλαχίας. |

’Αρχιερατεύοντος | Τοῦ πανιερωτάτου καὶ Θεοπροσόλγτου Μητροπολίτου | Κυρίου Κυρίου Θεοδοσίου. ’Αναλόματι, | Τοῦ λογιωτάτου Κυρίου Παντολέοντος Καλλιάρχου | ’Ακέστορος τοῦ Χίου. | Παρὰ ’Ανθίμου Ἱερομονάχου, τοῦ ἐξ Ἰεηρίας. | EN ETEI ΣΩΤΗΡΙΩ. „Α Ψ Β“. | Κατὰ μῆνα Μάρτιου.

Slujba sfintei noastre cuviósei Matrona Hiopolita, tipărită pe timpul domniei prea piosulnii, prea strălucitulu și prea luminatulu, Domnului Domn Ioan Constantin Basarab, Voievod a totă Ungrovlachia, pe când era Arhieereu prea sfîntului și de Dumnezeu alesul Mitropolit, Domnul Domn Teodosie, cu cheltuiala prea învățatulu Domnului Pantoleon Kalliarhos, achestor din Hio, de către Antim Ieromonachul din Ivir. În anii măntuirei 1702. În luna Martie.

In-4° de 3 foi fără număr, și 10 foi numerotate.

In primele se află titlul, stema și 4 distichuri asupra stemei, și în fine, o prefată a lui Pantoleon Kalliarhos.

Bucurescă: Muzeul de antichități.
Picot, *Anthime*, 541, n° 21.

135. Sf. Brâncoveanu, Cuvînt panegiric la martirul Stefan, ed. II, Bucurescă 1702. — Grecesce.

Cuvîntul panegiric descris mai sus la n° 128 a fost retipărit în anul 1702, cu același titlu, afară de dată, aceeași prefată, tipărită însă cu alte ornamente, și același text, cu deosebirea că trimiterile sunt tipărite acăci ca note marginale, pe când în ediția d'intâi, ele erau tipărite în text, între parențete. Această ediție este un

In-8° mic de 20 foi nenumerotate, din cari ultimele 2 sunt albe.

Bucurescă, Biblioteca C. Erbiceanu.

Pentru bibliografie, v. mai sus n° 128, p. 422.

136. Chrisant Patriarchul, Despre preoție, (Bucurescă) 1702. — Grecesce.

Περὶ Ἱερωσύνης Λόγος ἐγκωμιαστικὸς, σχεδιασθεὶς παρὰ Χρυσάνθου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων, καὶ προσφωνηθεὶς παρ’ αὐτοῦ ἔνδον ἐν τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ τῆς Ἀγίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἀναστάσεως, ἦτοι τοῦ ἀγίου Τάφου, γνίκα ἐχειροτονήθη Μητροπολίτης Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης, ἐν ἑτεῖ τῷ σωτηρίῳ ἡψε. ’Απριλίου ἐ· κατ’ αὐτὴν τὴν ἡμέραν τῆς ἀγίας Αλαμπρᾶς.

Cuvînt de laudă despre preoție, compus de Chrisant Patriarhul Ierusalimulu și pronunțat de el în lăuntrul Marei Biserici a sfintei Invierii a Domnului nostru, adică a sfîntului Mormint, când s'a hirotonit Mitropolit Chesariei Palestinei, în anul Măntuirei 1702, April 5, în aceeași zi a sfintelor Pască.

In-4° de 28 pagine.

Sathas dice că această carte s'a tipărit în Bucurescă.

Papadopoulos-Vretos, Νεοελληνικὴ φιλολογία, I, 49, n° 137. — Sathas, Νεοελληνικὴ φιλολογία, 434. — Picot, *Anthime*, 544, n° 22.

137. Ciaslov grecesc și arăbesc, tipărit de Antim, în Bucurescă, 1702.

كتاب || الاوروبيون اي الصلوات المفروضة مع باقي ||
الطفوس المرسومة على مدار السنة || قد طبع الان حديثا في اللغة
اليونانيه والعربيه || بالتماس ومشاركة الاب الطوباني || كيراثاناسيوس
البطريك || الانطاكي سابقا || مصرن السيد الاتجed الرفيع الشان
متقلد || حكم جميع بلاد انكر وفلاخيا || كير كير يوانو || قسطنطين
باصاربا وبوضا المكرم || في تقليد رياسته كهنوت الاب المطران الكنى ||
الغبطه كير ثاوضوسيوس للبلاد المذكورة اعلا || في بوكرشت الجميه من
بلاد انكر وفلاخيا || في سنة الف سبعمايه واثنتين مسيحيه || بيد
الكافر في المتصوفين انتيموس || الگرجي الاصل

Ciaslov, adică Rugăciunile canonice cu cele-lalte slujbe pentru tot anul, tipărite pentru întâia oară grecesc și arăbesc, după cererea și cu îngrijirea prea sfîntitului Părinte Atanasie, fost patriarch al Antiochiei, cu cheltuiala prea slăvitului și prea strălucitului Domn, stăpânitor al întregei țărăi a Ungrovlachiei, Domnul Ioan Constantin Basarab Voevod, pré fericitul părintele Mitropolit Kyr Teodosie fiind archiepiscop al acestei țărăi. În Bucurescă, oraș în Ungro-vlachia, în anul dela Christos 1702, de ieromonachul Antim, Georgian de neam.

Sciințele de mai jos sunt un resumat al notișorilor făcuți de Picot asupra acestei cărți.

In-4° de 11 foi nenumarotate, 728 pag. numerotate cu greșeli (său sărit numerele 136–138) și 1 foie la sfârșit.

Pe verso titlului steina Terei-Românești, probabil cea din *Liturgia* greco-arabă dela 1701 (facs. nr. 249), cu aceeași inscripție. Urmăză apoi versurile doctorului Ioan Comnen cu explicații unea stemei. În foile liminare se mal astă două scrisori grecesce și arăbesce ale fostului Patriarch al Antiochiei, Atanasie, una adresată lui Constantin Brâncovénu, și alta preotilor arabi ortodocși. În aceste scrisori se spune că Constantin Brâncovénu, printre alte fapte bune, a pus să se tipărescă o *Liturgie* și un *Clașlov*, pentru credincioșii din Antiochia.

Ciaslovul, numai arăbesce, tipărit pe pag. 1—168 este tradus de patriarchul Eftimie Hamui, pe când era episcop în Alep. *Tropariile* (p. 169—480) sunt tipărite pe două coloane, greco-cesce și arăbesce; cele-lalte rugăciuni sunt parte în arăbesce parte în ambele limbi.

Din exemplarul necomplet, ce se găsește în Biblioteca Academiei Române, reproducem un fragment din prima scrisoare a lui Atanasie și pe a doua întrágă. Traducerea românescă este făcută de C. Erbiceanu.

Καὶ καθὼς λέγεται περὶ Ἰωάννου τοῦ Χριστορύμπονος, ὅτι ἀν ἔλειπεν εἰς ἔκεινους τοὺς γυνόνοις ἀπὸ τὰ μέσαν, τοσοῦτα ἐκιγδύνευεν ἡ Ὀρθοδοξία. ὅποιοῦ ἡτοῦ ἀνάγκη νὰ κα-

τέθη ἐκ δευτέρου δ Κύριος εἰς τὸν Κόσμον, διά νά συντήσῃ πάλιν μὲ δεύτερον Ἀγῶνα τὸ Κῆρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ τὴν δρθόδοξον Ὁμολογίαν καὶ Πίστιν. τὸν δικαιον τρόπον καὶ εἰς τοὺς ακθήμας ἀναγκαῖους καιρούς καὶ χρόνους τοιούτον ἀγέδειζεν ἡ πάνισοφος τοῦ Θεοῦ πρόνοια, τὴν ἡρωϊκωτάτην μεγαλοφυΐαν εἰς σύστασιν καὶ κυβέρνησιν τῆς νοητῆς Κιβωτοῦ, φημί τῆς μεγαλωνύμου καὶ θεοφυλάκτου ταύτης Ἡγεμονίας καὶ αὐθεντίας. Ὄντως ὡς ἄλλον Δαᾶδις εὑρών σε πραότατον φρονιμώτατόν τε, καὶ συνετώτατον, καὶ γηησιώτατον αὐτοῦ δοῦλον δ τῶν δλων Θεὸς ἔχριτέ σε ποιμένα καὶ ἄρχοντα ἐν ἐλαῖφ Ἀγίῳ αὐτοῦ τοῦ ἐμπίστευθέντος τοι χριστωνύμου ποιμνίου. διὰ τοῦτο καὶ ἡπανθενεστάτη αὐτοῦ δεξιά, καὶ ἀνύστακτος αὐτοῦ ἐποπτία ἐν παντὶ καιρῷ καὶ τόπῳ συναντιλαμβάνεται σου τῆς καλοκαγαθίας, ὡς κόρην ὀρθαλμοῦ περιέπουσα καὶ περιφρουροῦσα ὑπὸ τὴν σκέπην τῶν προνοητικῶν αὐτῆς πτερόγων, ὑποτάσσουσα πάντοτε ὑπὸ τοὺς ποδάς αυτῆς πάντα ἔχθρον καὶ πολέμιον, ἐπειδὴ καὶ δι κατοικῶν ἐν βοηθείᾳ τοῦ ὑψίστου ἐν σκέπῃ τοῦ Θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ αὐλισθήσεται. δις τις πρὸς τὰς ἄλλας αὐτῆς μυριαριθμούς φροντιδάς τε καὶ μερίμνας, καὶ τὰς ἀφθονοπαρόχους αὐτῆς εὐεργεσίας τε καὶ ἀγαθοεργίας, προσέθηκε πλουσίᾳ χειρὶ καὶ προθέσει καὶ ταύτην τὴν εἰς τοὺς θεοπολίτας Ἀντιοχεῖς θεάρεστον καὶ φυχωφελεστάτην εὐεργεσίαν, δποῦ ἐτυπώσατε Ἀραβοελληνικῶς πρότερον μὲν τὴν θείας Ἱεροτελεστίας μυσταγωγίαν, τανῦν δὲ καὶ τὸ παρὸν Ἐκκλησιαστικὸν Ωρολόγιον, ἐπὶ τῷ διαδοθῆναι δωρεάν εἰς τοὺς ἐκεῖσε δρθιδόξους Ιερεῖς. Ἰνα μὴ ἀπολειφθῶι διὰ τὴν σπάνιν τῶν τοιούτων Βιβλίων τῆς φυχοσωτηρίου Ἀκολουθίας. Ἀνθ' ὧν ἀπάντων, ὁ Βασιλεὺς τῶν βασιλεύοντων καὶ Κύριος τῶν κυριεύοντων Θεὸς ἀντιβραβεύσαι το τῇ θεοφρουρήτῳ σου μεγαλειότητι ἀπειροπλάτιον τὸν μισθόν ἐντε τῷ νῦν αἰώνι καὶ ἐν τῷ μέλλοντι, μετὰ πάσης τῆς περὶ ὑμᾶς συγγενικῆς καὶ Αὐθεντικῆς Μεγαλοπρεπείας, Ἀμήν.

'Α θανάσιος ἐλέφ Θεοῦ Πατριάρχης πρώην Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης Θεουπόλεως, καὶ εὐχέτης τῆς ὑμετέρας Ἐκλαμπρότητος.

. . . Si după cum se dice despre Ioan Chrysostom, că dacă ar fi lipsit în acele timpuri din mijloc, atât s-ar fi periclitat ortodoxia, încât ar fi fost nevoie ca să vină a doua oră Domnul în lume, pentru că să așeze iarăși prin a doua luptă predica evangheliei și mărturisirea ortodoxă și credința; după asemenea chip și în timpurile și ani noștri de nevoie pe un asemenea om l-a arătat Pronia lui Dumnezeu că prea intelectuală, pe genialitatea cea prea eroică spre așezarea și guvernarea chivotulu lui întrelegător, dică a egemoniei și a domniei aceștia cel cu nume mare și de Dumnezeu păzite. În adevăr că pe un alt David găsindu-te pe tine prea bland și prea intelept, prea prudent și prea sincer serv al lui Dumnezeu tuturor te-a uns pe tine păstor și conducător în mila cea sfintă a lui, pentru turma cea cu nume de Christos incredințată tie. De aceea și prea puternică lui drăptă și neîncetată priveghere a lui în tot timpul și locul îți ajută bunătății tale ca pe lumina ochiului, ajutându-te și întărindu-te sub acoperemintul aripelor sale prevădetore, supunând totdeauna sub picioarele tale pe tot vrăjmașul și protivnicul, fiindcă și cel ce locuesce în ajutorul celui prea înalt să va sălășlu în umbra lui Dumnezeu celu din cer. Care pe largă alte înmiite griji și preocupări ale tale și binefacerile imbelșugate ale tale și facerile de bine, care a adaus, cu o bogată mâna și a înmulțit și pe acăstă bine-facere și de suflet folositore la cetățenii Antiohiei plăcuți lui Dumnezeu, pentru că aici tipărit mai întâi în arăbesce și grecesce Mistagoghia (Liturgier) dumneedesculu serviciu, iar acum și acest Ciaslov bisericesc, ca să se

dea în dar la preoții ortodoxi de acolo, spre a nu se lipși din cauza rarității unor astfel de cărți de serviciu de suflet măntuitor. Pentru tôte acestea împăratul împăraților și domnul domnitorilor Dumnezeu va răsplăti în nenumărată plată pe Înălțimea ta cea de Dumnezeu păzită, și în vîcul de acum și în cel viitor, cu totă rudenia din jurul vostru și a măreției domnesci. Amin.

Atanasie cu mila lui Dumnezeu fost Patriarch al Antiochiei, al marei cetăți a lui Dumnezeu, și rugătorii pentru strălucirea vóstră.

Αθανάσιος ἐλέφ Θεοῦ Πατριάρχης πρώην Ἀντιοχείας τῆς μεγάλης Θεουπόλεως,
Πᾶσι τοῖς εὐλαβεστάτοις εὐεεβέσιν Ἱερεῦσι τῶν Ὁρθοδόξων, Ἀράβων, Χάριν καὶ εὐλογίαν
παρὰ Θεοῦ εἰς ἔργα σωτηριώδη.

Ἡ ἀγαθαρχικὴ καὶ παντοκρατορικὴ τῶν δυτῶν αἰτία, τοσοῦτον ἄριστα καὶ πανθαύμαστα κατὰ τὴν ἀρρήτον αὐτῆς σοφίαν καὶ ἀγαθότητα, ἐδημιουργησε τὸν σύμπαντα κόσμον οὐράνιον καὶ ἐπίγειον. ὅπου κατὰ τὸν ἀνερίκτους τῆς προνοίας λόγους, ἡτον ἀδύνατον νὰ τὸν κάμη καλλήτερον ἀμα καὶ τελεώτερον καὶ τοῦτο δεῖται δεῖται λόγους, ἡγία γραφή, καὶ εἰδὲ λέγει ὁ Θεὸς πάντα δσα ἐποίησε, καὶ ἴδοις καλὰ λίαν. τουτέστιν ὅχι ἀπλῶς καλὰ, ἀλλὰ καὶ λίαν καλὰ, ὅπου δὲν ἔδολει νὰ τὰ κάμη καλλήτερα. Καὶ ἐπειδὴ λοιπὸν ὡς πάνσοφος ὑπέρκαλα τὰ ἔκαμεν δλα, εἰναι δὲς ὁ αὐτὸς καὶ πανάγαθος καὶ παντοδύναμος, φανερὸν εἰναι πῶς, καὶ ὑπέρκαλα τὰ κυθερῷ καὶ τὰ προνοεῖται, ὅπου καλλιώτερα καὶ σωτηριώδεστερα δὲν ἥμπορει ἀλλαῖς νὰ κυθερωνῶται. Διότι ὡς μὲν πάνσοφος, γινώσκει τὸ κάλλιστον καὶ τὸ ἔξαιρετον καὶ σωτήριον ὅπου δὲν εἰναι ἀπὸ δλα τὰ ἀλλα· ὡς δὲ πανάγαθος πάλιν, τὸ τοιοῦτον ἔξαιρετον ἀγαπᾷ καὶ τὸ θέλει. ὡς δὲ παντοδύναμος ἥμπορει νὰ τὸ κάμη· ὡς τε δην καὶ κατὰ τὰς τρεῖς ταύτας θεοπρεπεῖς ἰδιότητας, καὶ ἐποίησε τὰ ποιήματά του πάντα, καὶ τὰ προνοεῖται πανσόφως καὶ παντοδύναμως καὶ παναγάθως. Εἰς ἥματς δμως τοὺς ἀνθρώπους εἰς πολλὰ πράγματα φαίνεται πῶς μή τε τὰ ἔκαμεν δλα καλὰ, μήτε δλα τὰ κυθερῷ καθὼς πρέπει καὶ τοῦτο προέργεται ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν τοῦ νόος μας· μὲ τὸ νὰ μὴν καταγοοῦμεν τοὺς λόγους καὶ τὰς αἰτίας τῆς θείας προνοίας τε καὶ κηδεμονίας, διτι καθόσον ἀπέχουσιν ἀνατολαὶ ἀποδυσμῶν, ὡς λέγεται, καὶ τὰ ἐπίγεια τῶν ἐπουρανίων, καὶ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις τῆς θείας μεγαλειότητος, τοσοῦτον ὑπερέχει καὶ διαφέρει τῆς ἀνθρωπίνης καὶ σφαλερᾶς γνώσεως τε καὶ κρίσεως, ἡ ἀναμάρτητος καὶ ἀλάθαστος τοῦ Θεοῦ σοφία τε καὶ δικαιοχρισία. Καὶ καθὼς οἱ σοφώτατοι καὶ ἐμπειρότατοι καὶ ἄριστοι τῶν ἱατρῶν κατὰ τὰ διάφορα πάθη καὶ ἀρρώστηματα, διάφορα μεταχειρίζονται καὶ τὰ βότανα, ποτὲ μὲν γλυκὰ καὶ ἥδεα, ποτὲ δὲ πικρὰ καὶ ἐπίπονα κρός τὸ συμφέρον καὶ τὴν ὄψεις τὸν ἀποθλέποντες τῶν πασχόντῶν τὸν δμοιον τρόπον καὶ ἡ πάνσοφος καὶ πανάγαθος τοῦ Θεοῦ πρόνοια κυθερῷ τὸν σύμπαντα Κόσμον, διὰ τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, πρὸς τὸ συμφέρον ἀποθλέπωντας μάλιστα τῶν ἀνθρώπων· καὶ δεξιὰ μὲν ἐνταῦθα νοοῦνται πάντα τὰ ἀνθρωπίνα καὶ τὰ κοσμικὰ ἀγαθὰ ὡς ἡδέατε καὶ χαρμόσουν· ἀριστερὰ δὲ πάντα τὰ ἐναντία τούτοις ὡς λυπηρὰ καὶ ἐπίπονα. Ἀπὸ τοῦτα τὰ δίο μέρη λέγω δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ κοντὰ εἰς τὰ ἄλλα εἰναι καὶ ἡ κοσμικαῖς ἔξουσίαις. ἐκκλησιαστικαῖς τε καὶ πολιτικαῖς· ἡ δηνοῖαις εἰναι τεταγμέναις ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ κυθερήσουν τὸ ἐμπιστευθὲν αὐτοῖς ποίμνιον ψυχικὰ καὶ σωματικά. Καὶ δεξιοὶ μὲν εἰναι οἱ ἐνάρετοι καὶ αγαθοὶ προεστῶτες ὅπου κυθερωνῶται τὸ ὑπήκοον τους καθὼς οἱ νόμοι διακελεύουσιν ἐκκλησιαστικοὶ τε καὶ πολιτικοὶ, εὐσεβῶς τε καὶ θεαρέστως.

Ἄριστερὰ δὲ πάλιν εἰναι οἱ τούτοις ἐναντίοι ἃδικοι καὶ παράγομοι, δην καταπατοῦσι τοὺς νόμους, καὶ ὡς αἴμοδόροι λύκοι κατατρώγουσι τὸ ὑπήκοον. Ἀν τινὲς λοιπὸν καὶ εἰς τοὺς παλαιοὺς χρόνους κατεστάθησαν ὑπὸ τῆς θείας προνοίας δεξιοὶ καὶ πανάριστοι

ποιημένες καὶ Ἡγεμόνες, καὶ κυδερνήται σοφώτατοι καὶ θειότατοι τῶν λογικῶν τοῦ Χριστοῦ προβάτων, δὲν μοῦ φαίνεται νὰ εὑρέθηκεν ἄλλος τινάς, ὡσάν τὸν νῦν εἰς τοὺς καθ'ἡμᾶς χρόνους εὐμενείᾳ καὶ φιλανθρωπίᾳ Θεοῦ καταστάντα ὑπὸ τῆς θείας προνοίας Αὐθέντην καὶ Ἡγεμόνα πάσης Οὐγροβλαχίας Κύριον Κύριον Ἰωάννην Κωνσταντίνον Μπαζαράμπα Βοεθόνδα τὸν μέγαν Μπράγκοβάνον, ὃχι μόνον διὰ τὴν ἀκραντού θεοσέβειαν, καὶ ἀνυπέρβλητον εὐλάβειαν εἰς τὰ θεῖα, καὶ πάντοφον καὶ φιλάνθρωπον αὐτοῦ διοίκησιν καὶ κηδεμονίαν τῆς μεγαλωνύμου ταύτης τεάρας καὶ Αὐθεντίας, διποῦ ἡ φήμη τῶν ἡρωϊκῶν αὐτοῦ κατορθωμάτων τε καὶ προτερημάτων, καὶ τῆς ἀνεικάστου αὐτοῦ καλοκαγαθίας καὶ ἡμερότητος καὶ συνέσεως, εἰς πάντα διέδραμε τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα, ὡς οὐδεὶς λόγος ἴκανὸς ἔξειπεν. Ἀμὴ κοντά εἰς τὰ ἄλλα καὶ διὰ τὰς ἀπείρους αὐτοῦ εὐεργεσίας καὶ χάριτας πρὸς ἀπαντας τοὺς θεομένους, καὶ τὰς μεγαλοπρεπεῖς καὶ πολυτελεστάτας οἰκοδομὰς Ἐκκλησιαστικάς τε καὶ πολιτικάς ἰδίας καὶ δημοσίας. τοῦ ὅποιου ἡ πλουσιόδωρος ἐλεγμοσύνη, ὑπερεπλημμύρησεν καὶ εἰς τὰς ἔξω κώμας καὶ πόλεις ἐκκλησίας καὶ μοναστήρια, καὶ εἰς αὐτὰς τὰς Πατριαρχικὰς διοικήσεις, ἄχρι καὶ αὐτῆς τῆς Ἀντιοχικῆς παροικίας. Ὅστις μανθάνωντας καὶ παρ' ἡμῶν (διποῦ ἥλθομεν οἰκονομίᾳ. Θεοῦ εἰς ἀπόλαυσιν τῆς Ἐκκλησιαστικής του) τὴν ἔνδειαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν Βιβλίων τῶν ἔκεισε ιερέων διὰ τὸ χειρόγραφα εἶναι, καὶ διὰ τοῦτο διαρύτιμα καὶ δυσαπόκτητα διὰ τὴν ἔνδειαν, ἐπροθυμήθηκεν ἀπὸ τὴν ἀκραντού πρὸς τὰ θεῖα εὐλάβειαν καὶ ἔδαλεν εἰς τύπον Ἀραβοελληνικὸν ἐπιμελῶς, πλουσίᾳ χειρὶ καὶ δαπάνῃ τὰ πλέον ἀναγκαιότερά τε καὶ χρησιμώτερα, πρότερον μὲν τὴν ιερὰν καὶ θείαν μυσταγωγίαν, καὶ ταῦν τὸ παρὸν Ὁρολόγιον, γὰ διανεμηθῶσι καὶ μοιρασθῶσι δωρεὰν εἰς τοὺς ἔκεισε ὀρθοδόξους Ἱερεῖς ὑπὲρ φυχικῆς αὐτοῦ σωτηρίας, καὶ εἰς μνημόσυνον τῶν ἀοιδέμων αὐτοῦ γεννητόρων, διὰ νὰ μὴν στερεύονται δι’ ἔλλειψιν Βιβλίων ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ καθημερινήντους ἀκολουθίαν. Τοῦ διποίου τὴν εὐλάβεστάτην καὶ φιλόχριστον προσάρεσιν ἀσμενῶς ἀποδεξάμενοι χρεωστισμένην ἀπαντες διὰ τὴν τοιαύτην αὐτοῦ πλουσιόδωρον πρὸς ἡμᾶς εὐεργεσίαν καὶ χάριν, νὰ παρακαλοῦμεν ἐκτενῶς αὐτὴν τὴν παντεπίσκοπον τοῦ Θεοῦ πρόνοιαν, ἵνα φρούριοι καὶ περιέποι τὴν αὐτοῦ ἐκλαμπρότητα, ἐδὼ μὲν νὰ περάσῃ ζωὴν μακαρίαν καὶ πανευδαίμονα μετὰ τῆς συγγενικῆς αὐτοῦ ὄμηγήρεως διαβίου παντὸς, μετὰ δὲ τὴν ἐκ τῶν προσκαίρων μετάστασιν νὰ τοὺς ἀξιώσῃ ἀπαντας καὶ τῆς ἀνεκράστου καὶ ἀνεκλαλήτου ἀγαλλιάσεως καὶ τρυφῆς τῶν ἀπ' αἰώνος Ἄγιων. Ἀμήν.

Atanasie, cu mila luă Dumnezeu fost Patriarch al marei cetăți a lui Dumnezeu al Antiochiei, tuturor prea pioșilor evsevioși preoți și Arabilor ortodoxi, har și bine-cuvântare de la Dumnezeu în lucruri măntuitore.

Causa cea de bine începătorește și a totușii puternică a celor ce sunt, a creat totă lumea, cerul și pămîntul fără bine și fără minunat după nespresa ei înțelepciune și bunătate. Care după cuvintele nespuse ale Proniei, era cu neputință ca să-l facă mai frumos de odată și mai desăvîrșit. Și acesta o întăresce sfânta Scriptură: și au vădut, dice, Dumnezeu tóte căte aú făcut, și iată erau fără frumosă, — adică nu simplu frumosă, ci fără frumosă, încât nu putea să le facă mai frumosă. Și deci fiind că ca prea înțelept, fără frumosă le-aú făcut pe tóte, este și el însu-să și prea bun și prea puternic, este evident că le și guvernăza și le prevedea fără bine, încât mai bine și mai măntuitor nu pot să se guverneze în alt chip. Pentru că, ca prea înțelept cunoște ceea ce este mai bun și mai perfect și de măntuire, care să fie peste tóte cele-lalte; iar ca a-tot-bun iarăși iubesc și voiesc o astfel de perfecțiune; apoi ca a-tot-puternic poate să o facă, încât, și după aceste trei calități cuvenite lui Dumnezeu a să făcut tóte fără

turile luî și le provede cu totă înțelepciunea, cu totă puterea și cu totă bunătatea. Noi omenei insă, în multe lucruri ne vedem că nu le facem tote bune, și nică le chivernisim cum se cuvine; iar acea provine din slăbiciunea mintii noștre; pentru că nu înțelegem cuvintele și causele și a Pronieî si a îngrijirei dumnedeesci; pentru că, intru cat se depărtéză răsăriturile de apusuri, cum se dice, și cele pămintesci de cele ceresci, și firea omenescă (se depărtéză) de măreția Dumnezeirei, intru atata este mai presus și se deosebesce de falșa cunoșință și judecata ormenescă, înțelepciunea luî Dumnezeu și drépta luî judecată care nu potă păcătui, nică greși. Si după cum cei mai înțelegă și cei mai experimentați și inai bună dintre doctori după deosebitele patimii și boli intrebuinteză și deosebite medicamente, cătă odată dulci și plăcute, iar altă-dată mai amare și mai durerose după cuviință, și privind la folosul celor ce sufer, după același chip și Pronia luî Dumnezeu, cea prea înțelăptă și prea bună guvernăză lumea întrigă prin drépta și stânga, privind mai ales la trebuințele omeneilor. Si prin drépta se înțeleg aică tote bunurile lumesci și omenesci ca plăcute și înveselită; iar stânga tote cele din potrivă, ca supăraciose și durerose. De la aceste două părți, dic, drépta și stânga, pe lăngă altele sunt și autoritatăile lumesci, bisericeșci și politicesci, cari sunt așezate de Dumnezeu ca să guverneze turma încredințată lor sufletesce și trupesc. Si cei de la drépta sunt virtuoși și bunii proistoși cari guvernăză pe supușă după cum poruncesc legile și bisericesci, și politicesci, cu religiositate și plăcut luî Dumnezeu. Iar cei din stânga iarăși sunt cei contrarii acestora, nedrepti și călcători de legi, cari calcă în picioare legile și ca nisce lupi vărsători de sânge distrug pe supușă. Deci dacă și uniu și în timpurile cele vechi au fost așezăți de dumnezeiasca Pronie de-a dreapta și prea îmbunătățiti păstorii și domni și guvernatori prea înțelepă și prea îndumnești aoiilor celor cuvintători ale luî Dumnezeu, nu mi se pare căr fi aflat alti orecari, după cum acumă în timpurile noștre că săar fi așezat prin buna voință și iubirea de omenei a luî Dumnezeu de către Pronie ca Domnul și Eghemonul a totă Ungrovlachia, Domnul Domn Ion Constantin Basarab Voievod, marele Brâncoveanu, nu numai pentru neîntinata luî teosevie și neîntrecuta evlavia la cele dumneșesci și administrarea și îngrijirea luî prea înțelăptă și prea umană a acestei țeri și domnilii cu nume mare, incât faima a săvîritelor luî eroice, și a calităților și a bunătății luî însădite, și a blândeței și a înțelepciunei luî, să a răspândit, pănă la tote marginile lumii, încât nică un cuvint nu este de ajuns ca să le spună; apoî pe lăngă altele și pentru nenumăratele luî bine-faceri și haruri către toti cei ce au nevoe, și prea mărețele și prea bogatele clădiri, și bisericesci și politicesci, particulare și publice; a căruî milă prea darnică său revărsat și la satele de afară și orașe, biserici și mănăstiri și la aceste diecese patriarhale, pănă și la acea parohie a Antiochiei. Care audind și de la noi (ce am venit prin economia luî Dumnezeu spre împărtășirea strălucirei sale), lipsa de cărti bisericesci a preoților de acolo pentru că sunt manuscrise, și pentru aceia scumpe și greu de dobândit din cauza sărăciei, să a mișcat prin evlavia sa cea nestrămutată către Dumnezeire și a pus în tipar arabo-elenic cu îngrijire, cu mână bogată și cu cheltuiială, cele mai de trebuință și mai de folos, mai întâi sfintita și dumnezeiasca Liturghie (Mystagogie), iar acum acest Ciaslov, ca să să împartă și să se dea în dar preoților ortodoxi de acolo pentru mantuirea luî sufletesci și

pentru pomenirea pururea pomeniților lui părintă, ca să nu se strimtoreze din lipsa de cărți de la serviciul lor bisericesc și de tōte dilele. A căruă bună-voință prea pișă și iubitōre de Christos primind-o cu placere, datorim cu toții pentru astfel de bine-facere bogată a sa către noi și har, să rugăm neîncetat Pronia cea a-tot-prevădătorie a lui Dumneșeu, ca să-l întărescă și să-l protegă pe strălu-cirea sa aicea ca să petreacă viață fericită și cu totul placută, cu adunarea ruedelor sale în totă viață, iară după trecerea din cele vremelnicе să-l învredni-cescă pe toți și de veselia și placerea cea ne-spusă și ne-vorbită a sfintilor din veci. Amin.

Pe pag. 732 se citesc următoarele în arăbesce:

Venerabilă frață, cari veți citi acăstă carte bine-cuvintată, vă rog și vă conjur, eu care am tipărit acestea, să-mă iertați toate greșelile și nepotrivelile pe cari le voi fi făcut, fiindcă limba arăbească mi-e streină și fiindcă sunt, ca om, păcătos și supus greșeli, căci perfect e numai Dumneșeu.

Primită dar buna-voință mea și scuzele mele, cum a primit Domnul Nostru cei doi bani al văduvei. Dacă Dumneșeu ne va îngădui să tipărim altă carte, ne vom săli și pune mai multă grijă și veghere, după cum ne va ajuta Domnul, a căruia slavă să fie în veci. Iertarea și mila să să fie în veci cu voi. Amin. Tipărit în Bucurescă în Ungrovlachia, de Antim ieromonah, Georgian din naștere, în anul dela Christos 1702 în luna hozivan (Iunie).

Bucurescă: Biblioteca Academiei Române. — Paris: Biblioteca Națională.
Picot, *Anthime*, nr. 21, p. 541. — V. mai sus, p. 433.

248.

1703.

138. Catechism, tradus de G. Buitul, Cluj, 1703.

Catechismus, Szau Summá Krédinczéi Katholicsést. R. P. PETRI CANISII. Doctor Szkrip: szvent den Rendul Szociéy luy Issus. Entorsz pré limbá Rû[m]enászke, dé R. P. BUITUL GSURGS, Doct: Szkrip: szvente den ácselás Rend. Akum de isznove tiperit Ku oszirdie R. R. P. P. Szociéy luy Issus Si Inkinát entru csinszte. Illustrissimi si Reverendissimi Athanazie, Den Milá luy Dumnezeo, si szkaunuluy Aposztelész Archi-Episcopuluy, de czárá Ardaluluy; Asisdire si szvetnic maj din Leuntru al Ennelczátuluj Emperat. Tiperit en Klus en Anul Domnuluj 1703.

In 12 de 60 de foile. Titlul este reproducăt după Szabó.

Acest catechism apăruse într-o primă ediție la 1636, la Pojoni. Horányi, *Nova Mem. Hung.*, I, 627. — Szabó, *Régi magyar könyvtár*, II, 586. — Popp, *Disertatie*, 38, text și notă. — Arch. f. siebenb. Landesk., N. Folge. XIX, 629.

139. Noul Testament, Bucurescă 1703.

НОУЛ

ТЕСТАМЕНТЪ

ѢКѢМЬ ЛѢТЪ И ТУПЪРИТЬ

**Атвачеста кніпъ, пре лімка
Рымжинескъ.**

Кс поєз'їка шы толькъ келтвіала Прѣ леминатвіай,
Шы юнъліцатвіай, юнътвіюлви де Хс Думинъ шы
швльдшнтьрю а толькъ цара

Рымжинескъ,

Iѡ КвНСТЯНДИНЬ,
Б: Басарбъ Квеквідъ.

Кс благословенія Прѣ сїицитвіай Мінтрополітъ,
ши єзархъль пллюрилвръ,
Күр Ө Е ОД ѿ GIE.

Шы са8 Тѣпкѣртъ

Л тѣпогрѣфія доминескъ, ф юралъ Букварецилоръ.
Ла юнълъ Мажнѣрій, аѣгъ.
Де смерйтвіа фтюс Іеромонахъ Інділъ Ікирѣнъ.

In-4° de 2 foî nenumerotate și 109 numerotate. Tipărit cu negru, cu caracterele *Bibliei* din 1688 și cu 34 de rinduri în pagina incadrată. Pe primele 2 foî se află titlul de mai sus, încadrat în floră de compoziție tipografică, stema lui Constantin Brâncoveneu (facs. n° 249), stihurile și scrisoare de dedicatie reproduse mai jos.

„Patru sănt răuri denii Rařu ce cură,
Pre cumă grălaște sfânta Scriptură.
„Patru evangeliï den Ceriu ne tună
Si la credință pre toti adună.
„Patru săntu sémne tot îndoite,
Si ale tărai foarte slăvite,
„Cu care sémne să-noronéză
Domnul Constandin tot omul créză
„Ce să numește și Băsărabă,
Dě-ř Domnul viață multă să aibă“.

„Pré luminatuluř, innăltatuluř și bunuluř credincios Domnuř și oblăduitoruř a toată Tara Rumânescă, Io Constantină Basarabă Voevoduř, plecate închinăciună.

Boldul ceruluiui. „Intoarce-se pururé magnituluř cătră polusuř, zboară spre innăltimę foculuř, plécă-se în sănul pământuluř piatra, alérgă apele în brațele mării, și în scurte cuvinte toate lucrurile cătră chendruluř loruř să plécă. Deci dară de iaste aşa, nu iaste nici de cumă minune, de vréme ce acestuř dumnezeescu Testamentuř toate ce sănt în sănul credinciosuluř, iubitoruluř de Hs. și creștinesculuř tău suflet, ca la unu chendru firescuř alérgă: pentru ce, că precumă célé sfinte să cuvinuř sfintiloruř, și célé sfintite sfintișiloruř, aşa și célé creștinești creștiniloruř să cuvinuř.

Multe adevărate creștinești și de Dumnezeu plăcute și de suflete folositoare cărți, dentru ale Mării tale cheltuiale, spre folosul cel de obște, s-au dat; iară de căt toate mai folositoare de suflete și măntuitoare țaste aciasta a nouuī Testament. Pentru că, de vréme, după cum zice fericitul Pavel, alt nu țaste Evanghelia,

Citrii
Rom.
cap. 1.

249. — Stema Țării Românești din *Noul Testament*, 1703.

fără numai puteré luī Dumnezeu spre măntuire la tot cela ce créde, arătat țaste cum că decât toate cărtile besericești aciasta țaste mai folositoare de suflete și măntuitoare. De vréme ce Evanghelia țaste sabia caré biruăște toate armele protivniculuī, cu aciasta călcăm toate rélele, răbdăm cu îndrăznélă céle înpotrivă, gonirile, ticăloșiile, năcazurile și moarté, asămânându-ne celuī ce bine s-au vestit și mult pătimășuluī Măntuitoriu: Pren mijlocul Evangheliei biruim pre Iudei, ru-șinămū nebună înțelepciuñe neînțeleptiloru înțelepti aî lumii acestiia; cu Evanghelia Pavelu au smerită mândriiă Romei și într-ânsa o au întemeiată; Ioannu cu lumina Evangheliei au luminat intunecata Elada; Petru au întorsu toată Iudea și totă Apostoliu aî sădit viă cé de taină, besérica: supus-au răsăritul, biruit-au pre tirani, n-au băgat în sémă sudălmile, n-au socotit muncile, izgonirile și moarté, ci mergé bucurându-se de spre fața adunării. Evanghelia arată pre celu ce pentru noi s-au intrupat, pătimind și cu necinste murind, cé desăvărsită a luī dumnezeire, și desăvărsit omenire; adeveréză pre cé de margine a luī începătoare

Fapte,
cap. 5.

Carin.
cap. 4.

stăpânire a vieții și a morții. Prin Evanghelie ne-amu înăpcat cu Dumnezeu, și denu fiu măniei ne-amu învrednicit a-i fi fiu prinu botezū: prinu Evanghelie eu pre voī amu născutū. Deci cătă plată socotești, pré luminate Doamne, să ūa dela bogatul dătătoru și platnicul Dumnezeu pentru tyipăritudumnezeestii aceștiia și de suflete folositoarei cărti al Noului Testamentū? Mare slavă au luatū adevăratū și cinstă nemuritoare Ptolomeu, înăparatul Eghypetulu, pentru tălmăcire Bibliei în limba elinăescă. Iară Mărija ta mai mare cinstă și plată vei lua în acălastă lume și în cē viitoare, pentru căci Noului acesta Testamentū alu mantuitorulu, fiindu intru limba cē părintescă tălmăcitū, cu ale Mării tale cheltuiale spre cē de obște folosință l-aî mai tyipăritud și l-aî datū. Deci pentru acăsta fără îndoială adeverezū cumu că aicē vei să séceri roada acestui bine și a creștinestilorū tale lucrări: întărire lină, viață îndelungată și mulți ani la prea înălțatū scaunul Mării tale, asupra vrăjmașilorū tăi biruintă, dumnezelască scutire și ajutoru la toată pré luminată casa Mării Tale; iară în cē viitoare nespusele acéle bunătăți carele mai nainte de intemeiaré lumiș s-au gătitu creștiniloru și credincioșilor Domni.

„Priiměște-o dară cu ochiu blandu și aşa să te avemă cu sănătate și cu zile îndelungate, în ani mulți, spre slava și lauda pravoslavnicilor creștini, și spre sporul folositoarelor de suflete ca acésté fapte.

„Al Mării tale mic și plecatu rugătoru,
„Smeritul intru Iermonahi,
„Anthimu Ivirénul.“

Bucurescī: Biblioteca Academiei Române; Museul de Antichități.—Mănăstirea Némțulu. Gaster, *Chrestomatie*, I, 347.
Picot, *Anthime*, 547.—Pușcariu, *Documente*, 371.

140. Sevastos Trapezuntul Chimenitul, *Invěđatură dogmatică a bisericiei răsăritene*, Bucurescī 1703. — Grecesce.

ΔΟΓΜΑΤΙΚΗ | ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ | Τῆς ἀγιωτάτης ἀνατολικῆς καὶ καθολικῆς Ἐκκλησίας, | Περιέχουσα κατ' ἔξαιρετον λόγον τριά τινά: | ΠΡΩΤΟΝ, | Πότε μεταβάλλονται τὰ ἄγια εἰς Σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ. | ΔΕΥΤΕΡΟΝ, | "Οτι ἡ Θεοτόκος ὑπέκειτο τῷ προπατορικῷ ἀμαρτήματι: | Καὶ ΤΡΙΤΟΝ, | "Οτι αἱ μεριδες οὐ μεταβάλλονται εἰς Σῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ. | Συντεθεῖσα παρὰ τοῦ Σοφωτάτου Διδασκάλου Κυρίου | Σεβαστοῦ Τραπεζούντιου τοῦ Κυρηνίτου: | Ἀφιερωθεῖσα δὲ, | Τῷ μακαριωτάτῳ καὶ σοφωτάτῳ Δεσπότῃ, Κυριῷ Κυρίῳ Δοσιθέῳ, πατριάρχῃ τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ, | καὶ πάστοις Παλαιστίνης: | Ἡγεμονεύοντος τοῦ ὑψηλοτάτου Αὐθέντου Κυρίου Ιωάννου | Κωνσταντίνου Βασιλέα Βοενόνδα Πάσης Οὐγγροθλαχίας: | Καὶ νῦν τὸ Πρώτον τὸποις ἐκδοθεῖσα, | Ἀναλώμασι τοῦ εὐγενεστάτω, καὶ λογιωτάτῳ ἀρχοντος | Ποστελίκου, Κυρίου Γεωργίου τοῦ Καστριώτου: | Πρὸς τὸ παρέχεσθαι δωρεάν τοῖς ὀρθοδόξοις: | ἐν Βουκουρεστίῳ τῆς Οὐγγροθλαχίας: | Ἔτε: ἀπὸ θεογονίας, φ. ψ. γ'. Κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον: | Παρὰ Ἀνθίμου Ἱερομονάχου, τοῦ ἐξ Ἰβηρίας.

(Λι sfîrsit:) Ἐτυπώθη ἐν Βουκουρεστίῳ τῆς Οὐγγροθλαχίας: Ἀναλώμασι μὲν τοῦ Εὐγενεστάτου καὶ λογιωτάτου Ἀρχοντος Ποστελίκου Κυρίου Γεωργίου τοῦ Καστριώτου. Παρὰ τοῦ ἐλαχίστου ἐν Ἱερομονάχοις Ἀνθίμου τοῦ ἐξ Ἰβηρίας. Ἐπιμελεῖσα δὲ καὶ διορθώσει τοῦ λογιωτάτου κυρίου Ιωάννου τοῦ Ἐφεσίου. Ἐν ἔτει Σωτηρίῳ φ. ψ. γ'. κατὰ μῆνα Σεπτέμβριον.

Invățatură dogmatică a prea sfintei Biserici răsăritene și universale, cuprindând prin excepțiunile trei cestiuni: Intăi: Cand se preface sfintele trupul și sângele lui Christos. Al doilea: Că Născătoarea de Dumnezeu a fost supusă păcatului strămoșesc. Si al treilea: Că părțicellele nu se preface în corpul și sângele lui Christos. Compusă de prea invățatul profesor Domnul Sevastos Trapezuntul Chimenitul și afierosita Prea sfintitulu Stăpân Domnului Domn Dositei Patriarchul sfintelui cetății a Ierusalimului și a totă Palestina. Pe când era Domn Prea Înălțatul Domnitor Domn Ioan Constantin Băsărab Voievod a totă Ungrovlachia. Si acum întăi publicată cu cheltuiala prea nobilului și prea invățatului boer Postelnicul Domnul Gheorghe Castrionul, spre a se da în dar Ortodoxilor. In Bucurescii Ungrovlachiei. In anul dela nascerea Domnului 1703, luna Septembrie. De Antim ieromonachul din Iviria.

(La sfîrșit:) S'a tipărit în Bucurescii Ungrovlachiei, cu cheltuiala prea nobilului și prea invățatului boer, Postelnicul Domnul Gheorghe Castrionul, de cel mai mic între ieromonachi Antim din Iviria. Prin îngrijirea și corectarea a prea invățatului Domn Ioan Efesanul. In anul măntuirei 1703, luna Septembrie.

In unele exemplare dedicatiunea către Dositei este înlocuită cu următoarea:

'Αφιερωθεῖσα δὲ τῷ Θεοτέπτῳ, δρθιδοξοτάτῳ καὶ μεγίστῳ βασιλεῖ Πέτρῳ Ἀλεξιάδῃ καὶ αὐτοκράτορι πάτητῃ μεγάλῃ, μακρᾷ καὶ λειχῇ Ῥωμίᾳς καὶ ἐτέρων πολλῶν μερῶν, ἀνατολικῶν, καὶ δυτικῶν, πατρικῷ καὶ προπατορικῷ κληρονόμῳ.

Dedicată celui de Dumnezeu încununatului, prea drept credinciosului și prea mareului rege Petre Alexievič și împărat a totă Rusia mare, mică și albă și altor multe părți dela răsărit și de la apus, moștenitor părintesc și strămoșesc.

In aceste exemplare numele lui Constantin Brâncoveanu și al orașului Bucuresc sunt suprimate.

In 4° de 7 foi fără număr, 400 de pagini, și 1 foie la sfîrșit. In cîlă intâia se numărătă foile.

Pe verso titlului se află stema țărei (nº 214) și cele 8 versuri asupra stemei, reproduse mai sus, p. 297. Nu știm cu ce au fost înlocuite acestea în exemplarele dedicate lui Petru cel Mare al Rusiei.

Restul foilor liminare este ocupat de o scrisore a Postelnicului Gheorghe Castrionul către Dositei și de arătarea cuprinsului.

Bucuresc: Biblioteca Academiei Române; Muzeul de Antichități.
Papadopoulos-Vretos, Νεοελληνική φιλολογία, I, 50-51, nº 140 și 141.— Picot, *Anthime*, 545, nº 26.

141. Serviciul sfintirei bisericei, Bucuresc 1703. — Grecesce.

ἘΡΜΗΝΕΙΑ | ΚΑΙ ἈΚΟΛΟΥΘΙΑ | Εἰς Ἑγκαίνια Ναοῦ | Αφιερωθεῖσα | Τῷ Παναγιώτατῳ καὶ Θεοτέπτῳ Δεσπότῃ. | Κυρίῳ ΓΑΒΡΙΗΛ τῷ Οἰκου- | μενῷ Πατριάρχῃ·
Ἡγεμονεύοντος τοῦ ὑψηλοτάτου Αὐθέντου Κυρίου | Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Βασιλέως | Βοεβόδα πάσης Οὐγγροβλαχίας· | Καὶ νῦν τὸ πρῶτον τὸ ποιεῖ εκδοθεῖσα, | Ἀναλόμασι τοῦ Πανιερωτάτου Μητροπολίτου | πρώην Σορίας Κυρίου Κυρίου Αὐξεντίου. | Πρὸς τὸ παρέχεσθαι δωρεὰν τοῖς ἀρχιερεῦσιν· | Ἐν Βουκουρεστίῳ τῆς Οὐγγροβλαχίας· | Ἐν ἔτει Σωτηρίῳ φαψί | Κατὰ Μήνα Δεκέμβριου· | Παρὰ Ἀνθίμου Τερομονάχου τοῦ ἐξ Ἱερηρίας.

(La sfîrșit:) Etență de la Biserică Bucureștiă prea sfîntului său prea Dumnezeescul săpân, Domnul Domn Gavril, Patriarh ecumenic. Pe când domnia prea înălțat Domnitor Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voievod a totă Ungrovlachia. și acum dată în tipar cu cheltuiala prea sfîntului Mitropolit fost al Sofiei Domnul Domn Auxentie, spre a se împărți în dar Arhiepiscopilor. În Bucurescii Ungrovlachiei, în anul mantuirei 1703 în luna lui Decembrie, de Antim ieromonachul din Iviria.

(La sfîrșit:) S'a tipărit în Bucurescii Ungrovlachiei. În anul mantuirei 1703, prin îngrijirea și cu cheltuiala prea sfîntului Mitropolit mai nainte al Sofiei Domnului Domn Auxentie, cu sărbătoarea prea invățătului Domn Ioan din Efes.

In-4º de 5 foile liminare și 25 foile numerotate. Tipărit cu roșu și negru.

Pe verso titlulu se află stema țării cu 4 distihuri. În cele-lalte foile liminare să fie astăzi scrise de dedicăție a lui Auxentie către Gavril, Patriarhul ecumenic.

Bucurescii: Biblioteca Academiei Române; Muzeul de Antichități. — Londra: Muzeul Britanic. Picot, *Anthime*, 546, nr. 27.

142. Ștefan Brâncoveanu, Cuvînt panegiric la adormirea Născătorului, Bucurescii 1703. — Grecesc.

ΑΟΓΟΣ | ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ | Εἰς τὴν ἔνδοξον Μετάστασιν τῆς | Ἀειπαρθένου Θεομήτορος. | Συντεθεὶς μὲν παρὰ Στεφάνῳ Τίκῃ | τοῦ Γαληνοτάτου, καὶ εὐσεβεστάτου | Ήγεμόνος πάσης Οὐγκροβλαχίας | Κυρίου Κυρίου, | Ιωάννου Κωνσταντίνου Μπασαράμπα. | Τῇ δὲ Γαληνοτάτῃ καὶ Φιλοχρίστῳ αὐτῷ | τοῦ Μητρι Κυρία Κυρία Δόμνα Μαρία | ρία, ὡς υἱκῆς εὐλαβείας ἐνέχυρον ταῖς | πεινῶς ἀφιερωθεὶς. | Ἐκφωνηθεὶς δὲ παρὰ Ραζούλω αὐτοῦ | ἀδελφῷ. | Εν Βουκουρεστίῳ, Παρὰ Ανθίμῳ Ιερομόναστρῳ | νάχῳ τῷ ἐξ Ιησοῦς. αὐτῷ.

Cuvînt panegiric la Prea mărita adormire a Născătorului de Dumnezeu pururea Fecioră, compus de Ștefan, fiul prea blandului și prea piosului Domn a totă Ungro-Vlachia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab, și cu umilință afierosit blandești și iubitorei de Christos mame Dómna Dómna Maria Dómna, ca doavadă de respect fiesc, pronunțat de Radu fratele său. În Bucurescii, de Antim Ieromonahul din Ivir, 1703.

In-8º mic de 16 foile nenumerotate, dintre care ultima este albă.

Prefață:

Γαληνοτάτη Δέσποινα, καὶ Μήτηρ μου Γλυκυτάτη.

Δὲν εἶναι δυνατὸν εἰς τὴν ἡλικίαν, δύοσι εὐρίσκομαι νὰ γεννήσῃ δῶνος (ἀνθροπος) γοῆματα δύψηλα, νὰ τὰ διατάξῃ μὲ δρμονικὴν διάθεσιν, καὶ νὰ τὰ σχηματίσῃ μὲ τὴν πρέπουσαν εὐφράδιαν. Ὅστε δύοσι ἀνίσως καὶ εἰς τὸ μικρὸν τοῦτο λογίδριον εὑρεθῇ νόημα εὐγενές, εὔρυθμος τάξις, ἢ σχῆμα τεγχικὸν, θέλει εἶναι χάρισμα τῆς Βασιλίσσης τῶν Ἀγγέλων, ἢ

δποια δοηθεῖ μὲ πλουσιοπάροχον χεῖρα, καὶ ἐνδιναμώνει ἐκείνους, ὃποῦ μελετοῦσιν εὐλαβῶς τὴν δόξαν τῆς, καὶ τὸν ἔπαινον. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ εἰς τὰς Χριστιανικάς σου πράξεις, Δέσποινα εὐσεβεστάτη, ἐπειδὴ καὶ εἰς ὅλας σου σχεδόν τα ἔργα λάμπει μία ἐξαίρετος δύναμις, ἔργον δηλαδὴ, καὶ ἀντιληφτικής τῆς παναχράντου Νύμφης, ἡ ὅποια βλέπει με βλαρὸν ὅμμα, καὶ δέχεται τὴν ταπεινήν σου δέησιν, ὃποῦ δέκανεις διὰ προσόμιον, καὶ αρχήν εἰς πᾶσαν σου γῆθικήν ἐνέργιαν. Ταῦτην τὴν Θεάρεστον συνήθειαν ἔπρεπε νὰ ἔχουν ἔμπροσθέν τους ὡς καθρέπτην τὰ τέκνα τῆς Ἐκκλησίας, διὰ νὰ κατευθύνεται καθές πράγμα εἰς τιμὴν, καὶ δόξαν τοῦ Παγακοράτορος Θεοῦ μὲ τὴν μεσιτείαν, καὶ σκέπτην τῆς Μητροπαρθένου Μαρίας. Ἰδοὺ λοιπὸν, ὡς Δέσποινα Θεοσεβεστάτη, ὃποῦ σοῦ προσφέρω τὴν ἴερὰν δύναμογιαν, ὃποῦ ἐπύμπλεξα, ὅχι μόνον διὰ τὸ λαμβάνεις τροφὴν πνευματικὴν μὲ τὴν ἀκοὴν τῶν ἐγκωμίων τῆς ὑπερενδόξου Κόρης, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ διδάσκεται ὁ Λαός τοῦ Κυρίου νὰ δάνῃ ὡς θεμέλιον σταθερὸν πάσης ἔργασίας τὴν θερμὴν πρεσβείαν τῆς κεχαριτωμένης Θεομήτορος. Δέξαι λοιπὸν μὲ μητρικὰ σπλάγχνα φιλομητορος Γίοῦ τὸ ἐλαχές (ἐλάχεστον) δῶρον, καὶ μὲ τοῦτο τὴν ὥρειλαμένην σοι ἐγκάρδιον υἱόκήν μου εὐλάβειαν, ὃποῦ σοῦ προσφέρω, Μήτηρ μου γλυκυτάτη. Ἐτζι νὰ σὲ ἔχω διὰ πρεσβείων τῆς Παναχράντου, μὲ τὸν Γαληνότατόν Αὐθέντην καὶ Πατέρα, μακρογμερέσσουσαν, πολυχρίνιον, καὶ παντὸς κακοῦ ἀνωτέραν.

Τῆς σῆς Γαληνότητος εὐπειθῆς καὶ εὐλαβέστατος υἱὸς,
Στέφανος Μπραγκοβάνος.

Prea blandă Stăpână și prea dulcea mea mamă !

Nu este cu putință, în vîrstă în care mă aflu, să producă omul cugetărî înalte, să le ordineze cu o dispunere armonică și să le formeze după o eloquentă cerută; încât dacă probabil și în acest cuvîntel să va afla vre-o cugetare nobilă, o ordine bine-regulată, sau vre-o formă artistică, va fi acésta o dăruire a Impărătesei Ingerilor, care ajută cu mâna sa cea prea îndurătore și împuternicesce pe aceia, cari studiază cu religiositate mărireia și lauda ei. Aceeași să întîmplă și în faptele tale, Stăpână prea pișă, pentru că mai în tîte lucrurile tale lucesc o putere esceptională, adecă o lucrare și o apucătură a Miresei cei fără prihană, care privesc cu ochiul veseli și primesc ruga ta umilită, ce o facă la pregătirea și începutul a totă fapta morală. Acăstă deprimere plăcută lui Dumnezeu trebuie să o aibă înaintea lor ca o oglindă fiilor Bisericei, pentru ca să se îndrepteze orice lucrare spre cinstea și mărireia A-tot-puternicului Dumnezeu, prin solirea și acoperemîntul Maicel pururea Fecioarei Mariei. Iată dar, Stăpână iubită de Dumnezeu, pentru ce-i dedic acăstă sănătă cuvîntare de laudă, pe care am compus-o, nu numai pentru ca să primesc un ospăt susținut prin ascultarea laudelor prea măritei Fecioare, ci ca să se învețe și poporul lui Dumnezeu să pună ca temelie statornică la totă lucrarea căldurăsa solire a Născătoriei de Dumnezeu celei pline de dar. Primesc dar cu inimă de mamă acest mic dar al fiului celu îubitor de mamă și cu acăstă datorită-ți umilință din inimă fiască ce îl-o dedică, mama mea cea prea blandă ! Si aşa să te am prin solirile celei prea Curate, împreună cu prea blandul meu Domn și Părinte, întru îndelungate dile la mulți ani, și ferită de tot răul.

Al blănădelei tale supus și prea umilit fiu,
Ștefan Brâncoveanu.

Trad. de C. Erbiceanu.

Bucurescă : Biblioteca C. Erbiceanu.

Papadopoulos-Vretos, Νεοελληνικὴ Φιλολογία, I, 50, № 188. — Picot, Anthime, 544. — Erbiceanu, în Biserica Ortodoxă, XV, 307 și 324 și Patru cuvinte, 19.

143. Ciaslov slavonesc, 1703.

Часословъ. — Напечатана въст сѧ Книга глагола часословъ при дръжакъ
Белка Гѣдровъ Іѡн Констандинъ Басараба Ек... Еромонахомъ Индимомъ въ 1703 г.

In 8 de 4 fol, 720 pag. și 3 fol.

Petersburg, Biblioteca Imperială Publică.

Karatayev, Хронологическая Ростисль, № 1208. — Picot, Anthime, 545, № 24.

1704.

144. Apostol, Buzău 1704.

А П Т О Л Й
К є МИЛЛ й ЛѢЙ ДЛНЄЗЪЎ
Сфітвль,

Караве акум а дошаръ, преквм тай наинте аз
фост ашъват дашъ чес Греческ, сас Тұпърнт.

Ли зйеле прѣ Линъцатвль Доминъ, ши
шблъдшнторю а тоатъ Цара Рымжнѣскъ,

Іѡ Константинъ Басарабъ Коекод.

Кс Блгвеніл прѣ сфинцитвль Пъринте
Күр Теодосіе

Митрополитвл а тоатъ Оғрорвлахіл.

Ши сас Тұпърнт .ж сфинта Әїкопіе дин Баз:

Прин штененѣла а синѓвръ Әїкопвлвль

де Базъс Күр Дамаскінъ.

Ли ѿнсл дела зидирѣ Алемій, збсі. Іръ дела Хс, ,лѣд

In folio de 4 fol fără numerotație și peste 176 fol nenumerotate. Tipărit cu negru și roșu, cu 34 de rînduri pe pagină. Pe verso titlului se află stema lui Constantin Basarab Voievod (facs. 227), și stihurile de mai jos. În foile liminare se află prefața reproducă mai departe și o gravură reprezentând pe un Apostol, semnată Șerbul ăzr. (facs. 251). La începutul textului se află altă gravură semnată Iwaninkii Eacov, ăzr (1700) (facs. 250).

„Stihuri politice asupra cinstitei cruci și a corbului din stema pre luminatului Domnului Io Constantin Basarab Voievoda.

„De de multă corbi au adusă Proroculu Ilie
Hrană de trupă, nemernicindu fiindu el în pustie,
„Iară acumă hrană de sufletu Tării noastre aduce
Corbul ținându în gura sa dumnezălaşcă cruce.
„Hrană de sufletu, căci prin Ia Măria ta face
Și cu noi totă Hs. milă și multă dorită pace.
„Atâtă cătu Besereca crește întru sporire
Intru a Măriei tale pre bună norocire,
„Cu aciasta ne lăudăm în ceste vremi cumplite,
De toate, din suflet, dându-lu Dumnează mulțemite.“

250. — Invierca Domnului, după Apostolul din 1704.

„Pré blagocestivulu, pré luminatulu, pré innăltatulu Domnū și oblăduitoru a toată Ugrovlahia, Domnulu, Domnulu nostru Io Constantin Basarab Voevoda, sănătate, pacnică viță și daruri de biruință și spăsenie, ca să se dăruiască Măriei sale, rugăm.

„Lucru plăcutu lui Dumnezău mai multu decâtul alte bunătăți, ne învățămă din dumnezăasca scriptură, că ăastea mulțemita ce să face sfințiești sale de cătră cei mulțemitori pentru a lui facere de bine, pré innăltate și luminate Doamne. Acăsta fericitul Pavel cu lumina dumnezăești însuflări cunoscându, o adevărăză cu singură fapta: cându intru toate poslaniile sale și mai alesu la începătură dă mulțemita lui Dumnezău de toate, încă și pre altii spre aciastași aducere de jartvă îndemnă. Iară stalpul pravoslavie noastră, sfantul Ioannu Zlatoustu, la célé de năravuri învățătură ale sale cătră Efeseni, laudă pre cei mulțemitori, zicându: Nimica nu veselăște pre Dumnezău mai multu de cătă acela căndu ăastea cineva mulțemitoru; încă și cap tuturoră bunătățiloră numește mulțemita. Si ăastea cu adevăratu, de vrēme ce jartvă mai cu bună miroș decât toate jartvele ăastea lui Dumnezău mulțemita, că dintr-ansa esu toate alte bunătăți ca dintr-o firescă rădăcină, și într-ansa ca o mirézmă intru célé cu bună miroș floră să cuprindă. Căci mulțemita arată bunătate, și mărturisăște mila și purtară de grija și toată faceră de bine a făcătorulu cătră făptură, precumă iară acolo fericitul Zlatoustu zice. Si cu jartvă ca aciasta să lipește de Dum-

Efes. Cap. 5,
sh. 10.

nezău stăpânul și izvorul bunătăților și-l întoarce spre sine cu milă multemitorul, carele nu-l laudă numai din gură ci din singurul adevărul inimii. Iară de cei nemulțemitori avem pildă mai luminată, afară de alții, pre strămoșul nostru Adam, căruia, ca cela ce era întâi zidită, i să cădă să canoască bunătatea făcătorului și să-i mulțemescă, căci l-a adus dintr-o nefință întru ființă, și cu chipul său l-a cinsti și l-a pus în paratul preste altă făpturi. Că și poruncă pentru acela îi pusese lui ca o lucrare firescă, ca să-l deștepte spre mulțemire. Dar el înnălțându-se cu minte și călcându-porunca, și atingându-se și de cinstea făcătorului după sfatul șarpelei și cuvântul Evii, că vor fi ca niște dumnezei, s-au făcut întâi el pildă de pedepsa nemulțemitorilor, că și au întorsu mila sa de cără dânsul Dumnezeu, și l-a lepădatu afară din dulciața rașului. Cu acesté și eu nevrédnicul faptul al măinielor lui Dumnezeu, stăpânul celu proslăvit în Troiță, deșteptându-mă spre cunoștința bunătății sfintiei sale ce multe, ce au făcut și face cu mine, știind că nimica dintr-o me vrednicie nu fac, ci orice începu spre lauda lui, a lui iaste voință, și ce sfârșescu, a lui iaste lucraré; pentru acela plec și trupul mieu și susfletul înpreună cu toate simțurile și mă închinu lui, și proslăvesc sfantul numele lui, și-i mulțămescu de toată faceré lui de bine. Căci bine au voită de mă facut lui și slujitoru, și lucrătoru întru a lui duhovnițescă vie, și mă indemnăt de am începută, și mi-au ajutat de am tipărită aciastă carte Apostol. Aceste căzute și datornice fiindu, ca să le dăm întâi stăpânumiștilor Dumnezeu, pentru bunătățile lui, știm că și porunca lui Hs. mantuitorului avem, să dăm, după făcătorului și stăpânilor pământești, célé ce să cuvină. Că zice: Dați ce iaste alături lui Dumnezeu lui Dumnezeu, și ce iaste al Chesarului Chesarulu: Adeca să dăm noți cești mai mici celor de Dumnezeu încununăți cu stăpânișă datornică cinste și mulțemire, ca unor purtători de grija de binele de obște. Precum și dumnezeascul Pavel arată mulțemire spre casa lui Onisifor pentru binele cei făcuse. Că zice: De Domnul milă casii lui Onisifor, că de multe ori mi-au făcută odihnă, și de lanțurile mele nu s-au rușinat. Încă și pre alții înălmă, ca să-l urmeze cu fapta de mulțemire. Către Timothei, zicandu: Căti săntu supt jugu slugi, pre stăpâni săi a toată cinstea vrédnică a fi să-ți socotescă. Aciastă poruncă a stăpânumiștu Hs. cu totu susfletul cuprinzându-o, și cu ce de Dumnezeu însuflată învățatură a fericitulu Pavel luminându-mă ochii proastei mele minți, eu smeritul rugătoru de sănătate Mării tale, caut la cele mari și dinu ce firescă bunătate Mării tale făcute ispravă spre mine mult plecatul; căci cu vréré stăpânumiștu Hs. mă luat și la păstoriia aciasta a turmei cei cuvântătoare a lui mă rădicat, nu după vre-o vrednicie a mei, — că în mine nică un lucru vrédnicu de cinste nu știu, — ci după mare mila Mării tale făcându. Ce voiu răsplăti dară Domnului și stăpânumiștu mieu, Mării tale pré înălțate Doamne, pentru toate célé ce ai făcut și fac cu a mei nevrednicie? Știu că slobozenia mei iaste cumpărată cu multă prețul bunătății Mării tale, după zisa unui filosof: cela ce ia faceré de bine își vinde slobozenia. Și aciasta iaste ce să zice: că lui Dumnezeu și părintilor și făcătorilor de bine, nică odată a face din destul sau a răsplăti cumă să cade nimeni nu poate. Și ce vrédnică răsplătire pocăi eu smeritul să aducă Mării tale, fără numai mulțemire și osârdia inimii mele, întru cinstea de Dumnezeu încununatei stăpâniei Mării tale? Iară în locu de slujbă aducă

^{2 Tim.}
^{cap. 1, sh. 16.}

^{1 Tim.}
^{cap. 6, sh. 1.}

și închină Mării tale aciastă mică ostenelă a noastră, a de căciacă astă sfântă carte, Apostolul ce au esită din Tipografia Mării tale; care cu vreré lui Dumnezău și cu bună sfatul și voința și blagoslovenia sfintii sale, prăsfințitul Archipăstorului nostru și Mitropolitul Kyr Theodosie, așa pre cumă au fost mai nainte aşzătă după celă grecescă, încă din zilele intru Dumnezău răposatului, prăluminatului și înnălțatului Domn Io řarbanu Cantacozină Voievodă, m-amă indemnată de l-amă dată în tiparău. Așa bine crezând că Mării ta, ca unu milostiv și din fire plecat spre cele sufletești, vei priimi la înțelept și bland sufletul Măriei tale și aciastă de Duhul sfântă insuflată carte, și între cele scumpe odoare ale Măriei tale ce aici dăruită dumnezăștilor besereci, o vei număra, uîtându-te Mării ta nu la vre o vrednicie a lucrului, ci la mărire cărții, și apostoleștilor isprăvi; că în totu pământul, — zice, — au esită vestire lor, și la marginile lumii graiurile lor. Căci și aciasta spre lauda lui Dumnezău unuia în Troiță, și spre folosul rugătorilor Măriei tale preotilor, și a totu pravoslavnicul norodă, și întru nenuritoare pomenire numelui Măriei tale o aducemă. Măcară că ostenela noastră la aciasta slabă și mică au fostă, căci nimica dintră ale noastre n-am adusă, ci povăță avându pre cei mai desăvârșită lumină în minte, ce mai nainte au aşzătă, și au rânduită, așa amă pusă acă rânduială, fără numai ca o lumină puindă înainte talcușalele sfântului și întru tot lăudatului Ioannu Zlatoust, l-am urmată cu toată osărdia sufletului meu, și precătu am putut și amă adeverită, am mai lumină înțeligeră vorbe pre alocuri, și cu soroace am izbranit, precum să va vedea, păzind cu amăruntul uniré cuvintelor. La acéle, dară, mari laude, și vrédnice, și la folosul cărții acesteia mai multă uîtându-te Mării ta cu ochii blandetelor, deschide brațul milostivirii Măriei tale, și o cuprinde, împreună cu osărdia, inima și înnălțare măinilor noastre la ceriu, caré facemă cu glasă de rugăciune la Dumnezău dinu ferbinte sufletu, ca să împartă din noianul miliu sale și din vistirii că neînpuținată a îndurărilor sale, Măriei tale măsură de daruri sporitoare și ajutătoare și trupulu și scump sufletul Măriei tale spre adaogeră zilelor cu pacinice norociri și izbănză în viiata aciasta. Iară în vécul celu viitoru intru sfântă Ierusalimul celu de susă, intru vedéré sfintel troite să te învrednicești, Mării ta, a moșteni bunătățile celé ce ochiul n-au văzută, și uréchia n-au auzit, și la inima omulu nu s-au suită, celé ce au gătită Dumnezău celora celu iubescă pre dânsul, împreună cu toti dreptii înpărăți și Domnul. Amină.

„Al Măriei tale fierbinte de Dumnezău rugătoru, smeritul
„Dainaschin, Episcopul Buzăului.“

Bucurescă: Biblioteca Academiei Române; Museul de Antichități.

145. Radu Brâncoveanu, Cuvintare la patima cea mântuitore, Bucurescă 1704. — Grecescă.

ΑΟΓΙΔΙΟΝ | Εἰς τὸ Κοσμοσωτήριον Πάθος | τοῦ Θεαγθρώπου Λόγου. | Ἐκφωνηθὲν,
καὶ προσφωνηθὲν | τῷ Μακαριωτάτῳ | Καὶ Σοφωτάτῳ Δεσπότῃ Κυρίῳ Κυρίῳ | Δοσιθέῳ
Πατριάρχῃ τῆς ἀγίας Πόλεως | Ἱερουσαλὴμ, καὶ πάσῃς | Παλαιστίνῃς. | Παρὰ Ῥαδούλῳ
Γιῷ τοῦ Γαληνοτάτου | καὶ Φιλοχρίστου Ἡγεμόνος πάσῃς | Οὐγγροδλαχίας, Κυρίου Κυ-
ρίου | Ἰωάννου Κωνσταντίνου | Μπασαράμπα. | ἐν Βουκουρεστίῳ, Παρὰ Ἀνθίμῳ Ἱερομόναχῳ,
τῷ ἐξ Ἰεηρίας, φ. δ.

261. — Din *Apostolul* de la 1704.

Cuvîntare la Patima cea lumei măntuitore a Cuvîntului Dumnezeu-Omului, pronunțat și afierosit Prea fericituluși și Prea înțeleptuluși stăpân, Domn Domn Dositei, Patriarch sfîntă Cetăță Ierusalimulu și a tătă Palestina, de Radu fiul Prea blandului și iubitorulu de Christos Domn a tătă Ungro-Vlachia, Domn Domn Ioan Constantin Basarab. In Bucurescă de Antim Ieromonachul din Ivir, 1704.

In 8° mic de 16 foile nenumerate. In exemplarul văzut de noi, singurul cunoscut până acum, lipsește 2 foile cu sfîrșitul scrisoarei de dedicăție, adresată către Dositeu Patriarchul Ierusalimulu. Ultimile 3 pagini sunt albe.

Μακαριώτατε καὶ Παναγιώτατε Δέσποτα, καὶ Πατριάρχα τῆς Ἀγίας Πόλεως Ἱερουσαλήμ, καὶ πάσης Παλαιστίνης, ἡμέτερε δὲ ἐν Χριστῷ Πάτερ Σεβασμιώτατε.

Αδικήσῃ θένταια γῆθελα τὴν εὐλαβητικὴν σου εὔσεβειαν, Μακαριώτατε Ἱεράρχα, ἃν τοῦ Ἀκρου Ἀρχιερέως ὑπὲρ ἡμῶν ἐς ἄκρον παθόντος τὴν πολυθρήνητον Ἰστορίαν, τῇ εὐσέβεστάτῃ σου φυχῇ δὲν γῆθελα προσφωγῆσῃ. Ἐπειδὴ καὶ ἀν τῆς φύσεως ἡ τάξις διδάσκει, τὸ δύσιον τῷ δόμοιφ, τὰ ἀγια τοῖς ἀγίοις, τὰ Ἱερὰ τοῖς Ἱεροῖς νὰ προσφέρωνται τίνος ἀρμόδει περισσότερον τυῆ Πολυπαθόντος ἡ προσφώνησις, παρὰ σοὶ τῷ πολυαθλοῦντι διὰ τὴν ἐκείνου δέξαι, καὶ διὰ τοῦ ζωοποιοῦ αὐτοῦ Τάρου τὴν τιμὴν μέχρι θανάτου ἀγιωνιζομένῳ. Ἐπρεπεν ἐδὼ νὰ ἔχῃ δλας τὰς μούσας τοῦ Ὄμηρου, τὴν εὐφραδίαν τοῦ Δημοσθένους, παντὸς τοῦ κόσμου τὰς γλώσσας καὶ στόματα, διὰ νὰ θεατρίσῃ ἐπαριθμῶντας τὰ ἀθλα, τοὺς ἀγῶνας, καὶ τὰς ὑπερθαυμάστους σου πράξεις, διόπου ὑπὲρ μόνης τῆς εὐσεβείας μόνος ἐκκατόρθωσας καὶ καθηκάστην κατορθώνεις. Διατὶ δύμας τοῦτα, ὑπερβαίνοντας φάμμου τὸν ἀριθμὸν, ἀδυνατεῖ καὶ δι γονιμώτερος νοῦς νὰ τὰ ἐννοήσῃ, πόσῳ μᾶλλον παιδικὴ γλώσσα νὰ τὰ ἔξηγήσῃ μὲ εὐλαβητικὴν σιωπὴν, ἀρίνω τὰ δύα ἔπραξες καὶ διηγεκῶς πράττεις μὲ ἔργον καὶ λόγον κατὰ τῶν ἀλλορύθλων, καὶ νέων ἐτεροδόξων τῆς ὁρθοδόξου Θεολατρείας. τὰ δόπια φανερώνουσί σε ὑπὲρ τὸν παλαιὸν Ἡρακλέα, παλαιώντας, δχι μὲ μίαν Ὑδραν, ἀλλὰ μὲ τόյας, δσ' εἰναι οἱ θεοστυγεῖς ἀντίπαλοι τῆς Ὁρθοδοξίας. Ἀποσιωπῶ τὸ πλῆθος τῶν διδαχακλικῶν σου θεολόγων, μὲ τὰ δόπια, καὶ Κόσμον σορίζεις, καὶ Σοφοὺς μωραίνεις, καὶ μωρούς σωφρονίζεις, καὶ Ἀνατολήν στολίζεις, καὶ Δύσιν φωτίζεις, καὶ Ἐκκλησίαν εὐτρεπίζεις, καὶ Κτίσιν ἀπασαν καταγλαύεις εἰς τόσον διόπου ὡς ἄλλος μυστικὸς Ἡλιος, εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξηλθεν (τοῦ Δοσιθέου) δι φθόγγος, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης τὰ φαλ. ἢν ρήματα αὐτοῦ. Παρατῶ τὸν Ζῆλον τὸν ἔνθεον, διόπου ἡ καθαροτάτη σου φυχὴ διακαπῇ θάλπουντα πρὸς τὰ θεῖα. χωρὶς προσωποληψίαν, μὲ ἀποστολικὴν παρήρησίαν καὶ θάρρος, νουθετῶν τοὺς ἀτάκτους, ἐλέγχων τοὺς ἀπειθεῖς, κατὰ πρόσωπον ὑβρίζων τοὺς ἀμετανοήτους, δεύτερον Ἐλλίαν σὲ ἀποδείχνει. Διὰ τὰς ὄλονυκτίους ἀγρυπνίας διόπου περνᾶς ἡ προσευχόμενος, ἡ σχολάζων εἰς τὰς Ἱεράς Εἰδους, δὲν λέγω τίποτες... (urmarea lipsește).

Prea fericite, prea înțelepte și prea sfințite Stăpâne și Patriarch al sfintei cetăți a Ierusalimulu și a tătă Palestina, iar al nostru în Christos părinte prea respectat.

De sigur aș fi nedreptățit pietatea ta evlaviosă, prea fericite Ierarche, dacă n'aș fi dedicat sufletulu tău celu prea pios evenimentul istoric cel fără dureros al Marelui Archiereu, care a suferit atât de mult pentru noi. Fiindcă și ordinea naturei învață: „Cel asemenea cu cel asemenea, cele sfinte celor sfinți și cele sfințite să se dedice sfinților“. Cuī dar i se potrivesce mai bine dedicarea patemii aceluia ce atât de mult a suferit pentru noi, de căt te care atât de mult te-a luptat pentru gloria aceluia, și pentru mormântul lui cel dătător de viață,

luptând până la mórte cu demnitate? Ar trebui aicea să am tóte Musele lui Omer, elocința lui Demosten și tóte limbile și gurile lumiř intregi pentru a puté descrie lucrul, enumérând victoriile, luptele și faptele cele prea minunate, pe cari numai pentru credință singur le-ař sěvîršit și dîlnic sěvîrșesci. Dar pentru că acestea intrec numărul nisipuluř, devine neputinciosă și mintea cea mai productivă pentru a le înțelege, cu atât mai mult limba copilârescă să le explice. Cu tăcere religiosă las căte ař făcut și neîncetat faci cu fapta și cu cuvîntul contra altor neamuri și a noilor eterodoxi ař închinărți dumneadeescii Ortodoxiř, care te vîedesc pe tine mai presus de vechiul Hercule, luptându-te nu cu o Hydră, ci cu atařtă căti sunt uritorii de Dumneadeu, vrăjmaři ař Ortodoxieř. Tac iarăši despre multimea cărților tale de învățătură, cu care și lumea înțeleptesci, și pe nebună ſii cumințesci, și Orientalul il înfrumusețezi și Occidentul il lumezci, și Biserica întocmesci și tótă natura o înveleșesci în atată, în cît, ca a unuř alt Sóre tařnic, în tot pămîntul a ieșit vestea (despre Dositheiu) și până la marginile lumei graiurile lui (Psalm. 18). Las iarăši rîvna dumneadeescă pe care preacuratul těu ſuflet cu foc fierbinte o încălezescă către Dumneadeu, care fără părtinire, pe față și cu curaj apostolic pe alții sfătuesci, și mustri pe cei nesupuři, în față stigmatizând pe cei ce nu se îndréptă, acestea un al doilea Ilie te arată. Pentru vegherile de tótă nóptea ce le petreci sau rugându-te sau ocupându-te cu cărțile sfîntite nu mai dic nimic... (urmarea lipsesce).

Acésta este lucrarea despre care vorbesce Radu Brâncoveanu în scrisoarea sa către Chriſtant Notara, publicată de E. Legrand, în *Épistolaire grec* (Paris 1888), p. 14 și note.

Bucuresci, Biblioteca C. Erbiceanu.

C. Erbiceanu, in *Biserica orthodoxă*, XV, 317 și 324, și *Patru cuvinte*, 29.

146. Plutarch, Paralele grecesci și romane, traduse în grecă modernă de Const. Brâncoveanu, Bucuresci 1704.

ΤΩΙ ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ | ΧΑΙΡΟΝΕΩΣ. | Ἐλληνικῶν, καὶ Ῥωμαϊκῶν Παραλλήλ- | λων Μετάφρασις ἀκριβεστάτη εἰς | ἀπλῆν διάλεκτον. | Τοῦ Ἐκλαμπροτάτου Λογίου. καὶ ἐν Αο- | γίοις Ἐλλογιμωτάτου Κυρίου Κυρίου | Κωνσταντίνου, | Γεός τοῦ Γαληνοτάτου καὶ Φιλοχρίστου Ἡ- | γεμόνος Πάτης Οὐγγροβλαχείας, | Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντί- | νου | Βασιλέως Βραχιοδόχου. | ἐν Βουκουρεστίῳ, Ηράζ Ἀγθίμῳ Ἱερομονά- | χῳ, τῷ ἐξ Ἰεηρίᾳς. αὐτῷ δ'.

Din Plutarch Cheroneul traducere fórtă exactă în limba obicinuită a Paralellerelor grecesci și romane, de prea strălucitul învățat și între învățați prea învățat Domnul Domn Constantin, fiul prea luminatului și iubitoruluř de Christos Domnitor a tótă Ungrovlachia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Brâncoveanu. In Bucuresci, de către Antim Ieromonachul din Ivir, 1704.

In-8º mic de 3 foj lim. și 82 de pagine.

Dăm aci, în original și în traducere românescă făcută de C. Erbiceanu înscrințarea lui Antim Ivireanul, tipărită în fruntea cărții.

Τοῖς Φιλομαθεστάτοις Ἀναγνώσταις Ἀγθίμῳ Ἱερομόναχῳ ὁ ἐξ Ἰεηρίᾳς, καὶ Τυπογράφῳ τῆς ἐν Βουκουρεστίῳ Αὐθεντικῇ Τυπογραφίᾳ, ὑγίειαν παρὰ Θεοῦ, καὶ τῶν ποθο- μένων ἐπίτευξιν.

Ο ζῆλος τῆς ἐμφύτου σας φιλομαθίας μὲν θιάζει (ῶ φιλομαθέστατοι Ἀναγνώσται) νὰ εἴμαι πάντα ἐπιμελής καὶ ἀσκονος εἰς εὑρεσιν σπουδαίου τινος πόνου διὰ πληροφορίαν τῆς φιλομαθεστάτου σας γνώμης. Οθεν μαθὼν ὅτι ἀπὸ τοὺς Ἐκλαμπροτάτους Λογίους, καὶ Θεοφυλάκτους Γιοὺς τοῦ Γαληνοτάτου καὶ Φιλοχρίστου ἡμῶν Αὐθέντου Κυρίου Κυρίου Ιωάννου Κωνσταντίνου Βασιλαράβα Βραγκοβάνου, δὲ Λογιώτατος, Ἐλλόγιμος, καὶ Γαληνόφρων Κύριος Κωνσταντίνος νὰ ἐμετάρρεσε τὰ Ἐλληνικά, καὶ Ρωμαϊκὰ Παράλληλα τοῦ Πλουτάρχου εἰς τὴν ἀπλῆν Γραι(κι)κὴν Διάλεκτον, ποιῶς δὲν ἀμέλησα νὰ μεταχειρισθῶ μυρίους τρόπους νὰ καταπεῖσω τὴν αὐτοῦ Ἐκλαμπρότητα νὰ τὰ ἐκδώσῃ εἰς τύπον. Τὸ δποῖον μόλις ἔτυχον, διὰ μέσου συγνῶν καὶ ἀκαταπαύτων ἵκεσιῶν. Ἀποστρεφόμενος δὲν Ἐκλαμπρότης του, ὡς ταπεινόφρων, συνεπός, καὶ φρόνιμος τοὺς ματαίους χρότους καὶ κενοὺς ἐπαίνους, ὡς τῶν δοκησιόφρων, καὶ ὅχι τῶν δύντως σοφῶν ἰδίους. Ἰδοὺ λοιπὸν ὅποῦ τὰ προσφέρω εἰς τὴν ἀγχιουστάτην σας σύνεσιν, καὶ σκέψιν συνετωτάτην. Ὁμως διὰ νὰ θαυμάσετε μᾶλλον καὶ μᾶλλον αὐτοῦ τοῦ Ἐκλαμπροτάτου Μεταφραστοῦ τὴν σαφήνειαν, οὐ μήν δὲ ἀλλὰ καὶ ἄκραν πολυμάθειαν, λάβετε σᾶς παρακαλῶ αὐτοῦ τοῦ Πλουτάρχου τὸ Ἐλληνικὸν κείμενον. Ἐπειδὴ καὶ θέλετε ἴδη ὅτι ποιῶς δὲν ἀμέλησεν, διπει ήτον ἐλλειπῆς δὲν Πλούταρχος, ν' ἀναπληρώσῃ μὲν μεγάλην σπουδὴν τὴν ἔλλειψιν, καταστρώσας δὲν Ἐκλαμπρότης του εἰς πλάτος τὴν Ἱστορίαν ἐκείνην, διποῦ δὲν Συγγραφέος μετὰ διάστασις ἐγγίζει. Ὁμολογῶ θένται, πῶς εὐθὺς ὅποῦ τ' ἀνέγνωσα, ἐμακάρισα τὸν Γαληνότατον ἡμῶν Αὐθέντην, ἐπειδὴ καὶ ἀνάμεσα εἰς τοῖς ἄλλαις θεόσδοταις χάρες, ἐχάρισεν δὲν Θεὸς τῇ αὐτοῦ Ἱψηλότητη καὶ Γιοὺς, οἱ ὅποιοι διὰ τὴν ἄκραν αὐτῶν παρὰ δηλικίαν ἀρετὴν, γνῶσιν, καὶ πολυμάθειαν, εἰναι ζηλωτοὶ εἰς τὸν Κόσμον καὶ ἐπίφθογοι. Βεβαιοῦσι τοῦτο δσοι τοὺς συναναστρέφονται, διέπουσι, καὶ συνομιλοῦσι, ἐντόπιοι καὶ ἀλλοδαπεῖς. Μακαρίζει τὸν έσωτόν του δὲν Σοφολογώτατος Διδάσκαλος τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου τῆς Μεγάλης Ἐκλησίας Κύριος Κύριος Γεώργιος Ἱερεὺς δὲν Μαΐωτης, δχι τόσον διὰ τὶ τοιούτων εὐγενῶν, ἐνδόξων, καὶ τοσοῦτον κοσμοφήμου Αὐθέντου Γιών ἐχρημάτισε Διδάσκαλος, ἀλλὰ διὰ τὶ ἐχάρισεν δὲν Θεὸς τῆς Ἱερολογιότητός του τοιούτους ἀγχιουστάτους Μαθητάς, οἱ δποῖοι διὰ (τὸ) εἰναι ἀγχιουστά του Πρωτούπου εἰκόνες ἔμψυχοι, χωρὶς κόπον, ἀμή μὲ μικρὰν λογικὴν φηλάφησιν σύρουσι θαυματίως πρὸς ἔσωτοὺς τῆς διδάσκαλίας τὸ ἄνθος, καθὼς τὸ ἥλεκτρον μὲ δραχεῖαν ἔγτριψιν εὐθὺς προδῆλλες τὴν ἐμφυτόν του ἐφελκτικὴν δύναμιν. Δεχθῆτε λοιπὸν ὡς τόσον ἀσμενοὶ τὸ ὑμῖν προτερερόμενον Ἐκλαμπρον Πόνημα, εἰς μαρτύριον τῶν παρ' ἐμοὶ δμολογηθέντων. Καὶ ὡς μικρὸν ἐνέχυρον τῆς πρὸς ὑμᾶς ἀκιδῆλου, ἀδόλου, καὶ εἰλικρινοῦς ἀγάπης. Ἐρήωσθε.

Prea iubitorilor de învățătură cititoră, Antim ieromonachul din Iviria și tipograful tipografiei domnesci din Bucuresci, sănătatea dela Dumnefeu și îndeplinirea dorințelor.

Zelul înăscut al iubirei de învățătură mă îndatorescă, iubitorilor de învățătură cititoră, să fiu tot-deauna cu îngrijire și nelenevos la aflarea vre unei ostenele seriose pentru răspândirea cunoștinței cei iubitore de învățătură a văstră. De aceea înscințându-mă că dintre prea străluciți, învățății și păzitii de Dumnefeu fiu și prea luminatului și iubitorului de Christos Domnului nostru, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Brâncoveanu, prea învățatul, cuvântarețul și adânccugetătorul Domnul Constantin a tradus Paralele grecescă și romane ale lui Plutarch în limba obișnuită grecescă, de loc n' am întârziat să întrebuițez miș de chipuri ca să înduplec pe Strălucirea sa să dea în tipar. Ceea ce abia reușind prin mijlocul deselor și neîncetelor rugămintă, disprețuind strălucirea sa, ca

modest, înțelept și cuminte, svonurile deșarte și laudele ușore, ca propriul celor ce voesc să se arate înțelept și nu celor în adevăr înțelept. Iată dar că se produc înțelepciunea văstre prea geniale și cugetări prea înțelepte. Dar ca să admirăți din ce în ce mai mult exactitatea prea strălucitului traducător, încă și prea marea învățatură, luate și rog textul grecesc al lui Plutarch, când veți vedea că nici decum n'a neglijat unde era cu lipsă Plutarch să îndeplinească cu mare osărdie, deslușind strălucirea sa pe larg acea istorie, unde scriitorul cu repejune o atinge. Mărturisesc în adevăr, că îndată ce am citit-o, am fericit pe prea luminatul nostru Domn, că între alte haruri dăruite de Dumnezeu, i-a hărăzit Dumnezeu Prea Înălțimii sale și fiilor cari pentru prea marea lor virtute prematură sunt rîvnii în lume și invidiați. Acesta o asigură acef cu cari împreună petrec, și văd și convorbesc, localnic și streinii. Se fericesc pre sine prea înțeleptul dascăl al sfintei Evangelii a Marei Biserici, Domnul Domn preotul Gheorghe Maiota, nu atât pentru că a fost învățător la astfel de nobil și marei filii ai Domnitorului atât de lăudat în lume, ci pentru că a hărăzit Dumnezeu sfințeniei sale învățătoare astfel de ucenic prea genial, cari ca să fie icone însuflătoare a prea genialului prototip, fără ostenelă și cu o mică judecată logică atrag admirabil spre el florea învățăturei, după cum chihlimbarul cu o ușoară frecare îndată și desvălesce puterea naturală atractivă. Priimit dar cu totă plăcerea strălucita scriere ce vi se proaduce, ca dovadă de cele mărturisite de mine, și ca o mică garanție a iubirii nefalșe, nevinclene și sincere. Fiți sănătoși.

Urmăză o scurtă prefată despre carte.

Bucurescă : Biblioteca Academiei Române.

Papadopoulos-Vretos, Νεοελληνική φιλολογία, II, nr. 76. — Sathas, Νεοελληνική φιλολογία παράρτημα, 109. — Picot, Anthime, 547, nr. 30.

1705.

147. Antologhion, Rîmnic, 1705.

ΠΗΔΟΛΟΓΙΟΝ. ΛΔΕΚΤΗ ΦΛΩΔΡῆ ΚΘΒΗΝΤΕΛΩΡ... Λ εφήτα επίκοπε α ΡΩΜΗΝΙΚΩΣ. Λα άνθλη δελα ζιδήρης λέσμιη ρέστη.

Nu cunoșcem exemplare complete. Titlul de mai sus e luat după Gaster, *Chrestomatie*, I, 357. Volumul necomplet din Biblioteca Academiei Române este un

In-folio de 406 foile numerotate, tipărit cu negru și roșu pe două coloane, cu 40 de rânduri în coloană.

La sfîrșitul cărții, adică pe f. 406, se află următoarea notiță :

„Slavă, cinste și închinăciune celui în Troită unuia Dumnezeu, care ne-au ajutat după începutul de amă ajunsă și sfârșitul.

„Iară cei ce vă veți întâmpla a citi, bucurați-vă în Domnul și vă rugați pentru mine, și ce gresală veți afla, îndreptați cu Duhul blândățelor nepuindu-ne în ponos, că precumă iaste cu neputință omului a nu păcătu, într-acestașu chip și typografului a rămână fără de gresală.

„Typăritu-s-au în anul dela spăseniă lumi 1705.

„Prină ostenela iubitoriu de Dumnezău Kyr Anthimū Ivirénul Episcopul Râmniculu.“

Bucurescă : Biblioteca Academiei Române.

Gaster, *Chrestomatie*, I, 357.

148. Slujba sfintului Visarion, Bucuresci 1705.—Grecesce.

'Ακολουθία. | Τοῦ ἐν ἀγίους Πατρὸς ἡμῶν Βηζαρίωνος, Ἀρχιεπι- | σκόπου Λαρίσσης τοῦ θυματουργοῦ. | Νεωστὶ τυπωθεῖσα | Ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας τοῦ Εὐσεβεστάτου καὶ Ἐκλα- μπροτάτου Ἡγεμόνος πάτης Οὐγκροθλαχίας, Κυρίου Κυρίου | Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα | Βοεβόδα, | Παρὰ τοῦ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Ρημνίκου Κυροῦ Ἀνθίμου, | Ἀναλώμασι μὲν | Τοῦ Ὁσιωτάτου ἐν Ἱερομονάχοις Κυρίου Ἰγνατίου καὶ | καθηγουμένου τῆς Ἱερᾶς μονῆς τοῦ Νουτζέτου. | Ἐπιμελεῖσθαι δὲ καὶ Ἐπιδιορθώσει Μητροφάνους | Γρηγορᾶ τοῦ ἐκ Δωδώνης. | ἐν Βουκουρεστίῳ τῆς Οὐγκροθλαχίας. | Ἐν ἔτει σωτηρίωφ, φ. ψ. Ἀπρι- λιου β'.

Slujba celuī intru sfintiī părinteluī nostru Visarion, Arhiepiscopul Larisei, făcătorul de minuni, din nou tipărită pe timpul domniei prea piosuluī și prea strălucituluī Egemon a tătă Ungrovlachia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab, de către iubitorul de Dumnezeu Episcop al Rimniculuī, Domnul Antim, cu cheltuiala prea cuviosuluī între ieromonachi Domnul Ignatie și Egumenul sfintitei mănăstiri Nucetu. Cu îngrijirea și cu corectarea lui Mitrofan Gregoras din Dodona. In Bucuresci, 1705, April 2.

In-4° de 4 foi fără număr, și 26 numerotate. Titlul e tipărit cu negru și roșu.

Pe verso titlului se află stema țărei și 6 versuri grecesci. În foile liminare se mai află o prefată a lui Ignatie, egumenul Nucetului.

Ediții posterioare: Bucuresci 1759 și Viena 1797.

Londra: Museul britanic.

Picot, Anthime, 548, n° 31.

149. Tomul Bucuriei, Rimnic 1705.—Grecesce.

ΤΟΜΟΣ ΧΑΡΑΣ | ΕΝ Ω ΠΕΡΙΕΧΟΝΤΑΙ | Αἱ ἐπιστολαὶ Φωτίου τοῦ ἀγιωτάτου Πα- τριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, Ἡ ἀγία καὶ Οἰκουμενικὴ ὄγδόη Σύνοδος, | Σημειώσεις τιγές εἰς ταύτην τὴν ἀγίαν Σύνοδον. | Τὰ ἀντιρήτικὰ κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάππα τῆς Ρώμης, Νι- κολάου | Ἰατροφιλοσόφου, | Λόγος Μελετίου Ἀλεξανδρείας κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάππα, | Διάλογος Ἱερομνήμονος μοναχοῦ μετὰ τινας ἑτέρου Μοναχοῦ κατὰ Λατίνων, | Τυπωθεῖς ἐν τῇ Ἐπισκοπῇ Ρημνίκου. Ἡ γερμνεύοντος τοῦ εὐσεβεστάτου ἐκλαμπροτάτου καὶ ὑψηλοτάτου αὐθέντου | καὶ ἡγεμόνος πάτης Οὐγκροθλαχίας κυρίου κυρίου | Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα δοξοδόα. | Διὰ ἐξόδου καὶ ἐπιμελείας τοῦ μακαριωτάτου καὶ ἀγιωτάτου Πα- τριάρχου | Ἱεροσολύμων καὶ πάσης Ιαλαιωτίνης κυρίου κυρίου Δοσιθέου, | Παρὰ τοῦ Θεο- φιλεστάτου καὶ λογιωτάτου ἐπισκόπου Ρημνίκου κυρίου | Ἀνθίμου τοῦ Ἰεηρίας. | Ἐν ἔτει φ. ψ.

Tomul Bucuriei, în care se cuprind epistolele lui Fotie preasfințituluī Patriarch al Constantinopoluluī,—Sfintul și ecumenicul sinod al optulea, unele însemnări la acest sinod,—Cele împotrívîtoare la primatul Papei Romei ale lui Nicolae Doctorul filosof,—Cuvîntul lui Meletie al Alexandriei asupra primatuluī Papei,—Dialogul ieromnimonuluī monach asupra altuī ôre-care monach contra Latinilor. S'a tipărit în Episcopia Rimniculuī, pe când era Domn prea piosul, prea strălucitul și prea înălțatul Domn și Egemon a tătă Ungrovlachia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voievod. Prin cheltuiala și îngrijirea prea fericituluī și prea sfîntuluī Patriarch al Ierusalimuluī și a tătă Palestina, Domnul Domn Dositeiu, de

către prea iubitorul de Dumnezeu și prea învățatul Episcop al Rîmniculuă, Domnul Antim din Ivir. În anul 1705, în luna Septembrie.

In-folio, de 18 foi numerotate și 640 de pagini. Tipărit cu negru, cu 40 de rinduri pe pagină.

Pe verso titlului, stema țărăi (facs. 249 fără inițialele domnesci) și 5 epigrame adresate lui Constantin Brâncoveanu și semnate: Οἱ τῆς ἐν Βουκούρεστιψ τῆς Οὐγκροβλαχίας αὐθεντικῆς ἀκαδημίας φοιτηται (Studentii Academiei domnesci din București Ungrovlachiei).

Intr-unelte exemplare titlul este modificat: ...ἐν ᾧ περιέχονται ἐπιστολαι, fără articol, iar la sfîrșit se adaugă: Ἐπιμελεῖς καὶ διορθῶσι: Μητροφάνους Γρηγορᾶ τοῦ ἐκ Λαδῶνης (cu îngrijirea și îndreptarea lui Mitrofan Gregoras din Dodona). În aceste exemplare epigramele studentilor Academiei din București sunt înlocuite cu două epigrame ale aceluiași Mitrofan, adresate, una lui Constantin Brâncoveanu și alta Patriarchului Dositeiu.

Urmăză apoi o fără lungă înscrisă a Patriarchului Dositeiu, din care estragem următoarele:

... Ἐρώτησις. Καὶ τίνα εἰςὶν δτινα ἐν τοῖς καθῆμασι καιροῖς οἱ παπολάτραι ποιοῦσι κατὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας; Ἀπόκρισις. Πολλὰ καὶ μεγάλα. ἔξ ὧν ἡμεῖς διλίγα τινὰ ἐροῦμεν εἰς φράσιν ἀπλῆν, δπως γνώσωσιν αυτὰ πάντες οἱ πιστοὶ σοφοίτε καὶ ιδιώται. Εἰς τὸ Λεόνι τῆς Λεχίας εἴχασιν οἱ δρθόδοξοι μιαν καὶ μόνην ἐκκλησίαν, τὴν δποιαν οἱ πάντολμοι Γιεζουνίται παρεκίνησαν τὸν Χάτμανον τῆς Κορώνας καὶ ἐπήγε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ἔλων καὶ μὲ λουμπάρδαις, καὶ τὴν περιέλαθε καὶ τὴν ἔδωκε τῶν παπιστῶν. β'. εἰς τὴν Λοιύτζαν χώραν λέχικην ἐπήγασιν οἱ Γιεζουνίται καὶ ἐπρόσταξαν δτι οἱ δρθόδοξοι ιερεῖς νὰ γένουσιν Ούνιάται καὶ νὰ κάμψωσι τοῦτα τὰ τέσσαρα, νὰ λέγωσι τὸ σύμβολον μετὰ τῆς προσθήκης, καὶ δσοι ἀπὸ τοῦ νῦν γίνονται ίερεῖς, νὰ μὴν ὑπανδρεύωνται, καὶ προσκομιδὴν εἰς τὴν λειτουργίαν νὰ μὴ κάμψωσι, καὶ τὸν Πάππαν τῆς Ρώμης νὰ ἔχωσι διὰ κεφαλῆν τῆς ἐκκλησίας ἀναμάρτητον καὶ αὐτοδύναμον. γ'. εἰς τὸ Μπέτζι, ζγουν εἰς τὴν Βιέννην ὅπου είναι: δ θρόνος τοῦ βασιλέως τῆς Ἀλαμανίας, είναι Καρδγνάλης κάποιος Κολονίτζης, δ δποιος ἔγραψεν ἀπὸ τὴν Βιέννην, δτι οἱ Σέρβοι, οἱ Βλάχοι καὶ Ρωμαῖοι δποι εἰς τὴν Οὐγκρίαν καὶ Ἐρδελίαν καὶ Σερβίαν καὶ Χορβατίαν νὰ ἀναγινώσκωσι τὸ σύμβολον μετὰ τῆς προσθήκης, νὰ δέχονται τὰ ἄξυμα, νὰ δμολογοῦσι τὸ Πουργατούριον, καὶ τὸν Πάππαν τῆς Ρώμης νὰ κηρύττωσιν αὐτούργδον καὶ παντοδύναμον πάτης τῆς ἐκκλησίας ποιμένα. ὁ αὐτὸς γράφει ἐν τῇ αὐτῇ ἐπιστολῇ δτι οἱ Ἀγατολικοὶ ἔχουσι τὸ ἀσεβέστατον σχίσμα, ἀσεβεστάτους λέγουσι τοὺς δρθοδόξους ἡμᾶς. τὰ ὅποια τοῦ Καρδγνάλη συγγράμματα ἐβιβαίωσεν δ Ἰπποκόμος τοῦ Πάππαν τῆς Ρώμης, ως ἐπιμαρτύρετοι Ἰωάννης ὁ Κινγαμος, ητοι δ Καίσαρ, τουτέστιν δ βασιλεὺς τῆς Ἀλαμανίας Λεοπόλδος μὲν ἡδικτὸν, ἐπειδὴ ἔβιασε καὶ ἐτυράννησε τοὺς εἰς τὰς εἰρημένας ἐπαρχίας δρθοδόξους τόσου ιερωμένους δτον καὶ λαϊκοὺς νὰ ἀκολουθῶσι τῷ παπισμῷ, ητοι τῷ ἀπὸ Θεοῦ χωρισμῷ, δ γάρ παπισμὸς ως εξηρται καὶ ἀλλαχοῦ, δὲν εἰναι ἄλλο τι, παρὰ ἀπὸ τοῦ ἀλγητοῦ Θεοῦ χωρισμός. καὶ ή Ούνια μετὰ τῶν παπιστῶν δὲν είναι ἄλλο τίποτε, παρὰ προφανῆς μετὰ τοῦ διαβόλου συμφωνία. Περὶ μὲν οὖν τούτων καὶ ἄλλων πολλῶν βλασφημιῶν τῶν Ρωμάνων δποι λέγουσι κατὰ τῆς ἀγατολικῆς ἐκκλησίας κατ' εἰδος, καὶ ως εἰπεῖν κατὰ λέξιν, Θεοῦ εὐδοκοῦντος θέλομεν εἰπῆ εἰς ἄλλο βιβλίον, κατὰ δὲ τὸ παρὸν λέγομεν. δτι θεμέλια τῶν βλασφημιῶν αὐτῶν οἱ Λατίνοι ὑποτιθέασι τέσσαρα, ως διαμαρτύρεται: Σιδηνεστρος ὁ μέγας ἐκκλησιάρχης εἰς τὸ ὅγδοον κεράλαιον τοῦ πέμπτου τιμῆματος ἀπὸ φωνῆς τοῦ Καρδγνάλη Ἰουλιανοῦ ἐν Φλωρεντείᾳ συνόδῳ, πρώτον, τὸ περὶ τῆς ἐκπορεύεσθαις τοῦ ἀγίου Πηνειόπατος δεύτερον, τὸ περὶ τῆς ἀξόμου θυσίας τρίτον, τὸ περὶ καθαρτηρίου πυρός, καὶ τέταρτον, τὸ περὶ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάππα. τοῦτο αὐτὸν ἔγραψε καὶ ὁ Κολονίτζης εἰς τὴν Ἐρδελίαν. ἡμεῖς δὲ ὑποτιθεμεν δτι δύο εἰσὶ τὰ ἀργκά καὶ κάκιστα θεμέλια τῶν μεγάλων καὶ πολλῶν λα-

τινικῶν καινοτομημάτων, ἐν, ἡ περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀγίου Πνεύματος θλασφημίᾳ. καὶ ταύτης ἡ ἐν τῷ συμβόλῳ προσθήκη. καὶ ἔτερον, ἡ τοῦ Πάππα θρυλλουμένη μοναρχία...

Περὶ δὲ τοῦ δευτέρου, ἡτοι τῆς συγγραφῆς τοῦ μακαρίτου Νικολάου ἱατροφίλοςσφου τοῦ Κεραμέως λέγομεν, ἐτι δ ἀοιδίμοις Ἀθανάσιος Πατελάρος πατριαρχεύσας ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν ἔτει, αχνά. ὡμίλησεν εἰς τὸ πατριαρχεῖον τῇ ἕορτῃ τῶν ἀγίων ἀποστόλων κατὰ τῆς ἀρχῆς τοῦ Πάππα ἐφερμηνεύων τὸ σὺ εἰ Πέτρος καὶ τὰ ἔξης. Ἀθανάσιος δὲ τις Κύπριος μὲν τὸ γένος Λατīνος δὲ τὸ φρόνημα παρών ἐν τῇ διδαχῇ, ἔγραψε μετὰ ταῦτα πολλὰ ὑπερ τῆς τοῦ Πάππα ἀρχῆς, ἐξύδριζε δὲ ἐν τῷ συγγράμματι αὐτοῦ πᾶσαν τὴν Ἀνατολικὴν ἐκκλησίαν, πατριαρχοῦντος δὲ ἐν Κωνσταντινούπολι Νικόλαος τις Κεραμεὺς τὸ ἐπίκλην, δες ὥρμητο μὲν ἐξ Ἰωαννίνων, ἐμαθητεύθη δὲ εἰς Βενετίαν παρὰ Προχόρῳ τινὶ περιφήμῳ διδασκάλῳ. εἶχε δὲ ἐμπειρίαν πολλὴν εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ καὶ τὰ ἔξω μαθήματα, ὥστε περὶ πάσης θεολογίας καὶ φιλοσόφου ἐπιστήμης εὐδόλως ἔλεγε τὰ ἀναγκαῖα καὶ ἐλληνικῶς καὶ λατινικῶς. τούτῳ δ ἀγάπατος πατριάρχης Παρθένιος, δ καὶ παρθενάκης καλούμενος, καὶ μάρτυς χρηματίσας, ὡς εἴπομεν ἐν τῷ ἐνδεκάτῳ βιβλίῳ περὶ τῶν ἐν ιεροσολύμοις πατριαρχευσάντων. οὗτος οὖν ἐν ἔτει, αχνά, καὶ ἡ περὶ αὐτὸν ιερά Σύνοδος δεδώκασι τῷ ἱατροφίλοςφῳ τοῦ διαληφέντος Ἀθανασίου τὰς θλασφημίας ἵνα ἀπολογηθῇ. δὲ λαβὼν συνέγραψεν ἴνανῶς, ἀλλ’ οὐδεὶς ἐξῆγησε τὸ σύγγραμμα τοῦ λοιποῦ. ἐν τούτοις ἀπελθών εἰς Βλαχομπογδανίαν δ ἱατροφιλόσοφος, ἀπέθανεν εἰς Γιάσιον, αχού, καὶ κατέτεθη τὸ τίμιον λείψανον αὐτοῦ ἐν τῇ μονῇ τῶν ἀγίων ἀποστόλων, ἦν ἔκτισεν δ μακαρίτης αὐθέντης Δοῦκας Βοεβόδας. ἐπειδὴ δὲ είναι ἡ μονὴ ἀφιερωμένη εἰς τὸν ἄγιον τάφον, κληρονομήσαντες ἡμεῖς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ τιμίου ἀνδρὸς, εὑρομεν ἐν αὐτῇ καὶ τὴν συγγραφὴν ταύτην. καὶ ἐπειδὴ ἡτον φίλος ἄκρος τοῦ ἡμετέρου γέροντος ἀοιδίμου πατριάρχου κύριο Νεκταρίου, καὶ ἡμεῖς ἐν τισιν ἔχρηματίσαμεν αὐτοῦ μαθηταῖ, διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγάπην μετεγράψαμεν τὸ βιβλίον μίαν καὶ δύο, ὥστε καλλιγραφῆσαι καὶ διορθῶσαι αὐτὸ, ἐπειδὴ ἔγραψεν δ μακαρίτης δύσκολα, καὶ πως συγκεχυμένα τὰ στοιχεῖα τῶν γραμμάτων. καὶ δὴ καὶ πίνακα γενικὸν ἐφιλοπονήσαμεν ἐν αὐτῷ, καὶ τέλος πάντων, Θεοῦ ἐλέει ἐτυπώσαμεν αὐτό...

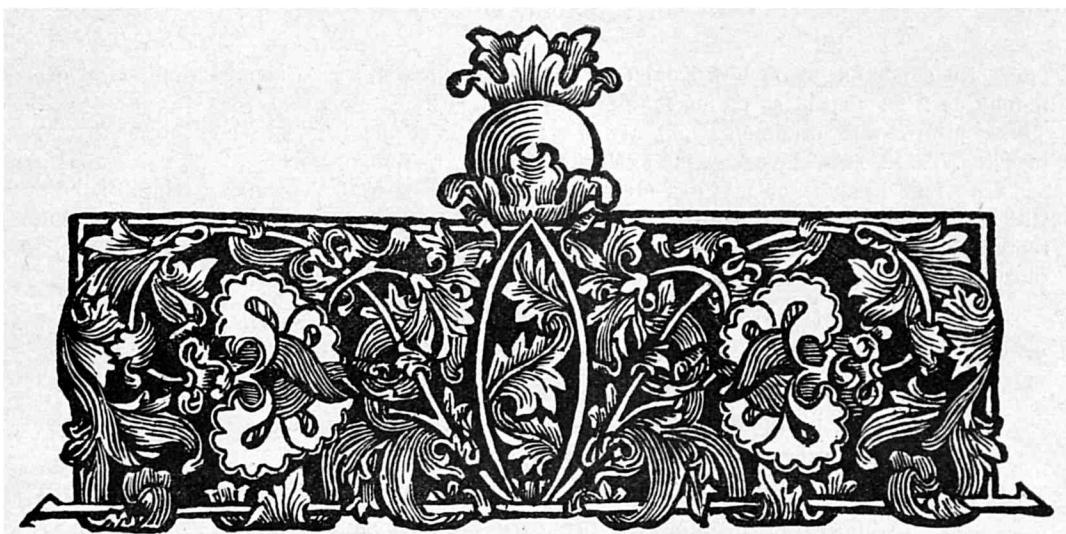
... Intrebare. Să care sunt acele ce fac în timpurile noastre Papolatri asupra bisericelor catolice (ortodoxe)? Răspuns: Multe și mari. Dintre cari noi extragem pe unele în limba vorbitore, pentru ca tot să le cunoască, credincioșii, înteleptii și stiutorii. La Liov în Polonia aveau Ortodoxii o singură biserică pe care îndrăzneții Iesuitii au împins pe Hatmanul Coronei și s-a dus cu omenii înarmați și cu cloomege și cu lombarde și a luat-o și a dat-o papistașilor. Al doilea la Lutza în țara leșescă s-au dus Iesuitii și au poruncit ca preoții ortodoxi să se facă uniați și să primescă aceste patru: să spună simbolul cu adausul, și căii se vor face de acum preoții să nu se însore, și proscrimide la liturghie să nu facă, și să aibă de cap al Bisericii pe Papa Romel, fără-de-păcat și a-tot-puternic. Al treilea la Beciū, adică la Viena, unde este scaunul împăratului Nemților, este cardinal un ore-care Kolonitz, care a scris din Viena ca Sîrbii, Vlachi și Grecii cari sunt în Ungaria, Ardelia (Transilvania), Sîrbia și Horvația (Croatia) să citească simbolul cu adaus, să primescă azimile, să mărturisescă Purgatoriul, și pe Papa Romel să-l proclame infailibil și a-tot-puternic, păstor peste totă Biserica. Același scrie în acceași epistolă că Orientalii țin schisma cea mai nepiósă și pe nol Ortodoxii ne numesc cel mai nepios, care scrierii ale Cardinalulu le-au întărit Cavalerul Papei Romel, după cum mărturisesc Ioan Chinnam, adică Cesarul ori Imperatul Nemților Leo-

pold cu edict, fiind că a silit și tiranisit în amintitele provincii pe Ortodoxii atât hirotoniți cât și laici să urmeze papismul, ori rumperea dela Dumnedeoū, căci papismul, cum s'a dis și aiurea, nu este alt-ceva decât rumperea dela Dumnedeoū cel adevărat, și Unia cu papistașii nu este alt-ceva de cât unirea vădită cu dracul. Deci despre aceste și alte multe blasfeme ale Romanilor ce spun despre Biserica Răsăritului spunere lămurită voni face vrând Dumnedeoū în altă carte, iar acum dicem că temeliile blasfemelor lor Latinii le pun patru, după cum declară Silvestru marele Eccliarh în capitolul al optulea a părței a cinciea prin gura Cardinaluluī Iulian la Sinodul din Florența: întâi despre purcederea sfîntului Duh, al doilea despre azimă și jertfa enzimă, al treilea despre focul curățitor și al patrulea despre primatul papal. Tot acăsta a scris și Kolinitz în Transilvania. Iar noi socotim că două sunt causele și temeliile cele mai rele ale multelor și variatelor innovări ale Latinilor, una blasfemul despre ființa sfîntului Duh și adausuluī ei în Simbol, alta, monarchia cu care se laudă Papa...

Despre a doua, adică despre scrierea fericituluī filosof și doctor Nicolae Cherameos dicem că, pururea pomenitul Atanasie Patelar pe când era Patriarch în Constantinopol la anul 1651, a vorbit în Patriarchat în sârbătorea Sfintilor Apostoli contra primatului Papei interpretând: tu ești Petru etc. Un Atanasie orecare, Cipriu de neam, Latin cu cugetarea fiind față la didahie, a scris după aceea multe pentru primatul Papei și a insultat în scrierea lui tată Biserica Răsăritului; iar pe când era Patriarch în Constantinopol fericitul Paisie, a venit din Veneția la Constantinopol Nicolae Cherameos numit, care se trăgea din Ianina și a studiat în Veneția la un Prohor renumit învețat, avea apoi multă experiență în cele bisericescă și în sciințele laicescă, în cât despre totă teologia și sciința filosofiei vorbea cu ușurință cele necesare în grecesce și latinesce. Acestuī Preasf. Patriarch Partenie, ce se numea și Partenache și care a fost și martor, cum am spus în cartea a XI-a despre cei ce au fost patriarhi la Ierusalim; acăsta era la 1656, el și Sinodul din jurul său a dat filosofuluī doctor amintit Atanasie blasfemiile ca să le combată, iar el luându-le a scris în-de-ajuns, dar nimeni nu îl-a mai căutat în urmă scrierile. Între acestea venind în Vlahobogdania (Moldova) doctorul filosof, a murit în Iași la 1672 și i s'a pus trupul cinstiț al său în Mănăstirea sfintilor Apostoli, pe care a zidit-o fericitul Domn Duca Voievod, fiind că mănăstirea este afierosită la sfintul mormânt. Moștenind noī biblioteca cinstițuluī bărbat, am găsit în ea și scrierea acăsta, și fiind că am fost prieten fără bun și a bătrinului nostru, a pururea pomenituluī Patriarch chir Nectarie și noī întru că-vă am fost ucenic al său, de aceea pentru iubirea către el am transcris cartea odată și de două ori, ca să fie caligrafică și corectată, pentru că fericitul scria greu (rău) și cu literile contopite, și încă și scară generală am făcut, și în sfîrșit, cu mila lui Dumnedeoū, am tipărit...

Bucureșel: Biblioteca Academiei Române. — Iași: Biblioteca Centrală.

Papadopoulos-Vretos, Νεοελληνική φιλολογία, I, 52, n° 143. — Picot, *Anthime*, 548. — Erbiceanu, *Biblioteca Seminaruluī Veniamin*, în *Revista Teologică*, III, 401.

252. — Frontispiciu din *Octoihul* de la 1700.

1706.

150. Slujba Născătorer de Dumnezeu, Rîmnic 1706.

ЛДХНЯРБ | слъжбей, а дормирей Ихскътъарей | де Дмиезев къ Парамаклесв
чел де ѿцие, | ши къ Каноанеле ѿемогласникъвъ | че съ кжнть съмбетеле. | Ікъмъ
Атжий Атракеста кипъ тъпъ- | ритъ, ши ашеватъ, | Л зйлеле прѣ азминатъвъ
Дмън | Іѡанн Кинстандін Б: Б: Еоекод: | Къ блгословенія ѿенторювъ де Дми
зес Кур Йндъмъ Івираенъ ѿикопъвъ | Ржмникъвъ. | Къ толътъ келтъвъла ши ѿскр-
діл прѣ | квкъвъслъ Кур Іѡанн Архимандрітъ, | сѣйтъ мънъстъри Хрѣстъ. | Де
Міхай Ішвановъч Уподаконъвъ | Тупографъвъ | Л Рълники. | Да ѿвъ дела
Хс. аѣз.

In-8º de 114 pagine numerotate. Tiparit cu negru și roșu cu câte 25—26 rânduri pe pagina. Titlul e incadrat în florii de compoziție tipografică. Pe verso se află o gravură reprezentând pe Maica Domnului cu copilul Iisus în brațe. De desupt, ca legendă, o invocație către Fecioara Maria în prosă. Volumul mai cuprinde câteva frontispici ornate și finale.

Textul cărței e slavonesc, iar explicațiunile sunt în românesce.

Bucuresci: Museul de Antichități.

Picot, *Anthime*, 549, No. 34.

151. Octoih, Rîmnic 1706.

О'КТСИХОС | йдекъ ѿемогласник. | Кде ѿре а сине толътъ слъжба
че съ квейне а Ехскрѣнелвр. | Лпревнъ ши ѿ съптуажнъ къ тоатъ ѿе ѿи ржн-
дъвъ. | Ікъмъ Атжю Атракеста кипъ ашеватъ ши тъпърить. | Л зйлеле Прѣлъ-
минатъвъ ши Анълцатъвъ Домънъ, ши | ѿблъдънтъро а тоатъ Цара Ржмнѣскъ, |
Іѡаннъ Кинстандінъ Б: Басараб Еоекод. | Къ ѿскрділ ши къ тоатъ келтъвъла прѣ
чинстътъвъ де | вънь ши мэре нѣмъ а лвъ Міхай Кантакъзинъ въ Спа—тар,
спре чѣ де ѿцие а Есѣричилвр лвъ Хс тре- | вънъцъ, ши алъ Православничилвр
фолос. | Къ блговенія прѣ сѣйтъвъ Митрополит Кур јеодосе. | Л сѣита ѿко-
піе а Ржмникъвъ | Да ѿвъ дела видѣрѣ Азмътъ аѣди. | Де Міхай Ішвановъч
Уподаконъвъ Тупографъвъ.

Nu cunoscem exemplare complete. Volumul din Biblioteca Academiei Române este un in-folio de 2 foi nepag. și 66 de foi numerotate, tipărit cu negru și roșu pe două coloane. Titlul, printre alte ornamente, are și stema Cantacuzinilor cu inițialele lui Michail Cantacuzino. Textul este slavonesc, iar explicațiile să dau în românesc.

In foile liminar se mai află stema lui Constantin Basarab Voievod cu cuvintele: 'ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ Ι—Κ, Β—Β * Α—Η ΙΙ—Σ, 1700 — IV... (?) cu versurile reproduse mai jos și o gravură reprezentând pe St. Ioan Damaschin, cu inscripție grecescă și cu versurile românescă cară se reproduc de asemenea mai jos.

„Stihuri politice 12 asupra stemei pre luminatului, slăvitului și blagocestivului Io Constandinu B. Basarabă Voievoda.

„Corbulu țindu crucă 'n gură totu omul să crăză,

Că buna credință Țării Rumânești însenmeză.

„Însenmeză și puteră ce are de păzește,

Pre Constandinu Basarabă care acumă domnește.

„Copaciul înrădăcinată pre care corbulu șade,

Ilă arată spre ce supuși cu milă cumă să cade.

„Iară soarele și luna strălucindu cu mari rază,

Bunele Măriei sale fapte adevereză.

„Așijdiré buzdujanulă împreună și spata,

Ilă arată vrăjmașiloră cu răsplătire gata.

„Păzască-lă dară Dumnezeu ani mulți ca să domnească

„Și-n ceru cu sfântul Constandin parte să dobândească.

„Al Mării tale plecat robă

„Mihai Iștvánovici

„Ypodiaconul Typografulu“.

„Organul bogoslovie Damaschinu încordeză

„Și noao sfânta Troiță bine ne-adevereză

„Cu viersuri întocmindu-ne canoane și tropare,

Bogoslovindu peste fire dumnezăiasca 'ntrupare,

„Mărturisindu și naștere a pre sfinte Fecioare,

Cumă c-au născută pre Hs. fără de nici o duroare,

„Rămăindu iară fecioară cu totulă nestricată,

Precumă pănă nu-l naște pre Hs. întâia dată.

„Patemiloră și-năvieri zice să ne încinămă,

Pentru acela și pre dansul cu credință să-l rugăm.

„Ca pre cela ce privește Dumnezelasca față,

„Și pre noi a ne încina sfinte Troiță ne'mvață.

„Cumă cu ale lui rugăciuni să dobândim ertare

Dela Domnului Is. Hs. Înpăratului celu tare“.

București: Biblioteca Academiei Române; Muzeul de antichități.

152. Cuvint la patima Domnului, Rîmnic 1706. — Grecescă.

Αόγος εἰς τὸ σωτήριον πάθος τοῦ θεανθρώπου Λόγου. Τούτῳ δὲ αὐτῷ τοῦ πάθους τὸ κείμενον ἐκ τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν συλλεχθὲν προσετέθη μονοτέσσαρον, ἥγουν τετρασύλλεκτον ἐπονομασθὲν, τοῦ διδασκάλου τοῦ ἵεροῦ Εὐαγγελίου τῆς μεγάλης Ἐκκλησίας Γεωργίου τοῦ Μαΐωτα, τῆς τε Ἑλληνίδος καὶ Λατινίδος φωνῆς καθηγητοῦ τῶν ἐκλαμπρο-

τάτων υίων τοῦ γαληνοτάτου Οὐγγροβλαχίας Ἡγεμόνος, Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασσαράνα Μπραγκοβάνου. Τυπωθεὶς ἐν τῇ Ἐπισκοπῇ Ῥημνίκου, παρὰ Μιχαὴλ ὑποδιακόνου τοῦ Ἰστφάνοβιτζ, ἐν ᾧ τοῖς σωτηρίω α·ψ·.

Cuvînt la patima cea mantuitore a Cuvîntului-Dumnezeu-Omul. Iar la acesta s'a adaus textul acestor patimi din cel patru Evangeliști, numai patru, adică ce se numesc adunat din cel patru, al dascălului sfintitel Evangeliilor a marei Biserici Gheorghe Maiota, profesor de limba elenă și latină al prea strălucitilor fiil prea luminatului Domnitor al Ungrovlachiei Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Brâncoveanu, tipărit în Episcopia Rîmnicului de Mihail ipodiaconul Iștvánovici, în anul Măntuirei 1706.

In-8°.

Papadopoulos-Vretos, I, 54, n° 149. — Picot, *Anthime*, 549, n° 35.

153. Radu Brâncoveanu, *Cuvînt panegiric la St. Nicolae*, Rîmnic 1706.—Grecesc.

Λόγος πανηγυρικὸς εἰς τὸν ἐν Ἱεράρχαις Θαυματουργὸν μέγαν Νικόλαον, προσφωνηθεὶς τῷ αὐτοῖς μνῆμῃς Πρέδῃ Μπραγκοβάνῳ, παρὰ Ῥαδούλου Ὁὐγγροβλαχίας Κυρίου Κυρίου Ἰωάν. Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα Μπραγκοβάνου. καὶ τυπωθεὶς ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ Ἐπισκοπῇ Ῥημνίκου παρὰ Μιχαὴλ ὑποδιακόνου τοῦ Ἰστφάνοβιτζ ἐν ᾧ τοῖς α·ψ·.

Cuvînt panegiric la cel întru ierarhie de minuni făcător, marele Nicolae, pronunțat întru vecinica amintire a lui Preda Brâncoveanu, de Radu fiul Domnitorului Ungrovlachiei Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Brâncoveanu, și tipărit în prea sfânta Episcopie a Rîmnicului de către Mihail ipodiaconul Iștvánovici, în anul 1706.

In-8°.

Papadopoulos-Vretos, Νεοελληνικὴ φιλολογία, I, 54, n° 148. — Picot, *Anthime*, 550, n° 36.

154. Psaltire arabă, Alep 1706.

كتاب

الزبور الشريف المنطوق به من الروح القدس
على قبر النبي والملك داود وعدته مائية وخمسون
من موراً أو بنتلواه عشر تسابع قد طبع حدثياً
بحروف سهل الحمي في سنة
الف وسبعينية وستة

مسكين

253.—Stema lui Constantin Brâncoveanu din Psaltirea arabă de la 1706.

Cartea strălucituluſ psalm, purces de la sfintul Duh prin gura proroculuſ și regeļuſ David, în număr de o sută cinci-decăt de psalmi, urmați de dece cântece, tipărită acum în urmă în Alepul cel apărăt, cel bine păzit, în anul de la Christos 1706.

In-4º de 8 foī nenumerotate și 276 pagine. Tipărit cu negru și roșu, cu 16 ţinduri pe pagină.

In foile liminare se află stemă lui Constantin Brâncoveanu (facs. 253), două prefete și o gravură reprezentând pe David, semnată Χεὶρ συμεὼν σαψ. (Cu mâna lui Simeon, 1706).

Întâia prefată se reproduce aici, în textul original facsimilat și în traducerea francesă, pe care o datorăm amabilităței d-lui Gaudefroy-Demombynes, secretar al Școalei de limbi orientale din Paris, traducere revăzută de d-l O. Houdas, profesor de limba arabă la aceeași școală.

Din a doua prefată dăm numai traducerea părții finale, făcută tot de d-l Gaudefroy-Demombynes. D-sa, după cum ne scrie, nu s'a preocupat de a face fraze francesă corecte, ci a căutat să urmărească cât mai de aproape textul original.

Intâia prefată:

Au nom du père, du fils et du saint Esprit, le Dieu Unique.

A la personne de l'Excellence élevée, le héros magnifique, le seigneur respecté, le noble illustre, le Seigneur Jean Constantin Basaraba Brancovan, prince de Ungro-Vallachie, le puissant, notre fils spirituel chéri; que la faveur te vienne du Dieu qui gouverne tout, de N. S. Jésus-Christ et de l'Esprit Saint consolateur qui est descendu sur les Saints Prophètes et les Divins Justes et les a illuminés.

Une joie immense enveloppa tous les Chrétiens, quand parut Constantin le Grand portant le signe étincelant de la Croix qui le fortifia pour la Grande Victoire. Avant qu'elle parut, les Chrétiens étaient faibles sous l'oppression des Grecs,¹⁾ et soudain ils s'éveillèrent en sûreté, pleins de force. — Mais plus loin encore s'étend aujourd'hui la joie universelle, que dis-je, complète,

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
أَلِيْ حَضْنِ ذِي الْجَنَابِ الرَّفِيعِ وَالْهَامِ النَّبِيلِ
+ السَّيِّدِ الْمُفْخُمِ وَالشَّرِيفِ الْجَلِيلِ كَيْ كَيْ يَا وَانِي
+ وَسَطْنَطِينَ فَاصَارَ افَابِرْنَكَوْفَانَ الْمُتَقْلِدَ وَلَادِيَةَ
+ بَلَادَ انْكَرَ وَلَا خِيَا الْعَظِيمَ وَلَدَنَا الرَّوْحَازَ الْكَبِيرَ
+ النَّجَّاهَ لَكَ مِنَ الْإِلَهِ الْصَّابِطِ الْكَلِ وَسِيدِ نَاسِ سَوْعَ
+ الْمَسِيحِ وَالرُّوحِ الْقَدْسِ الْمَعْزِي الَّذِي أَنَارَ
+ بَحْلَوَهُ الرَّسُولُ الْقَدِيسُينَ الْأَطْهَارَ الْأَهْمَىِينَ

فَرَحْ عَظِيمٌ شَلَّ الْمُسْكِيَّيْنَ لِمَا ظَهَرَ قَسْطَنْطِينَ
الْعَظِيمَ حَامِلاً اسْتَهْلَكَ الْأَلْيَهَ عَلَى قُوَّةِ الْغَلْبَهِ
الْعَظِيمَهِ حِينَ كَانَ الْمُؤْمِنُونَ قَبْلَهُ مُضْنُوكِينَ مِنَ
الْاَضْطَهَادِاتِ الْبِيُونَانِيَّهِ + ثُمَّ اصْبَحُوا بِغَتَهَ طَافِرِينَ
مُوَيْدِينَ + أَكْثَرُهُمْ يَشْمَلُ الْبَيْوَمُ الْفَرَحُ الْكَلَ
بَلَ الْأَكْمَلُ كَافَهُ الْمُؤْمِنِينَ + حِينَ ظَهَرَتْ يَا إِلَيْهَا
الْهَامِ النَّبِيلِ حَامِلاً بِيَدِكَ الْغَيْرَهُ الْرُّوحَانِيهِ
الْوَاصِلَهُ مِنَكَ نَحْوَ الْمُؤْمِنِينَ الْمُقَمِيَّنَ فِي الْمَلَادِ
الْعَرَبِيهِ

254. — Din Psaltirea arabă, Alep, 1706.

¹⁾ "Ελληνες, — c'est-à-dire des païens.

الغريبة حفلاً قد صاحت ذاك المكابي الغيور طر
 ابن اجناسه الذي غار غيره سره حالية مقدسة لاحل
 شع الله وجد دنر هم وضم شلم وملالي اكتياء
 بذك المكابي واست قد ما ثل الرسل القد يسيز
 الذين كانوا يرسلون الصدقات الى الاخوة
 المؤمنين في الارض اليهودية المضنوين تحت
 رق العبودية هكذا هو شأن قدرك يا لها
 المبنف محله حيث اتك ارسلت اولاً صدقاتك
 الى الاخوة المؤمنين في الاراضي العربية
 المضنوين تحت دل الاسر والقهر بواسطه كتاب
 القنداق الذي رسم جودك وفضلك بطبعه
 وزانيا انه بواسطه فرض انعامك السالف وجوده
 وجوده على المسيحيين حصل لنا اعتنا اياها
 بطبع المرامير الداوزية باللغة الغربية لاحل فايق
 اولاد المؤمنين فكتنم لاز اعتنا اولاً بالإبام اهتم
 اخرين الابناه لأنكم لادطعم اولاً بمساعكم لكتن

معن
١٣

255. — Psaltire arabā, 1706.

sur la totalité des fidèles, quand tu parus, ô héros magnifique, portant dans ta main ce zèle spirituel qui de toi s'en va vers les fidèles qui habitent le pays arabe.

C'est avec justice, car tu ressembles à ce Macchabée, zélé pour les fils de sa race, qui manifesta le saint zèle spirituel de Dieu en faveur du peuple de Dieu, renouvela leur victoire et fortifia leur union. Mais pourquoi te nommai-je du nom de ce Macchabée, alors que déjà tu as imité l'exemple des saints prophètes qui envoyaien les aumônes aux frères fidèles dans la terre juive, affaiblis sous l'esclavage infidèle. C'est jusqu'à eux que s'élève ton rang, ô toi le maître élevé; car tu as, tout d'abord, envoyé tes aumônes aux frères restés fidèles dans les terres

arabes, affaiblis sous l'ignominie de la servitude et de la violence, au moyen du livre du Rituel, pour l'impression duquel s'est manifestée ta générosité et ta magnificence. En second lieu, le flot débordant de ta faveur et sa générosité pour les Chrétiens nous a permis de nous occuper aussi de l'impression des psaumes de David en langue arabe pour l'avantage des fils des fidèles. Tu fus comme Celui qui, occupé tout d'abord des pères, songea ensuite aux fils. En effet vous avez pensé tout d'abord aux prêtres de la Sainte Eglise de Dieu, puis vous vous êtes tourné vers leurs fils, pour que votre intérêt embrassât à la fois

les deux troupeaux desagneaux du Saint Messie. Car Votre Excellence a bien su que Dieu voulait, par son intermédiaire, nous faire parvenir son secours, quand Elle nous assistait dans la confection des lettres arabes, dans la ville d'Alep de Syrie.

Nous avons imprimé tout d'abord ces psaumes, dont nous vous envoyons un exemplaire, pour reconnaître la générosité dont vous nous avez comblés une et deux fois et nous envoyons à Votre Excellence ce livre saint comme cadeau. C'est un produit de votre générosité, et il se présente devant vous pour que vous louiez avec nous Dieu qui vous a mis en la place de Moïse son représentant, pour montrer par votre personne sa bonté universelle en faveur

du peuple orthodoxe. Moïse en effet apporta les deux tables de la Loi au peuple d'Israël, et par elles il put se conformer aux préceptes durables de Dieu. Notre peuple a reçu de vous les deux tables des livres de l'Eglise catholique, qui sont : le livre du Rituel et celui des Psaumes, pour qu'avec eux, ils servent le Seigneur de l'ardeur la plus parfaite. Rien n'égalera la joie du Seigneur, quand il verra les livres Saints lus chaque jour dans de nombreuses églises en des pays divers. C'est votre Excellence qui leur a donné l'existence; et pour les églises, qui auparavant étaient privées de ces versets généreux, comme pour les malheureux en général qui, dans l'éducation de leurs enfants, étaient privés de l'enseignement

بِعَهْدِ اللهِ الْمَقْدُسَةِ هُمْ أَهْمَنْتُمْ أَحْيَا بِأَوْلَادِهِمْ وَلِيَدُونْ
أَسْعَادَكُمْ شَامِلاً لِفَرِيقِ خَرَافِ السَّيْدِ الْمَسِيحِ.
لَا نَهُ مَا خَفَ عنْ عِلْمِ حَضْرِنَكُمْ السَّامِيَّةِ بَنْ اللهِ هُمْ
مَسَاعِدَتَهُ لِنَابِوْ اسْطَكَرْهُ حِيتَ اندُوقَنَا عَلَى طَبِيعِ
الْحُرْفِ الْعَرَبِيِّ فِي مَدِينَةِ حَلْبِ مِنْ أَعْمَالِ الْأَسْوَرِيَّاهُ
وَطَبَعْنَا أَوْلَاهُنَّ الْمَرَامِيْرِ الْوَاصِلَهُ الْيَكَمْ نَسْخَتَهُ
لِنَحْرِفَ صَلَكَرْهُ مَا حَسَنْتُمْ بِهِ إِلَيْنَا أَوْلَا وَثَانِيَا وَتَقْدِيمَ الْ
حَضْرِتَكُرْهُ هَذَا الْكِتَابَ الْمَقْدِسَ بِمَزْلَهُ هَدِيهِ وَهَدَاهُ
مِنْ جَوْدَكُمْ وَيَتَقْدِيمَ لَكُمْ لِكِيَا تَوْدُوْ أَمْعَنَا الشَّكَرَهُ الَّذِي
أَقَامَكُمْ مَقَامَ مُوسَى وَلِيَهُ لِيَظَاهِرَ بِكُمْ خَيْرَ الْعَيْمِ
عَلَى الْأَمَمَ الْأَرْتُوْدَكَسِيَّهُ لَآنَ مُوسَى ذَكَرُ الْعَظِيمِ قَدْ
سَلَمَ لَوْحِي الْوَصَايَا إِلَى الشَّعْبِ الْإِسْرَائِيلِ وَهَا اقْتَدَوا
بِنَوَامِيسِ إِنَهُ الْمُسْتَقِيمَهُ وَمَا شَعَنَا فَانَهُ قَدْ تَسْلَمَ
مِنْكُمْ لَوْحِي كَتَبِ الْكِتَابَهُ الْكَاتُولِيْكِيَّهُ وَهَا كَتَبَ
الْقَنْدَاقَ وَالْزَّبُورَ لِيَخْدُمَا بِهِمَا اللَّهَ بِأَكْلِ خَدْرَهُ
وَنَشَاطَهُ نَزِيْ ما الْكَثِيرِ رِضاَ اللهِ بِكَرِحِينَ يَشَاهِدُهُنَّ
أَنْتَ

256. — Psaltire araba, 1706.

الكتُب المقدسة تتلاكل يوم في كنائسها المتعددة
في أماكن مختلفة، وحضرتكم هو المساعد في وجودها
وخاصتها. الكنائس التي كانت سابقاً عدوانة من ملائكة
اللات الكريمة، والمساكين الذين كانوا ياقوين
من تعلم أولادهم التعاليم الالهية وصرخ لهم بذلك من
أكبر المساعدين. فكان كان سليمان الكل الحكمة واز
من الله بحكمته وعذابه يغزى بتلكها أحد قبله، وما دا
اللامه شاد الله هيكلاه تدفع به القراء من الصان
والاعام ضحية لهن خطايا شعب اسرائيل والحال
ان تلك الزجاج لم تذكر كفوا الموالخطايا بغير ثوبه
فكما الاولى ان تقوزوا من لدن الله بحكمه او فروزجم
اغزيره حيث انكر اعنتهم ليس بذريحة دموية
كسليمان بل بتلك الذريحة الالهية التي لاذ فيها
اعني بها جسد ودم ابن الله الوحيد الذي يفوق شرقاً
على كافة الخلاص العلويين والسفليين ثم ايدعم هذه
الذريحة الكبار الطهارة بتسابع وتراتيل داود النبي
والمملائكة

257. — Psaltire arăbdă, 1706. —

religieux, pour eux tous vous fûtes un protecteur suprême.

Si Salomon eut la sagesse complète, c'est que Dieu, avait décrété de lui accorder un secours, tel que nul n'en avait obtenu avant lui; et ce secours lui fut accordé, parce qu'il avait élevé à Dieu un autel où étaient égorgées des victimes, moutons et brebis, en holocaustes pour les péchés du peuple d'Israël, et même, ce n'était qu'avec la faveur divine que ces sacrifices suffisaient à effacer les péchés. Combien vous devez obtenir, par le décret de Dieu, une sagesse plus grande et une faveur plus abondante, vous qui n'agissez point en immolant une victime sanglante, mais cette victime divine, où nul sang n'est versé, j'entends par là le corps et le

sang du fils unique de Dieu, qui surpassé en perfection toutes les créatures du ciel et de la terre. Puis, vous avez complété cet holocauste si pur en chantant les cantiques et les psaumes de David, prophète et grand roi.

Et nous devons répéter maintenant les paroles divines: Heureux les miséricordieux, car ils trouveront miséricorde. Car celui qui a pitié d'un malheureux, Dieu le rétribuera selon ce que dit l'Esprit Saint à Salomon, fils de David: Dieu n'accordera-t-il pas une récompense moindre à celui qui n'a eu pitié que d'un seul pauvre, qu'à celui qui a eu pitié de toute la multitude des pauvres, dont on ne saurait compter le nombre. — Ces pauvres, ce ne sont point des mécréants,

mais ce sont les meilleurs des enfants de l'Eglise catholique ; et ce ne sont pas des malheureux pris au hasard, car quelques-uns sont des prêtres de Jésus, dont il a dit : Ceux qui sont avant vous, sont avant moi, — d'autres sont de timides enfants, dont Notre Seigneur a dit : A chaque instant, ils contemplent le visage de mon père, qui est aux cieux.—Puis, par dessus tout, il a enrichi les Saintes Eglises de Dieu, dont le prophète a dit : Elle est l'Eglise du Dieu vivant, le pilier et l'appui de la vérité. Tel est votre rôle, ô noble Seigneur; il est juste que Dieu n'oublie pas ce que vous lui avez donné.

Puis, je lui demanderai (qu'il soit exalté !), d'un cœur humble et d'une voix soumise, que du haut du Ciel, sa demeure, il étende sa droite sainte et qu'il vous bénisse, vous, vos enfants et vos petits-enfants, jusqu'à la dernière génération, et que, pour l'étendue des siècles, il fasse habiter vos demeures par la gloire, la puissance et l'admiration ; qu'il vous protège contre vos ennemis corporels et spirituels ; qu'il vous garde de tout ce qui nuirait à vos âmes et à vos corps ; qu'il fasse votre vie longue et pleine de bonheur et de prospérité dans ce monde périsable ; puis, après une vie que prolongeront les bonnes actions, qu'il vous accorde le Paradis éternel et la béatitude infinie ; qu'il vous mette au nombre des rois, des princes et des saints gouverneurs de peuples, qui l'ont satis-

والملك العظيم فالاولى بنا حينיד ان يقوله طوبى
الرhomين فانهم برحمون فان الذى يرحم مسَاكين
يقرض الله على ما يقوله الروح القدس على لسان
سليم بن داود وكم الاولى ان يقرض الله ذلك
الذى لم يرحم مسَاكين واحد فقط بل جملة مساكين
لا يحص عددهم وليس لهم مساكين من الافار بل اغا
هم من اخص اولاد الكنيسة الكاثوليكية وليس
مسَاكين كيما انقى بل بعضهم كهنوت يسوع الذى
فأله لهم من قبلكم فقد قبلنى وبعضهم اطفال ودعا
الذى قال فيهم ربنا انهم كل حين ينظرون الى وجه
ابي الذى في السموات عم اهاغنا فوق ذلك
كنائس الله المقدسة التي قال فيها الرسول هي بيعة
لله الکے عمود الحق وثباته فهو دا هو حالم يا ايها
المولى التسريع حمله حقا ان الله لا ينساما افترضته
اياه عم ان اطلب اليه بعث خاشع وصوت ضارع
بان يسطع بمنته القدوسة من علو سمايه وبارك
عليكم

258. — Psaltire araba, 1706.

علىكم وعلى بنينكم وذریتکم الى جيل الاجياله وان
 يجعل منازلكم مدار الدهر عاصمة الشرف والجاه والاكرام •
 ويويدكم على الاعدا الجسد انتين والروحانيين •
 ويصونكم من كل ما يوذى انفسكم واجسادكم • ويجعل
 عمركم مدینا بالسعادة والاقبال في هذا العالم العابر
 ثم بعد عمر مستطيل بالصالحات يبلغكم النعيم
 الابدى والخير السرمدى • ويحيطكم في زمان
 الملوك والامراء والولاة القدسين الذين أرضوه في
 هذا العالم بالخير والاعمال الصالحة • وأفتديتم بهم
 بالسيرة المرصية الناجحة بشفاعة مريم البتول
 والدة الاله ومارى بطرس هامة الرسل القدسين
 ومؤسس هذا الكرسى الارطاى الذى جردم خوده
 العناية العظمى والمساعدة البارى • ثم لاتزالون
 في سوريا وامان الى ابد الابدين امين
 انسانيوس برحمة الله البطريرك الارطاى وساير
 الشهق س ابا الارامي بحقناكم العالى

250. — Psaltire arabă, 1706.

tă scrisore de dedicatie, dar a doua prefată. După un început fără interes această prefată continuă astfel:

Ensuite dit le Père très-saint, le vase précieux, semblable à Moïse par sa vocation, à Aaron, père des docteurs, par sa mission, à Elie par sa dévotion et par son zèle, à David par son humilité et son obéissance, à Salomon par sa sagesse et son jugement, — j'entends par là le père des Pères et le chef des chefs, le Seigneur Athanase, évêque d'Antioche, le grand, — le seigneur puissant et considérable, — qui rendit Damas heureuse tant qu'il fut son fils et la gloire d'Alep la grise depuis qu'il en est devenu l'habitant — qui y a fait fleurir la foi orthodoxe dès le matin où il y est devenu pasteur, — et qui a illuminé les ames

fait dans ce monde par leurs vertus et leurs pieuses actions. Puissiez-vous, par une vie heureuse et prospère, les imiter, grâce à l'intercession de la Vierge-Marie, mère de Dieu, et de Saint Pierre, chef des saints apôtres et fondateur de ce siège épiscopal d'Antioche, pour lequel votre sollicitude et votre assistance se sont libéralement dépouillées. Puissiez-vous ne pas voir l'adversité et rester dans les délices et la joie jusqu'à l'éternité des éternités.

Athanase, par la miséricorde divine patriarche d'Antioche et de tout l'Orient, jadis préicateur de votre Cour magnifique.

In exemplarul acestui psaltiri fost in colectiunea Schefer si acum in Biblioteca scolare de limbi orientale din Paris, lipsesc acesei

croyantes ; celui-là ne cessera d'être son guide (que Dieu nous ait en sa miséricorde par ses prières et nous renvoie la faveur de ses bénédictions et de ses invocations). — Quand j'appris la parole du Très-Haut : „Ce n'est point de pain que vit l'homme, mais de toute parole sortie de la bouche de Dieu“, je compris aussitôt que la connaissance des livres divins doit appartenir au mieux instruit des choses nécessaires, particulièrement aux âmes chrétiennes, qui l'achètent à un bon prix, afin d'y apprendre quel est le souverain bien pour le rechercher, et quel est le pire mal pour l'éviter. — Je vis que ce but ne pouvait être atteint complètement, absolument, par le fidèle que si le désir en était en lui depuis le jeune âge, afin que la marque en fut imprimée dans les feuillets de son cœur et dans le miroir de son intelligence. Je me proposai alors d'ouvrir une porte par laquelle les enfants des chrétiens atteindraient cet objet nécessaire et ce but obligatoire. — Je remarquai que les psaumes de David roi et prophète, dont le chant est répandu dans les églises de Dieu en tout temps et instant, et sans le secours desquels ne peut être accompli le service du Seigneur prescrit, sont un baton solide pour les jeunes enfants et les fils des fidèles. C'est une échelle au moyen de laquelle les fidèles parviennent jusqu'à l'adoration de Dieu et à sa louange dans les églises et les saints monastères. Je me décidai aussitôt à imprimer ces psaumes pieux à l'usage de l'enseignement des jeunes chrétiens dans les écoles pour qu'il fut facile à trouver pour le riche comme pour le pauvre et qu'on se le procure pour un prix moindre que celui d'un manuscrit. Ainsi, il ne sera pas impossible pour le pauvre d'instruire ses enfants, et ils ne manqueront point de la science que Dieu leur a imposée en disant (Prov. IV. vers. 1.) „Ecoutez, ô enfants, l'enseignement du père et soyez attentifs à apprendre la loi.“ Nous avons corrigé l'orthographe des psaumes, avant l'impression, dans la mesure où la syntaxe le réclamait; mais nous n'avons rien changé au fonds que les vingt καθίσματα, que nous avons corrigés à cause de leur mauvais arabe. Quand vous verrez une croix au commencement d'une phrase, lisez cette phrase interrogativement, cest-à-dire en forme de demande, jusqu'au point qui la termine. — *Ce livre a été fini en 1706 du Messie dans la ville d'Alep la grise, un des gouvernements de la Syrie IIe.* Ne nous oubliez pas pour la miséricorde et la prière. Nous demandons ici que notre but soit atteint par son aide et ses bénédictions. Amen.

Bucurescl : Biblioteca Academiei Române.
Schnürrer, *Bibliotheca arabica*, 371. — Picot, *Anthime*, 539.

260

261. — Frontispiciu din *Noul Testament*, 1703.

1707.

155. Gheorghe Maiota, *Cuvînt la patima Domnului* (Rîmnic 1707?).

К У Е Ъ Н Т Ъ

Ла мжнитвнтарѣ патимъ а дѣ-
мнвлѣй нострѣ Іс Хс.
Фъкѣт дѣ проповѣдниторюл сфи-
тей Енглїй ал Бесѣрецій чеи мѣрї
Кур Геѡргіе Маѡта, алъ лїм-
бїй Эллиниѣши ши Латинеши дѣ-
скаль алъ прѣблѣниацаиаѡрь фїй
ай благочестнѣвлаш домнъ алъ
Ѣггровлѧхїй.

Iw Квиистандын Бб: Еоєвд.
Тунпърѣт дѣ Михаї Ішвановкїч
Уподїаконвль Тунпогрѣфвль.

In-16 de 44 foi numerotate.

In primele 5 foi së află prefața care se reproduce mai jos și o gravură reprezentând pe Domnul Christos pe Calvar cu legenda următoare:

„Purtandu, Hse, Crucé ostenești
„Si nu e minune căci te poticnești,
„Că greul ūlumii totu cel de păcatu
„Désupra noastră tu l-aï rădicatu“.

Prefața:

„Présfințitulu, și de Dumnezeu trimisulu Mitropolită a toată Uggrovlahia, precinstitulu și exarhă plalurilor alu mieu întru Hs. părinte precinstitu Kyriu Kyr Theodosie.

„Și aduceré darulu celu micu la oameni acela ce căstigă ne despărțită maré cuviință, iaste indesulata plată a bogate daruri; de vrème ce aceşté, porniți fiindu pururé den firasca lor chiemare, caré iaste faceré de bine, nu să uîtă atâta la cé de tocma multămită, cătu la a fiește căruia după putință cu bună voință răspunsu. Pentru aciasta și marele înpăratu alu Persiloru Artaxerx, cu față mai vesele și cu inimă bucuroasă, au primitu acé puțintică apă caré cu pumnii lui săraculu acela Persu spre mulțemita pentru biruința cé spre vrăjmași l-au

adusă, de cătă célé de multă preț și daruri împăratesti ale domnilorū celorū mari. Pentru aciasta daru și eu având typositu în minte me nemincinosu și adevăratu, nu mă rușineză a-ți aduce aciastă smerită a me ostenelă, spre multămita a bunei voinei și a părintești tale dragoste, caré pururea mi-a arătată, și totu deuna mi-o arătă, trimisule de Dumnezeu păstorul, — ostenelă adevărată de nimicu după meșteșugă, și nici de-o cinste. Iară însă după materie iaste mare și a cinstei cei de săvărșită, pentru că iaste jalinica povestire a patimiei cei de mantuire a nepătimitorulu Dumnezeesculu cuvântă, și mai vărtosu creștinesculu tău sufletu foarte plăcută, pentru multă cucerie și cucernica ta petrécere, caré înainte ochilor tuturor te arată pentru acela a căruia și a numele (Theodosie, adeca datu de Dumnezeu). Să cădă aici după obiceialul celu de obște alu Ritorilor să pornescă condéul la o laudă mare ale mai alăselor tale bunătăți, și a celor plăcute de Dumnezeu petréceri, asemănandu vieții lui Hs.; însă pentru căci cunoscă pre sine-mă foarte ne-iscusită și slabă la cuvântă ca să isprăvescă aciasta, tacă ne-adormiré cé de toate noptile, posturile célé ne-curmate, milosteniile célé ne-încetate carele te arată altu Ioannu milostivu, nou postnicu, îngeru intrupată te arată; lasă nevoința ta ce mare, și ne-leneviré cé cu nevoință spre podoaba Beserecesti, spre îndreptaré celoru păcatoșă, spre învățatura celoru Beserecesti, spre îndreptaré celoru lumești, spre chivernisire celoru săraci, spre priimiré celoru rămași, spre ajutorul celor străini, spre intoarceré celoru nepăcăti, spre liniște a toată turma cé sufletească și trupescă, ce-ți iaste încredințată dela Dumnezeu, carele acésté toate te arată altu ravnitorul Ilie și nou Avraam. Nu zicu nimicu pentru bărbătia ta ce mare la întâmplări, pentru cé de săvărșită măsurăciune la norociri, pentru cé necrezută răbdare la durerile célé cumplite, carele după vréme ti-le pricinuăște bătrânetele célé de mulți ani, ca altu răbdătorul Iov te arată de vréme ce casnicii tăi, și căti pentru cercețare vină la chiliia ta, mai vărtosu eu însumi mărturisescu cumu că alte strigări nu esă dinu blagoslovita ta gură, fără numai: „Fie numele Domnului blagoslovit! „Dumnezeu și omul Isus au luat asupra lui atâtă muncă și patimi pentru mine „celu păcătosu ne-păcătosu fiindu elu, și eu pentru mulțimé păcatelor mele să „nu priimescu cu răbdare puțină durere?“ Care cuvinte cu obicinuita ta blandete strigându, pricinuăști ne-măsurată umilință la căti socotescu să-ți aducă măngăiere. Acésté toate le tacă pentru că ajunge că lauda nu încetază în tute patru părți ale lumii a te propovedui ca o închipuire a tuturor bunătăților. Priimeste dară până într-atata gânditorule de célé dumnezeestă arhierărha, cu ochiul blandu acestu micu daru alu mieu, ca unu semnul de mulțămită, ca unu zălogu alu de săvărșitei mele cucerii, și nu te uîtă la micșorare darului, ci la buna voinei a dăruitorulu. Si trălaște la ce de pururé slavă a Beseréci, lauda cé nemuritoare a Arhieilor.

„Propoveditorul Evanghelie, Gheorghie Maiota“.

Originalul grecesc al acestei cărți este descris mai sus la No. 152, pag. 468.
Bucurescă: Biblioteca Academiei Române.

262 — Frontispiciu din *Triodion*, Buzău 1700.

1709.

156. Catechism catolic cu litere latine, Sibiu 1709.

Nilles, în *Symbolae ad illustrandam historiam ecclesiae orientalis in terris coronaee St. Stephani*, vol. I (Oeniponte, 1885), p. 372, vorbind de P. Franciscus Szunyogh, dice:

„Edidit *Catechismum Valachicum majorem Romano-catholicum*, typo Valachico Tyrnaviae 1696 et 1726, *typo latino Cibinii 1709*.

Ar. Densusianu, *Istoria limbii și literaturii române*, ed. 2-a (Iași 1894), p. 196.

157. Serviciul bisericesc, Tîrgoviște 1709. — Grecesc.

ΒΙΒΛΟΣ ἘΝΙΑΓΣΙΟΣ | ΤΗΝ ἈΠΑΣΑΝ ἙΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΝ | Ἀκολουθίαν. | ἈΝΕΛΛΕΙΠΩΣ ΠΕΡΙΕΧΟΥΣΑ | Τυπωθεῖσα μὲν καὶ ἀφιερωθεῖσα | Τῷ Παναγιωτάφῳ, λογιωτάφῳ, καὶ σοφωτάφῳ Ἀρχιεπισκόπῳ | Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ῥώμης, καὶ Οἰκουμενικῷ Πατριάρχῃ, | Κυρίῳ Κυρίῳ ἈΘΑΝΑΣΙῷ. | Ἐπὶ τοῦ Εὐσεβεστάτου, Ἐκλαμπροτάτου, καὶ Γαληνοτάτου Αὐθέντου, | Κυρίου, Κυρίου Ἰωάννου ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ. | Μπασσαράμπα Βοεβίδα, τοῦ Μπραγκοβάνου, Ἡγεμόνος πάσης | Οὐγκροβλαχίας. | Παρὰ τοῦ Πανιερωτάτου, καὶ Θευσεβεστάτου Μητροπολίτου Ούκ- | γροβλαχίας Κυρίου Κυρίου ἈΝΘΙΜΟΥ, τοῦ ἐξ Ἰεηρίας, | Ἀναλώμασι καὶ Τύποις τοῖς αὐτοῖς. | Διορθωθεῖσα δὲ μετ' ἐπιμελείας παρὰ Μητροφάνους Ηρασμοῦ- | τέρου Γρηγορᾶ, τοῦ ἐν Δωδώνῃς. | Ἐν Ἐτει α'. φ'. θ'. Κατὰ Μῆνα Αὔγουστου. | Ἐν τῇ Ἀγιωτάτῃ Μητροπόλει τῇ ἐν Τεργοβύστῳ | τῆς Οὐγκροβλαχίας.

Carte de peste tot anul, cuprindând fără lipsă tot serviciul bisericesc, tipărită și afierosită preasfințitului, prea învățatului și prea inteleptului Archiepiscop al Constantinopolului, Roma-Nouă și Patriarch Ecumenic Domnului Domn Atanasie. Pe timpul prea piosului, prea strălucitului și prea luminatului Domnitor, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voevod, Brâncoveanu, Egemon a tötă Ungrovlachia. De prea sfîntul și iubitorul de Dumnezeu Mitropolit al Ungrovlachiei Domnul Domn Antim din Ivir, cu cheltuiala și cu tiparul său. Corectată cu îngrijire de Mitrofan Presviterul Gregoras, din Dodona, în anul 1709, în luna lui August, în preasfințita Mitropolie a Tîrgoviștei din Ungrovlachia.

In folio de 4 foile fără număr și 972 (în realitate 973) pagini, 1 foile albă, 588 și 36 pagini. Tipărit cu negru și roșu, pe două coloane. Titlul este incadrat.

Pe verso titlului este stema obișnuită (facs. 249) și 10 versuri adresate lui Constantin Brâncoveanu. Pe fața următoare se află 30 versuri adresate aceluiași Domn de către Mitrofan. În cele-lalte foi liminare se mai află o scrisoare a lui Antim Ivireanu către Atanasie, Patriarhul Constantinopolului și arătarea cuprinsului.

Bucurescă: Biblioteca Academiei Române; Muzeul de Antichități.
Popp, *Disertație*, 62. — Picot, *Anthime*, 550.

203. — Frontispiciu din *Liturgia* de la Buzău 1702.

1710.

158. Antim, Invățătura besericăască, (Tîrgoviște) 1710.

In cartea *Capete de Poruncă la toată cîata Besericiască* a Mitropolitului Antim, tipărită la Tîrgoviște în 1714 (v. mai jos), se citește la cap. 11:

„Fiete care Preotu să citescă cu socotință acé cărțulue de învățătură Beserică ce s-au tyipărît la létul dela Hs. 1710 și s-au dată atunce tuturorū în darū, și să împlinescă și cu fapta acéle ce scriu într-ânsa, că apoī de nu voră face să vor pedepsi; iară cine nu va avé, să clară la arhiereul său că i să va da...“

N'am văzut exemplare din acăstă carte. O ediție nouă s'a publicat sub titlul: „Invățătură besericăască a vîadicăi Anthimă. A doa oară tyipărîtă în orașul Bucureștilor. In Tyipografia școalei Văcăreștilor. La anul dela Hs. 1741.“

Biserica ortodoxă, VIII, 827. — Picot, *Anthime*, 553, n° 40.

159. Slujba S-tei Ecaterine și Proșchinitarul S-tului Munte, Tîrgoviște, 1710. — Grecescă.

Βιβλίον περιέχον τὴν Ἀκολουθίαν τῆς ἀγίας Αἰκατερίνης, τὸ τε Προσκυνητάριον τοῦ ἀγίου Ὁρούς Σινᾶ μετὰ τῶν πέριξ καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτῷ καὶ περὶ αὐτῷ, τὴν τε τάξιν τῆς Ἀκολουθίας τοῦ μοναστηρίου, καὶ τοὺς ἐν αὐτῷ μέχρι τοῦδε ἀρχιεπισκοπήσαντας, καὶ ἐγκώμιον τε εἰς τὸ Σινᾶ ὅρος, καὶ περὶ τῶν Ἀράδων. Τυπωθὲν ἐπὶ τοῦ αὐθέντου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα Βοεβόδα, Ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας, παρὰ τῷ παναγιωτάφῳ καὶ λογιωτάφῳ Μητροπολίτῃ Ἀνθίμῳ τῷ ἐξ Ἱεροίας ἐν τῇ μητροπόλει τοῦ Τεργούστου ἐπιφελείᾳ καὶ διορθώσαι τοῦ δισιωτάτου ἐν Ἱερομονάχοις Μητροφάγους Γρηγορᾶ τοῦ ἐκ Δωδώνης. ἐν ἔτει ἡψί κατὰ μήνα Σεπτέμβριον.

Carte cuprinzând serviciul sfintei Ecaterina și Proșchinitarul sfintului Munte Sinai cu a celor din prejur și a tōte cele din el și despre el, cum și ordinea serviciului Mănăstirei și a celor din ea ce au fost până acum Arhiepiscopă, și un engomiu la sfintul Munte Sinai, și despre Arabă. Tipărit pe timpul Domnitorului Ioan Constantin Basarab Voievod, Egemonul a tōtă Ungrovlachia, de către prea sfintitul și prea învățătul Mitropolit Antim din Iviria, în Mitropolia din Tîrg-

viște. Prin îngrijirea și corectarea prea cuviosuluī între ieromonachī Mitrofan Gregoras din Dodona. În anul 1710, în luna lui Septembrie.

In-4°.

Carteacă a fost retipărită la Venetia în 1727.

Papadopoulos-Vretos, Νεοελληνική φιλολογία, I, 55, n° 153. — Picot, *Anthime*, 551, n° 38.

160. Panoplia dogmatică, Tîrgoviște 1710. — Grecescă.

ΠΑΝΟΠΛΙΑ ΔΟΓΜΑΤΙΚΗ | ἈΛΕΞΙΟΥ ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΤΟΥ ΚΟΜΝΗΝΟΥ, | Περιέχουσα ἐν συνόψει τὰ τοῖς μακαρίοις καὶ θεοφόροις πατράσι | συγγραφέντα, εἰς τάξιν δὲ καὶ διεσκεμμένην ἀρμονίαν παρὰ | Εὐθυμίου Μοναχοῦ τοῦ Ζιγαδηροῦ τεθέντα. | Ἐπὶ ἀνατροπῇ καὶ καταφθορᾷ τῶν δυσσεβεστάτων δογμάτων τε καὶ | διδαγμάτων τῶν ἀθέων Αἵρεσιαρχῶν, τῶν κακῶς κατὰ τῆς | ἱερᾶς αὐτῶν Θεολογίας λυττησάντων, | Ἀφιερωθεῖσα | Ἐπὶ τοῦ Εὐσεβεστάτου, Ὑψηλοτάτου, καὶ Θεοστέπτου Αὐθέντου καὶ | Ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας Κυρίου Κυρίου | Ιωάννου Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα | Βοεβόδα τοῦ Μπραγκοβάνου. | Τῷ Εκλαμπροτάτῳ καὶ Σοφωτάτῳ Γάψ αὐτοῦ | Κυρίῳ Κυρίῳ Στεφάνῳ Βοεβόδᾳ | τῷ Μπραγκοβάνῳ | Παρὰ τοῦ Πανιερωτάτου καὶ Λογιωτάτου Μητροπολίτου Δρύστρας | Κυρίου Κυρίου Αθανασίου, | Οὐ καὶ τοῖς ἀγαλώμασι νῦν πρῶτον τετύπωται | Παρὰ τῷ Πανιερωτάτῳ, Λογιωτάτῳ, καὶ Θεοπροβλήτῳ Μητροπολίτῃ | Οὐγγροβλαχίας Κυρίῳ Κυρίῳ Ἀνθίμῳ | Τῷ ἐξ Ἰηηρίας. | Ἐπιμελεῖσθαι διορθώσει Μητροφάνους Ιερομονάχου Γρηγορᾶ | τοῦ ἐκ Δωδώνης. | Ἐν τῇ Ἀγιωτάτῃ Μητροπόλει τῇ ἐν τῷ τῆς Οὐγγροβλαχίας | Τεργοβόστῳ. | Ἐν ἔτει ἀπὸ Θεογονίας Χιλιοστῷ Ἐπτακοσιοστῷ Δεκάτῳ. | Κατὰ Μῆνα Μαΐου.

Panoplia dogmatică a Imperatului Alexie Comnen, cuprindând în scurt scrierile fericiților și de Dumnezeu purtătorilor părinți, puse în ordine și în armonie cugetată de Eftimie Monachul Zigaden, spre răsreturnarea și sfârșimarea și a dogmelor celor impiș și a învățăturilor Eresiarchilor atei, a celor rău infuriați contra sfintitei lor Teologii. Afierositaț pe timpul prea piosuluī, prea înălțatului și de Dumnezeu încoronatului Domnitor și Egemon a totă Ungrovlachia, Domnul Domn Ioan Constantin Basarab Voievod Brâncoveanu, prea strălucitului și prea înțeleptului său Domnului Domn Stefan Voievod Brâncoveanu, de prea sfîntul și prea învățatul Mitropolit al Drisnei, Domnul Domn Atanasie, cu căruia cheltuiala să a tipărit acum întâi la prea sfîntul, prea învățatul și de Dumnezeu alesul Mitropolit al Ungrovlachiei Domnul Domn Antim din Iviria. Prin îngrijirea și corectarea lui Mitrofan ieromonachul Gregoras din Dodona, în prea sfînta Mitropolie cea din Tîrgoviștea Ungrovlachie, în anul de la nașterea Domnului 1710 în luna Maiu.

In folio de 6 foi fără număr și 188 numerotate. Tipărit pe două coloane, cu 54 de rânduri în coloană. Titlul e incadrat într-un chenar înflorit.

Pe verso titlului Stema Tîrei (facs. 249) cu inițialele domnesci ale lui Constantin Brâncoveanu și 6 versuri ale lui Ἀντώνιος ὁ διδάσκαλος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολῆς, καὶ λογοθέτης γενικοῦ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας, adresate aceluiași Domnitor.

Foile liminare mai cuprind: o scrisoare a lui Atanasie, episcopul Silistrei, către Stefan Brâncoveanu; nisice versuri de laudă pentru ambii aceștia de Antonie, profesorul de mai sus; mai multe epigrame semnate: Χονρουάζιος, Ιεροδιάκονος. Ιωαννικιος ὁ Χατζής, Γεώργιος Χαζηθάνου Δαριοσαίος și Εὐθύμιος Μονάχος ὁ Ζιγαδενός; un prolog pentru carte al lui Alexie Comnen și în fine arătarea cuprinsului.

La sfîrșit (f. 188), se citesc următorile :

'Αλγεῖ ἀλάστωρ αἱρετιζόντων θλέπων
 Τύπῳ δοθείσας τὰς πονηρὰς αἱρέσεις
 Αὕτοῦ τε καρδιῶν πρὸς θρίαμβον καὶ στύγος
 Κατατρεχούσης τῶνδε τῆς πανυπλίας
 Τῆς δογματικῆς πυρίνου σπάθης δίκην
 'Αλεξίου Ἀνακτος Εὐθεστάτου,
 Καὶ πυρπολούσῃς δογμάτων τῶν δυσθέων
 "Απαν νόημα, καὶ πλάνην λαοπλάνων.
 "Α γὰρ Τριάδος οἱ ὑπέρμαχοι πόνῳ,
 Εἰς τὴν Τριάδα ἐλπίσαντες ἔκτόπως,
 'Εξειργάσαντο Πνεύματος δαδουχίᾳ
 Κράντωρ ὁ θεῖος ταῦτα συλλέξας πόθῳ,
 Καὶ δὴ προτρέψας Ζιγαδηνῷ ἀρμόσαι,
 "Ἡν Μητροφάνης νῦν τύπῳ διορθών,
 Χαίρει τε θυμῷ φθάς τὸ τὸν Βίβλου τέλος.
 'Ἐν ἔτει Σωτηριώδει ἡ ϕί. Σκιρβόφοριώνος β'. μεσοδόντος.
 'Ο ἐλάχιστος τῶν Ἱρομονάχων Μητροφάνης
 Γρηγορᾶς δὲ ἐκ Δωδώνης

Sufere impiosul ereticilor văzând că se edităză prin tipar eresurile violene și ale lui și ale acelora spre triumf, și ca de o sabie de foc ce-i urmăresce să înfristăză de Panoplia dogmatică a Impăratului celuī prea pios Alexie, și care mistue ca prin foc tătă cugetarea dogmelor celor de Dumnezeu urite și înșelarea a înșelătorilor de popore. Căci ceea ce apărătorii Treimei au lucrat cu anevoieță prin luminarea spiritului nădăjduind neîndoios în Treime, divinul Impărat adunându-le acestea cu osteneală, a indemnăt apoi pe Zigaden să le armonizeze, pe care (lucrare) Mitrofan acum corectând-o la tipar, să bucură cu bucurie ajungând la sfîrșitul cărtelui.

In anul mantuirei 1710. Schiroforion 2 a mijlocului lunei (Iunie în 12).

Cel mai mic între ieromonachi,
 Mitrofan Gregoras din Dodona.

București: Biblioteca Academiei Române. — Paris: Biblioteca Națională.
 Picot, *Anthime*, 552, nr 39.

161. Liturghier georgian, Tiflis 1710.

Acăstă carte ne este cunoscută din publicațiunea archeologuluī rus Bakradže și din noțiile publicate de G. I. Lahovari și H. Schuchardt.

La început să află stema Bagratizilor (dinastia care a domnit asupra Armeniei și mai târziu asupra Georgiai) și un portret al lui Wachtang VI, iar la sfîrșit epilogul pe care-l dăm aci după traducerea rusescă a lui Bakradže :

Intru slava sf. Treime eu, de origine și nascere Davidian, nepotul conoscutului țar Wachtang, nepotul gloriosuluī țar Arcil și al foarte renumituluī țar georgian Gheorghe, și fiul prea stimatului Levan, guvernator al Kartaliniei, principalele Wachtang, am chemat din Valachia un tipograf și am întocmit o tipografie spre scăparea sufletelor sus numiților țări, ale tatăluī și mumei mele, al ficei Guriely Tutî, spre bucuria sufletuluī meu și al soției mele fica stăpanitorului circasian Rusudany... și spre educațiunea filor și ficelor mele.

Fiind că părinții de suflet ai Georgienilor posedau puține cărți bisericescă, iar aceia cară nu le posedau, nu puteau fără acéstă carte a indeplini datoriile lor cu succes, stăpânitorul și guvernatorul Georgie, principalele Wachtang, simțind și înțelegând necesitatea ei pentru preotă, ce aveau nevoie de ea, s'a îngrijit, precum s'a îngrijit și în privința altor cărți, tipărite de noi în limba voastră georgiană, ca să începem tipărirea și acestei cărți, punând astfel luminarea pe lumanător... De aceea vă rog pe voi toti, prea sfintiți prelați și smeriți preoți, cine din voi va voi să ia în mâni acéstă carte, acela în timpul săvârșirei slujbei și jertvei fără de sânge cu ajutorul ei, să pomeneșcă și să róge pentru sănătatea și viața acelui, cu cheltuiala căruia s'a făcut acest lucru și s'a tipărit cartea.

Al vostru fiu de suflet, tipograful ungrovalach Mihail Štefanovici.

La sfîrșit:

დაიბეჭდა ქ, ტფილისა ხელითა მესტამბე მიხაელ სტეფანე-შეილისა უნ-
გრო-ვლახელისათა ქორონიკონსა ქრისტეს აქეთ ათას შეიდას და ათსა,

adică: S'a tipărit la Tiflis de măna tipografului Michail Štefanešvili (=Stefanovic), Ungrovlach, în anul dela Christos 1710.

După acesta urmăză și se versuri românești, tipărite cu caractere georgiane (pe cară le dăm în transcriția lui Schuchardt):

ქ: პრეკუმ ჩეი სტრეინი ღორესკ: მოშია სეზაზე:
კინდ სინტინტრალტე ცარე: დენუპტეშა ზე:
ქ: ში კახეი ჩეს პრე მარე: ბატუწ დე ფურთუნა:
ში როაგა პრე დუმნეზეუ: დე ლინიშტე ბუ ნა:
ქ: აშა ში ტიპოგრაფი: დო კერცეი სფერშირე:
ლაუდა ნენჩტატა: დაუ: ში მულცემი რე:

Prekum tsei streini doresk: mošia se šaze (*să-s vază*)
Kind sint intr alte tsare: de nu p(o)t se šaze:
Ši ka tsei tše-s pre mare: batuts de phurtuna:
Ši roaga pre Dumnezeu: de liniște buna:
Aša și tipographi: do (*de-a*) kertsei sphershire:
Lauda nentš(e)tata: dau: și multsemire.

Greșelile de tipar cară s-au strecurat în reproducerea lui Schuchardt se pot întrepta prin comparație cu textul publicat de Lahovari după Bakradže. Însă do, din versul 5 trebuie citit *de-a*, și nu *două*. Comp. versurile reproduse mai sus, pag. 344.

Volumul cuprinde cele trei liturghii cunoscute și serviciul hirotoniei, iar nu *Biblia*, cum s'a comunicat d-lui Lahovari.

Bakradže spune că sub același Wachtang, pe lângă acest Liturghier, s'a și mai tipărit *Evanghelia*, *Apostolul* și un *Služebnic*.

Dm. Bakradže, Археологическое путешествие по Гурии и Адчарье, Petersburg 1878.
— G. I. Lahovari, în *Timpul*, 23 Iunie 1883, și în *Buletinul Societății Geografice Române*, an. IV (1883) sem. II, 72. — H. Schuchardt, în *Wiener Zeitschr. f. d. Kunde d. Morgenl.*, vol. XI, 205. Picot, *Anthime*, 521, în notă.

264. — Frontispiciu din *Tridion*, Buzău 1700.

1712.

162. Octoih, Tîrgoviște 1712.

О К Т С ѿ Й Х Ѹ,

Ікъмъ ётъй тълмъчът пре лимба ръ-

мънъескъ, спре ёцелъверъ де ѿбще:

ши Тъпърътъ

Лтъв алъ єд. де ѿни, ѕ ёнълцътъ дом-

ний алъ прѣ Лъминатълъ ѿблъдънтъю

алъ тоатъ Църа Ръмънъескъ,

Іѡаннъ Констандинъ Б: Басарабъ Еоенод,

Къ тоатъ кълтъзъла прѣ сънцътъзъль

Митрополитъ алъ угрюклъхъей,

Къръ Индъмъ Івирънъль.

Лъ сънта Митрополе,

алъ Търгъовищъ.

Ла ѿнъл дела Хъ, зафътъ.

де Гъндръгъ Ръдокичъ,

Un vol. 4° de 4 fol nemum. și 464 pag. Tipărit cu negru și roșu cu câte 26 rînduri pe pagină. Titlul e incadrat în florii de compoziție tipografică. Caietele se compun din câte 8 fol având semnatura pe primele patru.

Pe verso titlului, următoarele versuri sub stema Țării Românești:

„Asupra pecetăii stihuri politice,

A Țării Rumânești cu bună ferice.

„Acestă semnătăț alături, ce corbului ivestea,

Domnului Constanținu Hs. îl gătește,

„Să-i fie spre pază cu bună voire

și să-luă îndelunge întru stăpânire.“

Pe cele 3 fețe următoare se află prefața următoare:

„Tuturorii celor ce să află și țină de eparchia Țării Rumânești, Cucernicilor și cinstiților Preoți, Gheorghe Typografulu, plecată închinăciune.

„Cine cunoaște Dumnezeiasca răvnă și multă grija ce are preșfințitul și de Dumnezeu trimisul Mitropolitul alături de Dumnezeu mantuite Eparchii a Uggrovlahiei, Kyr Anthimiu Ivirénul, pentru toată creștinăscă luț turmă, și mai alesu

pentru cinstita cătă a cucernicii voaste Preoții, nu trebuie să cerce pricina, pentru că acumă intăi au vrut să dé în typari cu a sa chieftuială aciastă carte a Octoihului, tălmăcită de pre vorba că grecescă și slovenescă pre limba noastră că Rumânescă. Sfintia sa, ca unu bunu Păstorlu și ne-adormită, carele nu încreză a osteni în toate zilele, cu lucrul, cu cuvântul, și cu învățatura, pentru mantuiré că de obște a oilor lu celor cuvântătoare, și să nevoiasă și în zi și în noapte pentru ca să facă căta lui că Preoțescă să fie înpodobită cu de tot felul de bunătate și iscusenie, cunoscându folosul celu susținător, care voii cucerini Preoți și ceilalți creștini puteți să luați dintr-aciastă carte, întru căre să află atâtă cunoștințe ale Bogosloviei, și tañele cele mai înalte ale drăptei credinței noastre, n-au crutat chieftuiala, că după obiceiuită, laudata și viajască lui osardie, și dragoste părintescă, au dat-o în typariu, pentru ca să poată și căta Besericăscă și copii creștinilor, carii să nevoescă la învățatura sfintei scripturi, să o câștige pre lesne, și să o citească nu numai în școale și în casele sale, ce și în sfintele Besereci, spre lauda pre slăvitulu Dumnezeu, dintru a căruia dar iau credințioșii lumina cunoștinței, și al înțelepcioni. Priimeti-o dreptă acela cu dragoste și cu bunu cugetu, și o cetiți cu multămită, rugându neincetă pe pre înnălțatul Dumnezeu, atâtă pentru intemeiară și buna norocire a prea Luminatului Domnului Ioannu Constanțiu B. Voevod, întru a căruia norocite zile vă bucurați și cucericii voastră și toti creștinii, de acestu daru, și facere de bine, cătu și pentru sănătate și îndelungata viață a pre sfintitulu Mitropolitului nostru Kyr Anthim, carele cu dăscăliceștile lui vorbe și cu înbunătățatele lui osteneli și cu a sa vrădică de laudă pildă, vă face totdeauna iscusită la fiște care faptă și învățatură Beserescă, și vă bucurați în Domnul. Aminu".

Urmăză apoi: „Pinaxu, adeca însemnare de căle ce să află într-aclastă carte”, o pagină albă și o gravură pe lemn reprezentând pe sf. Ioan Damaschin cu o inscripție grecescă și cu legenda:

„Organul Bogosloviei Damaschin încordéză
„Și noao sfânta Troița bine ne-adevereză.“

La pag. 463 se citește:

„Slavă, cinste, și închinăciune celui în Troiță unuia Dumnezeu, care ne-au ajutat după începutu de amu ajunsu și sfârșitul.”

„Iară cei ce vă veți întâmpla a citi, bucurați-vă în Domnul, și mă rogă veri că greșală veți afia îndreptați cu Duhul blandelor ne puindu-ne în ponos, că precum iaste cu neputință omului a nu păcătu, într-acesta chipu și Typografulu a rămână fără de greșală.

„Typăritu-sau în Anul dela facere Lumii 7221. Prin osardia și ostenela lui Gheorghe Radovici.“

Urmăză apoi o mică arătare a greșelilor de tipar.

Mănăstirea Nemțulu.

1713.

163. Alexandria, (Tîrgoviște 1713?)

Del Chiaro vorbesce despre o *Alexandrie* românescă tipărită, fără să arate anul și locul în care s-ar fi tipărit:

„Alexandrie, o sia Storia di Allessandro il Macedone, stampata in Lingua Valaca; ma detta Storia è veramente curiosa per le molte favole che in essa vedonsi frammischiate.“

Del Chiaro, *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia*, Venezia 1718, pag. 44.

164. Liturghii, Tîrgoviște 1713.

ДЛНІЕЗЕЕЦИЛЕ ШІ СФІТСЕЛЕ | ЛУТУРГІЙ | І чёлврь динтре сфіци
Ільїнцилаура | и ёщри а лўй Іѡанъ Златоустъ, а лўй Еа- | сїлє чёль Маре, ші а
Преждеиеній, | аквм ұтжай Тұпърйтъ. | Дітре аль қе. де ёни, а ғнълцатей Дом- | ній
а прѣ Азминаатчалы әбелъдәиторю | а тоатъ Цара Рымжнѣскъ, | Іѡанъ Констандін
Б: Басарабъ Еоекод, | Кs тоатъ келтчалла прѣ сфіцитчалы | Митрополитъ аль
оугроковлѧхъ, | Күр Індимъ Ікірѣнчль. | Л сфіта Митрополіе а Тжргбенций. | Да
анчль деля Хс, зауғрт | (Де Генрігіе Радокичъ).

In-4° de 2 foi fără numerotație și 210 pagine. Tipărit cu negru și roșu, cu 26 de rânduri pe pagină, cu câteva ornamente și gravuri. Printre acestea se află și acele cari au servit la tipărirea *Liturghiei* de la Buzău din 1702 (v. facs. 246 și 247).

Pe verso titlului stema Țării Românești (facs. 214) și versurile reproduse mai sus la pag. 483.

Bucureșci : Biblioteca Academiei Române.
Popp, *Disertație*, 61.

165. Pilde filosofesci, Tîrgoviște 1713.

Шилде философесций депе лімба греческъ тълмъчите рымжнѣци, къре к8 къче-
рие сд8 әкинат ПрѣАзминаатчалы Әбелъдәиторю Църій рымжнѣци Іѡанъ Констандінъ
Басарабъ Еоекодъ, фінди Митрополитъ Күр Індимъ Ікірѣнчль, де Күр Манчл аль
лўй Апостолъ, к8 акървя келтчалъ акъмъ ұтжай сд8 типърйтъ а Тжргбенцие. Да
лѣтъ зека.

(La sfîrșit :) Ши сд8 Тұпърйтъ әчастъ Кър҃чалъ: аа Лѣт, зека, принъ әс-
тенѣла лўй Генрігіе Радокичъ.

Titlul de mai sus este luat din Picot (*Anthime*, 554), făia cu titlu lipsind din exemplarul din Biblioteca Academiei.

In-8° mic de 6+108 foi nenumerotate, ultima albă; 17 rânduri pe pagină. În primele 6 foi se află titlul și cele două prefete cari se reproduc mai jos.

„Pré înnălțatului și bun credinciosulu Domn și oblađuitoru a toată Tara Rumânescă, Domnulu Domnulu Io Constandinu Basarab Voevodu, plecată și cu călănică închinăciune.

„La măriré oblađuirii tale, pré înnălțate Doamne, s-au închinat Pildele Filosofilor celor de demult pre limba greacă, ca celuia ce ești alu Grecilor și sprejinitoru și făcătoru de bine. Si iarași acela talmăcindu-se pe limba românescă, pentru folosul politiei și al norodului, la altul nu era cu dreptate, nicăi să cuveniă să se închine, fără numai la a ta stăpânire cē de mare cuviință, ca celuia ce ești Domn acestui pământu, cărmitoru acestui norodu și tată făcătoru de bine a toatei politiei. Si adevăratu, o cu cătu săntem datori cu toții, și cei strein și cei de locu, să lăudăm pururé în fiște care locu în totu felul, și cu glasul și cu cuvintele, numele tău celu vrénicu de laudă, și bunătaté ta cē

pré minunată; de vréme ce tu ești acela, pré luminate oblăduitorule, de ne chivernisești cu înțelepciuṇe ta, de ne sprejenești cu stăpăniré ta, de ne păzești cu dragosté ta cé părintescă. Tu ești ce priveghezi pentru ca să trălaşcă fiește carele dinū noī făr-de smintelă; Te nevoești, pentru ca să ne odihnim în liniște mălcomiril; mai înainte socotești și porți de grijă, pentru ca să avemă toată indestularé. Si de să bucură intru norucitele zile ale préluminatelor oblăduiri tale toți supușii tăi de viață pacinică, de au dinū destulă célé trebuincloase spre traiu, de răsuflă lină și neturburată văzduhă, de vădu sporite averi(le) loră, întărîte lăcașurile loră, fără de frică și fără de nevoie Patriă loră, darulă iaste al părinților tale bunătăți; că socotindu intocma binele Norodulu, ca și al tăriei tale, te nevoești și zioa și noaptă pentru ca să căștige toți pururé norocire. Dreptă acela, precumă d'inucepută, când Dumnezeiasca voință au înălțat în scaunul oblăduiri Minunatul Tău Chip, totă cu dréptă mijlocire te-amă închinat și dragosté, și credință, și inima noastră, pentru căci aşa o cerca luminata ta vrednicie și cucerîa cé de obște a norodulu și a politiei; aşa și acum pentru mai alăselen tale bunătăți și pentru viață ta cé cuviosă, pre dreptate toți după putință, și cinstimă petutindenă, și mărimă pururé numele înălțimei tale cel vrédnic de laudă. Priimêște dreptă acela, pré înălțate oblăduitoru, ca o datorie, și de la mine nevrédnicul robulă tău aciastă pré mică arătare a smeritei méle cucerî, care cu închinaciune plecă tăie marelui și de multă bine făcătorulu mieu Domnū și ca unu vrédnicu ce ești a toată cinstă, și a toată lauda mai presusă, bucură-te, bine sporête și înpărățește intru oblăduitorul tău scaună în mulți ani, cu sănătate, cu fericire, și cu pacinică stare, pentru norocire norodulu și a toată Tara.

„A păzitei de Dumnezeu înălțimei tale, smeritul și mai micul rob
„Manul al lui Apostoli.“

„Tuturor de Dumnezeu credincioșilor cetitori, Manul al lui Apostoli, rog sănătate și norocire.

„Are datorie fiește carele, veri cu ce mijloc ar puté să facă folosu Patriei lui, pentru căci ia și prijaște și-l hrănește, ia și-l cinstește și-l păzește. Dreptă acela dară și eu, mai micul tuturor, măcară că nu-mă iaste patria Tara Rumânescă, iară pentru căci amă căștigătă intru acestă pământă, — streină fiindă, — și cinstă și priință, cunosc că amă același datorie ce au și lăcuitorii cei adevărați. Deci, pentru ca să dau cătră dansa unu semnă micu de mulțemită și ne avândă cu altă ce, amă pusă nevoiță de s-au tălmăcită aciastă carte de pre vorba cé proastă greciască pre limba rumânescă, și cu a mea cheltuială amă făcută de s-au tyipărită spre folosul acestăi patrii; de vréme ce cuprinde într-ansa célé mai alăse pilde ale filosofilor celor de demultă, și politia și totu norodulu de obște poate să învețe înbunătățita petrecanie și viață cé cuviosă, și vor puté să cunoască carele sănt răutățile pentru ca să se ferescă de iale, și carele sănt bunătățile pentru ca să le căștige.

„Primită drept acela cu dragoste, și pentru căci iaste de folosu, și pe(n)tru căci vă să dă în dară. Si în loc de plată alta nu pohtescu dela dragosté frăției voastre, fără numai ca să rugați pre Dumnezeu totă de obște pentru bună sănătate și pacinică stare a pré luminatului Domnului nostru Ioannu Constantin Basarab Voevodă, intru a căruia norocite zile căștigă Tara Rumânescă bunătăți ca acăstia. Si vă bucurați în Domnul.“

Del Chiaro, vorbind despre cărțile tipărite în Tara Românescă pe vremea sa, spune următoarele relativ la ediția grecescă și cea românescă a acestei cărți:

„Le Mussime degli Orientali, traduzione dalla Lingua Franzese nella Italiana; fatta da mo, e dedicata al Principe Costantin Brancovani, per di cui comando il P. Giovanni Abrami (allora Predicatore al servizio di detto Principe) le tradusse in Greco volgare, ma non senza notabile alterazione; furono poi tradotte dalla Greca nella Valaca favella per opera dell' Arcivescovo di Valachia Antimo, il quale poi fece stamparle in amende le suddette Lingue a spese di Maano Apostolo 1713, in Bucorest in 16.“

O ediție nouă a acestei cărți s-a tipărit în 1783.

București: Biblioteca Academiei Române.

Gaster, *Chrestomatie*, II, 4.

Del Chiaro, *Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia*, 44. — Popp, *Disertație*, 61. — Picot, *Anthime*, 554. — Gaster, *Literatura populară română*, 204.

166. Maxime filosofice, Tîrgoviște 1713. — Grecesce.

ΓΝΩΜΙΚΑ | ΠΑΛΑΙΩΝ ΤΙΝΩΝ | Φιλοσόφων, | 'Εκ τῆς Ἰταλικῆς εἰς τὴν ἡμετέραν | ἀπλῆν Διάλεκτον μεταφρασ- | θέντα καὶ εὐλαβῶς | ἀφιερωθέντα | Τῷ Εὐσεβεστάτῳ καὶ Τύφη- | λοτάτῳ | Αὐθέντῃ καὶ Ἡγεμόνι πάσης | Οὐγγροβλαχίας | Κυρίῳ Κυρίῳ | ἸΩΑΝΝΗ ΚΩΝ- | ΣΤΑΝΤΙΝΩ | Μπασσαράμπα Βοεζόδᾳ, | 'Αρχιερατεύοντος τοῦ Πανιερωτάτου | Μητροπολίτου | Κυρίου Ἀνθίμου | τοῦ ἐξ Ἰεράρχων, | Παρὰ τοῦ Κύρου Μάνου Ἀποστόλη, οὗ | καὶ τοῖς ἀνα- | λόμασι νεωτερὶ ἐτιπώ- | θησαν ἐν Τεργούστῳ, | ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ, αψιγ'.

Sentințe a unor vechi filozofi, traduse din italienescă în limba noastră aplă și cu umilință afierosite prea Piosului și prea Înălțatului Domn și Egemon a totă Ungrovlachia, Domnul Domn Constantin Basarab Voievod, pe când păstorea Preasfințitul Mitropolit Domnul Antim din Ivir, de Chir Manu Apostol și cu a căruia cheltuială din nou s'aștipărit în Tîrgoviște, în anul dela Christos 1713.

In-8° mic de 4+54 foi nenumerotate; ultima pagină albă. Titlul este incadrat într'un chenar simplu. Pe verso stema Terei între inițialele domnescă ale lui Constantin Brâncoveanu (ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ Ι. Κ. ΜΠ. ΜΠ. Β. Α. Π. Σ.). Urmăză apoi două prefete ale lui Manu Apostol:

Τῷ Εὐσεβεστάτῳ καὶ Τύφηλοτάτῳ Αὐθέντῃ καὶ Ἡγεμόνι πάσης Οὐγγροβλαχίας Κυρίῳ Κυρίῳ Ἰωάννῃ Κωνσταντίνῳ Μπασσαράμπᾳ Βοεζόδᾳ, τὴν δουλικὴν καὶ εὐλαβητικὴν προσκόνδισιν.

Tà tōn Ἐλλήνων τῷ φιλέλληνι Ἡγεμόνι, καὶ δσα οἱ τῆς ἐλλάδος φιλόμουσοι Παιδεῖς, ἥ ἐλλογίμως συγγράφουσιν, ἥ νουνεχῶς ἐφευρίσκουσι, πάντα δρείλονται τῇ σῇ Θεοτικήτῳ Μεγαλειότη τι, Τύφηλότατε καὶ Φιλόχριστε Αὐθέντα, δποῦ καὶ τῆς Ἐλληνικῆς μαθήσεως εἰσαι δ θερμότατος ὑπερασσιστής, καὶ τῶν Ἐλλήνων ὁ φιλάνθρωπος εὐεργέτης. τούτου χάριν μὲ δίκαιον τρόπον εἰς τὴν εὐσεβεστάτην σου Τύφηλότητα καὶ προσφέρονται, καὶ ἀφιεροῦνται προσκυνητῶς ταῦτα τὰ Φιλοσοφικὰ Ἀποφθέγματα δποῦ νεωτερὶ μετεγλωτίσθησαν εἰς τὴν κοινήν μας ἀπλῆν διάλεκτον. διατὶ καὶ τὸ χρέος μας τὸ ἀπαιτεῖ, καὶ τὸ πρέπον μας ἀναγκάζει, μὲ τὸ νὰ εἴναι καὶ ἡ τούτων μετάφρασις, καὶ δ ταῦτα προσφέρων, καὶ γέννημα, καὶ θρέμμα τῆς παρὰ σου εὐεργετουμένης Ἐλλάδος. Ποιὸν γάρ χρέος δὲν ἔχομεν πρὸς τὴν Σὴν μεγαλόδωρον εὐγνωμοσύνην καὶ ἡμεῖς τῶν ἐλλήνων τὰ τέκνα, καὶ ἡ ἐλλὰς ἡ κοινή μας γεννήτρια, δποῦ διέπομεν φανερά εἰς τούτους τοὺς τρισευδαίμονας χρόνους τῆς θεοφρουρῆτου σου ἡγεμονίας, νὰ ἀνθῇ πάλιν ἐκείνη ἡ εὐφημος δόξα, δποῦ ἄνωθεν καὶ ἐξαρχῆς ἀπόκτησε τὸ γένος μας μὲ τὴν Σοφίαν σου εἰς τῆς Οἰκουμένης τὰ πέρατα; Ἐπειδὴ καὶ μὲ τῆς σῆς Μεγαλοφυχίας ταῖς λαμπραῖς εὐποίησις ἀνακαλεῖται ἐδῶ εἰς τὸ πρῶτον ἀξιωμα τῶν ἐλλήνων ἡ μάθησις. ἐδῶ ἀνακαίνεται τῶν ἐπιστημῶν ἡ ἀρχαία λαμπρότης. ἐδῶ γυμ-

νάζονται οἱ νόες τῶν φιλομαθῶν εἰς πᾶσαν ἑλληνικὴν διδασκαλίαν, καὶ ἐνάρετον μεταχεί-
ρησιν. Καὶ ποῦ ποτὲ εἰς ἕοιθειαν τῆς ἑλλάδος ἀνέτειλε τοιοῦτος εὐεργετικώτατος ἥλιος;
ποῦ εἴδαμεν ἡμεῖς τὰ τέκνα τῆς μίαν τοιαύτην ἀφθονοπάροχον δεξιὰν, νὰ προχέη πλου-
σίως εἰς τοῦ λόγου μας, δχι μόνον τὰ πρὸς ὧφελέιαν καὶ κυδέρνησίν μας, δταν ἦ κατα-
φεύγωμεν, ἦ εὑρισκώμεθα εἰς ταύτην τὴν θεοφύλακτον ἐπαρχίαν, ἀλλὰ νὰ οἰκονομῇ καὶ
ἀπὸ μακρόθεν ἐκεῖνα δόποῦ εἰναι ἦ χρήσιμα, ἦ ἀναγκαῖα, διὰ νὰ ἀπολαμβάνωσιν οἱ φιλο-
μαθεῖς κάθε ἐπιστήμην πρὸς τιμὴν καὶ δόξαν τοῦ γένους μας; Καὶ δμως [τοιαύτας πλου-
σιοδώρους χάριτας τὰς ἔχομεν καθ'έκαστην παρ' αὐτῆς τῆς εὐεργετικῆς σου χειρὸς, κρά-
τιστε ἡγεμῶν, δόποῦ χαίρεται νὰ διαμοιράζῃ καὶ ἀδιαλείπτως, καὶ διερβαλλόντως εἰς δλους
τὰς εὐεργεσίας της. 'Ως δφειλομένην λοιπὸν ἀς ἀποδεχθῇ ἦ σὴ ὑψηλοτάτη μεγαλειότης καὶ
παρ' ἐμοῦ τοῦ ἐλαχίστου αὐτῆς δούλου ταύτην τὴν παραμικράν ἔνδειξιν τῆς εὐλαβητικῆς
καὶ εὐχαρίστου μου προσιρέσεως, ὡσὰν δόποῦ εἴμαι καὶ ἐγὼ εἰς τῶν πλεῖστα καὶ μεγάλα
παρὰ τῆς φιλοχρίστου σου ἡγεμονίας εὐεργετηθέντων. Καὶ ἀν καλὰ πρὸς τὰς ἀπείρους
εὐεργεσίας δόποῦ ἔλαθον ἀπὸ τὸ πολὺ αὐτῆς ἔλεος, δλίγους δξιον καὶ ταπεινὸν εἰναι τὸ προσ-
φερόμενον, δμως δέομαι προσκυνητῶς, νὰ τὸ δεχθῇ ἰλέφ τῷ δμματι, καὶ εύμενει τῇ καρ-
δίᾳ, δντας ἴδιον τῶν Βασιλέων καὶ ἡγεμόνων, μεγάλα νὰ εὐεργετοῦσι, καὶ μικρὰ εἰς σημεῖον
εὐλαβείας νὰ δέχωνται ἀπὸ τῶν πιετῶν τους δούλων καὶ ὑπηκόων. ὁ δὲ Βασιλεὺς τῶν δασι-
λευόντων Θεὸς νὰ διατηρῇ τὸ θεοτίμητον ὄφος τῆς σῆς εὐσεβεστάτης μεγαλειότητος εἰς τὸν
ἡγεμονικόν της θρόνον μὲ ἄκραν εὐδαιμονίαν καὶ ἀγαλλίασιν, εἰς γῆρας είρηνικὸν καὶ δα-
θύτατον, διὰ καύχημα καὶ δόξαν τοῦ γένους μας, καὶ διὰ εὐτυχίαν καὶ ἀσφάλειαν ταύτης
τῆς λαμπρᾶς ἐπαρχίας.

Τῆς σῆς Θεοφρουρήτου Ὀψηλότητος, ταπεινὸς καὶ παραμικρὸς δοῦλος,
Μάνος Ἀποστόλου.

Prea piosulu și prea înălțatului Domn și Egemon a tótă Ungrovlachia, Domnul
Domn Ioan Constantin Basarab Voevod, închinăciune servilă și umilită.

Cele ale Grecilor se cuvin Domnitorulu filelin și tóte côte fiil iubitoră aș
Grecie sau învătațări scriu oră inventeză cu mintea, tóte se datoresc Măriei tale
cei de Dumnezeu cinstite, prea înălțate și iubitorule de Christos Domnitorule,
care ești și cel mai zelos sprijinitor al învățăturei grecesci și binefăcătorul cel
mai uman al Grecilor. Pentru aceea cu drept cuvint se dedică și se afierosesc
cu închinăciune piosităței tale cei prea înalte Sentele Filosofice, care de curind
s'aș tradus în limba noastră comună apla; pentru că și datoria noastră o pretinde
și cuviința ne obligă ca să se facă și traducerea acestora, iar dedicatul acestora
este și prin nascere și prin crescere al Greciei, căreia Tu și ești binefăcător. Căci
ce datorie nu avem către a ta darnică recunoșință și noi fiil Grecilor și Grecia
născătorea noastră obștească? Pentru că vedem pe față în acești prea fericiți ani
aș domniei tale de Dumnezeu păzită, că infloresc iarăși acea glorie strălucită, ce
din vechime și de la început a căstigat neamul nostru cu înțelepciunea sa până
la marginile lumii; fiind că și prin măreția ta de suflet cu strălucitele bine-faceri
se rechiamă aicea învățătura Grecilor la întâia demnitate. Aicea se reinoesc
vechea strălucire a sciințelor; aicea se exercitează mințile iubitorilor de învăță-
tură în tótă sciință grécă și în întrebunțarea virtuosă. Si unde a răsărit când-va
în ajutorul Greciei un sóre atât de binefăcător? Unde am vădut noi, fiil ei, o
dréptă atât de înbelșugată în dar, care să ne dea cu dănicie nu numai spre folosul
și susținerea noastră, sau când ne refugiăm sau când ne aflăm în acéstă Pro-
vincie păzită de Dumnezeu? ci încă să economisescă și de departe acele ce sunt

sau trebuitore sau necesare pentru ca să căstige iubitorii de învățătură ori ce sciință spre onorea și gloria neamului nostru? Si încă aceste bogate daruri le avem dîlnic din mâna Ta cea bine-făcătoare, prea bunule Domn, care să bucură să împartă continuu și pe intrecute tuturor bine-facerile sale. Deoarece ca îndatorită (Grecia), primescă prea Inalta Ta Maiestate și de la mine, cel mai mic serv al ei, acest prea mic se înțelege de umilință și de dispoziție de recunoștință, pentru că sunt și eu unul din cel fără mult și cu prisos miluit de Domnia Ta cea iubitore de Christos. Cu tóte că pe lângă bine-facerile nenumărate ce am primit de la marea ta îndurare, ceea ce-ți dedic este de puțin preț și înjositor, dar mă rog cu plecăciune să o primesc cu ochiul milostiv și cu inimă bine-voitore, fiind propriu Regilor și Domnilor să facă bine cu îmbelșugare și să primesc lucruri mici în semn de umilință din partea credincioșilor lor servi și supuși. Iar Impăratul Impăraților – Dumnezeu – să vă păzescă pe Înălțimea Voastră cea de Dumnezeu cinstită, prea pirosă și prea mareță în tronul domnesc cu deplină fericire și veselie până la bătrânețe pacinice și prea adâncă, spre fala și gloria neamului nostru și pentru fericirea și siguranța acestei strălucite Provincii.

Al Înălțimiei Tale celei păzite de Dumnezeu umilit și prea mic serv,

Manu Apostol.

Τοῖς Θεοσεβέσιν Ἀγαγνώσταις Μάνος δὲ Ἀποστόλου δγείαν καὶ εὐτυχίαν.

Tà παρόντα Φιλοσοφικὰ Ἀποφθέγματα, ὅπου εἰς διαφόρους γλώσσας εύρεθησαν καὶ γεγραμμένα, καὶ τυπωμένα, νεοτερὶ τὰ μετεγλάττισε, προστάξει τοῦ εὐεζεστάτου καὶ ὑψηλοτάτου ἡμῶν Αδόντου καὶ ἡγεμόνος πάσης Οὐργορθλαχίας Κυρίου Ἰωάννου Κωνσταντίνου Μπασιαράμπα Βοεΐδα, ἀπὸ τῆς Ἰταλικῆς εἰς τὴν ἡμετέραν ἀπλήν διάλεκτον, δι λογιώτατος διδάσκαλος καὶ Ἱεροκήρυξ Ἰωάννης Ἱερεὺς δὲ Ἀδράμιος. Καὶ μὲ τὸ νὰ τὰ ἔχριναν οἱ πολλοὶ δξια εἰδήσεως καὶ τοῖς πᾶσιν ὠφέλιμα, διὰ τὰς πολλὰς καὶ διαφόρους νουθεσίας, δποῦ περιέχουσιν, συνήργησα καὶ ἐγὼ δὲ ἀγάπην τοῦ γένους μας νὰ δοθῶσιν εἰς φῶς, καὶ νὰ τυπωθῶσι μὲ ἐδικήν μου δαπάνην πρὸς ὠφέλειαν τῆς φιλτάτης κοινῆς μας Μητρὸς τῆς ἐλλάδος, διὰ νὰ καρποφορηθῶσι καὶ ἀπὸ ταῦτα, τὰ φιλομαθῆτης τέκνα, καὶ δοσοὶ εἶναι ἐρασταὶ τῶν λόγων καὶ τῆς σοφίας. Δεχθῆτε λοιπὸν μὲ ἀγάπην τοῦτο τὸ μικρὸν δῶρον τῆς εὐδιαβέτου μου προαιρέσεως, καὶ ὡς εὐγνώμονες καὶ εὐχάριστοι, παρακαλεῖτε τὸν φιλάνθρωπον Θεὸν διὰ τὴν φηχικὴν σωτηρίαν ἐκείνων, δποῦ καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ συνεργοῦσι διὰ τὴν προκοπήν καὶ εὐτυχίαν τοῦ γένους μας. Ἐρήσθε ἐν Κυρίῳ.

Iubitorilor de Dumnezeu cititor, Manu Apostol sănătate și fericire.

Sentințele filosofice din acestă carte, care s-au aflat în deosebitele limbi, și scrise și tipărite, de curând le-a tradus din porunca prea piosului și prea înălțatului nostru Domn și Egemon a totă Ungrovlachia Domnul Ioan Constantin Basarab Voevod, din limba italiană în a noastră simplă, prea învățatul profesor și predicator preotul Ioan Avramiu. Si pentru că mulți le-au socotit vrednice de tipărire și folositore tuturor, pentru multele și deosebitele sfaturi ce cuprind, am conlucrat și eu pentru dragostea neamului meu să se dea la lumină și să se tipărescă cu cheltuiala mea spre folosul prea iubitel noastre mame obștescă a Greciei, pentru ca să se folosescă și din acestea fișă ei cel iubitor de învățătură, și că sunt doritori de sciință și de filosofie. Primiți deci cu iubire acest mic dar a dispoziției mele de bine voitoare; și ca recunoscător și mulțumitor, rugați pe Dumnezeu cel iubitor de omeni pentru mantuirea sufletescă a acelora cari, și cu cu-

vîntul și cu fapta conlucréză la progresul și la fericirea neamului nostru. Fiți să-nătoși întru Domnul.

Ediții: Venetia, 1780.

Bucurescă: Biblioteca C. Erbiceanu.

Papadopoulos-Vretos, Νεοελληνική Φιλολογία, II, 162. — Picot, *Anthime*, 553, n° 44.

265. Din *Sinopeis*, Iași 1714.

1714.

167. Chrisovul lui Ștefan Cantacuzino pentru abrogarea văcărîitului (Tîrgoviște) 1714.

Folie volantă de 60×45 cm, tipărită cu negru și roșu în 60 de rînduri. Cu pecetea Domnitorului în céră roșie (pierdută în exemplarul Academiei).

Bucurescă: Biblioteca Academiei Române.

Iorga, *Studii și Documente cu privire la Istoria Românilor*, III (Bucurescă 1901), 94.

168. Mitropolitul Antim, Capete de poruncă, Tîrgoviște 1714.

КÁПЕТÉ ДЕ ПОРѢНКЪ | La тóатъ чата Бессеричáскъ. | Пéнтрø ка съ пъзéскъ фíеши | кáреле динъ Прéшци ши дин | Длакони, де плини ши кв чин- | сте даторија Хотáрвлвй сэв. | Аквмъ фтжй Тéпърйтъ, | А вйлеле прѣ фнълцатвлвй | Дымни ши юблъдьхторю а | тóатъ Цара Ръмжнѣскъ. | Иw Щéфанъ, К. Еогвóд. | А сїнта Митрополіе | ф Тжрѓовише. | La Лéкт, юскъ | — Де Гéврїе, Радовиçъ.

In 16 mic, de 17 foi nenumerotate. Tipărit cu negru, cu 19 rînduri.

Introducerea:

„Anthimă cu mila lui Dumnezeu Arhiepiscop alături Ugrovlahiei pre cinstiță și exarh plaiurilor.

„Voao cucerniciloră Preoți și Diaconi dină toată Țara Rumânescă. Tuturoră de obște, dela pre puternicul Dumnezeu, vă rugămă milă, pace, sănătate, viață curată și spăsenie susținătoră, iar dela smerenile noastră, Molitvă, Blagoslovenie și ertăciune.“

„Milostivul Dumnezeu, carele ca unu Părinte al îndurărilor chiverniseste, și măntuiaște pre toti căti nădăjduescu la mila lui, au văzutu la cé de pe urmă smereniă și nevoia voastră a credincioșilor slujitoră al sfântului său Jărtvenicu, și plecându-se cu iubire de milostivire, au grăit bune în inima credinciosulu și pré înnălțatulu Domnulu nostru și oblăduitorulu Tărăi rumânești, Io Stefanu Cantacuzino Voevod, pentru Beserică și pentru toată preoțiila. Drept acela Mărija sa dinu Dumnezească voință indemnându-să, au lucratu în zilele noastre lucru sfantu și plăcutu lui Dumnezeu, plinu de bunătate și de iubire de oameni, care în zilele céle de de multu, din descălecătoaré Tărăi, nici unul dinu Domnii cei dinu tăi nu s-au învrednicit să o isprăvescă și ca unu Domnū Iubitoru de Hs. și fiu adevărat alu sfintei Beserică noastre a răsăritulu, aducându-să de cucerie, au măntuit cu hrisov domnescu toată ciata Preoțescă de sarcina dărilor, ce da de rându cu țara. Drept acela dară și noi cu acăstă scrisoare a noastră vă dăm în stire tutroru Preoților și Diaconilor, pentru acăstă mare și fără de asă-mănage milă și facere de bine care s-au făcut voao, ca să înnălați slavă milostivul și dătătorulu de bunătăți Dumnezeu, și să faceți rugăcluni neîncetat săra și diminéta, și intru amiază zi, pentru spăsenița sufletelor Părintilor și mosilor lu, și pentru buna sănătaté Mării sale, și pentru întemelire în scaunul Domniei, să-lu păzescă Dumnezeu de toate vicleșugurile înpotrivnicilor, și să supue supt picioarele lui pre totu vrăjmașul și pizmașul.

Apoi urmăză cele 12 „capete de poruncă”.
In porunca „A unu-spră-zéce” se dice :

„Fiete care Preotu să citescă cu socotință acé cărțulue de învățatura bescericescă, ce s-au tylpărit la létul dela Hs. 1710, și s-au datu atunce tutroru în daru, și să înplinescă și cu fapta acéle ce scriu întransa, că apoi, de nu voru face, să voru pedepsi; Ȣară cine nu va avé, să clără la arhiereul său, că i să va da. Așijdiré și acăstă carte cu acéste 12 capete, fiște carele dinu voi să o pestreze ca lumina ochiloru, și céle ce s-au hotărătu întransa cu poruncă, să se facă cu toată osardiia; să nu afle nimene pricina să zică că au pierdut-o, sau au arsă în casa lu, sau Ȣau furat-o cine-va, că nu să va puté îndrepta, ci să va da în rândul tăranilor.”

Capitulele următore aü aceste titluri :

„Mijlocirile cu carele potu să rămăe Diețile temeñice și nestrămutate.

„Izvodusu Dieții.

„Mijlocirile cu carele potu să rămăe foitele zestreloru temeñice și nestrămutate.

„Izvodusu foitei zestriloru.”

Urmăză apoi încă trei porunci, despre cununia celor fugiți, despre căsătoriile dintre Ti-gani și Români și despre preoția rumânilor scăpați din rumânie.

Bucurescu: Biblioteca Academiei Române.

Biserica ortodoxă, XVIII, 826. — Picot, *Anthime*, 554.

169. Sinopsis, Iași 1714.

СУНОФИСЬ | Якъмъ ѧтжъ тѹпърѣтъ, Ѡ ѡнелє прѣ | Асминатълъй Д, Іѡан, Н, І, Коекдъ. | къ бѣгословенна прѣ сѣнцитълъ Патриархъ, | Иль Іерасалимълъй, шїй ѧ тѣатъ Палистына. | Куръ Хрісанть, фиинндъ Митрополитъ Цѣркъ Куръ | Геденъ, шїй сѧс тѹпърѣтъ Ѡ Мънъстѣрѣ | ѧ сѣнцълъй Мормънть, Ѡ Сѣти Сакка Ѡ ѡшн | Да йиыль дѣла Хс ѿѣдї. | Динъ Тѹпогрѣфъ й мормънцълъй Сѣнть. | Де Іеремийл Маркбенчъ.

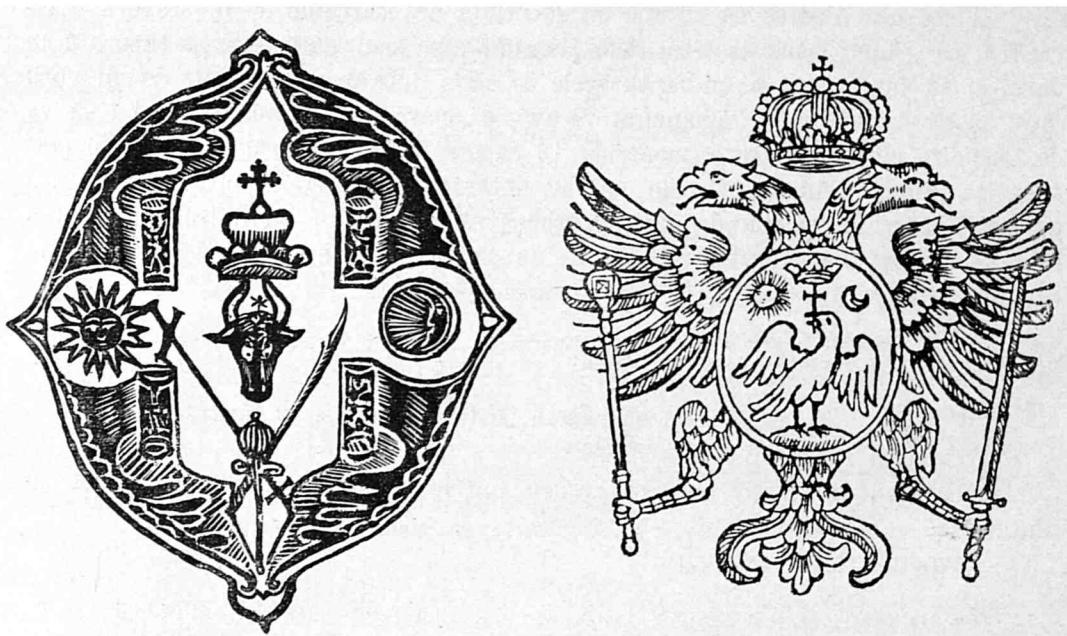
In-4º de peste 64 de foile nepaginate. Tipărit cu negru, cu 24 de rînduri pe pagină. În text se află câteva ornamente, iar pe titlu o gravură reprezentând *Innălțarea Domnului* (facs. 265), ca un fel de semn al tipografiei sfintului Mormânt (St. Sava) din Iași. Pe verso titlului se află stema Moldovei (facs. 266), între literile I—Н, І—Е, Д—М, Л—А, А—ІІ, М—О.

Pe fâoaia următoare se află, de o parte, arătarea cuprinsului, iar de alta o gravură mare reprezentând *Bunavestirea cu inscripția slavonescă: ѿѣвирѣни*.

„Scara a cărti.

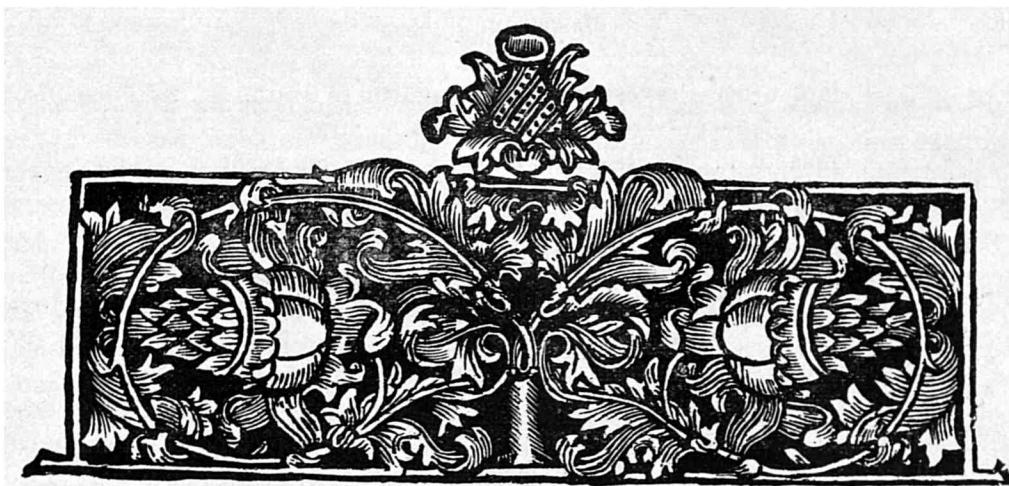
„Slujba Acathistului. — Canonă de rugăciune cătră Pră sfântă Născătoare de Dumnezeu, adecă Paraclisul. — Exapsalmul rumânesc. — Първый часъ (*časul întâi*) rumânesc. — Pavecernița c  mar . — Pavecernița c  mică, rumânesc. — Slujba sfintei Priceștanii. — Rânudu ala lunilor. “

Nu cuno em exemplare complete.
Bucure ci: Biblioteca Academiei Rom ane.

266.

267.

268. — Din *Ostoyă*, 1700.

1715.

170. Ciasoslov, tradus de Mitropolitul Antim Ivirénul, Tîrgoviște 1715.

Ч И С О С Л О ' Е І
Ікъмъ ётжай Тжлмъчытъ ф дымба.
 Рзмжнѣскъ,
 Ши ёкината.
 Прѣ Крецинълъ, ши прѣ ёНълицатъ-
 лъ Дамъ, ши Собъдънъбрю а толатж
 Цара Рзмжнѣскъ.
IСО, ЩЕФАНЪ.
 Кантакъзинъ Боецъ,
 Де прѣ сѣнътъль Митрополитъ аль
 Оутгрекълътъ
 Къръ йнъдимъ Ікирънъль.
 Къ а кърълъ Келтъмълъ със Тѣпърътъ ф
 Сѣнъта Митрополіе динъ Скаанъль
 Тжргъбънишъ.
 Да йнъль, зсѣгъ.
 (Де Георгіе Радовицъ)

In-4º de 4 foî nenumerotate și 516 pagine. Tipărit cu negru și roșu cu 26 rinduri pe pagină. Caietele se compun din căte 8 foî.

In primele 4 foî se află titlul, stema lui Ștefan Cantacuzino (nº 267), stihurile asupra stemei, scrisoarea de dedicatie a Mitropolitului Antim și arătarea cuprinsului.

„Stihuri asupra stemei pré luminatului și înnălțatului Domnului Io Ștefanu Cantacuzino Voievodu.

„Gripsorul, Corbul și Crucé, trei sémne minunate,
 Darurile tale vestescu, Doamne pré înnălțate.
 „Gripsorul ném înpărătescă a fi te însemnéză,
 Corbul al Țărăi Rumânesti stăpan te-adeveréză,

„Iară Crucé Pravoslavie! bună paznicu te arată,
Ştefane pré creştinule, cu inimă curată.
„Acăsta în vîci te va păzi cu cinsti și cu pace
Și pre vrăjmașii îi va surpă, ca praful îi va face.“

Pe două foî se află următorea scrisoare de dedicătie:

„Pré luminatulu, pré Creştinulu și innălțatulu Domnului și oblăduitoru a toată
Uggrovlahia, Io Ştefanu Cantacuzind Voievod, pace dela Dumnezeu, și dela
smereniua noastră Arhierescă Blagoslovenie.

„Acestu Căsoslovu, pré innălțate Doamne, care iaste rânduiala slujbei Bese-
ricești alu nopți și alu zili, la altă față nu ciarcă să se închine, fără numai la
innălțime cé de Dumnezeu cinstită a mărimiei tale, carele ești Fiul celu alesu
ală Besericu, îndreptătorul celu lăudatul ală Politiei, slava cé luminată a Pra-
voslavniciilor, și minunatul sprijenitoru ală creștinătăii. Si adevăratu céreré
iaste dréptă, și închinăciuné cuviincioasă, pentru căci pre cumu dinu Typogrăfie
n-au eșit u până acumu acăstă Carte, nici maî înpodobită de cumu să véde, nici
de totu tălmăcită pre limbă rumânescă pre cumu acumu s-au typăritu: aşa și
în scaunul Uggrovlahiei n-au șăzutu altu Domnū, nici înfrumusețatul cu atâté
daruri, nici înbogățitul cu atâté bunătăți, cete strălucescă în creștinescul și în-
părătescul tău sufletu. Au fostu cei ce maî nainte au stăpanitul, alți luminați
pentru numele celu mare ală némulu loru, și alți jăudați pentru bunătatea loru
cé multă; alți vestiți pentru maî alesa loru înțelepcione, și alți minunați pentru
vitejia loru cé mare. Iară mărija ta, ramura ce alésă a înpărătescul și slăvitul
nému ală Cantacuzineștilor, aî întrecutu și aî covârsit pre toții. De vréme
ce toate ale celora lălti Domni înpărătite daruri le vedemul cu mare cuviințare
închipuite la creștinésca ta innălțime. Strălucéște într-ânsa Domnésca mare po-
doabă, dară înfrumusețată, cu bunătatea faptelor; Înțelepcione cé politiciască,
dară unită cu râvna cé creștinescă; Sfatul celu mare, dară însotitul cu putere
legilor; Dreptaté cé cu socotință, dară împreunată cu blandeté și cu îndelungă
răbdare.

„Insă de cătu toate acésté ale măriei tale vrédnice de laudă bunătăți, o cătu
să véde de luminatul multa cucerie ce aî cătră céle Dumnezeestii. Cu acăsta și
pre Dumnezeu cu faptele tale céle bune ne-contenitul mărești, și Beserica cu ascu-
taré cinstiști, și clata preotescă cu facerile de bine odihnești, și Dumnezeestile
lăcasuri, cu luminatele tale daruri înpodobești. Si ărași milostiviré și firésca-ti
buna cugetare, cu cătă despărțelă de cătu pre ceia lălti Domni te arată! Pre cei
supuși cu daruri îndestulate totdéuna înbogățești, pre politie cu boeriile, pre no-
rodul cu ușuraré, pre streini cu priimela, pre săraci cu mila, și pre toată țara cu
bișuguri nemumărate. Dreptu acéla, după cumu zice Davidu, cu dreptate te-au
unsu pre tine Domnul Dumnezeul tău, cu untu de bucurie maî vârtos de cătu
pre părtasiu tăi; cu dreptate te-au intimpinatul cu blagoslovenile bunătății, și ca
pre unu alesu dinu norodul lui cu dreptate te-au innălțatul în scaunul Domniei
acestuia de Dumnezeu păzitul pământul, ca văzându cei supuși părintescă-ti dra-
goste, multa-ti bunătate, luminatele-ti faceri de bine, și cîljalalte de Dumnezeu
plăcute lucruri, ca lumina luminându innainte oamenilor, să mărescă pre părin-
tele nostru celu dinu Ceruri, carele ne-au cercetatul pre noî dintru innălțime, și

au rădicatū Cornū de măntuire noao, dăruindu-ne Domnū ca acesta, blandū, milostivū, dreptū, iubitorū de streini, făr'de răotate, făcătorū de bine, iubitorū bunătății și gonacă răotății. Deci dară pentru acéste înpodobite bunătăți, pré înălțate Doamne, și pentru că făr'de asămănare cucerie la cele Dumnezeesți, smerenia noastră cu mare dragoste aduce darū acăstă sfantă carte, și o închină cei de Dumnezeu cinstită înălțimea tale. Si nădăjduescă făr'de nici o îndoială că va afla vrădnica și foarte véselă priimelă, de vréme ce nu numai că are slavosloviile celui ce în Troiță să proslăvăște Dumnezeu, a căruia ești Icoană vie pre pământă cu stăpânire Domnie, ce cuprinde și laudele a tuturor sfinților, pre cari cu creștinescă cucerie îi cinsteați, și te închini lorū, și-i chiemi pururé intru ajutoriu, ale cărora neîncetatele rugăciuni cătră Dumnezeu și Dumnezeescul darū, ce păzeste pe credincioșil Domni, să păzescă pre măriția ta intru pré luminatul scaună ală Domnie, cu pace intemeiată, cu slavă lăudată, și cu norocire adevărată, pentru lauda Politei, pentru folosul norodului și pentru buna chiverniselă a toată eparhia.

„Cinstitei de Dumnezeu înălțimea tale, intru Hs. rugătoriu,
„Smeritul Mitropolitului ală Uggrovlahiei
„Anthimū“.

Pe ultima fōie liminară se află arătarea cuprinsuluī:

„Pinaxū, adeca însemnare de cele ce să află într-acestă Ciasoslovū.

„Molitve de mulțemire după sculară din somnū. — Polunoștnița de peste toate zilele. — Polunoștnița Sambetei. — Polunoștnița Dumineci. — Slujba utreni. — Cântări troicinice. — Cântările lui Moysi. — Svētilnile pe 8 glasuri. — Svētilnile săptămăni. — Hvalitele după rânduiala lorū. — Първый часъ. — Третый часъ. — Шестый часъ. — Obednița cu învățătura ei ce-i să cade. — Slujba mai nainte de masă și după masă. — Slujba înălțării Panagie, și pentru ce s-au făcută. — Девятый часъ. — Slujba vecernei. — Rugăciună măsă. — Pavecernița ce mare. — Pavecernița ce mică. — Synaxariul peste totu anul. — Troparele și condacele Triodulu și ale Penticostarulu. — In sfanta și mară Duminecă a Paștelor. — Troparele invierii împreună cu bgorodicinale și cu ypacoase, la 8 glasuri. — Troparele invierii ce să cântă după: Fericiti cel fără prihană în cale. — Alte tropare ale morților. — Bgorodicinale troparelor. — Troparele peste toată săptămâna. — Bgorodicinale hvalitelor. — Slujba Acathistului. — Canonu de umiliință cătră Domnul nostru Is. Hs. — Rânduiala paraclisulu. — Canonu de rugăciune cătră Îngerul păzitorul vietii omului. — Slujba sfintei cuminecături. — Pashali de 40 ani, începându-se dela 1715 până la 1754. — Învățătură pentru sfintele posturi.“

Bucurescă: Biblioteca Academiei Române.

Gaster, *Chrestomatie*, II, 15.

Popp, *Disertație*, 62. — Picot, *Anthime*, n° 50, p. 556.

171. Liturghie, Iași 1715.

ЕФНТЫЙ АХМЕДСЫЙСКИЙ | Ахтубгите. | И сънчевыи Ивани златоустъ,
А Марелъ | Еасиале, шы а сънчевыи Григорије Акоислов | Кафѣ йсте Преждециенна. |
Пкэмъ .Атжай тиپърйтъ, къ порянка шы | келтвяла прѣ Ахминатвяи Длнъ, Ив,

НИКОЛАЕ ЙАЙНДРУ БОБЕОДА | Кс бългословеніја Ире сфицитвлаш Патриарх Йак Іерусалимълѣ, ши â толътъ Палестина. | Кур ХРИСЯНТЬ. | фій(и)дк Митрополитъ Църкъ | Кур ГЕДЕОНЬ | ши сас тицърить .â Тънкестирѣ â сфи- | твлаш Мор- мънтъ, .â сфи Савва, | АЛШИ. | Да йнъль Дела Хс азъ | Да йеремія Маркокичъ. | Динъ тицогрдфъл Й мормънтвлаш Сфишъ | Ши сас датъ .â даръ сфишеваръ | Бе- съричи.

In-4° de 2 foî nenumerotate și 268 pagine, numerotate greșit (1—109, 200—209, 300—329, —, —, 330—359, 400—483). Intre paginile 20 și 21 s'aă intercalat două foî, a căror primă și ultimă față au numerile 484 și 487). Tipărit cu negru și roșu, cu 24 de rînduri pe pagină și cu diferite ornamente, printre care trei gravuri mari reprezentând pe sfintii autori al liturghiei.

Pe verso titlului se află „Stema Tărâi Moldovil” intre literile Iw—H, Й—E, А—M, А—A, А—Ц, М—O. (facs. 269), iar pe a doua foie liminară arătarea cuprinsului.

Textul este slavonesc, iar explicațiunile, câteva rugăciuni și bucăți de citit sunt în românesce.

Bucurescă: Biblioteca Academiei Române.

209.

172. Antim Ivireanul, *Sfătuiri creștine-politice*, Bucurescă 1715. — Grecescă.

ΝΟΥΘΕΣΙΑΙ | ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΙ ΟΛΙΤΙΚΑΙ | Πρὸς τὸν Εὐσεβέστατον καὶ ὑψηλότατον | Αὐθέντην, καὶ ἡγεμόνα πάσης | Οὐγγροβλαχίας, | Κύριον, Κύριον | ΙΩΑΝΝΗΝ ΣΤΕΦΑΝΟΝ | Καντακουζηνὸν Βοεβόνδα. | Τοῦ Πανιερωτάτου καὶ θεοπροβλήτου | Μητροπολίτου Κυρίου, Κυρίου | ΑΝΘΙΜΟΥ, τοῦ ἐξ Ἱερῶν, | Νεωστὶ τιπωθεῖσαι, μετὰ καὶ τινῶν φυχω- | φελῶν Εὐχῶν ὅλης τῆς Ἐεδομάδος, | Ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ Μητροπόλει, τῇ ἐν | Βουκουρεστίῳ. | Ἐτει τῷ σωτηρίῳ, αφιέ.

(La sfîrșit:) Τέλος. Καὶ τῷ Θεῷ δόξα.

Ἐπιπώθη παρὰ Διογοσίου Ἱερομονάχου τοῦ Φλώρου.

Sfătuirii creștine-politice către Prea Credinciosul și Prea Înălțatul Domn și Stăpânitor a tătă Ungro-Vlachia, Domnul Domn Ioan Ștefan Cantacuzino Voevod, de Prea Sfîntul și alesul de Dumnezeu Mitropolit, Domnul Domn Antim din Ivir, de curind tipărite cu căte-va rugăciuni folositore susținutul pentru întregă săptămână, în prea sfânta Mitropolie în București, în anul mantuirei 1715.

(La sfîrșit:) Sfîrșit și lui Dumnezeu mărire.

S'a tipărit de Dionisie Ieromonachul Floru.

În 4° mic de 88 pag. și 1 foile albă. Titlul incadrat. Pe verso titlului se află stema (facs. n° 267) și cinci distihuri adresate lui Ștefan Cantacuzin.

Din introducerea adresată Domnului estragere primele rînduri:

Προσίμιον τοῦ συγγραφέως πρὸς τὸν θεόστεπτον Ἡγεμόνα,

'Ιεεύρωντας (εὐσεβέστατε καὶ φιλόχριστε Αδθέντα) τὴν θερμοτάτην ἀγάπην, καὶ τὸν ἔνθεον πόθον, ὃποῦ ἔχει ἡ ὑμετέρα Ὑψηλότης εἰς τὸ νὰ κυβερνήσῃ ἀμέμπτως καὶ θεάρεστα τὸ Ἱπάκουον, ὃποῦ ὅπδ Θεοῦ ἐνεχειρίσθη. γνωρίζωντας ἀκόμη καὶ τὴν προθυμίαν ὃποῦ ἔχει, εἰς τὸ νὰ στολίσῃ τὰ ἥμηρα αὐτῆς μὲ φρόνησιν, καὶ μὲ Ἡγεμόνι πρέπουσαν πολιτείαν, ἐσύναξα ἀπὸ τὰ Γνωμικὰ τῶν παλαιῶν σοφῶν Διδασκάλων τὰ πλέον ἔξαιρετα καὶ ἀρμοδιώτερα ὅπόσα δηλαδὴ ψυντείνουν εἰς τὴν τοιαύτην κυβέρνησιν, καὶ ἔκαμα μίαν Ἀνθολογίαν τῶν γνωμικῶν ἀπὸ διάφορα Βιβλία γνωμολογικά. Καὶ τὰ ὅσα γνωμικὰ ἐσυνάθροισα, τὰ ἐμετάφρασα εἰς Στίχους ἀπλοὺς πολιτικοὺς ὄμοιοκαταλήκτους, διὰ τὸ εὐληπτὸν καὶ εὐκολομημόνευτον... .

Introducerea scriitoruluи cătră incununatul de Dumnezeu Domn.

Știind, prea credinciosule și de Christos iubitorule Domn, iubirea cea prea ferbinte și dorința dumnezeiască ce a î Inălțimea Ta ca să guvernez nejignit și plăcut lui Dumnezeu pe supuși pe carii și l-a dat Dumnezeu, cunoscând încă și rîvna ce a că să-ți înfrumusețezi moravurile cu înțelepciune și cu o purtare vrednică de un Domn, am adunat din sentințele vechilor dascăli înțelepti pe cele mai frumose și mai potrivite, căte adică contribuesc la o astfel de guvernare, și am făcut o *Antologie de sentințe* din diferite cărti de sentințe. Si căte sentințe am adunat, le-am expus în stihuri simple politice rimate, pentru ca să fie mai ușor de înțeles și mai cu înlesnire ținute minte.

La pag. 27 se află:

. Εὐχαὶ ἵνεσιοι εἰς τὸν ὑπεράγαθον Θεὸν, καὶ εἰς τὴν Ἄειπάρθενον Δέσποιναν λεγόμεναι ἐφ' ἑκάστης Ἡμέρας τῆς Ἐβδομάδος.

Rugăciuni de ajutor către prea bunul Dumnezeu și către Pururea Fecioara și Stăpâna, dispuse în fiecare zi din săptămână:

București: Muzeul de antichități; Biblioteca C. Erbiceanu. — Paris: Biblioteca Emile Legrand.

Picot, *Anthime*, 558, n° 51. — Erbiceanu, în *Biserica Ortodoxă*, XIV, 333 și în broșură separată.

178. Chrisant, *Despre oficii, clerici, etc. — Grecesce.*

ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ | ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ | ΤΩΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ |
ΣΥΝΤΑΓΜATION. | Περὶ τῶν Ὁρφικῶν, Κληρικάτων καὶ Ἀρχοντικῶν τῆς τόῦ Χριστοῦ
ἀγίας Ἐκκλησίας, καὶ τῆς σημασίας αὐτῶν, διαιρέσεώς τε καὶ τάξεως τῆς πάλαι καὶ νῦν,

καὶ ἑτέρων τινῶν πάνυ ἀναγκαίων τοῖς ἐγκαταλεγομένοις τῷ Κλήρῳ, καὶ αὐτοῖς Ἀρχιεροῦσι, Καὶ περὶ τῶν πέντε κατ' ἔξοχὴν ἀγιωτάτων Πατριαρχικῶν Θρόνων, καὶ τῶν Μητροπόλεων τῶν κατὰ συνοδικὴν διάγνωσιν αὐτοῖς ὑποκειμένων μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὰς Ἐπισκοπῶν. Περὶ τε τῶν αὐτοκεφάλων Ἀρχιεπισκόπων μετὰ τῶν αὐτοῖς ὑποκειμένων Θρόνων Διαλαμβάνον. Ἐκ διαφόρων μὲν Τακτικῶν, καὶ τῶν σποράδην εὑρισκομένων, μᾶλιστα δὲ τῆς κατὰ περιήγησιν αὐτοῦ ἀκριβοῦς ἐρεύνης τῶν πραγμάτων Συλλεγέν, Ἐπὶ δὲ τοῦ Εὐσεβεστάτου. Ἐκλαμπροτάτου τε καὶ Ὄψηλοτάτου Ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας, Κυρίου, Κυρίου Ἰωάννου ΣΤΕΦΑΝΟΥ Βοεβόδα τοῦ Καντακουζηνοῦ, Παρὰ τῷ Πανιερωτάτῳ Μητροπολίτῃ Οὐγγροβλαχίας Κυρίῳ ἈΝΘΙΜΩ τῷ ἐξ Ἱερηρίας. Μετὰ τῶν Ἐγχειριδίων τῶν περὶ τῶν ἑπτὰ Μυστηρίων Γαβριὴλ Φιλαδελφείας, καὶ Ἰώβ ἀμαρτωλοῦ, σὺν Ὁμιλίᾳ τινὶ θεσπεσίᾳ Γενναδίου Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, περὶ τοῦ Μυστηριώδους Σώματος τοῦ Κυρίου. τὸ τέλος αἰσιώς ἐπισφραγίζουσῃ, Τυπωθὲν. Ἐπιμελείᾳ καὶ διορθώσει Μητροφάνους ταπεινοῦ Ἱερομονάχου τοῦ ἐκ Δωδώνης, Ἐν τῇ κατὰ τὸ Τεργόβυντον τῆς Οὐγγροβλαχίας ἀγιωτάτη Μητροπόλει. Εν ἔτει ἀπὸ Θεογονίας Χιλιοστῷ Ἐπιτακοσιοτῷ Δεκάτῳ Πέμπτῳ. Κατὰ Μῆνα Μάρτιου.

(La sfîrșit:) Ὁ ἐπιστάτης τῆς κατὰ τέχνην ἐν τυπώσεως (sic!) τοῦ παρόντος Βιλίου, Γεώργιος Ραδοβίτζης.

Culegere prea fericituluř Patriarch al Ierusalimuluiř Chrisant : Despre oficile, demnitățile bisericești și boeriile sfintei Biserici a lui Christos și însemnarea lor; despre împărțirea și ordinea veche și actuală, și despre alte ore-cară forte trebuincioase clericiilor inferiori și Archiereilor; și despre cele prin escență cinci prea-sfințite tronuri patriarchale și despre Mitropoliile supuse lor, după hotărîre sinodală cu Episcopii supuse lor; despre Arhiepiscopii autocefali și despre tronurile supuse lor. Adunată din diferite cărți despre ceremonii și din cele aflate pe ică pe colo scrise și mai ales din studierea amănunțită a lucrurilor făcută într-o călătorie a sa; iar pe timpul prea credinciosului, prea strălucituluř și prea învețatuluř Domn a tătă Ungrovlachia Domnul Domn Ioan řtefan Voevod Cantacuzin, tipărită de Preasfințitul Mitropolit al Ungrovlachiei chir Antim din Ivir, – împreună cu Manualele despre cele șapte tâine ale lui Gavril al Filadelfiei și Iob păcătosul, cu o omalie divină a lui Ghenadie Patriarchul Constantinopolului despre trupul misterios al Domnului, care pecetluesce cu bine sfîrșitul, tipărite prin îngrijirea și corectarea smeritului ieromonach Mitrofan din Dodona. La Tîrgoviște, în prea sfinta Mitropolie a Ungrovlachiei, în anul dela Nascerea Domnului 1715, luna Martie.

(La sfîrșit:) Supraveghetorul tipărireř cărței de față, Gheorghe Radovici.

In-folio de 8 foi fără număr și 144 de pagine.

Pe verso titluluř se află stema și inițialele domnesci ale lui řtefan Cantacuzin (facs. n° 200), sub care urmăză nisce versuri ale Ieromonachuluř Mitrofan. In restul foilor liminare se află arătarea cuprinsuluř.

La pag. 82 este un capitol intitulat: "Ὅτι οὐδὲ ὑπέκειντο τῷ Ἀχριδος Βλαχίᾳ καὶ Μπογδανίᾳ (Că n'au fost supuse Valachia și Moldova celuř al Ahridel.)

Editiř: Venetia, 1778.

Bucurescř: Biblioteca Academiei Române; Museul de Antichităři.

Popp, Disertařie, 62. — Picot, Anthime, 555, n° 49.

174. Ioan Damaschin, Arătarea credinței ortodoxe, Iași 1715. — Grecesc.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΤΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ | Ἐκδοσις τῆς ὀρθοδόξου πίστεως· τοῦ αὐτοῦ | περὶ τῶν ἐν πίστει κεκομημένων. | Τυπωθέντα διά δαπάνης τοῦ ὑψηλοτάτου, εὐσεβεστάτου | καὶ σοφωτάτου ἡγεμόνος πάστος Μολδοβλαχίας | Κυρίου Κυρίου Ἰωάννου Νικολάου | Ἀλεξάνδρου Βοεβόδα· | Ἐν τῇ σεβασμίᾳ μονῆ τοῦ ἀγίου Σάββα, τελούσῃ | ὑπὸ τὸν ἀγιώτατον ἀποστολικὸν πατριαρχικὸν | θρόνον τῆς ἀγίας πόλεως Ἱερουσαλήμ· | Ἀδειὰ τοῦ μακαριωτάτου καὶ σοφωτάτου πατριάρχου | Ἱεροσολύμων καὶ πάστος Παλαιστίνης | Κυρίου Κυρίου Χρυσάνθου. | Ἐπιμελεῖα καὶ διορθώσει τοῦ λογιωτάτου Ἰωάννου τοῦ Ἐφεσίου· | Ἐν Γιασίφ τῆς Μολδαβίας. ἀψιε'. μηνὶ Σεπτεμβρίῳ. | —Ἐν τῇ Τυπογραφίᾳ τοῦ ἀγίου Τάφου.

A lui Ioan Damaschin Arătare a credinței ortodoxe; a acelaiașii: despre cei adormiți în credință. Tipările cu cheltuiala prea înălțatului, prea credinciosulu și prea înțeleptului Domn a tătă Moldovlachia Domnul Domn Ioan Nicolae Alexandru Voevod. În cinstita Mănăstire a sfintului Sava, supusă sub prea sfîntul apostolic tron patriarchal al sfintei cetăți Ierusalimul, cu învoiearea prea fericitului și prea înțeleptului patriarh al Ierusalimului și a tătă Palestina, Domnul Domn Chrisant. Prin îngrijirea și corectarea prea învățatului Ioan din Efes. În Iași Moldovei 1715. Luna Septembrie. În tipografia Sfintului Mormânt.

In-4° de 4 foî liminare, 253 de pagine și 18 foî fără număr, cuprinđând un indice și errata. În foile liminare se mai află stema Moldovei (facs. n° 269) cu două epigrame adresate lui Nicolae Mavrocordat, din cari reproducem mai jos pe a doua,— o notiță despre Ioan Damaschin, estrasă din Suidas, și tabla de materiil.

Ἴστατο μὲν πρόσθεν Σικελίης πίδακι ταῦρος,
κρουνούς καλλιρόους ἐκ στόματος προχέων.
νῦν δὲν Μολδαβίῃ λιβάδας σοφίης ἀναβλύζει,
ἔργων τ'εὐαγέων εὐσεβίης τε ἄμα,
καὶ καλοκαγαθίης πολυνχεύμον' ἐκάστοτε ῥειθρα,
τέρπων εὖσενέων ὅμματα καὶ κραδίην
φροντίσι κυδαλίμου ἀρεταῖς ἡδ' ἔργμασι θείοις
κράντορος ἡγαθέου Μολδαβίης ζαθέου,
ἐκγόνου ἡρώων Ἱεροῦ σοφίης Νικολάου,
πάσης τ' ἰδμοσύνης ἀκριβέος κανόνος.

A stat de demult un taur în isvorul Siciliei aruncând din gură râuri frumos curgătoare; iar acum revărsă ape de înțelepciune în Moldova, de fapte curate și pișote tot-odată și de părăi abundente de bunătate desfășând numele și inima credincioșilor. Prin îngrijirea ilustrului în virtută și fapte dumnejedesci, a Domnitorului iubit de Dumnejedea al Moldovei celei admirate, nepot al eroilor, Nicolae cu înțelepciune sfintită și canon sigur a tătă sciință.

Bucurescă: Biblioteca Academiei Române.

175. Dositei, Istoria Patriarchilor Ierusalimului, 1715. — Grecesc.

ΙΣΤΟΡΙΑ | ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΝ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΟΙΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΥΣΑΝΤΩΝ, | Διηρι-
μένη μὲν ἐν δώδεκα βιβλίοις, ἀρχομένη δὲ ἀπὸ Ἰακώβου τοῦ Ἀδελφοθέου καὶ πρώτου Ἱε-
ράρχου τῶν Ἱεροσολύμων ἕως τοῦ παρόντος ἔτοις,

Περιέχουσα τάς τε θείας συνελεύσεις τῶν ἀγίων Ἀποστόλων, καὶ τάς ἀνά πᾶσαν τῆν

Οίκουμένην συναθροισθείσας ἐπιφανεστέρας Συνόδους, δρθιδόξους τε καὶ κακοδόξους, Οίκουμενικάς τε καὶ Τοπικάς, καὶ πᾶν δόγμα τῆς καθολικῆς τοῦ Χριστοῦ ἀγίας καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας,

Ἐν ᾧ γίνεται καὶ μνήμη κατὰ τάξιν πάντων τῶν Δύτεως καὶ Ἀνατολῆς Αὐτοκρατόρων, καὶ τῶν ἔργων αὐτῶν, καὶ τῶν πέντε Πατριαρχῶν σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτῶν, καὶ ὡν ἔλαχον Διοικήσεων καὶ πρεσβείων, καὶ πολλῶν ἄλλων πατέρων, Ἀρχιεπισκόπων τε καὶ Ἀρχιεπισκοπῶν, Αἱρεσιαρχῶν τε πάντων, καὶ πατῶν Αἱρέσεων, καὶ τῆς καθαρέσεως αὐτῶν,

Ἐθνῶν τε καὶ Ἀρχηγῶν τινων χριστιανισμοῦ, καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἐθῶν, ἐφόδων τε Ἐθνῶν καὶ πολέμων, Πόλεών τε ἀλώσεων καὶ Ἱεροσολύμων, καὶ πολλάκις ἀναρέσεως Ἐβραίων, ἀποικίας τε καὶ ἔξωρίας αὐτῶν, ἀπαριθμήσεώς τε πάντων τῶν ἀγίων πατέρων, τῶν κατὰ πατῶν τῶν Αἱρέσεων ἀγῶνας:σαμένων,

Σχίσματός τε ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῶν Παπῶν Ῥώμης, καὶ καθαιρέσεως τῆς μοναρχίας αὐτῶν, καὶ ἀναμαρτησίας διὰ πολλῶν ἀναντιρήγτων ἀποδεξεων,

Περὶ τε τοῦ Ἱεροῦ λεγομένου πολέμου, συμφορῶν καὶ πολιορκιῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ διαφόρων Ἐθνῶν, καὶ αἰχμαλωσίας αὐτῆς ὑπὸ τε Λατίνων, καὶ εἰτα Ὁθωμανῶν, καὶ ἀπαριθμήσεως μετά τὴν ἀλωσιν αὐτῆς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Ἐπιβούλωμ τε καὶ ζημιῶν ὑπὸ Λατίνων καὶ Ἀρμενίων εἰς τὸν ἄγιον τοῦ Κορίου Τάφον, καὶ τοὺς Ἱεροὺς ἐν αὐτῷ Πατριάρχας, καὶ ἔτερων πολλῶν ἀξιομνημονεύτων ὑπόθεσεων,

Συγγραφεῖσα μὲν παρὰ τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένου ἀγιωτάτου καὶ ἀοιδίμου Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων κυρίου κυρίου ΔΟΣΙΘΕΟΥ,

Κοσμηθεῖσα δὲ, καὶ ἐν τάξει ἀρίστῃ τεθεῖσα παρὰ τοῦ μακαριωτάτου Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων κυρίου κυρίου ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ,

Οὐ καὶ τοῖς ἀναλόγως, μᾶλλον δὲ τοῦ ἀγίου τάφου, ταῦτα εἰπεῖν, τῇ ἐλεημοσύνῃ τῶν δρθιδόξων Χριστιανῶν ἐτυπώθη, Ἐν ἔτει τῆς Ἀρχιερατείας αὐτοῦ δγδόφ.

Ἐπὶ τοῦ τέλους τῆς ἡγεμονίας τοῦ εὐσεβεστάτου καὶ ἐκλαμπροτάτου ἀνθέντου κυρίου κυρίου Ἰωάννου | ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΒΟΕΒΟΔΑ | τοῦ Καντακουζηνοῦ, | Ἐν Βουκουρεστίῳ τῷ τῆς Οὐγγροβλαχίας αὐθεντικῷ θρόνῳ, | Ἐπιμελείᾳ καὶ διορθώσει Μητροπάνους ταπεινοῦ Ἱερομόναχου Γρηγορᾶ τοῦ ἐκ Δωδώνης, | Ἐπιστατοῦντος τῇ τυπογραφίᾳ Στώικα Ἱερέως τοῦ Ἰακωβίτη, | Ἐν ἔτει χιλιοστῷ ἑπτακοσιοστῷ δεκάτῳ πέμπτῳ, κατὰ Μήνα Ὁκτωβρίου, | Ωρίσθη δε παρ' αὐτοῦ τοῦ μακαριωτάτου Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων κυρίου κυρίου Χρυσάνθου δίδοσθαι | τὴν Βίβλον τοῖς εὐσεβέσι δωρεάν.

Istoria Patriarchilor Ierusalimului, împărțită în două-spre-dece săptămâni, începând dela Iacob fratele Domnului și cel dințial Ierarch al Ierusalimului până la anul de acum. Cuprinde și dumnezeescile Adunări ale Sfintilor Apostoli și Sinodele cele mai însemnante adunate în totă lumea, ortodoxe și neortodoxe, ecumenice și locale și ori ce dogmă a sfintei catolice și apostolice Bisericii a lui Christos; în care se face amintire în ordine despre toți Împărații Apusului și al Răsăritului și despre faptele lor; despre cei cinci Patriarhi și lucrările lor și administrațiile și rangurile ce au avut, și despre mulți alți părinti, Arhiepiscopi și archiepiscopi; și despre toți șerii și totă eresurile cum și despre condamnarea lor; despre popoarele și despre unul conducători ai Creștinismului; despre obiceiurile bisericescă, invaziunile popoarelor și resboiele, luarea orașelor și a Ierusalimului și deseori ucideri ale Evreilor, colonisarea și exilarea lor; enumerarea tuturor sfintilor părinti ce s-au luptat contra tuturor eresurilor; despre Schisma

Papilor din Biserică Romei și condamnarea monarhiei lor și a infalibilităței combătute prin multe dovezi; și despre răsboiul numit sfânt, nenorocirile și împresurarea Constantinopolei de deosebite neaimuri, și a sclaviei ei de către Latin și apoi de Otomanii și enumerarea după căderea ei a bărbătașilor înțelepti ai Bisericii orientale care au trăit; și violențiile și păgubirile de către Latin și Armenii a sfintului Mormânt al Domnului și a Patriarchilor sfânti din el; și alte multe lucruri vrednice de amintit. Scrisă de către cel ce a fost întru fericire săvîrșit, preasfântul și pururea amintitul Patriarch Domnul Domn Dositeiū; înfrumusețată și pusă în cea mai bună ordine de cără prea-fericul Patriarch al Ierusalimului Domnul Domn Chrisant, cu a căruia cheltuieli, mai bine decât ale sfintului Mormânt, adică cu mila Creștinilor ortodoxi, s-a tipărit în anul al optulea al archipăstoriei sale, pe la sfîrșitul Domniei prea evlaviosulu și prea strălucitului Domn, Domnul Domn Ioan Stefan Voievod Cantacuzin, în Bucuresci, scaunul Domniei Ungrovlachiei, prin îngrijirea și corectarea smeritului ieromonach Mitrofan Gregoras din Dodona, fiind supraveghetor al tipografiei preotul Stoica Iacobici, în anul una mie și patru-sute cinci-spre-șase, în luna Octombrie. Si s'a hotărât de prea-fericul Patriarch al Ierusalimului Domnul Domn Chrisant să se dea în dar carte credincioșilor.

In-folio mare, de 1 fâie + 182 pagini + 1 fâie albă + 1247 pagini. Prima fâie este ocupată de un portret gravat al Patriarchului Dositeiū pe tron, semnat AF.

In foile liminară se află 2 scrisori ale lui Chrisant, una către cleric și credincios și alta către Neofit Archimandritul, și o scurtă biografie a lui Dositeiū scrisă de același Chrisant:

Χρυσάνθου Πατριάρχου Ἱεροσολύμων ἐπιτομὴ κεραλαιώδης περὶ τῆς ζωῆς τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένου ἀοιδίμου Πατριάρχου τῶν Ἱεροσολύμων χυρίου Δοσιθέου.

Οὗτος ὁ ἀοιδίμος καὶ πανεύρημος Πατριάρχης τῶν Ἱεροσολύμων Κύριος Δοσιθέος, ὁ μέγας τρόποι τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας φωστήρ, δὲ τῆς ἀληθείας πρόμαχος καὶ τῆς εὐεελίας ἀγωνιστής, ὁ ταῖς διδασκαλίαις αὐτοῦ ταῖς μελιόρήτοις ἐν τῷ σταδιεῦσαι τὸ πλεῖστον μέρος τῆς οἰκουμένης τοὺς δρυθόδοξους λαοὺς ἐν τῇ πίστει στηρίξας, εἶλκε τὸ γένος ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου, ἐκ Κώμης Ἀρχάγρῳ λεγομένης, ὑπὸ τὴν τῆς Κορίνθου Μητρόπολιν τελούσας, ἀνθήσας τῷ Χιλιοστῷ ἔξακος:οστῷ τεσσαρακοστῷ πρώτῳ ἔτει τῷ σωτηρίῳ, Μαῖον τριακοστῇ πρώτῃ, τῇ τῶν ἀγίων πάντων Κυριακῇ, πατρὸς μὲν Νικολάου, μητρὸς δὲ Ἀννης ἐκ Τζερινίκης, ἀμφιστέρων τῇ κατὰ Θεὸν εὐεελίᾳ τὸ ἕδιον γένος κοσμούντων, ἐπὶ δὲ Δος:θέῳ τὴν τοῦ κοινοῦ γένους τῶν Χριστιανῶν Διακόσμησιν ὑπαινιττομένων. Παραλλάξας δὲ τὴν παιδικὴν ἡλικίαν, χειροτονεῖται Ἱεροδιάκων παρὰ τοῦ τῆς Κορίνθου Μητροπολίτου, τοῦ καὶ ἀναδεξαμένου αὐτὸν ἀπὸ τοῦ θείου βαπτίσματος. εἰτα ἔξελθων τῆς πατρικῆς ἑστίας, καταλαμβάνει τὴν Κωνσταντινούπολιν τῷ χιλιοστῷ ἔξακος:οστῷ πεντηκοστῷ ἔδρομῳ ἔτει, Ἰανουαρίου ἐπτακαιδεκάτῃ, διατιλεύοντος τοῦ Σουλτᾶν Μεζίμετ, προσελθών δὲ τῷ μακρῷ:ωτάτῳ Πατριάρχῃ τῶν Ἱεροσολύμων χυρίῳ Παϊσίῳ, τηνικαῦτα διατίθεται: ἐν Κωνσταντινούπολει, προσφειώθη αὐτῷ, μεθ' οὐ καὶ τὰ μέρη τῆς Προπονίδος καὶ τοὺς τόπους τοῦ Εὖξενου Πόντου περιήλθε, καὶ τὰ ἐνδοτέρω τούτων μέρη, τὴν τε Λαζικὴν καὶ Γγουρίαν καὶ πᾶσαν τὴν Ἐώαν Ἰβηρίαν καὶ τὰ παραδουνάδια μέρη, εἰθ' ἅμα αὐτῷ ἐπανελθών εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ κείθεν εἰς Χώρας καὶ Νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους σὸν αὐτῷ πλεύσας, κατήγετεν εἰς τὸ Καστελλόριζον, ἐνθα δὲ Πατριάρχης Ἱεροσολύμων Κύριος Παΐσος ἐκοιμήθη ἐν Κυρίῳ Δεκεμβρίου δευτέρᾳ, ὅντος χιλιοστοῦ ἔξακος:οστοῦ ἔτους, διθεν ὑπέστρεψε διὰ ξηρᾶς εἰς Κωνσταντινούπολιν, τελῶν ἔτιγε ἐν τῷ τῆς Ἱεροδιακονίας βαθμῷ, καὶ κείθεν μιστὰ τοῦ Γαβριὴλ Φιλιππουπόλεως ἔπλευσεν

εὶς Ἱερουσαλὴμ, ἔνθα τοῦ κυροῦ Νεκταρίου τῷ χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ ἐξηκοστῷ πρώτῳ ἔτει, Μηνὶ Ἀπριλλίῳ κατὰ τὴν τῶν Βαΐων Κυριακὴν χειροτονηθέντος Πατριάρχου Ἱερουσαλήμων, ἐχρημάτισεν αὐτοῦ Ἀρχιδιάκων, μετὰ δὲ τὴν ἕορτὴν τοῦ Πάσχα πρώτον τοὺς τόπους καὶ τὰς Χώρας τῆς ἀγίας Πόλεως Ἱερουσαλήμ μετὰ τοῦ Πατριάρχου κυροῦ Νεκταρίου περιελθών, εἰτα τὴν Κωνσταντινούπολιν σὺν αὐτῷ καταλαβάνων, καὶ μετὰ ἐνιαυτὸν εἰς Μολδαβίαν καὶ Οὐγγροβλαχίαν ἅμα αὐτῷ ἀποδημήσας, καὶ εἰς Ἀδριανούπολιν σὺν αὐτῷ ὑποστρέψας, ἐκεῖθεν παρ' αὐτοῦ δὴ τοῦ κυροῦ Νεκταρίου Ἐξαρχος εἰς Οὐγγροβλαχίαν καὶ Μολδαβίαν ἀπεστάλη καὶ τὸ ἔργον οὗ χάριν ἀπέσταλται μετ' ἐπιμελείας διανύσας, καὶ ἐπανελθών εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα ἦν ἐπιδημῶν ἀπ' Ἀδριανοῦ καὶ διὸ Πατριάρχης κύριος Νεκτάριος, καὶ κείθεν μετ' αὐτοῦ εἰς Ἱεροσόλυμα πλεύσας, καὶ Μητροπολίτης ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ κυροῦ Νεκταρίου Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης χειροτονηθεὶς τῷ χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ ἐξηκοστῷ ἔκτῳ ἔτει, ἐπέμφθη παρ' αὐτοῦ τοῦ κυροῦ Νεκταρίου Ἐξαρχος εἰς Βλαχομπογδανίαν διὰ θαλάσσης, ἥνικα καὶ πειραταῖς περιπεσάντας ἀπεγυμώθη πάντων ὡν εἶχε, καταλαβάνων δὲ ὡς οὗτως εἶχε γυμνότητα τὴν Κωνσταντινούπολιν, καὶ κείθεν τὴν Ἀδριανούπολιν, ἐπειρᾶτο ὡς εἶχε δυνάμεως δριτμὸν διατηλικὸν ἐπ' ἀνακαίνισει τῆς ἀγίας Βηθλεὲμ λαθεῖν, καὶ ἀποτυχών τοῦ σκοποῦ, ἐπανῆλθεν αὐθις εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἔνθα τοῦ Πατριάρχου κυροῦ Νεκταρίου ἀπὸ Ἱερουσαλήμ ἐλθόντος, καὶ τὸν θρόνον παραιτησαμένου, μετετέθη ἀπὸ τὸν τοῦ Καισαρείας θρόνον εἰς τὸν ἀγιώτατον ἀποστολικὸν καὶ πατριαρχικὸν θρόνον τῶν Ἱεροσολύμων. Όρων δὲ τὸν ἀποστολικὸν αὐτοῦ θρόνον κύμασι πολλοῖς κλυδωνιζόμενον, καὶ τοῖς διαθυτάτοις χρέεις καταδυθιζόμενον, ὥρμησεν ὡς ἔθος τοῖς Ἱεροσολύμιν Πατριάρχαις καὶ εἰς τὰς ἄλλας τῶν ἀγιωτάτων Πατριαρχῶν Διοικήσεις χάριν τοῦ παρὰ τῶν φιλοχρίστων Χριστιανῶν ἐλέσους. καὶ δὴ ὡς τις ὑπόπτερος Ἀετὸς διαδραμών πάσας σχεδὸν τὰς ὑπὸ τὴν τῶν Οθωμανῶν ἀρχὴν τελούσας Πόλεις καὶ Κώμας καὶ τὰς τούτων ἐπέκεινα, πολλοῖς Χριστιανοῖς πρόξενος σωτηρίας ἐχρημάτισε, καὶ τῷ ἀγίῳ Τάφῳ μεγίστῃ δογῆσαι ἐν πᾶσιν οἷς κατείχετο ἀνεφάνη ἀνιαροῖς. Ἀλλ' ἵνα μὴ κατ' εἶδος τὰς κατὰ Πόλεις καὶ Κώμας καὶ Νήσους περιοδείας καὶ κινδύνους αὐτοῦ περιγράφοντες, καὶ τὴν διήγησιν μηκόνοντες, προσκορεῖς τοὶ δόξομεν, λεκτέον γενικώτερον τόπους τινάς οὖς περιήλθεν, ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς Εὐρώπης, ἃς τὰ πλεῖστα μέρη ἀσκνῶν διατηλικὸν περιελθών, καὶ τῆς Ἀνατολῆς οὐκ δλίγας Πόλεις καὶ Κώμας ἀμοιβῶν, ἥλθεν εἰς Ἱερουσαλήμ τῷ χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ ἐνδιομηκοστῷ πρώτῳ ἔτει, διετοῦ τὴν ἀγίαν Βηθλεὲμ διὰ πολλῶν ἀναλωμάτων ἀνωκοδόμησεν. εἶτα ἐξελθὼν τῆς Ἱερουσαλήμ, τὰ ὑπὸ τὴν τῶν Οθωμανῶν ἀρχὴν δυτικὰ μέρη κατέλαβε, τὴν περιοδείαν ποιησάμενος εἰς τὰς ἄκει Πόλεις καὶ Κώμας, εἰς τε Βουλγαρίαν καὶ Βλαχίαν καὶ Μολδαβίαν, καὶ κείθεν εἰς Ἀδριανούπολιν ἐλθὼν, καὶ ἀγωγὴν κινήσας κατὰ τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις Φράρων, ἃς αὐτοὶ αἰτίᾳ γεγένηνται, καὶ λαβών, ἥτοι ἀνακαίνισας τὸ προτιμᾶσθαι πάντων αὐτὸν ἐν τῷ ἀγίῳ Τάφῳ ὡς τὸ δίκαιον ἀπήτει, καὶ ἐπανελθὼν διὰ ἔηρᾶς εἰς Ἱερουσαλήμ, ἀνεκαίνισε τὸ Μοναστήριον τῆς ἀγίας Θέκλης, εἰς δὲ τὸν Προφήτου, εἶτα πάλιν εἰς Κωνσταντινούπολιν διὰ ἔηρᾶς ἀνελθὼν, καὶ κείθεν εἰς πολλὴν γῆν τῶν δορέων μερῶν τὴν περιοδείαν ποιησάμενος, τὸν τε Εὔξεινον διαπλεύσας Ηόντον, τούς τε παραλίους τόπους καὶ Σινάπην καὶ Τραπεζούντα, μεσογείους τε καὶ τὰς τῆς Ἡώας ἐπισήμους Χώρας, φημὶ τῆς Ἰερήρας τῆς κοινῶς Γγιουρτζίας λεγομένης περιελθών, καὶ διὰ παραλίου τὴν Κωνσταντινούπολιν αὐθις καταλαβάνων, καὶ κείθεν ἥρος φανέντος εἰς Ἱερουσαλήμ ἐπανελθών, ἀνφοδόμησε τοῦ ἀγίου Σάββα καὶ τῶν Ἰεράρων τὰ Μοναστήρια τῷ χιλιοστῷ ἑξακοσιοστῷ διγδοηκοστῷ πέμπτῳ ἔτει. τελευταῖον δὲ τῆς Ἱερουσαλήμ ἀποδημήσας, καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀνελθὼν, καὶ κείθεν ἐπὶ Ηγεμόνος Σερμπάνου τοῦ Καντακουζηνοῦ καὶ

τοῦ Ἡγεμόνος Δούκα τῶν φιλοχρίστων τὴν Οὐγγροβλαχίαν καὶ Μολδαβίαν καταλαβὼν, καὶ αὗθις εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπανελθὼν, κάκεῖθεν ἐπὶ Ἡγεμόνος Κωνσταντίνου Μπασσαράμπα τοῦ φιλοχρίστου δίς καὶ τρὶς καὶ τετράκις, καὶ τελευταῖον τῷ χιλιοστῷ ἐπτακοσιοστῷ τετάρτῳ ἔτει εἰς Βουκουρέστιον τῆς Οὐγγροβλαχίας ἀπελθὼν, δτε καὶ ὁ περίφημος τοῦ ἀγίου Γεωργίου Ναὸς ὃ ἐν Βουκουρεστίῳ εἰς κάλλος ἀνηγέρθη καὶ ἀνεκαινίσθη ὡς νῦν ὄραται, εἴτα εἰς Μολδαβίαν γενόμενος ἐπὶ Ἡγεμόνος τοῦ εὐσεβοῦς Μιχαὴλ Ῥαχοβίτζα, ὑπέστρεψεν αὐθις διὰ τῆς Οὐγγροβλαχίας εἰς Κωνσταντινούπολιν. Διατρίβων οὖν ἐν Κωνσταντινούπολει, καὶ νόσῳ συσχεθεὶς, πρὸς Κύριον ἔξεδήμησε τῷ χιλιοστῷ ἐπτακοσιοστῷ ἑδόμῳ ἔτει τῷ σωτηρίῳ, Φεβρουαρίου ἑδόμῳ, ἐν τῷ Μετοχίῳ τοῦ ἀγίου Τάφου, τῷ ἐπ' ὄνδρατι τοῦ ἀγίου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τιμωμένῳ, ἔνδον τοῦ Διπλοφαναρίου κειμένῳ, ἐπὶ τῆς πατριαρχείας τοῦ Κωνσταντινουπόλεως κυροῦ Γαβριὴλ, προεπιτελέσας σῷφρονι ἄπαντα τὰ δσια καὶ ἔθιμα ὡς εἰκὸς τοῖς εὐσεβεσι Χριστιανοῖς καὶ θεοῖς Ἱεράρχαις, οὐ τὰ ἔτη τῆς πατριαρχείας ὀκτὼ πρὸς τοῖς τριάκοντα ἀριθμεῖται, τὰ δὲ πάσης τῆς ζωῆς αὐτοῦ ἔξι πρὸς τοῖς ἑξήκοντα. Ἡ δὲ ἀγία αὐτοῦ σορὸς λαμπρῶς καὶ περιφανῶς καὶ μετὰ προπομπῆς τοῦ τε Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τῶν Ἀρχιερέων καὶ τῶν Κληρικῶν καὶ παντὸς τοῦ πλήθους τῶν ὄρθιοδόξων λαμπαδοφορούτων ἀπάντων ἐκκομισθεῖσα, ἐτάφῃ ὁσίως ἐν τῷ σεβασμιώφ Ναῷ τῆς ἀγίας Όσιομάρτυρος Παρασκευῆς, τῷ ἀντικρὺ τοῦ Κυνηγοῦ κατὰ τὸ λεγόμενον τουρκιστὶ Χάς Κιοῦ κειμένῳ, καὶ ταῦτα μὲν ἐν συνόψει τὰ τῆς μακαρίας ἐκείνου ζωῆς καὶ τῆς δσιας κηδείας ὡς ἐπὶ δραχέος Πίνακος τὰ θεάματα, τῆς δὲ τιμίας τῶν λειφάνων αὐτοῦ ἀνακομιδῆς, ἥτις παρὰ τῆς ἡμῶν μετριότητος τέγονεν ἐν ἔτει χιλιοστῷ ἐπτακοσιοστῷ πεντεκαιδεκάτῳ, Αὔγουστου εἰκοστῇ πέμπτῃ, ὁ τρόπος ἔχει οὕτω, Νῆστα γαλλικήν Σαΐτιαν λεγομένην εὑρόντες, καὶ ἐν αὐτῇ τὰ ίερὰ αὐτοῦ λειψανα δι' ἡμετέρας ίκανῆς δαπάνης θέντες, ἐπέμψαμεν μετά τινων δσιων πατέρων κατὰ τὸν Σεπτέμβριον Μῆνα εἰς τὴν ἀγίαν Πόλιν Ιερουσαλήμ, ἀπέρ ἐν τῇ σεβασμιᾷ Μονῇ τῶν ἀγίων τεσσαράκοντα Μαρτύρων, ἥτις καὶ Μονὴ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ὀνομάζεται, δπουγε εἰσὶ καὶ τὰ Ταφεῖα τῶν ἀοιδίμων Πατριαρχῶν τῆς ἀγίας Πόλεως Ιερουσαλήμ, δσιως καὶ ἐντίμως κατετέθησαν εἰς ἀδίσιον μνήμην αὐτοῦ.

A luu Chrisan Patriarchul Ierusalimuluu scurtă povestire despre viața repausatului, pururea amintitului Patriarch al Ierusalimuluu, Domnului Dositeiu.

Acest pururea amintit și ilustru Patriarch al Ierusalimuluu Domnul Dositeiu, marele în adevăr luminător al sfintei Biserici a lui Christos, sprijinitorul adevărului și luptătorul evlaviei, care, prin învățăturile lui de mire curgătoare, percurgând cea mai mare parte a lumii, pe poporele ortodoxe le-a întărit în credință, își trăgea originea sa din Peloponez, din satul numit Arahov, ce stă sub Mitropolitul Corintuluu, și s'a născut la anul mantuirii 1641 în 31 Mai, în Dumineca tuturor sfintilor, având de părinte pe Nicolae și mamă pe Ana din Cernica, amindoi împodobindu-și neamul prin evlavia către Dumnezeu și prin fiul lor Dositeiu făcând alusione la împodobirea întregului neam al Creștinilor. Terminând vîrstă copilăriei a fost chirotonit ierodiacon de Mitropolitul Corintuluu, care l'a și primit din sfintul Botez. Apoi ieșind din casa părintescă se duse în Constantinopol la anul 1657 Ianuarie 17, pe când era Imperat Sultanul Mehmet, și mergând la prea fericitul Patriarch al Ierusalimuluu Domnul Paisie, petrecător pe atunci în Constantinopol, s'a alipit de el și cu acesta a percurt și părțile Mării de Marmara, și localitățile Pontuluu Euxin, și părțile din interior,

și Lazicul și Guria, și totă Iberia orientală, și părțile de la Dunăre. După aceea, mergând împreună cu el în Constantinopol, ați pornit pe mare împreună spre localitățile și insulele mărești Egee și ați ajuns la Casteloriz, unde a răposat întru Domnul Chir Paisie Patriarchul Ierusalimului, la 2 Decembrie, când era anul 1660. De aci s-a întors pe uscat la Constantinopol; fiind încă în trăpta de ierodiacon, și de acolo cu Gavril al Filipopolului a mers pe mare la Ierusalim, unde a slujit ca Archidiacon la chirotonirea Domnului Nectarie ca Patriarch al Ierusalimului, la anul 1661 în luna lui April, la Duminica Florilor. După sărbătoarea Paștilor mai întâi a vizitat locurile și satele sfintei Cetăți a Ierusalimului cu Patriarchul chir Nectarie, apoi a venit cu el în Constantinopol și după un an în Moldavia și Ungrovlachia, plecând împreună cu el și întorcându-se împreună. De acolo de cără insuși chir Nectarie a fost trimis exarh în Ungrovlachia și Moldova, și lucru pentru care a fost trimis săvârșindu-l cu îngrijire a venit în Constantinopol, unde era și Patriarchul Nectarie venind dela Adrianopol. De acolo cu el s-a dus pe Mare în Ierusalim și a fost chirotonisit de cără chir Nectarie Mitropolit al Cesariei Palestinei la anul 1666; a fost trimis apoi pe mare de chir Nectarie Exarh în Vlahobogdania, când cădând între pirați a fost despoiat de tot ce avea, și ajungând așa, cum era, gol în Constantinopol și de acolo în Adrianopol, s-a încercat, după cătă putere avea, ca să ia hotărire împăratescă pentru restaurarea sfintei biserici a Vifleimului, și nereușind să intorsă iarăși în Constantinopol, unde venind de la Ierusalim chir Nectarie, și demisionând din scaun, a fost mutat de la scaunul Cesariei la preasfințitul apostolic și patriarchal scaun al Ierusalimului. Vădând că scaunul său apostolic se sguduiă de multe valuri și că se afundă din cauza datorilor, a plecat, după cum este obiceiul Patriarchilor Ierusalimului și la alte preasfințite diecese patriarchale, ca să céră milă de la Creștinii iubitorii de Christos. Si deci ca un vultur înaripat percurgând mai târziu orașele și satele ce erau sub stăpanirea Otomanilor și pe cele de mai departe de acestea, a fost pricinitor de mantuirea multor Creștini și a adus mare ajutor greutăților de care suferă Sfîntul Mormânt. Dar ca să nu descriem unul cate unul orașele și satele și insulele cutreerate și primejdile lui, și ca să scurtăm povestirea, ca să nu fim obositori, să amintim mai în general unele locuri pe cari le-a umblat, începând din Europa. Părțile cele mai multe a acesteia umblându-le prea fericitul fără să se ostenescă, apoi și ale Asiei nu puține orașe și sate percurgând, a venit în Ierusalim la anul 1671, când a reconstruit cu multe cheltuieli biserică sfintă a Vifleimului. Apoi ieșind din Ierusalim s-a dus spre părțile occidentale de sub stăpanirea Turcilor, umblând prin orașele și satele de acolo, și în Bulgaria, și în Valachia, și în Moldova. De aicea ducându-se în Adrianopol a pornit judecată asupra Frarilor din Ierusalim, fiind ei vinovați; și căștigând ori remânând ca el să fie preferat, ca și mai înainte, tuturor celor de la S-tul Mormânt, după cum cere dreptatea, s-a întors pe uscat la Ierusalim și a restaurat Mănăstirea S-tei Tecla. După aceea plecând din Ierusalim și umblând multe părți din Asia până la Constantinopol, și de aicea iarăși pogorându-se prin Damasc la Ierusalim, a restaurat Mănăstirea S-tulu Ilie Prorocul. Apoi venind iarăși în Constantinopol pe uscat și de acolo incunjurând mult pămînt din părțile nordului, percurgând și Pontul Euxin și părțile litorale și Sinopul și Trapezuntul, și cele depărtate de mare, și localitățile cele mai însămнатe ale Răsăritului,

adică ale Iberiei numită obișnuit Georgia, și pe termen venind așa ajuns iarăși în Constantinopol. Iar de aici, când s-a făcut primăvară, întorcându-se la Ierusalim a rezidit Mănăstirile sfantului Sava și a Ivirilor la anul 1685. În urmă plecând din Ierusalim și venind în Constantinopol și de acolo, pe timpul Domnului Ţerban Cantacuzino și a Domnului Duca iubitorii de Christos, a venit în Ungrovlachia și în Moldova, apoi s-a reîntors iarăși în Constantinopol. Apoi de aicea, pe timpul iubitorului de Christos Domn Constantin Basarab de două, de trei și de patru ori a venit mereu și în fine la anul 1704 a sosit în București când s-a zidit și s-a refăzut, cum se vede astăzi, renumita biserică a sf. Gheorghe din București. După aceea, mergând în Moldova pe timpul credinciosului Domn Mihail Racoviță, s-a întors iarăși prin Ungrovlachia la Constantinopol. Petrecând în Constantinopol a fost cuprins de boli și a trecut cătră Domnul la anul măntuirii 1707, în 7 Februarie, la Metocul S-tului Mormint, ce să cinstesc pe numele S-tului Marelu Martir Gheorghie, aflat în lăuntru Diplofanarulu, pe timpul Patriarchului Constantinopolului Chir Gavriil, îndeplinind mai înainte cu minte întreagă totă cele cuvișe și obiceiuite, precum este firesc creștinilor cucernici și dumnețescilor Ierarhi. Anul lui de patriachie se numără 38, iar totă viața lui 66 de ani. Sfintele lui rămășițe cu strălucire și cu mare pompă, la înmormântare luând parte Patriarchul Constantinopolului și Arhierei și clericii și cu totă multimea tuturor ortodoxilor purtând făclă, s-au înmormântat cu cuviință în cinstita biserică a S-tei Cuvișei martire Parascheva, așezată în față de Chinig, ceea ce se dice turcesc Has-Chioi. Acestea pe scurt căte privesc fericita viață a aceluia și a cuvișei înmormântări ca pe o priveliște pe un mic tablou. Iar aducerea cinstitelor lui rămășițe de cătră smerenia noastră a fost în anul 1715, la August în 15, și aducerea a fost așa: găsind o corabie franceză numită Šaitan și punând în ea sfintele lui rămășițe cu mare cheltuială a noastră, le-am trimis cu căți-va părinti cuvișoș, în luna lui Septembrie, în sfânta Cetate a Ierusalimului, și așa fost așezate cu cinste, cu cuvișie și respect spre vecinica lui amintire în cinstita Mănăstire a celor 40 de Mucenici, care se numește și Mănăstirea sfântului Ioan Teologul, unde supt și mormintele pururea amintișilor Patriarhi ai sfintei Cetăți a Ierusalimului.

La pag. 1237 se află vorbele despre tipografia grecescă de la Iași, reproduse de noi mai sus la pag. 257.

Unele exemplare așa pe verso titlului reprobusă mai sus, un al doilea titlu slavonesc:

ΙΣΤΟΡΙΑ | Σύρκη | ΗΓΤΙΝΝΟΕ ΕΚΛΑΖΑΝΙΕ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΚΥ ΙΕΡΟΣΙΛΙΜ-
ΣΚΙΧΗ | Роздѣлено на двѣнадцѧтъ Книгъ, нача́ло засириющее ѿ Іакова брата
Г҃днѧа койстиниѧ ѿ пе́рваго Іеросалимскаго Патріарха, єже досегде днѧа продолжи́ся.

Исодержитъ съблѣкыя съхъ Апостоловъ соборныя соединенія и наслѣдії
преслѣпѣйшия съцѣа сокѣты правохваліца, и вѣдъ хваліца, многонародныя, и
тайственныя, и всѣ преданія соборной Христою съѣдѣлской цѣркви.

Бесоминаетъ починъ кѣхъ западныхъ, и косточныхъ Императоровъ, и тво-
римые ими діаны, и пять Патріарховъ вѣнно содѣлами илїжъ сотворенными, и к
ѣлицихъ странахъ властителю Епіархию, и опредѣленныя законенія и мѣли, и
множашихъ ииныхъ Фцикъ Прѣстіиопокъ и Апостолопетка; кѣхъ первенствую-
шихъ вѣдъ народныхъ хвалителей союзно съмните, и ѿрионеніе ихъ.

Такожде въ паматъ приходитъ нѣкоторые рѣды перконачалници Хрѣнѣца, и правителствующи хъ законокъ Церковныи, и наставныи наложденыи народовъ, брани, и плененные грады, и славный Іерусалимъ: множицю же Иудеокъ запустѣніа, преслѣдованіа, преселеніа, и изгнаніа, и ехъ сѣхъ ѿчевъ, иже противъ кѣмъ хвѣтило злобныи гажденія, доблесткѣніа, и величества ѿкѣщеваша.

Таже іакліаетъ раздѣръ сѣкомаго соединеніа (еже вѣщи глаголетъ схизма) папѣжами римскими въхрамъ бжомъ избужденіи, ткѣдь ѿкѣтъ противъ докторствиемъ, мнѣтелномъ же іакленію сминалѣстно держакіа ихъ, инесогрѣшенніа.

Сказуетъ разбѣй, нареченый сѣй, и злополѣчъ, и бѣрестніа бесѣстніа илнъ диполченіа Константинополя, таже ѿроизнаго народу претерпѣ, и неизбужденіи нападеніа наикже, Частію ѿ Латинокъ, частію ѿ штоманокъ, и ѹциндаєтъ мѣдрихъ мѣжекъ, иже никоспрѣятю помилѣтаго Града къ Босточнай Цркви процѣтото.

Лѣкаремъ и неизслѣдимыя ѿхнщреніа, и прелестныя козни, иже Латини, и Ірмение Столя Хрѣтока Гробъ, и посѣщеніи имъ иго Патріархомъ содѣлана; и иные вѣши кѣци памати достойніе исчезаетъ.

Списана копрѣдѣкъ сія Книга ѿ клагочестнѣкъ престаклишася и зраднѣйшаго, и блгопрѣдѣтаго Іерусалимскаго Патріарха Кир Кир Досодѣ.

Правопрѣдѣнна же, и блголѣпіа сокрушеніе прійме, ѿ всебаженійшаго, и изъчинѣйшаго тогоже престола Патріарха въ: въ: Христандъ: егоже иждикѣннаго извѣренія низложеніемъ, что болѣе сѣѧго Гробъ, сирѣчъ въ милостини правокѣрныхъ къ скѣтъ предана. Акта Патріаршества, и.

Бѣ конецъ Гѣдсткіа побожнѣйшаго и прекысочайшаго Гѣдра, въ: въ: Iw Стѣфана Кантакузена

Бѣ Бѣквѣцітахъ, столѣчномъ и стокомъ Градѣ властитеамъ земл Елѣскихъ.

За разсмотрѣленіемъ ѿправлѣніемъ смиреннаго Іеромонаха Митрополита Григора ѿ Дядоне.

Акта списеніа ишгв заѣтіе. Мѣца ѿктобрия.

По покеленіюже помилѣтаго всебаженійшаго Патріарха въ: въ: Христандъ Книга сія всіакомъ православному къ дару предадется.

О Іерей Столя Іаковица.

In aceste exemplare, la sfîrșitul pieselor liminare, să află o scrisoare de dedicație a lui Chrisant, patriarhul Ierusalimului și al Palestinei, către Stefan Javorskij, mitropolitul Rjazanului și Mironulu din Rusia, pe care Chrisant îl cunoscuse în călătoria sa prin Rusia și care se interesa de sortă S-tului Mormint. În acăstă scrisoare îl recomandă cartea predecesorului său Dositeiū, pe care dinșul o tipăresce acum și în care se combat pretențiunile Papel de la Roma cu privire la întărietatea ce pretindea că are în biserică universală, și chiar asupra monarhilor. Ajutorul pentru bisericile ortodoxe nu poate veni mai bine decât dela marea și întinsa împărătie rusescă, căreia îl doresce să se lătească și mai mult. Chrisant, trimițând un exemplar din cartea lui Dositeiū lui Javorskij, doresce ca aceasta să fie tradusă și pe rusescă, de ore ce în țara lui se găsesc destuți cari să știe amândouă limbile: rusescă și grecescă.

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române.

Picot, *Anthime*, 557. — Papadopoulos-Kerameus, ‘Іеросолим: тенѣ Вѣл: оѣтѣкъ. IV, 206.

270.

1716.

176. Al, Mavrocordat, *Istoria sfântă* 1716. — Grecesc.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΙΕΡΑ | ΗΤΟΙ | ΤΑ ΙΟΥΔΑΪΚΑ. | Κατ' ἐπιτομὴν συγγραφέντα | Παρὰ τοῦ
Εὐσεβεστάτου, Ἐκλαμπροτάτου καὶ Σοφωτάτου Αὐθέντου | ΚΥΡΙΟΥ ΚΥΡΙΟΥ | ΑΛΕΞΑΝ-
ΔΡΟΥ ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΥ, | τοῦ Μεγάλου Λογοθέτου τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλη-
σίας, καὶ | ἐξ Ἀπορρήτων τῆς Κραταιᾶς Βασιλείας τῶν Ὁθωμανῶν. | Καὶ διὰ δαπάνης τοῦ
Εὐσεβεστάτου καὶ Ὑψηλοτάτου Αὐθέντου | καὶ Ἡγεμόνος πάσης Οὐγγροβλαχίας | ΚΥΡΙΟΥ
ΚΥΡΙΟΥ | ΙΩΑΝΝΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΒΟΕΒΟΔΑ, | τοῦ Σοφωτάτου Σίον αῖτοῦ. | Νεωστὶ
τυπωθέντα, Ἐν τῇ Σεβασμίᾳ Μονῇ τῶν Ἅγιων Πάντων, | Ἀρχιερατεύοντος τοῦ Πανιερω-
τάτου καὶ Θεοπροβλήτου Μητροπολίτου | ΚΥΡΙΟΥ | ΑΝΘΙΜΟΥ, ΤΟΥ ἘΕ ΙΒΗΡΙΑΣ. |
Πρὸς τὸ διαγέμεσθαι δωρεὰν τοῖς Εὐσεβέσι | διὰ φυχικὴν αὐτῶν σωτηρίαν. | Ἐπιμελεῖσθαι καὶ
διορθώσει τοῦ Λογιωτάτου Κύρου Ιωάννου τοῦ Ποστελνίκου. | Ἐν Βουκουρεστίῳ. *Ετει ἀπὸ

τῆς Ἐνσάρκου Οἰκονομίας αὐτοῦ. | Κατὰ Μῆνα Αὔγουστον. | Ήπειρά τοῦ ἐλαχίστου ἐν Ἱερομονάχοις Διονυσίου τοῦ Φλώρου.

Istoria sfintă adică Istoria Iudaică, scrisă pre scurt de prea evlaviosul, prea strălucitul și prea înțeleptul Domn, Domnul Domn Alexandru Mavrocordat, Marele Logofăt al Marei Biserici a lui Christos și Exaporrit al puternicei Impărății a Otomanilor. Si prin cheltuiala prea evlaviosulu și prea Înălțatului Domn și stăpanitor a totă Ungrovlachia, Domnul Domn Ioan Nicolae Voevod, prea înțeleptul său fiu, de curând tipărită în cinstita Mănăstire a tuturor sfintilor, pe când era Arhiecreu preasfințitul și de Dumnezeu alesul Mitropolit Domnul Antim din Iviria, spre a se împărtă în dar credinciosilor spre mantuirea lor sufletească. Prin îngrijirea și corectarea prea învățatului Domn Ioan Postelnicul. În Bucurescă, în anul dela întruparea Domnului 1716, în luna August, de cel mai mic între ieromonachi Dionisie Floru.

In-folio mic de 16 foi fără număr, 382 de pagini și 15 foi nenumerotate.

Pe verso titlului se află stemă lui Mavrocordat (facs. n° 270) și următoarele versuri:

Πρὸς τὸν ὑψηλότατον, Εὐσεβέστατον, καὶ Σοφῶτατον Αὐθέντην, καὶ Ἡγεμόνα πάσης Οὐγγρο-
ἐλαχίας, Κύριον, Κύριον, Ἰωάννην Νικόλαον Ἀλεξάνδρον Βοεβόδαν,

Ὑνεγκε δρῶσιν Ἡλία πάλαι Κόραξ,
Τῆς γῆς νοσούσῃς αὐχμὸν ἡδ' ἀνομβρίαν,
Σταυροῦ δὲ νῦν τρόπαιον ἐν ῥάμφει φέρων.
Κάρηγα κοσμεῖ Κοιράνων τῶν Δακιής.
Ἐν οἷς χοραρχῶν Νικόλαος νῦν, πέλει
Ἰνδαλμα λαμπρὸν εὐαγεστάτων τρόπων.
Σοφῶς κρατῶν οἴακας Οὐγγροβλαχίης,
Οπλὸν κραταιὸν Σταυρὸν ἡμφιεσμένος,
Πίστιν πάρεδρον, καὶ δίκην κεκτημένος,
Βοδὸς κάρα δὲ δεικνὺει κερασφόρου.
Ορθῶς θύσναι καὶ θρόνον Μολδαβίης,
Ον Χριστὲ σώζοις Σταυρικὴ παντευχίᾳ.
Τῆς ὑμετέρας θεοφρουρήτου Ὄψηλότητος ἐλάχιστος δοῦλος
Ιωάννης Ποστελ.

Către prea Înălțatul, prea Evlaviosul și prea Înțeleptul Domn și Stăpânitor a totă Ungrovlachia, Domnul Domn Ioan Nicolae Alexandru Voevod.

Corbul a adus odinioară mâncare lui Ilie, când pământul suferă de secetă și de lipsă de ploae; iar acum, purtând în cioc trofeul crucii, înpodobesc capetele Domnilor Daciei, printre cari acum Nicolae se distinge, fiind un model strălucit de Domn creștin, înțând cu înțelepciune căma Ungro-Vlachiei, purtând crucea ca o armă puternică, și având ca tovarăși credința și dreptatea; iar capul boului încornorat arată că a condus drept și tronul Moldovei. Christos măntuiesce-l pe dinsul cu armatura crucii.

Al Înălțimei Văstre celei de Dumnezeu păzite, cel mai mic serv,
Ioan Postel(nicul).

Domnitorul Nicolae Alexandru Mavrocordat dedică acăstă carte scrisă de părintele său Alexandru Mavrocordat-Exaporritul: *Preasfintei și celei de o sfință Treimi, celui unul și singur Dumnezeu*, apoi vorbind despre părintele său dice:

Δόξασον οὖν τὸν καὶ λόγοις. καὶ ἔργοις. τὸ διά παντὸς σε διδάξειν ἔργον προστησά-
μενον, λαμπρὸν ἀνάδειξον καὶ εἰς τούπιόν, μηδαμῆ ξυγχωρήσας τὴν τούτου μνήμην συγκε-
χωρένην διαβρύζηαι ὑπὸ τοῦ πανδαμάτορος χρόνου, τῷ νῦκτας ἡμέραις ἐπισυνάψαντος,
καὶ μυρίους ἀνατλάντος καμάτους, ὅπως τὰ εἰς τὴν σήν τείνοντα δόξαν μηδαμῶς ἀμαυρω-
δέντα τῷ τοῦ χρόνου μῆνει, ἐν τῷ ἡμετέρῳ τῶν ὄρδοδόξων Ἑλλήνων γένει λαμπρως ἀπα-
στράψῃ τὰς ἀπάντων ψυχάς ταῖς μαρμαρυγαῖς τοῦ λόγου ἀκμήν καταυγάζοντα, λύτρωσαι
τῶν τοῦ φθόνου βελών τὸν μηδέποτε μηδενὶ φθονήσαντα, καὶ τοι πολλοῖς φθονούμενον,
ταῖς νοεραῖς ἀκτῖσι τοῦ ζωοποιούσου πνεύματος λαμπρύνας, θεον ἀνάδειξον ταυτηγί τὴν
βιβλον κάτοπτρον, εἰς ἀποφυγὴν κακίας, καὶ ἀρετῆς περιποίησιν πρόκειμένην τῷ γένει.

Deci preamărescă-l pe cel ce și-a propus ca țel cu cuvintele și cu faptele să te slăvăsească pururea, arată-l ilustru și peste mormânt, nelăsând de loc ca amintirea lui să se nimicăescă distrugându-se de timpul ce consumă totul, pe cel ce a lucrat țina și noptea și a suferit mult de ostenele, pentru ca cu trecerea timpului să nu se întunecă de loc mărirea priyitoare la tine în neamul nostru al Ortodoxilor Greci, și să se lumineze cu strălucire sufletele tuturor luminându-le cu vibrațiunile luminei cuvîntului; ferescă-l de atacurile invidiei pe cel ce nică odată n'a învidiat, deși de cără mulți a fost pizmuit, strălucescă-l cu razele tale cele intelectuale ale spiritului tău vivificător, fă ca acăstă carte să devie o oglindă Dumnezeiască, spre ferire de rău și care să fie pentru neam o îndemnare la virtute...

Mați jos apoi adaugă:

Σοῦ δὲ πατέρων φιλοστοργότατε, Ἡρώων εὐκλεέστατε, τῶν ἐν λόγοις, καὶ σοριᾳ
θαυμαζομένων Σοφάτατε, πῶς ἀν ἐπιλήσμαν γένοιμι τοῦ φῦντος; τοῦ δαψιλεστάτη φιλο-
στοργίᾳ, καὶ ἀκριβεστάτῃ ἀγωγῇ θρέψαντος; τοῦ λιπαρεστάτῃ σπουδῇ παιδεύσαντος, καὶ τοῖς
τῶν λόγων νάμασι φιλοφρόνως ποτίσαντος; δς καὶ πατήρ ἔθαλπες, καὶ διδάσκαλος παν-
τοδαπῇ παιδίᾳ κατακαλλύνων οὐ διέλιπες, μετέπειτα δὲ τιμαῖς του καὶ ἀξίαις περιέβαλες,
καὶ μετὰ θεὸν κατάτε φυχήν, κατάτε σῶμα, καὶ τύχην σὸν ἀπειράσω κτῆμα, εἴποιμι δ' ἂν
εὐτεβοφρόνως καὶ ἀδεῶς, καὶ πλέσμα καὶ δημιούργημα, εἴπερ ἐφέστιοι δαιμονες οἱ φῦντες,
καὶ Θεὸς τὸ Πατρὸς οὐκ ἀπαναιγόμενος δόνομα, τῆς αὐτοῦ εὐέουσιας ἐπὶ γῆς κοινωνούς
αὐτούς ἀνεδείξατο· πῶς ἀρα προσηκούσας ὁμολογήσω χάριτας τῇ μακαρίᾳ, καὶ ἀοιδήμω
ψυχῇ; οὐδὲ εἰ δόλος τακτίην εἰς δάκρυα, καὶ τὸν ἀέρα στεναγμοῖς ἐμπλήσαιμι, καὶ ὑπὸ τῆς
ἐκείνου μνήμης γενοίμην ἀνάφλεκτος.

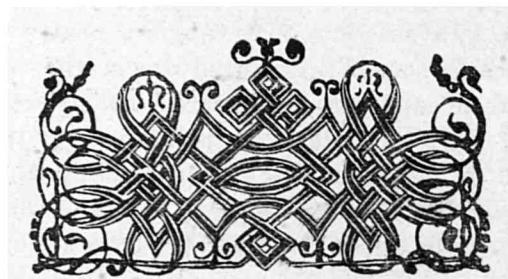
Pe tine cel mai iubitor de fi dintră părinti, cel mai célébru între eroi, cel
mai înțelept între admirări pentru scriere și înțelepciune, cum aș pute să te uit,
născătorul meu? Pe tine, care măi nutrit cu cea mai imbelisurată iubire și cu
educația cea mai desăvîrsită, pe tine care măi instruit cu cea mai excelentă îngrijire
și măi adăpat cu dragoste din apele învățăturilor? Care, ca părinte, măi iubit
și nălipsit nicănd de a mă înfrumuseță cu tot felul de învățătură, ca profesor;
iar după aceea măi imbrăcat cu onoruri și demnități. Așă că, după Dumnezeu, sănt
și cu sufletul și cu trupul și cu sôrta făptura ta, și așă puté dice cu mult
respect și fără temă că sănt și plăsmuirea și formarea ta. Dacă părintil sănt de ei casei,

și Dumnezeu, netăgăduindu-și numele de părinte, i-a făcut tovarășii și autoritatei lui pe pămînt, — cum ore aș pute să mărturisesc mulțumirile cuvenite fericițului și pururea amintitului tău suflet? Nicăi dacă tot m'așă topă de lacrimi și aș umplé aerul de suspine și aș ajunge istovit de amintirea ta...

In foile liminară se mai află o invocațiune a lui Nicolae Alexandru Mavrocordat, o epigramă a lui Ieroteiu, Mitropolitul Drystrel, o scrisoare a lui Iacov tuș Aργείου către Mavrocordat Exaporritul și în fine: 'Ο τῆς ξυγγραφῆς σκοπός.

București: Biblioteca Academiei Române. — Iași: Biblioteca Centrală. — Londra: Museul britanic.

Picot, *Anthime*, 559, n° 54.

271.

ADAUSE ȘI ÎNDREPTĂRI

1508.

1. P. 8. — Adaugă la depozite: Muzeul de Antichități (București).

1510.

2. P. 9. — Rind 15. Suprimă cuvintele: „1574 sau”.

Adaugă la bibliografie:

Hodinka Antal, *Erdélyben és Oláhországban megjelent régi ó-szláv nyomtatványok*, în *Magyar Könyvszemle*, 1890, p. 106.

1545.

6. Molitvenic slavonesc, tipărit la Tîrgoviște, 1545, p. 23.

Numărul de ordine este 6.

La p. 27, în traducerea prefeței, după cuvintele: Mitropolit al Valachiei, adaugă: „chir Varlaam, și am sfîrșit pe vremea prea-osfințitului Mitropolit...“

1546—51.

6. Evangheliar slavonesc, tipărit din ordinul lui Iliașco Vv. al Moldovei.

P. A. Sircu, docent la Universitatea din Petersburg, într-o călătorie întreprinsă în verile anilor 1893 și 1894, a văzut la negustorul G. Alexici în Ragusa un Evangheliar pe care îl semnalează astfel în relațiunea pe care o publică în Sbornicul Academiei imperiale din Petersburg:

„Evanghelie tipărită într'una din tipografii române cu următoarea inscripție pe marginile frontispiciului de pe pagina întâi: Еъ Хâ Бâ ёлговѣрный єгѡмъ хранимы. и самодѣжалыи. земли молдовскон iѡ илѧшко воевода г҃нъ (anii 1432—1437). Redacție bulgârăescă“.

Anii 1432—1437 sunt evident un *lapsus*, fiindcă nu poate fi vorba de tipografie la această epocă. Iliașco Vodă, despre care se vorbesce în acăstă inscripție, nu poate fi altul decât cel care a domnit în Moldova între 1546 și 1551 și din ordinul căruia s'a tipărit un Apostol în 1547 la Tîrgoviște (v. mai sus No. 8 la p. 31 și mai jos, adausul la acest număr), iar frontispiciul despre care vorbesc d. Sircu sămănă probabil cu cel care se reproduce imediat mai jos.

Ar mai rămâne de lămurit dacă acest Evangheliar s'a tipărit în aceeași condițion ca *Apostolul*, adică la Tîrgoviște și pentru Domnul Moldovei, sau dacă Dimitrie logofătul, nepotul lui Bojidar nu și-a transportat cumva materialul tipografic în Moldova.

Краткий отчетъ о занятіяхъ за границей доцента Императорскаго С.-Петербургскаго университета П. А. Сырку въ лѣтніе мѣсяцы 1893 и 1894 гг., in Сборникъ отд. рус. языка и словесности Имп. Академіи Наукъ, vol. 63, (Petersburg 1897), апexe la procesele verbale, p. XLI.

1547.

7. Apostol slavonesc, tipărit din porunca lui Mircea Vv. al Tărei Românescă de Dimitrie Liubavici, la Tîrgoviște. P. 29.

Epilogul, sau mai exact prefața, s'a luat după publicațiunea lui Karataev, care, la rîndul său, a tipărit-o după o copie greșită. Academia Regală Sîrbescă a avut buna-voința a ne comunica un exemplar din această carte, aflător în biblioteca sa (No. 78), după care reproducem acă într'o transcriere exactă înscrisințarea tipărită la p. 29 :

Понéже йже въ троици покланéеми бýкъ благойзъоли цркоокъ скою неплкнити сѣйми кннгамъ . въ слáкословїе н полss прочитаюшимъ томъ слáка н дръжáка въ вѣнѣ амннкъ . . . . .

272.

списашé се сїе сїе н вѣстъкнїе книгы глаголи . пради въ днн благорѣнаго н бгѡмъ рханимаго н самодръжакнаго н ш ми ръча . коекоде н гїбодаръ късой земли ѡгроеклѧхийской н подчинакю . сїи великанъ . н прѣдшвраго . радуга коекоди . Тѣмже збо зъ грѣшии . н мънше въ члкцехъ . димитр[и] є лнгофѣть кънкже . Божидаров[ъ], кидекше же змаленіе сїыхъ н вѣстъкнїхъ книгы въжделѣхъ тѣрѹгдолюбъзно . Элайко [къ]змогохъ ѡгомомъ постїгнѣти вѣю поспѣшьстквѹщ ми съписахъ н съвръшахъ дїсполѣзни е книгы сїе пради ёже ѿбо дѣомъ сїимъ . дїлкі наѹчнше н проповѣдаше , н просїаше . късѣ късѣленѣ конїе земльнїе . Троїднх се н сѣмъ н съ ѡгченкыи моїмк . ѿпрѣк н петрк .

Тѣмже молим се н мѣли , дїем се късѣмк чѣтвирим нлн прѣпісѣвѹщимъ . дїце вѣдетк ѿ погрѣшеню , лобкє хѣе ради нсправлѧйтс н н сїемк троїднкши се влѣкнте н не кльнете , понéже н е писа дѣкъ сїти н н аграк , на рѹка грѣшина н брѣнина . н дѣкъ ѡгнили ѿкаанкыи н грѣшины . н съвръшнше се сїе сїкнѣ книгы . . . . Ш бытїа Бъ лѣто , зїїе . н Ш рождѣстка хѣса , тїсѹца . фмѣ . крѹгъ сїицв єз . лѹнъ , ѕ . злато число , д . йндиктїш , ѕ . дїмеле , дї . єпахдѣ , є . Почнеше се сїе с[ѣ]и[ѣ] кннгы писати . Лѣцѣлѣквѣстѣ , нї . дїи[ѣ] . н съвръшнше се . Лѣцѣлѣквѣстѣ , нї , дїи въ настолнемъ градѣ Трѣгокицк . ичзладнвѹчз вѣкв цлии чслесвх чслесвх .

Rindul scris în criptografie a fost descifrat în parte de A. Jacimirskej și de Ljubomir Stoianovic. D-lor propun să se citească :

Еъ домехъ Димитрокехъ . . . .

Exemplarul din Biblioteca Academiei Sîrbescă prezintă particularitatea curiosă că deși în prefață se vorbesce de Mircea al Tărei-Românescă, la începutul textului se află un frontispiciu cu stema Moldovei și cu numele lui Iliascu Vv. (v. n° 8, p. 81 și adaosul la acest număr).

A. Jacimirskej, Новый трудъ по старой славянской библиографии, Petersburg 1898, p. 20.—Ljubomir Stojanovic, in Arch. f. slav. Phil. XXIII, 309.

8. Apostol slavonesc, tipărit din porunca lui Iliașcu Vv. al Moldovei, de Dimitrie Liubavică (la Tîrgoviște). P. 31.

Din *Apostolul slavonesc*, tipărit de Dimitrie Liubavică la Tîrgoviște, există două feluri de exemplare: Unele tipărite pentru Domnul Țărei Românești Mircea

273. — Pagină din *Apostolul slavonesc*, 1547.

Vv. și altele pentru Domnul Moldovei Iliașcu Vv. și mama sa Elena. Textul nu se deosebesce de loc, și să poată ca să se compusă o singură dată. Deosebirile se constată numai în frontispiciul de la începutul Apostolului și în prefață.

Academia Regală Sîrbescă posedă un exemplar curios (No. 78), în care se află frontispiciul lui Iliascu Vv. (facs. n° 273) și prefată pomenind pe Mircea Vv. Dăm aci descriptiunea lui:

954

In 4° de vre-o 262 foī grupate în 33 caiete de căte opt foī, afară de cel d'întâi care n'are de căt 6 foī. În exemplarul Acadamieī Sîrbesci lipsesc fóia 1 din c. 1, f. 8 din c. 31, f. 8 din c. 33 și cele cari vor maī fi urmat. Caietele aū ca signatură cifrele cirilice mică pe pag. 1 și 16 jos la mijloc. Dela c. 20 înainte se întrebuițeză literile capitale cu valore de cifre.

Volumul cuprinde câteva frontispicii cărți sunt identice cu cele din Molitvenicul dela 1545 și două inițiale ornate patrate, pe fund alb (facs. n° 272 și 274).

La începutul textului se află o gravură-ornament,
ocupând o jumătate de pagină, în mijlocul căruia se vede
capul de boiu și de iur împrejur inscripția:

† въ ѿ ба благовѣрны и бгомъхранимы . и самодержавкны . земли молдовскон
швь илѧшко воевода и градъ . (Facs. п^о 273).

[1550]

9. Triod-Pentecostar slavonesc. v. 31.

Intr'un exemplar intrat de curind în Biblioteca Academiei Române, să găsesce și gravura de care se vorbesc la p. 42. O reproducem aici (facs. n° 275).

[1564]

13. Tăcul evangeliilor și Molitvenic românesc, tipărite de diaconul Coresi (la Brașov) p. 51.

Canonicul I. M. Moldovan, căruia *Bibliografia românescă veche* II dătoresce atât de mult, a avut buna-voință a ne comunica un exemplar din această carte rară, așa că putem completa aci stirile de mai sus.

1.) *Tăcălul Evangeliilor*, formând partea întâi a volumului, trebuie să cuprindă cel puțin 248 de foîn, de óre-ce ultimul caiet are numărul **ñ** (31) iar caietele se compun din căte 8 foîn. In exemplarul pe care-l avem înaintea nôstră lipsesc : caietul **ñ** întreg și foile care l-aû precedat, dacă aû fost ; primele 2 foîn din c. **ñ** ; f. 3 din c. **ñ** ; f. 5 din c. **ñ** ; c. **ñ** întreg ; f. 8 din c. **ñ** și în fine f. 8 din c. **ñ**, care pôte să fi fost albă, dacă n'a fost cuprinsă în partea II-a a cărtii.

Volumul e tipărit numai cu negru, cu 23 de rînduri pe pagină, cu aceleasi caractere ca și *Evangheliarul* de la 1561. Se află o singură inițială ornată, care semănă cu cea reproducă sus, facs. n° 25.

Pe ultima fóie existentă să află înscrisarea publicată fragmentar de Cipariu. O dăm acà întréaga:

Д о ж а н а ч е т и р е в и д о в ь .

Де^т мила лв д^омнезев єв дїлкви к^орсес. д^екамъ въз^етъ къ ман то^дте лимбile лв к^окънтоу^л лв д^омнезев .и^н лимба лвръ . н^оман н^он р^омжни^л на^лемъ . ш^и

275. - Vîndecarea orbului, din Triod-Pentecostar (1560).

Хе зиче И.д. բ.д. чине четѣще съ .рцелѣгж. пакель ăпль .ркж скріе ла коринтшмъ, рнє. къ .рнтрв бесѣрекж ман въртѣ чинчи. квкнте кв .рце(ле)соуљ мїс ѿ грж(е)скъ ка шиѣ алцин съ .реткъцъ (sic) дѣ кѣтѣ 旣нтынѣрекъ дѣ квкнте не.рцелѣсе, .рнтрблте лимбн. дерептѣ ачѣм амъ скріи коумъ амъ пытѣтъ. третїйкангелоуљ. шиѣ праѣноуљ. рвмжнѣще :: дѣпж ачѣм дѣка амъ възѣтъ желанїа ă лвлци преѹци. дѣ тълкоуљ 旣глїнашр коумъ съ поатж шиѣ єн проповедн. шиѣ ă спвне 旣ленинашр .ркъцжтврж дѣпж чѣтигоуљ 旣глїен, шиѣ ăмъ ăфлатъ ачѣстѣ тълквре ăле 旣глїнашр. прѣ дѣминечи преспре єнъ. скобе дѣ.р скріптвра пророчишашр шиѣ ăплиашр. шиѣ чешръ сѣнци пърїнци шиѣ дѣкамъ четѣтъ, бине ăмъ єспитить шиѣ сокотитъ шиѣ ăмъ ăфлатъ къ тоатѣ тълкѣсъ. ăдеверѣзж шиѣ .рнтърескъ коу скріптвра сѣнтиж, шиѣ мїс таре пълкоуљ, шиѣ ăмъ скрісъ кв ти[пароль воа] фрацишашр 旣мжнинашр : съ фїе прѣ .рвъцжтврж: шиѣ вж рогъ ка фрацин мїен, съ ченици шиѣ бине съ сокотици, къ венци ведѣ вон .яншишвж, коумъ къ  лвржритарюль шиѣ комодарж ăсквиш. И.д. йе. венци ăфла .рнтржнсе дескѣтатъ .р.к. де кърци ăтжта .рвъцжтврж кеаръ. нв креци ăфла ка .р чѣстж карте. шиѣ чине ва чени пънж ла сфрѣшитъ. къ ва ăфла коу ăдевѣръ къ   аш. къ ăчѣстж карте ăратж не ноаш пъкателе нодстре, шиѣ не .рвацж  вмъ не тѣрнъмъ ши не покъймъ, ши 旣нде пытемъ ăфла  ртжционѣ пжкатаелшр нодстре. шиѣ пренче пытемъ мѣруе ла .рпържциж черюлви, шиѣ ăлалте ман тоатѣ чѣ тредѣлїше ă шиѣ крециниашр чѣ фрацин мїен. 旣нде  артж ăчѣстж карте прѣ влѣдничи  пископи. попи кълагжри ши прѣ долни. нв  артж прѣ чен винж чѣ прѣ ръни винж съ нв л прѣ сине. шиѣ карти вшръ фї кв винж чеरтаци. єн се покожжскж шиѣ съ ласе ръвѣтатѣ шиѣ съ .рмбле кв дерептате. ăмінъ ::~

Келюгъ шиѣ ванни прѣ ачѣстѣ лвквр .рндуратсѣв ă д.д. жвпжноуљ форо ми-
клажоушъ ::~

Слѣба тиѣкъ господи ::~

Ре. f. 2 v. a c. ăsă să afă ărmătorul indice alfabetic al materiilor :

Скара .р карѣ вери ăфла лвкврэ скѣмпе ăдевѣрате .рн тълквриле 旣глїнашр .р чѣстж карте ::~

âлешишашр гжтнтиж дѣ моутъ .рпържциж черюлви.  автж ла нед  кесопѣсть ă. ăплиашр. кемжтвра коулъ фї: дерепчѣ къндъ,  автж тълкоуљ недѣлѣ.  . по-
късѣхъ стихъ.

ă дескѣтѣ  вкнтишль коулъ тредѣлїше ла ă тред .рвъ(цж)тврж. недѣлѣ.  .
ăлесжтвра  илешр. шиѣ боукателшр ла тълквль недѣлѣ.  . пшестъ.

ăлтоуљ къндъ плѣтишъ пойте слажи дерептѣ нон ăв  а  автж ла бро  акленїе.
бесѣречише  автж ла ă чинчѣ .рвъцжтврж 旣глїа. недѣлѣ.  . маден.

бѣнъ нимѣ нѣман доѹмнезев. ла ă дое .рвъцжтврж. недѣлѣ.  .

богацишашр нв  леснѣ ă .рнтра (.р) .рмпържциж черюлви. ла .рвъцжтвра ă чинчѣ.
недѣлѣ.  . маден.

богатѣль дерепчѣ се пжгви. шиѣ лазарь се сїсїи  автж. недѣлѣ.  .

боулеле де  нде винъ.  автж недѣлѣ   лоуќ.

лд бесѣрекж дерептѣ къте лвкврэ мѣруемъ.  автж ла. недѣлѣ.  .

вїаца де вѣка ноїе платж лвкврелшр чѣ дарвль шиѣ чинетѣ лв доѹмнезев.
 автж ла недѣлѣ лисѡпѣсть.

врачюль чель дерептѣ чине    автж .рвъцжтвра дѣ.р тъю.  раславленшмъ. 旣глїе.
.рвъцжтоура дѣ.р тъю.

К'ІЗНЕСЕН'Е л8 ѥс . р чею к'омъ ф8 . че н'є8 ҳ'ен8йтъ . к'а8тж ла єүглім деля и спас .
 Кръжмашин л8 ѥс к'арись . к'а8тж ла ѿпта . рвъцжт8рж . єүглім роғсалыншръ .
 Вешминте дё ноу.рнтж . к'а8тж ла патра . рвъцжтоурж . нед'єлк . дї .
 Гриже дерепчे ноу т'reбouг'аше . к'а8тж ла джа . рвъцжт8рж нед'єлк . г . мд .
 Грижа ч'є ман маре ла ѿмвлы к'а8тж ла нед'єлк . єї . маден .
 Грижа ши м8.рка дё немикж ф'орж доғмнезев к'а8тж ла т'ялкоулъ нед'єлк . ла
 нокол'єтò .

Др'акоулъ че поате . к'а8тж т'ялкоулъ нед'єлк . е . мд . ши нед'єлк . є . лојка .
 Даторија настж лоу доғмнезев . к'ыт8 е м8тж . ла т'ялкоулъ . нед'єлк дї мд .
 Дескжнтарж че ѡсте . ла т'ялкоулъ . нед'єлк . є . к'а8тж . лојка .
 Доғмнезев к'андъ . юбимъ к8 тоатж йнимла . ши веҷин8ль ка . ри соуши нви к'а8тж .
 ла нед'єлк . ѹ . р т'ялкоулъ .

Дерептатж гасте дё дօаш ф'елюре ла . рвъцжт8рж дё . р т'ю . нед'єлк . єї .
 Дер'єце ѿмоулъ н8 поате п'якатоулъ съ8 л8 алцини дерептъ ёль єүглім в'ро ѿвлене .
 Ёникопи ши вл'дичи ѥс на8 лъсатъ съ доми8скж . р к'ип8ль алтшръ долни
 к'а8тж ла ла патра . рвъцжт8рж нед'єлк . е . пш .

Златооустъ дё постъ че гръжаше ла нед'єлк . сирна . к'а8тж .

Тсај . к'инда л8 к'встать ла нед'єлк сирна .

Т'анъ дерепче ф8 тремесъ к'а8тж . ла треј . рвъцжт8рж . ри єүглім п'янишръ .

Тоуда к'ыт8е лакомъ ши ф'орж . к'а8тж ла ла доя . рвъцжт8рж сц'етоносе .

Испит'єце че вери съ ци . дё . р скрип8т8ра лаша л8 ба . к'а8тж ла ноя . рвъцжт8рж
 єүглім роғсалыншръ .

И сп'есен'я ла чине съ к'офтжмъ к'а8тж ла ла доя . рвъцжт8рж ла єүглім ѿбрезан'и .
 Кр'ешини к'офтаци . р че л8кр8ре в'кои ѿстеници . к'а8тж ла нед'єлк м'есопстъ .
 Комодра дерепче н8 т'reб8м'ие ла стржн'е . р л8ме к'а8тж . рвъцжт8рж дё . р т'ю
 нед'єлк . мд . ши ла нед'єлк . є . л8ка .

Крединца дер'ептж плаче л8 доғмнезев каре поате фолоси ши алт8я . к'а8тж ла ла
 доя . рвъцжт8рж . нед'єлк . є .

Крединца дё ѿнде вине . нед'єлк дї лојка .

Кр'8ч'е че е к'ыт8е ф'елюре ши к'андъ л8шмъ к'а8тж . рвъцжт8рж дё . р т'ю нед'єлк .
 є . пш .

Крединцеен ѿв'яржт8ри . к'а8тж ла с'яршиш8ль ѿбрезан'и .

Лоўк8ре каре ва чинстий ѥс ла жоўдекаре к'а8тж ла нед'єлк м'есопстъ .

Лоўк8реле сп'есек'не зикъ ф'арисени к'а8тж м'есо н8стъ к'а8тж (sic) .

Л8кр8реле ноўман ла крединчишишръ плакъ л8 доғмнезев месопстъ .

коу лоўк8реле ноастре н8 појтемъ дөбжиди бине к'а8тж м'есо постъ .

Л'єу'ш'е ши поржнчиле дерепче н'є8 датъ доғмнезев ла т'ялкоулъ нед'єлк єї . мд .

Л'єу'ш'е ноу поате . рмпл'є ним'е ла т'ялкоулъ нед'єлк . ѹ . лојка .

Л'єпжджес ѿмвлъ дё синешъ . к'омъ ши к'андъ . рвъцжт8рж дё . р т'ю нед'єлк є . пш .

Лоўк8реле крединцеен н8 п'ятемъ . рцел'єце дё ноини . рвъцжт8рж дё . р т'ю не-
 д'єлк є . пш .

М'ярт8риситори дерепци че п'ятере варъ лв'ш'е ши карын м'ярт8рисескъ дерептъ
 пре ѥс . к'а8тж ла т'ялкоулъ в'кои светъ .

Мамин ши л8 доғмнезев ла савжи нед . г . мд .

Морци съ . ргроўпжмъ коу чинстя к'а8тж ла т'ялкоулъ . нед'єлк . є . лојка .

Модрт'є съ н8 т'емемъ к'а8тж нед'єлк є . лојка .

мօրцинлашъ н8 п8темъ фолоси д8пж мօрте к48тж ла нед'клѣ . е . лоўла (sic).
 мօртѣ крецининашъ Ѿстѣ с6мнъ . к48тж ă трѣм . քвѣцжт8рж . нед'клѣ . 5.
 маражъ к8мъ к48т8нмъ пр8нтр8 (sic) доўмнезе8 к48тж ла нед'клѣ . 5 . лоўка.
 мъртж ши . քнжлцарѣ к48т8е пр8 маре п8кать . ши чиине се . քнжлцж к48тж ла ă д8д
 . քвѣцжт8рж . нед'клѣ . 5.

нешноут8ра н8 не в8 м8нит8н . ла ж8декатж . ла нед'клѣ месо поустъ.
 некоине дерептъ к48т8е лоўк8р8ре в8ннъ пр8 нон . к48тж ă д8д . քвѣцжт8рж . слѣпаго.
 нъд'жджѣ тօатж ст8 не фи . քн доўмнезе8 . к48тж не в8 ҳръни к48тж тълкоу8 ла ă 8пта
 нед'клѣ . маден.

ноў. рита . քпжрат8лашъ сав пр8нэ8ль че . к48тж ла тълкоу8 . нед'клѣ . 5.
 нъс8т8ль л8 ҳс к48т8е ф8лос8ре ик8л ăд8съ . ла тълкоу8 ӯгл8ен д8ла қръчюнъ.
 попин к8мъ т4ртж п8катель . к48тж ă трѣм . քвѣцжтоу8рж . нед'клѣ . томинна.
 п8кжтос8ль . ք че к48пк поате фи дерептъ . к48тж тълкоу8 . самарѣниннен.
 плаче л8 ҳс че в8 ши ă л8ланнен к48тж . քн тълкоу8 . в8сѣк8 светн.

пажнц морцин к8мъ т8еб8л8е к48тж ă патра . քвѣцжт8рж . нед'клѣ . 5.
 пост8ль ăль т8енлѣ . че 88 88леннен с8съ . ла тълкоу8 нед'клѣ . ă . п8 ăль ă.
 попа ч88 ф8лкоу8тъ . к48тж ла ă патра . քвѣцжтоу8рж . нед'клѣ . е . постъ.
 пр8покедан1ж д8 пр8 ăчаста . ք [ч]е к48пк ӯмоу8 п8кжтось поате . ши коў че
 ӯтжчионе п8кателашъ ăфл8мъ ла ӯгл8м бого 8аклене.
 пр8покедан1ж д8 пр8 ăчаста нече поате дерѣз . քнайнтѣ л8 доўмнезе8 . п8катоу8
 грешн8т8лашъ ла стр8тене г8е.
 пр8покедан1ж д8 пр8 ăчаста к8мъ ши к8 че п8темъ к8пр8нде к48т8рж нон сп8сен1ж
 с8фл8т8лашъ к48тж ла пр8к ӯбр8зане.
 пр8покедан1ж д8 пр8 к8сен1ж пр8оўцилашъ к48нди п4ть досадж пр8нтр8 (sic) к8-
 в8жнтоу8 л8 доўмнезе8 к48тж ла ӯгл8м л8ченнк8мъ.
 пр8покедан1ж ск8мпж д8 коўв8жн8ль лоў д8мнезе8 . ла пр8зинкъ богороднци.
 к48т8рж п8кжтоши к48тж маре м8ла л8 доўмнезе8 . ла нед'клѣ . 5.
 п8кжтос8уль н8се поате т8рина п8нж ноўль т8д8е доўмнезе8 . ăколошъ.
 п8кжтос8уль . քн че к48поу8 се поате тоўрина ла доўмнезе8 . ăколошн.
 покалн1ж ч88 дерѣптж че ѿстѣ к48т8е п8рци ăре ăколошъ.
 покалн1ж ман маре че в8 ăколошъ.
 покалн1ж коўв8арю8оўп к48нци ăн ăколошъ.
 постн коўмъ т8еб8л8е к48т8е ф8л8юре ла сирна.
 постоу8ль коў чюдж ăколошн.
 постоу8ль ф8птельашъ ăколошъ.
 пост'ж8е д8акоу8 . քкж.
 քоўшинѣ крецининашъ п8т8т8нека л8ръ ҳс к48тж . ла ă чиинчѣ . քвѣцжт8рж н8д ă.
 с8ннц8н на8 н8нчн 88 нъд'жеде . քн лоўк8роу8нл 88не ă л8ръ нед'клѣ месо поустъ.
 сп8сен1ж н8ман ла ҳс п8темъ ăфла . к48тж . քн тълкоу8 ӯгл8м քоўсалнлашъ.
 слоўн8е ă м8лашъ . ла ă п4т8ра . քвѣцжт8рж . нед'клѣ . ă . маден.
 с8мжнца че в8 к48т8е ф8л8юре тълкоу8 не ă.
 с8ннц8н л8 д8мнезе8 п8кжтоши на8 фостъ . ла нед'клѣ . ă . лоўка.
 самарѣн8лашъ п8лда ла нед'клѣ . ă . лоўка.
 с8мбжта к8мъ ă8 пор8нчн8тъ доўмнезе8 ă цинчѣ . ла нед'клѣ . ă . лоўка.
 с8р8т8о8рѣ коўмъ т8екоў8л8е ă с8ннц8н ла нед'клѣ . ă . лоўка.
 с8йлфет8уль с88 м8н8т8н8ндъ чиине п8мрд8е ла ă трѣм . քвѣцжт8рж . нед'клѣ . ă . постъ.

соұғлеңтұлъ ә дөркүе ноұқ поâтє . ла ә патра . ркъцжтоғрж . нед'клѣ . ғ.
 татжль че йасте . ши чине әскенде . ғм (sic) пъмжнть . ла тълкоғль нед'клѣ . ғ.
 Аома чине ғвацж калтж ә патра . ркъцжтоғрж . томйна.
 Ҳ с жадеңзуль чель дерептъ нед'клѣ месо пш
 Ҳ с ноу [ноғман] шиме че жасте ши дойғанеев дерептъ дөр кечіе . калтж . ркъцжтұра
 дөр тъю ёғлам пашылашы .
 Ҳ с дерепчे әв венитте . ғ лоұмс . калтж тълкель ёғын . самарқанина.
 Ҳ с қындаше ғинниле ла нед'клѣ ей . лоук.
 Ҳ с дерепче әв ғнтрать . ғ ғримк пре ғасин . ла ә трем . ркъцжтұра сұқтоносіе.
 Ҳ с дерепче әв ғвайтъ тъетұра . ғмпрежюр пре сине калтж ла тълкоғль шбрезаніе.
 Ҳ с ши ғс кымь қада ғоғмжнкүе . ла ә доаш . ркъцжтұра шбрезаніе.
 Ҳ с кв че дерекүе пъкатуль грешнцилашы . калтж ла стретеніе.
 Шм8ль дө сине н8 поâтє алтж н8ман поâтє грешни . ла нед'клѣ . ғ.
 Шрбнтұра . калтж . нед'клѣ . ғ . мр.
 че тредвашце шм8ль ғфаде си дебжиджеск . ғпкәржіл чөрюлди калтж нед'клѣ ғ.
 . ғкіерк әв Ҳ с че ик8 ҳъен8итъ калтж . ркъцжтұра дөр тъю ёкангелім томеен.
 . ғр8пътұра морцилашы ши міроял калтж . ркъцжтұра ғ ёғлам . міроносицж.
 . ғнүерїи дерептъ че сънты ғъкви қалтж раслабленшы . ә доа . ркъцжтұра.
 [жадекарк дө апон кым8 е] ла нед месо пш.

Textul evangheliorilor este aproape același cu cel din *Evangeliarul* de la 1560–61; a fost fnsă revedut și, în unele locuri, îmbunătățit. Dăm aci evangelia lui Luca cap. 71, cu *tăcul* ei, însemnată în note variantele *Evangeliarului* (E.) și ale *Saganiei* sau *Evangheliei cu învățatura* (1581) (C.).

[нед'клѣ, ғ . ёғлам, лоук . глақа . әд.

[Л] қркмә әч'ж . ғрә ла ғи на де¹⁾ ғес'көре
 чи . ғнтр8²⁾ сжмбжтж . ши ғтж шм8
 ғр8³⁾ әк' дойхъ де некө дө шптьспржз'кч
 ғни . ши ғрә зиг'күрчтж⁴⁾ ши н8 п8т'к⁵⁾ си
 се скодде дө ғчіл . ғъз8ш ғс . стри
 гж ши зисе ғи . м8ғрә лъсатж ёғи дө
 неком та . ши поғс⁶⁾ прйна мжниле,
 ши ғчіл се . ғтйнсе . ши слжкн доймне
 зе8 . ғъспоғнс⁷⁾ ман мәреле съебр8л8и⁸⁾
 ноұ⁹⁾ шгоди дерепче . ғнтр8 сжмбжтж ви
 ндекж ғс, ғрж¹⁰⁾ нтрод8л8и . шілсе зи
 ле сънты¹¹⁾ . ғнтр8 ғле се қаде ә л8кra, . ғ
 нтра ғкелк ғм8 си . ғмбл¹²⁾ си вийндече . н8¹³⁾
 [.] зиша дө сжмбжтж . ғъспоғнс¹⁴⁾ ғмоя¹⁴⁾
 лоғи д8ли8ль¹⁵⁾, ши зисе . ғъцарниче,
 чине дө ғон . ғнтр8 сжмбжтж ноұқа дес
 лега б88ль лоғи¹⁶⁾ са8 ғасин8ль д6ла йасле

¹⁾ Е. ден. ²⁾ Е. și C. ғтр8. ³⁾ Е. ⁴⁾ Е. ғи С. зиг'күрчтж. ⁵⁾ Е. ғи С. поғт'к. ⁶⁾ Е. ғи С. п8с. ⁷⁾ С. ғъспоғнс. ⁸⁾ Е. съебр8л8и. ⁹⁾ Е. ноу. ¹⁰⁾ С. ғрж. ¹¹⁾ Е. ғи С. йасте. ¹²⁾ Е. ғи С. ғкелк. ¹³⁾ Е. ғи С. ноу. ¹⁴⁾ С. ғм8. ¹⁵⁾ Е. л8и д8миноғль. ¹⁶⁾ Е. ғи С. л8и.

шіль вя доічє дель ва¹⁾ ăдъпà . ă ăчаста
дé фéтеле лв ăкрадамь фінндъ²⁾ чé w ле
гж сатана ăтж ăпткспржзéче ăни.
ноісe³⁾ ăлде ăсе дезлегá дé ăлла ăчá
ста .r зіна дe сжмбжтж . шій ăчаста
лоін⁴⁾ гржн . роішннасe⁵⁾ тóци чінесe про
тикіл лоін⁶⁾ . шій тóть нърдэвль⁷⁾ бoғк8
ржe⁸⁾ дe тоâte
слáкеle чé ёра дe ёль .~ конецъ недѣлѣ.

ăчeста ăстe тлъкоулы ăчeвшїн ăуглүн.

Фрдцїн мїен , .r ăчастж ёўблє дe ăсткви . виндекж єc ă м8ллre чé ёра згръчнитж
шій ăлодагж . дe ăптъ спржзéче ăни . .r зій дe сжмбжтж . ăрж фарнсéнн м8рг8нн .
дeрептъ чé ёра сжмбжтж . ăрж єc .рвъцж . коімъ сжмбжта ă фáче ăлменнлашъ віне .
поітемъ фáче шій коі ăчкж . нелікж н8 грешнмъ .:

.рнтребаре .: сжмбжта .r чé кіпъ ёра жідокнлашъ . шій дeрепчe ăл8 поржнчинтъ ,
шá8 лъсатъ дoғmнезeв .:

ръспoгнсъ .: ăкаре ăкувннте ёра скрісe дe дoғmнезeв . прé дoлш тâблe дe пілтрж
.рвъхъвлъ ăмоінтелоги дe сінам . ăкареle дe ăкдe жідокнлашъ . прé мшүсн пророкъ . .рна
пáтрап поржнкж . ăшá ăрълшe дoғmнезeв . поітенешие ăкоімъ .r зій дe сжмбжтж съ
сфінциени . ăшáсe зіле ăкерн лвкрà . шій вéрн фáче тоâte лоікрврнле тâле . ăрж .рна
шапткж зій ăкаркж ăстe сжмбжта . дoлмн8лн дoлмнезeв8н тâл . .r ăкаркж ăкоі фáче нéчe
оі .r лоікрв . нічн тв . нічн фeчорвль ткв . нічн фáта тâ . нічн слвга тâ . нічн
слвжнника тâ . нічн лáрхâ тâ . нічн стрїноулы , ăкареle вa фi .рнтрв . порцнле тâле .
къ .r шáсe зіле ăл8 фък8тъ дoғmнезeв чéрюль шій пължнту лáркж , шій тоâte чé
сънты .рнтрв ă . ăрж ă шапткж зій съ8 ăлднхннть . дeр(e)пtъ ăчкж благословитав
дoлмн8лн зіна сжмбетeен , шій н8 ăлдн сfнцнть ирі ă . ăчастж поржнкж к8 търe тâрe
цин8рж жідo[він] . ăкоімъ нічн оі .r лоікрв н8 фък8рж .рн ачкж зій . чé лъсарж тóть
лоікрвль лвр .рнапон . шій лвр лáрe грjже ёра дe слoїжba ăл dоғmнезeв . дe жръткe .
шій дe рoуgжчионе . шій дe мілостене . ăстe скрісe .r ăкаркж ăл мшүсн пророкъ .
ăкоімъ оі .r зій дe сжмбжтж . ăкоі лéуи мéшe ăшкн шій мéшe соірчк8е ăд8на
ăкоімъ съ фáкж фóкъ . поржнчи ăрж дoғmнезeв . шій прйнсeрж прé ёль . шій тóть
нърдэвль прé ёль ăкоі піетринль ăлморжрж . шіль оічнсeрж .:

.рнтребаре .: дарж нôаш ăрефннлашъ . ăдeнeсe ă ăннкж ăшá сжмбжта ăк жідокнлашъ .:

ръспoгнсъ .: нôаш ăрефннлашъ ăстe токмнитж дoғmннека . .r лóк8ль сжмбетeен .
съ н8 ăннмъ .рнтрeнa ăк жідокн . шій ăмоілате лéун ăлe лv мшүсн . ăкоімъ фoстъ
шій жрътвe лвр . ăкоімъ пънж ла ăншeркж шій ăннйт8ль ăл єc . ăкоімъ пророчнть
шá8 ăрънть сfнцн пророчн . ăкоімъ фoстъ лъсатъ дe дoғmнезeв .:

.рнтребаре .: .r чé кіпъ въмъ дарж нôин сърбá дoлмннека .:

ръспoгнсъ н8 н8ман к8 шедkрж . шій к8 лъсаркж лоікрв8н . сънe .рнбржкъмъ
.рчк8е веімннте ман боінe , съ шедемъ соіпtъ пъреци , съ8 соіпtъ оімбрe , съ не
пържмъ , съ8 съ не сfднмъ , съ8 съ клекетнмъ . съ8 .r зій дe сърбктоадре съ лбр-
умъ ла кръчнме . шій сънe .рнжтъмъ ăк мéшe пôрчи . чé сърбжториile сънты тóк-

¹⁾ С. шіль вa д8чe дeл вa. ²⁾ Е. si C. С. ăшши. ³⁾ Е. si C. лбн. ⁴⁾ Е. нърдоула.
сънты. ⁵⁾ С. н8сe. ⁶⁾ Е. si C. лбн. ⁷⁾ Е. нърдоула. ⁸⁾ С. ,б8к8.

мите, којмъ . р юле съ грижимъ дѣ слоужба лв доумнезев. ши дѣ грижа соуфлет8-
лви . р шасе зиле съ грижимъ дѣ храна троуплахи, че ка мврн ши ка поутреди .
йрж соуфлет8ль ноука мврн. къче нв грижимъ ши съ сокотимъ .:

аша сърбъезж доумнека. майнте дѣка те керн скблѣ демижнѣца. дѣ хрк лв
доумнезев, прер фиолъ съв ще ще. којмъ пре тине дю феритъ ши тѣв хрънитъ .
чѣле шасе зиле дѣ рѣв. шиль роагж съци йрте тоате пъкателе тале, чѣлѣ чѣн
грешитъ . р чистж съпажниж трактж. ши кв мврѣ та. ши кв тоатж фъмѣа
тѣ пасж ла бесѣрекж. аколд вѣ фи пона гата кв нсправж воунж, чесе каде попеен,
прервъцжтврл мишенашръ .:

.рнтрекаре .: дерепть [кѣт] лоукрвре мвргъ юаменни ла бесѣрекж .:

ръспоунс .: дерепть патрв лоукрвре, мвргъ юаменни ла бесѣрекѣ (зіс). кѣмъ
аколд пона съ спофе којкжнточъ лв доумнезев сѣпта єублїе . р лимба пре карѣ
грѣескъ юаменни съ пвтемъ .рцелѣце нон мишемлѣ . че фолосе лврк. дѣка пона
гржлѣе . р лимвж стрїнж роумжнишръ сърбъеще дѣ нв ацелегъ. съв пре алтж лимвж
че ноуквръ .рцелѣце дескоутжтори . којмъ зиче пакель юиль, кътраж коринтѣни, юне.
зиче. аша ши кон, кѣндъ кв лимви грънци доумнде нв дачи оу.р којкжнти адеука-
ратъ. којмъ падте .рцелѣце блъ чеє грѣйтъ. фика лмогъ деревци грж . р вънти .:

дер каре .рвъцжтврж съ .рвѣце мишемлѣ .рчѣ кипъ трабвѣще д чинстѣ пре
доумнезев. ши чине е доумнезев. ши нон крешиини слоужише лоун . р че кипъ пв-
темъ фаче ши вѣа. доумпж вѣа ши лвсата лви. ши .р че пвтемъ сѣпци ноумеле
лоун . айчѣ трабвѣще. којмъ пона съ фишисторю кърицишръ . ашака поутѣ .рвъца
пре мишемлѣ . карен сѣнти .рвндишръ лв доумнезев, ка наиме юрви .:

адда .: мвргъ юаменни ла бесѣрекж. којмъ карен сѣнти гата. којмав по-
ржнчить ще ще. съ лвши квлииекжтвра пели[ца] лв доумнезев. ши кв .рцелесе воунъ
цинди . че, ши дерепчѣ гасте токмитъ дѣ ще ще .:

а патрв .: мвргъ юаменни (зіс) ла бесѣрекж. съ доукж .аколд мвлж . дѣ .р
кареле факъ милостене. попилашръ карен саджескъ ла бесѣрекж. ши жоуннашръ мишен .
къдвшлшр (зіс) ши сърачишръ . стрїннишръ . юркишръ . шкопнишръ . ши тоутвроръ не
пвтиношишръ .:

дерепть чѣсте патрв лоукрвре мвргъ юаменни ла бесѣрекж. карен сѣнти ѿ[нгври].
съв роумжни . ѿв сърби . ѿв гречи . ѿв иѣмци . ѿв лѣши . карен мвргъ ла бесѣрекж, ши
нв факъ чѣсте патрв лоукрвре .рдешерть мвргъ ла бесѣрекж . йрж карен нв мвргъ
ла бесѣрекж. ши нв факъ чѣсте лоукрвре . ѿн нав нѣчи ѿ сърбжтвр . лоукрвль
гасте контенитъ ши юпрйтъ када съ падж мврие юаменни крешиини л[а] локвль .рвъ-
цжтврїен . ши доумпж слоужекъ мѣргж крешиини ла юраше ши ла са[т]е съ кѣстѣ
юамени бетѣши съ миљскж пре ѿн . ши пре акашж . юамени крешиини . фечбрин, ши
с(л)оукрвре . с[т]у .рвѣце . ши съи доженкескж, пре фрика ши пре драгостѣ лв доум-
незев. съ не ферилъ дѣ тоате пъкателе . ши дѣ пийдж . ѿн . ка съ вѣаж юаменни
фѣптеле ноастре чѣле воуне . ши съ сложекж татжль сѣпти . че тоу дѣне нодаш
доумнине амайнъ .:

2.) Molitevnică rumânească.

Din partea a doua a cărții nu s-au păstrat de căt 14 foî cari s'aș amestecat la legătura din nou a cărții. Pe una din aceste foî se vede semnatura îi (33), ceea-ce arată că *Molitevnicul* s'a tipărit ca un suplement la *Tălcul Evanghelijilor*. Titlul acestuia suplement este următorul :

МОЛІТЕВНИКЪ РОУМЪЖНЕСКЪ.
ПОЛОЖЕНИЕ.
МОЛІТВЕ.
. БОТЕЗОВЪ.
. КОЇНОФНІА.
. КОЇЛІЙНЕКЖТОУРА.
. ТИПІКОУЛЬ ЛЕТОУРГІЕЕН.
. БЕЧЕРНІЕ.
. СЛОУЖБА ДЕ ДѢМЖНІЦЖ.
. КЪНТЕЧЕЛЕ ДЕР ФАЛОМИ ШІН ДЕР ЄУГЛІЕ.
. ПЕГРЕКЖТВРА МОРИЧНІШРЬ.

Pe aceeași făie, pe fața următoare, începe un fel de prefață intitulată :

П о л о ж е н і є

Роумъжнеце амъ скрѣн ачестъ молитевнику. къмъ съ .р҃целѣгж шін попа че зіче .реѹш8 . шін ѿамені че дескалтж . къ алте лилии .р҃целегъ . шій доѹмнезе8 апіа а8 фѡстъ лъсатъ шін пророчиларъ шій апостолиалиръ . съ гръмскж .р҃лімба къмъ .р҃целегъ шін гръескъ ѿам(е)нін . ѥс .р҃кж апіа не .р҃какж . маден . не . .р҃целесаїн ачкетъ тоате шін маден ѕ . а8зіци шій .р҃целѣцеїн . маден . ѕд . чине чегѣце съ .р҃целѣгж, шін пакель апостоль ла коріндъ . ѕнє . коїмъ майн бійн .р҃бескж чини коїкните а гржн кої .р҃целесъ . съ .р҃веце шій аллалци . де къть ѿ .р҃твнбрекъ де коїкните .р҃лімба стріннж . шін к8 адеектъ зіче къмъ .р҃кънть гржліе попа къндъ ноу .р҃целѣце, а8 єль а8 ѿаменін .р҃кж шін пъкатъ, коїмъ зіче доѹмнезе8 . ла исходъ ѕ . де канетъ . ноумелес домнвлыи доѹмнезе8лъи тъ8 съ и8 ган .р҃дешерть . шій бійне ноу сокотнть, .р҃гоура та . къ не бінтет8тъ ноу керн фн . фріїн міен поши к8 боїнъ .р҃целесъ шін мэр фріїж шін чинсте поменіци ноумелес домнвлыи . и8 боскороднци къ ва бате вон домноула.

Ботезвлыи чин8ль шін тиپикоуль л8атамъ дёла іш вотезъторюль шін дёла Ѿс де даскал8ль иестръ шін дёла апостоли, ка8тж . мд . е . ѕ . ѕіс . мр . б . ѕд . лоук . д . іш . б . дѣаніе . д . ѕ . ѕд . лз . мірвлк шін апіа сѣнцнитж, л8мънаре . ѕн на8 а8к8ть шін алте ада8сктври.

Коїн8нім скрїсалмъ гале (sic) к8 .р҃целесъ . къмъ съ лък8мскж, бърбат8ль кої .мої.мр .р҃фріка л8 доѹмнезе8 . ноусе адоуне къ вине фрж .р҃вкжцжтвра . жоїкърен шін .р҃чнсес8вра амъ мъхнть.

Коїмнекжтвра беткїнишръ пънж варъ майн .р҃вкъца, скрїсалмъ ашà къмъ шін попа съ ціе че дъ, ши беткї8ль че ј . ноу дѣнди сѣнта къннішръ . шін мкр-гжрнтапюль (sic) порчиларъ . маден . ѕ .

Лет8ріял чин8ль шін тиپик8ль . л8атамъ дёла меџер8ль шін де даскал8ль чель мэр Ѿс . мд . ѕн . мр . ѕд . лоук . рд . шін дёла апостоли дѣаніе . ѕ . коріндъ . мн .

къ летбргъм на б токмитъ ѥс съ фїе слѹжба а морцилоръ . чे вїлашръ съ фїе . пренаре троѹпвлы ши сїнцелони ѻс ѥс квмь зиче павель ла кориндъ . рїм . кадте ла дѣаніе . 5 . траи лоѹкрвре ав фїквтъ апостоли . а летоѹргиє къ аколо ѡсте лаша скрийс . єрда ръбдъ[идъ?] . рнтрв . рвъцжтоура апостолишаоръ ши . пренаре . рнтрв . фрълугъль пънинеи , ши . фнтрв . рѹгжчиони .

Петрекътоура морцилоръ скрийсамъ коѹмъ коѹ чинсте съль . фгроѹпъмъ чель дъсъ дѣ лоѹм . юрж юлмени карин петрекъ съ . фвъцъмъ . доженимъ , ши ла пренегетоура часоѹлони морциен съ деѹптъмъ къ коѹмъ афлъмъ . а скриптъра сїнтиј дѹпж мадрғе морцилоръ ноѹ потемъ фолоси немикж коѹмъ поци ведќ ла лоѹка пї . маден . юд . юд . мр . ю . ю . ла кориндъ . юд . галадъ . єд .

Кънтиче крециниеши . амъ скось де.р фаломи . коѹ . фцелесъ кв (са?) тълак . къ кв . фцелесъ боѹнъ тредвѣцъ а кънта квмъ ѡстъ скрийс ла єфесъ . єкд . ла ко-ламъ . єнн . коринтъ . юе . фалом пї . юд .

Бечерните ши слѹжба дѣ дъмжнѣцж . акеци ка ши майнте фрѣци къвтаци съ ноѹ йспитици ноѹ тънинаци . ноѹ батеци жокъ дѣ доѹмнезев . ши дѣ крецинжтате продастж . че . фцелегъндъ кв юлмени дѣ прѣ ѿнж лъкоѹдаџи прѣ доѹмнезев . ши рѹ-гаци коѹмъ прѣ кон ши прѣ кон съ . фдерептъз прѣ кале ши кон лви коѹмъ съ . рн-тржмъ ла . рнтркцъл лог доѹмнезев . че тоѹ дѣне нодаш доѹмнен амън :~

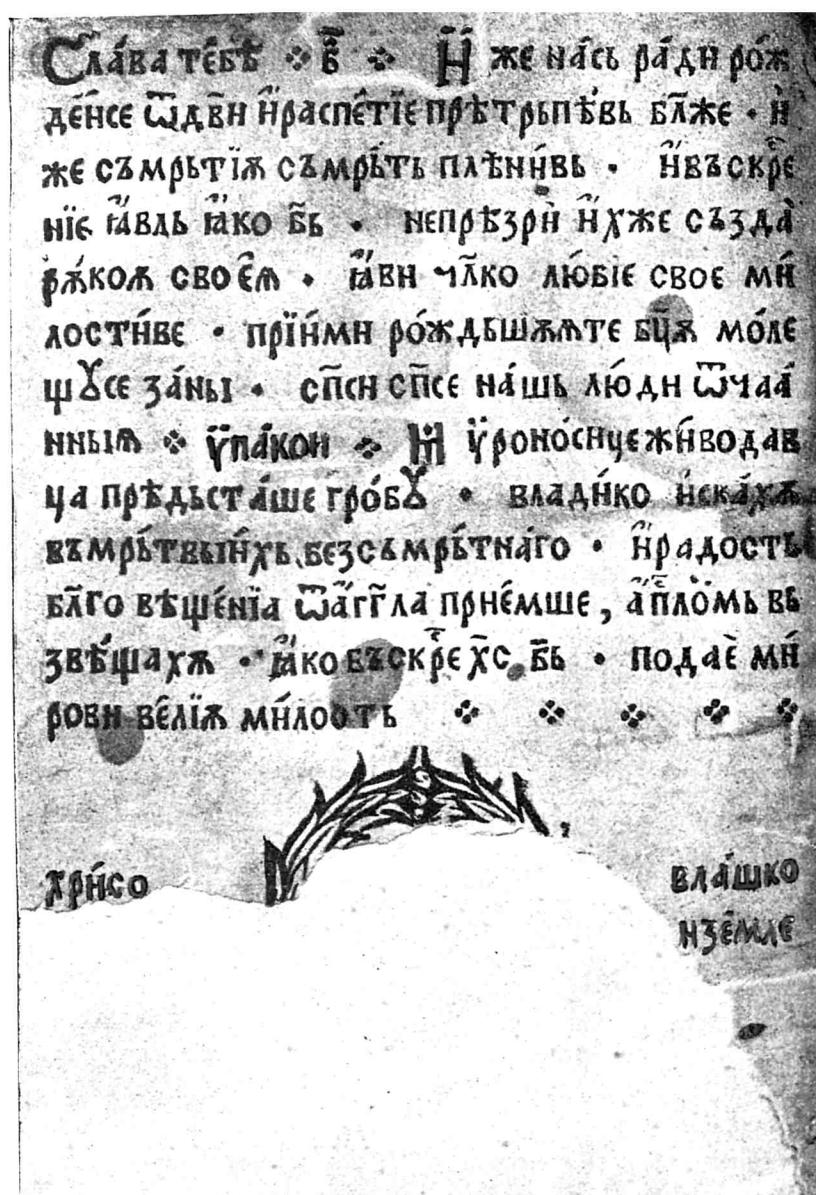
Pe faþa următoră începe ïndată, de sus, Molitevnicul, al căruï titlu tipărit cu litere obiceiuite este următorul :

МОЛИТЕВНИКЪ . А КАРЕ . СЪМТЪ . РѹГЖЧИОНИЛЕ ДѢ ТОАТÈ НИЦОТЕЛЕ (sic) КРЕЦИНИШОРЪ.

Din capitolul despre botez extragem oraþiunea dominicală și confesiunea credinþei :

Татжль нострв че єши . а чёрюре . сїнцѣскжсе ноѹмеле тъ8 . съ вїе . апажцїа та . съ фїе вом та коѹмъ . а чёри ашà ши прѣ пажнжнть . пжинж нострж съци-шасж дѣне нодаш ѡстъзи . ши юртж нодаш грешаделе нострje коѹмъ єртжмъ ши нон грешнцилоръ ноѹръ . ши ноѹне доѹче . аржпасте . че не нэвжвѣще пре кон дѣ хит-лѣнвль . къ атад ѡстъ . апажциј ши поѹтърѣ ши слака . фвѣкъ амън :~

Крѣзъ . рнтрвнвль доѹмнезев татжль ѡтотъ цїнторюль фїкъторюль чёрюлоръ ши ѿль пъмжнтулъ . възътелоръ тоутвроръ ши нэвъзътелоръ . ши . рнтрвнвль домнъ ѻс фїюль домнзлъ . ѿнвль нъскоутвль че де.р татжль нъскв майнте де тоате вѣкъреле . лоѹминж де.р лоѹминж . доѹмнезев ѡдекерить де.р доѹмнезев ѡдекерить нъсквч че нв фїквтъ . рнтрв ѿ фїре кв татжль . че дерептъ єль тоате фоѹрж . ши дерептъ (sic) юлмени ши дерептъ а нострж йспъсене деѹйнсе де.р черю . шисе фпелицж де.р доѹхвль сїнти ши де.р мари[а] фечорж . юлменисе ръстигнисе дер(п)тъ нон дѣ.р пилатъ дѣ.р понть . кинвить ши . фгрѣпать . ши . фвїсе ѡтреј ѿи доѹпж скриптърж . ши соѹи . а чёрю ши шаде ѡдерѣпта татжлуи . ши юрж ва вені кв слакж а жоѹдѣка вїни ши морции . къ алоѹи . фпържцие сїрѣшитъ наре . ши . а ёсжль сїнти дѡм-нвль вїацж фїкъторюль . че дѣ.р татжль ѡсе . че коѹ татжль ши фїюль . рнтрвна сънє . фкїнжмъ ши съ слжвимъ . коѹмас грѣйтъ пре.р пророчи . фнтроѹна сїнтиј ши дѣ събваръ апостолѣскж бесѣрекж спю ѿ . ботезъ . фнтрв лъсарѣ пъкателоръ . ѿшептв скѹларѣ морцилоръ ши вїаца че ка фї . фвѣкъ амън :~

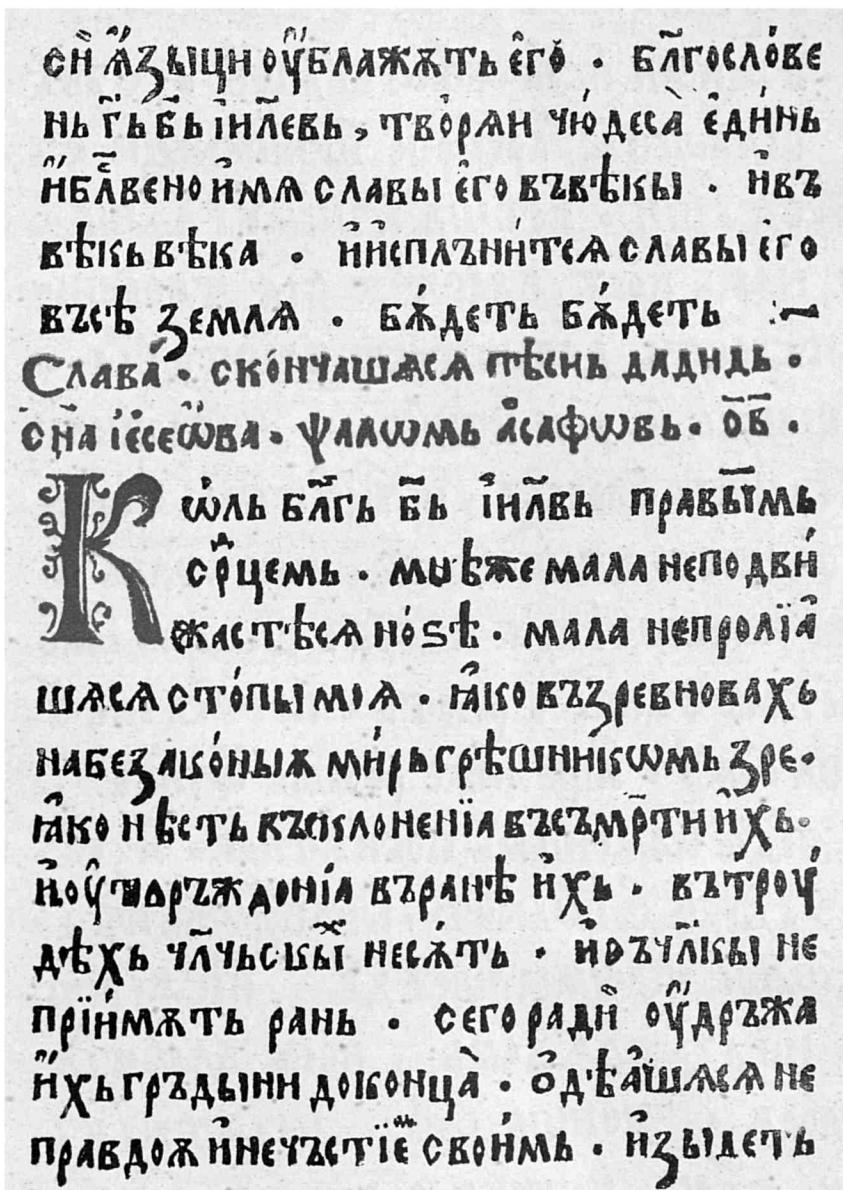

276. — Psalmire slavonescă, (1674).

[1574]

16. Psalmire slavonescă.

Un vol. in-4° de peste 296 foî nenum. grupate în caiete de câte 4 foî, cu signatura cirilică pe prima și pe ultima față a fie căruî caiet, jos la mijloc. In exemplarul de la Museul de Antichități din Bucurescî, singurul cunoscut până acum, lipsesc maî multe foî. Astfel din c. 1 au rîmas numai primele 2 foî, însă rupte. Restul lipsesc până la c. 4, din care au rîmas ultimele 2 foî. In c. 13

277. — Psaltire slavonescă (1570).

lipsesce prima fóie. Fóia 2 din c. 23 e pusă din greşală înaintea celei d'intai, iar lipsa s'a completat printr'o fóie manuscrisă. C. 25, 26 și 27 sunt fórte deteriorate.

Pe ultima pagină a c. 35 se află stema Țărei Românescă într'o cunună de lauri și între cuvintele χρύσο[коулъ] — влăшкон земле. Partea de jos a acestei foii însă, a fost ruptă, după cum să vede în facsimilele de mai sus (No. 276), aşa că nu scim dacă sub dinsa n'a fost numele lui Alexandru Voievod, ca în Octoiul de la 1575 (v. p. 61), sau a altui Domn. Caietul 38 părtă din erore signatura ăñ. Din c. 69, ultimul existent în exemplarul de la Muzeu, lipsesce ultima fóie.

Textul e tipărit cu negru și roșu, cu cate 25 rinduri pe pagină. Inițiale

ЛУКА

ЕМУ ЛЮДИ СРЕДЬ , АІ , НЕ ДѢЛК .

ОЗВРЁМА ШНО ОУЧАЩУ ІСОВИ ЛЮДИ
ВЪЩЕВИ НЕЛГОБСТВУЖШУ . СЗБК
ШААШЕСА АРХІЕРЕН ІКНІЖНИЦН СЪ Я.
СТАРЦН . НРВША КЪНЕМУ ГЛАЦЕ .
Р'ЦН НАМЬ КОЕЖ ВЛАСТІЖ СІА ТВОРНШН
НЛНКГФЕСТЬ ДАВЫН ТЕБЕ ВЛАСТЬ СІА .
ШВБЩАВЖЕ ІС РЕЧЕ КЪНІМЬ . ВЪПРОШЕВЫ
НАЗЬ ЕДИНОГО СЛОВЕСВ , НРХЦБГЕМЫ . КРЩЕ
НІЕ ІВАННОВО СЗНБЕЛН Бѣ . НЛН ШУЛК .
ШННЖЕ ПОМЫШЛБАХЖ КЪСЕБЪ ГЛАЩЕ . ТКО
АЦЕ РЕЧЕМЬ СЗНБЕ , РЕЧЕТЪ . ПОЧТО НЕ ВЪ
РОБАСТЕЕМУ . АЦЕЛНЖЕ РЕЧЕМЬ ШУЛК ,
БЗОИ ЛЮДІЕ КАМЕНИЕМЬ ПОБИЖГНЫ . НЗВЕ
СТНО БОБЕ ОІШАИИ , НЛКО ПРРШКЪ Бѣ .
НШЕБЩАШЕ НЕКБМЫ ШКЖДУ . НІСЖЕ РЕЧЕ
НМЬ . НН АЗЬ ГЛАВАМЬ , КОЕЖ ВЛАСТІЖ
СІА ТВОРА . КОНЦЪ СРТ . НАЧАТЖЕ КЪ
ЛЮДЕМЬ ГЛАТН ПРИТУЛ СІЛ . ЧЕ , АІ ; НЕ

РЕЧЕ ГБ ПРІТУЛ СІЛ , УЛКЪ НАСАДН
ВІНО ГРЛ . НБТДАСТЬ ЕГО ДѢЛАТЕЛЕ .
НОТИДН НАЛБТЛ МНОГА . НВЗВРЁМА
ПОСЛА КЪДЕЛАТЕЛЕ РАБА . ДАШПЛШ
ДА ВІНОГРЛ ДАДАТВЕМУ . ДѢЛАТЕЛЕ ЖЕ
БІБШЕЕГО . ПОСЛАША ТІУФА . НПРІЛОЖН

КА

sunt de două feluri, unele mai mici, altele mai mari, formate din împletituri de liniș și identice cu cele reproducește mai sus sub nr. 2, 7–10, 12, 13, 15, 17, 18, 23, 33–35, 37, 67, 68, 74 și 89 bis.

La început să află un frontispiciu împletit, amintind pe cel din Liturghierul de la 1508, (mai sus p. 2); iar în capul f. 1 din c. 36, pe f. 3 a c. 57 și pe f. 2 v. a c. 65 se află un frontispiciu mic, având ca motiv o coroană între doi porumbei, identică cu cea din Octoihul slavonesc de la 1578, (mai sus p. 70).

Hârtia are în filigrană, ca marcă de fabrică, stema orașului Brașov.

Colațiunea foilor:

- C 1 f. 1 : Давида пророка и царя п'єснъ . кадї[сма], а . ψλωμ, а.
- C. 31 f. 4 : п'єснъ мѡїсевна въ иехѡдѣ, а.
- C. 34 f. 3 v. : Тропаре сіе . поемъ въ соѹбоѹтъ понепорочнахъ . гласъ . є.
- C. 36 f. 1 : Последоканіе събрание въ селѣтнаго . начинише ѿ лѣца, сіпгемвра до лѣца, лкгвста . прѣмѣж, тропареже и кондаке . праѧдником.
- C. 57 f. 3 : Начело скетаго и великаго постѣ.
- C. 65 f. 2 v. : Часословецъ именюношною и днієбисж слѣжнъ, поѹстакъ прѣподобнаго ѿцѣа нашеаго сѧкы іерлскаго . зачело поѹношници.

București, Muzeul de Antichități (No. 795).

[1576]

18. Psalmire slavonescă.

In-4º defect. În exemplarul de la Muzeu, singurul cunoscut, nu s-au conservat decât caietele 17–27, de căte 4 foî, cu semnătura cirilică obișnuită. Textul e tipărit cu negru și roșu, cu caracterele Psaltirii slavo-românești de la 1577 sau cu cele mari ale Psaltirii slavonesci din același an. Textul e tipărit cu negru, iar titlurile psalmilor și, în genere, inițiala, cu roșu. Pagina are 18 rînduri. În foile dela început să află sfîrșitul psalmului 70, și în cele de la sfîrșit, începutul psalmului 109.

Hârtia are ca marcă de fabrică stema orașului Brașov.

(Sec. XVI)

84. Evanghelie slavonescă.

În Muzeul de antichități din București se află căteva foî dintr'un *Evangeliar* care de sigur face parte din tipăriturile slavo-românești din sec. XVI. Hârtia are ca marcă de fabrică stema orașului Brașov. Dăm aci o pagină facsimilată (nº 278).

1635.

35. Molitvenic slavonesc, Campulung 1635, p. 101.

Găsind un exemplar, ce e drept necomplet, putem întregi întru cătăva scirile de mai sus. Titlul, după Karataev, este următorul:

Тр҃бнникъ сирѣчъ. Мѣткаи въ сеѧ Црквиам послѣдоканіа, Иерѣмъ подобаюша. Изобрѣзи сѧ прѣкіе въ Тулографии єгъ: Мѣлости Гѣра йѡ Матрѣл

Еоеводы Басараба. Е длъгом Поля : Акта ѿ Съезданија мијра, изрлиг., ѿ ѿ Енплопенеја ѿа Сојса. Захлѣ.

Trebnic, adică Molitvenic cuprinđend în sine rînduieriile bisericesci, cele ce se cuvin preoților. S'aū tipărit mai întâi în tipografia Milostivirei sale Domnului Io Mateiū Voevod Basarab. In Câmpul-lung, anii de la zidirea lumei 7143, iar de la întruparea Măntuitorului Christos 1635.

Prefața, adresată lui Mateiū Basarab și semnată de Ioan Glăbcovic, începe cu cuvintele următoare :

**ПРЕДОДЛОГИЕ къ Пресвѣтому и Благочестивому Г҃рѣху, Г҃рѣху, Ио МАТЕОВУ
Еоеводѣ БАСАРАБОВИ. Ласки, Покой, Здравіїже и Длъгоденствія: ѿ христа ке-
предраго Блажки, и Благодателю: вѣрне и єдино мъсле мѣнику, и желаемъ. Щакъ
Дѣлатель и слѣги наий нижшии.**

Precuvintare către prealuminatul și cuviosul Domn, Domn Io Matheiū voevod Basarab. Milostivire (grație), pace, sănătate și viață lungă dela Christos prea îndurătorul stăpin și dătătorul de bine (făcătorul de bine), cu adevărat și într'un gând rugăm și poftim, ca lucrători și slugi prea plecate.

După nisce consideraționă generală asupra folosuluī învențaturei creștinesci, precuvintarea urmăză astfel :

И сегиу ради несвѣткою вѣрою и змѣсломъ мѣжесткенныи мъ, ико иѣкогдѣ предоблаин, и пресловѣтии Г҃днѣ Басарѣвоке, твои Г҃днскай мѣстн Рѣдничк, подкѣй-
нисѧ доблесткенни и на сѧ противоборци кѣта хѣа неради и попрѣша и изложиша.
енхже дрекѣ благоподобкитыхъ, и тѣи ѡрасль єси, пресвѣтѣлы Г҃рѣхъ. понеже бо и ѿныхъ
христоности и мѣжѣткѣ достигаши, и ѿ иномъ чѣо болшамъ дѣюкномъ тѣаніе и мѣши.
и тѣчіюже цѣкви Бжѣткенныи ѿкрапліюще, и о иѣже въихъ Бѣодѣхновенныи Кнїгы,
крѣпко тѣамъ вѣзъ вѣсѣкомъ перемѣни. Приходѣ сеѣкѣ глы Пророческія, иже речи,
Коль сладка грѣтѣни моемъ словеса твоа, и паче мѣда оѣстѣмъ моимъ. и блгъ
лииѣ законъ оѣстѣ твойхъ паче тѣамъ злата и срѣбра. Сегиу ради послаными и
писаными скойми, мнѣго странъ далѣкихъ проходдѣ, ико оѣгрѣскія страны, и Волын-
скія предѣлы. дѣже и до столицѣ Кнїжкѣства Кїевскагѡ. и до самаго Иамѣсника,
и всиѣ Цѣкви Російскія строенію чиноначальника пречѣтнаго Петра Могилы Ярхин-
иѣспа Митрополита Кїевскаго доспѣлъ єси. требомъ єгѡ съ тѣаніемъ, и моленіемъ
прилѣжныи: таѣо людій наказаныи хѣ въ писаныи сѣхъ, іакоже и въ художесткѣ
тѣомъ тупографскомъ искесныи. и сицевымъ въсесійныи Бѣть по ѿбѣчной ской
блгости сподобитися блгойзволи. людійбо, и дѣло то престо настоѧщее, даршвѣль
ти єсть Бѣла Хѣ по достоѧнию извѣрѣстіи. съ нимиже кѣпно, и съ иїѣми мнѣ-
гими наказаными въ писаныи хѣ Бжѣткенныи доколно сѣкѣтоказалъ єси, и съ
ѡбѣшимъ сѣкѣтомъ и изволеніемъ единомысленныи хѣ Бомровъ кнїги издаль єси. Чѣо
неѣдѣбъ и неѣзмѣжно въ странѣ той мнѣсамъ, ииѣже блгдѣстю крѣпкія и кесенныи
деснїца, и ѿвде гасни зритъся. ѿ Глѣбинѣ богатѣства и премѣдрости, и рѣзма Бѣла.
іакѡ не испытаны сѣдове єгѡ и не ислѣдованы пѣти єгѡ. Кто бо разумѣ оѣмъ
Гѣднъ; илъ ктѣ сѣкѣтникъ ємъ бѣстъ; и проч. Ище бо и иаго сѣдѣйтѣства ѿ
сѣмъ мнѣго ѿ писаныи Бжѣткенныи привѣстїи бы моглоса. ииѣже предослобнов
сказаніе не ѿбѣчє длъготы словес вѣмѣщати. сегиу ради єлїко мѣнио въ кратцѣ

предложиша ся. Найже благдатю ю члкоювемъ Гра вседръжителю, сподобилася есъ початок ю съвръшение въдѣти. Емъже си прѣтое дѣло, съ благодареніемъ ю мѣнѣ предлагай, яко всевидцъ ю съдѣтелю жизни иша. По томже въ благочестивиѣи ю православнии Иерей, ю диакони, ю въсегда сана чеци, юже прѣомниче въстраникъ той, не разумѣните яко веши земныя но яко же дарованіе ибоное. Чувши сио книгъ творѣте ю храните въсѧ заповѣди Г҃и непорочны, ю мѣнї, ю мили сѧ дѣйте къ твоемъ всѣхъ Гра, ю избавителю. да сподобитъ (ю ѿнаго представителствиющаго ю желаніемъ ю иждиквиеніемъ немалымъ подвигшаго ю потрудившагося ю дѣло въ дѣлѣ томъ стомъ) представити идостигнѣти въ вѣчный егѡ покони неприкосновенныя славы. идѣже бѣдетъ жити въсѣмъ вѣрющимъ въ имѧ Га Гра ю сица иамаго Іса Ха. ю възлюбившимъ хвално по ишествіа егѡ, емъже бѣди, чѣть, слава, ю дръжака, въ нескончаемыя вѣки вѣкамъ, ямин.

Най меншъ з Тұпогрәфіи твоей Гѣдракой Млѣти, дѣлател ю Әлжител.

Іѡанъ Глѣбкович, слово ЕѢстакітѣл съ прѣчими жедаетъ ю приѣстевѣть.

Si din pricina acesta, cu credință neîndoelnică și cu hotărire bărbătescă, în toamă cum odinióră prea vitejii și prea slăvitii domni Basarabi, străbunii Domnieș-Tale, îndreptându-se cu vitejile împotriva vrăjmașilor cruciei lui Christos, fără de milă (crutare) i-a călcăt și i-a răsturnat, — căci a acestor pomii de pome roditori odrasla ești și Tu, prea luminate Domn, de ore ce îl ajungi pe el și în vitejile și în bărbătie, și ceea-ce e mai mult, te îngrijesci (porți grije) și de cele sufletești. Căci nu numai înfrumusețezi bisericile dumnezeesci, ci te îngrijesci cu tărie (stăruință) și fără preget de cărțile de Dumnezeu insuflate, aducându-ți aminte de cuvintele prorocului care dice: cat de dulci sunt cuvintele tale pentru gîtlejul meu, și mai mult decât mierea pentru buzele mele, și legea buzelor tale (guriile tale) este mai scumpă (bună) pentru mine decât miile de aur și argint. De aceea, prin epistoliile și scrisorile tale, străbătând multe țări îndepărtate, precum părțile ungurescă și cele din Volynia, aij ajuns până la scaunul principatului de Chiev și până la locuitorul și capul întregelui biserică rusesc Petru Moghilă, Archiepiscop și mitropolit de Chiev, eşind de la el cu sărgință și cu stațornică rugăciune, omene invetați pe deoparte în sfintele scripturi și isteți pe de alta în mes-tesugul acesta al tipografiei. Si la acestea atot puternicul Dumnezeu, prin obiceinuita sa bunătate, a bine voit să se îndure, iar stăpânitorul Christos ti-a îngăduit să găseșci, după cuviință (după cum se cuvinea), și omene și acest lucru prea sfint și adeverat. Si împreună cu ei și cu alți mulți invetați în scripturile dumnezeesci, te-ai sfătuit îndeajuns, și cu sfatul tuturor și cu învoeală boerilor de același gînd, aij dat la lumină cărti. Ceea-ce se părea nepotrivit și cu neputință în țara acesta, acum, prin binecuvântarea mânei celei tară și prea puternice, se vede și aci lămurit. O, adin- cime a bogăției, a înțelepciuni și a mintii dumnezeesci, cat de nepătrunse sunt judecătile tale și de necăutate cărările tale! Căci cine a înțeles mintea Domnului? Saú cine i-a fost sfetnic? Si aşa mai departe. Si, deși s-ar putea aduce și alte multe dovezi despre acesta din scripturile dumnezeesci, dar fiind că spusele precuvîntărilor nu obiceinuesc să cuprindă multe vorbe, deaceea pe cat a fost cu putință pe scurt le-am povestit (arătat) acestea. Acum însă prin bine-cuvântarea și iubirea de omene a lui Dumnezeu a-tot-țiiitorul, te aij învrednicit a vedea începutul și sfîrșitul, și luă închină-ți acest lucru prea sfint, cu multămire și cu ru-

găciune, ca unuia ce este a-tot-vădător și creatorul vieții noastre. După acestea voi, cuviști și dreptcredinciosi preoți și diaconi și cetitori de orice cin, ceea-ce veți primi în țara acesta, să nu credeți că sunt lucruri pămintesci, ci un dar ceresc. Cetind acăstă carte, îndeplinită și găsită neatinse totă poruncile Domnului, și rugați-vă și faceți-vă plăcuți lui Dumnezeu făcătorul tuturor și mantuitorul. Ca să învrednicescă și pe acel ce stă în frunte și s'a silit și s'a trudit mult, cu sîrguință și cu cheltuiială nu puțină la acest lucru sfint, să stea tot în frunte și să ajungă, în liniștea sa de veci, o slavă (mărire) neatinse, acolo unde va fi viața tuturor celor ce cred în numele Domnului. Dumnezeu și al mintuitorului nostru Isus Christos și celor ce aș iubit arătarea falnică a lui, după înălțarea lui; lui să-l fie cinstea, slava și puterea în veciul vecilor nesfîrșită, amin.

Cel mai mic din tipografia milostivirei tale domnesci lucrător și slujbaș,
Ioan Glăbcovică, adunător (culegător) asezător de cuvinte,
cu cei-lalți te salută și ti se închină.

Biblioteca Academiei Române.

Karataev, Описаніе, №. 426, p. 448. — Stoian Novacović, Српски штампари у Румунији, Belgrad, 1898. — M. M. Vukicević, Из старих Србула, în Glasnik zemaljskog Muzeja u Bosni i Hercegovini, XIII (Sarajevo 1901), p. 61.

1636.

351. Canisu, Catechism, trad. românescă, Pojona 1636, p. 104.

In *Efemeridele* colegiului iesuit din Tyrnavia, ținute de George Dobronoki, se află sub data de 1636, Febr. 2, următoarea notiță:

„... Accepi a Karan Sebes a nostris patribus catechismum P. Canisii e latino in linguam Valachicam imprimendum Posonii opera P. Iacobi Nemethi.“ „De isnoavă“ acest catechism s'a tipărit în 1703. V. mai jos sub acest an.

Arch. f. siebenb. Landeskunde, N. Folge, XIX, 629. — N. Iorga, *Socotelile Brașovului*, în An. Ac. Rom. XXI, Mem. secț. ist., 187.

1637.

36. Psalmire slavonescă, Govora 1637, p. 104.

Adaugă la depozite: Biblioteca Academiei Române. Vezi adausul la nr. 37.

1638.

37. Psalmire slavonescă, Govora 1638, p. 106.

Psalmirea slavonescă de la Govora din 1637 s'a retipărit în anul următor, cu mici modificări de ortografie și cu schimbarea unui nume personal din prefată, anume ca episcop de Buzeu, se vede figurând Stefan, în locul lui Efrem. Afară de acăstă deosebire și aceea a datei de la sfîrșit, cele două prefăte sunt identice. Tipărim totuși mai jos acăstă prefată fiindcă reproducerea de la p. 104, făcută după Karataev, este necompletă.

Titlul este acesta:

Ψ Α Λ Τ Ι Ρ Υ
 Блжениаг прѣка и цр҃ј
Д И Е Й Д Я,
 Съпѣсѣли, мѡїсѣа же
 и иићехъ прѣкъ, и съ фалмѣи ии-
 браниымы, и съ пасхалію.
 Г҃аніем и иждніем
 Извѣрази сѧ є крѣ въ Тупо-
 граѣи пресвѣтлаго Г҃одларѣ
ІѠ МИАТӨСИ БИСИРИБИ
 Боехѣды землѣ Оуѓро
 влахійскія.
 Еъ монастѣрѣ глемѣм
 Говора, Храм оуспеніе прѣ: вѣд.
 Еъ лѣ ѿ създания міра, Зрим.
 И ѿ Рож: хѣд, захли.

Psaltirea fericitului proroc și împărat David cu cântările lui Moise și ale celor-lalți proroci și cu Psalmii aleși și cu Paschalia. Cu sîrguintă și cu cheluiială s’au tipărit de două ori în tipografia prea luminatului Domn Io Matei Basarab, Voevodul Tăreli Ungrovlache. În mănăstirea numită Govora, hramul Adormirea prea sfintei Născătoare de Dumnezeu. În anul de la zidirea lumei 7146, iar de la nașterea lui Christos 1638.

In 4° de 4 fol fără număr și 363 numerotate, tipărit cu negru și roșu în foile liniare și la începutul textului, iar încolo numai cu negru.

In primele 4 fol se află titlul incadrat de gravura care a servit mai pe urmă la tipărireia *Pravilei* de la Govora și la *Pogribania preoților* din 1650 (v. facs. n°. 155); stema Basarabilor din aceeași *Pravila*, cu aceeași inscripție (v. facs. No. 101); două prefete, una adresată de Matei Basarab către Români și către alte nemuriri înrudite cu noii după credință, care se reproduce mai jos, și altă despre Psaltire; și, în fine o gravură reprezentând pe David pe un tron, cu însemnarea, pe una din treptele tronului, cu cifre arabe, a anului 1628.

ІѠ МИАТӨСИ БИСИРИБИ Боехѣда, Бѣжею блгдтию начальник въсѣ землѣ Оуѓровлахійска, Ещѣже и Запланеніи сѣрѣнъ, Імблаш, и Фагарашъ, и херцекъ, и проч. Пракослѣвом и блгочестікомъ юдѣ ющества нашего, и ииѣмъ юдоком иамъ въ кѣрѣк же и слѣвномъ Діалектѣ Славенскомъ съгласиющим сѧ жзыцѣ. Наипаче же Болгаришъ, Еркевшъ, Оуѓровлахомъ, Молдавлахомъ, и прочамъ. Благдти міра, здрѣка же и спасенія ѿ въсеблаго Бга и Г҃да нашеиѡ Ис христъ. оуѓро дно же ладо.

Извѣ ѿбо рѣбъ пресвѣтраг вѣни моего Ис хѣ, тойже и вѣши речении, благдтию и помоилю Бѣжею начальствиу мѣ землею сиу, въжедлѣхъ оуѓрѣдныи тицаніем вѣшием Пракослѣкю предстакити ѿ моею Тупорѣфїи сиу Бгодвѣновѣнию кнїигъ глемею фалтии, юже дѣхъ сѣти оусты Дѣдкы ѿриги. Тѣмже ѿбо теплотою люску оуѓрѣдствѣйтѣ ѿсем, аще и мѣлѣ цѣнѣ прикносаше, аки блгогони дѣрѣ дѣюица на истрошени, хотѣлѣш мѣ паки по сиҳ мїија Кнїиги блгочестію вѣшием предстакити. Не мните же, іако иѣсю кѣпъ стажаєте тѣкинию, ио иѣнихъ и вѣчиыхъ дарований съкрѣвници. Тѣмже ѿбо любезно со оуѓрѣдіем и блгодарѣиум сиу Кнїигъ

пրѣмлѣте ہъдостніи ишев вѣшие реченніе ہмѣ, ہмѣже ہїце нелѣностно ہстъ съири-
лаглюще съпрѣжинцѣ моеа ہмѣ ہлены, въ сѣыхъ вѣшихъ лѣтвах памятствовати
не презрѣте: пачеже блговолите сеи, даже ہъ вѣ прѣчам подвижнѣйшихъ насть къ
сихъ разлѣчъномъ ہѣмноженю Книгъ сътвѣрните.

Молюже вѣсь съжитїи страны нашеа, наипаче же ви Братиє бѣдѹщїи по нас,
Бжимъ ہѣволнемъ ہотлїи началствовати землїю сио, въненмлѣте ہпасно даровѣ-
нію сеи, Тупогрѣфю сио глю, ہъ аки даръ пречестенъ ہпасно блюдѹщие, ہранлїи
ю вѣ ہپасномъ съдрѣжанїи вѣшемъ ہегнѣвлїю вѣ вѣки. съкрѣнище бо ہстъ
дражайши паче вѣсѣхъ земныхъ съкрѣнища. злато бо ہъ срѣбро ہъ камене дрѣгое
съкрѣнища, телеса токи ہрѣмнѣ ہїкрашалютъ, съкрѣнище же сицикое дѣшѣа чл҃кїа
ھїкрашалютъ. Тѣлже сио ہъ насть прѣчие дарование, Ег҃ъ блгодарене вѣ тѣчиом прѣ-
лежанїи вѣздакайти, ہъ вѣ всѣкомъ ہбнїи ہиждныхъ вѣшн съблудати по ہшествии
нашемъ не небрежите. Прѣче же здракствѣти ہъ Гѣ.

Повелїемъ же пресвѣтлаго Гѣдаря ICО МАФЕІА Басараба Боскоды, ہъ блгвѣ-
ніемъ Пресвѣтеннаго Ярхїеппа Теофїла, мѣстю Бжисю Митрополита всїм землї
Оунгрѣвлахїнскїа, ہъ Ег҃олюбнаго Ігнатія Єїпа Рѣбнициагѡ, ہъ Стефана Єїпа Бѣ-
зекскагѡ, напечатокати сио Книгъ глемсю ہвалтире лнѣ ہѣждашемъ вѣ сїеноїноцех
Малетю Македонскомъ Игумену ہїшрѣжїтелнаго Монастира Гокора, ہрама Оунспенїи
Нтрыи Бїа. понеже желанїемъ вѣждатѣхъ на си ہѣждожио ہѣло Тупогрѣфское ہگда
прѣахъ Мнишескїи ہبرаз вѣ сїой горѣ یадонскїи, вѣ великой болгарской Лакрѣ
монастыря зовѣлага ہغравѣ. Тѣлже молю ви, чтѹщие сио Книгъ, ہїце чтѣ ہѣдетъ
погрѣшено, дѣхом крѣтостнїи ہсправлѣти, ہъ нас вѣ сѣмъ тредикшихъ си ہلگѣти ہне
клинити, понеже не ہگрѣл писа, ہو ہشکа ہرѣшина ہъ ہренна.

Бѣ ہѣ, ہرم (sic) ہъ Рож: ہىка, ہخли. ہمدا یونи، ہъ днї

Ion Matei Basarab Voevod, cu bine-cuvintarea dumnezeuească Domn al
întregei Teri Ungrovlache și al părților de peste munți, Hertog de Amlaș și Fă-
găraș și cele-lalte. Drept-credinciosulu și evlaviosulu neam al patriei noastre și
alor neamuri înrudite cu noi după credință și având același vestit dialect slo-
venesc ca limbă, și cu deosebire Bulgarilor, Sîrbilor, Ungrovlahilor, Moldovlahilor
și celor-lalți, bine-cuvintare lumescă, sănătate și mantuire de la a-tot-fericitul
Domnul Dumnezeul nostru Isus Christos cu osârdie le doresc.

Eu robul prea darniculu stăpân al meu Isus Christos, același mai sus numit, cu
bine-cuvintarea și cu ajutorul lui Dumnezeu domnind peste acăstă țară, am dorit cu
multă silință să vă dăruiesc Dumnea-voastră, drept-credinciosilor, din tipografia mea,
acăstă carte de Dumnezeu însuflată, numită Psaltire, pe care Duhul sfint prin gura
lui David o scosé. De aceea cu căldura dragoste primiți acest dar, deși de nu prea
mare preț, dar ca un început, căci după acesta am de gând (voesc) să vă dău
cuvioșilor voastre și alte cărti. Și nu credeți că umblați după vre-un lucru pe-
ritor, ci după comori cerești și vecinice. De aceea primiți cu dragoste și cu osâr-
die și cu multămire acăstă carte și numele mai sus ăsi al micimel noastre adăo-
gând pe lângă el fără de lene și pe al soției mele Elena și nu-l desprețuiți a-l
pomeni în sfintele vostre rugăciuni; aveți chiar mai multă bună-voință pentru
acăsta, ca să ne faceti pe noi și mai sîrgitorii intru înmulțirea feluritelor cărti.

Vă rog dar pe voi conlocuitori ării noastre și mai ales pe voi frați ce veți
fi după noi și cu voea lui Dumnezeu veți stăpâni acăstă țară, să păstrați cu în-

grijire acest dar, vrea să dic acăstă tipografie; și păzind-o cu îngrijire ca un dar prea cinstit, păstrându-o în stăpânirea voastră sigură și nevătămată în veci, căci este o comoră mai scumpă decât toate comorile pămintesc; căci aurul și argintul și pietrile sunt comori scumpe ce înfrumusează numai vremelnic trupurile, iar comora acăsta înfrumusează sufletele omenesc. Deci, primind de la noi acest dar, aducetă lui Dumnezeu mulțumire cu mare silință și păstrați-l în totă înbelșugarea și cu toate trebuin cioèsele și nu-l nesocotiti. De altfel fiți sănătoși în Domnul.

Din porunca prea luminatului Domn Ion Mateiu Basaraba voevod și cu bine-cuvântarea prea sfîntitului archiepiscop Teofil, cu mila lui Dumnezeu mitropolit al întregei țări a Ungrovlachiei, și a iubitorulu de Dumnezeu Ignatie episcopul Rimnicului și a lui Ștefan episcopul Buzăului, am tipărit acăstă carte ce se chéma Psaltire, eu cel mai mic între călugări Meletie Machedoneanul, igumenul mănăstirii cenobitice Govora, cu hramul Adormirea preacuratei Născătoare de Dumnezeu, de orece m' am aprins de dragoste pentru acest meșteșug al tipografiei când am primit haina călugărescă în sf. munte al Atonului, în marea lavră bulgărescă a mănăstirii numită Zugraf. De aceea vă rog pe voi cei ce veți cetați acăstă carte, dacă va fi ceva greșit, să îndreptați cu duhul blănădei și să ne blagosloviți pe noi cei ce ne-am trudit întră acăsta și să nu ne blăstămați, căci n'a scris înger, ci mâna păcătosă și de lut. În anul 7145, iar de la nașterea lui Christos 1638, luna Iunie 30 dile.

In exemplarul nostru psaltirea se termină cu f. 180; foile de la 181 până la 239 lipsesc, se pot însă completa cu cele din Psaltirea de la 1637, — acestea fiind, ca și cele de la 239 până la sfîrșitul cărței, obiceinuitele adaosate la psaltire, care au fost tipărite mai târziu.

Pe ultima foie, 363, la sfîrșit, se citește :

Сія вѣсткенныѧ синагадре начаҳ писати, ѿ нюлѧ лїца и докойца съвръших, недостойный Силкѣтъ таҳа әрмонах, егъменъ ѿбшежителныѧ лаври го́коры. въ лѣтъ, зѣмд.

Aceste dumnezeesci Sinaxare am inceput să le scriu din luna Iulie, și le-am dus până la sfîrșit, eu nedestoinicul Silvestru Taha eromonah, egumenul lavrei chinovitice Govora, în anul 7149 (1641).

Biblioteca Academiei Române.

1640.

39. Pravila sfintilor Apostoli, Govora 1640, p. 108.

P. 109, r. 16, citește : **Настьре.**

1642.

41. Decretul Patriarchului Partenie, Iași 1642, p. 119.

In Biblioteca Națională din Paris (Mss., Fondul Armenesc No. 67) s'a găsit un exemplar din acest decret al Patriarchului Partenie.

O folie volantă de aprox. $0,91 \times 0,315$. Sus să vede un frontispiciu reprezentând pe Maica Domnului cu copilul Isus în brațe, între doi îngerî. Decretul începe cu cuvintele următoare:

ΠΑΡΘΕΝΙΟΣ ΕΛΕΩ ΘΓ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ
ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ

Textul e pe două coloane, iar semnăturile pe trei coloane. După acesta se află stema Moldovei și scrisoarea către Vasile Lupu. În sfîrșit rîndurile pe care le-am reprodus mai sus (p. 119).

Paris, Biblioteca Națională.

Legrand, *Bibliographie Hellénique du XVII-e siècle*, III, 89. — A. Papadopol-Calimach, în *Convorbiri literare*, XIV, 260.

1643.

44. Antologhion slavonesc, Câmpulung 1643, p. 133.

P. 133, r. 14, citese: землѣкчи,

La bibliografie adaugă:

Novacovič, Српски штампари, 338. — V. A. Urechia, *O scrisoare a lui Udriște Nasturel*, în *Anuarul facultății de filosofie și litere din Bucurescă pe 1897—98* (Bucurescă 1899), p. 63.

45. Carte de învățătură, Iași 1643, p. 137.

D-l Gavriil Hango, preot în Gherla, ne comunică un exemplar din acăstă carte cu data de 1641. Titlul este același ca cel reprodus în facsimile la n° 123, cu deosebirea că este tipărit numai cu negru; că și din cuvîntul ცէրխ din rîndul al 7-lea este scris în rînd, și nu aruncat de-asupră; că în rîndul penultim este o greșală de tipar: տըհ, în loc de դըհ,— și, în fine, anul tipăririi este 1641, în loc de 1643. D. Hango cunoște un exemplar din 1643, cu erórea de tipar մըհ, în loc de մահ.

Exemplarul comunicat de d. Hango dovedește, — și acăstă este un fapt nou, — că tipărirea cărții s'a început în 1641. Mai pe urmă, adică în 1643, când se termină de tipărit, titlul părîndu-se prea simplu, s'a retipărit, împreună cu prefața, întrebuintându-se și cerneala rosie. Si tot în acel an se tipăresce un titlu și mai înfrumusețat, anume cel reprodus în facsimile la n° 122.

Comparând între ele 19 exemplare din acăstă carte, am ajuns la convingerea că nu poate fi vorba de mai multe ediții. Cartea s'a tipărit de sigur cu oarecare zăbavă. Greselile de tipar, și mai ales cele de paginațiune, s'au îndrepătat în cursul tipăririi cărței, fără a se renunța la foile tipărite cu numerotația greșită. De aci vine nepotrivirea în ordinea numerotației foilor, — nepotrivire care ar face să se crede că s'a tipărit mai multe ediții.

In exemplarul cu data de 1641, numărul foilor urmăză astfel:

1-3, 2, 5-21, 20, 23-25, 29, 27-57, 59, 59-66, 71, 68-140, 139, 142-171, 171, 173-175, 175, 177-244, 247, 246, 245, 249, 251-255, 257, 260, 259-264, 267, 266-290, 281, 292-307, 309, 309-344, 344, 346, 351, 312, 353-376, 381, 378-384.

Pentru partea a doua a cărții: 1-19, 21, 29, 22-91, 95, 93-96, 103, 98-105, 105, 107-109, 113, 111-116.

Greselile de numerație ale părțiilor a doua sunt exact aceleași în toate exemplarele văzute de noi,—ceea ce constituie o dovadă că acastă carte s'a tipărit o singură dată.

Dacă ar fi fost mai multe ediții, ele ar sta în ordinea următoare în ceea ce privesc vechimea lor: 1) Exemplarul cu data de 1641; 2) cel cu data de 1643, cu chenarul simplu, și 3) exemplarul cu data de 1643, cu chenarul înfrumusețat. Cum se face atunci că o erore de tipar (lăsarea afară a trei rânduri de la f. 280 v.), care este îndreptată în exemplarele 1 și 2 prin tipărirea din nou a acestei folii și lipirea ei în locul celei greșite,—reapare în exemplarul 3? Acastă erore n'a fost observată decât după terminarea cărții și după ce multe exemplare se respândiseră,—îndreptându-se în cele rămase, prin adaogirea acestor trei rânduri și prin înlocuirea frontispiciului cu unul mai îngust.

De altfel exemplarul cu data de 1641 are la sfârșit ca și cele-lalte aceeași notiță finală, în care se spune că acastă carte s'a tipărit în 1643 (v. mai sus, p. 141 și 143).

Din toate acestea rezultă că Cartea românescă de învățătură a Mitropolitului Varlaam a început să se tipărească în 1641 și că s'a terminat în anul 1643.

Adaugă la bibliografie:

B. P. Hasdeu, *Cazania moldovenescă a mitropolitului Varlaam din 1643*, în *Col. l. Traian*, I (1870), 15 și urm.

Gavril Hango, *Carte românescă de învățătură*, în *Telegraful Român* (Sibiu), din 1er Decembrie 1902.

1656.

64. Catechismu calvinesc, Bălgard (Alba Iulia) 1656, p. 207.

Canonul I. M. Moldovanu ne comunică următoarea notiță asupra exemplarului aflător în biblioteca d-sale:

„Екслъ Катиниэмшвлахи къ ръспънсъ, дѣ скриптърл сѣтъ. ↑ потрѣка ръспънсълъ и дѣшъ цѣръ, фърж скриптърл сѣтъ“.

„Urmăză îndată textul (pe paginile 1-235).

„Апоі :

„шн са८ тиپърнт ↑ читате ↑ Белград. Екъ лѣт в рој христова сѧхис мца юни єе днъ“.

„8° mic de 8-13 cm. Are signaturele І—ІІ.

„Urmăză :

„Чинъл, шн дѣцътърл пре скрѣть, дѣ сѣмътъл Таннъ“.

„Tratéză : Botezul, cina Domnului, căsătoria. Urmăză rugăciuni diverse pag. 237-373.

„E continuarea „Scutului“ și are signaturele О—О, iar la fine :

„влѣт сѧхис. Кор. Генр. Мѡл“.

1685.

84. Claslovăță, Bălgard (1685), p. 279.

După ultimele cercetări rezultă că Varlaam a fost ales Mitropolit al Bălgardului în anul 1685,—prin urmare și data tipăririi acestui Claslovăț trebue pusă în acest an.

Dr. Augustin Bunea, *Vechile episcopii româneschi a Vadului, Geoagiulu, Silvașului și Bălgardului*, Blaș 1902, p. 140.—N. Iorga, *Sate și preoți din Ardeal*, București 1902, p. 346.

1687.

85. Rânduiala diaconstivelor, Bălgrad 1687.

P. 280, în rîndul penultim, înlocuiesc cuvîntul *scrîtor* cu *turnător* (de litere).

1690.

89. Manual în contra schismei papistașilor, Bucurescî 1690.—Grecescă.

Traducerea primelor 4 rînduri de la p. 298 trebuie îndreptată astfel:

Din acéstă causă mulți aú voit să împiedice tipărirea acestei cărțuii a re-
posatului Maxim, fiind-că spune adevărul gol și curat; dar adevărul a învins și
Dumnezeu s'a îndurat, și aşa se tipăresc întru amintirea înțeleptilor și pentru
luminarea și edificarea tuturor pravoslavniciilor.

1699.

115. Chiriacodromion, Bălgrad 1699,—p. 382.

Pe ultima fâile (415):

„Typăritu-s-au aciastă Dumnezăiaască Carte în sfânta Mitropolie în Belgrad,
Hramul sfîntei Troiță. Si [s-au] început în luna luîl Martie [în] întâia zî (зъ). [În
anu] 1699. Si s-au săvârș[it] în Luna luîl [....]mvrie în 20 de zile (эыи), iară
întru acestaș an.

„Urmăré azbuchilor ce aratătă trataziî cărtii aceştia :

„И Б Е Г Д Е Ж С З Й И К Л М Н О П Р Г Т Й Ф Х З И Й Т Ю Й
И А Й Й Ф Т В А Й П.

„Acésté toate îndoite și de doao ori aglungându-ș sfârșitul, (însă la a doao
lipséste П.), iară a treia oară până la А s-au săvârșită. Facu de totî trataziî 104“.

„In ce chipă cerbulă dorëște de izvorulă celă réce
    Si streinulă de moie-șu, cândă aluré petréce,
    „Si ca celă ce-ř de furtună pre mare pré suparată
        Si să roagă de pururé să vază pământă uscată,
    „Asémené typografulă pentr-a cărtii sfârșire,
        Luîl Dumnezău dă laudă, cantică, multămire“.

1700.

118. Invățături creștinescă, Snagov 1700,—p. 390.

In loc de *traduse*, citesc *tipărite* de Gheorghe Radovici.

1701.

124. Penticostar, Buzău 1701,—p. 412.

Titlul:

ПЕНТИКОСТАРІОН | Кáреле ѿре фтѡс сине Слѹжба че ѿ съ кв- | вине лѹй. |
Кáрє акѹмъ фтѡю са8 типърнт, дннь | Порѹнка, ши тóатъ келтѹнла, | Прѣ лѹми-
нáтѹлѹй Дѹмнь, Іѡ: | КСИОНСТАНТӢНЬ Б҃ІСІРӢЕъ | БОӮБОДӢ. | Митрополит

ΦΙΪΗΝΔ ἀ τόστη Παρα, Κυρ̄ : | ΘΕΩΔΟΓΙĒ. | Σὴ εἰς τιπήρην ἢ σῆντη Εὐκοπί^ε
δε λα Βεζ : | Λ Ἰησὺς δε λα βιδύρκ λέμιν : εβε.

1702.

131. Invățătură de șapte taine, Buzău 1702, — p. 435.

Din această carte s-a tipărit o ediție specială pentru Moldova. Textul este același. Chiar și înscrisarea tipărită ca prefată este identică, afară de numele mitropolitului: „Antonie, Archiepiscop și Mitropolit a toată Moldaviei”, în locul lui Theodosie.

132. Molitvele vecernie, (Buzău), 1702.

O broșură în-4° de 20 foi numerotate, tipărite cu roșu și negru, cu caracterele și ornamentele *Liturghiei* din acelaș loc și an. Fără titlu. La sfîrșit, pe f. 20 v., se citește:

„Tipăritu-s-au acești Trataji, cu molitvele carele le cetescu Preoțiș séra la Psalmul celu de Vecernie și la psalmiș utrăniș și cu alte rânduiale ale vecernie și ale utr(ă)niș, cu blagosloveniia și cu porunca a Părintelui Kyr Theodosie Mitropolitul a toată Tara Ugrovlahie. Lét 7210“.

Bucurescă: Biblioteca Academiei Române.

137. Ceaslov grecesc și arăbesc, tipărit de Antim, în Bucurescă, 1702, — p. 442.

Găsind un exemplar complet, reproducem aci și începutul întâiului prefetește:

Τῷ Εὐεξεῖστάτῳ ἐκλαχμπροτάτῳ Ὅψηλοτάτῳ τε, καὶ Γαληνοτάτῳ Αὐθέντῃ, καὶ Ἡγεμόνι Πάσης Οὐγγροβλαχίας Κυρίῳ Ιωάννῃ Κωνσταντίνῳ Μπασαράμπᾳ Βοεδόνδᾳ, τῷ ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῷ καὶ περιποθήτῳ υἱῷ τῆς ἡμῶν μετριότητος, Ἀποστολικὴν εὐλογίαν, καὶ τὸν ἐν Χριστῷ ἀσπασμόν.

Ο μὲν Δαΐδις ὁ ἀοιδιμος ἐκεῖνος καὶ μέγας ἐν προφήταις καὶ Βασιλεῦσιν, ἐξετάζωντας διαπαντὸς τὴν τῶν ἔγυτων εὐχρημοστίαν, καὶ τὴν τοῦ ἀριστοτέλεγου Θεοῦ πάνσορον δημονιρίαν, καθὼς τὸ δριζεῖς καὶ μοναχός του· δλην τὴν ἡμέραν ἐν τοῖς ποιήμασι τῶν χειρῶν σου ἐμελέτων, ἐκπληγτόμενος ἐπὶ πᾶσιν ἔδσα λέγων, ὃς ἐμεγαλώνθη τὰ ἔργα σου Κύριε πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας. Ο δὲ μέγας καὶ θεῖος Ἀπόστολος Παῦλος, ὁ εἰς τρίτον οὐρανὸν ἀρθεῖς, καὶ ἀκούσας ἐκεῖνα τὰ θεῖα καὶ ἀρρηγτα βῆματα, ἢ οὐκ ἐξὸν ἀνθρώπῳ λαλήσαι· ἐρευνῶντας καὶ αὐτὸς μὲ πολλὴν ἀκριβολογίαν τὴν παρὰ τοῦ Θεοῦ γινομένην τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων οἰκονομίαν τε καὶ κηδεμονίαν, καὶ αὐτὸς ἐκπληγτόμενος ἐπὶ πᾶσιν ἔδσα λέγων· ὃ δάκτιος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως Θεοῦ, ὃς ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ, καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ δόδοι αὐτοῦ. Καὶ πρεπόντως θαυμάζουσιν καὶ ἀποροῦσιν οἱ τοιοῦτι δσον ὑψηλότατοι καὶ ἀν εἴναι εἰς τὰ θεῖα καὶ εἰς τὴν γνῶσιν καὶ σοφίαν τῶν δοντων. Διότ: πῶς εἶνα: δυνατὸν ἡ πεπλασμένη καὶ κτιστὴ σοφία καὶ γνῶσις οὐ μόνον ἀνθρωπίνη, ἀλλὰ καὶ Ἀγγελική τις εἴη καὶ ὑπερκόσμιος, νὰ φθάσῃ καὶ νὰ καταλάβῃ τὴν ὑπεράπειρον τοῦ Θεοῦ σοφίαν καὶ γνῶσιν. καθ' ἦν εὐταξίαν ἐδημιούργησεν καὶ διακυνερνά τὰ πειματά του. Ἐγὼ δὲ δποῦ δὲν ἔχω καμίαν σύγκρισιν μὲ τοὺς τοιούτους θείους ἥρωας προφήτας, καὶ ἀποστόλους, ἀφήγωντας εἰς ἔνα μέρος ἐκεῖνα τὰ ὑψηλὰ καὶ ἀκατανόητα κρίματα τοῦ Θεοῦ, θαυμάζω καὶ ἀπορῶ εἰς τὸ πέλαγος τῆς Θεοφρουρήτου καὶ Αὐθεντικῆς σου μεγαλονόας, καὶ πανασόφου οἰκονομίας καὶ διοικήσεως. δποῦ νοῦς ἀνθρώπου δὲν φθάνει νὰ καταλάβῃ, καὶ νὰ κατανοήσῃ τὴν πάνσοφον αὐτῆς ἐμπειροτάτην το καὶ φιλανθρωποτάτην κυδέρηνησαν καὶ ἄλλοι τινὲς κατὰ τοὺς παλαιοὺς καιροὺς καὶ χρόνους ἀξιομνησύνετοι καὶ ἥρωϊκώτατοι ἄνδρες καὶ ἡγεμόνες καὶ Βασιλεῖς, αμὴ δὲν εὑρίσκομεν

εἰς ἔκεινος ἐφάμιλλον πολιτειαν καὶ συγκρισιν ἴσοτάλαντον μὲ τὴν πανθαύμαστον ὄμῶν
Ἡγεμονίαν τε καὶ κηδεμονίαν.

Prea piosuluș, prea strălucituluș și prea luminatuluș Domn și Stăpânitor a totă Ungro-Vlahia, Domnului Domn, Ioan Constantin Voievod, prea iubituluș în S-tul Duh și prea dorituluș smerenieș nostră, bine-cuvântare apostolică și salutare în Christos.

David cel pururea amintit și mare între proroci și împărați, cercetând totă buna ordine a ființelor și creațiunea a celui mai mare și mai înțelept a lui Dumnezeu, după cum spune și el însuși, că totă diua am cugetat la lucrările mânilor tale și spăimântându-se despre tôte a strigat dicând: Căt s'aș mărit lucrurile tale Dōmne, tôte intru înțelepciune le-a făcut! Iar marele și Dumnezeescul apostol Pavel, cel rădicat până la al treilea cer și ascultând acele dumnezeesci și nespuse cuvinte, ce nu-s cu putință omuluș de a le vorbi, cercetând și acesta cu multă scumpătate, economia și îngrijirea săvîrșită de Dumnezeu în afacerile omenesci, și acesta spăimântându-se de tôte, a strigat dicând: O adîncul bogătiei și al înțelepciuniei și cunoșinței lui Dumnezeu, căt de necuprinse sunt judecățile lui și neptunse căile lui! Si în adevăr se minunase aceștia cu căt sunt și mai înalți în cele dumnezeesci și în cunoșință și înțelepciunea celor ce sunt. Pentru că cum este posibil ca înțelepciunea și sciința omenescă creată și plăzmuită, dar încă și îngerescă de ar avea-o cine-va și supra-naturală, să ajungă și să pricépă înțelepciunea și sciința cea mai pre sus de margini a lui Dumnezeu, după care ordine a creat și guvernăză făpturile lui. Ești, care nu am nici o asemănare cu astfel de dumnezeesci eroi, proroci și apostoli, lăsând la o parte acele înalte și neîntelese judecății ale lui Dumnezeu, mă minunez și mă uimesc de măreția marei priceperii a de Dumnezeu păzituluș, a Domniei tale, și de prea înțelepta economie și îngrijire; încât mintea omuluș nu ajunge să pricépă și să înțelégă guvernarea cea prea înțeleptă și prea experimentată a Vostră. Aș fost și alti în eroice și în timpurile vechi vrednică de amintire și eroici bărbăți, Domn și Imperați, dar nu găsim la aceia egală guvernare și deopotrivă comparație cu a tot minunata voastră Domnie și îngrijire.

1703.

1391. Psalmire, Buzău 1703.

ΨΑΛΤΗΡЬ | Й феरнчнтвльи Прѣкъ шн .лпзрать | Й ЛѢЙ ДѢБИДЪ | к8 кжнть-
риле лѣ Мѣсн шн | к8 Ψалмъ" нзбрани" ла Шрѣд- | иище, к8 параклнисла Прѣкъ- | чѣтъи, шн
к8 Паехалій, кѣркъ | са8 тѣпзрѣтъ .р зѣлеле прѣкъ | лвмннѣтвльи Дѣмнъ | Іѡ" КОНГСТН-
ТИНъ | Басардѣкъ Еоевод. | К8 елгѣннія прѣкъ сѣбѣци- | тѣлъи Кнръ Тенадосе. | К8
мнна лѣ Дѣмнѣтв мн- | траполитъ а тоатъ Згревлах. | Атре сѣбѣта ҃пѣконіе а Евз |
зѣл. Дела Хс .зѣл.

In 4º de 8 foî fără număr și 242 foî numerotate. Tipărit cu negru, iar titlul, cu roșu și negru.

Pe verso titlului Stema (v. facs. n° 214) și versurile asupra stemei, cele din Molitvenicul de la 1699 (v. p. 377).

In foile liminare se mai află o prefată vorbind despre importanța psaltirei și indicațiuni pentru citire. La sfîrșitul acestora se află următoarea notiță:

„Purtătoriu de grijă fiindu tipografie, Gheorghe Nicolaovici“.

Se mai află și o gravură reprezentând pe David, imitată după cea reproducă la p. 410, cu următoarea inscripție:

„Măinile mele au făcutu organul și dégetele mele au alcătuitu psaltiré:
și cine va vesti Domnului mieu“.

La sfîrșitul cărții:

„Typaritu-s-au aciastă sf(i)ntă și D(u)mnezească Psalmire, prinu ostenela dior-thosiru smeritulu între Ierodiaconu, Grigorie Rămnicanul“.

Bucuresci: Biblioteca Academiei Române.

150. Molitvenie, Rimnic 1706.

Е Г Х О Л О Г И О Н

҃Д ҃К Ъ

М А Т Е Н И К

Якъмъ ѧтжъ ѧтракѣста къпъ тѣпъ-
рьтъ, шъ ѧшезатъ, дѣпъ ѹжндулла че-
ловъи Греческъ.

Ѥтре ѧль ии ѿн, ѧ ѧнълцатей дѣнній,
ѧ прѣ ѧвминатълъи ѡблъдъиторю ѧ
тѣатъ цара Рѹмѫнѣскъ

Іѡаннъ Кѡнстандъи Б: Б: ҃оевод;
Фѣндъ Митрополитъ царь, Кур

Ѳеодоси:

Прин ѡстенѣла, шъ тѣатъ келтълла,
юбиторюлъи де дѣннезе ѿнъдимъ
Ікирѣнъл, єпикопъл Рѹмণикълъ.

де Михай Іѡанохъч ѹподіаконъл
Тулографъл

Ѥ Р Ъ М Н И К Ъ.

Да ѿнълъ деца Хс. аѣс.

In-4º de 6 foi și 190 de pagini. Tipărit cu negru și roșu, cu 26 de rînduri pe pagină.

Pe verso titlului se află stemă țerei (nº 214) și stihurile politice din Psalmirea de la Buzău (1701), reproduse mai sus, p. 414, însă fără nume de autor.

Pe fața următoare se află extrasele din sf. Scriptură despre serviciul bisericesc în limba națională și cunoscuta „Mărturie cumă că nu ȣaste oprită a slujii Lyturghie fiște ce pravoslavnic în limba sa“. Urmăză apoi o prefată a lui Mihai Ișvanovică Ypodiaconul Typograful, din care extragem următoarele:

„Principiul și iubitorulu de Dumnezeu, alu mieu stăpân, și de bine făcătorulu părinte kyriu kyr Anthimu Ivirénulu Episcopul Rămnicanul, c  p n  la p m nt plecat  închinăciune.

„Aici în  ara noastră nu ca acel  egyptenesc  Fara , ci cel  bland  asémené lu  Davidu , pr  luminatul , zică, și inn ltatul  nostru st p n  și Domn  Ioann  Constandin  B. B. Voevod, af ndu-te și v z ndu-te pre iubir  ta de Dumnezeu, și cercet ndu-  ascu ta mint , te-au aflat vr dnici  și iscusit  nu intru dezlegări de visur  (cum Fara  atunci pre Iosifu ) ci intru vederoas  și apucătoare de mână lucrări, carele v z ndu-le și cu mint  pricepându-le minunatul acesta

Domn, au zisă (și poate zice): au doară vom află omu ca acesta, i procl. Că și fără de meșterșug și lucrare îscusită nu te-ai arătată desăvârșită? De voi și zice în toate, nu voiu mintă, că adevărul voiu grăi, după cuvântul Dumnezeescului Pavel. Iară să lasă cele de totă văzute și pricepute, ci numai să zici de cele în totu locul (au și în toată lume) cunoscute ale tale ostenie și îscusite cărti și roadele sufletești ce ne-ați strâns ale scripturii sfintei, câte cu a Mării sale chieftuială, câte cu a Iubirei tale de Dumnezeu. Si precum acelă înțeleptă Iosifă au umplut eghyptenestile jîtnițe de hrana vieții trupesti, aşa și Iubiră ta de Dumnezeu ați umplutu sfintele și dumnezeestile beserici ale țării noastre de hrana vieții sufletești. Si ce zici numai ale țării noastre? de nu și pre alură, când și pre cei pravoslavnici Arapi, cu a acestuia luminată Domnă chieftuială, î-a făcută părtașă bucuriei acestui slăvită meșterșugă ală Typogrăiei, typăriindu-le și în limba lor cărti, cărți bucurii nice odinioară nu s-au fostu învrednicită nemulă loră a vedé despre pravoslavie. Lasă cele multe carele nu țaste vrédnicăticăloasa mea limbă să le laude cumă să cuvine, ce și acumă după învrednicire și alegeră luă Dumnezeu și a clirosu lui țării noastre la stepena Arhieriei și a pastoriei dumnezeestilor beserici a eparhiei acesteia a Episcopiei Râmniciului sunindu-te, n-ai incitată a nu lua aminte, cu ne-adormitatul ochiului ală mintea tale, spre cercetare și luminare sfintelor beserici și a pravoslavniciului norodă ce și țaste incredință, ci dină dumnezelasca râvnă a fostu pornit, ca și acăsta folositoare de suflete carte ce să numește Molitvenic, la lumină în limba noastră românescă să o scoți pentru folosul de obște. Socotindă Iubiră ta de Dumnezeu, cumă că alalte toate ce s-au scosu românăște pănă acum, spre trebuință preoților și norodulu, au fostu de folosu foarte, iară încă și alte cărti besericești țaste a sluji în vremi rânduite, ci putemă zice în totu clasul, cărila lauda și vrednicia și țaste mare, avându intrânsa cuprindere de lucruri minunate, carele cei înțelepti pravoslavnici socotindu-le voru vedé și voru pricepe. . . . .

„Caré, cumă zică, aciasta socotindu-o cu toată chieftuiala iubirii tale de Dumnezeu, încă și cu îndreptaré cuvintelor de pe grece în limba noastră aî nevoită, și aî făcută multă ostenelă de o aî aşzată, și încă câte nu s-au aflată mai de nainte scoase rumânește, de iznoavă le-aî tălmăcită, și aşa precum să vede în tocmită cumă mai susă amă zisă, toată chieftuiala puindă, poruncit-aî mie nevrédniciuluî tău ucenicu de o amă typărit.

„Pentru acela dară ca ale tale dintru ale tale, îubirei tale de Dumnezeu o aduc și o închină, ca celuia ce cu cuviință și cu direptate lăste, pentru că și sădiré roadei a acestuiaș meștersugă dinceputu păna la sfârșitul imu lăste dela iubiré ta de Dumnezeu, că alt ne fiindu vrédnici a aduce să facă căzuta multămită, mă rogă să cauți cu ochiul blandu spre ostenela ce amu făcutu la typăriré ei, priimindu-o ca și Hs. cei doi banii ai văduvei, carele să păzescă pre sfintiia ta, și să te ferescă ca lumina ochiului suptu acoperemantul milei sale cei puternice intru ani mulți și buni, véselii și sănătosu.

„Ală ţubirile tale de Dumnezeu totă de una mică și plecată robă, gata întru slujbă

„Mihaï Iștvanovici Ypodiaconul
„Typograful.“

Urmăză apoi tabla de materii.

Volumul acesta cuprinde trei gravuri: una, semnată Խաչիկ, reprezentând pe Christos răstignit; a doua fără semnătură reprezentând pe sf. Ioan Gură-de-aur, și a treia, pe sf. Vasile, semnată Ծημητροս și anul 1698 (v. facs. 247, p. 438).

Pepp, *Disertație*, 72.—Picot, *Anthime*, 549.

157. Evanghelie georgiană, tipărită de Michail Iștvanovici, la Tiflis, 1709.

In afară de *Liturghierul georgian*, descris la n° 161, p. 483, s'a mai tipărit și un *Evangheliar* în aceeași limbă și în aceeași condiție, cu un an mai târziu, pe care nu-l cunoscem decât din citațiunea lui Bakradze. Găsind două exemplare complete, putem da aci descrierea cărții.

D-l A. M. Dirr, elev al Școalei de limbi orientale din Paris, actualmente la Temir-Chan-Sura, în Daghestan, a avut amabilitatea de a traduce pentru noi titlul și prefețele acestei cărți pe care le publicăm acă în facsimile și în traducere francesă.

Cartea este un in-folio mic de 5 foî fără număr și 308 pagini, tipărit numai cu negru, pe două coloane cu 33 de rânduri în coloană.

Titlul, reproducă în facsimile la n° 279, sună astfel în traducere:

Evangile Saint et Divin¹⁾.

Voici un nouveau et premier imprimé en langue géorgienne. A l'époque de l'élévé et distingué roi de Géorgie George, descendant d'Esaïe, de David et de Salomon,

Par les soins et la liberalité de l'orthodoxe et éclairé administrateur de Géorgie, le prince et seigneur Wakhthang, fils de Levan, a été édité ce livre, (sorti) de la main de Nicolas le moine, fils d'Orbeli.

L'imprimeur: Michel fils d'Etienne, Hongro-Roumain.

Ville de Tiflis.

Date: Apr. Chr. 1709.

Pe verso titlului, se află următoarele (facs. n° 281):

A la louange de la Sainte Trinité! Moi, Prince Wakhthang, descendant de David²⁾, petit fils du célèbre et glorifié roi Wakhthang, neveu du célèbre roi Artchil et du très distingué roi de Géorgie George, fils du très honoré Levan, et administrateur de Géorgie, j'ai amené un imprimeur de Roumanie et j'ai installé une imprimerie comme prix de délivrance des âmes des rois sus-mentionnés, de celles de mon père et de ma mère, pour la consolation de mon âme et de celle de ma femme Rusidan, fille du maître des Tcherkesses et pour l'éducation de mes fils et de mes filles.

Urmăză apoi o pagină albă și tabla de materii pe trei pagini. Pe pagina a patra, în amindouă exemplarele noastre, se află următoarea notiță manuscrisă, cu îscălitura autografă a Mitropolitului Antim :

„Acăstă Sf[î]ntă Carte a D[u]mn[e]zeești Ev[an]g[he]lii,

„Cară cu închinăciune să aduce Înnălțimiile tale, pré luminate Doamne, țăste roada că noao care pămîntul Iverilor adăpându-să din râul înpărăteștilor tale daruri, întru acestu an au odrăslit, luindu și acestu pământu norocire să se înbogătescă cu tiparele limbii sale,—precum cu tiparele arăpești s-au înbogătit Aravili, cu cele elleniști Elada, și cu cele rumânești Ungrovlahiă,—multemita o

¹⁾ Lu par M. Takaichvili, de Tiflis.

être descendants de David et de Salomon.

²⁾ Les rois de Géorgie prétendent tous

(A. M. Dirr).

aduce la Măria ta, ca și célé-lalte trei eparhi: de vréme ce credincioasa și creștinăscății mare insuflețire au stătut a fi răul cel cu curgerile de aur, dintru carele au curs acéste patru izvoară, ale Rumânilor, ale Ellinilor, ale Aravilor, ale Iverilor tipare, — asémené răului celuță al grădiniș desfătării, dintru carele au eșit célé patru rîuri, Fison, Gheon, Tigr și Efrat; însă cu acest fel de despărțelă: că cu acéle ape ale rîurilor acelora au odrăslit pămîntul rodură stricăcioase și trecătoare: Iară adăpările tiparelor carele cunoscă incepătura din vitejascaț voință, dau petutindené stătătoare și vîcînică rodire. Si pentru acăsta va rămîne Măriei tale și slava, și pomeniră nemuritoare, de vréme ce ăaste izvorul și pricina acestui bine.

„Mai 21, lét 7218.

„Al Măriei tale întru Hs. rugătoriu, smeritul Mitropolit al Ungrovlahie, „Anthim“.

Prefața tipografului se află pe fața următoare (facs. 280) și sună astfel în traducere francesă:

Que tous les lecteurs se réjouissent.

D'abord la cause de cette affaire étrange. Et avec l'assistance de Dieu j'ai installé une imprimerie dans votre pays. Béni soit le célèbre et éclairé administrateur de Géorgie, le prince et maître Wakhthang¹⁾.

Vous, habitants de Géorgie, qui craignez Dieu et qui êtes gracieux, voici l'affaire dont je veux vous parler: Je possède maintenant des lettres et autres choses nécessaires pour une imprimerie, en nombre suffisant. Le gérant et le directeur (de cette imprimerie) c'est moi, votre serviteur. Nous avons imprimé avant tout le livre saint, l'Evangile. Avec humilité je vous supplie tous, grands et petits, ne me tournez pas en dérision si vous y trouvez des fautes dans les mots ou dans les lettres. Car j'étais étranger dans ce pays et je ne connaissais pas votre langue. Et ceux qui sont mes serviteurs (élèves) étaient également inexpérimentés dans cette chose. Et moi, je n'avais pas vu la Géorgie (auparavant) de même que mes ouvriers. Je vous prie de me pardonner pour qu'il vous soit pardonné un jour. Car il a été ordonné: pardonnez et il vous sera pardonné.

De la part de l'humble imprimeur de ceci. Votre serviteur qui travaille d'un coeur ardent: Michel, fils d'Etienne, Hongro-Roumain.

La inceputul celor patru evanghelii se află niște gravuri reprezentând pe cel patru evangeliști; iar la sfîrșitul cărței portretul lui Wakhthang IV, întâi administrator, apoi rege al Georgiei (facs. 282). Inscriptiunea din jurul portretului a fost tradusă astfel de Dirr:

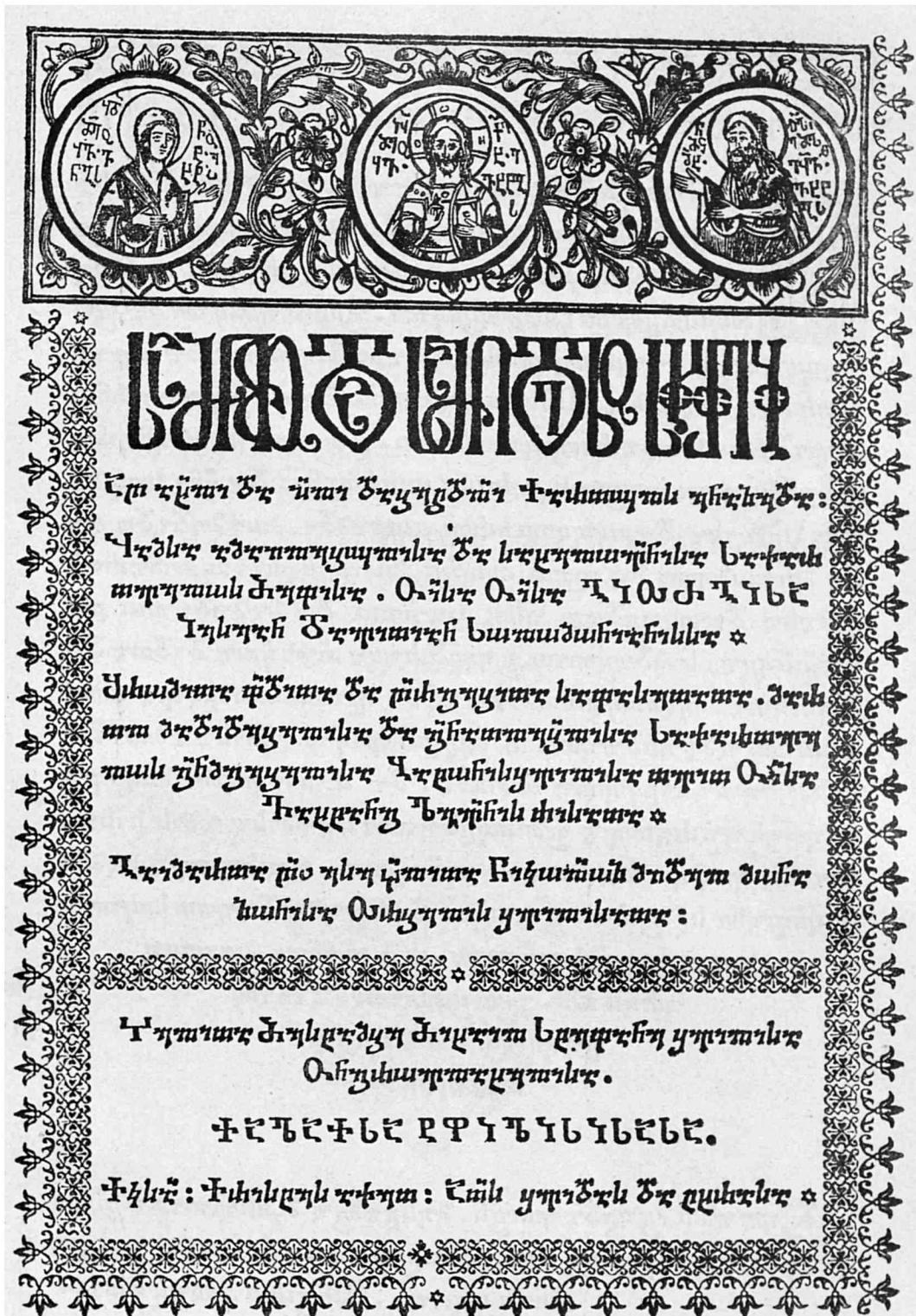
Dieu, protège dans cette vie et dans l'autre le Glorificateur de la Sainte et Consubstantielle Trinité, le Prince Wakhthang, descendant de David, de Salomon et de Pankrate, fils de famille vertueuse, arrière-petit-fils de rois, administrateur de Géorgie et fondateur de cette imprimerie; (protège le) ainsi que sa femme, son fils et sa fille.

Bucurescl: Biblioteca Academiei Române.

Analele Academiei Române, Seria II, tom. XXV, Desbateri, p. 5.

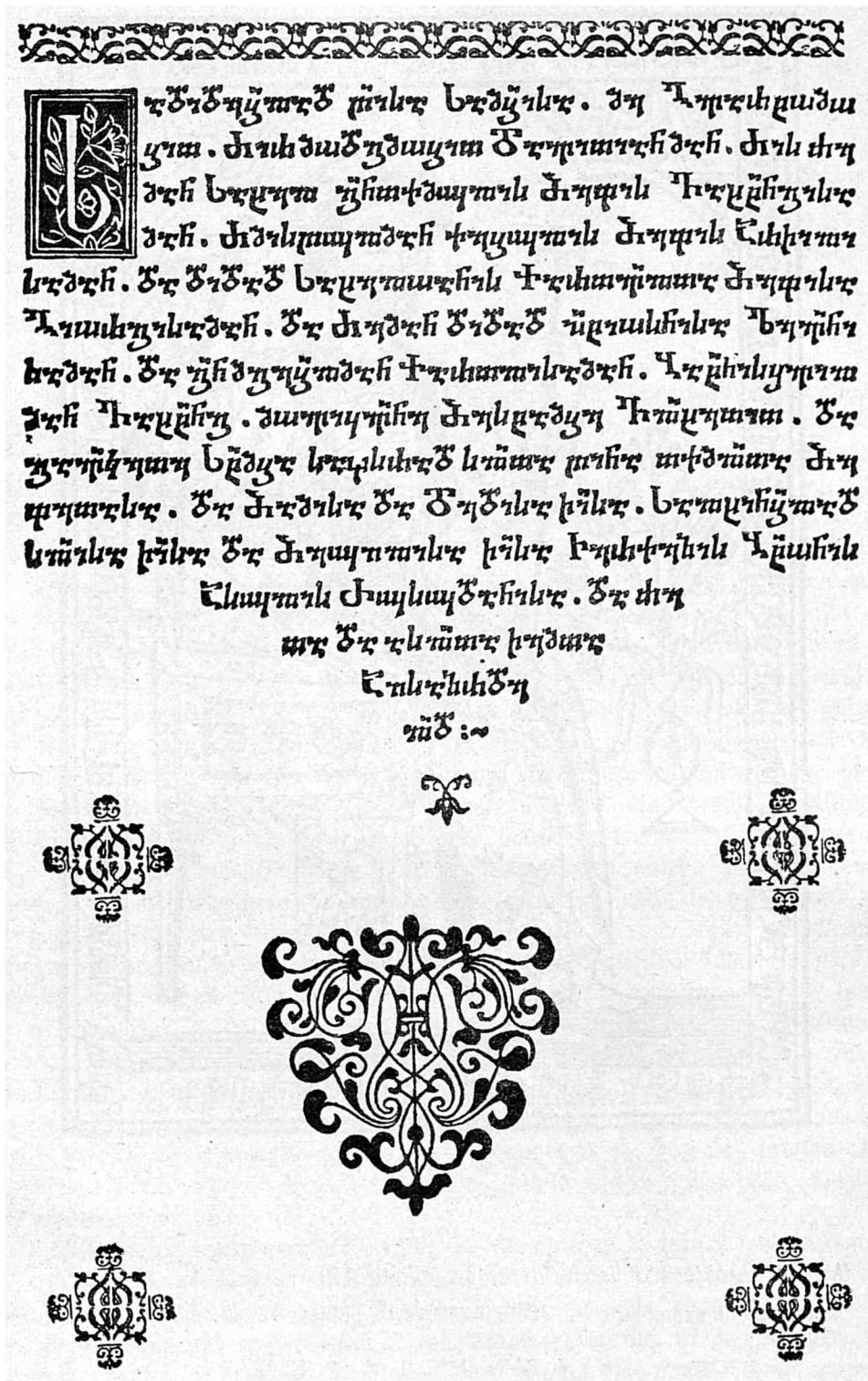
¹⁾ C'est le roi Wakhthang IV dont le Karthlis tskhovreba dit: „Il introduisit l'imprimerie et installa la première typographie à Tiflis en 1709 et multiplia les livres saints pour

que les ignorants eux-aussi puissent les lire“. Il imprima aussi le premier le poème du grand poète géorgien Chotha Rustaveli: „L'homme à la peau de tigre“. (A. M. Dirr.).

270. — Titlul *Evangheliai georgiene*, Tiflis 1709.

281. — Altă prefată a *Evanghetei georgiene*, Tiflis 1709.

282. Wakhthang IV, Guvernator al Georgiai după *Evanghelia georgiană*, Tiflis 1709.

1710.

158. Antim, Invățătură besericiască, Tîrgoviște 1710; — p. 481.

Dobindind un exemplar complet din acăstă carte, putem completa aci scîntele de la p. 481.
Titlul :

Л Е Ъ Ц Ъ Т Ӯ' Р Ъ
БЕСЕРИЧАСКЫ
 La челе май треминчасе, шы

мăй де фолось пентрѹ ՚ркъ-
цътѹра Прéвцилѡрь, акѹмъ
՚ртрачеста кыпъ Түпърнҭ.

Л схіта Митрополіс ՚р
Тжрбкнїе.

Ла ՚нслъ дєла Хс, ՚афї.
Ск съ дѣ ՚р дар Прéвцилѡрь.

In-8º mic de 7+38 foþ, tiparite cu negru și roþu, cu 17 rînduri pe pagină.

Pe verso titlului se află o gravură reprezentând pe Ius Christos pe un tron, iar în fund Maica Domnului și Sf. Ioan.

Prefaþa :

„Anthimü, cu mila lui Dumnezeu arhiepiscopü alü Ungrovlahieß, pré cinstitü și Exarhü Plaþurilor.

„Cucérnicilorü Preoþi cariï vă aflatï în eparhia smerenieß noastre, tuturorü de obþte, de la a-tot-putérnicul Dumnezeu, vă rugăm milă, pace, sănătate, viïatä curatä și spăsenie susletescä, iară dela smerenia noastră molitvă, blagoslovenie și ertăciune.

„La aciastă stepänă innaltă a Arhierieß, intru caré au vrutü Dumnezeesculü darü să ne sue, grija cé mai mare și mai alésă ce avemü, nu ՚aste alta fără numaï chivernisiré Besericil și spăsenia susletelorü oilorü noastre celorü cuvântătoare, pentru carele avemü datorie să priveghem zioa și noapté, că avemü să dämü séma, după cumü zice Pavelü Apostolulü ; și după asemănare incepătorul păstorilorü Is. Hs., carele ՚au pus susletul pentru oî, să ne däm și noi ՚iata pentru paza turmeß noastre. Insă aciastă bună chivernisélă nu putemü noi însi-ne să o săvarșimü după cumü să cade de nu vomü avé dinü preună lucrători și slujitori, cariï să poată ajuta la acest lucru mare, pentru căci fiindü secerișulü multü, trebuie și lucrătorü mulþi; și pentru căci ՚aste turma mare, un păstor singur, măcar că ՚aste mare în vrednicie, și de arü fi cătu de procopsitü intru politie și iscusitü intru ՚nvătătură, iară nu poate să le vază toate, nicăi să le stie toate; și pentru acéea dar are pre preoþi și pre Părintil cei duhovnicești, cariï slujescü sfîntitulü păstorul ca niște ochi să vază toate, ca niște mâinile să lucrëze céle trebuincioase, și ca niște picioare să alérge cu mijloculü lorü la trebuinþa tuturor. Drept acéea ajutătoriï la acestu lucru mare alü vostru sănþetü voî, cucérnicilorü Preoþi, cariï aveþi datorie neîncetată, și cu cuvântulü și cu fapta, să lucrăti și să vă nevoiþi zioa și noapté împreună cu păstorulü nostru pentru spăsenia aceștiil turme cuvântătoare, caré au dat-o Dumnezeu în mânile noastre. Darü oare ce aşu puté nădădui de la voî? sau ce félü de ajutoru aşu puté să așteptü dinü iscusiré voastră?

„Că intre céle-lalte scárbe ce amü, de mă ránescü la inimă, ՚aste aciasta cé mai gré, de mă intristez și mă măhnescü mai multü, că văz intre preoþiï miei atata prostie, atata neînvătătură și atata nedumirélă, cătu cunoscü că nu puteþi face vre-unü ajutoru sau vre-unü folosü ticăloaseß turme. Si pentru acé multă prostie a voastră și neștiinþa la sfinta carte, m-amü îndemnatü, fiindü cuprinsu de frica Dumnezeiască, a vă înstiinþa cu aciastă mică cărticé, caré o amü împărtitü în trei părþi.

„In parté cé dintâi s-au pus foarte pe scurtă oare carele dinu' céle mai trebuincioase și mai de folosu' ale sfintei Besericî și ale sfintelor Tainî, carele sănțetî datorî să le știți și să le păziți nu numai voi, ce și bieți creștinî prinu' mijlocul vostru.

„In parté a doao s-au pusu' învățătură asupra Ispovedaniei, ca să știe fiește care duhovnicu' cumu' să cade să îndrepteze și cu ce mijlocu' trebuie să ispove- dniască pre cei ce voi veni la dânsulă.

„In parté a treia s-au pusu' învățături pentru cîte lucruri s-au pututu' astă până intru acestu' ciasu', carele să facu' cu necuviintă și fără de cale, și trebuie ca de acumu' innainte să nu să mai facă.

Care o punе innainte cucerniciei voastre ca o masă duhovničiască fără de plată, în locu' de blagoslovenie; socotindu' cumu' că cu acéste puține învățături veți pute să vă săturați de lumina cunoștinții și să ajutorați și pre creștinii cei lipsiți. Iară de veți fi și cu acéstia așa de nesimtori, căt să nu vă pu-teți dumeri, nicăi să vă puteți îndrepta, fiindu' așa de puținèle și forte pre înțelesu' și prostește, atuncé să va cunoaște că nu veți să vă nevoiți pentru dragosté lui Hs., pentru întemeiaré Besericî, pentru folosul creștinilor, și pentru cinsté voastră și mai vărtosu' pentru plata ce vi s-ară dă de la Dumnezeu pentru ostenélă ce atî face. Si pentru acéia voi veți da séma la înfricosata și străsnica judecată a lui Hs., căci eu v-amu' învățatü cîte santu' trebuinciose și de folosu', și mi-amu' făcutu' datoriia, după cum zice Hs. la Ioan în 15. capete: „De n-aș fi venit, și de n-aș fi grăit lor, păcat n-ar avé, iară acumu' „pricină n-au pentru păcatul loru'“. Iară de veți socotî în gândul vostru cumu' că nu le puteți face acestiia pentru nevoie și păsurile ce aveți, cu aciasta nemică nu veți folosi, nicăi veți pute să vă îndreptați innainte dreptulu' judecători, că zice Domnul Hs. la Mathei in 22 de capete: „Dați ale Chesarîulu', Chesarîu' „lu' și ale lui Dumnezeu lui Dumnezeu“. Că pre cumu' cére înpăratul dăjdi de la supușii lui, așa cére și Dumnezeu dela creștini, și mai vărtosu' de la preoți, credință și fapte bune; de la unul multă și de la altul puțină și de la fiește carele după putința sa și după vrédnicia, ce i s-a datu'. Drept acéia dară, să lăsați toate pricinile într-o parte, că santu' desărtăciunii; și nu vă feriți de a face ostenélă, nicăi vă dați lenevie, căci veți cădă în blestemu', după cum zice sfînta scriptură la Ieremia in 48 de capete: „Blestematu' cela ce face lucrul Domnului „cu léne“. Ce siliți în totu' chipul cu pohtă și cu dragoste pentru spăseniia no-rodului creștinesc. Pentru ca să se învredničiască fiește carele dintru voi să auziți glasul celu' fericitu' al dreptulu' platnicu' al lui Hs.: „Slugă bună și cre- „dincioasă, pre puținu' a fostu' credinciosu', pre mai multu' te voiu' pune, întră „întru bucuria Domnului“. A cării bucurie să vă învredničiască darul lui Dumnezeu și rugăciuné smerenie noastre“.

Pe ultima fôie:

„Tipărită în sfânta Mitropolie în Târgoviște. La anul dela zidiré Lumii 7219 Noemvrie 8. De Gheorghie Radovici“.

Bucurescî, Biblioteca Academiei Române.

1713.

164¹. Molitvenic, Tîrgoviște, 1713.

ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ | ΙΔΕΚΖ | ΜΛΤΕΝИК | Πκέμъ ձ ձօձ արք Տնուրիտъ, ձզոք | թյн-
ձՑձլլա չելвъ Греchескъ. | Λтрø ձլъ կէ. դէ ՚нн”, ձ ՚ннлцатей Дом- | հին ձ որկ լՅմи-
նալալ ՚նելձնитօրю | ձ տօլտէ ՚царя ՚ըմլнкскъ, | ՚նան ՚Կանдін ՚Б. ՚Басарաбъ
՚Боекод, | ՚К8 ՚տօլտէ ՚կելտձլл որկ ՚սինցիտձլи | ՚Митрополитъ ձլъ ՚օւցրօվլախъ |
՚Կүр ՚Индимъ ՚Икиրկнвлъ | ՚Л ՚սինта ՚Митрополіе ձ ՚Тжрցкнций | ՚Ла ՚հնջլ ձ ՚լа ՚Х-
՚ավրի. | (Ձ ՚Գեարցի ՚Радовничъ).

In-4°, defectuos. Tipărit cu negru și roșu.

Pe verso se află stema reproducă sub nr. 214 și stihurile din Octoiul tipărit tot la Tîrgoviște în 1712.

La sfîrșitul cărții se află următoarele două notițe:

„Cade să aști, că în Molitvenicul acesta, pentru toate tañile și trebile, ce să cuvin a le isprăvî Preotul, s-au pusă, iară slujba la pricestaniâ bolnavului noî n-amă pusă, precumă vedemă că să aflu în Molitvenicile slovenești, căci că în izvoadele grecești nu să aflu aciastă rânduială făcută osebi, nicăi urmăză a să face vre-o slujbă la acest lucru, ce numai după ce mérge Preotul acolo unde va fi bolnavul, întăru trebue să-l ispoveduască cum să cade și apoi să-l pricestuăscă cu Dumnezeestile tañi, zicându bolnavul, de va ști carte: Crez, Doamne și mărturisesc, că tu ești adevarat Hs. fiul lui Dumnezeu celuviu. (Tot până la isfărșit). Iară neispoveduită să nu îndrăznescă Preotul a-lă cuminecă, că voră cădă amândoi în osândă“.

„Slavă, cinste și închinăciune celui în Troiță, unuia Dumnezeu, carele ne-au ajutată după începută de amă ajunsă și sfârșitul.

„Iară cei ce vă veți întamplă a cetă, bucurați-vă în Domnul și vă rugați pentru noi, și ce greșală veți aflu, veri în cuvinte, veri în slove, îndreptați cu d[u]hul blandetelor, ne puindu-ne în ponosă, că pre cumă iaste cu neputință ceriulă a să vedé fără de noră, aşă și typarul fără de greșală.

„Insă să știi și aciasta, că de vei cercetă pre amăruntul rânduialele și tălmăciré acestu Molitvenică, și de vei potrivă cu niscare izvoade slovenești, veri de unde ar fi typările, și nu să va potrivă, să nu te priești îndată a defaimă, căci noi amă urmată Molitvenicul grecescă, carele l-au typărită Nicolae Glychi la anulă de la Hs. 1691. Si după cată ne-au fostă putință, și intru înțelesă, și intru rânduiale amă aşazată; pre alocuré amă și adaosă în tălmăcire pentru scurtaré limbii rumânești, aşijderé și la învățătură și la rânduiale pentru prostimé Preotilor și pentru mai lesnele loră. Iară cele ce nu s-au pusă nicăi decumă, s-a lăsată, unele pentru că suntă arhiești, șara altele pentru că nu le slujescă pre acéste locuri“.

București: Biblioteca Academiei Române.

CĂRȚILE DESCRISE ÎN TOMUL I.

Anul	C A R T E A	Limba	Locul	Pag.
	1508-1588			.
1508	1. Liturghier (Macarie)	slavonesce	(Tirgoviste)	1, 513
1510	2. Octoih (Macarie)	"	"	9, 513
1512	3. Evangheliar (Macarie)	"	"	9
1535	4. Octoih	"	?	21
(1544)	5. Catechism	românesce	Sibiu	"
1545	6. Molitvenic	slavonesce	Tirgoviste	23, 513
(1546-51)	61. Evanghelliar	"	?	513
1547	7. Apostol	"	Tirgoviste	29, 514
"	8. Apostol	"	"	31, 515
(1550)	9. Triod-Penticostar	"	?	31, 516
1561	10. Evangheliar (Coresi)	românesce	Brașov	43
1562	11. " "	slavonesce	"	46
(1563)	12. Apostol (Coresi)	românesce	(Brașov)	49
(1564)	13. Tâcul evanghelilor și Molitvenic (Coresi)	"	"	51, 516
(1568)	14. Psaltire (Coresi)	"	"	52
1568	15. Sbornic (Coresi)	slavonesce	?	53
1570	16. Fsaltire (Coresi)	românesce	?	54
(1574)	161. Psaltire	slavonesce	?	526
1574	17. Octoih, partea I (Coresi)	"	?	56
1575	18. " " II "	"	?	60
(1576)	181. Psaltire	"	?	529
1577	19. Psaltire (Coresi)	slav. și rom.	?	63
"	20. " "	slavonesce	?	68
1578	21. Triod (Coresi)	"	?	"
"	22. Octoih mic	"	?	73
1579	23. Evangheliar (Coresi și Mănilă)	"	?	"
"	24. " (Lorinț Diac)	"	Belgrad(Alba-Iulia)	75
(1580)	25. "	slav. și rom.	?	80
"	26. Psaltire	slavonesce	?	81
"	27. Octoih mic	"	?	"
1580	28. Sbornic	"	Sas-Sebeș	"
1581	29. <i>Evanghelie cu învățătură</i> (Coresi)	românesce	Brașov	85
1582	30. <i>Palila</i> (Şerban și Marien)	"	Orăştie	93
1583	31. Evangheliar (Coresi și Mănilă)	slavonesce	?	99
1588	32. Liturghier (Şerban fiul lui Coresi)	"	Brașov	"
(1588)	33. "	"	(Brașov)	101
"	34. Psaltire	"	?	102
"	341. Evanghelie	"	?	529

Anul	C A R T E A	Limba	Locul	Pag.
1635-1656				
1635	35. Molitvenic	slavonesce	Câmpulung	103, 529
1636	351. Catechism (Canisiu)	românesce	Pojon	532
1637	36. Psalmire	"	Govora	104, 532
1638	37. "	"	"	106, 532
1640	38. Catechism calvinesc	românesce	Bălgard (Alba-Iulia)	107
"	39. <i>Pravila</i>	"	Govora	108, 535
1641	40. <i>Evanghelie cu învățătură</i>	"	Bălgard	115
1642	41. Decretul Patriarchulu Partenie . . .	grecesce	Iași	119, 535
"	42. <i>Evanghelie învățătoare</i>	românesce	Govora	120
"	43. <i>Invățătură preste toate zilele</i>	"	Câmpulung	125
1643	44. Antologhion	slavonesce	"	128, 536
"	45. <i>Carte românescă de învățătură Dumecelor preste an</i>	românesce	Iași	137, 536
1644	46. <i>Evanghelie învățătoare</i>	"	Deal	144
"	47. <i>Ştăpte taine</i>	"	Iași	147
1645	48. Răspunsurile Mitropolitului Varlaam la Catechismul calvinesc	"	(Iași)	150
1646	49. Liturghier	slavonesce	Deal	152
"	50. <i>Carte românescă de învățătură dela pravilele înpărătești</i>	românesce	Iași	156
"	51. Slujebnic	slavonesce	Tîrgoviște	158
1647	52. Imitația lui Christos	"	Deal	"
1648	53. Catechism calvinesc	românesce	Bălgard	160
"	54. <i>Noul Testament</i>	"	"	165
1649	55. Triod-Penticostar	slavonesce	Tîrgoviște	171
"	56. Triodul postului	"	"	175
1650	57. <i>Pogribanía preoților</i>	slav. și rom.	"	"
"	58. Psalmire	slavonesce	Câmpulung	177
1651	59. <i>Mystirio sau Sacrament</i>	slav. și rom.	Tîrgoviște	178
"	60. Psalmire	românesce	Bălgard	184
1652	61. <i>Indreptarea legii</i>	"	Tîrgoviște	190
"	62. <i>Târnosanie</i>	slav. și roum.	"	204
(1653)	63. Diplome date de Prințipal Transilvaniei preoților românesci	românesce	Bălgard	206
1656	64. <i>Scutul cătichizmușului</i>	"	"	207, 537
1673-1716				
1673	65. Dosofteiu, Psalmirea in versuri . . .	românesce	Uniev	209
"	66. " Acatistul Născătoarei . . .	slavonesce	"	215
1677	67. Pilutio, Catechism creștinesc . . .	românesce	Roma	216
1678	68. <i>Chéia înțelesului</i>	"	Bucuresci	217
1679	69. Liturghier (Dosofteiu)	"	Iași	222
1680	70. Psalmire (Dosofteiu)	rom. și slav.	"	226
"	71. Liturghie	slav. și rom.	Bucuresci	230
1681	72. <i>Molitrenic de' nțes</i> (Dosofteiu) . . .	românesce	Iași	237
1682 6	73. <i>Viața svintiilor</i> (Dosofteiu)	"	"	240
"	74. <i>Evanghelie</i>	"	Bucuresci	246
"	75. Nectarie Patriarchul: Intimpiinare în contra primatului Papei	grecesce	Iași	251

Anul	C A R T E A	Limba	Locul	Pag.
1683	76. Apostol	românesce	Bucuresci	258
"	77. Liturghie și rugăciuni (Dosofteiū)	"	Iași	262
"	78. Octoih (Dosofteiū)	"	"	263
"	79. <i>Pariniile preste anu</i> (Dosofteiū)	"	"	"
"	80. <i>Sicriul de aur</i>	"	Sas-Sebeș	269
"	81. Simeon, Archiepiscopul Tesalonicului: In contra eresiilor	grecesce	Iași	273
1685	82. <i>Cărare pe scurt</i>	românesce	Bělgrad	275
"	83. Slujba sf. Sergiu și Bachu	grecesce	Iași	277
"	84. <i>Ciaslovetü</i>	românesce	Bělgrad—	279, 527
1687	85. <i>Rânduiala diaconstivelorü</i>	"	"	280, 538
1688	86. Biblia	"	Bucuresci	281
1689	87. Molitvenic	"	Bělgrad	291
"	88. <i>Poveste la 40 de mucenici</i>	"	"	296
1690	89. Maxim Peloponesianul: Manual în contra schismei papistașilor	grecesce	Bucuresci	297, 538
"	90. Meletie Sirigul: Intimpinare la principiile catolice, — și Dositeiū Patriarchul Ierusalimului: Manual în contra rătăciri calvine	"		298
1691	91. <i>Mărgăritare</i>	românesce	Bucuresci	315
"	92. <i>Pravoslavnica mărturisire</i>	"	Buzău	321
"	93. Vasile Macedoneanul: Capitole îndemnătore	grecesce	Bucuresci	324
1692	94. Slujbele S-tei Paraschiva-celeș-Nouă și a S-tului Grigorie Decapolitul	"	"	326
1693	95. Evanghelie	gr. și rom.	"	328
1694	96. Psalmire	românesce	"	335
"	97. Dositeiū, Patriarchul Ierusalimului: Manual contra lui Karyophylles	grecesce	Iași	337
"	98. Ioan Eugenicos: Discurs contra hotărîrei sinodului dela Florența	"	"	338
"	99. Volumul împăcării	"	"	"
1696	100. Catechism catolic	românesce	Sâmbăta-Mare	339
"	101. <i>Ciaslovetü</i>	"	Sibiu	"
"	102. Orânduiala slujbei S-filor Constantin și Elena	"	Snagov	341
1697	103. Evanghelie	"	"	343
"	104. Tâlcuirea liturghiei	"	Iași	344
"	105. Triod	slav. și rom.	Buzău	347
"	106. Antologhion	grecesce	Snagov	"
"	107. Ioan Karyophylles: Manual despre câteva nedumeriri	"	"	349
"	108. Antim Ivireanul: Discurs panegiric despre Impăratul Constantin	"	"	350
"	109. Gramatică slavonescă	slavonesce	"	351
1698	110. Dimitrie Cantemir: <i>Divanul sau Gâlcăava înțeleptului cu lumă</i>	rom. și gr.	Iași	355
"	111. Mineiul	slav. și rom.	Buzău	365
"	112. Tomul dragostei asupra Latinilor.	grecesce	Iași	369

Anul	C A R T E A	Limba	Locul	Pag.
1699	113. Bucovnă	românesce	Bălgard	369
"	114. Maxim Peloponesianul: <i>Carte sau Lumină</i>	"	Snagov	370
"	115. <i>Chyriacodromion</i>	"	Bălgard	372, 538
"	116. Molitvenic	slav. și rom.	Buzău	377
"	117. Mărturisirea credinței ortodoxe, și Expunere despre cele trei virtuți.	grecescă	Snagov	378
1700	118. <i>Invățătură creștinești</i>	românesce	Snagov	390, 538
"	119. <i>Floare daru ilor</i>	slav. și rom.	"	393
"	120. Octoih	"	Buzău	395
"	121. Triod	"	"	402
"	122. Psalmire	grecescă	Snagov	409
1701	123. Molitvenic	slav. și rom.	Buzău	411
"	124. Penticostar	"	"	412, 538
"	125. Psalmire	românesce	"	414
"	126. Sevastos Chimenitul: Eortologie .	grecescă	Snagov	417
"	127. Ștefan Brâncoveanu: Cuvint panegiric la marele Constantin	"	Bucuresci	419
"	128. Ștefan Brâncoveanu: Cuvint panegiric la martirul Ștefan	"	"	421
"	129. Proschinitarul sfintului Munte	"	Snagov	422
"	130. Lituighier	gr. și arăb.	"	423
1702	131. <i>Invățătură... de șapte taini</i>	românesce	Buzău	423, 539
"	132. Liturghie	slav. și rom.	"	435
"	132. Molitvele vecerniei	"	(Buzău)	539
"	133. <i>Părne pruncilor</i>	românesce	(Bălgard)	440
"	134. Slujba cuvișoșei Matrona Hîropolita.	grecescă	(Bucuresci)	"
"	135. Sf. Brâncoveanu, Cuvint panegiric la martirul Ștefan, ed. II	"	Bucuresci	441
"	136. Chrisant, Patriarchul Ierusalimului: Cuvint de laudă despre preoție	"	(Bucuresci)	"
"	137. Claslov	gr. și arăb.	Bucuresci	442, 539
1703	138. Catechism	românesce	Cluj	447
"	139. Noul Testament	"	Bucuresci	448
"	139. Psalmire	"	Buzău	540
"	140. Sevastos Chimenitul: Invățături dogmatice a bisericii Răsăritului.	grecescă	"	450
"	141. Serviciul sfintirei bisericii	"	"	451
"	142. Ștefan Brâncoveanu: Cuvint panegiric la adormirea Născătoarei	"	"	452
"	143. Claslov	slavon. (?)	?	454
1704	144. Apostol	slav. și rom.	Buzău	"
"	145. Radu Brâncoveanu: Cuvintare la patima cea măntuitoare	grecescă	Bucuresci	457
"	146. Plutarch: Paralele, traduse de Constantin Brâncoveanu	"	"	460
1705	147. Antologhion	slav. și rom.	Rimnic	462
"	148. Slujba sfintului Visarion	grecescă	Bucuresci	463
"	149. Tomul Bucuriei	"	Rimnic	"
1706	150. <i>Adunare slujbei a adormirei Născătoarei de Dumnezeu</i>	slav. și rom.	"	467

Anul	C A R T E A	Limba	Locul	Pag.
1706	150. Molitvenic	slav. și rom.	Rimnic	541
"	151. Octoih	"	"	467
"	152. Gheorghe Maiota: Cuvint la patima Domnului	grecescă	"	468
"	153. Radu Brâncoveanu: Cuvint panegiric la St. Nicolae	"	"	469
"	154. Psalmire	arăbescă	Alep	"
(1707)	155. Gheorghe Maiota: Cuvint la patima Domnului	românescă	(Rimnic) Sibiu	478 480
1709	156. Catechism	"	Tirgoviste	"
"	157. Serviciul bisericesc	grecescă	Tiflis	543
"	157. Evanghelie	georgiană		
1710	158. Antim Ivirénul: Invățătură bisericească	românescă	(Tirgoviste)	481, 548
"	159. Slujba S-tei Ecaterina și Proșchinitorul S-tulu Munte	grecescă	Tirgoviste	481
"	160. Panoplia dogmatică	"	"	482
"	161. Liturghie	georgiană	Tiflis	483
1712	162. Octoih	slav. și rom.	Tirgoviste	485
1713	163. <i>Alexandria</i>	românescă	(Tirgoviste)	486
"	164. Liturghii	slav. și rom.	Tirgoviste	487
"	164. Molitvenic	"	"	551
"	165. <i>Pilde filosofesti</i>	românescă	"	487
"	166. Maxime filosofice	grecescă	"	489
1714	167. Chrișovul lui Ștefan Cantacuzino pentru stergerea văcăritului . . .	românescă	(Tirgoviste)	492
"	168. Antim: <i>Capete de poruncă</i> . . .	"	Iași	494
"	169. <i>Sinopsisü</i>	"	Tirgoviste	495
1715	170. Căslav	slav. și rom.	Iași	497
"	171. Liturghie			
"	172. Antim Ivirénul: Sfătuiri creștine politice	grecescă	Bucuresci	498
"	173. Chrisant, Patriarchul Ierusalimului: Despre oficii, clerici, etc.	"	Tirgoviste	499
"	174. Ioan Damaschin: Arătarea credinței ortodoxe	"	Iași	501
"	175. Dositeiu. Patriarchul Ierusalimului: Istoria Patriarhilor Ierusalimului . . .	"	Bucuresci	"
1716	176. Al. Mavrocordat: Istoria sfintă . . .	"	"	509

PAGINE, GRAVURI ȘI ORNAMENTE REPRODUSE ÎN FACSIMILE

<u>Numărul</u>	<u>Pagina</u>
1—3, 5. Pagine cu ornamente din <i>Liturghierul slavonesc de la 1508</i>	2—4, 6
4, 6—22. Inițiale din aceeași carte	6—8
23. Pagină din <i>Evangheliarul slavonesc de la 1512</i>	10
24. Ornament, tot de acolo	11
25. Pagină din aceeași carte	12
26. Pagină din <i>Evangheliarul tipărit în Bélgradul Serbiei 1552</i>	13
27—29. Pagine din <i>Evangheliarul de la 1512</i>	14—16
30—31. Epilogul aceleiași cărți	18, 19
32—41. Inițiale ornate, tot de acolo	20
42—44. Pagine din <i>Molitvenicul slavonesc de la Tîrgoviște din 1545</i>	24—26
45. Pagină cu frontispiciu din <i>Triodul-Pentecostar din 1550</i>	32
46. Frontispiciu din aceeași carte	33
47. Patima Mântuitorului, ibid.	34
48. Inmormântarea „	35
49. Invierea Domnului, „	36
50. Arătarea lui Christos înaintea Mariei, ibid.	37
51. Vîndecarea paraliticului, ibid.	38
52. Christos în templu, între învățătorii legii, ibid.	39
53. Christos cu Samarineanca la puț, ibid.	40
54. Înnălțarea Domnului, ibid.	41
55—63. Inițiale ornate, tot de acolo	42, 43
64. Epilogul <i>Evangheliarului românesc din 1561</i>	44
65. Frontispiciu, din aceeași carte	45
66. Partea finală a epilogului din <i>Evangheliarul slavonesc de la 1562</i>	48
67. Pagină din <i>Apostolul românesc din 1563</i>	50
68. Epilogul <i>Sbornicul slavonesc din 1568</i>	54
69. Epilogul <i>Psaltirei românești din 1570</i>	55
70—74. Pagine din <i>Octoiul slavonesc de la 1574—75</i>	57—59, 61, 62
75. Epilogul <i>Psaltirei slavo-românești din 1577</i>	64
76. Pagină din aceeași carte	65
77—78. Pagine din <i>Psaltirea slavonescă din 1577</i>	66, 67
79—81. Pagine din <i>Octoiul mic slavonesc de la 1578</i>	70—72
82. Epilogul <i>Evangheliarului slavonesc de la 1579</i>	74
83—86. Pagine din <i>Evangheliarul slavonesc din Bélgrad de la 1579</i>	76—79
87. Pagină cu sfîrșitul epilogului <i>Sbornicul slavonesc din 1580</i>	83
88. Stema lui Lucas Hirscher din <i>Evanghelia cu învățătură din 1581</i>	86
89. Pagină din aceeași carte	87
90. Pagină cu sfîrșitul prefetei <i>Palie de la 1582</i>	93
91. Epilogul <i>Liturghierului slavonesc din Brașov, 1588</i>	100
92. Ornament din aceeași carte, reprodus și în <i>Liturghierul</i> de sub No. 33	101

<u>Numărul</u>	<u>Pagina</u>
93. Ornament din acesta al doilea Liturghier	102
94. Finală, reprezentând stema Brașovului, din <i>Evanghelia cu învățatură, 1581</i>	"
95. Frontispiciu din <i>Antologhion, Câmpulung 1643</i>	103
96. Ornament, tot de acolo	104
97. " din <i>Noul Testament, Bîlgard 1648</i>	106
98. " din <i>Antologhion, Câmpulung 1643</i>	107
99. " din <i>Cazania lui Varlam (Iași 1642)</i> , reprodusă și în <i>Pravilele lui Vasile Lupu</i>	"
100. Ornament din <i>Cazania de la Govora și din cea de la Deal</i>	108
101. Stema Basarabilor din <i>Psaltirea de la 1637, 1638</i> , reprodusă în <i>Pravila de la Govora 1640, Cazania de la Govora și de la Deal</i>	110
102. Pagină din <i>Pravila de la Govora, 1640</i>	111
103. Fragment din prefată ediției ardeleni a Pravilei de la Govora	113
104. Finală din <i>Cazania lui Varlam</i> , reprodusă în <i>Pravila lui Vasile Lupu</i>	114
105. Frontispiciu din <i>Noul Testament, Bîlgard 1648</i>	115
106—107. Două pagini din prefata <i>Evanghelie cu învățătoare, Bîlgard 1641</i>	116, 117
108. Finală din <i>Noul Testament, Bîlgard 1648</i>	118
109. Frontispiciu din <i>Cazania lui Varlam și Pravilele lui Vasile Lupu</i>	119
110. Ornament tot de acolo	"
111. Frontispiciu din titlul <i>Evanghelie învățătoare, Govora 1642</i> , reprodus și în <i>Indreptarea legii, Tîrgoviște 1652</i>	120
112—113. Două gravuri din <i>Evangelia învățătoare de la Govora 1642: Fiul risipitor</i> .	121, 122
114. Pagină din aceeași carte	124
115. Ornament din <i>Cazaniile de la Govora și Deal</i> , reprodus și în <i>Tiod, Tîrgoviște 1649</i> și în <i>Indreptarea legii</i>	125
116. Adormirea Maicii Domnului, cu stema lui Matei Basarab, din <i>Invățătură, Câmpulung 1642</i>	126
117. Frontispiciu din <i>Antologhion, Câmpulung 1643</i>	128
118. Adormirea, din aceeași carte	131
119. Fragment din a doua prefată a aceleiași cărți	133
120. Gravură, tot de acolo	134
121. Tânăra capului Sfintului Ioan, din <i>Carte românescă de învățătură, Iași 1643</i> .	136
122. Titlul acestei cărți	—
123. Alt titlu	—
124. Frontispiciu tot de acolo, reprodus și în <i>Pravilele lui Vasile Lupu</i>	137
125. Stema Moldovei din <i>Cazania lui Varlaam, Iași 1643</i>	138
126. Săborul Maicii Domnului, tot de acolo	140
127. Intrarea în Ierusalim, de asemenei	141
128. Sf. Paraschiva și scene din viața ei, de asemenei	142
129. Sf. Ioan-cel-Nou de la Suceava, de asemenei	143
130. Finală, de asemenei, reprodusă în <i>Pravilele lui Vasile Lupu</i>	"
131. Frontispiciu din <i>Cazaniile de la Govora și Deal</i>	144
132. Ornament-frontispiciu din <i>Cazania lui Varlam</i> , reprodus și în <i>Pravilele lui Vasile Lupu</i>	147
133. Titlul cărții <i>Șapte taine, Iași 1644</i>	148
134. Stema Moldovei, tot de acolo	149
135. Ornament din <i>Antologhion, Câmpulung 1643</i>	150
136. " din <i>Cazania lui Varlam și Pravilele lui Vasile Lupu</i>	151
137. Frontispiciu, de asemenei	152
138. Gravură din <i>Liturghierul de la Deal (1646)</i> reprezentând pe Archimandritul Ioan închinând carteia sa lui Matei Basarab și soției sale Doamnei Elena	153
139. Sf. Vasilie-cel-Mare, tot de acolo	154
140. Sf. Grigorie, de asemenei	155

Numărul	Pagină
141. Frontispiciu din <i>Cazania lui Varlam și Pravilele lui Vasile Lupu</i>	158
142. Titlul <i>Pravilelor împărătești, Iași 1646</i>	157
143. Stema Moldovei din aceeași carte	"
144. Ornament din <i>Cazania lui Varlam</i>	158
145. " " " " "	"
146. Frontispiciu " " " "	160
147. Stema lui Gheorghe Rákoczy, din <i>Noul Testament, Bélgrad 1648</i> și din <i>Psal-tirea, Bélgrad 1651</i>	164
148. Frontispiciu din <i>Noul Testament, Bélgrad 1648</i>	165
149. Stema Mitropoliei Bélgradului, din <i>Noul Testament, Bélgrad 1648</i>	166
150. Finală din <i>Cazania lui Varlam</i> , reprodusă în <i>Pravilele lui Vasile Lupu</i> și în <i>Şapte taine, Iași 1644</i>	170
151. Frontispiciu din <i>Cazania lui Varlam</i>	171
152. Stema Doamnei Elena a lui Matei Basarab din <i>Pentecostarul de la Tîrgovişte, 1649</i>	172
153. Ornament din <i>Cazania lui Varlam</i> și <i>Pravilele lui Vasile Lupu</i>	175
154. " din <i>Cazanile de la Govora și Deal</i> , reprodus în <i>Triodion, Tîrgovişte 1649, Mystirio, Tîrgovişte 1651, Indreptarea legii, Tîrgovişte 1652 și Târnosanie, Tîrg. 1652</i>	"
155. Titlul cărții <i>Pogribanía preoților, Tîrgovişte 1650</i>	176
156. Ornament din <i>Cazanile de la Govora și Deal</i> , reprodus în <i>Triod, Tîrgovişte 1649</i> și în <i>Indreptarea legii, Tîrgovişte 1652</i>	177
157. Ornament din <i>Cazania lui Varlam</i> și <i>Pravilele lui Vasile Lupu</i>	178
158. Stema Mitropolitilor Ungrovlachiei din <i>Mystirio, Tîrgovişte 1651</i>	179
159. Botezul copilului, din aceeași carte	181
160. Săborul Maicii Domnului, tot de acolo	183
161. Frontispiciu din <i>Cazania lui Varlam</i> și <i>Pravilele lui Vasile Lupu</i>	184
162. Titlul <i>Psaltirei de la Bélgrad 1651</i>	186
163. O pagină din aceeași carte	187
164. Ornament din <i>Cazanile de la Govora și Deal</i> , reprodus și în <i>Chéia înțele-sului, Bucurescă 1678</i>	190
165. Titlul <i>Indreptării legii, Tîrgovişte 1652</i>	—
166. Stema Mitropolitilor Ungrovlachiei, din aceeași carte	191
167. Intâiul săbor de la Niceea, din aceeași carte	196
168. Al săptămâna săbor de la Niceea, de asemenei	197
169. Sf. Vasiliie cel Mare, de asemenei	199
170. Judecătorul cel drept, de asemenei	202
171. Ornament din <i>Cazania lui Varlam</i> , reprodus și în <i>Şapte taine, Iași 1644</i>	203
172. Frontispiciu din <i>Cazania lui Varlam</i> și <i>Pravilele lui Vasile Lupu</i>	204
173. Ornament din <i>Indreptarea legii, Tîrgovişte 1652</i>	206
174. " din <i>Cazania lui Varlam</i>	207
175. Finală din <i>Cazania lui Varlam</i> și <i>Pravilele lui Vasile Lupu</i>	"
176. Frontispiciu din <i>Viețile sfintilor de Mitropolitul Dosofteiu</i>	209
177. Stema Moldovei din <i>Psaltirea în versuri a lui Dosofteiu, Uniev 1673</i>	210
178. Pagină cu frontispiciu din aceeași carte	211
179. Ornament din <i>Cazania lui Varlam</i> și din <i>Pravilele lui Vasile Lupu</i>	215
180-181. Ornamente din <i>Chéia înțeleșului, Bucurescă 1678</i>	216, 217
182. Stema Mitropolitilor Ungrovlachiei, din <i>Chéia înțeleșului, Bucurescă 1678</i>	218
183. Titlul aceleiași cărtii	219
184. Gravură din aceeași carte	221
185. Ornament, de asemenea	222
186. Titlul <i>Liturgiei lui Dosofteiu, Iași 1679</i>	223
187. Finală din <i>Octoih, Buzău 1700</i>	225
188. Ornament din <i>Cazania lui Varlam</i> și <i>Pravilele lui Vasile Lupu</i>	226

Numărul	Pagina
189. Titlul <i>Psaltirei de'nyăles</i> , Iași 1680	227
190. Stema Moldovei din aceeași carte	228
191. Pagină din aceeași carte	229
192. Ornament din <i>Cazania lui Varlam</i>	230
193. Stema lui Șerban Cantacuzino din <i>Liturghie, Bucuresci 1680</i>	231
194. Pagină din aceeași carte	233
195. Frontispiciu din <i>Noul Testament, Belgrad 1618</i>	237
196. Începutul unei pagini din <i>Molitvenicul lui Dosofteiu, Iași 1681</i>	238
197. Ornament din <i>Indreptarea legii, Tîrgoviște 1682</i>	240
198. Titlul cărții <i>Viața svinților de Dosofteiu, Iași 1682–86</i>	241
199. Ornament din <i>Cazania lui Varlam și Pravile lui Vasile Lupu</i>	246
200. Stema lui Șerban Cantacuzino din <i>Evanghelia din Bucuresci, 1682</i>	247
201. Sf. Ioan Evanghistul, din aceeași carte	249
202. Ornament din <i>Cazania lui Varlam și Pravile lui Vasile Lupu</i>	251
203. Titlul <i>Întîmpinării Patriarchului Nectarie, Iași 1682</i>	253
204. Ornament din <i>Evanghelia de la Snagov, 1697</i>	258
205. Sf. Luca, gravat de Ieromonachul Damaschin Gherbest, din <i>Apostolul din Bucuresci 1683</i>	259
206. Titlul <i>Pariniilor lui Dosofteiu, Iași 1683</i>	264
207. Titlul <i>Scrierii de aur, Sas-Sebeș 1683</i>	271
208. Stema lui Michail Apafi, din aceeași carte	272
209. Finală din <i>Octoih, Buzău 1700</i>	278
210. Frontispiciu din aceeași carte	281
211. Stema lui Șerban Cantacuzino, după <i>Biblia</i> din Bucuresci, 1688	282
212. Fragment dintr-o coloană a aceleiași cărti	285
213. Stema lui Constantin Brâncoveanu, din <i>Mărgăritarele lui Zlataust</i> , traduse de frații Grecenii, Bucuresci 1691.	316
214. Stema aceluiaș din <i>Pravoslavnica mărturisire, Buzău 1691</i>	322
215. Pagină cu stema aceluiaș din <i>Capitolele indemnătore ale lui Vasile Macedonianul</i> , Bucuresci 1691.	325
216. Frontispiciu din <i>Evanghelia de la Snagov, 1697</i> (redus)	328
217. Titlul <i>Evanghiei greco-române</i> , Bucuresci 1694	329
218. Pagină cu stema lui Constantin Basarab din aceeași carte	330
219. Pagină cu stema Moldovei din <i>Tâlcuirea Liturghiei</i> tradusă de Ieremia Cavăla, Iași 1697	345
220. Frontispiciu din <i>Triod</i> , Buzău 1700, (redus)	355
221. Titlul <i>Divanul lui Dimitrie Cantemir, Iași 1698</i>	356
222. Trupul și sufletul, din aceeași carte	357
223. Stema Moldovei din aceeași carte	358
224. Pagină cu stema Mitropoliei Bălgaduluș, după <i>Chiriacdromion</i> , Bălgad 1699.	374
225. Frontispiciu din <i>Triodul de la Buzău, 1700</i> (redus)	390
226. Pagină cu stema lui Constantin Brâncoveanu din <i>Invățătură</i> , Snagov 1700.	391
227. Stema aceluiaș din <i>Octoihul de la Buzău, 1700</i>	396
228. Titlul <i>Octoihul de la Buzău, 1700</i>	397
229. Gravură mică din aceeași carte	398
230. Sf. Ioan Damaschin, tot de acolo	399
231. Titlul <i>Triodul de la Buzău, 1700</i>	401
232. Invierea lui Lazăr din aceeași carte	402
233. Intrarea Domnului în Ierusalim, de asemenea	403
234. Întimplările din viața lui Iosif, de asemenea	404
235. Fecioarele purtătoare de mir, de asemenea	405
236. Spălarea piciorelor, de asemenea	406
237. Răstignirea Domnului Christos, de asemenea	407
238. Gravură mică, de asemenea	408

<u>Numărul</u>	<u>Pagina</u>
289. Prorocul David, din <i>Psaltirea de la 1694</i> , reprodus în <i>Antologhionul de la 1697</i> și în <i>Psaltirea grecescă de la 1700</i>	410
240. Ornament din <i>Triod</i> , Buzău 1700	411
241. Sf. Constantin, după <i>Cuvîntul panegiric</i> al lui St. Brâncoveanu (Bucurescă 1701)	420
242. Titlul <i>Liturghierului grecesc și arăbesc</i> , Snagov 1701	425
243. Ornament din <i>Octoih</i> , Buzău 1700	433
244. Isus Christos, după <i>Invățătură de șapte taine</i> , Buzău 1702	434
245. Pagină din <i>Lithurghie</i> , Buzău 1702	436
246. Sf. Grigorie, de asemenea	437
247. Sf. Vasilie, de asemenea	438
248. Ornament din <i>Octoih</i> , Buzău 1700	447
249. Stema lui Constantin Brâncoveanu din <i>Noul Testament</i> , Bucurescă 1703	449
250. Invierea Domnului, din <i>Apostolul</i> de la Buzău, 1704	455
251. Evanghelistul Marcu, din aceeași carte	458
252. Frontispiciu din <i>Octoih și Triod</i> , Buzău 1700	467
253. Stema lui Constantin Brâncoveanu din <i>Psaltirea arabă</i> de la 1706	470
254—259. Prefața acestei psaltrii, în intregime	471—476
260. Finală din <i>Cazania</i> lui Varlam și <i>Pravilele</i> lui Vasile Lupu	477
261. Frontispiciu din <i>Noul Testament</i> de la 1703	478
262. " " <i>Triodion</i> , Buzău 1700	480
263. " " <i>Liturghie</i> , Buzău 1702	481
264. " " <i>Triodion</i> , Buzău 1700	485
265. Innălțarea, după <i>Sinopsis</i> , Iași 1714	492
266. Stema Moldovei din aceeași carte	494
267. Stema Tărei-Românească din <i>Ciaslov</i> , Tîrgoviște 1715	"
268. Frontispiciu din <i>Octoih</i> (1700)	495
269. Stema Moldovei din <i>Lithurghie</i> , Iași 1715	498
270. Stema lui Nicolae Mavrocordat din <i>Istoria sfintă</i> a lui Al. Mavrocordat	509
271. Finală din <i>Biblia</i> , Bucurescă 1688	512
272. Inițială din <i>Apostulul slavonesc</i> din 1547	514
273. Pagina cu stema Moldovei din ediția moldovenescă a Apostolului	515
274. Inițială din același Apostol	"
275. Vindecarea orbului, din <i>Triod-Penticostar</i>	517
276. Pagină din <i>Psaltirea slavonească</i> (1574)	526
277. Pagină din <i>Psaltirea slavonească</i> (1576)	527
278. Pagină din <i>Evangeliar slavonesc</i> (sec. XVI)	528
279. Titlul <i>Evangeliu georgiene</i> , Tiflis 1709	545
280—281. Două prefețe ale aceleiași cărți	546—547
282. Wakhthang IV, din aceeași carte	548

INDICE ALFABETIC

— Titlurile cărților sunt tipărite cu litere cursive. —

- A**bramios (Ioan) : 489, 491.
Academia domnescă din Bucurescă : 379, 464.
Acatistul și paraclisul Născătorul de Dumnezeu, de Mitropolitul Dosoftei, Uniev 1673, — slavonesce : 215.
Achirie, protopopul varmigieș Heneدورieș : 95.
Agalianul (Teodor) : 338.
Agapitos, diaconul : 317.
Ακολουθία τῆς δσιάς μητρός ἡμῶν ματρώνης τῆς Χριστολίδος, (Bucurescă) 1702: 441.
'Ακολουθία τοῦ ἐν ἀγίοις πατέρων ἡμῶν Βησσαρίωνος, Bucurescă 1705: 463.
'Ακολουθία Παρασκευῆς τῆς νέας καὶ Γρηγορίου τοῦ Δεκαπολίτου, Bucurescă 1692: 326. v. Βεβλίον și 'Ερμηνεία.
Alba-Iulia, — v. Bălgard.
Alep : 469.
Alexandria, (Tîrgoviște, 1713) : 486.
Alexandru Vv., al Tîrill-Românescă, fiul lui Mircea Vv.: 54, 59, 67, 69.
Alexandru-cel-Bun : 265.
Alexandru Iliaș : 267.
Alexandru Lăpușneanu : 266.
Alexică (G.) : 513.
Allatius (Leon) : 119.
Alstedius, profesor în Bălgard : 162.
Ana, Doamna lui Lațco : 265.
Ananie, Mitropolitul Tîrill-Românescă (1545) : 26.
Anastasia, Doamna lui Duca Vv. al Moldovei : 244, 265, 267, 268.
Andreas (Monachul Daniil, Panoneanul sau din țara Panoniei) : 190, 193, 203.
Andreil, tipograf : 245.
Andronic, Marele-Drungariu : 303.
Angelis (I. de) : 216.
Antim Ivireanul, ieromonach : 325, 326, 335-337, 342-344, 347, 349, 350, 351, 353, 354, 370, 378, 379, 391, 393, 409, 410, 416, 417, 419, 421-423, 432, 442, 447, 448, 450, 457, 460, 461. Episcop de Râmnic : 462, 463, 467, 541. Mitropolit al Ungrovlachiei : 480.
Invățătură besericăască, Tîrgoviște 1710: 481, 548; 482, 485-487, 489. *Capete de poruncă la toată ciata besericăască*, Tîrgoviște 1714: 492, 495, 497. *Nouveaia Xristianopolitica*, Bucurescă 1715: 498; 500, 509, 544.
Antologhion, Câmpulung 1643: 128, 536. — Snagov 1697: 347. — Rîmnic 1705: 462.
Antonie Ruset Vv. Moldovei : 245, 268.
Antonie, dascălul școlei din Constantinopol : 482.
Apafi Mihaiu, Craiul Ardelenii : 269, 275, 279, 292.
Apostol, Mircea Vv., Tîrgoviște 1547: 29, 514. Iliacu Vv. Mold. Tîrgoviște 1547: 31, 515. — Coresi, (Brașov 1563) : 49, 52. — Bucurescă 1683: 258. — Buzău 1704: 454.
Aristinu (Alexie) : 190, 203.
Aron Vodă : 266.
Arsenie, ieromonachul : 311.
Atanasie din Cipru : 465.
— Ieromonach : 354, 365.
— Mitropolit al Dristrei (Siliștrei) : 482.
— Mitropolit al Tîrill Ardelenii : 373, 369.
— Moldoveanul, ieromonach : 334.
— Patriarch al Antiochiei : 423, 430, 442-445, 476.
— Patriarch ecumenic : 481.
Atos (Muntele) : 9.
Auxentie, fost Mitropolit al Sofiei : 451, 452.
- B**ăchu (Martirul) : 277.
Bacov (Ivan) : 217, 221. Ioanichie : 402, 424, 436, 454.
Bakradze : 483, 543.
Bancă (Mihail, tipograf) : 340.
Bánffy (Gheorghe) : 373.
Baranyi (Ladislau) : *Părțile pruncilor*, (Bălgard) 1702: 440.
Barițiu (Gheorghe) : 207.
Barnovski (Miron) : 267.
Bartsai Ákos, mare Ban al Lugosului și Caransebeșului : 161.

- Basarab Vv. (Tatăl lui Basarab Neagoe): 17.
 — (Neagoe): 7, 18, 19, 129, 288, 302.
 — v. Constantin și Brâncoveanu.
- Batar, — v. Báthory.
- Báthory Kristof: 75, 84, 88.
 — Zsigmond: 93, 97, 100.
- Bégnér (Haneșu), — v. Benkner.
- Bélgrad (Alba-Iulia, în Transilvania): 75, 107, 115, 160, 165, 184, 206, 207, 275, 279, 280, 291, 296, 369, 372, 440, 537, 538.
- Benkner (Johannes): 45, 47, 48.
- Besericani: 230, 239.
- Biblia, București 1688: 281, 319.
- Βιβλιον περὶ ἐγου τὴν Ακολουθίαν τῆς ἀγίας Αἰκατερίνης, τὸ τε Προσκυνητάριον τοῦ ἀγίου Ὑρούς Σινᾶ, Tîrgoviște 1710: 481.
- Βίβλος ἐν αὐτοῖς τὴν ἀπάσαν ἐκκλησιαστικὴν ἀκολουθίαν, Tîrgoviște 1709: 480.
- Bilevici (Ionașco): 239.
- Bistrița (Măniastirea, din Tîrgoviște-Românescă): 20, 265, 327.
- Bogdan (I.): 80, 114.
- Bogdan Vv. Mold., tatăl lui Ștefan cel-Mare: 265.
 — fiul lui Ștefan cel-Mare: 266.
- Bogomil: 302.
- Bojidar, — v. Vučković.
- Borban: 440.
- Bocia (Acațiu), — v. Bartsai Ákos.
- Boronéi, — v. Baranyi.
- Brâncoveanu (Constantin, Mare Logofăt, apoi Domn al Tîrgoviște-Românescă): 281, 299, 301, 308, 315, 316, 320-322, 324, 326, 328, 331, 332, 334-336, 341, 343, 348-353, 365, 366, 370, 375, 377-380, 385, 390, 393, 395, 402, 409-412, 414, 416, 418, 419, 421-423, 432, 433, 435, 441, 442, 448, 450, 452, 454, 455, 457, 460, 463, 467-471, 480-482, 485-489, 505, 541.
 — Constantin, fiul, Tânărul Pădurărcu Xαρονέως ἐλληνῶν καὶ βοριαῖων παραλήρων μετάφρασε, București 1704: 460.
 — Preda: 469.
 — Radu: Λόγιδον εἰς τὸ κοσμοσωτήριον πάθος τοῦ Θεανθρώπου Λόγου, București 1704: 457. — Λόγος πανηγυρικός εἰς τὸν ἐεράρχας Θαυματουργὸν μέγαν Νικόλαον, Rîmnic 1706: 469.
 — Ștefan: Λόγος πανηγυρικός εἰς τὸν Ιωαντόστολον μέγαν Κωνσταντίνον, București 1701: 419; 420. — Λόγος πανηγυρικός εἰς τὸν πρωτομάρτυρα τοῦ Χριστοῦ Στέφανον, București 1701: 421, 422. — Id. ed. II, București 1702: 441. — Λόγος πανηγυρικός εἰς τὴν ἔνδοξον μετάστασιν τῆς ἀσπαρθένου Θεομήτορος, București 1703: 452; 453, 482.
- Brașov: 43, 45-48, 51, 54, 56, 85, 88, 90, 100, 101, 516.
- Bucovina, Bélgrad 1699: 369.
- București: 217, 230, 246, 258, 281, 297, 298, 315, 324, 326, 328, 335, 419, 421, 440-442, 448, 450, 451, 457, 460, 463, 498, 502, 509, 538, 539.
- Buitul (Gheorghe), *Catechism* 1703: 447.
- Bullinger (H.): 23.
- Buzău: 321, 347, 365, 377, 395, 402, 411, 412, 414, 433, 435, 451, 538, 539, 540.
- Cacavela (descalul Ieremia): 344, 361, 369.
- Calvin: 301, 307.
- Câmpulung: 103, 125, 127, 128, 130, 133, 135, 177, 529, 536.
 — Mănăstirea: 178.
- Canisius (Petrus), *Catechism*, Pojoni 1636: 532.— Id., Cluj 1703: 447.
- Cantacuzino (Constantin, stolnicul): 288, 320, 323, 349, 350.
 — Constantin, postelnicul: 303.
 — Dimitrie: 288.
 — Dimitrie Vv. Mold.: 245, 268.
 — Ioan, Imperatul Țărigradului: 288, 302.
 — Ioan, „Păharnic și Domn al Traciei“: 288.
 — Iordache, stolnicul: 250.
 — Matei, Imperatul: 302, 303.
 — Mihaiu, spătarul: 467, 468.
 — Șerban, păharnicul: 435, 437-439.
 — Șerban Vv.: 231, 232, 246-248, 258, 260, 277, 281, 283, 286, 291, 303, 398, 504.
 — Ștefan Vv.; Chrisov pentru șteiereren văcăritulu, (Tîrgoviște) 1714: 492; 495, 496, 498, 500, 502.
- Cantemir (Antioch Constantin Vv.): 344, 354, 359, 369.
 — Dimitrie: *Divanul sau gâlceava înțe-leptulu cu lumea*, Iași 1698: 355; 359, 361, 363, 364.
- Capisuccus (Fr. Raimundus): 216.
- Carare pe scurt, Bélgrad 1685: 275.
- Carte sau Lumină, Snagov 1699: 370.
- Carte românescă de învățătură dumenecei, preste an, Iași 1643: 137, 536.
- Carte românescă de învățătură dela pravilele împărătesc, Iași 1646: 152.
- Caryophyllis, — v. Karyophylles.

- Castriotul (Postelnicul Gheorghe): 450.
- Catechism.* — Sibiū 1544: 21. — Bălgad 1640: 107. — Pojon 1636: 532: — Bălgad, 1648: 160. — Roma 1677 (Vito Pilutio): 216. — Tyrnavia 1696: 389. — Cluj 1703 (Canisius-Buitul): 447. — Sibiu 1709: 480. — V. Scutul Catichizmușului.
- Cazanie*, — v. *Chiriacdromion, Evanghelie cu învățătură și Tâlcul evangeliilor.*
- Cetățuia (Mănăstirea): 239, 251, 273.
- Cebin, — v. Sibiu.
- Chetea înțelesului*, Bucurescă 1678: 217.
- Chilia: 288.
- Chiriac, tipograf: 237, 251, 280, 296, 340.
- Chiriacdromion*, Bălgad 1699: 372.
- Chrysant Notara, Patriarch al Ierusalimului: 324, 326. — Περὶ ἵερωσύνης λόγος ἐγκωμιαστικός, (Bucurescă) 1702: 441; 498. — Συνταγμάτιον περὶ τῶν ὁφθαλμῶν, κληροκότων καὶ ἀρχοντικῶν... Bucurescă 1715: 499; 501, 502, 508.
- Ciaslov*. — (Bucurescă) 1703 (slavonesc): 454. — Bucurescă 1702 (grecesc și arăbesc); 442, 539. — Tîrgoviște 1715 (românesc): 495.
- Ciaslovecă*. — Bălgad (1685): 279, 537. — Sibiu: 1696: 339.
- Ciolanul (Manăstirea): 43.
- Cipariu (Canonicele T.): 22, 51, 52, 107, 114, 150, 206, 207, 275, 347, 516.
- Ciril din Veria, Patriarchul Constantinopolei: 807.
- v. Lucari.
- Civetslov, — v. Antologhion.
- Cluj: 447.
- Codrescu (T.): 52, 53.
- Comnen (Doctorul Ioan): 379, 416, 422, 424, 442.
- Alexie: 302, 482.
- Emanuil: 302.
- Ioan: 190, 203, 302.
- Constantin: 311.
- Constantin Șerban Basarab (Cârnul): 217, 246, 258, 289, 319.
- Fiul lui Duca Vv.: 244, 268.
- Brâncoveanu Basarab Vv., — v. Brâncoveanu.
- Coresi (Diaconul): 43, 45-48, 51-54, 56, 59, 60, 68, 67-69, 73, 74, 80, 81, 83, 85, 91, 99, 118, 516.
- Gheorghe, din Chios: 338, 382.
- Costin (Miron): 213, 214.
- Cotelerius: 114.
- Cotroceni: 278.
- Cramoisy (Sébastien): 119.
- Crețu (Gr.): 49, 52.
- Cunotovică (Ioan, tipograf): 135, 146.
- Dabija (Eustratie): 245, 255, 267.
- Dahina, Dômna lui Eustratie Dabija: 267.
- Dăianul (Protopopul Gheorghe, notarășul, Dăianul sau din Daia): 280, 340, 375.
- Damaschin, de la Athos: 173.
- Episcop de Buzău: 454, 457.
- v. Gherbest.
- Dan Vv. feierul lui Basarab: 283.
- Daniil Andrean, — v. Andrean.
- Deal (Mănăstirea din): 123, 144, 146, 152, 158, 159.
- Decretul Patriarchului Partenie*, Iași 1642: 119, 535.
- Del Chiaro: 486, 489.
- Despina: 177.
- Dimitrie Constantin Vv., — v. Cantemir.
- Dimitrie logofătul, — v. Liubavici.
- Dimitrios, gravor: 423, 436.
- Dionisie Eclesiarhul: 178.
- Monachul: 355, 365, 369.
- Patriarch al Constantinopoliei: 339.
- Siracusanul, tiranul: 317.
- Diplome date de Principiile Transilvaniei preotilor românescă*, Bălgad 1653-59: 206.
- Dirr (A. M.): 543.
- Dl'gopolje, — v. Câmpulung.
- Dobre (Popa, tipograf): 115.
- Doroteiū, episcopul Tyrionulu: 343.
- Dositeiū, Patriarchul Ierusalimului: 213, 252, 257, 274, 290. — Ἐγχειρίδιον κατὰ τῆς καλενικῆς φρενοθλασσίας, Bucurescă 1690: 298; 299, 301, 311, 319. — Ἐγχειρίδιον κατὰ Ἰωάννου τοῦ Καρυοφόλλη, Iași 1694: 337, 338, 339. — Τόμος ἀγάπης κατὰ Λαζίων, Iași 1698: 369, 379, 381, 450, 457, 459, 463, 464. — Ἰστορία περὶ τῶν ἐν Κεροσολόμοις πατριαρχεο-σάντων, Bucurescă 1715: 501; 502, 503, 508.
- Dosoșteiu, Mitropolitul Moldovei: *Psaltire* (în versuri), Uniev 1673: 290; 212, 214. — Πρεστήνην θέκαστη, Uniev 1673: 215. — *Dumneḍălaşca Liturghie*, Iași 1679: 222; 224, 225. — *Psaltiră dentăles* (slavo-română), Iași 1680: 226; 229. — *Molitvnic dentăles*, Iași 1681: 237. — *Viața și petriaceria svinților*, Iași 1682-86: 240; 244, 245. — *Liturghie și rugăciuni*, Iași 1683: 262. — *Octoih*, Iași (1683): 263. — *Parimiile preste ană*, Iași 1683: 263; 268, 269.
- Dottrina christiana tradotta . . . dal Padre Vito Pilutio*, Roma 1677: 216.
- Dragoș Vodă: 265.
- Duca Vv. Mold.: 214, 222-224, 226, 237, 238, 240, 242, 245, 267, 268, 273, 275, 465, 505.
- Duma Ianăș, de la Borbanți, *Pânea pruncilor*, (Bălgad) 1702: 440.

- Dumitrovici (Lupin): 146.
 — Tudor: 146.
- E**caterina, sica luș Duca Vv.: 244, 268.
 — mania luș Ștefăniță Vodă: 267.
- Efrem, Episcopul de Buzău: 105.
- Estimie, Mitropolitul Tărîi-Românesc: 54, 59, 60.
 — Hamui, Patriarch: 442.
- Elena: 177.
 — Dómna, mama luș Iliașcu Vv. Mold.: 31, 515.
 — — a luș Mateiș Basarab: 104, 158, 171-174, 534.
 — — a luș Petru Rareș: 266.
- Epictet: 392.
- Erbiceanu (Const.): 43, 379, 420, 442.
- Ἐρμηνεία καὶ ἀκολουθία εἰς ἑγκαίνια ναοῦ, Bucurescă 1703: 451.
- Eustratie, biv Logofăt: 150, 158.
 — Mitropolitul Niceit: 302.
- Evangelie*: (Tirgoviste) 1512: 9; 20, 43. — (Iliașcu Vv. Mold.) 1546-51: 513. — Coresi, rom. Brașov 1561: 43, 51. — Coresi, slav. Brașov, 1562: 46. — Coresi și Mănilă, slav. 1579: 73. — Lorinț diac, Bălgrad 1579: 75. — Slavo-rom. (1580): 80. — Coresi și Mănilă, slav. 1583: 99. — Slav. sec. XVI: 529. — Greco-rom., Bucurescă 1693: 328. — Snagov 1697: 343. — Georgiană, Tiflis 1709: 543.
- Evangelie cu învățătură*, Brașov 1581: 85. — Bălgrad 1641: 115.
- Evangelie învățătoare*, Govora 1642: 120. — Mân. Deal 1644: 144.
- Eugenikos (diaconul Ioan): Λόγος ἀντιρήγητικὸς τοῦ ὄλασφῆμου καὶ ψευδοῦς δόρου, τοῦ ἐν Φλωρεντίᾳ συντεθέντος κατὰ τὴν πρὸς Λατίνους σύνοδον, Iași 1694: 338.
- v. Marcu.
- Eusebius: 290.
- Fedor Bogdanovică, — v. Lațco.
- Fierăști: 130.
- Filaret, Patriarchul Moscvei: 383.
- Filoteiș Sfetăgorețul (Ieromonachul), *Inva-*
țătură creștină, Snagov 1700: 391. —
Floarea darurilor, Snagov 1700: 391.
- Floarea darurilor*, Snagov 1700: 391.
- Florentă: 338, 464.
- Floru (Dionisie ieromonachul): 498.
- Fogarasi István: 160, 162, 164.
- Forró Miklos: 51, 52, 518.
- Fotie, Patriarchul Constantinopolei: 463.
- Galata (Mănăstirea): 266.
- Galetovski (Ioanichie, archimandritul Cernigovului): 220.
- Godefroy-Demombynes: 471.
- Gavrili, patriarchul: 451.
 — al Filadelfiei: 500.
- Geszti Ferencz (Ghesti Frénti, ales hotnogiș Ardălulu și Tărîi Ungurescă): 97.
- Ghedeon, Mitropolit al Moldovei: 498.
- Ghenadie, Mitropolit al Ardealului: 83, 88, 91, 113-116, 118.
 — Patriarch al Constantinopolei: 500.
- Gheorghe din Daia (Protopopul), — v. Dăianul.
- Gheorghe Ștefan, Domnul Moldovei: 150, 267.
- Gherasim Timuș, Episcop de Argeș: 43.
- Gherbest (Ieromonachul Damaschin, gravor și tipograf): 258, 261.
- Gherghina: 175.
- „Ghermanonisis” (Gherman de Nissa): 286.
- Ghesti, — v. Geszti.
- Ghica (Gr. Vv. Mold.): 255, 267.
 — Gheorghe Vv. Mold.: 245.
- Glăboivică (Ioan, tipograf): 531.
- Glyki (Nicolae): 551.
- Γνωμικὰ παλαιῶν τινῶν φιλοσόφων, Tirgoviste 1713: 489.
- Godefred: 302.
- Gomionita (Mănăstirea): 174.
- Govora: 104, 105, 108, 120, 123, 146, 532, 533, 535.
- Gramatică slavonescă (Antim), Snagov 1697: 351.
- Greceanu (Logofătul Radu): 283, 291, 315, 316, 319. — *Pravoslavnica mărturisire*, Buzău 1691: 321, 322, 324.
 — Șerban, al doilea Logofăt: 291, 315, 319, 321, 323, 326, 331, 334.
- Gregoras din Dodona (Mitrofan): 463, 464, 480-483, 500, 502.
- Grigorie Rîmniceanul, tipograf: 541.
- Haliciul (Ἀλικία): 383.
- Hango (Gavrili): 536.
- Hasdeu (B. P.): 7, 23, §1.
- Hazethianos din Larissa (Gheorghe): 482.
- Herce Ștefan, propoveduitorul evangeliel în orașul Cavăran-Şebeșulu: 95.
- Hesus (Johannes): 22.
- Hilandar (Mănăstirea): 9, 159.
- Hirscher (Lucas, județ al Brașovului): 85, 88, 91.
- Houdas (O.): 471.
- Hrăjilă Luca, — v. Hirscher.
- Hurmuzios: 482.

- Iacovici (Stoica, tipograf): 502.
- Iane (Popa; de la beséreca Șcheilor): 92.
- Ianina: 379.
- Iași: 119, 137, 142, 147, 156, 223, 226, 237, 240, 251, 257, 262, 263, 273, 277, 337, 338, 344, 355, 389, 497, 501, 535, 536.
— (Sinodul de la): 254, 308, 311, 313, 384.
- Ieremia, patriarch al Constantinopolei: 83.
- Ierocliu, filosoful: 317.
- Ieronim: 169.
- Ignatie: 463.
— Episcop al Rimnicului: 105, 122, 145.
— Nenovic, predicator al Evangheliei (în Rusia): 314.
- Ilias Alexandru, Vv. Mold.: 245, 267.
- Iliașcu Vv. Mold. (Rareș): 31, 266, 514, 515.
- Iilia A., gravor: 138.
- Imitația lui Christos, slavonescă*, Deal 1647: 158.
- Îndepărtarea legii cu Dumnezeu*, Tîrgoviște 1652: 190.
- Inochentie (Ieromonachul): 231, 237.
- Învățătură creștină*, Snagov 1700: 390.
- Învățătură de ... șapte taine*, Buzău 1702: 433, 539.
- Învățătură prește toate zilele*, Câmpulung 1642: 125.
- Ioachim, Patriarchul: 240, 263.
— Patriarchul Moscvei: 268, 269.
- Ioan, Archim., Egumenul Dealului: 152, 153.
— — de la Hurez: 467.
— Damaschin: 327, „Εκδοσις τῆς ὁρθοδόξου πίστεως, Iași 1715: 501.
— din Vîntă (Popa): 270, 276, 279, 295, 296.
— Efesianul: 450.
— Furni, egumenul Ganului: 302.
— Ieromonachul: 174.
— Postelnicul: 509, 510.
— Nomofilax: 338.
- Ioanichie, — v. Bacov.
— Ierodiacaonul: 482.
— Patriarch al Ierusalimului: 83.
- Iorist, Mitropolitul Ardealului: 118.
- Iosaf, Patriarch al Antiochiei: 83.
- Iosif Ieromonach, tipograf: 280.
- „Iosif Leopold, Craiul Budil, Tărîi-Unguresc și Ardealului“: 339.
- Iosif Constantinovici, egumenul S-tei Boboteze (Rusia): 314.
- Isaia Trofim, egumen al S-lui Nicolae (Rusia): 314.
- Ișvanovic (Mihai, ipodiaconul, tipograful): 370, 375, 376, 467, 468, 469, 478, 484, 551-543.
- Iuga Vv.: 265.
- Iulian, Cardinal: 464.
— Paravat (apostatu): 317.
- Iustinian, împăratul: 317.
- Ivan, — v. Bacov.
- Jacimirskij (A.): 514.
- Javorskij Stefan, mitropolitul Rjazanului și Muronului: 508.
- Jireček (Dr. C. J.): 75.
- Kalliarhos (Pantoleon): 441.
- Kamengrad (Cetatea-de-piatră): 173.
- Karataev: 9, 20, 29, 31, 42, 60, 68, 80, 81, 101, 106, 128, 158, 159, 177.
- Karyophylles (Ioan): 337. — 'Ἐγχειρίδιον περὶ τῶν ἀποριῶν καὶ λύσεων, Snagov 1697: 349; 350.
- Kedrinos (Gheorghe): 317.
- Kerameus (Nicolae): 465, 466.
- Kiev: 383,
- Kinnamos (Ioan): 464.
- Kolonitz: 464.
- Korydalleus (Teofil): 254, 311.
- Kymenitul (Sevastos Trapezuntul): 350, 379, 380. — 'Ἐρπολόγιον, Snagov 1701: 416, 417. — Δογματική διδασκαλία, Bucurescă 1703: 450.
- Lahovari (G. I.): 483.
- Lațco: 265.
- Lavra (Mănăstirea): 21.
- Legrand (Emile): 257.
- Leon Înțeleptul, împărat: 318, 324.
- Leonid (Archim.): 106, 159.
- Leopold, împăratul Austriei: 464.
- Létavova (Anna Dorofiovna): 246.
- Ligaridi (Panteleimon): 198.
- Likinios (Andrei): 369.
- Liturghier: Macarie, 1508: 1. — Șerban, Brașov 1588: 99. — (Brașov) 101. — Deal 1646: 152. — Dosoftei, Iași 1679: 222. — Bucurescă 1680: 230. — Grecesc și arăbesc, Snagov 1701: 423. — Buzău 1702: 435. — Tîrgoviște 1713: 487. — Iași 1715: 497.
- Litzica (C.): 274, 278, 339, 351.
- Liubavici (Dimitrie Logofătul): 26, 29, 30, 31, 513-515.
- Lorinț diac: 75.
- Lucaris (Ciril): 299, 307, 308, 311, 319, 382.
- Lupul Bogdan, Hatmanul: 347, 354.
- Lupin Dumitrovici, Popești: 147.
- Luther: 307.
- Lutza (Luck ?), în Polonia: 464.

- Macarie**: 1, 6, 9, 18, 19, 31.
Macri (Ieromonachul Macarie): 338.
 — Meletie: 254.
 — Michail: 315.
 — Visarion: 378.
- Maiota** (preotul Gheorghe): Λόγος πανηγυρού: κάς είς τὸν θεότεπτον βισιέια καὶ ιουπάσ-ταλον μέγαν Κωνσταντίνον, Snagov 1697: 350, 351, 461. — Λόγος είς τὰ σωτήριαν πάθος τοῦ θεανθρώπου Λόγου, Rimnic 1706: 468. — *Cuvântul la mânăstirea patimă a Domnului nostru Is. Hs.* (Rimnic 1707): 478, 479.
- Maior** (Martin): 160.
- Mândilă**: 73, 74, 99.
- Mangra** (V.): 56.
- Manul al lui Apostoli**: 487-491.
- Marcovicel** (Ieremia): 498.
- Marcu Eugenikos**, Mitropolit al Efesului: 273.
- Mărgăritarele** slui Ioan Gură-de-Ani, traduse de Șerban și Radu Greceanu, Bucurescă 1691: 315.
- Maria**, Doamna lui Bogdan Vv.: 265.
 — — lui Constantin Brâncoveanu: 452.
 — (Mariana) lui Petriceicu Vv.: 268.
 — fiica Cneazului Vasile: 382.
 — — lui Eustatie Dabija: 267.
- Marien diacul**: 93, 97.
- Mateiu Basarab** Vv.: 103-106, 108, 109, 112, 113, 120, 122, 125, 128, 129, 133, 144, 145, 151, 152, 158, 171, 174, 175, 177, 178, 190, 200, 204, 289, 302, 337, 398, 529, 530, 533, 534.
 — — flui lui Duca Vv.: 244, 268.
- Mavrocordat** (Alexandru, Exaportul): Ἰστο-ρία ἡρά ἥτο: τὰ Τουρκῶν, Bucurescă 1716: 509, 511.
- Nicolae Alexandru Vv.: 494, 498, 501, 509, 510, 511.
- Maxim Peloponesianul**, *Carte sau Lumina*, Snagov 1699: 370; 372. — Ἐγχερίδον κατὰ τοῦ σχισματος τῶν Παπιστῶν, Bucurescă 1690: 297, 298.
- Mehmet IV** (Sultanul): 503.
- Melchisedec din Pelopones**, egumenul Mănăstirii Câmpulung: 125, 127, 130, 135, 178.
 — Episcop de Roman: 245, 262, 263.
- Meletie Macedoneanul**, egumen al Govorei: 105, 112, 146.
 — Patriarchul Alexandriei: 463.
 — v. Pigas și Syrigos.
- Metodiu**, Patriarchul Constantinopoliei: 384.
- Michail Diaconul**: 175, 177.
 — Patriarch al Alexandriei: 83.
- Michail, Tânăr al Bulgariei**: 289.
 — Teodorovică, Tânăr al Moscvei: 383.
- Mihai** (Popa, de la biserică Scheilor): 92, 100.
 — Tipograf: 341, 342.
- Mihăileanu** (Ștefan): 258.
- Mihali** (Protopopul Gr.): 206.
- Mihalyi de Apșa** (Mitropolitul Dr. V.): 151.
- Mihnea Vv.** fiul lui Vlad Vv.: 1, 6, 7.
 — — fiul lui Alexandru Vv.: 59, 60, 67, 69, 88, 100.
- Minciul**, tipărit de episcopul Mitrofan, Buzău 1698: 365.
- Mircea Vv.**, fiul lui Radu Vv.: 29, 30.
- Mironescu** (Dr. Athanasie): 21.
- Mitrofan**, ieromonachul de la Besericană: 230, 239, 245, 257. Episcop de Huș: 275, 277, 291. Fost al Hușilor: 315, 321. Episcop de Buzău, **Minciul** 1698: 365, 368, 377, 400, 409, 411, 412, 414, 434, 440.
 — v. Gregoras.
- Moghilă** (Ieremia): 266.
 — Petru, Mitropolit al Kievului, Haliciul și al întregei Rnisi: 140, 308, 312, 323, 383, 384, 530.
 — Simeon: 266.
- Moisi**, călugărul: 26.
 — Vv. Mold.: 267.
- Moldovanu** (Canonul I. M.): 396, 516.
- Moldovița** (Mănăstirea): 265.
- Molitvele vecerniei**, Buzău 1702: 539.
- Molitvenic**, Tîrgoviște 1545: 23. — Coresi, Brașov 1564: 51, 516; 524. — Câmpulung 1635, 103, 529. — Iași, 1681 (Dosofteiu): 237. — Bălgărad 1689: 291. — Buzău 1699: 377. — Buzău 1701: 411. — Rimnic 1706: 541. — Tîrgoviște 1713: 551.
- Molivd** (Ioan, din Eraclea): 273-275.
- Montfaucon**: 423.
- Moscova**: 238-240.
- Movilă**, — v. Moghilă.
- Moxalie** (Mihail): 113.
- Munteanu** (Petrin): 103.
- Mystirio sau Sacrament**, Tîrgoviște 1651: 178.
- Năsturel** (Orest, Udrîște sau Uriil): 107, 109, 122, 130, 131, 133, 151, 158.
- Neagoe**, — v. Basarab.
- Nectarie**, Patriarch al Ierusalimului: 213. — Περὶ τῆς ἀργῆς τοῦ Πάπα ἀντέρηησε, Iași 1682: 251; 254, 323, 382, 465, 508, 504.
- Niceta de la Iconium**: 302.
- Nicolae**, doctorul filosof: 463.
 — — tipograf: 239, 262.
- NicolaoVICI** (Gheorghe, tipograf): 541.

Nilles : 480.
 Nilos, falsul monach : 302.
 Notara, — v. Chrysant.
 Nucet (Mănăstirea) : 463.

Octoiih : Macarie, (Tîrgoviște) 1510, 9. — 1535, 21. — Coresi, Partea I, 1574, 56. — Partea II, 1575, 60. — O. mic, 1578, 73. — Id. (1580), 81. — Dosofteiu, Iași (1683), 263. — Buzău 1700, 395. — Rimnic 1706, 467. — Tîrgoviște 1712, 485.

Odobescu (A.) : 7, 20.

Ohrida : 105.

Onisifor, Mitropolit al Kievului : 101.

Oprea tipograf : 30.
 — — : 340.

Orăştie : 93, 97.

Orinduiala slujbeșilor Constantin și Elena, Snagov 1696 : 341.

Όρθοδοξος ὁμολογία τῆς πιστεως, Snagov 1699 : 378.

Pachymeres (Gheorghe) : 206.

Pădure (Dimitrie, tipograf) : 337, 338.

Paisie, Patriarch al Ierusalimului : 200, 503.
 — — al Constantinopolei : 465.

Paleologul (Ioan) : 303.

Palia, Orăştie 1582 : 93.

Panaiot : 348, 379, 385.

Până pruncilor (Bălgard) 1702 : 440.

Paraschiva-cea-Nouă (Sf.) : 327, 362.

Paravat (Iulian) : 317.

Parimile, de Mitropolitul Dosofteiu, Iași 1683 : 263.

Partenie, Patriarch al Alexandriei : 262.
 — — al Constantinopolei : 119, 308, 311, 465, 535.

Patelarie (Atanasie) : 465.

Pavel, tipograf : 245.

Pentecostar, Buzău 1701 : 412, 538.

Peștișel Moisi, propovăduitorul Evangheliei în Lugoj : 95.

Petre, tipograf : 30.

Petriceicu Vodă : 268.

Petrizzi (Ignatie) : 193.

Petru Alexieicu (cel Mare), Impăratul Russiei : 451.
 — Moghilă, — v. Moghilă.
 — Mușat : 265.
 — Rares : 266.
 — Teodor, gravor : 203.
 — Vv. fiul lui Radu Vv. al Țării-Românescii : 23, 25, 26.
 — Vv. fiul lui Mihnea Vv. : 266.

Philippide (Al.) : 23.

Phytianu (Ieromonachul Ignatie) : 416, 422, 432.

Picot (Emile) : 9, 21, 29, 101, 423, 487.

Pictor (M. Philippus) : 22.

Pigas (Meletie, Patriarch al Alexandriei) : 298, 372, 382.

Pilde filosofești, Tîrgoviște 1713 : 487.

Pilutio (Vito) : 216.

Pithagora : 317.

Pitiș (B.) : 275.

Plato : 317.

Plutarch : Paralele grecescă și romane, traduse în grecescă modernă de Const. Brâncoveanu fiul, Bucurescă 1704 : 460.

Pobrata (Mănăstirea) : 266.

Pogribania preotilor, Tîrgoviște 1650 : 175.

Pojon : 532.

Popp (Vasilie) : 107, 150, 275, 296, 347.

Porfirie, fost Patriarch al Niceei : 314.

Porphyrites (Ioannakes) : 312.

Poveste la 40 de mucenici, Bălgard 1689 : 296.

Pravila, Govora 1642 : 108, 535.

Pravila cea mare, — v. Indreptarea legii.

Pravile împărătescă, — v. Carte românescă.

Pravoslavnica mărturisire, Buzău 1691 : 321.

Preda, tipograf, — v. Stancevicu.

Proca sau Procop, tipograf, — v. Stanciovici.

Προσκυνητάριον τοῦ Ἀγίου Ὁρούς τοῦ Ἀθωνος, Snagov 1701 : 422.

— τοῦ Ἀγίου Ὁρούς Σιγά, Tîrgoviște 1710 : 481.

Psaltire : românească (Coresi) 1568 : 52. — Id. Coresi, Brașov 1570 : 54. — Slavonescă (1574) : 526. — Slav. (1576) : 529. — Slavo-rom. Coresi, 1577 : 63. — Slavonescă 1577 : 68. — Id. (1580) : 81. — Id. sec. XVI : 102. — Id. Govora 1637 : 104, 532. — Id. id. 1638 : 106, 532. — Id. Câmpulung 1650 : 177. — Rom. Bălgard 1651 : 184. — Id. în versuri, Dosofteiu, Uniev 1673 : 209. — Slav. și rom. Dosofteiu, Iași 1680 : 126. — Rom. Bucurescă 1694 : 335. — Grecească, Snagov 1700 : 409. — Rom. Buzău 1701 : 414. — Id. id. 1703 : 59. — Arabă, Alep 1706 : 469.

Ptolemeu : 367.

Racoviță (Michail Vv.) : 505.

Rácz István „Kișfaludi, odorbirăul Bălgardului“ : 375.

Radovică (Gheorghe, tipograf) : 390, 392, 485-487, 492, 494, 550, 551.

Radu Vv. al Țării-Românescă (cel Mare) : 1, 6.
 — — al Moldovei : 207.
 — — v. Greceanu și Stoicovicu.

Rákóczi Gheorghe : 107, 115, 165, 166, 184, 206.

- Râmnic : 462, 463, 467-469, 478, 541.
Randuiala diaconstelor, Bălgard 1687 : 280, 538.
- Raț, — v. Rácz.
- Reșpusurile Mitropolitului Varlaam la Catechismul calvinesc* (1645) : 150.
- Reyerth (J.) : 23.
- Roma : 216.
- Roman Vv. Mold. : 265.
- Rus (L.) : 376.
- Ruxandra, Dómina lui Alexandru Lăpușneanu : 266.
- Safarik : 20, 29, 68, 81, 103.
- Sâmbăta-mare, — v. Tyrnavia.
- Sapte taine*, Iași 1644 : 147.
- Sarachin (Constantin, paharnicul) : 393, 394.
 — Gheorghe doctorul, Criteanul : 393, 394.
- Sas Vodă : 265.
- Sava, Mitropolitul Sucevei : 354.
 — de la Hilandar : 159.
- Saz-Sebeș, — v. Sebeșul săsesc.
- Sbiera : 52, 262, 347.
- Sbornic slav* : Coresi 1568-69 : 53. — Coresi, Sas-Sebeș 1580 : 81.
- Schefer : 476.
- Schuchardt (H.) : 483.
- Scutul catichizmușului*, Bălgard 1656 : 207, 537.
- Sebeșul săsesc : 81, 84, 269.
- Șerban, fiul Diaconulu lui Coresi : 93, 97, 100.
 — v. Cantacuzino, Constantin Șerban și Greceanu.
- Serafim, Mitropolit al Tărîi-Românească : 67, 88, 91.
- Sergiu (Martirul) : 277.
- Săulescu (G.) : 52, 58.
- Sevastos Trapezuntiul, — v. Kyminitul.
- Sibiu : 22, 339, 480.
- Scriul de aur*, Sas Sebeș 1683 : 269.
- Sigismund I, regele Poloniei : 1.
- Silaș (Gg.) : 151.
- Silvestru, ieromonach : 120.
 — marele eclesiarch : 464.
 — v. Taha.
- Simeon, Arhiepiscopul Tesalonicului, Κατά αἰρεσίων, Iași 1683 : 273.
- gravor : 470.
- Ștefan, Mitropolitul Bălgardului : 169, 188.
- tipograf : 212.
- Sinai (Muntele) : 481.
- Șincal : 150, 151, 206.
- Sinopsis*, Iași 1714 : 494.
- Sircu (P. A.) : 513.
- Slatina (Mănăstirea) : 266.
- Slujba Adormirei Născătoarei*, Râmnic 1706 : 467.
- Slujebnic slavonesc*, Tîrgoviște 1646 : 158.
- Snagov : 341, 343, 347, 349-351, 370, 378, 390, 393, 409, 416, 422, 423, 528, 538.
- Sofronie : 343.
- Solca : 267.
- Spandonis : 300.
- Stancevici (Preda, tipograf) : 123, 178.
- Stanclovici (Proca sau Procop, tipograf) : 146, 158, 175.
- Stancul faurul, gravor : 225.
- Stavnitchi (Vasilie) tipograf : 225.
- Ștefan cel Mare : 7, 265.
 — cel-Tinăr : 266.
 — din Ohrida (Ieromonachul) : 106, 113, 135.
 — Episcop de Buzeu : 122, 145.
 — fiul lui Duca Vv. : 244.
 — ginerile lui Duca Vv. : 268.
 — Mitropolitul Ungrovlachiei : 174, 175, 177-179, 190, 192, 193, 203-205.
 — Petru Vv. Mold. : 209, 210, 245.
 — Tounsa : 267.
 — Vasilie Vv. Mold. : 245.
 — Vv. Mold. (fratele lui Ilie, Rareș) : 265.
 — v. Javorskij.
- Ștefăniță Vv., fiul lui Vasilie Lupu : 266, 267.
- Ștefanovică. — v. Istvanovică.
- Stoianovici (Ljubomir) : 514.
- Stoicovici (Radu, tipograf) : 158.
- Strabo : 290.
- Sturdza (D. A.) : 214.
- Suceava : 150.
- Syrigos (Meletie) : 301, 308, 311, 314, 319, 384.
- Szunyogh (P. Franciscus) : 339. — Catechism, Sibiu 1709 : 480.
- Taha (Silvestru, egumenul Govorei) : 106, 535.
- Tâlcuirea liturghiei*, tradusă de Ieremia Cacavela, Iași 1697 : 344.
- Tâlcul evanghelilor*, Coresi, Brașov 1564 : 51, 516.
- Tarnosanie*, Tîrgoviște 1652 : 204.
- Teodor (Petru, gravor) : 203.
- Teodosie, Mitropolit al Ungrovlachiei : 231, 235, 246, 250, 258, 261, 281, 283, 315, 321, 328, 335, 341, 343, 348-351, 365, 367, 370, 377-379, 390, 393, 395, 402, 409-412, 414-416, 422, 423, 433-435, 441, 442, 448, 454, 467, 478.
- Teofan, Patriarch al Ierusalimului : 383.
 — din Ierusalim : 307.

- T**eofil, Mitropolit al Bălgadului: 340.
 — — — al Ungrovlachiei: 105, 109,
 112-114, 122, 128, 144, 145, 152, 534.
Testament (Noul), Bălgad 1648: 165, 448.
 Thales: 359, 364.
 Tiflis: 483, 543.
 Timoteu Alexandrovici: 103.
 Tîrgoviște: 1, 9, 23, 29, 30, 31, 45, 91, 158,
 171, 175, 178, 190, 204, 481, 482, 485-487,
 489, 492, 495, 500, 511, 514, 515, 548-551.
 Tudosca, Doamna lui Vasilie Lupu: 267.
 Toma, tipograf: 340.
 Τόμος ἀγάπης κατὰ Δασίνων, Iași 1698: 369.
 — καταλλαγῆς, Iași 1692-94: 338.
 — χαρᾶς, Rîmnic 1705: 463.
 Tordașu Mihaiu: 95.
 Trei-Ierarchi (Mănăstirea): 119, 137, 141.
Triod: (1550), 31, 516. — Coresi, 1578, 68. —
 Tîrgoviște, 1649: 171. — Id. 175. — Buzău
 1697, 347. — Buzău 1700: 402.
 Tudor diac: 45, 47, 48.
 — Dumitrovici: 147.
 Tyrnavia, în Ungaria: 339.
 Tzemiskes (Ioan): 302.
- U**driște, — v. Năsturel.
 Ulfila, Episcopul Goților: 290.
 Undollski: 106.
 Uniév: 209, 215.
 Uriil, — v. Năsturel.
 Ursul, tipograf și gravor: 239, 245, 433, 454,
- V**arlaam, Arapul, egumenul Dealului: 146.
 — Mitropolitul Bălgadului: 279, 280,
 292, 537.
 — — Moldovei: 107, 137, 139, 150.
- Varlaam, Mitropolitul Ungrovlachiei (1545):
 35, 513.
 — — Ungrovlachiei (1678): 217, 218, 222.
 Vasilie, căpetenia Bogomililor: 302.
 — Impărătul: 318.
 — Lupul, Domnul Moldovei: 137, 139-141,
 147, 156, 157, 254, 267, 301, 308,
 311-314, 384, 536.
 — Macedoneanul, Κεφαλαια παραινετικά,
 Bucuresci 1691: 324.
 — v. Stavnițchi.
Viața și petrecerile svinților de Mitropolitul Dosoftei, Iași 1681-86: 240.
 Vidali (Ieromonachul Galaction): 348.
 Viena: 464.
 Vintilă, — v. Ioan (Popa din).
 Vlad Vv. (1510): 9.
 Vladislau, regele Ungariei: 1.
 Vlastaris (Matei): 338.
 Vukovică (Bojidar): 29, 30, 83, 101.
- W**akhthang IV, guvernatorul Georgiei: 483,
 484, 548.
 Wurmloch (Adalbertus): 22.
- X**enopol (A. D.): 108.
- Z**acan Efrem, dascăl în Sebeș: 95.
 Zaviras (Gheorghe): 337.
 Zigaden (Eftimie monachul): 302. — Ηαγο-
 πλία δογματική, Tîrgoviște 1710: 482, 483.
 Zografos (Mănăstirea): 105.
 Zonara (Ioan): 318.

TABLA CUPRINSULUI

	<u>Pagina</u>
Prefață	
1508–1588	1
1635–1656	103
1673–1716	209
Adause și îndreptări	513
Cărțile descrise în tomul I.	553
Pagine, gravuri și ornamente reproduse în facsimile	558
Indice alfabetic.	563
